

کتاب فتوح الغیب شیخ محمد الدین عبدالقادر الجیلانی مع شرح فارسی شیخ عبدالحق دهلوی

صفحہ ۶۳	المستول	الاول في امثال الاولم والاعتناء عن النواهي وفي الرضا بالقضاء -
صفحہ ۶۴	المستول	الثاني في اتباع سنة وترك البدعة -
صفحہ ۶۵	المستول	الثالث في ان العبد اذا اتى بلاء كيف يعالج -
صفحہ ۶۶	المستول	الرابع في مراتب الموت عن الخلق والهوى والارادة -
صفحہ ۶۷	المستول	الخامس في تشبه حال الدنيا اشتغال بها بها -
صفحہ ۶۸	المستول	السادس في الفناء من الخلق والهوى -
صفحہ ۶۹	المستول	السابع في بيان خروج السالك من نفسه وهواه وارادته -
صفحہ ۷۰	المستول	الثامن في نفي الاختيار غير ما هو موجود من الحالات وتسليم فعل الله تعالى -
صفحہ ۷۱	المستول	التاسع في بيان كشف الشاكلة في الافعال
صفحہ ۷۲	المستول	العاشر في بيان مخالفة النفس -
صفحہ ۷۳	المستول	الحادي عشر في الصبر والتبصر حالة الفقر حين القائه الله تعالى شموه الكمال فيها -
صفحہ ۷۴	المستول	الثاني عشر في بيان الافعال سلوك الكئين حال الفناء -
صفحہ ۷۵	المستول	الثالث عشر في التسليم على قضاء الله تعالى وقدره -
صفحہ ۷۶	المستول	الرابع عشر في ملج صاحب الهواه من اوعار حال الكمال المجهلين -
صفحہ ۷۷	المستول	الخامس عشر في جواب الشرف للنقلين الى الله سبحانه وتعالى حقيقة الانقطاع -
صفحہ ۷۸	المستول	السادس عشر في المنع من الاعتداد على الخلق والاسباب -
صفحہ ۷۹	المستول	السابع عشر في سجن الوصول الى الله سبحانه -
صفحہ ۸۰	المستول	الثامن عشر في بيان معنى الرضا -
صفحہ ۸۱	المستول	التاسع عشر في ايقار وعدة سجدات للعباد حين ضعف ايمانهم وانتقالهم الى ما يوشق من ذلك حين قوة ايمانهم الكمال لليقينة -
صفحہ ۸۲	المستول	العاشر وفي بيان قوله صدمع مع ما يريك الى ما لا يريك -
صفحہ ۸۳	المستول	الحادي عشر والعشرون في روية قدس سره البلبلين اللعين في مقامه -
صفحہ ۸۴	المستول	الثاني والعشرون في ابتلاء غرر المؤمنين على قدر ايمانهم -
صفحہ ۸۵	المستول	الثالث والعشرون في بيان القناعة -
صفحہ ۸۶	المستول	الرابع والعشرون في بيان الحذر من المعصية فاما من الله تعالى
صفحہ ۸۷	المستول	الخامس والعشرون في تسكين الفقير القليل بارطاف ملك الجليلين -
صفحہ ۸۸	المستول	السادس والعشرون في تفرغ القلب عما سوى الله تعالى -
صفحہ ۸۹	المستول	السابع والعشرون في بيان الخير والشر

٢٩٩	المستول ^{٥٣} الرابع والخمسون في بيان الزهد في الدنيا والآخرة -	٣٣٨	المستول ^{٥٣} الثالث والستون في بيان الاخلاص والرياء -	٣٨٣	المستول ^{٥٣} الثاني والسبعون في آداب خروج الفقير الى السوق ومراتبه الخمسة -
٣٠٠	المستول ^{٥٤} الخامس والخمسون في بيان مراتب الاربع للزهد -	٣٨٤	المستول ^{٥٤} الرابع والستون في بيان موت ليس فيها حياة وفي حياة ليس فيها موت	٣٨٤	المستول ^{٥٤} الثالث والسبعون في انظار الله تعالى وليه على عبوب غيره -
٣٠١	المستول ^{٥٥} السادس والخمسون في بيان القضاء ومراتبه مع تمثيل لطيف -	٣٨٥	المستول ^{٥٥} الخامس والستون في آداب الدعاء وفي استعجال قبوله -	٣٨٥	المستول ^{٥٥} الرابع والسبعون اول ما ينظر القائل في صفة نفسه وتزكياته -
٣١٤	المستول ^{٥٦} السابع والخمسون في بيان تقبض والدبط -	٣٨٦	المستول ^{٥٦} السادس والستون في الترغيب على طلب الدعاء وآدابها -	٣٨٦	المستول ^{٥٦} الخامس والسبعون وصية رضى الشحنة لولده -
٣٢٣	المستول ^{٥٧} الثامن والخمسون في ترغيبات متفرقة -	٣٨٧	المستول ^{٥٧} السابع والستون في ثمرات مخالفة النفس والهوى كل لحظة ونفس	٣٨٧	المستول ^{٥٧} السادس والسبعون في وصية لولده -
٣٢٤	المستول ^{٥٨} التاسع والخمسون في بيان الصبر والرضا والشكر -	٣٨٨	المستول ^{٥٨} الثامن والستون في ان الدعاء ليس منافعة بالقدر والارادة وفي معنى حديث لا يدعى الله تعالى	٣٨٨	المستول ^{٥٨} السابع والسبعون في بيان الفناء من الشجرة ومن النفس وبيان ثمرتها -
٣٣٣	المستول ^{٥٩} الستون في الخروج من المعهود الى المشروع ثم المقدر ونحوه ثم المعهود	٣٨٩	المستول ^{٥٩} التاسع والستون في آداب الدعاء ترك تخصيص شيء من المراتب -	٣٨٩	المستول ^{٥٩} الثامن والسبعون في بيان كفاح العشرة لارباب العبادات والمجاسبة والمجاورة
٣٣٤	المستول ^{٦٠} الحادي والستون في بيان الورع و مراتبه الثلاثة من التقوى -	٣٩٠	المستول ^{٦٠} الستون في العجب مع تمثيلية الشجاع وذي سخاوة -	٣٩٠	المستول ^{٦٠} التاسع والسبعون في ذكر وفاته رضي الله عنه -
٣٣٥	المستول ^{٦١} الثانية والستون في الصبر والرضا والشكر -	٣٩١	المستول ^{٦١} الحادي والستون في الصبر على الميلاء -	٣٩١	المستول ^{٦١} الثامن

تولد شریف وی رضی الله عنه

سنة سبعین و ہجراتی احدی و سبعین و اربعائة است و مدت تصدرا و مدرس و فتویٰ راسی و سہ سال توفیت
 کلام او بر مردم و ارشاد خلق چل سال و عمر آن حضرت نو و سال وفات آن حضرت سنہ اعد و شصین و خمسایہ و
 درس ثمان و ثمانین و اربعائة کہ سال عمر آن حضرت ہر دہ بودہ بہ بغداد و قدم سعادت لزوم ارزانی داشت و قصد
 اشیاخ و ائمہ و اعلام امت و علمای سنت و اعیان دین نمودہ اوّل قرآن مجید را بار وایت و مرایت ستر و علنا بہت اتفاق
 تجوید نمود و حوزہ اعلام محدثین و اعظم سندین و علمای متقین بہت جمع حدیث نمودہ و تحصیل علوم و تکمیل آن فرمودہ و در جمیع علوم اصولا
 و فروعاً و غایباً و علناً از جمیع اعلام بغداد بلکہ کافہ علمای بلاد گذشت حتی فاق الکمل فی الکمل و صار مرجع البصیر بعد از ان حق
 غر و علما اورا بر خلق ظاہر گردانید و قبول عظیم و عظمت تمام در قلوب خاص و عام نهاد و مرتبہ قطبیت کبری و ولایت علمی
 مخصوص گردانید و جمیع طوائف را از فقہا و علما و طلبہ و فقر از اقطار ارض و افاق عالم توجہ بہ جناب عرش باب او دلور
 ینابج حکمت از محیط قلب او بر سائل لسان جاری ساخت و از ملکوت علی تلمیحات اسفل صیت کمال و آوازہ جلال او در گنج
 و علامات قدرت و امارت و ولایت و شواہد تخصیص و دلایل کرامت لوا از آفتاب نصف النہار ظاہر و باہر گردانید و قلوب جمیع
 طوائف انام را سحر سلطان بہیت و قہر ان عظمت و ساخت و کل اولیای وقت را در حفاوہ انقاس و ظل قدم و دائرہ امر او
 گذاشت تا ما مورشدین عند اللہ بقول او قدمی نہادہ علی رقبہ کل ولی اللہ و جمیع اولیای وقت از حاضر و غائب و قریب
 و بعید و ظاہر و باطن گردن اطاعت و سیر النقیاد نہادند و حقاً من الرّد و طمعا فی المزیّد فہو قطب الوقت و سلطان الوجود
 و اعظم الصمد یقین و حجة العارفين روح المعرفة و قطب الحقیقہ و خلیفۃ اللہ فی الارضہ و وارث کتابہ و نائب رسولہ لوجود الحق
 و لنور الصرف رضی اللہ عنہ و عن جمیع الاولیاء افاضنا اللہ بفیوضہم آمین یا رب العالمین

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يُعْلِمُهَا إِلَّا هُوَ

توسانا و کتاب مجاز قوائد و منیه بطا اریاب که سر مره ویده ایل بصیرت بلاریب موسوم به

که عینا دیده حق بنیان است نور جبرید و کن بنیان شمل اقاوال مفیده ثانی بنشاد استبداد و خواست نشان

در مطبع نامشده نفل کشور نشین نفس الطباع شد

حکیمه شریفه
وی رفی الله عنه
ارج انقامه عنین الضم
منها الحاکمین

حکیمه شریفه
و فی رخی الله عنه
نخیف البدن ریح انفاطه عن فیض القدر عن فیض اللطیف و عن
کویلهای اسرار المکنون مفرون الحاجبین و اصوت جهود و سمیت بی
وقت در علی و علم که سامع را غیبی و بیستی در دل می افروزد و از جمله
از سعت و جود بود که سامع را غیبی و بیستی در دل می افروزد و از جمله
خوارق کلام او آن بود که در شنیدن آن قرب و بیداری
بوده و مجیب قرب و بعد مکان و مجلس نفاذ
ظا بر نمی شد و در وقت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هذا كتاب فتوح الغيب لسيدنا ومولانا العلامة الاوحد الشيخ الامام العارف الكامل
امام ائمة الطريق وشيخ شيوخ الاسلام على التحقيق زينة الوجود ومراة الشهو والبار الاشبه
والطراز المذهب قطب الاقطاب وفرد الاحباب القطب الاكمل الاشرف والغوث
الا عظم الارفع غوث الثقلين امام الفريقين العالم الرباني القطب الفرداني والغوث
الصمداني محي الدين ابي محمد عبدالقادر الحسيني الجبلائي قدس الله سره ونور
رحمه واوصل النيا بركاته وفتوحه ورضي الله عنه وارضاه عنا وجامعه ولده الشيخ
الامام الاوحد الشرف الدين ابو محمد ويكنى بابي عبد الرحمن عيسى شرف الاسلام جلال
العلماء سراج العراق ومصرذ واللسانين والبيانين لسان المتكلمين وترجمان العارفين رحمته
عليه وعلى والده واولاده واخوانه وسائر الصالحين قال قال والدي الشيخ الامام
العلامة الفرد القطب الغوث ابو محمد عبدالقادر الجبلائي نفعنا الله به وامدنا بمده
في الدنيا والاخرة امين امين وفي بعض النسخ قال والدي الامام الاوحد الموفيد

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

امام الائمة محی الدین سید الطوائف ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد الله
 الجلی قدس الله روحه ونور ضریحه الحمد لله رب العلمین همه ستایشها ثابتست مر خدا
 عزوجل را که پروردگار همه عالمیاست عالم ملک و ملکوت و جن و انس و حیوانات و نباتات و جمادات
 و افراد انسانیکه هر یکی عالمیست بصورت صغیر و کبیر اولا و آخرا و اول و در آخری در برابر او معادیا
 و رازل و ابد یا در دنیا و آخرت یا در اول هر امر و آخر آن ظاهر و باطن و در دل و بر زبان یا در عالم ارواح و
 اشباح یا بعد از ظهور در مرتبه خالقیت و در هر حال بطون در مرتبه احدیت عدد خلقه بشمار مخلوقات او و
مدا کلماته و مقدار اسماء و صفات وی یا کلام قدیم وی و معانی و اشارات آن و وزنه عرشه و بوزن
 عرش عظیم وی و رضا نفسیه و چنانکه راضی گردود ذات کامل الصفات کریم وی از ان و عدد ذل شفع
و وتر و بشمار هر صفت و طاق که همه افراد کائنات از علویات و سفلیات را شامل است و رطب و یابس
 و بشمار هر تر و خشک که کنایت است از تمامه معلومات ثابت و کتاب مبین و جمع ما خلق ربنا و ذرء و برء و شفاء
 هر چه تقدیر کرد و پروردگار ما و پیدا آورد و پراننده گردانید خلق و ذرء و برء و رعت هر یک بیک معنی است و
 خلق معنی تقدیر و اندازه کردن است و در ذرء معنی نشر و پراننده ساختن و در برء معنی تراشیدن و از نو پیا
 گردانیدن و در معنی اسم الباری گفته اند خالق بمثال یعنی پیدا کننده مخلوقات را بآنکه ایشانرا مثل و مانند می بود
 که او را دیده و محسوس و بساز و آید اداما بر مد همیشه طیباً حمد می پاک و مبر از آلائش قصود
 نقصان مبارک افزون از همه الذی خلق فسوی آن خدای که پیدا کرد همه چیز را پس راست
 برابر و همواره گردانید پیدایش آن بے تفاوت چنانکه باید و شاید و قدس و تقدیر نمود و اندازه کرد و اجناس
 و اشخاص شیء را و مقادیر و صفات و افعال و آجال آنها را فهدی پس راه نمود و روی گردانید
 همه مخلوقات را بافعالیکه صادر گرد و از آنها بطبع یا با اختیار یا هدایت کرد و بدریافت حق و عواقب امور
 در دنیا و آخرت بقصب دلائل و انزال آیات و امات و آخینی و میزنید و زنده گردانید ابدانرا

جواب

و قلوب را قاصد و آنگی و خندانید و گریانید و شاد و اند و گمین گردانید و مردم را واقف گردانید
 و نزدیکی گردانید یعنی را از دگر گاه فصل و رحمت و آذنی نیز یعنی قرب است و توانید که بعضی زیادت
 قرب حمل کنند و اگر دانات بهمره یعنی ناکسی و پستی دارند تا مغایر و مقابل افتد بقرب و مناسب گردد
 بقراین دور نباشد و الله اعلم و رجم و اخزی و مهربانی گردانی را و رسوا ساختن دیگر را و اخذ
 و استقی و بخورانید و بنوشانید طعام و شراب جسمانی و روحانی را و استعد و استقی و نیکبخت گردانید
 یکی را و بدبخت گردانید و دیگر را و منع و اعطی و باز داشت بخشش را از یک و بخشش فرمود
 و دیگر را الذی یکلمهم قائم السموات السبع الشداذ آن خدا نیکی سخن وی و امر وی
 بر پایشنا و هفت آسمان قوی و محکم که تاثیر کند در آن گذشتن روزگار و بهائش است الرؤاسی
 کالاک و ناد و بکلمه وی ثابت و استوار گردانید و شد کوهها که مانند لنگر است انداخته و مثل چهارچوب
 بر زمین و استقرت الارض المهاد و بکلمه وی قرار و آرام یافت زمین که فرشتست گسز و
 فلامقنوطا من ترخمیه پس نیست هیچ یکی نا امید گردانیده شد و از رحمت حق و مغفرت
 وی عز اسمیه و لا ما مؤنا من مکریم و نیست هیچ یکی امین گردانیده شده از قریب وی و غفر
 و نیست امین گردانیده شده از غمها و بلا پایی او و غیر بکسر غین و فتح یا مع غیرت بکسر غین و جمع
 او اغیار نیز آمده و در بعضی نسخ من غیره یعنی رشک و غیرت حق بر بنده باز داشتن و میانه انداختن
 افکند و از جناب قرب وی تعالی و از محرمات و نامرضیات اجتناب و ابتلا و جزاء و عقاب بر اینکتاب آن
 و انفاذ قضایه و نه امین گردانیده شده از گناهان و روان گردانیدن حکماء وی و قضایه
 و آخره و از گناهان کار وی و فرموده وی یعنی همه فرسوده اند از وی که بکند و چه خواهد و لا مستطیع
 عن عبادته و نیست هیچ یکی ننگ دارنده از بندگی وی و لا مخلو امین یعنی و نه کسی کرده شده
 از غمست وی فیهو المحمود لهما حق پس اوست شائش کرده شده با نهم مهربانی گردانیده و از این

جواب

و نعمت و المشكورة بما زوى و سپاس گفته شد بچیزیکه باز داشته از بلا و محنت و تواند که مراد
 باز داشتن و منع کردن از بعضی عطاهاست ظاهر باشد که متضمن الطاف خفیه است یعنی بهر حال او را
 شکر است چه بر نعمت چه بر بلا گویند و وظیفه در بلا نیز شکر است چنانکه بر نعمت بهیت نعمت او نعمتهای
 باطنی را چون وجود آن از بنده دشواری دارد و صیرا بدل آن ساخته اند بهیت بهنگام محنت
 میشوند امید که ای سرسبز بار و آب سفید که فی العطار شاکر و فی البلاء صابر لشَّمَّ الصَّلَاةِ
عَلَى نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ الْمَصْطَفَى پس ازان درود و رحمت بر پیغمبر و می محمد برگزیده و در بعضی نسخ
 و السلام نه یاده کرده بعد الصلوة و گفته اند باید که چون درود بفرستد سلام را با صلوة ضم کند
 تا فرمان بروردگار را تعالی شانه که فرموده است صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا تمام بجا آورده باشند
الَّذِي مِنْ أَسْفَلِ مَا جَاءَ بِهِ إِهْتِدَاءُ مُحَمَّدٍ که صفتش نیست که هر که پیروی کرد دینی را که آورده است
 و می انرا راه راست یافت و بمنزل مقصود رسید وَمَنْ صَدَفَ عَنْهُ ضَلَّ وَارْتَدَّى و هر که
 روی گردانید از وی و از دین وی گمراه شد و هلاک گشت النَّبِيُّ صَادِقُ الْمَصْدُوقِ
 پیغمبری که راست گوینده است و راست گفته شده است با وی یعنی هر چیزیکه خدای تعالی بوی
 داده و خبر بپس آورده راست و درست است چنانچه امیر خسرو دهلوی فرماید بیت فی بهو گفت که او را ز
 گفت که کاخچه بگفتند بدو باز گفت که وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ الْزَاهِدُ فِي الدُّنْيَا نَاخِوَانَهُ
 دنیا را و گزارد نه نعمت و آسائش آنرا الطَّالِبُ الرَّاعِبُ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى جوینده و خواننده
 مصاحب و هم سفر بلند مرتبه را که ملائکه و انبیاء و ذات پاک خداوند تعالی است روایت است که چون
 قریب شد اجل آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرمان آمد یا محمد چه میخواهی در دنیا میباشی یا اینجامی آئی اگر
 در دنیا باشی گنهای عالم بر روی مراد تو بکشایم و از قدر و مرتبه تو چیزی کم نکنم اگر اینجا آئی آن چیز
 دیگر است فرمود اخترت الرفیق الأعلى یعنی همان خواهم که آنجا بیایم الْمَجْتَبَىٰ مِنْ خَلْقِهِ

فایده
در بیان
است

در بیان

برگزیده شده است از میان تمام مخلوقات پروردگار تعالی الْمُنْتَقَبُ مِنْ بَرِيَّتِهِ حَبِيبُهُ وَبِرْكَزِيهِ
 شده از همه آفریدگان وی تعالی الَّذِي جَاءَ الْحَقُّ بِحَبِيبِهِ آنکه آمد و قرار گرفت وین است
 و ثابت بآمدن وی وَزَهَقَ الْبَاطِلُ بِظُهُورِهِ و رفت دروغ و ناپسندیده پدید آمدن وی
 نقل است که در روز فتح مکه بتان که در دیوار خانه کعبه محکم بودند آن حضرت بچوبی که در دست شریف
 داشت اشارت بجانب آنها میکرد و این آیه میخواند جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ و بتان همه از دیوار
 جدا شده بر زمین می افتادند وَاشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِهِ و روشن شد روی زمین بروشنائی علم و
 دین وی شَمَّ الصَّلَوَاتُ الْوَافِيَاتُ پست و رو دهای تمام وَالْبَرَكَاتُ الطَّيِّبَاتُ
الزَّكَايَاتُ الْمُبَارَكَاتُ و برکت های پاک و ستوده افزون کرده شده عَلَيْهِ تَأْنِيًا بروی
 و دم بار یعنی مکرر و دائم وَعَلَى الطَّيِّبِينَ مِنْ آلِهِ وَاصْحَابِهِ و بر پاکان و نیکان از فرزندان او
 و یاران او وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ و پیرو می کنندگان مرا ایشان را به نیکی الْأَحْسَنِينَ
لِيَرْجِعُوا فِعْلًا نیکوترین خلق هر چه را در کار و در کردار و وَالْأَقْوَمِينَ لَهُ قِيْلًا و راست و درست
 ترین مردم مرا و او را و گفتار و وَالْأَصْوَبِينَ إِلَيْهِ طَرِيقًا و سبیل و راست و ترین اوسیان
 در راه رفتن و رسیدن بسوی وی و در اینجا بیان افضلیت صحابه است و تابعین و نیکی و راستی
 وستی و سائر امت ثُمَّ تَضَرَّعْنَا بِسُورَةِ زَمَرَةٍ کردن ما وَدَعَاؤَنَا و دعا کردن ما و
رَجَائِنَا و بازگشتن ما و جمیع اوقات و احوال إِلَيْهِ بسوی خداست رَبَّنَا اوست پروردگار ما
 و پرورنده ما و منشینا و پدیدکننده و از عدم بوجود آورنده ما و خالقنا و آفریننده و
 انداز کارکننده ما و رازقنا و روزی دهنده ما و مطعمنا و مسقینا و خوراننده و نوشاننده ما
 و نافعنا و سود دهنده ما و حافظنا و نگهدارنده ما از آفات ظاهری و کالیبتنا و نگهدارنده ما از کمالات
 باطن در دنیا و آخرت و محبینا و زنده گرداننده ما بحیات جسمانی و روحانی و الذاب و الدافع

بیان فضیلت
 صحابه و
 تابعین و راستی

عَنَّا وَبَارِئِينَ وَدَفَعُ كُنْدَهُ اَزْمَا جَمِيعَ مَا يُؤْذِنَا وَكَسُوْنَا بِمِنْ خَيْرٍ مَا كَرِهَ بَرِئَانًا وَانْدَوَيْنَا
 كَرُوْنَا مَا رَا كُلُّ ذَاكَ بِرَحْمَةٍ وَتَحِيَّتِهِ هَمَّ اِيْنَ نَعْمَتَهَا بِخَشْوَدُنْ وَمَهْرَبَانِي كَرْدُنْ اَوْسَتْ
 وَفَضْلِهِ وَمِنْتِهِ وَبِقُرُونِي وَكَرَمِ وَنَعْمَتَاهِي وَنَهْمَتَاهِي اَوْسَتْ بَرِيَا بِاَلْحِفْظِ الذَّالِمِيْنَ فِي الْاَقْوَالِ
 وَالْاَفْعَالِ بِنَكَبَاتِي كَرْدُنْ بِهَيْشَهْ دَرِ كَفْتَارِهَا وَكَرْدَارِهَا فِي السِّرِّ وَالْاَعْلَانِ وَرَهْمَانِ وَاشْكَارِ
 وَالْكَتْمَانِ وَالْاَظْهَارِ وَرُپُوشِيْدَهْ دَاشْتَنِ وَظَاهِرِ كَرْدَانِيْدُنْ وَالشَّدَّةِ وَالرَّخَاءِ وَدَرْخَتِي
 وَكُسْتِي وَتَنَكِي وَفَرَاخِي وَالنِّعْمَةِ وَالْبَاسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَدَرْزَمِي وَدَرْخَتِي وَبَاسَاءِ وَالْقَرَارِ بِرَدُو
 بِمَعْنَى حَالَتِ سَخْتِ اِسْتِ اَوَّلِ مَشْتَقِيْ اَزْ بَاسِ بِمَعْنَى عَذَابِ وَثَانِيْ اَزْ ضَرْبِ مَعْنَى كَرْدَنِ اِنَّهُ قَعَالَ لِنَا يَرْيَدُ
 بِدَرْخَتِي وَبِيْ لَعَالِي كُنْدَهْ اِسْتِ مَرْمِرِ خَيْرِ اَكْ خَوَابِ وَالْحَاكِمِ لِمَا لِيْشَاءَ وَحَكْمِ كُنْدَهْ اِسْتِ مَرْمِرِ خَيْرِ
 كِهْ خَوَابِ الْعَالَمِ بِمَا يَحْتَجِيْ وَدَانَا بِهَرِجِهْ نِهْمَانِ بَاشَدِ بِرِ وَيَكْرَانِ الْمَطْلَمِ عَلَى الشَّيْئُوْنَ وَالْاَحْوَالِ
 اَكَا هِ بِرِهْمِهْ كَارِهَا وَحَالَهَا مِنْ اَلْقَلَاتِ وَالطَّاعَاتِ وَالْقُرْبَاتِ اَزْ لَعْرَشَاهِي كُنَا بِانْ وَطَا
 وَعِبَادَتِهَا اَلشَّامِعِ الْاَصْوَاتِ دُشْتُونْدَهْ مَرَا وَزَهَا اَلْمُجِيبِ لِلدَّعَوَاتِ قَبُولِ كُنْدَهْ
 دَعَا بِاِ رَا لِمَا لِيْشَاءَ لِمَنْ لِيْشَاءَ وَارَا دَهْ خَيْرِ اَكْ خَوَابِ مَرْكُوبِيْ اَكْ خَوَابِ اِسْتِ جَدِ مَرْمِرِ
 لَازِمِ وَوَاَجِبِ نَبُوْدِ وَقَبُولِ كَرْدُنْ دَعَا بِخَوَابِ اَوْسَتْ وَبِفَضْلِ وَكَرَمِ اَوْ مِنْ غَيْرِ تَنَاسُخِ
 وَتَرَدُّدِيْ كَشَاكُشِ وَبَارِ كَرْدَانِيْدُنْ اَزْ كُوبِيْ اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ نِعْمَ اللّٰهُ عَلَى الْعِبَادِ كَثِيْرَةٌ اَنَا بَعْدُ
 اَزْ حَمْدِ وَصَلُوَّةِ وَتَضَرُّعِ وَدَعَا بِسِ مِيْكَوِيْمِ كِهْ نَعْمَتَاهِ خَدَا بِرَبَّنْدِ كَانِ لِسِيَارِ اِسْتِ وَدَرْ بَعْضِ لَشَخِ
 قَانِ نِعْمِ اَللّٰهُ عَلَى كَثِيْرَةٍ وَاِيْنَ لَشَخِ اَلنَّبِ اِسْتِ بِكَلَامِيْ كِهْ بَعْدِ اَزْ بِيْنَ بَيَا بِدِ مِيفِرَا يَدِ كِهْ نَعْمَتَاهِ خَدَا بِرَبَّنْ
 بَسِيَارِ اِسْتِ مُتَوَاتِرَةٌ بِهَمَّ اَيْنْدَهْ اِسْتِ فِيْ اَنَاءِ اللَّيْلِ وَاطْرَافِ النَّهَارِ وَرِسَاعَتَاهِي
 شَبِ وَطَرْفَاهِي رُوْزِ بَعْنِيْ دَرْ شَبِ وَرُوْزِ وَالسَّاعَاتِ وَاللَّحَظَّاتِ وَالْخَطَرَاتِ وَرِهْرَسَاعَتِ
 وَهَرِ لَحْظَةِ وَهَرِ خَاطِرِ سَاعَتِ پَارَهْ اَزْ زَمَانِ وَوَقْتِ كِهْ دَرْ رُوِيْ بَاشِيْ وَلَحْظَةِ بَدَنِيْ اَلْحَشِيْمِ نَكْرِيْسْتِنِ وَخَاطِرِ

قبول کردن
 دعا خواندن است
 کسی بیانی رسد
 که با دست تازان
 و تلافی کند

اندیشه که در دل گذر و در جمیع الحالات و در همه حالتها کما قال الله چنانچه گفت دست
 خدای عزوجل وَأَنْ لَّعَدُّ الْغِنَى لِلَّهِ لَا تُحْصَوْنَ اگر خواهید که بشمارید نعمتها، خدای را
 نمی توانید شمر و ضبط کرد وَأَنزَا وَقَوْلُهُ تَعَالَى وَمَا يَكْفُرُ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ و هر چه با شما است
 از نعمت پس از خداست فَلَا يَدْرِي لِي بِشَيْءٍ نیست توانائی و طاقت مرا و الْجَنَانِ وَلَا لِسَانٍ
 و نه دل و نه زبان کارگر فِي احْصَائِهَا وَأَعْدَادِهَا و شمر و شمارش نعمتها، حق و آماده کردن آن فَلَا
يُذَكِّرُهَا لِيَعْتَدَّ پس در نمیرسد و در نمیباید نعمتهای خدا را شمر و وَلَا لِيُضْبِطَهَا الْعُقُولُ
وَلَا أَذْهَانٌ و نگاه نمی تواند داشت آنرا عقلها و ذهنها و وَلَا يُحْصِيهَا الْجَنَانُ و شمار نمی تواند کرد
أَنزَا و وَلَا يُعْبِرُهَا اللَّسَانُ و بیان نمی تواند کرد و آنرا زبان فَمِنْ جُمْلَةٍ مَا مَلَكَتْ يَمِينُ
تُعْبِرُهَا اللَّسَانُ و در بعضی نسخ اکمن پس از جمله آنچه بای بر جا گردانید و قدرت و ادوی تعالی
 بر بیان و تعبیر آن نعمتها بِأَنزَا و اظهارها الْكَلَامُ و قدرت و ادو بر پید نمودن آن سخن را و کتبها
الْبَيِّنَاتِ و بر نوشتن وی انگشتان را و تفسیرها الْبَيِّنَاتِ و بر پید کردن یعنی آن فصاحت را
فِي الْقُرْآنِ بیان سخن پیدا و کشاده گفتن کلمات بر زبان كَلِمَاتٍ بَرَزَتْ و ظَهَرَتْ لِي
مِنْ فَتُوحِ الْغَيْبِ سخنانیست که بیرون آمد و پیدایش مرا از آنها که از عالم غیب شد فَخَلَّتْ
فِي الْجَنَانِ پس فرو آمد و جای کرد و در دل جمیع مخلوقات فَأَشْغَلَتْ الْمَكَانَ پس پر کرد
 جای را یعنی تمامه دل را در گرفت فَانْتَجَبَهَا و أَبْرَزَهَا صدق الحال پس آشکارا کرد و بیرون
 آورد آن کلمات را راستی حال یعنی راستی حال با صحت قال جمع شد فَتَوَلَّى أَبْرَزَهَا
لُطْفُ الْمَنَّانِ پس به خود گرفت بیرون آوردن آن کلمات را التَّوْفِيقُ و عصمت خدای نعمت
 و هدیه و رحمة رب الانام و مهربانی پروردگار خلق فِي قَالِبِ صَوَابِ الْمَقَالِ در کالبد
 گفتار راست که خطا در آن راه نیابد فَحُجَّةٌ لِمُرِيدِي الْحَقِّ وَالطَّلَابِ از برای نمودن میان راه

که قریب تر از همه است برای خواستندگان حق و طلبدارندگان آن ثُمَّ ذَٰلِكَ قَالَ بَعْدَ
جَمَلِهِ آن کلمات بارز از فتوح الغیب این است که گفت حضرت شیخ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ
 خوشنود و با و خدا از وی و خوشنود گرداناد و او را از خود المقالة الأولى لا بد لكل مؤمن
فِي سَائِرِ أَحْوَالِهِ چاره نیست هر مسلمانی را و تمام احوال خود مِنْ ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ از سه چیز
أَمْرٌ يَمْتَنِيهِ یکی امری و روکار تعالی که بجای آرد و فرمان برداری کند او را و وَمَنْعَةٌ يَحْتَنِيهِ
 و دوم نهی خدای تعالی که پرهیز کند از آن و وَقَدَرٌ يَرْتَضِي بِهِ و سوم قضا و قدر الهی که راضی باشد
 بر آن فَاقْلُ حَالَةٍ لَا يَخْلُو الْمُؤْمِنُ فِيهَا پس کمتر حال بنده مؤمن نیست که خالی نباشد
 وی در همه احوال مِنْ أَحَدِ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ الثَّلَاثَةِ از هیچ یکی از این سه چیز که استثال امر و
 اجتناب از نهی و رضا بقدر است و در بعضی نسخ لفظ احد نیست و این اظهر است و قدر بفتح و ال
 و بسکون نیز آید آنچه قضا نمود و حکم کرد الهی تعالی از امور و در صراح گفته قدر بسکون و حرکت اندازد
 کرده خدای تعالی بر بنده از حکم و باین معنی قضا و قدر یکی باشد و بعضی فرق نهاد میان قضا و قدر
 و گویند قضا حکم ازلی و قدر وقوع آن در الانزال و باین معنی قضا سابق باشد بر قدر و بر عکس آن
 نیز اطلاق یابد قدر بمعنی تقیر ازلی و قضا حکم خلق کردن و پیدا گردانیدن بر وفق آن و امام غزالی
 گفته که حکم قضا و قدر حکم ازلی است و یکی است و قضا اسباب کلیه مثل آفلاک و کواکب و عناصر و ملائکه
 و جز آن و قدر ترتیب حوادث بر آن و تعلیق آن بدان فَيَلْبِغُ لَهُ أَنْ يَلْزِمَ هَمَّهَا قَلْبُهُ
 پس بیاورد می سنود که لازم گردانند بنده مؤمن قصد کردن این سه چیز را دل خود را و دائم قصد آن
 باشد و لِيَحْدِثَ بِهَا نَفْسَهُ و باید که حکایت کند باین سه چیز نفس خود را و همیشه در باطن خود
 آنرا بگزراند و بیندیشد و تکرار کند و يَأْخُذُ الْجَوَارِحَ بِهَا فِي سَائِرِ أَحْوَالِهِ و بگیرد و کار فرماید این
 سه چیز اعضا و آلات خود را و در همه احوال خود بداند که امر الهی تعالی و نوع است امر شرعی و امر راوی

و طایفه عبودیت در امر تشریعی اقتضای است و در امر ارادی تسلیم دوی رضی الله تعالی عنه اشارت کرده و قبول خود
 امری تمثله و نهی بجنبه با قول و قبول خود و قدری رضی بثنائی و حاصل تمام مذاهب اسلام و طریقه سلوک
 این دو چیز است قال رضی الله تعالی عنه وَأَرْضَاهُ الْمَثَلَةَ الثَّانِيَةَ إِتَّبِعُوا وَلَا تَبْتَدِعُوا پیروی
 کنید سنت را و پیدا نکنید بدعتی را در دین که نبوده و وَاطِيعُوا وَلَا تَشْرَقُوا و فرمان برداری
 کنید خدای را و رسول خدا را و بیرون نیائید از حکم ایشان وَوَحِدُوا وَلَا تُشْرِكُوا و یگانه دارید
 خدای را و شرک را نگرانید چیزی را با وی بدانید که هر چه در عالم واقع می شود همه بقدرت و ارادت
 اوست نیست قادر و متصرف مگر او يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُحْكُمُ مَا يُرِيدُ و نَزَّهُوا
أَنْتَ حَقٌّ دور دارید حق سبحانه تعالی از هر ناخوشی و پاک دانید او را از هر منقصت وَلَا تَتَّهِمُوا
 تهمت نه نهی بروی سبحانه یا آنچه نشایسته درگاه الوهیت و صمدیت اوست وَصَدِّقُوا وَلَا تَشْكُوا
 و بگروید و یقین آرید بدین اسلام و شک نیارید و در گمان نیفتید وَاصْبِرُوا وَلَا تَحْزَنُوا
 و شکیبائی کنید بر بلاهای حق تعالی و ناشکیبائی نیارید وَإِنتَبُوا وَلَا تَنفَرُوا و برجای مانید
 و نگریزید و أَسْأَلُوا وَلَا تَسْأَمُوا و درخواست کنید از فضل خدا و بستوه نیائید و ملول نشوید از
 سوال کردن بحکم طبیعت و بشریت و دور انگاشتن مطلب اما ترکن سوال از سببیت و تادب
 درگاه عزت یا بجهت استقفا بعلم باری تعالی و تسلیم بقضای دوی مقامی دیگر است بلند تر از سوال و
 طلب و این قوم را اختلاف است که سوال و طلب بلجج است یا سکوت و ادب مختار نیست که هیچ کدام
 کلیه نیست تا وقت چه اقتضا کند و گفته اند که علم و وقت هم در وقت حاصل گردد و این مسئله در بعضی
 مقالات آینده روشن تر ازین گفته شود انشاء الله تعالی وَأَنْتَظِرُوا وَتَرْقُبُوا و چشم دارید
 نگهبانی کنید تا وقت در رسد و اثر اجابت و عطا بظهور آید و شبانی کنید وَلَا يَتَسَاءَلُونَ
 نشوید که و عاده اجابت حق است و لواقعه که مراد چشم داشتن در راه مقصود باشد که همین ساعت بر آید

ف
الْمَثَلَةُ
الثَّانِيَةُ

ف
طایفه را باید که
منتظر مقصود و اجابت

وهمین بخت محبوب از در آید بهیت ابدام یا و تو در جان آگه است مرا همیشه دیده امید در دست
 مرا و تو اخوان و لا تعاد و او برادر و دوست باشید با هم و دشمن ندارید یکدیگر و اجتمعوا علی
 الطاعة و لا تتفرقوا و آئید بطاعت کردن حق و جدا نشوید و از جماعت بیرون نیفتید
 و تحابوا و لا تباعدوا و دوست دارید یکدیگر را برای خدا و دشمن ندارید برای نفس خود و تطهروا
 عن الذنوب و پاک شوید با مبالغه از گناهان و بها لا تشد لئسوا و تلطخوا و بگناهان ریناک
 و آلوده نشوید و بطاعة ربکم فتریتوا و بفرمان برداری کردن پروردگار خود آراسته شوید
 و عن باب مولکم فلا تبرحوا و از در خداوند و در شویدا شارتست بدوام حضور و التجا
 بان اما اگر اثری از قبول طاعت در روپا نشود و بدر بر وید و ملول نشوید و عن الاقبال علیه
 فلا تتولوا و از توجه و روی آوردن برخداوند تعالی روی نگردانید و بزرگ و بیدار گریه بلا و محنت
 فرستد بهیت بهر جوهر که آن مه میکند از جامه و حق که دل داری مرا شاید که مقصود امتحان باشد
 و بالتوبة و لا تسوئوا و به توبه از گناهان و برگشتن از غفلت تاخیر نکنید و عن الاعتذار الی
 خالقکم فی اناء اللیل و اطراف النهار فلا تملوا و از عذر خواستن گناهان و تقصیرات
 باستغفار و اقامت عبادات در ساعات شب و اطراف روز ملول نشوید فلعنکم ترحموا
 و تشددوا پس شاید که مهربانی کرده شوید و نیکبخت گردانیده شوید و عن الذاریت بعد و او
 آتش دوزخ و ورگردانیده شوید و فی الجنة تحبوا و در بهشت نعمت داده شوید و بزرگ
 داشته شوید و شاگردانیده شوید چنانچه در قرآن مجید میفرماید فم فی روضة تجربون و بهر همه
 نعمتها و بزرگیها و شادوهای بهشت و مقصود حقیقی در آمدن آن ویدار مولی است تعالی و تقدس
 بهیت رفت بر بوی سبز زلف تو حقیقی بهمین ورنه کی بوی نسیم سحری بود و عرض و الی الله یرحمکم
 و بسوخی خدای عز و جل پیوستگی جوید و بالتزیم و افتضاخ الابرار فی السلام

و همین بخت
 محبوب از در
 آید بهیت
 ابدام یا و تو
 در جان آگه
 است مرا همیشه
 دیده امید در
 دست

تَشْغَلُوا وَبَنَاءَ وَنِعْمَتٍ وَنِيكُولِي وَشَكْسْتَن بَكَارَت بَكَارَن وَبَشْتِ مَشْغُول شَوِيد وَاین از عظام
 نعیم حقیقت است چنانکه در دنیا هم از غرائب لذات است و یکی از آن موضع که عقل کوتاه اندیشیان از
 حقیقت کمالیت آن محجوبست مباحثت و جماع بالسانیت که آنرا در صورت نقصان تصور
 میکنند و از باب امر و لعن می شمارند و این از نقصان فهم و اعوجاج طبیعت ربانیت است و تمامه افراد
 بشر را بقوت آن مباحثات و مقارنت بوده است و انبیاء و رسل درین کار بو دند و فعل سید انبیاء صلعم
 سند و حجت حسن آن پس است و نظر بحقیقت جامعیت فعل و الافعال و تاثر و تاثیر که علت غائیه
 ظهور عالمست چنانکه در بکار است و رکازی دیگر نیست و خود نعم و لذات حسیه در جنت همه مجالی
 و منظر هر صفات و کمالات معنویه و عقلیه اند قیاس آنها بلذات دنیا نتوان کرد مگر در حق عرفاء
 اهل ذوق و وجدان وَ عَلَى ذَٰلِكَ اَبَدًا تَخْلُدُ وَاَوْبَرین ناز و نعمت و فتنه مضاعف تا ابد همیشه باشد
 وَ عَلَى الْاَنْجَائِبِ تَرْكَبُوا و بر اسپان گزیده سوار شوید وَ نَجْوَى الْعَيْنِ و بزنان سخت سفید
 سیاه چشم که در دوزخ و راز مفرگان سفید روی سیمین بدن کشاد چشم و انواع الطیب و بگونگان
 بوها خوش و صَوْتِ الْقِيَانِ و آواز کنیزگان سر و دگویی مع ذَٰلِكَ النَّعِيمِ بَا آن ناز و نعمت
 و نیکولی که مذکور شد بآ آن نعیم که در آن عالم است و بکنه صفات آن نتوان رسید مگر بآن نیکو حال
 کرده شوید تجر و ابجاء مملو و شرح آن گذشت و تواند که بحیم بود از جبر یعنی شکسته بستن و نیکو کردن
 حال کسی را اگر روایت آن بصحت رسد و مع الْاَنْبِيَاءِ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ
 فِي عِلِّيَّاتٍ تَرْفَعُوا و بایعمران و راست گفتاران و درست کرداران و جانبازان و نیکان
 بر داشته شوید بمراتب علییه و درجات رفعیه بدانکه این کلام بر تومی است از نورانیت مرتبه اول است
 جوایع الکلام که از خواص کلام حضرت خاتمه محمدیه است علیه من الصلوات اللهم و من التسلیات اکملها و
 هر کلمه جامع ازین کلمات قاعه بکامیه و دستور العملی تمام است برای سالکان راه قرب و وصول

و در حقیقت چون ولایت ظل نبوت است هر چه در شخص پیدا است در سایه نیز هویدا خواهد بود و خصوصاً
ولایت کبری آن حضرت که ظل ظلیل شخص نبوت حضرت سید العالمین و نور بی زوال از آفتاب کمال
اوست صلی الله علیه و سلم و هر جا که وی رضی الله عنه کلام کرده زبان نبوت کرده که منصب و مقام
صدیقان است کلام الملوک ملوک الکلام تو آنرا نگر که چون وی رضی الله عنه این کلمات را بان
عظمت و سطوت و تصرفیه در باطن داشت بر حاضران مجلس خود که بطائن ملک و ملکوت در آنجا حاضر
میشدند القامی کرده باشند چه انجذاب و نورانیت که در ولها پیدا میشده باشد و چه جانها که در بدن
می آمده باشد و کسبیکه او را از مجلس شریف وی مرده بر می داشتند نه بلکه بحیات حقیقی زنده می انگاشتند
سبحان الله سبحان الله بیات اسی لفظ خوش تو موج در بای کمال عالم ز جواهر سخت مالا مال
یک لفظ تو با هزار معنی در بر و او تیرت جوامع الکلم راست مثال که زنده کنی هزار جان
در نفس که جان بر می از کرشمه و ناز لبه تحسینی و میت ماتولی در عالم و در هر دو جهان خبر تو
نداریم کس و بدانکه آنحضرت باصل از دیار عجم است و هم در غنقوان شباب بیدر قلی صدق
طلب بقیدا آورفته و معلوم ظاهر و باطن تحصیل نموده و در تعبیر و تفسیر زبان و اللسانین و ذوالبیانین
ملقب گشته بر تمام اهل آن دیار فائق آمد و حسن و ملاحظت مکتب و مورث صید و لها شیران مملکت عرب
کرده و تمامه آن دیار را سلطان ولایت خود تسخیر نموده و قدم برگردان اولیا و وقت نهاد و این مضمون
را صاحب قدر عالی و صاعده مرتبه متعالی شاه الیو المعالی که از والهان و شیدایان راه مقبول
و محرم گاه و بیگاه از آن درگاه است در لباس مجاز بر خلوتیان مجلس را از خود جلوه داده و گفته است
انبیات آن ترک عجم چون زمی حشون طرب کرد و بر پشت سمند آمده و صید عرب کرد چون کا کل
ترکانه بر انداخت ز مستی غارت گری کوفه و بغداد و حلب کرد و خوابان که ز خوبی چو گل و لاله نمودند
نازان همه را زیر قدم کرد و عجب کرد و داری خبری ای مه جلی که معالی بر یا و تو القادر

بسیار
فلسفه
مرده بر

بدانکه
بیل اند
است

ببین
شاه

قادر همه شب کرد و در بیان صفت شیدائی و عاشقی خود بجناب وی گفته است بمیت این
 قاید اگر از حسن رخت شیدا بود و بوالمعالیت که بر حسن توشیه از او است و آیین فتایداران
 عاشقان جمال با کمال و مریدان بواسطه آنحضرت و مقبولان درگاه ذوالجلال بود که در شان او
 فرمود بموید آنحضرت **الْحَقَّالَةُ الثَّالِثَةُ** وَقَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ وَ
 إِذَا ابْتُلِيَ الْعَبْدُ بِبَلَاءٍ يَجُوزُ بِتَلَاكٍ وَانْصَرَفَ وَانْصَرَفَ وَانْصَرَفَ وَانْصَرَفَ وَانْصَرَفَ
 بِبَلَاءٍ سَحَنَتْ تَحْرَاكَ أَوَّلًا فِي نَفْسِهِ بِنَفْسِهِ فِي جَنْبِ نَحْسٍ فِي خِلَاصِ نَفْسٍ خَوْفٍ وَ
 وَقُوتِ خَوْفٍ وَطَلَبِ مَكِينٍ عِلَاجٍ مِنْ بَشَرٍ خَوْفٍ وَتَادِفٍ كُنْدِ بَلَاءٍ مِنْ خَوْفٍ وَرَهَائِي يَابِزَانِ بَلَاءٍ
 كَمْ يَخْلُصُ مِنْهَا اسْتِعَانٍ بِغَيْرِهِ مِنَ الْخَلْقِ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ
 مِنْ خَلْقٍ كَالسَّلاطِينِ وَأَرْبَابِ الْمَنَاصِبِ بِحُجُوبِ الْبَيَانِ وَخَدَاوَنِ دَوْلَتِ وَقْدِ
 شَرَفٍ وَجَاهٍ وَابْتِغَاءِ الدُّنْيَا وَأَصْحَابِ الْأَمْوَالِ وَدُنْيَا دَارِ الْمَالِ دَارِ الْأَهْلِ الطَّيِّبِ
 فِي الْأَمْرَاضِ وَالْأَوْجَاعِ وَطَبِيبَانِ وَابْنِ دَرْبِ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ
 فِي ذَلِكَ خِلَاصُهُ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ بَلَاءٍ
 حِينَئِذٍ إِلَى رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِرُحْمَةٍ بِرُحْمَةٍ بِرُحْمَةٍ بِرُحْمَةٍ بِرُحْمَةٍ بِرُحْمَةٍ
 الْمَضْرُوعِ وَالشَّعَاءِ بِخَوَانِ دَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ
 وَكَرَمِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ
 دَامَ يَحْيَى عِنْدَ نَفْسِهِ نَصْرَةً لَمْ يَرْجِعْ إِلَى الْخَلْقِ عَادَتِ أَوْ مَيَّ زَادَ بَرَانِيسَتِ كَتَامِي يَابِزِ
 نَزْدِ خَوْفِ دَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ
 الْخَلْقِ نَصْرَةً لَمْ يَرْجِعْ إِلَى الْخَلْقِ وَتَأَنَّهُ مَيَّ يَابِزِ نَزْدِ خَوْفِ دَارِ الْوَارِثَةِ وَدَارِ الْوَارِثَةِ
 بِسُوءِ خَالِقٍ وَكُيَا دَرِينِ كَلَامِ تَشْكَايَتِ اسْتِزْجَالِ أَوْ مَيَّ زَادَ بَرَانِيسَتِ كَتَامِي يَابِزِ

المقالة الثالثة

وی چه اگر علم و معرفت و شتی هم از نخست رجوع بدرگاه عزت حق کردی تَحْتَ إِذِ السَّمِ بِجَدِّ
عِنْدَ الْخَالِقِ نَصْرَةً پست چون نیافت بنده از نزد خالق نیز یاری و امداد را و یاری نداد وی تعالی
 او را یا بجهت سزای و اذن بر تاخیر رجوع بجناب وی تعالی یا بصلحت منقطع گردانیدن او را از اسباب
 و علل چنانکه بیاورد إِسْطَاحَ بَيْنَ يَدَيْهِ در از می افتد بنده پیش پروردگار تعالی مُدِّ يَمَّا
لِلسُّوَالِ وَالْمَدْعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ وَالتَّنَائُفِ و الا فتقار همیشه کننده در خواست و خواندن
 و زاری کردن و ستودن و حاجتمندی را مع الخوف منه و الرجاء بآترسیدن از قهر وی و امید
 داشتن از لطف وی سجانه شایسته عَنِ الْخَالِقِ عَزَّ وَجَلَّ عَنِ الدُّعَاءِ پسترناتوان می گرداند
 یا ناتوان می یابد بنده را پروردگار تعالی از دعا و عجز ناتوان گردانیدن و عاجز یافتن کسی را
وَلَمْ يُجِبْهُ و قبول نمیکند دعا او را حتی يَنْقُطِعَ عَنْ جَمِيعِ الْأَسْبَابِ تا آنکه گسسته میشود
 بنده از همه پیوندها فَيُخَيِّدُ فِيهِ الْقَدْرَ پس درین هنگام که اسباب از نظر می افتد و
 انقطاع الی الله حاصل میشود روان میگردد و در می رود در بنده فرمان و حکم قضا و قدر الهی و يَفْعَلُ
فِيهِ الْفِعْلَ و میکند در وی تقدیر الهی تعالی کار خود را فَيُغْنِي الْعَبْدَ عَنْ جَمِيعِ الْأَسْبَابِ
 و احکامات پس نیست گرداننده بنده را یا نیست میگرداننده از همه پیوندها و جنبشها و تدبیرها فَيَقْبِلُ
رَأَوْ حَافِظَ پس می ماند بنده روح مجرد و میر و دازوی اوصاف بشریت و هوا و هوس و
 آرزو و خواهش و می گردد در خصت روح از ترک اکل و شرب و خور و خواب و مانند آن از حرکات
 جسمانی و می ماند قوام او بذكر خدا و دور میگردد از وی انس و آرامش جسمیات و پیدا میگردد و در
 صفات روحانیت و ملکیت که صفات اوصاف جسمانیت و بشریت اند و ملاقات میکند با ارواح
 و ملائک و متصل میگردد و بمیدان فلا یزنی إِلَّا فَعَلَ الْحَيَّ عَزَّ وَجَلَّ و چون پیدا شد صفای
 باطن و نورانیت قلب منکشف گشت حقیقت کار پس نمی بیند مگر فعل خدا را عز و جل

فَيُصِيرُ مُوقِنًا مُوَحِّدًا اضْرُوتَ كَيْسٍ سِغَرٍ وَصَاحِبِ لَقِينٍ وَتَوْحِيدِ بِحُكْمِ اضْطِرَارٍ يَحْسَنِي مِي يَابِدِ
 اَنْزَا بِطَرِيقِ هِدَايَتٍ وَوَجْدَانِ بِي اخْتِيَارِ فِكْرٍ وَنَظَرِ اِگرچه بِنَظَرِ وَفَكْرٍ نِيز مِيتَوَانِ يَابِتِ كِه فَاعِلِ حَقِيقَةِ
 وَمُؤَثِّرِ حَقِيقَةِ بَايِدِ كِه ذَاتِ حَقِّ بَاشَدِ كِه وَاجِبِ الوجودِ وَقَادِرِ مَطلَقِ اسْتِ زِيرِ اَكِه چُونِ ذَاتِ
 بِنْدِه وَوجودِ وِي وَاَسْبَابِ وَاَلَاتِ وَمِبَادِي فَعْلِ هَمِه از حَقِّ اسْتِ وَقدَرَتِ بِنْدِه رَا دَرِ اَنْ
 دَخْلِي نَه فَعْلِي كِه صَادِرِ گَرْدِ اَز اَنْ نِيز از حَقِّ بَاشَدِ ثَبِتِ اَلْجِدَارِ ثَمِ النَقْشِ مِثْلِ چِيسَرِ كِه وجودِ اَو
 بَخَوِ نِستِ بَه تَشْيِشِ نِهَادِ اَنْ اَز خَرْدِ نِستِ بِنَعمِ اَو رَا دَخْلِي هِستِ بِطَرِيقِ مَحَلِّتِ كِه حَقِّ تَعَالِي
 بَاخْتِيَارِ وَبَالِيتِ وِي فَعْلِ رَا وِي اِيْجَادِي نَمَايِدِ مَصْرَاعِ دَسْتِ تَرَا دَسْتِ هَمِه آسْتِينِ فَيَقْطَعُ
 اَنْ لَا فَاعِلَ عَلَى الْحَقِيقَةِ اِلَّا اللَّهُ مِلْسِ جَزْمِ مِي كُنْدِ وَبِقِينِ وَشَهُودِ وِي يَابِدِ كِه نِستِ
 خَالِقِ وَمُتَصَرِّفِ حَقِيقَتِي در مَوْجُودَاتِ چِه اَفْعَالِ بِنْدِه وَچِه جَزْآنِ مَكْرُخْدَامِي عَزَّ وَجَلَّ اِگرچه بِنَظَرِ رِعايَةِ
 عَالَمِ مَجَازِ نَسَبَتِ بَا سَبَابِ نِيز مِيكُنْدِ وَلَا تَحْرُكَ وَلَا مُسْكِنَ اِلَّا اللَّهُ وَنِستِ جَنَابَتِ وَآرَامِ
 دِهِنْدِه مَكْرُخْدَا وَلَا خَيْرَ وَلَا شَرَّ وَنِستِ نِكي وَنَه بَدِي وَلَا ضَرَّ وَلَا نَفْعَ وَنَه زِيَانِ وَنَه سُودِ
 وَلَا عَطَاءَ وَلَا مَنَعَ وَنَه دَاوَنِ وَنَه نَادَاوَنِ وَلَا فِتْحَ وَلَا غَلَقَ وَنَه كِشَادَنِ وَنَه لَبَسَنِ
 وَلَا مَوْتَ وَلَا حَيَاةَ وَنَه مَرُودَنِ وَنَه زُلُوسَنِ وَلَا عَنَّا وَلَا ذَلَّ وَنَه عِزَّتِ وَنَه خَوَارِي وَلَا غِنَى
 وَلَا فَقْرَ وَنَه تَوَكُّرِي وَنَه دُرُوشِي اِلَّا بِيَدِ اللَّهِ مَكْرُ بَقْدَرَتِ وَفَعْلِ خُدَايِ عَزَّ وَجَلَّ فَيُصِيرُ
 حِينَئِذٍ فِي الْقَدَرِ بَسِ مِي گَرْدِ وَبِنْدِه وَدِينِ هِنْكَامِ وَرَسِيدِنِ بَايِنِ مَقَامِ دَر قِضَا وَقَدَرِ
 اَلْهِ تَعَالَى كَا لَطْفِ الرِّضِيعِ فِي يَدِ الطَّيْرِ بِمِجْمُوعِ شِيرِ خَوَارِ دَر دَسْتِ دَايَةِ شِيرِ دِهِنْدِه كِه تَدْبِيرِ
 وَاخْتِيَارِ وَنَظَرِ وَفَكْرِ دَر كَارِ وَبَارِ مَدَارِ وَوَالْمَيْتِ الْغَسِيلِ فِي يَدِ الْغَاسِلِ وَبِچُونِ مَرُودِه دَر دَسْتِ
 شَوْنِنْدِه كِه مِگَرْدِ وَچِنَانِ كِه مِگَرْدَانَدِ وَآيِنِ مَرْتَبَةِ فَوْقِ مَرْتَبَةِ طُفْلِ رَضِيعِ اسْتِ چِه طُفْلِ رَا چُونِ كَمَرُويِ
 بَرَسَدِ وَگَرَسَنَدِ گَرْدِ وَگَرِيه كُنْدِ وَدَر مَادَرِ آوِيَزِ اِگرچه اَخْتِيَارِي نَدَارَدِ وَوَا مَاحِرَتِي مِيكُنْدِ اَمَّا مَرُودِه رَا دَر دَسْتِ

فان
 فَعْلِي كِه صَادِرِ
 اَز اَنْ نِيز از حَقِّ
 بَاشَدِ

فان
 مِثْلِ چِيسَرِ
 اِگرچه بِنَظَرِ
 رِعايَةِ

شنونده از خود حرکتی نیست و علمی و شعوری نه وَالْكَرَّةُ فِي صَوْلِ الْجَانِ الْفَارِسِ و میگردد و همچو
گویی پیش چوگان سوار که میزند و میگرداند و او را از حالی بجالی اینجا مبالغه بیشتر است چه گویند
همادی است بسبب خلقت که صلاحیت علم و اختیار ندارد و محل توهم و گمان آن هم نیست
يَقْلَبُ وَ لَيُغَيَّرُ وَيُبَدَّلُ وَيَكُونُ وَ لَا حَرَكَتَ بِهِ اگر دانید که می شود بنده از حالی بجای
و از صفتی بصفتی و از وضعی بوضع و از فعلی بفعل و نیست حرکت و جنبش و اختیار و تدبیر در وی
فِي نَفْسِهِ وَ لَا فِي غَيْرِهِ نه در حق ذات خود و نه در حق غیر خود فَهُوَ غَائِبٌ عَنْ نَفْسِهِ فِي فِعْلٍ

مَوْكَلًا پس آن بنده ناپدید است از خود و فعل خداوند خود و فلا یزنی غیر مَوْكَلًا و فِعْلِهِ
پس نمی بیند جز خداوند خود و فعل وی توحید افعالی نیست در کلام سلف و اکثر مشائخ اهل تکلمین
اشارت بر باین توحید واقع نیست و چون این غالب آمد در نظر شهو و موجود غیر حق مانند حقیقت
معنی الله و لا سواه راست آید و بتوحید شهو و لا وجود و یک در کلام بعضی مشائخ واقع شود این معنی
و ارویت رفت از میان بچنین خدا ماند خدا ۱۰ الْفَقْرُ اِذَا تَمَّ هُوَ اللهُ اَيْسَتْ ۱۰ و الله اعلم

وَلَا يَسْمَعُ وَ لَا يَعْقِلُ مِنْ غَيْرِهِ و نمی شنود و نمی فهمد از غیر حق اِنْ اَبْصَرَ فَلْيَصْنَعْهُ اَبْصَرَ
اگر ببیند بنده چیز را پس از آن جهت می بیند که کار خداوند است و ایراد کلمه اِنْ که برای شک تردید
است اشارت بآن تواند بود که شاید مجذوب و مستهملک مطلق گردد و از دیدن شنیدن و دانستن
باور ماند و اِنْ سَمِعَ وَ عَلِمَ و اگر می شنود و کلامی را و می فهمد معنی را فَلْيَكُنْ لَكُمْ سَمْعٌ وَ بَعْلِيهِ
عَلِمَهُ پس هر کلام حق را می شنود و معلوم و برامیداند یعنی این کلامیست که وی پیدا کرده در کلمه
و معلوم است که وی ایجاد نموده و سمع و علم خود را نیز از آنجائی باید و آن مرتبه قرب نوافل که مقام
فناهی صفات است و نزد محققین انا الحق ناشی ازین شهود و در مقام است و بفرمانت تَنْفَعُكُمْ
و این بنده نعمت خدا را نعم کند و بقرآن آسعد و بخیر و یکی وی بخت مند شود و بقرآن تَنْزِيلُ

توحید

التوحید

بزرگ حقیقت
ناشی از حق

وَلَتَشْرَفَ بِهِ نَزْدِيكَ كَرْدَانِيدَنْ حَقِّ تَعَالَى اَوْرَا آراسته شود و پیراسته گردد و وِلَوْ عِدَّةً طَابَ
وَسَكَنَ وَبِنُورِ دَاوَنِ وِی تَعَالَى وِی دُنْیَا وَاخِرَتِ خُوشِ شُود وَاَرَامِ گِیِر وِی بَه اِظْهَانِ وِی بَزْکَرِ
وَبُوعْدِهِ وِی بَلْکَه بَذَاتِ وِی بَیَارِ مَدِ وِی بَحْدِ نِیْثِهِ اَلْیَسَّ وِی بَسْخَنِ وِی خُوشِی وَاَرَامِ یَا بَدِ وِعَنْ غَیْرِهِ
اَسْنُو حَشَّ وَاَنْفَرَّ وَاَزْ غَیْرِ وِی اَنْدِ وِی گِیَمِیْنِ شُود وِی بَزْکَرِ وَاِلَى ذِکْرِهِ اَلْیَجَاوَزْکَنْ وِی بَزْکَرِ اَو
بِنَاهِ اَوْرَدِ وِی مِلْ کَنْدِ وِی بَه عَنِّ وِی حَلِّ وِی ثَقِّ وِی بُوِی وِعَهْدِ وِی تَعَالَى اِعْتِمَادِ کَنْدِ وِی اَسْتَوَارِی دَارِ
وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْ وِی بَرِ وِی تَوَكَّلْ کَنْدِ وِی کَارِ وِی بَارِ خُودِ وِی اَبُوِی بَا زْکَرِ اَرَدِ وِی بُوِی مَعْرِفَتِهِ اِهْتِدَی
وَلَقَمَصَّ وِلَ تَسْرِبَلِ وِی بَرِ وِی شَنَائِی شَنَاخْتِ وِی رَا هِ رَا سْتِ یَا بَدِ وِی پِیْر اِهِنْ پُوشْدِ وِی جَامِ پُوشْدِ
بِعْنِی چُونِ نُوْرِ مَعْرِفَتِ تَبَا بَدِ هَرْ چِه کَنْدِ اَزْ عَادَاتِ وِعِبَادَاتِ هَمِ بَا مَحَقِّ تَعَالَى وَاِذَنْ اَو کَنْدِ چُنَا کَمْ
هَمِ اَزْ وِی رِضَى اَللّٰهِ عِنْدِ مَرُ وِی اِسْتِ کَمْ فَرَسُودِ نَا اَكَلْتُ وَاَمَّا شَرِبْتُ حَتّٰی قِیلَ لِيْ بِحَقِّیْ عَلَیْکَ
یَا عَبْدَ اَلْقَادِرِ کُلْ وَاَنْشَرِبْ وَلَا لَبِستَ حَتّٰی قِیلَ لِيْ بِحَقِّیْ عَلَیْکَ اَلْبَسْ نُوْبًا ذِرَاعًا
مِیْمَةً بِدِیْنَارٍ وَلَا تَكَلَّمْتُ حَتّٰی قِیلَ لِيْ بِحَقِّیْ عَلَیْکَ تَحَلَّمْ یَسْمَعْ مِنْکَ وَ
عَلَا غَرَّ اَنْبِیَ اَعْلُوْمِهِ اَطْلَمْ وِی بَرِ اَعْلَمَ غَرِیْبِ وَاَدْرِ وِی وَاَقِفْ گِرَدِ وَاَعْلَا

اَسْرَارِ قُدْرَتِهِ اَشْرَفَ وِی بَرِ نَهَانِیْ قُدْرَتِ وِی تَعَالَى مَطْلَعِ شُودِ وِی مِنْهُ عَنِّ وِی حَلِّ سَمِعَ
وَوَعَلَى وَاَزْ خُدَا عَزَّ وِی حَلِّ مِشْنُودِ وِی اَدَا وِی اَنْ شَنِیدِ رَا شَرَّ عَلٰی ذٰلِکَ حَمْدِ وَاَنْتِی اَسْتَبْرِنْ
نَعْمَتِ هَمِ نَدِ کُورِ شَنَا وِی سَتَا کَشِ کَنْدِ وِی سَتَا یَدِ پُر وِی کَارِ تَعَالَى رَا وِی شُکْرِ وَاَعَا وِی شُکْرِ گُیِدِ وِی دَعَا
کَنْدِ اَوْرَا اَشَارَتِ اِسْتِ بَا کَمْ اَخِرِ کَارِ مِشْنِی بَرِ بِنْدِ گِیَسْتِ وِی دَعَا وِی شُکْرِ سَبَبِ مَزِیْدِ نَعْمَتِ وِی دَوَامِ عَافِیَتِ وِی حُسْنِ

عَاقِبَتِ اِسْتِ **المقالة الرابعة** قَالَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ اِذَا مَتَّ عَنْ اَلْخَلْقِ
چُونِ مِیْرِی تَوَا زِ خَلْقِ وَاَفَانِی شُوی اَزْ مَنَعِ وِعَطَا وِی مَدِ وِی نِیْکِ وِی بَدِ وِی سَا اَحْوَالِ اِیْشَانِ قِیلَ
لَکَ کَفْتَمِی شُودِ وِی مَرْتَرَا وِی حَضْرَتِ حَقِّ حَلِّ وِعَدَا یَا دَعَا کَرِ وِی مِشْنُودِ وِی مَلْکُوتِ اَعْلٰی یَا اَعْلَامِ کَرِ وِی مِشْنُودِ

فان
اگر کسی بخواهد
در این کتاب
فهم یابد
و در این کتاب
فهم یابد
فان
المقالة الرابعة

ترا در واقع و معامله و الهام و اشارت و بشارت داده میشود لفضل و ترقی بمقام بالاتر از آن و گفته می شود رَحِمَكَ اللَّهُ رَحْمَتَ كُنَا و ترا خدای تعالی و اَمَّا تَكَ عَنْ الْهُوَى و میراند ترا وی تعالی از هوای نفس و میل کردن وی بشهوت و لذات تا هوای همه تابع حق گردد و واصل گردد براه خلاف آن شود

وَ إِذَا مِتَّ عَنْ هَوَاكَ قِيلَ لَكَ رَحِمَكَ اللَّهُ وَ اَمَّا تَكَ عَنْ اِسْرَادِكَ وَ مَنَّا لَكَ چون بمیری تو از هوای نفس خود گفته می شود و مر ترا رحمت کنا و مر ترا خدا و پیرانا و ترا از ارادات و خواست و آرزوهای تو تاسیع خواستی و آرزوی در دل تو نماند یعنی ارادت و خواستی که از پیش خود بتبیر خود و فکر و عقل محال اندیش برای خود باندیشی و اختیار کنی و الا این تدبیرات و اختیارات از وظائف عبادات و طاعات که شارع تعالی و تقدس برای بندگان خود ساخته و پرداخته است ارادت آن منافی طریقه بندگی نیست بنده را خواستی نباید که گویند این معنی دارد و خواستی که موافق خواست حق است آن نه خواست بنده است او خواسته که بنده آنرا بخواهد و امر کرد که بخواهد اینجا البته بنده را آن باید خواست که حق خواست و امر کرد اگر خواست آن نکند بنده نباشد و مامور و محکوم نباشد و شیخ کبیر ابو الحسن شاذلی قدس الله سره العزیز میفرماید که کل مختارات الشرع و ترتیباته یس لک منه شیئی انما هو تدبیر الله لک فاسمع و اطع یعنی ترتیباتی که شارع نهاده و اختیاراتی که وی تعالی کرده ترا در آنجا دخل نیست که آن تدبیر است که پروردگار تعالی و تقدس بر تو کرده آنرا بشنو و اطاعت کن و فرمان بردار باش بهیئت آنچه نماید که بکن آن بکن آنچه بگوید که بگو آن بگو با سخنی او همه تن گوش باش و سوسه بگذارد بر پیشان بگو و قول سلطان بپذیر و بسطامی آرید ان لا یرید مبنی بر نیست و آنکه اعتراض کرد که خواست ناخواست نیز خواستی است تا فهمید گفت

و ستر سخن سلطان العارفین را نادانسته سخن کرده فافهم و إِذَا مِتَّ عَنْ الْاِسْرَادَةِ وَ مَنَّا لَكَ قِيلَ لَكَ رَحِمَكَ اللَّهُ وَ اَحْيَاكَ و چون بمیری و فانی شوی تو از ارادت

بند و را
باید خوا
که حق تعالی
و امر کرد
آن نکند
باشد و امر
محکوم

و خواهش تو گفته شود و مر تر از مرمت کند ترا خدا بتهالی و زنده و باقی گرداند ترا یعنی بخود و ارادت
خود چه فنا را بقال لازم است و چون بنده از خود فانی گشت بحق باقی باشد و چون ظلمت رفت
نور در آید جاء الحق و زهق الباطل شهر ذهب الزور و امن باشد و دخل النور و الامن باشد
و از کلمات قدسیا و هست رضی الله عنه که نفیس ترین خواهش من ازان باز که عقل پیدا کردم
و از حقیقت کار آگاه شدم اینست که موتی خواهیم که در وی حیات نبود و حیاتی خواهیم که در وی
موت نبود یعنی موت از خود و بکلیت که بقیه از خواهش و ارادت در وی نبود و حیات بحق که رجوع
از ان بنفس نباشد و این کلمات در بعضی از مقالات مذکور گشته زیاده برین شرح و بیان
بیاید انشاء الله تعالی فحينئذ پس درین هنگام که از ارادت خود مردی تخیی حیوة
لا مَوْتَ بَعْدَهَا زنده گردد و اندیده میشود زندگانی که نیست مرگ پس از او و تَغْنِي
عَنَّا لَا فَقْرَ بَعْدَهُ و توانگر گردانیده میشود توانگری که نیست درویشی پس از وی و تُعْطِي
عَطَاءً لَا مَنَعَ بَعْدَهُ و داده میشود و ادنی که نیست نادادان پس از وی و تُرَاحَ بِرَاحَةٍ
لا يَشْقَاءُ بَعْدَهَا و خوش و شاد گردد و میشود بخوشی و شادی که نیست غم و سختی پس از او
و تَنْعَمُ بِنِعْمٍ لَا بُؤْسَ بَعْدَهُ و ناز و نعمت و نیکی و نرمی داده می شود بنواز و نعمتی که نیست
محنت و بدی و سختی پس از وی و تَعْلَمُ عَلِيمًا لَا جَهْلَ بَعْدَهُ و دانانیده می شود دانشی را
که نیست نادانی پس از وی و تَوَسُّعٌ أَمْنًا لَا تَخَافُ بَعْدَهُ و بی بیم گردانیده میشود
بی بی بیم گردانیدنی که ترسانیده نمی شود پس از او و تَسْعُدُ فَلَا تَشْقَى و نیکیبخت
گردانیده می شود پس از ان بدبخت گردانیده نمی شود و تَعْرِضُ فَلَا تَنْدَلُ و غرق داده میشود
پس از ان خوار گردانیده نمی شود و تَقَرَّبُ فَلَا تَبْعُدُ و نزدیک گردانیده میشود
از دورگاه حق پس از ان دور گردانیده نمی شود و تَرْفَعُ فَلَا تَوْضَعُ و بر داشته میشود

فان
ناتوانی نیست
باقی شد

بهراتب علیه پس از آن فرو نهاده و انداخته نمی شوی از آن و لَعَطْرُ فَلَا تَحْقِرْهُ و بزرگ گردانیده می شوی
پس از آن فرد گردانیده نمی شوی و لَطْفٌ فَلَا تُدَلِّسْ و پاک گردانیده می شوی
از همه آلودگیهای بشریت و از عیب و نقصان پس از آن آلوده کرده نمی شوی بدان
حاصل که چون ظلمات بشریت بدر رفت انوار صفات ربوبیت و آراء و صفات ربوبیت لابد
باقی و پائیده بود و زوال را نشاید و از اینجا معلوم گردد که الفانی لایر و الی اوصافه بیت
مست جام عشق گشتم پارسائی چون کنم خلعت شاهی بپوشیدم گدائی چون کنم بیت
اگر ساقی محرم راز گشت به بند نبروی و ز باز گشت کسی ده سوی گنج قارون نبروی
و گر بروره باز بیرون نبروی مشایخ گفته اند ما رجح من رجح الا عن الطريق فیستحق
فیک الکمالی پس درست و ثابت میگردد و در تو آرزو و مایه یعنی هر کس هر چه آرزو کند و هر مدعا
و هر او که او خواهد از تو بیاید و تصدق فیک الا قایل و راست می آید و حق تو گفتارهای
مردم و هر چه در مدح و ثنای تو گویند راست بود و قتل کون کبریتا احسن پس میگردد تو
مانند گوگرد و سحر که مس بدان طلا گردد و یعنی از کمال برتبه تکمیل میرسی و در آن نزدیکی میگردد وانی
و مجوران را وصل و نادانرا و انامی کنی و کور را ز این پناهی کنی و بیگانگانرا آشنا و بد بختان را
نیک بخت می سازی و از کلمات قدسیه دوست رضی الله عنه که کشیخ من یسعد الشقی بیست
آنان که خاک را بنظر کیمیا کنند یا ابو که گوشه چشمی بجا کنند فلا نکاد تری پس نزدیک نیستی
تو که دیده شوی و عهد یافته شوی و شناخته شوی از پس عزت مقام و علو شان و غربت حال
تو و در حقیقت سری که اولیاء الله را بجناب عزت حق است بچسبیدن را بدان راه نیست کسی را
بر آن اطلاع نه نصیبه خلق از ایشان جز مشاهد بعضی صفات ظاهری و انوار استقامت
و آثار که است نبود اولیائی تحت قبائی لایعرفهم غیر کلمه عموم است یارب مگر وی سبحانه

الفانی لایر
الی اوصافه

الفانی لایر
الی اوصافه

الفانی لایر
الی اوصافه

بیت هر جا که بعشق مشرب شیرین است و حضرت وصل رتبه مکین است شیرین تر و والاتر از آن
 بهر نسبت قیسم من و قطب را مراتب نیست و محل غیب الغیب بر وصول بمرتبه ذات و خفی
 یا اشارتست بمقام فنا فی فنا چنانکه در بعضی حواشی نوشته اند نیز صحیح است اما مناسب بایق
 کلام نیست و الله اعلم فَجِئْتَنِي تَكُونُ وَارِثَ كُلِّ رَسُولٍ وَبَنِي وَصِدِّيقٍ پس درین
 هنگام می باشی تو میراث خوار همه پیغمبران و صدیقان که آنچه از ایشان مانده از مرتبه علم و
 دین و منصب ارشاد و ولایت بتو میرسد چه ولایت ظل نبوت است و تالی آن مرتبت است
 و صدیقیت مرتبه ایست تا مرتبه نبوت که درین دو مقام مقامی دیگر فاصله نیست چنانکه مشهور است
 و چون اعلام رتب ولایت بود از اجزای نبوت ذکر کرده اند بِكَ تَخْتَمُ الْوَلَايَةُ بتو پایان
 برده میشود و یا تمام و کمال کرده میشود و یا هر کرده میشود و در زمان تو مرتبه ولایت و کمال توفیق کمالات
 همه باشد و قدم تو بر گردن همه افتد وَالْيَاكَ نَصْرُهُ الْأَبْدَالُ و بسوی تو بازگشت میکنند
 بعد از ورود بمقام خود و می آیند ابدال که نام طائفه از اولیا است و از کلام وی ضعیف الله عنه
 که در مقالات آینده بیاید معلوم گردد که مرتبه بدل فوق مرتبه اولی است و ابدال را واجب است
 که بر قطب بیایند و در ملازمت وی باشند و گفته می رود و او امر و احکام او را و خلق اجرا نمایند
 و ازین جهت او را قطب ابدال گویند و قطب ارشاد و دیگر است که تعلیم علم الهی و راه نمودن بیان
 کار اوست و گاهی یکذات هم قطب ابدال بود و هم قطب ارشاد و يَاكَ تَنْكَشِفُ الْكُرُوبُ
 و بهمت تو کشاوه می شود و در کرده میشود و در بهاس سخت که دم باز گیر و يَاكَ لُشَقِي
الْعَيْنُ و بپرکت تو و دعای تو آب داده می شود و خلق را و فرستاده میشود و بارها و يَاكَ تَنْبُتُ الزُّرُوعُ
 و بتور و یابینه می شود و کشته ها و يَاكَ تَذْفَعُ الْبَلَاءُ یا و الْحَسَنُ عن الْخَاصِّ و الْعَامِّ و با مدد او نیست
 تو در کرده می شود بلاها و محنتها از تمام مردم خاص و عام و أَهْلُ الشُّعْرِ و از خداوندان سرحد

بیان مرتبه

ابدال
از اولیا

و خداوند تعالی خداوند فصل و کرم بزرگ است و حقیقت وی رضی الله عنه این همه احوال و مقامات
 بدایات و نهایت خود فرموده است و اولیا و اقطاب امت را در هر وقت و زمان نیز ملبس شد
 و خواننده این کلمات را که متوجه جناب ولایت اوست درینجاذ و قی دیگر است که خطاب با را
 همه راجع بجناب وی سازد و مدح و ثنای ذات شریف وی تصور میکند و او را عشق و محبت
 و استمداد و استعانت میدهد و میباید هر خامه که بر صفحه هستی راند عاقل همه از صفات
 جانان خواند و هر جا که سخن ز حسن و خوبی گذرد و همچون همه را صفات لیلی و اندام مقالة
 الخائسة قال رضي الله عنه وارضاه اذا رايت الدنيا في ايدي اربابها
 چون به بینی تو دنیا را در دست خداوندان او بزیادتها و باطلها آراستش و متاعهای او
 که باطل و ناپسند و مخدعها و مکر و فریب او و مصائد ها و اسباب وی که بآن دلبسته
 مردم را صید میکند و میر باید و شتمومها القاتلة و لذتهای او که مانند زهرهای کشنده اند
 مع لين ميس ظاهرها باثري سودن ظاهر وی و ضراوة باطنها و سختی و درشتی
 باطن و وسوسه و سرعة اهلاكها و قتلها و زود و بیکار کردن وی و کشتن وی بمن مسمها و غلظ
 بها و غفل عن را هيتها کسی را که سودا و او را و فریفت بوی و بجزیر شد از سختی و کارهای
 سخت و دشواری و غیرها با اهلها و عاقلها و می با اهل وی و غیر بکسر غین و فتح یا حادثهای
 دیگر و در بعضی نسخ و غیرتها یعنی غیرت دنیا بر اهل خود و رشک بر دن او با ایشان که نمیکار و
 با حیرت میل کنند و بحق پیوندند و بجزوی مشغول شوند و نقیض عهد ها و شکستن پیمان
 خود را و حاصل آنکه هرگاه به بینی دنیا را در دست خداوندان دنیا باین نقصها و قبا حتها
 و شناعتها فلن کن را ی انسانا علی الغایط بالبراز پس باش تو همچون کس که
 وید آدمی را نشسته بر پیدی در جای قضاء حاجت انسانی بر آن در اصل بعضی صحاح و قصصا

النفاة
 النفاة

هرگاه به بینی دنیا را در دست خداوندان دنیا باین نقصها و قبا حتها
 و شناعتها فلن کن را ی انسانا علی الغایط بالبراز پس باش تو همچون کس که
 وید آدمی را نشسته بر پیدی در جای قضاء حاجت انسانی بر آن در اصل بعضی صحاح و قصصا

له براد
 بفتح مظهر
 غیاث

واسع بادية سؤته در حالیکه ظاهر است اندام نهانی او و فاحشه راحته و دمنده است
 بوی بد او فانک لغض بصرک عن سؤته پس بدستی که تو می پوشی چشم خود را از اندام نهانی او
 و تسد علی انفک من راحته و تنیه و راه می بندی بر بینی خود از بوی ناخوش و گندگی و
 فمکذا کن فی الدنیا اذا رأيتها پس بچین باش و حق دنیا چون بر بینی مستاع و نیارا
 بر دنیا داران غص بصرک عن زینتها پوش چشم خود را از دیدن آرایش دنیا و تسد علی
 انفک بما یفوح من روائح شهواتها و لذتها و دنیا لتجو منها و من افاتها تا برهی از دنیا و شهوات
 او و یصل الیک قسمت منها و برسد بسوی تو نصیب تو از دنیا و انت مقسما بها و حال آنکه
 گوارا کرده شده است نصیب تو برای تو یا تمنیت کرده شده تو بدان قال الله تعالی
 لنبیه المصطفی گفته است خدا یا تعالی مر پیغمبر برگزیده خود را صل الله علیه و سلم
 و لا تمکن عینک و از مکن هر دو چشم خود را و منکر بدیده آرزو و خواهش الی ما تمعنا
 به بسوی چیزی که بهره مند گردانیده ایم بدان چیز آنرا و اجامینهم اصناف کافران را و
 داده ایم ایشانرا از هرة الحیوة الدنیا یعنی آرایش و تازگی زندگانی دنیا و النقیتهم
 فیها تا و رفتند بیندازیم و بیاریم ایشانرا در وی و رزق ربک خیر و البقی و روزیکه
 داده است ترا پروردگار تو از هدایت و نبوت و آنچه نهاده است برای تو در آخرت بهتر و پابنده
 تراست پیوست ای آنکه هوای خوش مذاقی داری + از عشق بنان دل فراقی داری +
 رو دیده دل ز حسن فانی بر بندگی میل شود و وجه باقی داری المقالة السادسة
 قال انی عن الخلق بحکم الله فانی سوا خلق بحکم خدا که قضا و قدر راوست تا بدانی
 و سیاهی که هر چه در عالم می رود و بتقدیر اوست تعالی شانه و نمی جنبه هیچ ذره مگر بتقدیر اوست

سورة

لست و یولی

و یزنا و یزنی

مرح و صفة

القاموس الفرج

والفاحشة

المقالة

السادسة

السادسة

وی تعالی و دخل نیست بحکس را در مملکت وی حکیم وی تعالی و عَنْ هَوَاكَ بِأَمْرِ اللَّهِ وفانی
 شواز هوا می نفس خود با مر خدا که بر زبان شریعت فرموده است تا تابع گرد و هوا می تو چیز را که آورده
 است پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم از پیش خدا یا امر او که فرموده است بظا هر بیان در قرآن
 وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنَّ كُنْتُمْ مَوْصِينَ و بر خدا توکل کنید و بسیار یک کار را بوی اگر استیلا
 شما مسلمانان و این وجه مناسب تر است بسباق کلام در بیان علامت این فنا چنانکه بسیار
 وَعَنْ إِرَادَتِكَ لِفِعْلِ اللَّهِ وفانی شواز خواهش تو بشهو و فعل خدا و جریان ارادت وی
 در تو تا هیچ ارادت نماند ترا جز ارادت او و نخواهی مگر آنچه او خواهد فرماید پس درین هنگام که فانی شو
 از خلق و هوا و ارادت تصحیح آن تَكُونُ وَعَاءً لِعِلْمِ اللَّهِ قابل و لائق آن شوی که باشی تو ظرف
 و محل مر علم خدا را و حاصل شو و مر ترا علم کدنی و محفوظ ماند در تو آن علم فعلی ممتد فنا یافت
 عَنْ خَلْقِ اللَّهِ انْقِطَاعُ عَنْهُمْ پس اثر و نشان فانی شدن تو از خلق خدا بریده شدن
 گسسته شدن است از ایشان وَعَنِ التَّوَكُّلِ الْيُسْرَ و از آمد و شد کردن و باز گشتن
 بسوی ایشان و الْيَأْسُ عَمَّا فِي أَيْدِيهِمْ و نوسید شدن از آنچه در دست ایشان است
 و طمع نکردن در آن جهت آنکه آنچه مقدار است برای تو خواهی نخواهی میرسد بتو و اگر نیست
 فائده ندارد و وَعَلَامَةُ فَنَائِكَ عَنْ هَوَاكَ التَّكَلُّبُ و نشان فانی تو از هوا و
 نفس تو گذاشتن طلب کسب و تکلف و مبالغه در آن است و التَّعَلُّقُ بِالسَّبَبِ و ترک آویختن
 بسبب دنیا و فی جَلْبِ النَّفْعِ و دفع الضرر و کشیدن سود و رواندن زبان و درین کلام
 اشارت است با آنکه اگر سببی و سببی باشد اما تکلف در آن و مبالغه و تعلق بدان نباشد در صحت
 توکل قاضی نبود و فَلَا يَتَحَرَّكَ فَيْتَكَ بِكَ پس نه جنبی و فکر نه کنی از برای سود و زبان نفس
 تو بتو بر نفس تو و لَا تَعْتَمِدُ عَلَيْكَ لَكَ و تکیه نکنی بر دانش و تدبیر تو برای کار بار نفس تو

فانی
 و درین
 بحکس
 مملکت
 و فانی
 حکیم

وَلَا تَذُبَّ عَنْكَ وَوَقَّعَ نَفْسِي وَبَارِئِي مِنْ تَوَضُّعِي وَمُخَالَفِ طَبِيعِ نَفْسِي رَأَوْكَ تَصَرُّفُ نَفْسِكَ
و یاری ندهی و امداد نه کنی نفس تری به تدبیر و اختیار و حول و قوت تو لکن لکن ذلک کله
إِلَى اللَّهِ لَیْکِنْ بَسْطِی اِیْنِ هَمَّ رَاسِخْدَی تَعَالٰی زَیْرَا که وی سبجانه همه ترتیب و تدبیر کارهای
دنیای و آخرت ترا کرده است تخلق اسباب رزق و وضع شرائع و احکام و هیچ حاجت بتدبیر
تو که از پیش نفس خود کنی نگذاشت لِأَنَّهُ تَوَلَّاهُ أَوَّلًا زَیْرَا که بدستی که دینی تعالی بخود گرفته
است همه کارهای ترا نخست فیتوَلَّاهُ اِخْرًا پس بخود میگیرد و آنرا سپس کَمَا كَانَ ذَلِکَ
مَوْكُؤًا إِلَيْهِ چنانکه بود آنهمه سپرد و شده بسوی وی و به تدبیر و اختیار و لطف و کرم وی
فِي حَالِ كَوْنِكَ مُغِيبًا فِي الرَّحْمِ در حال بودن تو ناپیدا کرده شده در شکم ماور و کَوْنِكَ
سَاضِعًا لِطِفْلٍ فِي مَهْدِكَ در حال بودن تو شیرخواره نوزاده و رگواره و چون ترا در آن هنگام
که ترانه عقل بود و نه فکر و نه تدبیر و نه اختیار و نه قوت و نه قدرت پرورش تو کرد و خویش داد و آستان
و آلات تن و جان ترا همبسا ساخت پنداری که اکنون نخواهد ساخت حاشا اِیْیَاتِ فَرَامُوشْتِ
نکردن و در آن حال که بودی نطفه مدفون و مدبوش و رَوَانَتْ دَاوِ عَقْلٍ وَ طَبِيعٍ وَ اَوْرَاکَ
جَمَالِ حُسْنِ وَرَایِ وَ فِکْرَتِ وَ بَیْشِ وَ اَوَّلِ اَمْکَشْتِ مَرْتَبِ کَرْدِ بَر کَفِ وَ دَوَابِ زَوِیْتِ مَرْتَبِ سَاضِعِ
کُنُونِ پنداری اِیْیِی نَاجِزِ بَیْتِ که خواهد کرد و نت روزی فَرَامُوشِ و اِیْنِ هَمَّ تَدْبِیْرِ
عَقْلِ حِلِیْهِ جَوِیْتِ عَقْلِ بَارِئِ کِیْسِتِ دَر جَا یِی که اوست و عَلَامَةِ فَنَاءِ ذَلِکَ عَنْ
اِرَادَتِكَ بِفِعْلِ اللَّهِ و نشان شنای تو از خواهش تو بمشاهده فعل حق اِنَّكَ لَا تُرِيدُهَا کَلَّا
قَطُّ اِیْنِسْتِ که تو نخواهی هیچ مرادی را هرگز و لَا یَكُونُ لَكَ غَرَضٌ و نباشد مرتر اغرضی
و قصدی و آرزو مندی و لَا یَبْقَى لَكَ حَاجَةٌ و لَا مَرَامٌ و باقی نماند مرتر نیاز مندی بچیز
و نماند هیچ مطلبی لَا تَرِيدُ مَعَ اِرَادَةِ اللَّهِ سِوَا هَا زَیْرَا که چون توفانی شد

و اِیْنِ هَمَّ تَدْبِیْرِ

از خواہش تو میخواهی با خواست خدا تعالیٰ جزو است و پس حاجت و مرام از جاماندن بکل
 یَجْرِي فِعْلُ اللَّهِ فِيكَ بَلْكَ رَوَانِ مِگردد و فعل خدا و تو بخواست تو فَعْلُكَ أَنْتَ ارَادَةُ
 اللَّهِ وَفِعْلُهُ و چون نماند و تو جز خواست حق چیزی بیباشی تو مبالغة عین ارادت خدا و
 فعل در سبجانه و تعالیٰ ساکن انجوا بر آرا میده تن که بهر حادثه از جان و می مطمئن انجنان
 آرا میده دل که بهر اندیشه پریشان نگردی مَشْرُوحَ الصِّدْرِ کشفاده سینه که بمزاحمت
 اغیار تنگ نیائی و همه بارها را برداری و شرح صدر مقامی بس عالی است تمام و کمال خبر حضرت
 سید السادات را صلی الله علیه و سلم میسر نیست و دیگر از ازان بر اندازد متابعت نصیبی است و
 قول سبجانه و تعالیٰ اَلَمْ تَنْشَرْ لَكَ صَدْرَكَ بِطَرِيقِ اِتِّمَانِ اِشَارَتِ بَدَانَتِ و در بعضی رسائل
 پاره ازان بیان کرده شده است آنجا باید نگریست مُنَوَّرَ الْوَجْهِ روشن روی که بغم و هم
 دنیا تیره و ترش روی نگردی عَاوِرَ الْبَطْنِ آباد و رون که از مقام حضور جمعیت بیرون رفتی
 غَنِيًّا عَنِ الْأَشْيَاءِ بِجَانِبِ الْقَهْقَارِ نیازی از همه چیز پیدا نکند همه چیز از اطاعت و عبادت
 نیز بمعنی آنکه اعتماد بر آن نکنی و نیازمند نشوی جز بفضل خدا و کرم وی سبجانه تَقْلِيْبَكَ يَدَ الْقَدَرِ
 مِگردد و اندر دست قدرت که عبارت از فعل حق و تصرف اوست در احوال و يَدُ عَوْلِكَ
 لِسَانُ الْأَزَلِ و میخواهند تر از زبان ازل که اشارت بامر ارادی و حکم قضا و قدر اوست و تواند که
 مراد بلسان ازل کلام قدیم باشد که بدان امر و نهی میکنند و اَللَّهُ اعْلَمُ وَ يَعْلَمُكَ رَبُّ الْمَلِكِ
 و می آموزاند ترا پروردگار عالم علمی که بدان حق از باطل شناسی و آراسته و پیرایه طیار و ظاهر ترا
 بعلم معامله و در بعضی نسخ رب الملل جمع ملت بمعنی دین و شریعت و این لفظ اولی و مناسب
 است بر عایت سَجْعٍ وَ تَكْسُوكَ الْوَارِثِ وَ اَحْلَلَ و می پوشانند ترا خلعتها و نور و
 حلای معرفت از پیش خود متنور و متجلی مِگردد و اند باطن ترا بعلم مکاشفه و يَنْزِلُكَ مَنَازِلَ

سبجانه
 سبجانه
 سبجانه

اَللَّهُ اعْلَمُ
 نشوی
 خدا و کرم

مَنْ سَلَفَ مِنْ أُولَى الْعِلْمِ الْأَوَّلِ وَفَرَّوْهُمِ أَرَادَ مَنَازِلَ وَدَرَجَاتٍ كَسَانِيكِهِ كَزَيْتُونَةٍ
 از خداوندان علم و معرفت که پیشانیانند و درین فتکون مُنْكَسِرًا اَبَدًا پس چون حاصل شد
 تَرَا عِلْمُ حَقٍّ وَرُشْنٌ شَدَّ دَلَّ تَوْبَنُورِ مَعْرِفَتٍ وَحَاصِلُ شَدِّ فَعَلٍ وَارَادَتِ وَی سَجَاهُ بِيَابَشِي
 شکسته و خراب همیشه بطریق حال فَلَا يَثْبُتُ فِيكَ شَهْوَةٌ وَلَا ارَادَةٌ پس بر چای نمی ماند و تو
 میل و نحو است کَانَ مُتَّكِلًا الَّذِي لَا يَثْبُتُ فِيهِ مَا يَعْماند آوند رخساره که
 نمی ایستد روی آب و مانند آن وَلَا كُدْرَةٌ وَهِيَ اِيسْتِثْرَاكِي وَكَثَافَتِ كَمَعْمَرَةِ آبٍ است
 فَتَبَوُّعُنْ اخْلَاقِ الْبَشَرِيَّةِ پس دور میشود تو از سیرت های بشریت فَلَنْ يَقْبَلَ بِاطْنِكَ
 شَيْئًا غَيْرَ ارَادَةِ اللَّهِ پس نمی پذیرد و درونه توجیزی را جز خواست خداست عَزَّوَجَلَّ
 فَيُخَيِّنُكَ يَضَافُ اِلَيْكَ التَّكْوِينُ وَخَرَقُ الْعَادَاتِ پس چون فانی شدی از خودی و مانند
 جز فعل و ارادت در تو نسبت کرده میشود بسوی تو پیدا کردن کائنات و پاره کردن عادات
 یعنی متصرف میگردد از علم بخوارق و کرامات فَيُرَى ذَلِكَ مِنْكَ فِي ظَاهِرِ الْعَقْلِ
 وَالتَّحْكُمِ پس دیده میشود آن فعل و تصرف از تو در ظاهر عقل و حکم می ولیکن در باطن نفس الامر
 فعل پروردگار است تعالی چه معجزه و کرامت فعل خداست که ظاهر میگردد و بدست بنده محبت
 تصدیق و تکریم می نه فعل بنده است که صادر میگردد و بقصد و اختیار او مثل سایر افعال چنانکه
 فرموده اند وَهُوَ فَعَلُ اللَّهِ وَارَادَتُهُ حَقًّا فِي الْعِلْمِ وَحَالِ آنکه آن تکوین و خرق عادات فعل
 و تصرف خداست و ارادت او در نظر علم و یقین باطن فتَدْخُلُ حَيْنًا فِي مَرَصَرَةٍ الْمُنْكَسِرَةِ
 قُلُوبُهُمْ پس از آن حال قدامت تو میشود و ممکن میشود در آن و می در آن درین
 هنگام در گروه شکسته دلان و فانیان بروجه نبات و دوام الذین اُنْكَسَرَتْ اِرَادَتُهُمْ
 الْبَشَرِيَّةُ وَارْزَلَتْ شَهْوَاهُمْ الطَّبِيعِيَّةُ آن کسانی که شکسته شده تمام خواهشهای

فان
 معجزه و کرامت
 فعل خداست که
 ظاهر میگردد و بدست
 بنده

بشری ایشان و در گردانیده شده است میلهای طبیعی ایشان و باقی شده اند بقی فاستولفت
 لهم ارادة ربانية پس از سر گرفته شده و خشنیده شده است برای ایشان و هو و حقان
 و اراده های ربانی یعنی ارادت میکند بارادته خدا که مقام بی بصرو بی سمع است و شهوات
 و طیفیه و پیداکرده شده است در ایشان خواهشهای روزمره که بحکم کل یوم یوم فی شأن
 وی سحانه احداث می نماید یا خواهشها که استمرار عادت ایشان بر آنست امانه ناشی از نفس
 و طبیعت بشری چه از باب معرفت و شهو و خطوط ایشان حکم حقوق میگیرد و کما قال النبی
 صلی الله علیه و سلم چنانکه گفته است پیغمبر صلعم حبیب الی من دنیاکم ثلاث دوست
 گردانیده شده است بسوی من بقبل و ارادت حق نه بخواهش و میل شهوت خود و دوست
 میدارم از دنیای شما که بخواهشهای نفسانی و میل شهوانی آنرا دوست میدارید سه چیز
 الطیب و النساء بوی خوش و زنان و جعلت قره عینی فی الصلوة و گردانیده شده است
 شادی و خوشی و روشنی چشم و آرام من و شهو و خاص من و در حالت نماز فاضیلت
 ذلک الیه پس نسبت کرده شده محبت طیب و النساء بسوی آن حضرت و پیداکرده شده
 و روی صلی الله علیه و سلم بعد آن خرج منه و زال عنه بعد از آنکه بر آندازان محبت
 و دور بخدا روی آن محبت که بحکم طبیعت و شهوت بشری میباشند تحقیقا لما اشرنا الیه
 و تقدّم از برای راست و ثابت گردانیدن بر آن حقیقت را که اشارت کردیم بآن پیش گذشت
 بیان آن بدانکه قره العین کنایت است از فرح و سرور و دریافت مقصود و فوز بغایت مشتق از
 قرین قاف بمعنی قرار و ثبات چه دیده بنظاره محبوب قرار یابد و بدیاری او آرام گیرد و بجای دیگر
 ننگرزد و در حالت خوشی و شادی ساکن و بر جای خود بود و بنظر در غیر محبوب پریشان و بهر جانب
 نگران و در حال حزن و خوف گردان و لرزان باشد و راعینهم کالذی یغشی علیه من الموة

دلیل آنست و بامشتق از قر بضم بمعنی سردی چشم ولدت وی در مشاهد محبوب بود و
گرمی دسوزش در دیدن اغیار و باین معنی ولدر اقره العین خوانند و آنکه فرمود فی الصلوة و
گفت الصلوة اشارت کرد بآنکه سرور و آرام وی صلی الله علیه وسلم بمشاهده حق است که بکمال کمال
تراه در حالت نماز حاصل است نه بنفس نماز و ثواب آن چه نزد مشاهد التفات بغیر نبوی و نماز غیر حق
اگر چه نعمت اوست و فضل او و فرح بفضل و نعمت حق نیز مقامی عالیهست چنانکه فرمود قل
بفضل الله و برحمته فبذلك فليفرحوا ابادون مقام مشاهد فضل و نعم و فرح و سرور بذات اوست و مقام
آنحضرت علیه من الصلوة افضلها و من التسليمات اتمها و اكملها اعلی و ارفع است از هر که غیر اوست
و ازین جهت فرمود فليفرحوا و نگفت فلتفرح تا خطاب بحضرت وی باشد یعنی باید که فرح تو ای
محب خاص من و ای محبوب مخصوص من بمن باشد نه بفضل و نعمت من و اگر چه بعضی خاصان
امت و وارثان امت ویرانیز ازین مقام شری و نصیبی باشد چه قره العین بشهود بر قدر معرفت
مشهود است اما چون هیچ معرفتی مثل معرفت وی صلی الله علیه وسلم نیست هیچ شهودی
مانند شهود وی نبود و قره العین هیچکس مثل قره العین وی نباشد پس الله مقام خاص است و
اگر چه دیگر نیز گویند حسبنا الله اما این بدان نمایند اللهم صل علی محمد و آله و صحبه و خواص اولیای
امت و وارثان مقام و حاله و درین حدیث از حیثیت علم و روایت الفاظ تحقیقه هست که محدثان
کرده اند و در شرح صراط المستقیم آنرا استیفاء نموده شده است و بالله التوفیق و باز در تحقیق مقام
فنا و بقا شرعی و بسطی می نماید و میفرماید قال الله گفت خدای عز و جل انا عند المنکسر
قلوبهم من اجله من نزو یک کسانی ام که شکسته شده است و لها ای ایشان از جهت
من و شهود عزت و عظمت ربوبیت من قاله تعالی لا یكون عندك حجة تنکسر
جملتك پس خدای تعالی نمی باشد نزد تو و مشرف نمیکرد و اند ترا بمقام قرب و عبدیت

حقیقی خود تا آنکه شکسته شود همه وجود تو هوایک و ارادتت که عمده شکست وجود بشریت
 شکست هوای نفس و ارادت قلب است فَاِذَا انْكَسَرَتْ پس چون شکست یابد جمله تو و کم یثبت
 فیک شئی و بر جامی نماند و تو چیز و کم لَصَلِحَ شَيْءٌ سِوَاكَ و صلاحیت نداری و بکار
 نیائی مریخ چیز را بجز خدا و فنا تمام حاصل شود وَالشَّكَّ اللّٰهُ نوپیدا میکند ترا خداى تعالى
 بولا و ثنائی و وجود حقانی و در بعضی نسخ له زیاده است یعنی پیدا میکند و بسیار و تر برای خود
 و برای معرفت و اظهار تجلیات خود چنانکه فرمود برای موسی علیه السلام و اصطفتیک لنفسه
 و در مناقب و احوال وی رضی الله عنه آمده است که فرمود هر روز در غلوت خود میشتوم که میگویند
وَصَلَفِيكَ لِنَفْسِي و لیران آینه سازند از برای خویش خاص تا تماشای جمال خود
 در آنجا میکنند فَجَعَلَ فَيْكَ ارَادَةً پس پیدا میکند وی تعالى در تو ارادت را از پیش خود
فَتَرِيدُ بَيْتِكَ الْارَادَةَ پس اراده میکنی بآن اراده که حق تعالى پیدا کرد و تو اینجا صَالِحًا
 هنوز مقام بقا بلند ترست برای تحقیق آن مقام می فرایند فَاِذَا وَجِدْتُ فَيْكَ الْارَادَةَ
 پس چون یافته شوی تو در آن اراده یعنی هنوز بقایای وجود و مرغی از آن یافته شود چنانکه باید
 که این اراده حقست در من پیدا شده و بدان میل و آرام گیر و چنانکه خواهد فرمود و در بعضی نسخ
 اینچنین آمد فَاِذَا وَجِدْتُ فَيْكَ الْارَادَةَ پس چون در تو یافته شود آن اراده وَالشَّكَّ
فَيْكَ که پیدا کرده شده است و تو كَسَرَهَا الرَّبُّ تعالى میکشند آنرا پروردگار تعالى لَوْجُودِكَ
 فیها از جهت وجود تو در وی فی الجمله فتكون منكسر القلب ابدا پس چون این اراده و مرغ
 وجود تو همه رفت می باشی شکسته دل همیشه فهو پس وی غر و حل لا يزال یجد
فَيْكَ ارَادَةً همیشه نوپیدا کند در تو ارادت را لَا تَمُزُّهَا عِنْدَ وجودك فیها پس
 ترا ورمیگرداند آن اراده نوپیدا کرده شده را نزد بقای شمه از وجود تو در وی چنانکه و

رضی الله عنه در وقت انکار بعضی مردم پوشیدن وی جامه نفیس را فرموده که این میت و کفن میت
اجل و هذا بعد الف موة مصراع یکبار میرد هر کسی بخایه جامی بارها میت هزار بار میرد و
صد هزاران بار هنوز مرده نه تا دمی ز تو باقی است. هکذا الى ان يبلغ الكتاب اجله
همچنین هر بار می میری تا آنکه برسد آنچه نوشته شده و تقدیر کرده شده است مدت خود را یعنی
تا وقت بقا در رسد فَيَحْصِلُ الْإِلْقَاءُ پس حاصل میشود درین هنگام لقای پروردگار صرف
و خالص قال الله تعالى مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا
عمل صالح اشارتست باینچنین فنا که شائبه از وجود و فرجی از بود و نابود نماند و هیچ احدی و هیچ
چیزی در وجود حق و شهود وی شریک نباشد صلح کارخانه وجود سالک در نیاست و
بمحصول آن همه فساد است فَبِذَٰلِكَ أَهْوَمَعْنِي أَنَا عِنْدَ الْمُنْكَسِرَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ أَجْلِ
پس اینست حقیقت معنی آنچه پروردگار عالم میفرماید که من نیز و یک کسانی ام که شکسته دل اند
از جهت من و معنی قولنا و معنی سخن ما که گفتم عِنْدَ وَجُودِكَ فِيهَا هُوَ رُكُونُكَ وَطَمَانِينَا
إِلَيْهَا مِيلٌ وَآرَامٌ تست بسوی اوده منشاة و نظر و التفات باطن بد آنچه هر مقام و هر کمال
نظر بران افتاد و ملقت باطن گشت حجاب شد حقیقت فنا مفقود گشت والله اعلم بمیت
تا در تو ز پندار تو هستی باقیست میدان بریقین که بت پرستی باقیست گفتی بت پندار
شکستم رستم این بت که تو پندار شکستی باقیست باز و تحقیق مقام فنا میفرماند که
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كَفَّهَ اسْتِ خَدَايَ عَمْرٍ وَجَلَّ فِي بَعْضِ مَا يَذْكُرُهُ عَنْهُ نَبِيُّهُ وَبَعْضُ أَحَادِيثِ كَذِبٍ
میکنند و روایت میکنند از خدا تعالی پیغمبر او صلعم یعنی در حدیث قدسی که لا یزال عبدی
الْمُؤْمِنُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ میف است بنده مؤمن من که نزدیکی میجوید بسوی من
بنوافل عبادات و زیارات حتی آحبته تا آنکه دوست میدارم من که پروردگار جهانیا نم

آن بنده را فاذا احببتہ پس چون دوست میدارم آن بنده را کنت سمعہ الذی یسمع بہ
 می باشم من شنوای آن بنده که می شنود بآن ولبرکۃ الذی یبصر بہ و می باشم بینای آن
 بنده که می بیند بآن ویدکۃ الیّی یبطش بہا و می باشم دست آن بنده که میگیرد بآن ورجلہ
 الذی یمشی بہا و می باشم پای آن بنده که راه میرود بدان دتی لفظ اخر و در لفظ دیگر
 حدیث این زیاده آمده ففی کسمع پس من می شنود و فی یبصر و من می بیند و فی یبطش
 و من میگیرد و فی یعقل و من ادراک می کند پوشیده نماند که سابق ذکر عقل نبود که بعقل
 متفترع بر آن گردد مگر گویند که عقل و ادراک لازم سمع و بصر است یا درین لفظ دیگر آمده باشد
 و کنت عقلہ الذی یعقل بہ بیت بی سمع و بی بصر بی بطش و بی پیشی x سر نیست پس غامض
 ندیده و لا تعشی x و هذا انما یكون حالة الفناء لا غیر و این حال نمی باشد مگر
 در حالت فنا نه غیر فنا پس حاصل معنی حدیث چنانکه سیاق کلام وی رضی اللہ عنہ دلالت
 میکند آن باشد که چون بکار خانه وجود بند شکستی رسید و از هوا و شهوت و ارادت فعل خود را
 و یکی فانی گشت و جز خداوند تعالی و ارادت و فعل وی در نظر شهود وی نماند و سلطان محبت
 او را از وی سلب کرد و در ربود و بفعل و ارادت وی تعالی باقی گشت و بشهود و قیومیت حق
 مشرف شد همه از خدا می یابد و بخدا می یابد همیشه رفت او زمینان ہی خدا ماند و خدا الفقر
 او اتم هو اللہ نیست x بیت کی بود ز ما جدا مانده x من و تو رفته و خدا مانده x با آنکه اشارت
 آنحضرت رضی اللہ عنہ بمقام فنای مطلق است که جامع مراتب فنا است و تسمیہ این مقام بقرب
 نوافل و تخصیص آن بفنای صفات و اثبات مقام دیگر فوق آن که آنرا قرب فرائض گویند
 مقامی دیگر جامع مرتبتین اصطلاح جدید است از بعضی متأخرین صوفیہ پس متوهم نگردد که آنچه
 در کتاب اشارت بآن رفت مرتبه نهایت کمال نیست و این سخن در بعضی از مقالات که

در خط و صاف
 خاطر خود از حال
 از نفس و طاق
 شری از شری
 جوی منسوب
 قوی بود و بل
 جایست که فانی
 بکار دند و فانی
 برای قیام
 ال تعوی باین
 خوب شد و
 بر روی
 بنده آمده
 فیات اللغات

وراو آخر کتاب بیاید زیاده برین بسطی و تفصیلی بیاید که تشفی بخشد انشاء الله تعالی بعد از ان
 اشارت می نماید بحاصل و نتیجه فنا و بقا که ولی را در اقامت دار دنیا و معاشرت و مخالطت
 با اهل عالم حاصل می گردد و با خیال زندگانی میکند و میفرماید فاذا اَفْنَدْتَ عَذَابَكَ
 وَعَنِ الْخَلْقِ پس چون فانی شوی تو از تو و از خلق و انْخَلَقُ انتباه خیر و شر
 و خلق نیست مگر نیک و بد و کذلک انت خیر و شر و همچنین تو نیک و بدی فکلمت شرح
 خیرهم و لا تخاف شرهم پس چون چنین شوی که امید نداری نیکو ایشان را و نه ترسی
 بدی ایشان را بقی الله و حده باقی ماند در نظر شه و خدا تنها و چنان نماید که نیست موجودی
 وی کما کان قبل ان یتخلق چنانکه بود پیش از وجود خلق ففی قدس الله خیر و شر
 پس در تقدیر خداست نیک و بدی و تعلق گرفته است قضا و قدر وی تعالی بهمین یک و بد
 فیومذک من شره پس امین گرداند ترا از شر قدر که تقدیر کرده است و کفریات فی
 بحار خیر و غرق گرداند ترا خدای تعالی در دریای خیر قدر و آنجا خیر و نظر شه و مانند چه
 بحق و خالقیت وی که بگذرد بی حکمت نبود و همه حسن و خیر است و قبح و شر اضافت به بند است
 که فعل او متعلق نمی شده است و بحقیقت فعل شر شر است نه خلق شر و هو العزیز الرحیم الذی
 احسن کل شیء خلقه که در قرآن مجید میفرماید اشارت باوست است کفر هم نسبت
 به خالق حکمت است چون بالنسبت کنی کفر آفتست فتکون و عاء لکل خیر پس
 می باشی تو ظرف و محل هر نیک و منبعا لکل نعمة و سرور و حبور و نور و ضیاء
 و آمن و سکون و باشی تو چشمه زاینده هر نعمت را و خوشی و آراستگی را و روشنایی و
 ایمنی و آرام را نور و ضیاء و بیک معنی است و در بعضی مواضع فرق نمی دهند ضیاء آنچه
 بالذات بود و نور آنچه بالعرض باشد چنانکه در قرآن مجید شمس ضیاء خواند و نور بکسب که پس

و عا و کسب
 و نور و نور

تحقیق انشاء الله تعالی

از نور شمس است چنانکه مشهور است و الله اعلم یعنی منبع هر روشنائی شوی ذاتی و عرضی و درونی
و بیرونی چنانکه در دعاء باثوره آمده که اللهم اجعل فی قلبی نورا و فی نفسی نورا و فی بصری نورا و فی
سمعی نورا و فی لسانی نورا و اجعل عن یمنی نورا و عن شمالی نورا و من فوقی نورا و من تحتی نورا و
من امامی نورا و من خلفی نورا و اعطنی نورا و عظم لی نورا و اجعلنی نورا و نور هم اقدس الیه است
تعالی شایه از اینجا خوانند آن مرد عارف این بیت را **سر تا پایم فدای سرتاپایت***
فَالْفَنَاءُ هُوَ الْمُنَى وَالْمَبْتَغَى وَالْمُنْتَهَى پس همین فناست آرزوی طالبان و سالکان و
مطلوب و منتهای مطالب ایشان وَ حَدُّ و مَرَدُّ نَتِیْجَتِی اِلَیْهِ سَیْرُ الْاَوْلِیَاءِ و نهایت و
پادگشت که منتها میگردد و بان سیر و سلوک و دوستان خدا و گفته اند که تمامی سلوک که عبارت
از سیر الی الله است بقناست و در وازه ولایت که چون در و آمد بشهر ولایت رسیدند
فناست و منتهای نیست و منتهای آنکه باین مقام رسیده باشد و هرگاه تا اینجا رسیدند بحکیم
کمال متحلی گشتند بعد از ان بقا است و ابتدای سیر فی الله است و در ان مقام تجلیات
صفات حق تربیت یافته بمرتبه تکمیل برسند پس از ان سیر من الله است که برای تکمیل ناقصان
از ان مقام فرود می آیند نسبت قاصد از زیر آید از چرخ بلند تا شکسته با لگان بروی
تنند و بعد از وی سیر و بکیر الی الله است و انقطاع مطلق از خلق که اخترا الرفیق الاعلی
اشارت بدانست و بعد ازین سیر سلسله ارشاد و تکمیل منقطع است اما امداد و اعانت بعضی از
خواص کمال اولیاء بوجود حیات معنوی باقی است مصراع قد مات قوم و هم فی الناس حیاء
بیت هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق و ثبت است بر جریده عالم دوام ما و این امری
محقق است نزد ارباب طریقت و اهل کشف و در قواعد و احکام شریعت چیزی منافی
آن نیست و در مواضع دیگر درین مقام زیاده بر این کلام واقع شده و در اینجا که مجال گفتگو

قد اتم الله فی

مقام قضا

نقص بقا و ولایت

تنگ است اینقدر بس است و این سخن در اولیاست اما انبیاء صلوات الله وسلامه علیهم بحیات حقیقه
 و تیاوی می و باقی و متصرف اند در اینجا سخن نیست بعد از آن در شرح مقام فنا و مدح
 آن میفرمایند و هو الاستقامه الی الله طلبها من تقدم من الاولیاء والا بدال
 علیهم السلام و فناء عبارت است از استقامتی که طالب داشته اند آنرا کسانی که پیشرفته اند
 از اولیا و ابدال که سالک صراط مستقیم اند و اشارت الیه النعمت علیهم برایشانست و مغضوب
 علیهم گرفتاران نفس و هوا و فرورنگان در ورطه بعد و حرمان و الضالین آنانکه قصد سلوک
 این طریق کنند و بناگاه بوسوسه نفس و شیطان در چپ و راست افتند و با جمله استقامت
 که سلوک صراط مستقیم و دوام و ثبات بر آنست و مرجع و مال و نتیجه آن فناست آن یقینوا
 عند اراده یقیم و تتبدل باراده الحق عز وجل و مطلوب ایشان نیست که فانی
 شوند از ارادت خود و بیاید بجای ارادت ایشان اراده حق و باقی شوند بآن قدر یقین و
 باراده الحق پس بخواهند بخواست حق عز وجل آبداء الی الوفاة همیشه تا وقت وفات
 و رفتن ازین عالم که منتهای جریان احکام و اعمال و احوال کن و ممکن تا آنجا است فلماذا
 سئوا آبداء الا پس ازین جهت یعنی از جهت تبدل ارادت ایشان بارادت حق نام
 کرده شده اند ابدال و از جهت آن نیز ایشانرا ابدال گویند که خالی نمی ماند از ایشان دنیا اگر
 یکی رفت و در بدل او دیگری آید و بعضی از عرفا گفته اند که از این جهت نیز ابدال می گویند که
 بدن مکتسب و در بدل خود بجا میگزارد و خود جای دیگر میرود یا برعکس قد نوبت لهؤلاء
 الساکدات ان یشرکوا اراده الحق باراده یقیم پس چون ایشان بمرتبه رسیده اند که
 گناهان مردم دیگر از کتاب مناهی الهیست و گناهان ایشان آنست که انباز گردانند خواست
 حق را بخوابش خود علی وجه السهو و النسیان و آن نیز بطریق غفلت و فراموشی است

اما انبیاء بحیات حقیقی و تیاوی می و باقی و متصرف اند

و چه شمیاری ابدال رض ۱۲

وَعَلَيْهِ الْحَالِ وَالذَّهْشَةُ وَجِبَتْ بِحِرَةِ شَدْنِ وَزَوْرٍ أوردن حال و دشت و حیرت و شایده
جلال که سرشته گم کنند و رعایت اعتدال و استقامت از دست دهند فیدر کهم الله
تعالی بر رحمة بالتذکرة والیقظة پس درمی یابد ایشان را خدای تعالی بسبب مهربانی و
لطف خود که بایشان دارد و بیداری و هوشیاری و یاد دادن چنانکه آیه کریمه ان الذین
اتقوا اذا مسهم طائفه من الشیطان تذکروا فاذاهم مبصرون دلالت دارد بر آن فیدر کهم
عن ذلک پس باز میگردد اندازان غفلت و فراموشی و استغفر و اربهم و طلب آمرزش
میکنند و در کار خود را از اشتراک در ارادت حق اگر چه بفراموشی و غلبه حال بود اذ لا معصوم
عن الارادة الا الملائكة و اشتراک ارادت حق با ارادت خود از ایشان از جهت آن واقع
میشود زیرا که نیست نگا داشته شده از ارادت و خواستش و شریک گردانیدن آن با ارادت حق
مگر فرشتگان که عصموا عن الارادة که نگا داشته شده از اراده از جهت عدم وجود بشریت
و لوازم آن در ایشان و الانبیاء عصموا عن الهوی و پیغمبران صلوات الله علیهم اجمعین
نگا داشته شده اند از هوائی نفس و از اینجا لازم نیاید تفضیل ملائکه بر انبیاء تفضیل و اینجا بنی
کثرت ثواب است بجهت ذاتی و تجر و جوهر تحقیق فی موضعه و لقیة الخلق من الجن و الاشرار
المکلفین لم تعصموا منها و باقی همه خلایق از پریان و آدمیان که تکلیف کرده شده اند بشریت
و او امر و نواهی نگا داشته نشده اند از ارادت و هوا غیر ان الاولیاء یحفظون عن الهوی
و الابدال عن الارادة و لا یعصمون منهم ما جزا که اولیاء محفوظ اند از هوا و ابدال محفوظ اند
از ارادت و لیکن معصوم نیستند اولیاء از هوا و ابدال از ارادت علی معنی آنکه یجوز فی حقهم
المیل الیهما فی الاحیان عدم عصمت با معنی است که رواست در حق اولیاء میل به هوا و در
حق ابدال میل به ارادت و وقتها که وقت غفلت و فراموشی و غلبه حال و دشت و حیرت است

و جز آن از اسباب زلت و عصیت و نفوت شمرند امر که خداوند بپسندد و در میان ایشان را
 خداوند تعالی عزوجل بالیقظة بر خیمه بیداری و هوشیاری و رجوع و استغفار
 برست خود و نیکزار و و مضر نگیرد و اندایشان را و آنحال پس فرق آمد میان عصیت و حفظ
 عصیت آن بود که قطعاً خطا و عصیت راه نیابد و حفظ آنکه اگر راه یا بدنه ایستد و زود بدرد و
 و توبه و استغفار و رحمت پروردگار محو گردد و اینست معنی آنکه بعضی اکابر گفته اند که عصمت
 بیش از عصیت است و حفظ بعد از وی و آنکه انبیا معصوم اند و اولیاء محفوظ و الله اعلم

الْمَقَالَةُ السَّابِعَةُ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَارْضَاهُ أَخْرِجْ مِنْ نَفْسِكَ بِيْرُونَ آ
 از هوای نفس تو و متابعت وی و تَخ عنها و کیسو شتو از وی و در پی وی مرو و الغرلی
 مِنْ مُلْكِكَ و بیگانه شو و بیرون آ می از مملکت وجود خود و هر چه حکم و تصرف تو در آن میرود
 و تواند که ملک بکسریم باشد اما غزل بملک بضم میم مناسب تر است و سَلِّمِ الْكُلَّ إِلَى اللَّهِ و
 بسیار همه را بخدای عزوجل تا هر چه خواهد بکند و تابع امر و حکم او باش و احکام او را مقرر بماند
 و در قهر تسلیم فکن بوابه علی باب قلبك پس باش در بان خداوند تعالی بر در دل تو

بنشین بر در دل بیست و بر در دل بنشین کان لیر خرگاهنی و وقت سحر آید یا
 نیم شبی باشد اگر چه نیز گفته است بیست مبر امید که عمرم بشود و یار نیابد که گه آید وی و بگوید
 نه همه در سحر آید پس همیشه باید در بان دل و پاسبان وقت بود و مثل آخر که و فراموش کرد
 کن امر خدای را تعالی شانه فی اذخالی من یا عرک یا ذخاله در آوردن کسی که میفرماید
 وی تعالی ترا بدر آوردن آنکس که در درون دل از ذکر وی و ذکر رسول وی و دوستان وی
 و او امر و نوای وی و آنته بنفیه فی قصید من یأمرک بصید بهمان بهمان داشتن
 وی سجاده و عمل کن بدان در باز داشتن کسی که میفرماید خداوند تعالی به باز داشتن آن کس

الْمَقَالَةُ السَّابِعَةُ

از درآمدن در دل از خیال معصیت و لایقنی و هر چه جز ذکر مولی تعالیست متعلق است بدان
چنانکه ملکی در بازار بر درمی نشاند سر کرامیفرماید که در آید میگزارد و هر که را می فرماید نباید نمی گزارد
فَلَا تُدْخِلِ الْهَوَىٰ فِي قَلْبِكَ بَعْدَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْهُ پَس نه در آرد هوای نفس را در دل خود بعد
از آنکه بیرون آمد هوای از دل بایمان و توبه و انابت چه افتاد و در معصیت بی از توبه سخت تر
و زیان کننده تر است چنانکه گفته اند انکاسه اش من المرض فَاخْرَاجِ الْهَوَىٰ عَنِ الْقَلْبِ
وَمُخَالَفَتِهِ وَتَرَكِ مُتَابَعَتَهُ پس بیرون آوردن هوا از دل بمخالفت هوای نفس و گذاشتن بیرون
و لیست فی الْأَحْوَالِ كُلِّهَا در همه حال و ادخاله فی الْقَلْبِ بِمُتَابَعَتِهِ و موافقتیه و در آوردن
هوا در دل به پیروی کردن هواست و موافقت نمودن آنرا فلا تَرُدْ إِرَادَةَ غَيْرِ
إِرَادَتِهِ پس خواست مکن هیچ خواستی جز خواست حق غرض جل چه هر چه وی خواست
و تقدیر کرد همان شود و غَيْرِ ذَلِكَ مِنْكَ تَمَنَّى و خواست تو جز خواست حق آرزوی ست
از تو و هوای نفس و آرزو باطلست و اثری ندارد و هُوَادِي الْحَقِّقَاءِ و آرزو و هوا و اد
بیعتلان و گولان ست که در با ویه نفس حیران و سرگردان میگردد و ندانند و فیه حَقُّكَ و هَلَاكُكَ
و افتادن درین وادی سبب مرگ شست و هلاک شست و ظاهر و باطن و سَقُوطُكَ مِنْ
عَيْنِهِ و سبب افتادن شست از نظر رحمت و عنایت حق و حجابُكَ عَنْهُ و پرده شست
باز دارند و ترا از شهود حق و معرفت وی پس باید که بتقدیر و ارادت پروردگار تعالی راضی باشی
و خلاف آن اراوه نه کنی و نیندیشی و آرزو نبیری و با وجود آن از دایره امر و نهی بیرون نروی
چه وی سبحانه و تعالی چنانکه قضا و قدر ساخته امر و نهی نیز ساخته چنانکه می فرماید اَحْفِظْ
أَبَدًا الْأَمْرَ لَا تَنَكَهْ بَارِئًا دَائِمًا رَاعِيًا کن امر پروردگار خود را و انیته أَبَدًا تَهْنِئَةً و باریان
همیشه نمی اور و سَلِّمْ أَبَدًا إِلَيْهِ مَقْدُورَةً و بسیار همیشه بسوسه وی قدر کرده شده او را

حاصل کار دین سلمانی این سه چیز است فرمانبرداری کردن فرموده الهی را و باز ماندن از نافرموده و
 و راضی بودن بقضای وی تعالی چنانکه در مقاله نخستین ازین فتوح الغیب فرموده اند لا بد لکل
 مؤمن فی سائر الاحوال من ثلثة اشیاء امر بمثلک و نهی بحتنبه و قدر رضی به انتهى و لا تشترک
 بشئ من خلقه و انباز کردن خدایتعالی را بچیزی از پیدا شده های وی تعالی فلا تدتک
 و هو اک و شئواک کلهما خلقه پس خواست تو و هوای نفس تو و میلها و آرزوهای تو
 همه پیدا کرده شده خدایتعالی اند فلا تدتک و لا تشترک پس خواست مکن و دوست دار
 و میل چیزی مکن لیسلا تکنون مشرکا تا آنکه نباشی تو شرک آورنده بخدا می عزوجل شرک
 خفی آما و سوا سوال از حضرت ربوبیت نه از قبیل ارادت و شمولیت بلکه عبودیتی است که بنده
 بقصد امتثال امر الهی سبحانه و تعالی بجای می آرد و چنانکه نماز نزد و در آمدن وقت مأمور به است
 و عانیز نزد و و دلبا و خوف نزول آن مأمور به است و لیکن نماز فرض است و دعا فرض نیست
 و عانیز اگر بطریق شهوت نفس و عجلت بشری باشد چیزی نیست و بالجمله اراده عبد اگر موافق
 اراده حق افتد و بار او وی و امرو وی اراده کند بحقیقت اراده نیست و منظور باید که آن حیثیت
 باشد نه این فرد دوست دارم خویش را نه از برای خویشتن بلکه بهر آنکه دلبر دوست مبارک و همراه
 استغراق و شغلات و غیر است که اصلا شعور و ادراک ننماید و الله اعلم قال الله تعالی گفته است
 فدا می عزوجل من کان یرجو لقاء ربیه فلیعمل عملا صالحا و لا یشرک لیعباده ربیه
 احدا پس کسیکه امیدوار و لقای پروردگار خود را پس باید که بکند کار نیکی را و شرک را
 نکرده اند و عبادت پروردگار خود هیچ یکی را لیس الشرک عبادة الاضنام فحسب شرک بهین
 پرستش بتان است و پس بل هو متابعک لهواک بلکه شرک پیروی کردن بت است
 مرهوامی نفس ترا و آن مختار مع ربک عزوجل شیا سینوا لا من الدنیا و ما فیها

حاصل کار دین سلمانی سه چیز است

دعا و سوال از حضرت ربوبیت از قبیل شمولیت
 و ارادت نیست بلکه عبودیت است

فصل فی بیان

شرک بهین عبادت پروردگار است

وَالْآخِرَةُ وَمَا فِيهَا وَبِرْكَزِيدِن تَسْتَبَاسِرُ وَرَدْكَارِ تَوْجِيزِي رَاكِهْ جَزَاوَسْتِ از دُنْیَا وَآخِرِهْ دُرْدَنِیَا سَتِ
وَاِزْ آخِرَتِ وَآخِرِهْ دُرْدَنِیَا سَتِ فَمَا سِوَاكَ اَپْسِ هِرْجِهْ جَزْ خَدَا سَتِ وَنَهْ اَزْ بَرَا یِ خَدَا سَتِ عَزَّ وَجَلَّ
غَیْرَهْ غَیْرَهْ اَوَسْتِ شَیْخِ اِمَامِ عَالَمِ عَارِفِ بِاللّٰهِ عَلٰی مَتَقٰی قَادِرِی شَاوُلِی رَحْمَتِ اللّٰهِ عَلَیْهِ دُرْیَا لِهْ تَبِیْنِ الطَّرِیْقِ
مِیْفَرَا یَدِ مَعْنٰی قُرْبِ حَقِّ بَعْدِ سَالَكِ اَسْتِ اَزْ غَیْرِ مِی وَ مَعْنٰی حُصْلِ قَطْعِ اَزْ غَیْرِ مِی وَ غَیْبِ مَخْصَرِ اَسْتِ
دُرْمَنِی وَ مِیْبَاحِ وَ مَرَاوِ مِیْبَاحِ اَشْتِغَالِ بِمَخْلُوقَاتِ اَزْ آسْمَانِ وَ زَمِیْنِ وَ كَوْنِ وَ دُرْیَا وَ سَنَكِ وَ دُرْدَنِیَا
وَ اَسْبَابِ مَعِیْشَتِ وَ جَزْآنِ عِلْمِ مَتَعَلِّقِ بَآنِ اَپْسِ بَعْدِ سَالَكِ اَزْ مَنَهْیَاتِ بِنِی وَ هَوْلِ وِی اَزْ مِیْبَاحَاتِ
قُرْبِ نَاقِصِ اَسْتِ وَ بَا دِهْوِلِ اَزْ مِیْبَاحَاتِ قُرْبِ تَامِ اَپْسِ هِرْ قَدْرِ كِهْ بَعْدِ وَ مُتَقَطِّعِ اَسْتِ سَالَكِ اَزْ غَیْرِ قُرْبِ
وَوَاصِلِ اَسْتِ بِنِجْدَا یِ عَزَّ وَ جَلَّ سِیِّتِ قُرْبِ نِی بِالْاَوَّلِیِّی رَفْتِنِ اَسْتِ * قُرْبِ حَقِّ اَزْ خُشْ اَسْتِ
رَسْتِنِ اَسْتِ * فَاِذَا كُنْتَ اِلٰی غَیْرِهِ فَقَدْ اَشْرَكْتَ بِهٖ عَزَّ وَ جَلَّ غَیْرَهْ اَپْسِ جَوْنِ
مِیْلِ كَرْدِی وَ سَاكِنِ شَدِی وَ آرَامِ كَرْدِی بَغَیْرِ حَقِّ اَپْسِ تَحْقِیْقِ شَرِكِ كَرْدِی اَنِیْدِی بُو یِ غَیْرِ اَوْرَا
سِیِّتِ غَیْرِ حَقِّ بَكِ ذَرَّهْ كَا نِ مَقْصُودِ اَسْتِ * تَبِیغِ لَا بَرَكِشِ كِهْ اَنِ مَعْبُودِ اَسْتِ * فَاَحْذَرُ اَوَّلَا
تَرْكُنْ اَپْسِ بَرِ هِنِزِ كَرْنِ وَ بَا كَرْنِ مَشُو بَغَیْرِ حَقِّ وَ خَفَّ وَ لَا تَأْمَنْ وَ بَرِسْ وَ اَمِیْنِ مَشُو وَ فَلَاشْ
وَ كَاوَشْ كَرْنِ حَقِیْقَتِ حَالِ خُودِ اَتَا دَقَائِقِ وَ خَفَا یَا یِ شَرِكِ بَیَا بِنِی وَ بَنَكْرِی دُرْخُودِ وَ لَا تَعْفَلْ
وَ غَافِلْ وَ بَخِیْرِ مِیْبَاشِ فَتَطْمَئِنِّ اَپْسِ آرَامِ كِیْرِی بَا سِوَا یِ حَقِّ وَ رَنَهْ كِهْ اَیْنِ آرَامِ وَ سَكُونِ بَا سِوَا
مَخْصُوصِ بِمَتَمَنِّیَاتِ وَ شَهْوَتِ دُنْیَا وَ مَطَالِبِ وَ مَقَاصِدِ اَنِ بَا شَدِ بَلَكِهْ شَامِلِ اَحْوَالِ وَ مَقَامَاتِ سَلُوكِ وَ دُرْ
نِزْمِیَّتِ چُنَا كِهْ مِیْفَرَا یَدِ وَ لَا تَنْسِبْ اِلٰی لَفْیَاكَ حَالًا وَ لَا مَقَامًا وَ نَسَبِیَّتِ مَكْنِ لِسُویِ نَفْسِ خُودِ
حَالِ رَا وَ نَهْ مَقَامِی رَا كِهْ حَاصِلِ شَدِهْ اَسْتِ تَرَا وَ لَا تَدْعُ شَیْئًا مِنْ ذِلَّتِ وَ دَعْوِی
مَكْنِ چِیْرِی رَا اَزْ اِنِ حَالِ وَ مَقَامِ سِیَاقِ كَلَامِ دُرْ اَنَسْتِ كِهْ مَنِی اَزْ مِیْنِ اَضَافَتِ بِطَرِیْقِ سَكُونِ
وَ طَاقِیَّتِ بَعْدِ اَوْعَا یِ اَحْوَالِ وَ مَقَامَاتِ وَ اَعْلَامِ وَ اَخْبَارِ بَدَانِ مَرَاغِیَارِ رَا بِجَبَّتِ مَنَافَاتِ اَوَسْتِ

بمقام فنا و ترک ارادت و هوا و شهوت و لیکن از سیاق آن ظاهر میشود که این نصیحت است
 مرسلک طریق کمال را بکلی حفظ و مراقبه قدرت و تصرف و تغییر و تبدیل و بی تعالی شأنه و احوال
 مقامات ابد را تا ثانی الحال نخل نگر و دور و رخ گو نه بر آید چنانکه میفرماید فَاِنْ أُعْطِيتَ
 حَالًا وَاَقَمْتَ فِي مَقَامٍ پس اگر داده شود ترا حالی یا استاده کرده شوی تو در مقام
 فَلَا تَخْبِرْ أَحَدًا شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ پس آگاه مگردان هیچ یکی را بچیز از آن حال و مقام
 فَإِنَّ اللَّهَ پس بدستی که خدای عز و جل کل یوم هو فی شأن هر روز در کار است فی تغییر
 و تبدیل و تغییر دادن و تبدیل نمودن احوال و صفات خلایق و محو و اثبات کائنات و اینکه
 یَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ و بدستی که قدرت خا حائل و حاجز است میان مرد و دل وی و مالک
 و متصرف است بر آن بفسخ هم و نقص غرایم و تغییر مطالب و تبعید مقاصد فَاِنْ يَذَّكَّرْكُمْ
 أَخْبَرْتُمْ بِهِ پس شاید که دور گردانند ترا از چیزیکه خبر داده و آگاه گردانیده مرم را بدان حال تو
 وَ تَغَيَّرَكَ عَمَّا تَخَيَّلْتَ ثَبَاتَهُ و بقاء و تغییر و بد ترا از حال و مقامی که خیال کرده تو بر جای بودن
 آنرا و وایم بودن آنرا فَتَحَسِبُ عِنْدَ مَنْ أَخْبَرْتَهُ بِذَلِكَ پس بشنیده شوی نزد کسی که خبر داده
 و آگاه کرده او را به احوال و مقام و ظاهر گردد و کذب دعوی و وایم و بقای احوال و مقام و پیدا
 آید خبیث و خسران بعدیم خوف از قهر و عظمت جناب الهی تعالی و قدرت وی بر تغییر و تبدیل
 احوال بندگان بَلْ أَحْفِظُ ذَاكَ فِيمَا وَلَا تَقْدُرُ عَلَی غَيْرِكَ بلکه نگار آنرا در باطن
 خود و متجاوز گردان آنرا بسوی غیر خود و مگو با کسی فَإِنْ كَانَ الثَّبَاتُ و البقاء فَعَلِمَ أَنَّهُ
 مُوَهَّبَةٌ پس اگر یافته شود ثبات و بقا مر آن حال و مقام را پس میدانی که آن بخشایش است
 از حق و تَسْأَلُ التَّوْفِيقَ الشُّكْرَ و استزادته و سوال میکنی از خدا توفیق مرشکرت این
 نعمت و موهبت را و طلب زیادتی آن که لازمه شکر است وَإِنْ كَانَ غَيْرُ ذَلِكَ و اگر نیست

غیر ثبات و بقا که زوال و فنا می آن حال و مقام است که آن فیہ زیادۃ علم و معرفت میباشد
و روی زیادۃ علم و معرفت بصفات حق از قدرت بر تصرف و تغیر و تبدیل و اعدام و افنای
وسطوت و جلال و غیر آن از صفات قهریه و نوریه و تمکین و تدبیر و میباشد زیادت و تنهایی
که لازم و نتیجه علوم و معرفتست و زیاده بیداری و هوشیاری بجهت عبرت و استدلال و قیاس
بتغیر و تبدیل اینحال بر جریان آن در سایر احوال و اوضاع و میباشد زیادت ادب کردن
و سیاست نمودن مولی تعالی بجهت مرئوس خود را تا بحال خود مغرور نشود و از قدرت و
عاقل نگردد و از مکر و می این نه نشیند و زیادت بجهت آن فرمود که مؤمن از اصل این صفات
خالی نبود و در این حال موجب نما و زیادت آنها خواهد بود یا زیادت نسبت بحال ثبات و
بقا باشد چه در لطف و تجلی بصفات لطیفه و احتمال غفلت در کون بدان و اشتغال بنفس
ریاضت و آسایش و ارد بخلاف قهر و ورود قهریات که آنجا تجرد و انفراد از ماسوی و توحید حجت
بجناب حق پیشتر و قوی تر است اگر چه تعریف در هر دو حال موجود است و بحقیقت هر چه وارد
و نازل میشود از جناب حق از قهر و لطف و مقصود و می تعالی از ایراد و انزال آن تعریف
و شناسا گردانیدن بنده است بخود تعالی و تواند بود که مراد زیادت علم و معرفت و نور و تقیظ و
تاویب حصول اینمعنی باشد که بداند و آگاه گردد و در باید که مقصود حیات عزت از اولاد و افتاتریت
و تاویب اوست نه قهر و غضب پس نا امید نگردد که آن حال یا بهتر از آن باز آید و عطا فرماید پس
نزد ثبات و بقای حال و مقام همین نباید بود و در زوال و فنا می آن نا امید نباید شد چنانکه
میفرماید قال الله عز وجل ما ننسخ من آیه أو ننسها نأت بخیر منھا أو مثلیھا
انچه منسوخ میگردد انیم آیتی از آیات قرآن را یا فراموش گردد انیم آیتی را از آن می آریم آیتی را بهتر
از آن یا مانند آن اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللَّهَ عَلَّی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ آیا منی دانستی که خدا تعالی

الشیخ آنچه مذکور شد از تغیر و تبدیل در حق آنحضرت صلی الله علیه و سلم نسخ آیات و رفع و تبدیل
 آن و اثبات آیات دیگر بجای آن در ظاهر دین و شریعت است که احکام آن منوط و مربوط بآیات
 قرآنی است و تغیر از حالی بحالی در ذات حضرت وی نیز بود چنانکه می فرمایند وَأَمَّا فِي الْبَاطِنِ
وَالْجَلْمِ وَالْحَالِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ و اما تغیر و تبدیل در باطن آنحضرت صلی الله علیه و سلم
 و در علم متعلق بباطن و در حال وی که میان وی و میان خداست عز و جل فَكَانَ يَقُولُ بَسْ بود
 آنحضرت صلی الله علیه و سلم و اشارت میکند بآن به قول خود أَنَّهُ لَيُعَانُ عَلَى قَلْبِي بدستی که شان
 نیست که پرده کرده شود بر دل من و پوشیده میشود و غین ابر رقیق را گویند که آفتاب را
 پوشد فَاَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً پس طلب آمرزش میکنم خدا را در هر روز هفتاد بار
 و بیرونی و روایت کرده میشود وَمِائَةً مَرَّةً یعنی استغفار میکنم خدا را هر روز صد بار پوشیده
 دل کنایت تغیر و تبدیل احوال است و استغفار هم از انجبت بود چنانکه می فرمایند
كَانَ بَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ثُمَّ نَزَلَ عَلَى رَأْسِهِ الرَّوحُ و در بعضی نسخ این لفظ زیادت آمده که فَتَبَدَّلَ بِحَالِهِ الْآخِرَى پس بدل کرده میشود و آن حالت
 را بحالت دیگر و لَيْسَ رَأْيُهُ و برده میشود و بیرون کرده میشود آنحضرت صلی الله علیه و سلم فِي مَنَازِلِ
الْقُرْبِ وَ مَنَازِلِ الْغَيْبِ و منزلهای می و میدانهای غیب که ذات و صفات حق است و عوالم
 دیگر که چشم سرنه نماید و تغیر علیه خلع الْأَوَّلِ و تغیر و تبدیل کرده میشود و بروی خلعتهای
 و لباسهای نورانی که عبارتست از تجلیات و مظاهر صفات که وی پوشید و احاطه میکرد و قلب شریف
 او را چنانکه خلعت بدن رومی پوشد و لَهُ الْعِصْمَةُ صوفیه گفته اند که هَذَا غَيْنُ الْأَوَّلِ لا غین الا غیار و
 بحقیقت الْأَوَّلِ صفات که برده و ذَاتُهُ آنحضرت کشف کرده میشود فَتَبَيَّنَ لِحَالِهِ الْأَوَّلَى
عِنْدَ مَا يَلِيهَا ظُلُمَةٌ وَ لَقْصَانًا پس ظاهر میشود حالت نخستین که نخست در وی بوده نزد ظهور

حالت دوم که متصل است اورا بمنزله تاریکی و نقصان از جهت قوت و شدت نورانیت حالت
دوم و منه تفصیلاً فی حفظ الحدود و ظاهر میشود و آن حالت نخستین از آنحضرت بمثابه
تقصیر و سستی و رنگا بداشت حدود و آداب باعتبار علو مقام و منزلت آنحضرت صلی الله
علیه وسلم که چرا در آن حالت نخستین بود و توقف شود و حاصل این وجه آنست که حضرت صلی الله
علیه وسلم دایم در ترقی بود و تجلیات النوار متوالی برونی میگذاشت بعضی بالای بعضی دیگر و هر
تجلی فوق که میرسید از وقوف در تجلی تحت استغفار میکرد و چون تجلیات حق را نهایت نیست
ترقیات آنحضرت را نیز نهایت نه و این نه مخصوص این نشانست تا ابد آلا با و حال همبهرین منوال
خواهد بود بیت مرا کمال محبت ترا کمال جمال * و می مباد که نقصان پذیرد این و کمال
توجیه حدیث چنانکه محققین عرفا گفته اند این است * و بعضی علماء گویند که این غین برده
رقیق لطیف بود که حکم بشریت از ملائست کثرت و اتمام مهام دین و ملت بقدر ظرفه العین
فترتی و غفلة بر ویده شود و آنحضرت صلی الله علیه وسلم می نشست و در آن دیگر متصل با قول
اشتغال نار و کر ظهور و نور وحدت ضحلال می پذیرفت و آن حضرت صلی الله علیه وسلم از طریق این
این حالت و عروض حالت فترت استغفار میکرد که حسنات الا براریات المقرین در رساله
مرج البحرین کلام درین مقام زیاده برین کرده شده است آنجا باید نگریست که چگونه گفته
است پس بر هر تقدیر فیکفون الا استغفار پس تعلیم و تفهیم کرده می شد آنحضرت را
استغفار اگر چه ظاهر آن نبی از وقوع خطا و معصیت است اما ازین جهت بود بلکه لانه احسن
حال العبد از جهت آنکه استغفار بهترین احوال بنده است و التوبة فی سائر الاحوال
و همچنین اظهار توبه اگر چه در ظاهر گناهی نگردیده باشد بهتر است از بنده در همه حالها لان فیہ
اغترافاً یدنی و قصوری زیرا که در توبه اقرار است بگناه بنده و کوتاهی وی و هم صفتا العبد

فِي سَائِرِ الْأَحْوَالِ تَوْبَهُ وَاسْتِغْفَارَهُ وَصِفَتِ بِنْدَهُ أَنْدَ وَلَا تُقَاجِلْ عِبُودِيَّتَ دَرِ مَحَالِهَا كُنْهًا
 باشد یا نه چه بنده نسبت بحال عزت و عظمت ربوبیت بی شائبه تقصیری نبود و ما عبدناك
 حَقَّ عِبَادَةٍ تَكْ دَلِيلِ آنست بیست دیدم که خاطرش من آزار میکشد بکردم از قبول گناه
 چنانکه مغفرت و نوب لائق مرتبه ربوبیت و عنایت است تشریفاً اگر چه هیچ گناهی در میان نبود
 لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ مِنْ بَابِ بِلَسْتِ فَهَمَّا وَرَأَتْهُ مِنْ أَرْجَى الْبَشَرِ
 آدم المصطفی پس توبه و استغفار میراث است از پدر آدمیان که آدم برگزیده شده است
 عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ حِينَ اعْتَوَرَتْ صَفَاءَ حَالِهِ دُرُوقِيكَ عَارِضٌ شَدَّ صَفَايَ حَالِ آدَمَ رَا
 ظِلَّةَ النَّسْيَانِ لِلْعَهْدِ وَالْمِيثَاقِ تَرَكِي فَرَامُوشِي كَرُونِ آنند ز روپمان الهی را ورنهی از قربان
 شجره و اراده الخلود فی دار السلام و تیرگی خواهش او همیشه بودن در بهشت و مجاورت
 الْحَبِيبِ الرَّحْمَنِ الْمَنَّانِ و خواهش و مجاورت همسایگی دوست که خدای مهربان
 نعمت و هنده است و قرب جناب او در بهشت و دخول الملائكة الكرام علیه بالتحية
 وَالسَّلَامِ و خواهش درآمدن فرشتگان بزرگ بروی یعنی بر آدم و عظیم و تکریم و سلام چنانکه
 در بهشت می باشد این تلخیص است بقول ابلیس گفت با آدم اگر این شجره بخوری همیشه در
 بهشت باشی و هرگز ازین بیرون نیفتی پس آدم در طمع افتاد و اراده آن کرد و از آن شجره خورد
 فَجَدَّتْ هُنَاكَ هَوَاءُ نَفْسِهِ پس یافته شد اینجا ی هوای نفس آدم و مشارکت اراده
 الْإِسْرَاقَةِ الْحَقِّ و یافته شد هم انبازی ارادت وی مرا نبازی حق را غر و جل زیرا که اراده
 از لی حق تعالی بران بود که در بهشت نباشد و بر زمین افتد تا توالد و تناسل و وجود آید و مصالح
 و غیره که لایحی بران مترتب گردد و فالكسرت لذلك تلك الارادة پس شکستی
 یافت ازین جهت وجود نفس آدم و مشارکت اراده او اراده حق را آن ارادت خلوت و مجاورت

که آدم کرد و علیه السلام و زالت تلك الحالة و رفت از آدم از تیرگی این ارادت و صفای آن حالت
که داشت و انزلت تلك الولاية و دور شد و رفت آن ولایت که داشت فالتفتت
تلك المنزلة پس فرود افتاد آن منزلت و مرتبت که در درگاه عزت داشت و اظلمت
تلك الا نوار و تاریک گشت آن نورها که ویرا بود و تكدّر ذلك الصفا و تیره شد آن صفای
وقت که داشت یعنی زوال آن حالت و انحطاط مرتبت و عروض که ورت آنمه از جهت این ارادت
و خواست بود که منبث شد از نفس نه بجز ظهور خطیه و معصیت و ظاهرا نیست که وی علیه السلام
در آنوقت نبی بود تا گویند انبیاء عزّل نمی باشد یا گویم مراد بالانزال اینجا خلع لباس نبوت نیست
بلکه فتور و نقصان در علم و مرتبت و منزلت و صفای وقتست چنانکه صریح کلام مشعر به آنست
اگر گویند که اراده خلود جنت و مجاورت درگاه حق امری محمودست پس اراده وی مذموم نباشد
جوابش آنکه ارادت جنت و مجاورت در حد ذات حسن و محمودست اما چون نمی کرده شد از اکل
شجره و اراده خلود جنت که مرتب بر آنست مذموم و قبیح باشد و چون آدم صفا علیه السلام
بجنت آن اراده از مرتبه خود فرود افتاد و تقدیر الهی بر اجتناب و اصطفا می او رفته بود و توبه و استغفار
از خطای که رفته بود و توفیق داده باز تاج کرامت توبه و اجتناب بر سرش نهاده بطریق صواب
برایت فرمود تا بداند که هلاک مرد و معصیت نیست بلکه در ترک توبه است چنانکه می فرمایند
شَرُّ نَبِيٍّ بَشَرًا كَا هَانِدَةٍ شَدَّ أَوْ مَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ ذَكَرَ صَفِيَّ الرَّحْمَانِ وَ يَادُ وَ هَانِدَةٍ
و بیرون آورده شد از ورطه غفلت آن دوست خدای مهربان و اعترف الا غتراف بالذنب
و النسيان پس شناسا کرده شد آدم باقرار کردن بگناه و فراموشی و النسيان الا قرار
بالقصور و النقصان و تعلیم و تفهیم کرده شد او را اقرار بتقصیر و کوتاهی و مستی کردن در
نگاه داشت امر الهی و نقصان حال خود فقال ادم عليه السلام حزننا ظلمنا انفسنا

وَأَنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ پس گفت آدم علیه السلام پروردگار را
ستم کردیم ما بر نفسهای خود و تقصیر کردیم در حق تو اگر نیامرزی تو ما را و رحم کنی بر ما هر آینه می بایم
از زیان کاران فحشاء تَهُ الْفَآرُ الْهَدَايَةُ پس آدم را به تعلیم و تعریف الهی روشنائی راه راست
نمودن حق تعالی اورا و علوم الثَّوْبَةِ و معارفها و آدم اورا علمهای توبه و معرفت های آن که
توبه باید کرد و چگونه باید کرد و آداب و ثمر الطَّائِرَاتِ قبول افتد و الْمَصَالِحُ الْمَسْدُوقَةُ
فِيهَا و آدم را مصلحتها و حکمت های که نهان کرده شده است در توبه یعنی منافع و ثمرات آن مآکان
غَائِبَاتٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ عُلُومَ و معارف که پنهان و پوشیده بود از آدم پیش ازین فَلَمْ يُظْهِرْ إِلَّا بَاقِهَا
پس پیدانشد آن علوم و معارف مگر بسبب توبه و تعلیم آن ازینجا معلوم شد که توبه از بند
بی توفیق و الهام پروردگار تعالی توبه را برومی بوجد نمی آید چنانکه در کلام مجید می فرماید نَشْرَحُ
تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا و توبه خدا بر بنده عبارت است از رجوع بر حمت و توفیق توبه و چون
الهام و تعلیم کرده شد آدم را توبه و توبه کرد و فَبَدَّلْتَ تِلْكَ الْأَرَادَةَ بِغَيْرِهَا پس بدل گردانیده شد
آن ارادت خلو و حبت بوجو و نفس و وسواس شیطان ازومی ظهور یافته بود بغیر آن ارادت که
موافق اراده الهی باشد و بگذاشت آن اراده را و تابع گشت اراده حق را و اَحَالَةَ الْأَوَّلَى
بِاخْرَى و بدل گردانیده شد حالت نخستین که در وقت آن اراده داشت از ظلمت و کدورت بجا
دیگر که بعد از برآمدن از اراده و توبه کردن از ان پیداشد از صفا و نورانیت و جَاءَتْهُ الْوَلَايَةُ
الْكِبْرَى و آدم را جهت ترک اراده نفس و تابع شدن اراده حق و راضی شدن بقضای
وی ولایت و بادشاهی بزرگتر از نخست و السَّكُونُ فِي الدُّنْيَا و مترا و آرام و سکونت
در دنیا شَمَّرَ فِي الْعُقْبَى پستر در عاقبت نیز که عاقبت کار و مال و معاد بجانب اوست
فَصَارَتْ الدُّنْيَا لَهُ وَلِذُرِّيَّتِهِ مَنَازِلًا پس گشت دنیا و فرزندان او را جای

فرود آمدن که تائیدی معین انجا باشند پس از آن بدر روند و العقبه لهم مؤثلا و مرجعا
 و خلدا و گشت آخرت او را و فرزندانش را و جای پناه و بازگشت و پیشگی یعنی بجهت ترک اوده
 و عدم مشارکت بار اوده حق برکت سعادت دنیا و آخرت حاصل گشت و هم اینجا و هم آنجا برکت
 و خیر بدست آمد مصراع که خوبان بادشاهانند خواه اینجا و خواه آنجا بندگی کسی
 یافت که لپست شد و در نیستی کوفت تا هست شد * فَلَکَ بِرَسُولِ اللَّهِ بِسْ مَرْتَرَا
 ای بنده مؤمن و ای سالک راه حق قرب به پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم محمد حبیب
 المصطفیٰ محمد محبوب و محب خدا و برگزیده او و آئینه آدَم و پدر وی که آدم است صلی الله
 دوست خالص خدا عنصر الاحباب و الاخلاء که اصل و پدر همه دوستان خداست
 که انبیاء و اولیاء اند اسوة فی الاعتراف بالقصور و الاستغفار فی الاحوال کلها
 اقتداست در اقرار بکوتاهی و طلب آمرزش در همه حال و الدلالة و الاقتراف فیها
 و اقرار بخواری نفس و حاجت و نیازمندی و بر جمیع احوال بیست بندگی بنید و بجزاقلندگی
 راست ناید خواجگی باین گوی * بدانکه حبیب و خلیل هر دو معنی دوست اند و گفته اند که
 حبیب آن محب که بمقام محبوبی رسیده باشد و بعضی مقام خلعت را بالاتر از مرتبه محبت نهند
 و محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم را جامع هر دو مرتبت دارند و کلام در وی و مجلس مذکور است
 باید داشت که تسلیم و ترک ارادت منزل و مقام تمامه اینیاست و ملت ابراهیم را که حضرت پیغمبر صلی الله علیه
 و سلم بمثلعت و موافقت با وی بامورست عبارت از همین مرتبه تسلیم دارند که اذ قال له ربّه
 اسلم قال لرب العالمین و تخصیص حضرت حبیب الله صلی الله علیه و سلم درین مقام
 بجهت تقرب و قوع توبه و استغفارست از ایشان چنانکه عبارت شریف دال است بر آن یا
 بجهت ذکر اول و آخر سلسله نبوت و اوساط و حکم آن خواهند بود و باجماع و طیفه بندگی که خواری

تحقیق لفظ حبیب و خلیل

و در حدیثی است که میفرماید که حبیب الله کسی است که از او شایسته است که او را دوست بدارد و او را دوست بدارد

واقفندگی و توبه و اعتذار است کار پیران قوم نیست چه جای دیگران ابیات حبذا
 قومی که دید حق بود دیدارشان محو باشد در شهود ذات حق آثارشان به از خدا خواهند
 سر ذات خود در ذات او به این بود ساعت بساعت سر استغفارشان به صلوٰة الله
 سلامه علی الانبیاء والمرسلین و سیدهم و امامهم محمد بنی الامی الامین و علی اکبر و صحابه و اتباع
 ساکنی طریق الحق و محیی علوم الدین المقالة الثامنة قال رضى الله عنه وارضاه
 اذ كنت في حالةٍ چون باشی تو در حالتی که کمال یا نقصان لا تختار غيرها
 اختیار کن و مکنین جز آن حالت را غلّه منها و لا اذ فی نه حالتی را که بلند است
 از آن و نه حالتی را که پست تر است زیرا که برگزیدن حالت پست تر خود را پست میست
 و آرزو و اختیار حالت بلند تر از شهوت خفی است چنانکه شیخ ابن عطاء الله اسکندری
 شافعی صاحب کتاب الحکم میگوید ارادتک الاسباب مع اقامة الحق ایاک فی التجرید من التمت
 الدنیة و ارادتک التجرید مع اقامة الحق ایاک فی الاسباب من الشهوة الخفية و قال الشيخ
 ابو العباس المرسى لن یصل الولی حتی ینقطع منه شهوة الوصول فرمود مرکز و اصل نگرود ولی
 تا آنکه گسسته نگردد و دور نمی شود از وی آرزو و خواست وصول و شیخ ابن عطاء الله در تفسیر
 این کلام می گوید که ینقطع القطاع ادب لا انقطاع مل یعنی گسسته گردد و دور میشود از وی
 آرزوی و خواست وصول از جهت ادب و شهو و ارادة حق و سطوت و عزت جناب کبریا
 اونه جهت ملالت و عدم طلب و شوق محبت چه آن از طالب محب صورت مدار و و لفظ
 شهوة اشاره بمقصود کرده است فاذا كنت علی باب دار الملک لا تختار الدخول
 الی الدار پس چون باشی تو بر در سرائی یا پادشاه اختیار کن و نخواه و آرزو مدار و آرزو
 و رفتن بدرون سرائی و راضی باشی بدون بر و چنانکه گفت صریح بر و در پیشینیم اگر از خانه

المقالة الثامنة

اختیار طهارت شهوة خفی است

برانند بیت گفتم یلشیم بدرتا بدرائی چندان بنشین گفت که جانت بدر آید حتی تذخل
 إِلَيْهَا جَبْرًا لَا اخْتِيَارًا تا آنکه در آورده شوی و برده شوی بدرون بزور نه باختیار تو
 وَأَعْنِي بِالْجَبْرِ أَمْرًا عَنِفًا مُنْكَرًا مُتَكَبِّرًا و می خواهم و مراد میدارم بجبر امر درشت
 ناشناسی بار بار را یعنی تا بروز و بدشتی مکرر امر نکنند بدر آمدن مدامی اینچنین است و نسخه که
 در نظریه و بعد از آن در نسخه صحیح دیده شد که بجای منکر امثال او واقع شده و این اظهار
 اصح و انسب است و این عدم اختیار دخول از جهت تواضع و انکسار و تادب و ترک اختیار است
 نه از جهت ابا از امثال امر و استکبار است و ذلک ظاهر و مراد بامر یا صریح صیغه فعل است
 یا یقینی درست بی شوب و شبهه که در قلب صحیح سلیم دلی پیدا کرد و در دو نوع متحمل است و
 کلام وی رضی الله عنه در مواضع دیگر هر دو ناطق است وَلَا تَقْتُمُ نَجْرًا إِلَّا بِإِذْنِ
 الدُّخُولِ وَقَنَاعَتِ مَن بَهْتَهَا وَ سُورِي دَاوُدَ وَ رَأَى مَن جَنَانَهُ وَ كَشَايَهُ وَ مَانِعِيهِ
 بر دارند نامی فرمایند که در آری لِحْوَا زَانُ يَكُونُ ذَلِكَ مَكْرًا وَ خِدْيَةً مِّنَ الْمَلِكِ
 از جهت روا بودن آنکه باشد این اذن بی امر حیل و فریب دادن از پادشاه و استخوان آنکه
 کیست که خواهش میکند لشهوت نفس و قصد در درآمدن نماید و کیست که اذوب می ورزد
 و موقوف امری ماند لکن اضْطِرَّ حَتَّى تُجِبَّ عَلَى الدُّخُولِ لیکن صبر کن و ادب ورز
 تا آنکه جبر کرده شوی بر درآمدن فَتَدْخُلِ الدَّارَ جَبْرًا مُحْضًا وَ فِعْلًا مِّنَ الْمَلِكِ پس
 در آورده شوی سر را بجز محض و بی فعل و اختیار پادشاه و نه در آئی بفعل و اختیار خود فتح
 لَا يَغَاقِبُكَ الْمَلِكُ عَلَى فِعْلِهِ پس درین هنگام که پادشاه ترا بجز فعل خود در آرد و عذاب و سزایش نکند
 ترا بر کرده خود و آنما يتَعَرَّضُ الْعُقُوبَةُ حَوْلَكَ لِتُسَوِّمَ تَخِيْرَكَ و پیش نمی آید محنت و
 عذاب بسوی تو مگر از جهت شومی اختیار و خواهش تو وَ سَرُّ هَكَ وَ جَهْتِ اَزْنَاكَ تَوَاقُّعًا

وَقَوْلُهُ صَبْرُكَ وَتَشْكِيْبُكَ لِي تَوَسُّؤُكَ أَدَبُكَ وَلِي أَدَبِي تَوَكُّرُكَ الْوَسْطَانِ بِحَاكِيَتِكَ
الَّتِي أَقْبَمْتَ فِيهَا وَجْهَتِ نَاخُوشَنُو دِي تَوَجُّهَاتِكَ تَوَكُّرُكَ الْوَسْطَانِ وَدُرُودُكَ تَوَسُّؤُكَ بَدَانِكَ
قِيَامُ فِيمَا أَقَامَ امْتِدَادُ وَاجِبَاتِ وَقْتُ سَالِكِ اِيْن طَرِيقِ اسْتِ وَبِرَّ آمَدِنِ اِزَانِ وَخَوَاسْتِ مَنُودِنِ
خِلَافِ اَن مَوْجِبِ بِرَّ آمَدِنِ اِز مَقَامِ رِضَا وَبَاعِثِ سَمْتِ غَضَبِ بِرُورِ وَكَارِ قَعَالِي اسْتِ وَعِلَاسْتِ
اَقَامَتِ خُدَايَتَعَالِي وَرِضَايِ اَوَّلِي قِيَامِ اِن مَقَامِ اَن دَاشْتِ اَن كَمِ اَوَابِ وَحَقُوقِ اِن خَالَتِ اِز دُوسْتِ
نَزُودِ وَصَرِيحِ اَمْرِ وَحَقِ لَبِضِي اِز مَقَرَّبَانِ وَرِگَا هِ نِي زَوَاقِعِ اسْتِ چنان كَمِ مَعْلُومِ شُدِ قَا فَا اَحْصَايَتِ
وَدَخَلَتِ فِي الدَّارِ عَلٰى هَذَا الْوَجْهِ بِسِ عَوْنِ حَاصِلِ شُوعِي وَدِرَّ اَنِّي تَوَدُّرِ سِرَّايِ بِاَوْ شَاهِدِ بِرُورِ
جَبْرِ بَقِيْلِ حَقِّ قُلُّنِ مَطَرِ قَا بِسِ بَاشِ سِرْفِرُودِ اَفْكَندِه وَخَامُوشِ غَا ضَا لِبَصْرِكَ تَوَدُّو خَوَابَانْدِه
چشمِ خُودِ رَا مَتَادِبَا اَو بَنگَا هِدَارِنْدِه مُحَافِظَا لِمَا لَوْ مُرَّ بِه مِنِ الشَّغْلِ وَالْخِذْمَةِ
فِيهَا نَكَا هِدَارِنْدِه مَرَحِيزِ رَا كَمِ اَمْرِ كَرْدِه شُدِه بَدَانِ اِز كَارِ وَبَارِ بِنْدِگِي وَچِسَا كَرِي كَرُونِ
وِ سِرَّايِ لَعْنِي دِر مَقَامِي كَمِ سَمْتِي غَيْرِ طَالِبِ لِلدَّرَاثِي اِلَى الدَّرْوَةِ الْعُلْيَا طَلِبِ نَكْتِنْدِه
بِرَّ آمَدِنِ رَا بِسُوءِي مَرْتَبَةِ اِلَا وَدُرُودِ هِ بِالضَّمِّ وَكَسْرِ اِلَا يِ كُودِ وَكُودَانِ قَالَ اللهُ كَفْتُ خُدَايِ عَزَّوَجَلَّ
لِنَبِيِّهِ الْمُصْطَفَا مَرِغْمِرِ خُودِ رَا كَمِ بَرَّگَزِيْدِه شُدِه اسْتِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا تَقْدَرَاتِ
عَيْنِيكَ اِلَى مَا مَتَعْنَا بِه اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَدِر اَز مَن چشْمُ هَايِ خُودِ رَا وَنَكْرِ بِسُوءِ
اَن چيزِ كَمِ بِرِه وَرِگَرِ دَانِيْدِيْمِ بَدَانِ اصْنَافِ كَا قَرَانِ رَا وَدَاوِه اِيْمِ اِيْشَانِ رَا زَهْرَةِ الْحَيَوَةِ
الدُّنْيَا لِنَفْسِنَهْمُ فِيْه كَمِ زِيْبِ وَزِينَتِ وَتَرَوْتَ اَز كِي زِنْدِگَانِي وَنِيَا سَتِ تَابِيَا زِ اِيْمِ اِيْشَانِ رَا
وِ سَا نِچِه دَاوِه اِيْمِ قِرْزُقِ رَبِّكَ خَيْرٌ وَآلِقُ وَرُوزِي بِرُورِ وَكَارِ تَوَكُّرِ دَاوِه اسْتِ اِز نَبُوتِ
وِ هِدَايَتِ وَعِلْمِ وَصَبْرِ وَتَمَاعِتِ بَهْتَرِ وَبَا پِنْدِه تَرَا سَتِ فَهَذَا اِپْسِ اِيْن كَلَامِ اِگَرِ چِه بِحَسَبِ
ظَاهِرِ وَعَدَمِ التَّفَاتِ بِتَمَاعِ دُنْيَا وَزِخَارِفِ اَن وَاقِعِ اسْتِ وَلَكِيْنِ بِطَرِيقِ اِشَارَتِ تَا دِيْبِ

مِنْهُ اَدَبُ كَرَمٍ اِسْتِزْجَارُ اَعْوَجَالٍ لِنَبِيِّهِ الْمُخْتَارِ بِمِغْمَرٍ مَرَكَزِيْدَةٍ خَوْدِ رَافِي حِفْظِ
 الْحَالِ وَالرِّضَاءِ بِالْعَطَاءِ وَرِغْمًا بِدَاشْتَنِ احوال باطن و خوشنود بودن به بخشش باطنی وی
 و قیام در مقامی که اقامت کرده در آن بی ترقب و تطلع در آن با ورامی آن بقوله بقول وی
 سبحانه و تعالی که فرمود وَرَزَقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَّالْبَقِيْ اَمَى مَا اَعْطَيْتُكَ مِنَ الْخَيْرِ
 یعنی چیزی که داده ایم ترا از نیکی و در بعضی نسخ این الفاظ زیاده کرده وَالنَّبُوَّةَ وَالْعِلْمَ وَالْقِيَامَ
وَالصَّبْرَ وَوَلَايَةَ الدِّينِ وَالْعَزُوَّةَ فِيهِ و پیغمبری و علم و معرفت و رضا بداده حق و
 شکیبائی بر بلا و مصائب و دعوت خلق و بادشاهی دین و کارزار کردن با دشمنان در آن احوال
مَا اَعْطَيْتُكَ غَيْرَكَ وَاٰخِرُیْ بهتر و نزدیک تر است به نیکی از آنچه داده ام غیر ترا و سزاوار
 تر است بشکر گزاردن بر آن فَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي حِفْظِ الْحَالِ وَالرِّضَا بِهَا پس نیکی همه در نگاه
 داشتن حالت و خوشنود بودن بآن وَتَرْكِ الْاِلْتِقَاتِ اِلَى مَا سِوَاهَا و التفات ناکردن
 و تنگ ریستن بسوی حالیکه جزاوست اشیاء باش راضی به نعمتی که تراست به منکر سوس
 لغت و گران به هم بحالیکه هست خوش میباش به آن مشو جانب و گران به آن نه که لا یخْلُو
اِمَّا اَنْ تَكُوْنَ قِسْمًا زیرا که آن حال دیگر که التفات بدان داری و می نگری خالی ازین سه
 قسم نیست یا می باشد بخش تو و بهره تو که برای تو نهاده اند وَقِسْمٌ غَيْرُكَ یا بخش و بهره دیگر
 جز تو اِنَّهُ لَا قِسْمَ لِاحَدٍ یا آنکه نیست و می بخش هر یک کس را و آن را در نصیب هیچ کس
 نه نهاده اند بَلْ اَوْجَدَ اللهُ مِفْتَاحَهُ بلکه پیدا کرده است آنرا خداست تعالی برای آزمائش بندگان
 تا هر که به ان التفات کند و از مقام صبر و رضا و ادب بیرون آید و محنت و بلا افتد و هر که التفات
 ننماید و بحال خود راضی بود در مقام امن و سلامت متمکن باشد فان كَانَ قِسْمُكَ پس اگر هست
 آن حال دیگر قسمت تو که برای تو نهاده اند فَهُوَ وَاَصْلُ اِلَيْكَ شِلَّتْ اَمْ اَنْبِيتْ

از کتب معتبره
 تکریم شده است
 از کتب معتبره

پس آن رسید نیست بنوخواهی یا نخواهی فلا ینبغی أن یظفر منک سوء الادب
و الشرة فی طلبه پس نمی باید و نمی سنزد که پیدا کرد و از توبی ادبی و آرزو مندی در طلب
و خواهش وی فان ذلک غیر محمود زیرا که طلب چیزی که نهاده اند و البته رسید نیست
ناپسندیده است فی قضیة العقل و العلم و حکم عقل و علم زیرا که عقل حکم میکند آنچه البته
رسید نیست طلب آن ضائع و بیفایده است و حکم تحصیل حاصل دارد و علم دین قاضی است
که پروردگار تعالی را قضای و قدری هست که تغیر و تبدیل در آن نرود و و شرة در طلب آن
و سوی ادب در آن مذموم است و مراد آنست که هر چه واقع است می شود بقضای الهی
و آنچه میرسد به بند از احوال ظاهر و باطن او را بدان راضی باید بود و سعی و طلب و آرزو و خواهش
غیر آن بهوای نفس و شرة طبیعت ضائع و باطلست اما عمل و شوق ترقی احوال و مقامات علیه در
قرب و وصول بحق و مقتضای امر و نهی باید کرد و اراده آن ازین حیثیت که مولى تعالی
امر کرده بازادت آن و عمل بدان بطریق وجوب یا استحباب لازم و مستحسن است و مذموم اراده است
که از نرد نفس باشد و هم چنین در جانب نهی و لهذا آنحضرت صلی الله علیه و سلم در وقت قول
صحابه نزد اخبار سابقه تقدیر ففهم العمل یا رسول الله فرمود اعملوا فكل من عمل بما خلق له و قضیه
امر و نهی منافی حکم قدر و قضایست بلکه از جزئیات او و احکام او است و امر و نهی از شارع و اقتضا
و در بنده قوت فهم آن و قصد در آن پیدا کرده دیگر چه می باید و از فوائد اعتقاد قضا و قدر فنا
بنده است از عمل خود و عدم استفاد و اعتماد بران یعنی چون همه بتقدیر او است من در میان
هیچ نیم و این خود کمال دیگر است فافهم بان الله التوفیق و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم
و ان کان قسمة غیرک و اگر هست آنحال قسمت غیر تو و برای غیر تو نهاده اند نه برای تو
هرگز بنوخواهد رسید قلم تتعب فیما لا تناله و لا یصل الیک ابد پس برای چه رنج

و آنچه میرسد
از احوال ظاهر
و باطن او را
باید بود

و مشقت میکشی در چیزیکه نمی توانی گرفت آرزو نیرس بسوی تو همیشه و اِنْ كَانَ لَيْسَ بِقِسْمٍ لِأَحَدٍ
بَلْ هُوَ فِتْنَةٌ و اگر نیست آن حال قسمت مزایج کی را بلکه اورا برای امتحان و ابتلا نهاده اند
فَكَيْفَ يَرْضَى الْعَاقِلُ وَيُسْتَحْسِنُ أَنْ يَطْلُبَ لِنَفْسِهِ فِتْنَةً پس چگونه خوشنود گردد
به پسند و عاقل و نیکو شمرد و نیکو دارد و که طلب کند برای نفس خود چیز را که سبب آزمائش
حق و بلاست و کَسْبِهَا لَهَا و بگشرد و بخوابد فتنه را برای نفس خود فقد ثبت آن الخیر
كُلُّهُ وَ سَلَامَةٌ فِي حِفْظِ الْحَالِ پس به تحقیق ثابت شد که نیکی همه و بے گزندگی و رهایی
از هراخت و عیب در نگا به داشتن حال و نا آرزو مندی و بی التفاتی بجا سوای اوست
فَإِذَا رَقِيتَ إِلَى الْعُرْفَةِ پس چون از درون سر پرده میشوی بسوی بالا خانه تهری الی السطح
پستر برده شوی بسوی بام خانه فلن کما ذکرنا پس باش اینجا که ذکر کردیم من الحفظ از
نگا داشت باطن از خواهش و آرزو و الاطراق و سرفرو و افکندن و خاموش بودن و الاذ
و حد مقام قرب نگا داشتن و آرزو و خواست نمودن بَلْ يَتَصَاعَفُ ذَلِكَ مِنْكَ بَلْ كَمْ يَبْدُ
که زیاده شود و تحفظ و اطراق و آداب از تو که آنک آقرب الی الملیک زیرا که تو نزدیک تری
درین حالت ببادشاه و اذنی الی الخطر و نزدیک تری به لاک شدن بسترک ادب
چه خطر و بیم هلاک نزدیکان را پیشتر بود و نگا داشت ادب و عظیم جناب حق بر ایشان واجب
و سخت تر و تواند که خطر معنی بزرگی و بلند قدر شدن باشد یعنی تو درین حالت نزدیک تری
که عظیم و بلند قدر شوی نزد بادشاه پس ادب و رز که قابل خدمت و لوازش شوی بیت
حافظ علم و ادب و رز که در خدمت شاه بهر که را نیست ادب لائق خدمت نبوی و فلا تمکن
إِلَّا نَقَالَ مِنْهَا إِلَى أَعْلَى مِنْهَا پس آرو و کن رفتن از آن حال که در غرض و سطح داری بسوای بالاتر
از آن بخواست ترقی بکمال که فوق آنست و لا الی اذ نالاه و نه بپایان تر از آن هست

تنگ آمدن و تحمل نکردن عظمت آن مقام و نگه داشتن ادب آنرا و کلا ثباتها و بقاءها و آرزو
 ممکن ثابت بودن و پاینده بودن آنحال را بطریق میل و رکون در آن مقام و کلا تغیر
 و صفها و آرزو ممکن و اگر گونه شدن صفت آنرا تا آسان شود و برنگی گردد که ترا خوش آید
 و موافق خواست تو گردد و انت فیها و حال آنکه تو در آنحال باشی باین صفت که و کلا یگوید
 لَكَ فِي ذَلِكَ اخْتِيَارًا الْبَيْتَةُ وَنَبَاشِدُ تَرَادُّرِ اَنْ يَحْجِ اَخْتِيَارِي قَطْعًا فَإِنْ ذَلِكَ
 كَفَّرَ فِي نِعْمَةِ الْحَالِ زِيرًا كَمَا بَدَرَسْتِي أَنْ آرْزُو هَانَا سِياسِي كَرْدَنْسْت مَرْنَمْتِ حَالِ رَاوَالْكَفَرِ
 يَحِلُّ لِصَاحِبِهِ الْهُوَ اِنْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَنَاسِ سِياسِي كَرْدَنْ فَرُودَمِي آرد نَاسِ سِياسِي كِنْتِي
 راخواری در دنیا و آخرت فاعمل على ما ذكرنا ابداً پس کار کن بر آن وجهی که ذکر کردیم
 از تنگ آمدن ادب و عدم التفات و رکون و میل وطمینان باحوال همیشه حتی ترقی الی
 حَالَةٍ لَصِيرُكَ مَقَامًا تَقَامُ فِيهِ تَابَالَا بِرُودِهِ شَوِي بِسَوِي حَالَتِي كَمَا بَرُودِ مَرْتَرِ اَنْحَالِ
 مقام که استاده کرده شوی و ثابت و متکون ساخته شوی در آن فلا تزل عنه پس دور کرده
 از آن مقام فتعلم اح آتیه موهبة پس میدانی در آن هنگام که آن مقام
 بخشش است از حق تعالی که بازگیر و بعلامات و آیات نظیر بنشانهای و ولیها
 که پیدا گردد و دلالت کند که این مقام ثابت و برقرار خواهد بود و فتمسک به پس نگاه میداری
 آنرا و کلا تزل و دور نمی روی از آن اگر چه رد و عزل بر جنس اولیا جائز است اما وقوع آن
 کلیه نیست چنانکه صد و عصیت و زلل از اولیا جائز است اما وجود آن بطریق کلیه و عموم
 لازم نه شاید که مشرف و مبشر گردد و بعد از رد و عزل چنانکه در احوال شریف و می خیزد تعالی
 عنه نوشته اند استبشر يا عبد القادر فقد امتك من الروا و كما قال فلا حوال للآولياء و
 المقامات للآبد ال پس احوال مرا و لیا راست که متغیر و متبدل گردد و جهت ترقی و تزل

از حالی بحالی و مقامات مرابداً راست که مستقر و متمکن گشته است و ایشان بجهت عدم بقای
خواهش و آرزو و تبدل اراده ایشان باراده حق چنانکه سابقاً در آخر مقاله ساوس گذشت و کلام
وی رضی الله عنه صریح است در تفصیل ابدال بر اولیا و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و جمیعین

المقالة التاسعة قال رضي الله عنه وأرضاه في الكشف والمشاهدة

في الأفعال كشف در لغت کشادن و برهنه کردن و مشاهده و معائنه کردن و چشم دیدن
و کاشف در اصطلاح قوم عبارتست از ظهور بعضی از صفات و حقائق الهیه یا کونییه مرسله
از پرده رقیق از پس حجاب شفاف از اسم الهی مقید بکم و مختص بوصف اما مشاهده ظاهر
شدن آن حقائق بی منظر و بی صفت لیکن با خصوصیت و تمیز و فوق آن معائنه است و آن
ظهور حقائق است بخصوصیت و تمیز بلکه ظهور عین معین است کذا فی اصطلاحات الکبیر و
اکثر استعمال کشف در کلام قوم در صفات آید و مشاهده در ذات و اینها هر دو افعال نسبت
یافته اند از جهت دلالت آنها بر صفات و دلالت صفات بر ذات اول در جلال و ثانی در جمال و مراد
بجلال صفات قهریه است و بجمال صفات لطیفه و همانا که تخصیص انکشاف با قول و مشاهده بتانی بجهت
آنست که گوید در صفات جلالیه پرده از روی صفات برمی افتد پس از آنجا خونی و سببی بجمال بنده
سرایت میکنند و در ظهور صفات جلالیه بنده بجهت شوق و نشاطی که او را در آن حاصل می گردد
و دیده محبت بدان کشاده مشاهده می نماید و فرح و شادی که قره العین عبارت از آنست
حاصل میکند و الله اعلم پس می فرماید يُكْشَفُ لِلْأَوْلِيَاءِ وَالْأَبْدَالِ مِنْ أَعْمَالِ اللَّهِ
کشادگی شود و ظاهر میگردد و مراد بایا و ابدال را از فعلهای خدای عز و جل مایه يُفْهِرُ الْعُقُولَ حَيْرَ
که غلبه میکند عقلمارا و يُخْرِقُ الْعَادَاتِ وَالرَّسُومَ می دراند و باره میکند عادات و رسوم را و
سیمها را فنی علی قسمن پس آن افعال بر دو گونه است جَلَالٌ وَجَمَالٌ قهر است

ولطف فآجلال والعظمة یورثان الخوف المقلق پس ظهور جلال و عظمت می آرند بهم را
که بے آرام گرداننده است والوجل المزجج وترس را که از جای برکننده است والغلبة
العظیمة علی القلب و می آرند قوی و چیره شدن حال را بصفت عظمت بر دل بجا یظهر علی
الجوارح بجزیر که پیدای آید بر اعضا از آثار خوف و قلق و انزعاج کما روی عن النبی
چنانکه روایت کرده شده است از پیغمبر صلعم کان لیسمع من صدره ایزید کان یزید المزجج
فی الصلوة من شدّة الخوف بود که شنیده میشد از سینه او آواز جوش کردن همچو آواز کردن
جوش و یک در نماز از محنتی بهم حق لیا یری من جلال الله تعالی از آنچه میدید آنحضرت از بزرگی
خدای عزوجل و یکتشف له من عظمتیه و کشاوده می شد مرا و را از عظمت حق و نقیل
میشد ذلک و نقل کرده شده است مانند این حال عن ابراهیم خلیل الرحمن و عمر الفاروق
علیهما السلام و اما مشاهدة الجمال فهو التجلی للقلوب بالانوار و السروا
اما مشاهدة جمال پس آن بسبب تجلی حق است مرواها را بصفائی که پدید آکنده است روشناییها
و شایوهارا و الالطاف و نرمیها و توفیقها و لطف نرمی و نازکی و کار و کردار و لطف خدا
به بنده توفیق و عصمت و فی از گناهان و ملاطفه و نیکوئی نمودن و ملطف نرمی کردن و الکلام
الذی یند و الحدیث الانیس و سخنان با مزه و حکایت های آرام دهنده و البشارة بالمواهب
الجسام و مژده و اذن بخشهای تناور و بزرگ و المنازل العالیة و بمنزلهای باری بلند
و مقامات ارجمند و القرب منه و نزدیکی از جناب لطف و رحمت و می عزوجل و یاسی و
آمرهم الیه از آنچه سرانجام است که باز گرد و کار ایشان بسوی آن و حاصل شود ایشان را در
زمان آینده و جفّ به القلم من اقسامهم فی سابق الدهور و از آنچه خشک شده
بدان قلم و مقدر شده از بخششهای ایشان در زمانهای گذشته گنایه است از

تقدیرهای ازلی فضلآمنه و رحمة از جهت فزونی دادن و نیکی کردن از خدای تعالی
و مهربانی نمودن و اثباتآمنه لهم فی الدنیا و ثابت گردانیدن و پایی بر جای داشتن از
جانب حق مرایشان را در دنیا تا باین تجلیات و بشارات امیدوار شوند و در طلب و جدت ثابت و
استوار و خوش دل و بتسلط باشند الی بلوغ الاجل تا رسیدن مدت و هو الوقت
المقدر و مراد باجل الوقت است که تقدیر کرده شده و انداز داده شده و تعیین ساخته شده است
از او پیش از رسیدن آنوقت حصول مطلوب و وصول بمنزل مقصود و پیوسته نمودن
سحاب الخیر لها مطر فاذا جاء الالبان تجی x ا بان بکسر همزه و تشدید موحده وقت معین برای
چیزی است تا در نزد نوبت هر کار که هست x سودی نکند یاری هر یار که هست x
لَا یَفْرُقُ بَیْنَهُمَا الْمَحَبَّةُ اِیْنِ مَلا طِفْتَ و بشارات از حق برای این قوم بجهت آنست
که تا مفرط نگردد و از حد و رنگد و ایشان را محبت من یشد یة الشوق الیه از سختی آرزو کنند
بجناب قرب و می غر و جل فیتقطع سرائرهم پس شکسته شود و توانا و طاقتهای ایشان
از پس شدت اشتیاق و تعب فراق فیهلکوا پس هلاک شوند و بپسندند و یضعفوا
عن القيام بالعبودیه یا هلاک نشوند و لیکن سست گردند از ایستادن و تمام کردن
به بندگی الی ان یتاتهم الیقین الذی هو الموة تا آنکه ایشان را باید یقین که عبارت
از موت است فیهلک ذلک بوجه پس میکند حق تعالی آن تجلی بصفات لطیفه را با ایشان
لطفآمنه و رحمة به جهت لطف کردن از جانب خود و مهربانی نمودن و مداواة و تربیه
لقلوبهم و بجهت دار و کردن از امراض باطن و پروردن و اصلاح کردن دلهای ایشان را
و مداواة لیه و بجهت نرمی کردن هر دلهای ایشان را تا از شدت تجلیات قهریه که از هم نپاشند
و ملامشی نشوند و تجلیات لطیفه بپایند و خوش حال باشند انما حکیم بدستیکه حق تعالی

حکیم است رعایت میکند و قائل مصلحت و حکمت را در همه افعال و احکام که جاری میکرد و اندر بندگان
خود عَلَیْهِم دانا است باحوال بندگان و دلهای ایشان بحسب قوت و ضعف و تحمل فقر و لطف
میداند که هر کس را چه می شاید و چه می باید لَطِیفٌ بِهِمْ لطف و نرمی کند است بایشان
در همه امور رَوْفٌ رَحِیمٌ سخت بخشاینده و مهربانی نماینده است بر بندگان رحیم نیز یعنی
مهربان است و لیکن رافت از رحمت بیشتر و مبالغه تر است پس تاخیر رحیم بجهت جمع باشد و
اگر رحیم را مخصوص باخترت دارند و چه تاخیر ظاهر است وَلِهَذَا رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ لِبِلَالٍ الْمُؤَذِّنِ كَيْدَسْتِي بِوَدَّ أَنْخَضْتُ صَلَاحِي مِثْلَ
بِلَالٍ مُؤَذِّنٍ رَأَى رَحْمَتَنَا يَا بِلَالُ رَاحَتٌ وَأَسَاسُهَا وَهَ مَارَا مِثْلَ بِلَالٍ وَخُلَاصُ كُنْ أَرْجَى مِنْ مَحْنَتِ
طَرَابُست اکوان و اشتغال بآن یعنی بِالْأَقَامَةِ مِنْهَا بِأَنْخَضْتُ رَاحَتِ بِلَالٍ رَاكِبِيْرَ آتُورِ
و بر پا کردن نماز را و راحت باذان گفتن نیز احتمال اراده دارد و زو و لفهم می در آید و عبارات
بعضی مشرح حدیث نیز ناظر بر آنست و مانا که تفسیر باقامت بجهت آن باشد که غالب آنست
که بِلَالٌ نزو و دخول وقت نماز اذان میگفت بی احتیاج بامر جدید از آنحضرت صلی الله علیه و سلم و
عادت بر آنست که بعد از اذان بجهت انتظار حضور قوم تاخیری و اقامت نماز بیرونی
آنحضرت بجهت غلبه شوق حضور درگاه طافت آن نیاورده و امر میکرد بِلَالٌ رَاكِبِيْرَ آتُورِ
بر پا دار و موبد این اراده است آنچه در بعضی احادیث صحاح واقع شده است که ارخا بالصلوة
واقامته متصل نماز است فافهم و یا شد التَّوْفِيقُ و بر سر تقدیر میفرمود ارخا یا بِلَالٌ مقصودش
آن بود که لَنْدُخُلَ فِي الصَّلَاةِ لِمُشَاهَدَةِ مَا ذَكَرْنَا مِنْ الْجَمَالِ تا در آیم در نماز از برای
مشاهده آنچه ذکر کردیم از جمال و تجلی حق بصفت لطف وَلِهَذَا قَالَ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ

گفت صلی الله علیه وسلم وجعلت قرّة عینی فی الصلوة وگردانیده شده است آرام
چشم من و خنکی آن در نماز شرح این در مقاله خامس گذشت و ازین کلام شریف ظاهر میگردد
که حال آنحضرت در نماز مشاهده جمال بود و تجلیات در وی لطیفه بود و ظاهر اغلب این بود و نشانی
جلال که موجب سماع ازین ایزد در شریف بود مانند ازیر مرجل چنانچه گذشت نادر بود و الله اعلم
تنبیه بتقریر یک مذکور شد مضمون ارحنا یا بلال با حدیث جعلت قرّة عینی یکی آمده و مراد از رحمت
خلاص از قید کثرت وجود مناجات حق و شهود حضرت معبود شد و بعضی گویند که مراد آنست که
اذان گویان نماز کنیم و با دای آن از مشغول قلب تعلق باطن که بوی داریم فارغ شویم و برای ذمه
ازان نموده حق طاعت بجا آورده و اقبال امر نموده راحت یابیم و فرق در میان این دو معنی
آنست که در اول راحت بوجود نماز و شهود حق و در ثانی بفرار از تعلقی که بوی داریم و شتان
ما بینها و المقام الاول اعلی و ارفع فافهم و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله جمیع **المقالة**
العاشره قال رضى الله عنه وارضاه انما هو الله و نفسك ليست متحقق منظر
ور دایره تعبیر و امتثال حکم مگر حرف را و نفس تو که اگر طاعت و عبادت خدامی کنی
مخالفت نفس باید کرد و اگر موافقت نفس و اطاعت او میکنی مخالفت امر الهی لازم می آید
وَأَنْتَ الْمُنَاطَبُ وَتُخَاطَبُ وَتُكَلَّفُ كَرْدَهُ شَدُّهُ مِنْ جَانِبِ اللَّهِ تَعَالَى بَلْ كُنْ شَرَعَ
وَالنَّفْسُ صِدْقُ اللَّهِ وَعَدْوَتُهُ وَنَفْسٌ مُخَالَفٌ حَقٌّ وَدُشْمَنٌ مُغْضُوبٌ وَسُخْوَ طَوْسٍ تَعَالَى
است چه رضای حق سبحانه در امتثال احکام اوست اگر چه ارادت او همه را شامل است و
مؤمنان را دوست خواندن و کافران را دشمن ازین جهت است **وَالْأَشْيَاءُ كُلُّهَا تَابِعَةٌ**
لِلَّهِ بِهَمِّهِ جَبَرٌ که در عالم است تابع قهر و ارادت خداست چون همه پیدا کرده و آیند و ملک او
تابع او نباشند چه صورت دارد و **النَّفْسُ لِلَّهِ خَلْقًا وَمِلْكًا حَقِيقَةً وَنَفْسٌ نَزْرٌ وَحَقِيقَةٌ**

المقالة العاشره

نوع و صفت

و خدا را است از روی پیدایش و ملکیت اگر چه بظاهر مخالف حکم وی تعالی می رود و آفرینش نفس بجهنم
 واقع شده است و لِلنَّفْسِ إِذْ عَمَّاءَ و مر نفس را دعوی کرده است بر باطل و دروغ و درستی
 و آثار آن چنانکه بعضی دعوی خدائی کردند چه جای دعویهای دیگر و تَمَنَّى وَ شَهْوَةٌ وَلَذَّةُ
 بِمَلَا بِسَبِّهَا وَ نَفْسُ رَاآرَزُ وَ شَهْوَةٌ وَ مِيلُ است با آنچه ملایم طبع اوست و لذت و مزه است
 بدرهم آینه شهنشوت فاذا و افقت اُحَقَّ پس چون موافقت کنی تو حق را عسر و جبل
 فِي مُخَالَفَةِ النَّفْسِ وَ عَدَاوَتِهَا و مخالفت نفس و دشمنی و سَ قُلْتُ لِلَّهِ خَصْمًا
 لِنَفْسِكَ پس باشی برای خدا خصومت کننده و نزاع نمایند بر نفس خود و مطالبه کننده
 حقوق خدا را از وی کَمَا قَالَ اللَّهُ چنانچه گفته است خدا سَ عَرَّ وَ جَلْ لِدَاؤُكَ هَرَاوُ
 پیغمبر را علیه السلام یا دَاوُدُ أَنَا بُدُّكَ الْكَالِزِمُ ای داوود من چاره کار توام و ناگزیر توام
 که جدا نیستم از تو و بی من نتوانی بسر برد و فالِزِمُ بُدُّكَ پس لازم گیر چاره خود را که منم یعنی بکار
 نفس خود را تا از من دور نه افتی و بی من نشوی و از دایره رضای من بیرون نروی الْعَبُودُ
 أَن تَكُونَ لِي خَصْمًا عَلَى نَفْسِكَ حَقِيقَتِ بِنْدگی اینست که باشی برای من و از جهت من
 خصومت کنده بر نفس خود و تَحَقَّقَتْ بِحُ مَوَالَا تَكَ لِلَّهِ وَ عِبُودِيَّتَكَ لَهُ عَزَّ وَ جَلَّ
 پس ثابت و درست میگردد درین هنگام که مخالفت نفس خدائی و موافقت حق کنی
 وَ خَصْمُ نَفْسِ شَوِي و دوستی تو مر خدا را و بندگی تو مرا و رَا وَ أَتَتْكَ الْآقْسَامُ هِنَا صِرَآئًا
 و می آید ترا ز قهار صور سَ و معنوی و جسمی و روحانی که قسمت تو شده و نهاده شده است
 برای تو صافی و گوارا مُطَيَّبًا پاك و حلال گردانیده شده بدانکه رِزْقِ رَاسَمٌ قسم نهاده اند مضمون
 که رحمت عاتقه حق خدا من آن شده است برای هر ذی حیاتی و موعود که برای متقیان نهاده اند
 و عده کرده که بیگمان و سبے بونج برسد و مقسوم که مضمون و موعود هر دو همان قدر برسد که قسمت

تعلیمی

زین برین قسم است

و زیاده از آن صورت ندارد و نیست چون قسمت تو یکست و ده میطلبی x آن ده بتو کی دهند
 خود قاضی باش لیکن چون تقوی و رزیدی و موافق امر الهی شدی و مخالفت نفس
 کردی میرسد بتو از راق مقسومه گوارا و پاک و حلال و آنت عزیز مکرّم و رحیم
 تو قوی و ارجمند و گرامی داشته شده و خد متک الاشیاء و چاکری میکنند ترا شیای از آدمیان
 و جز ایشان با طاعت و انقیاد و نفاذ فعل و تصرف تو در آنها و عظمّت و فخر متک
 و بزرگ میدارند اشیا و مهیب می شمارند ترا چنانکه با متقیان و مطیعان و خائفان و متوجّهان
 درگاه عزّت و عده رفته است لا نقاباً بجمعها تابعاً لربّها زیرا که اشیا بتام تابع و پیرو
 هر قدرت پرور کار خود را موافق له موافق و سازگارند هر فعل او را اذّه و خالقها و
 منشئها زیرا که وی تعالی پدید آورنده و نوپا آورنده تمام اشیاست و هی مقرر له
 بالعبودیه و همه اشیا اقرار کنند اندر او را به بندگی قال الله گفته است خدای عزّوجلّ
 و ان من شیء الا یسبح بحمده و نیست هیچ چیزی مگر آنکه باکی یاد میکند خدای تعالی را
 و ستایش کردن وی را و او را و لیکن لا تفقهون تسبیحهم و لیکن نمی فهمید شتابان
 اشیا را ای تذکروا و تعبدوا یعنی ذکر میکنند اشیا خدا را و بندگی میکنند او را هیچ
 و تحمید مستلزم اقرار به بندگیست و قال عزّوجلّ فقال لها و للارض اتیا طوعاً
 او کرهّاً پس گفت پروردگار تعالی مرا آسمانها و زمین را بعد از پدید آوردن آنها بایستد مرا خواه
 بر غیبت و فرمانبرداری کردن و خواه بکراهت و ناپسند داشتن قالن انینا طایعین گفتند
 آسمانها و زمین بدلاالت حال بالبرصیح مقال آمدیم راغب و فرمانبردار و چون همه شیای بنده
 خدا و مطیع و منقاد و تابع حکم و تقدیر او و بند لاجرم چون تو بموافقت امر حق و مخالفت هوا
 نفس دوست و بنده خاص وی و معزز و مکرّم نزد وی تعالی گشتی همه اشیا نیز تعظیم و تحریم

خواهند کرد و خدمت خواهند نمود و ترا چه بندگان همه آنجا نباشند که مولی با آنجا نباشد است
 بیست تو هم گردن از حکم و او هیچ که گردن زحید ز حکم تو هیچ باز تاکید و مبالغه در حق
 بخالفت نفس کرده میفرمایند فالعبادة كل العبادة في مخالفة لنفسك وهو الكس
 بندگی همه بندگی در مخالفت نفس و هوای تست قال الله تعالى گفت خدای تعالی در قرآن مجید
 خطاب بر او و پیغمبر علیه السلام فلا تتبع الهوى فيضلك عن سبيل الله و پیروی کن
 هوای نفس را پس گمراه گردانند ترا پیروی نفس گردن از راه خدای تعالی و قال و نیز گفت
 وی سبحانه تعالی در حدیث قدسی لداود مراد و را اخرج هوالك فانها لا منازع ينار عني في
 ملكي غير الهوى جدا کن و ترک بده هوای نفس خود را زیرا که نیست هیچ نزاع کننده که نزاع
 کند مرا در ملک من جز هوای نفس و نزاع گردن هوای نفس هر چه و در کار تعالی را در ملک و پی
 مخالفت امر و سرکشی کردنست در فرمانبرداری که در معنی متضمن دعوی خدای و پروردگاری است
 و از بعضی مفسران و احمقان صریح این دعوی نیز بوجود آمده چنانکه فرعون گفت انا ربکم الاعلى
 و من آله غیر من بیت نفس را مقصد سر است و هر سری از فرزند عرش تا تحت الترس
 و اتباع هوای نفس و موافقت آن اگر چه از انبیا صلوة الله علیهم اجمعین بوجود آمدنی نبود
 و لیکن مقصود تاکید و مبالغه در زجر و منع امت است که تا متنبه شوند و درین ورطه نیفتند
 و الحکایة المشهورة عن ابی یزید البسطامي و سخن مشهور است از سلطان
 بایزید بسطامی قدس سره لما رأى رب العزة في المنام هرگاه که دید پروردگار تعالی را
 در خواب فقال له پس گفت بایزید پروردگار را کیف الطريق اليك چگونه است راه
 بسوی تو و وصول بجناب قرب تو یا بار خدایا و در بعضی نسخ یا بار خدایا و بار خدایا یعنی خداوند ترجمه
 مولی آید گویند که بار معنی بزرگ و بار خدای معنی خداوند بزرگ قال اترك نفسك

وَقَالَ كَفْتُ بَكَزَ نَفْسٍ خُودِ وَأَوْبَا بِمِيتَ يَعْلَمُ أَسَدُ وَوَقَدْ رَأَى رَافِعِيَةً أُنْزِلَتْ
 كَيْفَ بِرَفْسٍ خُودِ وَأَنْ دَرَدَرُ كُوبِ دُوسْتِ فَقَالَ بَسْ كَفْتُ أَبُو زَيْدٍ فَالْتَسَلَخَتْ مِنْ نَفْسِي
 بَسْ بِيْرُونَ أَدَمَ مِنْ نَفْسٍ خُودِ كَمَا تَفْسَلُحُ الْحَيَّةُ مِنْ جِلْدِهَا چنانکه بیرون می آید مار
 از پوست وی و سلخ در لغت پوست باز کردن کنایت است از کمال بی تعلقی بنفس و
 جدا افکندن آنرا و بر آمدن از وی فَإِذَا ذُنُ الْحَيْرِ كَلَّةٌ فِي مَعَادٍ اِتْقَانِي الْجَمَلَةِ بَسْ اَلنُّونِ
 نیکی همه در دشمن داشتن نفس است در همه امور فی الاحْوَالِ كَلَّهَا در همه احوال فَإِنْ
 كُنْتُ فِي حَالَةِ التَّقْوَى بَسْ اَكْرَمَسْتِي تُوْ دَر حَالِ تَقْوَمِي وَعَمَلِ دَرْ ظَاهِرِ شَرِيعَتِ از غیر الهام
 باطن و نور فراست و وصول بحقیقت فَمُخَالِفِ النَّفْسِ بِأَنْ تُخْرِجَ مِنْ حَرَامِ الْخَلْقِ
 وَتُشَبِّهَهُمْ بَسْ مُخَالَفَتِ كُنْ نَفْسٍ رَا اَز مَالِ حَرَامِ خَلْقِ وَانْجَبِ شَهْرَ دَرْ حَرَمَتِ وَاشْتَبَهَ بَشَرٌ
 از جانب ایشان بتو و مَنَّتَهُمْ وَاِنْ اَحْسَانِيكَ لَشَبِيتَ اِيْشَانِ بَتُوْ دَرْ وَجُوْدِ اَيِدِ وَتَرَا
 زِيْرَ اِيْمَنَتِ كُنْدَ وَالْاِتِّكَالِ عَلَيْهِمْ وَاِنْ سِرْدَنِ كَارِ وَبَارِ خُودِ بَا اِيْشَانِ وَاعْتَادَ كُرُونِ بَرِ اِيْشَانِ
 وَالتَّقِيَّةَ بِهِمْ وَاسْتَوَارِيْ وَاشْتَنَ بَا اِيْشَانِ وَالتَّخَوُّفَ مِنْهُمْ وَالتَّرَجَّاءَ لَهُمْ
 و بِمِمْ وَاشْتَنَ اَزِ اِيْشَانِ وَاسْتَدْوَارِ بُوْدِنِ بَا اِيْشَانِ وَالتَّطَنُّعَ فِيمَا عِنْدَهُمْ مِنْ حُطَامِ
 الدُّنْيَا وَازِ طَمَعِ كُرُونِ دَرِ انْجَبِ تَرِ وَ اِيْشَانِ سَتِ اَزِ اَنْدَكِ مَالِ دُنْيَاوِيْ وَحُطَامِ بَعْضِ تَخَفِيفِ
 بِمَعْنَى رِيْزِهْ وَشَكْمَهْ بِرِ حُزْرِيْ وَحُطْمِ بِمَعْنَى شَكْسْتَنِ فَلَا تَرْجُ عَطَاءَهُمْ بِسْ اَمِيْدِ دَرِ اَمَشِ
 اِيْشَانِ اَبَحْ وَجِهَ عَلٰى طَرِيقِ الْهَدْيَةِ وَالتَّزَكُّوَةِ وَالتَّصَدَّقَةِ اَوِ الْكَفَّارَةِ اَوِ النَّذْرِ
 اَتَسَامِعُ عَطَايَاكَ اَزِ خَلْقِ بُوْجُوْدِيْ اَيِ طَرِيقِ اَنْ اِيْنِسْتِ وَفَرْقِ مِيَانِ هِدْيَةِ وَصَدَقَةِ اِيْنِسْتِ
 كِهْ هِدْيَةِ بَاغْتِيَا فَرْسْتَنِ بِطَرِيقِ تَوَاضُعِ وَاعْزَا زِ وَاكْرَامِ دِهَنْدِ وَصَدَقَةِ انْجَبِ لِفَقْرِ اَوْ سَهْلِ تَرْجُمِ
 تَلَطُّفِ وَكِفَارَتِ انْجَبِ دَرِ حَزْمِيْ بَعِيْنِ وَصُومِ وَجَزَانِ دِهَنْدِ وَنَذْرِ انْجَبِ لَازِمِ كُنْدِ بِرِ خُودِ اَزِ بَرَايِ

خدا از جنس اطاعت یا مباح فاقطع همک منهُم من سائر الوجوه و الا سباب
پس بر قصد و توجه خود را از خلق از همه وجوه و همه سببها و پیوندها حتی آنکه کان لک
نسیب ذومال لا تتم موته لثرت ماله تا آنکه اگر باشد ترا قریبی و خوشی مال دار از
نکنی مرگ او را تا وارث شوی مال او را اگر چه ملک باری اختیار حاصل میشود و اما خواهی
آزاد کردن آن با اختیار است فاحرج من الخلق جدا پس بیرون آیی از خلق بدست
و کوشش و اجعلهم کالباب یرد و یفتح و بگردان ایشان را در اعتقاد خود مانند در که
باز گردانیده بسته میشود و کشاده میشود و خود بخود می کشاید و نمی بندد بلکه دیگری او را
می کشاید و می بندد و شجرة توجد فیها ثمرة تارة و تختل اخی و بگردان خلق را
مانند درختی که یافته میشود و روی میوه کیاری و حاجتمند و لاغر و بمیوه میگرد و یاری دیگر یعنی
کار و بار خلق بر یک لشق و یک حال نیست و از خود نیست اعتماد و وثوق بر ایشان بچه توان کرد
و کل ذلک بفعل فاعل و تدبیر صد بترجمه احوال خلق بفعل فاعل نیست و تدبیر تدبیر
کننده است و تدبیر پایان کار نگریستن و هو الله و آن فاعل و مدبر خداست عزوجل
لتکون موحدا للرب تا آنکه باشی توحید کننده و یکی گوینده و یکی داننده در خالقیت
مر پروردگار را عزوجل و لا تنس مع ذلک کسبهم و فراموش مکن با وجود آنکه خالق
اشیا خداست کسب بندگان را لیتخلص من مذهب الجبرية تا خلاص شوی از مذهب
جبریه که میگویند بنده را در فعل اصلا اختیاری نیست و دخلی نه و حرکت او مثل حرکت جمادات
و اعتقد ان الافعال لا تتم بهم دون الله تعالی و اعتقاد کن که افعال تمام نمی شود
و پیدا نمیکرد و بقدرت بندگان بے قدرت خدای تعالی کیلا تعبد هم و تنس الله
تا آنکه پرستش نکنی و معبود اعتقاد کنی ایشان را و فراموش نکنی خدای تعالی را یعنی اگر

ایشان را قادر مطلق و مستقل و افعال و انی گو یا معبود اعتقاد کرده باشی چه خالق مطلق خبر معبود نباشد
وَلَا تَقُلْ فِعْلَهُمْ دُونَ اللَّهِ وگو که فعل ایشان بمحض قدرت ایشان است بی قدرت
خدا فَتَكْفُرُ فَتَكُونُ قَدِيرًا پس کافر شوی و باشی قدری مذهب و قدریه طاعت کنند
که میگویند بنده خالق افعال خود است و آنچه صادر میگردد از وی از حرکات و سکونات بقدرت
او واقع میگردد نه بقدرت حق و اسناد افعال عباد بحق بحسب اقدار و تسبیب است و این قول
بدعتست و لغایت شنیع و اشترک است به پروردگار تعالی در خالقیت و نزدیک است که منجر بکفر
گردد و بعضی علما گفته اند که ایشان در بقول بدتر اند از ثنوییه که گویند که خالق عالم دومت
و ایشان شرکاء لایعد و لایحصی اثبات کنند و در واقع کردارهای بندگان داخل عالم است
و چون پروردگار تمام عالم اوست پیداکننده کردارهای بندگان نیز او باشد و نیز چون ذات
و صفات بندگان و اسباب و آلات همه از اوست همه کردارهای بندگان که اثر و نتیجه آنست
نیز از وی باشد ذات و صفات بندگان همه از حق و افعال از ایشان بمعقولیت ندارد و ثبت
الحج در تم النقش بهیت چیزیکه وجود او بخیر و نیست هستیش نهادون از خرد نیست بلکه
قُلْ هِيَ لِلَّهِ خَلْقًا وَلِلْعِبَادِ كَسْبًا و لیکن بگو که افعال عباد و مر خدا است از روی آفریدن
و پیدا کردن و مر بندگان است از روی ورزیدن و گرد آوردن و این مذهب اهل سنت و جماعت است
و وسط است میان جبر و قدر و باین اشارت کرد استناد اهل معرفت امام حق ناطق ابو عبد الله
جعفر صادق علیه علی آباءه الکرام التحیه والسلام بقول خود لا جبر و لا قدر و لیکن امر بین امرین
و تحقیق این کلام آنست که پیدا کردن پروردگار تعالی اشیا را و نوعی است با سبب و بی سبب
و آنرا اسباب عادی خوانند چنانکه آتش را برای گرم کردن و طعام را برای سیر گردانیدن و آب را
برای سیراب ساختن آفریده و عادت الهی تعالی بر آن جاری شده که مستببات را بی اسباب آید

بیان فرق قدریه ۱۲

بیان فرق ثنوییه ۱۲

بیان که اشیا بر خود نوعی است ۱۲

پیدا نکرده و با وجود آن قادر است که بی آن نیز کند اگر خواهد با وجود آن هم نکند و اثر اخلاق و احوال
 خوانند و قصد و ارادت بندگان را سبب ساخته برای پیدا کردن حرکات و سکنات ایشان را و
 آیات و احادیث نیز دلالت دارد بر آن و قضیه امر و نهی نیز مبنی است بر وجود کسب و تخلیت
 بندگان در افعال چنانکه میفرماید كَمَا جَاءَتْ بِهِ أَثَارُهَا چنانکه آمده است بر وجود کسب
 مریدگان از آثار و اخبار از شریع لِيَبَيِّنَ مَوْضِعَ الْجَزَاءِ مِنَ الثَّوَابِ وَالْعِقَابِ برای
 بیان کردن جای پاداش و عتاب و عقاب و لفظ موضع منفخم است یا مراد بدان بهشت
 و دوزخ است چه این آثار که در جزای اعمال و در و یافته است همه مثبت فعل و عمل اند مریدان را
 و اسناد و اضافت آنها با ایشان دلالت و تصریحاً ناطق اند بدان و با وجود آن در اثبات خالقیت
 حق علی الاطلاق چه افعال و چه غیر افعال و نیز آیات و آثار و در و یافته و کریمه و الله خلقکم و ما تعلمون
 مثبت هر دو جانب است پس هر دو باید گردید و هر دو باید ایمان آورد و هر دو جانب را نگاه داشت
 و الله اعلم بحقیقه الحال و محققان میگویند که این سریت که درین دار تکلیف بر سهولت
 کشف نشده و انکشاف آن جز در آخرت بعد از آمدن بهشت صورت نه بند و نیست
 خرواکه پیشگاه حقیقت شود پدید و شرمند و روشوی که عمل بر مجاز کرد و ابیات آنمه چو نقاب
 از رخ خود بکشاید و ز پرده بیاهم خانه بسیر و ن آید و هر سر که بتاریکی شب پنهان بود
 در پر نوروی و عیان بنماید و وَأَمْتَشِلُ أَهْلَ اللَّهِ مِنْهُمْ و فرمانبرداری کن
 امر خدا را در بندگان و وَحَلِّصْ قِسْمَكَ مِنْهُمْ بِأَمْرِهِ و جدا کن بخش خود از ایشان با امر و
 تعالی یعنی همه جاتابع امر و نهی الهی باش هم در خلق و هم در حق خاصه خود و لا تجاوز
 و تجاوز کن امر خدا را و مگذران فَحُكْمُ اللَّهِ قَائِمٌ بِحُكْمِكَ عَلَيْهِمْ پس
 حکم خدا بر پاست حکم میکند و بی تعالی بر تو و بر ایشان چه حکم شرعی و چه حکم ارادی و تو و ایشان

همه مغلوب و محکوم و مقهور حکم او میسر فلان لکن و انت الحاکم پس مباش تو حاکم و کونک معصم
 قدر و بودن تو با ایشان و اسناد و اضافت افعال بر وجه استقلال با ایشان و دیدن نفع و
 ضرر و خیر و شر از ایشان مستلزم اثبات خلق و قدرت است مرا ایشان را و القدر خلقة و اعتقاد
 و قدر دعوی اسناد خالقیت و قدرت به بندگان سبب در آمدن تست و ظلمت شرک و بیرون افتادن
 از نور توحید فادخل فی الظلمة بالمصباح پس در آئی در تاریکی بحراغ و هو الحاکم و چراغ خدا
 است که فاصل است میان حق و باطل و امتدادهاست نسبت بظلمت و نور کتاب الله و سنت رسول
 حاکم کدام است کتاب خدا و سنت فرستاده او صلی الله علیه و سلم که تخریج عنهما بیرون میا از او
 کتاب و سنت فان خطر خاطرا و وجد الفهم پس اگر بگزیر و اندیشه و ضمیر تو یا بفتنه بناگاه معنی
 و دل تو فاعرض عنهما علی الکتاب و السنة پس عرض کن آنرا و مقابله کن بر کتاب خدا و سنت رسول
 و بیروی کن آنرا که موافق کتاب و سنت است در کن آنرا مخالف آنست اعتبار و اعتماد کن بران خاطر
 و الهام اگر چه از جانب حق نماید اگر در واقع نیست خود خیر و اگر هست شاید که ابتدا و امتحان باشد بایمان
 دارانی گفت قدس سره گاهی نکته از مواجید این راه درون می آید و بحسن و جمالی که دارد خود را برین
 دید قبول کنم و بجانب وی نگریم و گویم تا دو گواه عدل برستی و درستی تو گواهی ندهند قبول نکنم آن دو گواه
 کدام است کتاب خدا جل و علا و سنت رسول و می علم فان وجدت فیها تحریر ذلک پس اگر یافتی
 تو در کتاب و سنت حرام گردانیدن آنچه خطور کرده یا الهام شده مثل ان تلهم بالزنا والزنا
 مانند آنکه افکنده شود در دل تو که زنا باید کرد و یا باید خورد و او فحالة اهل الفسق و الفجور یا امیر
 کردن با فاسقان و بیرون آید بندگان از فرمان خدا و دروغ گویندگان و تباهی کنندگان و غیر ذلک
 من المعاصی و جزآن از گناهان فادفعه عنک و اخرجها ولا تقبله و لا تعمل به
 پس دور کن آنرا از دل خود و وجه کن و بپسند و کار میند آنرا و اقطع بانه من الشیطان الرجیم

السلام
 ایام بکرم
 ایام بکرم
 خداوند تعالی
 از دوقسمت
 با کمال
 بحر احسان
 و لطافت و
 ستر و غیبات
 مع
 فتنی بالکسر
 ترک اوقاف و
 و کار کردن
 غیبات الغیبات

و جزم کن بآنکه آن خاطر از و پورانده شده از رحمت خداست فَاِنْ وَجَدْتَ فِيْهِمَا اِبَاحَةً بِسْرِ اِيَّايِ
تو در کتاب و سنت مباح گردانیدن آنچه را که لشهوات المباحه من الاكل والشرب والنس
الزناح مانند شهواتها و میلها مباح از خوردن و پوشیدن و جماع کردن فَاَجْزُءُ الْيُضَاوَةِ لِقَبْلَهُ
پس بگذار او را نیز و قبول کن و اعلم انه من الهام النفس و شهواتها و بدانکه آن از خاطر نفس
و اندیشه وی و میلهای و شهواتهای اوست و قد امرت بمخالفتها و عدل و تقوا و تحقیق امر کرده شده
بمخالفت نفس و شمنی او و ان لم تجد في الكتاب والسنة تحریمه و لا اباحه و اگر نیایی
در کتاب و سنت نه حرمت آنچه را که اباحت آن بکل هوامیر لا تعقله بلکه آن کار نیست که در نمی یابی
تو و ندانی حکم آنرا از حرمت و اباحت تا بدانی که از شیطانست یا از نفس مثل ان يقال لك انت
موضع كذا و كذا اما ندر آنکه گفته شود و ترا بیا جایی چنین و چنین آلی فلاننا صالحا و رایب فلان
مرد را که صالح است و لا حاجة لك هناك و حال آنکه نیست ترا حاجت و نیاز مندی و موضوع که در خاطر تو
افتاده است که آنجا باید رفت و لا فی الصالح و نه ترا حاجت و نیاز مندی است بملاقات آن مرد صالح
لَا سِتْفَانِيَّكَ عَنْهُ از جهت بی نیاز بودن تو از آن مرد و بما و لا لك الله من نعمة من العلم و المعرفة
بسبب چیزی که داده است ترا خدا تعالی از نعمت علم و معرفت فتوقف فی ذلك و لا تبادر اليه پس
استادگی کن در گردن آن کار و شتاب بسوی آن فتقول هل هذا الا الهام من الحق پس میگوئی تو
با دل خود آیا هست این الهام از جانب حق عزوجل فاعمل به ما عمل کنم بآن و هنوز بیک بار تأمل
کردن و در یافتن آن بسندگی کن و شتابی منما بل انتظر الخيرة فی ذلك بلکه چشم دار اختیار
و برگزیدگی را در آن و فعل الحق عزوجل و منتظر باش فعل خدا را تا ظاهر گردد و بر تو که مختار و ولی
عز و حق کدام است و وی تعالی ترا با اختیار خود و فعل خود بکدام جانب میبرد و گردن یا ناگردن و تو با اختیار
و شهوت خود در آن منفی و اختیار حق و فعل او بچه طریق معلوم گردد و بان يتكرر ذلك الا الهام

سلفه فاطمه
ای که در دل گذرد
و دل را از کوبید
چرا که در دل
عاجب فخره است
از خوف و بهادری
و ضیایان اینک

باین طریق که مکر شود و تخاطر و الهام و توفیق بالسعی و امر کرده شوی بشتابیدن بسوی آن آو
 علامه تظہر لاہل العلم باللہ عز وجل یا به نشانی که ظاهر میگردد و مکرسانی را که خداوند علم
 و معرفت اند بخدا یعقلها العقل من الا ولیاء می فهمند و می دریابند آن علامت را عقل از جمله
 اولیا که فهم من اللہ دارند و اللہ تعالی صفائی و نورانیتی در دلہای ایشان پیدا کرده و نشانہا و لیلہا
 بر ایشان ظاهر میگردد و اندک بدان می فهمند که مراد وی تعالی چیست و المؤمنین من الابدال
 و می دریابند آنہا کہ قوت فهم و ادراک داده شدہ اند از نزوح سبحانہ و تعالی از میانہ ابدال و القالہ
 تبارک و تعالی ذلک لا تدری انک لا تعلم عاقبتہ و ما یؤمل الامر الیہ و انک شتایی نمی باید کرد و ترسیدی
 آن بخت آنست کہ تو میدانی پایان آن کار را و چیزی کہ باز میگردد و این کار بسوی آن چیز یعنی نمیدانی کہ
 طاقت و مال آن رضای حق است یا سخط وی و ما کان فیہ فتنہ و ہلاک و مکر امین اللہ و میدانی چیزی
 کہ هست آن چیز در آن کار در حالتیکہ آن چیز آزمائش و ہلاک و مکر است از خدای عز وجل و امتحان او در برابر آن
 فاصبر حتی یكون هو پس صبر کن تا آنکہ باشد حق عز وجل الفاعل فیک کارکنندہ در توبی اختیار
 تو فاذا اجترأ الفعل پس چون برہنہ و خالی شود و فعل حق از آئینش فعل و اختیار تو و حجت الی
 هناك و برداشتن و بردہ شوی تو آنجا کہ در خاطر تو افتادہ و در دل تو افکنندہ اند و استقبلت
 فتنہ و روی آوردن از مالش و بلا گشت محمول لا تحفظ فیہا بایشی تو برداشتن شدہ و نگذاشتہ شدہ
 در آن فتنہ گویا کہ تو سوار کردہ و غالب کردہ می شوی بر فتنہ نہ بردارندہ آن وزیر آن یا محمول عنایت
 و لطف الہی حامل و حافظ است پس نگہ داشتہ می شوی از فرمان لان اللہ تعالی لا یعاقبک علی فعلہ
 زیرا کہ خدایتعالی عذاب نمیکند ترا بر فعل خود و بر چیزی کہ خود اختیار کردہ است برای تو و اما یطرق العقوبۃ لک و انک
 فی الشئ و راہ نمی باید بخت و عذاب بسوی تو مگر از بخت وجود تو و بدون تو داخل و چیزی و اختیار کنندہ
 آن چیز را و چون تو از میان رفتی و حق سبحانہ و تعالی بفضل خود برای تو کاری اختیار کرد و عقاب و عتاب ہر چه باشد

ع چیرا که از ده ویران کسی خراج نگیرد و این بیان که گذشت در اجتناب از حرام و شبهه و مباح تفصیلا
 که گذشت حکم کسی است که در مقام تقوی و اقتصاد بر ظاهر احکام و اعمال و عمل بمناجات است اگر چه حظ
 نفس نیز باشد و اما حال ارباب ولایت که از حظ نفس مجتنب اند و بر قدر ضرورت اقتصاد دارند از آن
 بالاتر است چنانکه میفرماید وَإِنْ كُنْتَ فِي حَالَةِ الْحَقِيقَةِ و اگر باشی تو در حالت حقیقت و عمل بدان غیر مقصر
 بر ظاهر اعمال و هی حَالَةُ الْوَلَايَةِ و این حالت ولایت و مقام اولیاست که در اعلی مرتبه تقوی اند و مخالف
 هَوَاكَ پس مخالفت کن هوای نفس تِرَاوَاتِبِ الْأَمْرِ فِي الْجَلَّةِ و پیروی کن امر ظاهر و باطن را بتمام
 چنانکه میفرماید وَإِتِّبَاعُ الْأَمْرِ عَلَى قِسْمَيْنِ و پیروی کردن امر را بر دو گونه است أَحَدُهُمَا أَنْ تَأْخُذَ
مِنَ الدُّنْيَا الْقُوَّةَ الَّتِي هُوَ حَقُّ النَّفْسِ یکی از آن دو قسم اینست که گیری از دنیا آنچه
 کفایت کند در قوام بدن که آن حق نفس است و ترک دادن آن ظلم است بر نفس و تَتْرُكَ الْخَطَا
وَتَرْكُ كُنَى خَطَا نَفْسٍ را و زیاده بهره دادن او را از عیش و تنعم و تَوَدِّي الْفُرْصَ و ادانگی فِي مَنَاجَاتِهَا
 ملحق است بدان از سنن و تَشْتَغِلُ بِتَرْكِ الذُّلُوبِ مآظهر منها و مآبطن و مشغول شوی
 بکنداشتن گناهان آنچه پیداست از آن مثل ذل و جوارح و آنچه پوشیده است مثل گناهان دل با و خلا
 و ملا و درین کلام اشارت بر زیادت اتمام اجتناب معاصی و استقصا در الزام آن محرمات و
 مکروهات تحریمی و تنزیهی و افراد آنها بخلاف استقصا در اقسام نوافل عبادات که آن لی جنباطور
 اجتناب سود ندارد و اگر یک بود که بر فرائض و سنن رواتب اقتصاد نماید و در اجتناب از محرمات و مکروهات
 باقصی الغایت بکوشد برسد بمقصود خود و از قرب و وصول بجناب حق تعالی و تقدس آما اگر در اقسام
 نوافل استقصا کند و ممکن هم نیست کردن آن و در ترک محرمات و مکروهات تقصیر دارد و این چیزی نیست
 بر مثال بیماری که در احراز مبالغه کند و او به و معاجین استعمال نکند امید شفا دارد اگر چه بعد از مدتی
 مدید اتفاق افتد بخلاف آنکه او به بخورد و پیرهنز نکند حالش هر روز تباه تر گردد و اگر هر دو کند بلا بدو

یا

در اجتناب از حرام و شبهه و مباح تفصیلا
 که گذشت حکم کسی است که در مقام تقوی و اقتصاد بر ظاهر احکام و اعمال و عمل بمناجات است اگر چه حظ
 نفس نیز باشد و اما حال ارباب ولایت که از حظ نفس مجتنب اند و بر قدر ضرورت اقتصاد دارند از آن
 بالاتر است چنانکه میفرماید
 و اگر باشی تو در حالت حقیقت و عمل بدان غیر مقصر
 بر ظاهر اعمال و هی حَالَةُ الْوَلَايَةِ و این حالت ولایت و مقام اولیاست که در اعلی مرتبه تقوی اند و مخالف
 هَوَاكَ پس مخالفت کن هوای نفس
 تِرَاوَاتِبِ الْأَمْرِ فِي الْجَلَّةِ و پیروی کن امر ظاهر و باطن را بتمام
 چنانکه میفرماید
 وَإِتِّبَاعُ الْأَمْرِ عَلَى قِسْمَيْنِ و پیروی کردن امر را بر دو گونه است
 أَحَدُهُمَا أَنْ تَأْخُذَ
 مِنَ الدُّنْيَا الْقُوَّةَ الَّتِي هُوَ حَقُّ النَّفْسِ یکی از آن دو قسم اینست که گیری از دنیا آنچه
 کفایت کند در قوام بدن که آن حق نفس است و ترک دادن آن ظلم است بر نفس و
 تَتْرُكَ الْخَطَا و ترک کنی خطای نفس را و زیاده بهره دادن او را از عیش و تنعم و
 تَوَدِّي الْفُرْصَ و ادانگی
 فِي مَنَاجَاتِهَا ملحق است بدان از سنن و
 تَشْتَغِلُ بِتَرْكِ الذُّلُوبِ مآظهر منها و مآبطن و مشغول شوی
 بکنداشتن گناهان آنچه پیداست از آن مثل ذل و جوارح و آنچه پوشیده است مثل گناهان دل با و خلا
 و ملا و درین کلام اشارت بر زیادت اتمام اجتناب معاصی و استقصا در الزام آن محرمات و
 مکروهات تحریمی و تنزیهی و افراد آنها بخلاف استقصا در اقسام نوافل عبادات که آن لی جنباطور
 اجتناب سود ندارد و اگر یک بود که بر فرائض و سنن رواتب اقتصاد نماید و در اجتناب از محرمات و مکروهات
 باقصی الغایت بکوشد برسد بمقصود خود و از قرب و وصول بجناب حق تعالی و تقدس آما اگر در اقسام
 نوافل استقصا کند و ممکن هم نیست کردن آن و در ترک محرمات و مکروهات تقصیر دارد و این چیزی نیست
 بر مثال بیماری که در احراز مبالغه کند و او به و معاجین استعمال نکند امید شفا دارد اگر چه بعد از مدتی
 مدید اتفاق افتد بخلاف آنکه او به بخورد و پیرهنز نکند حالش هر روز تباه تر گردد و اگر هر دو کند بلا بدو

والفعل باشد و اشارت است آنکه منتهی تاصیه اختیار در نوافل عبادات بدست دارد و اگر اقتضای هر فعلی و
سنن نماید از آن حالیکه دارد و برنی افتد اگر چه از مزید باز بسیار و چنانچه شیخ در عوارف گفته است

وَالْقِسْمُ الثَّانِي مَا كَانَ بِأَمْرِ بَاطِنٍ وَفِيهِ قِسْمٌ دَوَّامٌ وَتَبَاعُ أَمْرٍ خَيْرٍ لَيْسَتْ كَمَا مَأْمُورٌ بِأَمْرِ بَاطِنٍ
وَمَأْمُورٌ بِالْحَقِّ وَأَنْ أَمْرٌ هُوَ عَزُوبٌ يَأْمُرُ عَبْدًا وَيَنْهَاهُ عَنْ فِعْلٍ مَا يَدْبُرُهُ خُودًا

کاری و باز می دارد و اول از کاری و انما یتحقق هذا الامر في المباح الذي ليس له حكم
في الشرع و متحقق نمی شود و معتبر نمی افتد این امر باطن نگردد مباح که نیست مراد احکام بیان کرده شده

در شرع علی معنی آنکه لیس من قبیل النبی باین معنی که آن حکم نیست از قسم آنچه نه
کرده شده است از آن و لا من قبیل الا غیر الواجب و نه آن حکم از قبیل امر واجب است

چه اگر از عیسی منعی عنه یا واجب باشد دعوی امر باطن در روی بخلاف آن باطل باشد چنانکه قول
است آنچه از علی عنه است و بعضی مقالات و گیر که باید که کل حقیقه رد آنها شریعه فیهی رندقه

یعنی اگر بیه را خلاف حکم شریعت چیزی کشف شود و دعوی امر بدان کند باطلست و اگر اعتقاد
ان کند کافر و زندقه گردد و لغو و یا شد من ذلک نعم اگر در امر مباح که شریعت غرار در آن حکمی نبود

مرباطن مامور کرد و جاز است چنانکه فرموده اند بَلْ هُوَ مَقْمَلٌ تَرَكِ الْعَبْدُ يَتَصَرَّفُ
بِاخْتِيَارٍ یعنی آن چیز است که نه منهی عنه است و نه واجب بلکه آن حکم است که فرو گذاشته

دوست در وی علم به نیت و وجوب و گذاشته شده است بنده که تصرف میکنند در وی با اختیار خود
بدون و ناکردن فسحتی مباحا پس نامیده شد آن حکم را مباح مشتق از بوج بمعنی فراخی و ظهور حاجت لایزال
در هر ایام و ماحول و مفاصل و احوال و عوارض و غیره و این است که

وے چیز پر از پیش خود نہ فعل و نہ ترک بل يَنْتَظِرُ الْأَمْرَ فِيهِ بلا کہ چشم دارد و دور و حکم را در و

و یا تا رودن فاذا امثال پس چون علم کرده شود بنده در چیرے فرمانبرداری می کنند.

فَيَصِيرُ حَرَكَاتُهُ وَسُكُنَاتُهُ بِاللَّهِ بِسْمِكِهِ وَجُودِ بَشْتَمَائِهِ أَوْ أَرَامَائِهِ أَوْ بِأَمْرِ خَائِي عَزَّوَجَلَّ مَا فِي الشَّرْعِ
حُكْمُهُ فَإِنَّ الشَّرْعَ حَيْزٌ كَمَا وَارِدُ اسْتِ وَشَرْعٌ حُكْمٌ أَوْ بِسْمِكِهِ بِأَمْرِ شَرْعٍ مَكِينٌ وَمَا لَيْسَ لَهُ حُكْمٌ فِي
الشَّرْعِ فَإِنَّ الْأَمْرَ الْبَاطِنَ وَخَيْرِيَّةً نِيَّةً مَرَاوِرَ حُكْمِي وَشَرْعٍ بِسْمِكِهِ بِأَمْرِ بَاطِنٍ فَحَيْثُ يُنْزِلُ يُصِيرُ حَقًّا
مِنْ أَهْلِ الْحَقِيقَةِ بِسْمِكِهِ وَدِينٍ هِنَا مَكِينٌ وَدَانٍ بِنْدَةٍ ثَابِتٍ وَبِرَّ حَقٍّ أَزَاهِلِ حَقِيقَتِ وَمَا لَيْسَ فِيهِ
أَمْرٌ بَاطِنٌ فَهُوَ فَجْرٌ وَفَعْلٌ وَخَيْرِيَّةً نِيَّةً مَرَاوِرَ حُكْمِي وَشَرْعٍ بِسْمِكِهِ بِأَمْرِ بَاطِنٍ بِسْمِكِهِ بِأَمْرِ بَاطِنٍ
الْهِيَ سَتٌ كَمَا تَقْدِيرُ مَحْضٌ سَتٌ حَالَةُ التَّسْلِيمِ حَالَتِ بِيْرُونَ أَمْدَنَ وَفَانِي شَدَنَ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا
خَوَاشِشُهَا وَجَرَّانَ بِرَّ عِلْمِ الْهِيَ كَمَا تَقْدِيرُ مَحْضٌ سَتٌ حَالَةُ التَّسْلِيمِ حَالَتِ بِيْرُونَ أَمْدَنَ وَفَانِي شَدَنَ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا
فَرَمُودٌ لِقَوْلِ خُودِ وَإِنْ كُنْتَ فِي حَالَةٍ حَقِّ الْحَقِّ وَكَرِهْتِي تُوْدِرُ حَالَتِ حَقِّ حَقِّ وَهِيَ حَالَةُ الْحَقِّ
وَالْفَنَاءِ وَإِنَّ حَالَتِ مَحْضٌ وَفَنَاءٌ سَتٌ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا وَحَرَكَاتِ وَبِالْأَمْرِ سَتٌ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا
أَمْرٌ بَاطِنٌ سَتٌ وَاتِّشَالِ أَمْرِ سَتٌ وَارَادَةُ فَعْلٍ وَحَرَكَاتِ بِسْمِكِهِ بِأَمْرِ سَتٌ وَانِ حَالَتِ أَوَّلِيَّاتِ سَتٌ - نَزَالِ
سَجِّ أَزْهَامُهُ سَتٌ وَهِيَ حَالَةُ الْأَبْدَالِ الْمُنْكَسِرِ الْقُلُوبِ لِأَجَلِهِ وَإِنَّ حَالَتِ أَوَّلِيَّاتِ سَتٌ كَمَا تَقْدِيرُ مَحْضٌ
بِجَمْعِ حَقِّ عَزَّوَجَلَّ وَفَانِي شَدَنَ وَفَعْلٍ وَارَادَةُ وَهِيَ تَعَالَى الْمَوْحِدِينَ الْعَارِفِينَ وَبِوَحْدَةِ عَارِفِ كَامِلِ نَزَالِ
أَوَّلِيَّاتِ الْعُلُومِ وَالْعُقُلِ خُودِ وَنَدَانِ عِلْمٍ وَعَقْلٍ صَحِيحِ السَّادَةِ الْأَمْرَاءِ الشَّيْخِ مَهْرَانَ كَارِفِ مَشْهُدِهَا
شَهْرُكَارِكَرِ كَفَايَتِ شَعَارِ خُفَرَاءِ الْخَلْقِ بِدَرْقِ وَنَكَاسِهَا خَلْقِ خُلَفَاءِ الرَّحْمَانِ نَائِبَانَ خُودِ
رَحْمَانَ وَآخِلَاءَهُ وَدُوسْتَانِ جَانِي وَهِيَ كَمَا مَحَبَّتِ وَهِيَ دُرْدُورُونَ إِشَانِ وَآمَدَهُ وَأَعْيَانُهُ وَكَرِيمِيَّةً
وَيْ يَادِيدَهُ بَانَانِ وَجَاسُوسَانِ وَهِيَ وَآجِبَاءَهُ وَدُوسْتَانِ خَاصِ كَمَا أَزْهَامُهُ بِمَرْتَبَةِ مَحْبُوبِي رَسِيدَهُ أَنْ عَلَيْهِمُ
السَّلَامُ فَإِنَّ بَاطِنَ الْأَمْرِ فِيهَا بِسْمِكِهِ بِأَمْرِ دِينِ حَالَتِ كَمَا دُرْدُورُونَ أَمْرِ قَهْرِي وَارَادَةُ خُودِ
بِمَخَالِفَتِكَ إِيَّاكَ بِمَخَالِفَتِ شَدَنَ تَسْتِ تَرَادُ حَالَاتِ كَذِبَتِ بِمَخَالِفَتِ نَفْسِ وَهِيَ بِيْرُونَ أَمْدَنَ وَفَانِي شَدَنَ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا
وَالْقُوَّةُ بِبِيْرُونَ أَمْدَنَ وَفَانِي شَدَنَ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا وَبِالْأَمْرِ سَتٌ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا وَبِالْأَمْرِ سَتٌ أَزْهَامُهُ أَرَاوَتْهَا

چنانکه میفرمایند و آنکه لا یكون لك إرادة وهمة وإنك نباشد ترا خواهش و قصد فی شئی البتة
 در هیچ چیز قطعاً دنیا و عقبی نه در اغراض دنیا و نه در اغراض آخرت فتكون عبد الملك
 لا عبد الملك پس میباشی تو بنده بادشاه نه بنده بادشاهی یعنی معامله تو بذات حق باشد و شهود و
 نه بافعال حق و عالم و وجود وی عبد الآخر لا عبد الهوی بنده امر حقیقی نه بنده ارادت و خواهش
 و امر تشییعی میباشد و تواند که الامر بلفظ اسم فاعل باشد کما یفعل مع الظلمة یجوبه یا ویه و
 الغیث مع الغاسل و مجبورده شسته شده و درست شوی نه و المولع المقلوب علی حسبه
 بین یدی الطیب و مجوبی بیتیاب و شیعو پیش طیب فیما سوی الآخر و النبی اما این بقصید
 ولی ارادت و تسلیم ولی اختیاری در غیر امور و نهی خواهد بود اما در آنچه امر و نهی افع شده و وظیفه فرمانبردار است
 و البته می باید کرد و اگر قصدی و ارادت و در امتثال خواهد بود و آن نیز ازین حیثیت خواهد بود و کیشایع اراده کرده
 که استاده کند و خواست که وی بخوابد و این نیز قسمی از محویت و فاست المقالة الحادية
 است اینچه رضى الله عنه وارضاه اذا لقيت عليك شهوة النكاح في حالة الفقر
 وقتی که انداخته شود بر تو و پیدا کرده شود و در تمیل و رغبت جماع یا عقد زنا شوی در حالت فقر و
 احتیاج و محجرت عن مؤنته و نالتوان باشی توان برداشتن بار و گرانى آن فصبرت عنه
 پس شکیبائی و زری توان نکاح منتظر المفرج من الباری چشم دارنده کساد غم و اندوه را از
 آفریدگار عزوجل امانت و الهاء و اقلعها عنك یا بدور شدن شهوت از تو و برگردن و بازداشتن
 آفریدگار تعالی آن شهوت را از تو بقدرتیه التي القاها عليك و أوجد هافيك بقدرت خود
 که انداخته است و می تعالی آن شهوت را بر تو و پیدا کرده آنرا در تو یعنی چون در اول بقدرت خود آن شهوت
 و تواند اخته و آخر نیز قدا و است که بر آرد آنرا از تو فیعینك و یصونك من حمل مؤنتها لیصنا
 پس یاری دهد ترا و نگهدارد ترا از برداشتن آن بار و گرانى آن شهوت نیز و چون شهوت را از اصل دور

طایفه طیب بکند
 یعنی آنکه عسلان
 بین کند و بام و در
 در کار و مشغول

المقالة الحادية عشر

در عقیق

کرد و باز داشت از حل مونس آن نیز گاه داشت با ایصالها الیک موهبة برسانیدن شهوت یعنی
 زنی که قضای شهوت بدان توان کرد و آوردن آن بسوی تو بطریق بخشش احسان مهنیا مکفیا و حالیکه
 تهنیت و مبارکباد گفته شده تو و کفایت کرده شده از همه مونسها من غیر لقل فی الدنیا و لا تتبعه
 فی العقبی بی هیچ گزانی و دنیا و عاقبت بد و آخرت و چون پیدا کرده شود و تو شهوت نخاع و صبر کنی
 با انتظار کثا و کار از جانب آفریدگار سبکی ازین دو وجه سَمَّاكَ اللَّهُ عَنْ وَجَل صَابِرًا شَاكِرًا نام میکند
 و میخواند ترا خدا تعالی صَابِرًا شَاكِرًا لِّصَبْرِكَ عَنْهَا از جهت صبر کردن تو از شهوت و شکر گفتن تو نعمت کثا و کار را
 و در حقیقت صبر شامل همه انواع طاعات است شکر و غیر شکر و همه طاعات از افراد صبر اند و ازین جهت صبر
 وجه شاکریت و کریمه و راضیا بقسمه نام میکند و میخواند ترا راضی بقسمت خود و چون صبر را بگری
 و در پی تحصیل شهوت ندویدی فَرَادَكَ عَصَمَةٌ وَقُوَّةٌ پس باده میگرداند وی تعالی ترا نگاه داشت از محبت
 و توانائی بر طاعت فَإِنْ كَانَتْ قَسَمًا سَأَلَهَا إِلَيْكَ مَكْفِيًا مَهْنِيًا و بعد از آنکه صبر کرده اگر آن
 شهوت در قسمت تو نهاده اند و نصیب تست میراند و میرساند آنرا بسوی تو در حالیکه هستی تو کفای منهنها فتن قلب
 الصَّبْرُ شُكْرٌ پس میگرد و صبر شکر و در حقیقت و وام صبر در آخر منجر بشاکر گردد و چون تلخی که در صبر میباشد
 بیرون رود و مقام رضا حاصل گردد و مصرع صبر تلخت و لیکن پر شیرین دارد و اگر چه فور لغبت و حصول
 مطلوب نیز شیرین و گوارنده است وَهُوَ عَزَّ وَجَلَّ وَعَدَ الشَّاكِرِينَ بِالزِّيَادَةِ فِي الْعَطَاءِ و
 حق تعالی تو پدید آورده است سپاس گویندگان را بفرزونی و بخشش قَالَ اللَّهُ عَنْ وَجَل لِّبْنِ شَاكِرٍ ثُمَّ
 لَا زَيْدٌ نَكَمٌ و بوعده زیاده بر شکر کفایت نکرده و بوعید کفران نعمت تاکید و تقریر آن نموده است و گفته
 وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ قَسَمًا لَكَ وَكَرِهْتَ أَنْ شَهْوَتِ قِسْمَتِ تَوُو
 رسیدنی بتو نیست فَالْغِنَاءُ عَنْهَا يَقْلَعُهَا مِنَ الْقَلْبِ پس بی نیازی از آن به بر کردن است و
 وَلَئِنْ شَاءَتِ النَّفْسُ الْوَابِتَ اگر خواهی نفس را بخواهی بخواهی بخواهی نیست و رسیدنی نه فکر کردن در آن خیال رسیدن

آن ضایع و موجب تشویش وقت و تفرقه خاطر و نزاع در قضا است فلانهم الصبر و خالف الهوى
پس حاصل و خلاصه آنست که لازم گیر صبر را درین باب و در جمیع ابواب و مخالفت کن هوای نفس و عانی الکلام
و دست در گردن دار امر شریعت را و در آورید روی و آرض بالقضاء و خورسند باش بحکم قضا و قدر
و از هر یک از اینک الفضل و العطاء و امید دار به التزام این دو صفت و تسک بدان فروخته گرم و
بخشش پرور و کار را که خلاصه کار مسلمانی همین دو چیز است تهال امر شیرینی و تسلیم حکم الهی آنچه بگوید بکن و
آنچه نگوید از و باش اول عبادت و ثانی عبودیت و مرجع و مال هر دو بصبر است و قد قال الله عز وجل انما
یوفی الصابرین اجرهم بغير حساب جزین نیست که داده میشود و صبر کنندگان را بر طاعت الهی و فرمان
شمارا بیات صبر کن صبر که جز صبر و دانی نبود و هر که را دست غم عشق رگ جان گیر و بچند گیر تسلیم ندارد
و پیش و هر که را آنچه عشق تو گریبان گیر و **المقالة الثانية عشر** قال رضى الله عنه
ارضاة اذا اعطاك الله عز وجل ما لا چون بد خداستعالی ترا مالی را فاشنگذبت به
حق طاعتیه پس باز مالی بجهت آن مال بتعلق وی از فرمانبرداری خداستعالی و ادای حق وی تعالی احسان
عنه دنیا و آخری محبوب گرداند و باز دارد و ترا خداستعالی بسبب آن مال از قرب خود و رحمت خود در دنیا و
آخرت و ربها سکبت آية و بسا باشد که بر باید و بگیرد از توان مال را و غیرت و تغیر و بهمال ترا و در بعض
نخ عترک بعین محله و ثمای مثلثه از عتار یعنی لغزیدن یعنی بلغزانند و بیکنند ترا و انقرا و فقیر و محتاج
و اند ترا عتوبة لك بجهت سزا دادن و عذاب کردن ترا لا شغلاک بالنعمة عن المنعم
جهت مشغول شدن تو بجهت و باز مانده بوی از نعمت و بنده و ان اشغلت بطاعته من
مال و اگر مشغول شوی بطاعت خدای عز وجل و ادای حق وی و باز مالی از محبت مال و تعلق بدان محله
مؤهبة بگروا و الله تعالی آن مال را برای تو بخشش و کم نیقصد منه حبة واحدة و کم نمند
ن مال بیدانه هر چند از آن صرف کنی و بدی گان المال خادمک و انت خادم المولى

باشد مال چاکر و خدمتگار تو و باشی تو خدمتگار خداوند فقعیش فی الدنیا مدلل پس زندگانی
 میکنی در دنیا ناز و نعمت داده شده و فی العقبی مکرر ما مطیبا فی جنة الماوی و زندگانی میکنی
 در آخرت گرامی داشته شده و خوشحال گردانیده شده در بهشتی که جای میگردد و روی متقیان و روح
 شهدای مع الصدیقین و الشهداء و الصالحین همراه صدیقان و شهبان و صالحان و کربیین
 نکرده و میر که ایشان تبوع همه اند مقصود اینجا ذکر تابعان ایشانست **المقالة الثالثة عشر**
قال رضى الله عنه لا تختار جلب النعماء ولا دفع البلاء اختيار من وبر بغير كسب و
 حاصل کردن ناز و نعمت را برای خود و دفع کردن و راندن سختی و محنت را از خود یعنی سعی کن در کسب
 و اختیار خود برای نفس منفعتی حاصل کنی یا از وی ضرری دفع نمائی **فالنعماء واصله اليك ان كانت قسما**
 زیرا که نعمت رسیدنی است **بتو اگر هست نصيب لو استجبت لها او كرهتها** خواهی طلب کن و بکش آنرا
 بخود یا ناخوش دار و بران آنرا از خود و **البلاء حاله بك ان كانت قسما** و همچنین بلا و سختی
 فرو دانه است **بتو اگر هست نصيب تو مقضية عليك** حکم کرده شده است بر تو سواء
 گیرهتها **او دقتها بالدعاء** برابر است که ناخوش داری آنرا یا برانی آنرا بدعا و زاری **او صبرك**
و تجللت ليرضى المولى يا صبر كنى و بر و زجلدى نمائی برای خوشنودى پروردگار **كل سلم في الكل**
 بلکه گردن بنده حکم قضا و قدر الهی را و بسیار خود را بوی در همه کارها خواه نعمت باشد خواه بلا **فيفعل الفعل**
فيك تابكند خداوند تعالی کار خود را در تو فان كانت النعماء فاستغل بالشكر پس اگر باشد نعمت
 پس مشغول شو بسیار داری و ثنا گوی مولی **وان كانت البلاء فاستغل بالصبر**
 او الصبر پس مشغول شو بیکم ازین دو چیز یا بکلف صبر نمودن یا بی تکلف صبر کردن اگر نفس و طبیعت
 مخالفت آن بنماید **او الموافقة والرضا** یا بسازداری کردن و خوشنود بودن اگر نفس را رام شده
 و سرکشی گذاشته است **او الذخيرة** یا باندگرفتن سلوئی و بلا را نعمت شناختن از محبت غلبه کرده

و فوق روی نموده است أَقْدَمَ وَالْفَنَاءَ فِيهَا نیست شدن و فانی گشتن در بوی اگر شهود
 و رویت میلی دست داده و از هستی ربوده است عَلَى قَدَرِ مَا تُعْطَى مِنَ الْحَالَاتِ بر اندازه آنچه داده شود
 توازن حالها و تنقل فیها و تسیر فی المنازل و از جائے بجائے برو و میروی و سیر و ساوک کنایه میروی
 در مقامات قرب و منازل آن فِي طَرِيقِ الْمَوْلَى الَّذِي أَمَرَتْ بِطَاعَتِهِ وَالْمَوَاقَاتِ و در راه خداوند
 کاریکه امر کرده شده بفرا برداری وی و دوستی و پیوستگی وی لِتَصِلَ إِلَى الرَّفِيقِ الْأَعْلَى تا برسی و پیوستگی
 بجایگاه انبیا و رسل و ملا اعلی از ملائکه و بعضی در حدیث اخبرت الرفیق الا علی ذات مقدس باری تعالی را نیز اراده
 داشته اند و گفته اند که اطلاق رفیق از رفیق بمعنی رحمت و رافت بروی سبحانه آمده است و این بامتنع است
 اخیر که بلاست یا بهر و شوق لغمت و بلا یعنی لشکر و صبر و موافقت و رضا و قناعت بقی برسی که بقرب بولی تعالی و اصل
فَتَقَامُ فِي مَقَامٍ مِّنْ تَقَدَّمَ وَهَضَى مِنَ الصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ پس استاده کرده میروی
 در جای استادان کسانیکه پیش رفته اند و گذشته اند از صدیقان و شهیدان و صالحان أَعْنَى بِدَاقِرِبِ الْعَالَمِ
 الا علی بخواصم و مراد میدارم رسیدن باین معنی و باین مقام قرب پروردگار بلند و مرتبت را که بلندتر
 است از همه اشیا بهجت انتهای سلسله علیت و بیعت بوی که فوق وی علی نیست لِتُعَايِنَ مَقَامَ
مَنْ سَبَقَكَ إِلَى الْمَلِيكِ تا معاينه کنی جای آنکسانی را که پیشی کرده اند ترا و رسیده اند بپادشاه
 علی الاطلاق جل جلاله و عز سلطانه و منه دنی و از درگاه عزت او نزدیک شاه اند و وجدوا
 عندہ کل طریق و یافتمند نزد وی هر نعمتی نو و تازه و شکفت را و در بعضی نسخ کل طریق حواصی شده معنی
 راه و روش و جزئیات یافته اند نعمت و نصیب کامل را و سرور را و آمانا و کرامه و کثراء و یافته خوشی
 و امن و بزرگی و نعمتها را دَعِ الْبَلِيَّةَ تَزُورُكَ بگذار بلا را که نازل شده است تا زیارت کند ترا خلی عتق
بِسَبِيلِهَا کن او را تا آید و لا تقف بدعاثک فی وجهها و بایست بدعای تو در روی او درین کلام
 اشارت است بآنکه بلا گویا شخصی است زیارت و ملاقات تو آمده و نزول کرده بپیشک کاری و حکمتی و آمدن و

الحمد لله
 بطا و جمله و فاما
 فو و ما و از لطافت
 و منتخب النفاذ

خواهد بود و در بروی او میبند و بگذار تا در آید و ظاهر شود که برای چه کار آمده و حکمت و آمدن وی چیست
 وَلَا تَجْرِعْ مِنْ بَحْبُوحَاتِهَا وَتَشْكِي بِلَايِ مَنْ أَرَادَ مِنْ بَلِيَّةٍ وَتَزْدِيكِ شِدْنَ وَی وَتَسْرَازِ افْتِ وَی
 آخر نور ایمان و صبر و رضای تونار بلار خواهد گشت و سرگردانند و غلبه قوت ایمان و صبر است خواهی یا نه از
 آن فلیس نَارَهَا عَظَمُ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ وَلَظَى زَبَرَ اَکْهَ اَیْسَ اَئِش وَی بزرگتر از آتش و وزخ و زبانه
 آن و قد ثبت فی الخبر المروی عن خیر البریه و حال آنکه تحقیق ثابت شده است در حدیثی که
 روایت کرده شده است از بهترین خلق و خیر من اَحْلَتْهُ الْاَرْضُ وَاظْلَمَتْهُ السَّمَاءُ و بهترین
 کسی که برداشته است او را زمین و سایه کرده او را آسمان مُحَمَّدٌ بْنُ الْمُصْطَفَى مُحَمَّدٌ بَرگزیده شده از میان
 مخلوقات صلی الله علیه و آله و سلم اِنَّهُ قَالَ بِرَسْمِکَ کُفْتُهَ اَسْتَ اَنْخَضَتْ صُلَیْمَ اَنْ نَارِ جَهَنَّمَ قَوْلُ
 لَمْ یُؤْمَرْ مِنْ اَئِش وَوزخ میگوید مرسلان را در وقت گذشتن وی از آتش برپا خراطیجریا مؤمن
 فَقَدْ اُطْفِئُورُکَ اَلْهَبِی رَوَان بگذرای مؤمن پس تحقیق فرو میراند نور ایمان تورا به مار اَقْهَلْ
 کَانَ نُورُ الْمُؤْمِنِ الَّذِی اُطْفِئُ اَلْهَبُ النَّارِ فِی اللَّظَى پس آید بود نور مؤمن که فرو میراند زبانه آتش
 در وزخ الا الَّذِی صَحْبَهُ فِی الدُّنْیَا مَرُورِی که همراه بود او را در دنیا الَّذِی تَمِيزُهُ مِنْ
 اَطَاءَ وَ عَصَى اَنْ نُوْرَ یک جدا شده بودی مطیع و عاصی از یک دیگر فِی هَذَا النُّورِ اَلْهَبُ الْبَلَوِی
 پس البته فرو میراند این نور ایمان زبانه بلار و تیزی و خشی آنرا و یجهد بزرگ صبرک و موافقیات
 لِمَوْلٰی و فرو میراند و ساکن میگردد و اندر وی صبر و موافقت تو حکم مولى تعالی را و تو اما که فیلطف و یجهد صیغه
 احراف است باشد و هو الاخر و هجر ماعل یتک مِنْ ذَلِکَ سَوْش و افر و خلی چیزی را که فرو آمده است
 بر تو از آن بلار و مِنْکَ دَنی و نزدیک شده است از تو فَاَلْبَلِیَّةُ لَمْ تَأْتِکَ لِتَهْلِکَ پس بلانیا در
 ترا برای آنکه هلاک کند ترا و لکنها تاتیک لیتخبرک و لیکن وی میاید ترا تا بیاورد ترا
 و تحقیق صحه ایمانک و ثابت گرداند و رستی ایمان ترا و تو یتد قاعده یقینک و قوی

گروان نبیای یقین ترا و یلشیرک باطنها من مولاك و خبر خوش رساند ترا باطن و حقیقت بلید از جانب
 مولای تو نمبایها ته بك بمفاخرت کردن مولی بتو و اظهار رضا و خوشنودی وی را از تو بصبر قال الله تعا
 وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ تَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَهَآئِنَا مَسِيرَاتُ الْمِكْرَٰمِ وَنَبْلُوَنَّكُمْ
 میگویم شمارا تا آنکه بدانیم و ظاهر کنیم جهاد کنندگان را از شما و صبر و رزندگان را بر محنت و مشقت جهاد و نبلو
 اخبار که و بیازمایم چیزی که خبر دهد از عملهای شما و ظاهر گردد حسن و قبح آن فاذا اثبت مع الحق
 ایمانك پس چون ثابت شود با حق تعالی ایمان تو و افقته فی فعله یقینك و سازگاری
 کنی تو حق را و فعل او یقین تو کل ذاك بتوفیق منه و مستیه همه آن بتوفیق از حق و افضل
 نعمت و احسان اوست فكن حرا بکدا صابرا مؤافقا مسلما پس باش درین هنگام همیشه
 صبر کنند و محکم او و موافقت نمایند قضا را و قدر را و تسلیم نمایند احکام او را لا تحذ ث فیاك
 ولا فی غیرك حادثة ما پیدا کن در حق خود و در حق غیر خود هیچ امری نوپا نشده را خروج عن الا
 و التهی که بیرون ست از دایره امر و نهی فاذا كان امره پس هرگاه که یافته شود امر خدای عزوجل
 فسامع بس گوش بنده و تسارع و شتابی کن بفرمان برداری آن و تجلد و لقا و جلدی کن تو
 نما و تحرك و لا تسكن و بجنب و عمل کن و آرام کن و تكاسل منماهی و لا تسلیة للقدر و الفقل
 و محض تسلیم مباش تقدیر فعل الهی را بی سعی در عمل تا در و بطه جبر و نفی بل ابدك طوقك و جمودك
 لتودی الامر بكمه در باز طاقت و کوشش خود را برای آنکه لو کنی امر حق را فان عجزت پس اگر نتوانی
 ادای امر تمام و کما حقه کرد و ذك و الا لاجاء الى مولاك پس بگیر پناه آوردن بخداوند و درگاه خود
 عزوجل فالجی اليه و تصرع و اعتد ز پس پناه آر بسوی وی و خواری و زاری کن از سبب
 ناتوانی و عذر خواه از تقصیرات خود و فلتش عن سبب عجزك عن اداء امره و کاوش کن از سبب
 ناتوانی و تقصیر خود از ادای امر خدای عزوجل و صدك عن الشرف و بطاعتیه و سبب

لا تقابل الغم و
 بایز گاری از
 طائف و غلب
 مع تقصیر
 و سبب
 عجز و ناتوانی

روی گردانیدن تو از شرف یافتن بطاعت و می تعالی را یعنی تاقل کنی و بحال خود و را تا در یابی که سبب این
 ناتوانی و بی توفیق چیست كُلَّ ذَٰلِكَ يَسْتَوْفِدُ دَعَاؤُكَ شاید که آن عجز و روی برگردانیدن بشو می و عو بهای تو با
 که در قرب حق و وصول بمقامات علیه بدو غ و بی حجت و برهان بسکتی وَسَوْعَادَ بِكَ بِطَاعَتِهِ و بسبب دیگر داشتن
 و طاعت حق و چنانکه باید و انکرون وَبَرَعُونَكَ و بسبب حماقت و بی و شتابی و مستی تو باشد وَإِنَّكَ عَلَىٰ
حَوْلِكَ وَتَوَكَّلْ و بسبب اعتماد کردن تو بر قوت و قدرت و توانائی تو باشد وَإِعْجَابُكَ بِعَمَلِكَ و بسبب
 عجب نمودن و نیک پنداشتن تو عمل ترا و خوشیستن بنبی تو باشد وَشَرَحَّكَ إِيَّاهُ بِنَفْسِكَ وَخَلَقَهُ
 و بسبب شرک گردانیدن تو حق را بنفس خود و آرزو و هوای وی شرک گردانیدن حق بخلق بسمعه و ریا
فَصَدَّكَ عَنْ بَابِهِ وَعَزَلَكَ عَنْ طَاعَتِهِ وَخَدَّعَتْهُ پس را تدو بگردانی و تعالی ترا از خود و بکار
 ساخت و بر آورد ترا از طاعت خود و چاکری خود و قطع عنایت صد د تو فیه و برید و باز داشت او تو
 مد و توفیق خود را و ولی عنایت و حجه الکریم و گردانیدن تو روی خود را یعنی لطف و عنایت و کرم خود را
وَمَقْنَكَ وَقَلَّكَ وَشَمْنٌ داشت و شتم گرفت و بران ترا و شغلک ببلایک دنیا که و هوایک و ارادتت
وَمَنَّكَ وَشَغَلَكَ گردانید و در کار داشت ترا ببلای تو که دنیا می تو و خواهش تو و آرزوهای شست و نهیای
 افتاد و بلاهاست که گرفتار ساخته و در انداخته است ترا بان از دگاه قرب و رضای خود و اما تعلم ان کل ذلک
مَشْغَلٌ عَنْ مَوْلاكَ آید انی تو که اینها همه باز و از نه است ترا از خداوند تو و مشغولت عن عین الذی
خَلَقَكَ و افکنده است از چشم عنایت کسی که پیدا کرد ترا و دیا که و تربیت کرد ترا از آغاز آفرینش تا انجام
وَحَوْلَكَ و مال گردانید ترا مال و مثال را و اعطاک و حیالک و بخشید ترا نعمتهای و جزای اعمال تو و بخشید ترا
 و بکار محض موهبت بی جزای اعمال إِحْدِثْ لِيْلَهُ يَا كَ بَرَسْ تا مشغول نگرداند و بعضی نسخ لا کیفیک
 یعنی روی نگرداند ترا عن مولا که غیر مولا که از خداوندگار تو غیر خداوندگار تو کل من سوی مولا که
 غیر کسی که جز مولای تست غیر اوست و چون توجه و التفات بغیر و برگزیدن آن بر تو کرد و طاعت

پس کافر مشوبان کسی که پیدا کرده است ترا از خاک تربیت کرده ثُمَّ مِّنْ تَطْفِئَةٍ يَّسِيرًا کرده است ترا از آب
مردی که در جماعت ثُمَّ رَحِمًا سَوَاءٌ پست برابری و قوی ساخت ترا و مرد تمام گردانید
وَلَا تُزِدْ غَيْرَ أَمْرِهِ وَلَا تُكْرِهْ غَيْرَ نَهْيِهِ وَمَخَافَهُ وَخَوْشٍ مَّا رَجَزَاهُ أَوْ نَاخَوْشٍ مَّا رَجَزَنِي أَوْ رَاقِعٍ مِّنْ
الَّذِينَ يَأْتُونَكَ بِهَذَا الْمُرَادِ قَالَتْ شَوَارِبُ نَوِيَا وَآخِرَتِ بَايَمَرِ أَوَّلِهِ هِيَ وَآخِرُهُ فَيُفْهَمُ هَذَا الْمُرَادُ
و مکرده و اسیر در دنیا و آخرت این مکرده را که نمی آوست یعنی بایک در حکم دنیا که تکلیف بعمل است و در
آخرت که ثواب است خوشی و ناخوشی تو بامر و نهی الهی و فرمانبرداری حکم او بجای درون عبادت او باشد و
فَكُلُّ مَا يَرَادُ تَبَعٌ لِّهَذَا الْمُرَادِ وَكُلُّ مَكْرُوهٍ تَبَعٌ لِّهَذَا الْمَكْرُوهِ پس هر امر و تابع این امر باشد و هر مکره
تابع این مکره باشد اِذَا كُنْتَ مَعَ أَمْرٍ چُون باشی تو بامر خدا و بفرموده او وَكَانَتْ أَلَا كَوَانُ فِي أَفْرَكِ
و باشد کائنات همه در امر تو و فرموده تو و اِذَا كَرِهْتَ نَهْيَهُ قَرَّتْ وَنَكَتِ الْمَكَارَةُ و چون ناخوش
واری نافرموده او را بگریزند از تو همه ناخوشی با این کُنْتُ وَحَلَلْتُ حُرَّاهُ باشی تو و فرو و آئی تو
قَالَ اللَّهُ كَفْتُ خَدَائِي عَزَّوَجَلَّ فِي بَعْضِ كُتُبِهِ وَبَعْضُ كِتَابِي خَدَّيْ خَدَّيْ خَدَّيْ خَدَّيْ خَدَّيْ خَدَّيْ
أَدَمُ أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا إِي فَزِنْدَادُ مَنَّمْ خَدَّيْ هِيَ خَدَّيْ مَكْرَمٌ أَقُولُ لَشَيْءٍ كُنْ فَيَكُونُ
میگویم هر چیز را که میخواهم که پیدا کنم آنرا پیدا شو پس پیدا میشود و آنچه را طبعی آجند که نقول لَشَيْءٍ
كُنْ فَيَكُونُ فرمانبرداری کن مرا تا بگردانم ترا باین صفت که بگویی هر چیزی را که شو پس میشود و آنچه را که تو چون
تأمرت میکنی و تمام تابع امر و نهی شوی و وفای شوی از خود و باقی گردی بمن ظاهر گرد و انوار قدرت من و تو
و پیدا گرد و انوار آن از تو و قَالَ وَكَفْتُ خَدَائِي عَزَّوَجَلَّ بِأَدْنَى مَن خَدَمْتِي فَتَأْخُذُ مِيهَای دنیای که
خدمت کنی مرا تو خدمت کن او را و مَن خَدَمَكَ فَالْعَبِيدُ و سیکه خدمت کند ترا در رنج و آزار است
خوف اِذَا جَاءَ نَهْيُهُ پس بایستی خدای عزوجل فَلَئِنْ كَأَنَّكَ مُسْتَرْخِي الْمَقَائِلِ پس بایش گوید که
مُسْتَرْخِي مَرَا كَرِهَ شَدِيدٌ بِنْدِهَاي آرام تو مسکن الحوائس آرامیده کرده شده حواس بچکانه تو و بعضی

وَالسَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَالْجِبَالَ فِي لَقْدَرٍ وَخُودٍ مَرْدَةٍ الْكَاشِئِ وَمَعْدُومٍ مَبْدَأِشْتِ وَفَالِیْ كِرْدَانِیْ
 وَحَكْمِ قَضَاوَقْدَرِ قَاشِرِ هَذِهِ الشَّرْبَةِ بِسِمْبُوشِ اِنْ شَرِبْتَ رَاوِشَرِبْتَ وَرِزَانِ اِطْبَاعِ مَقْدَارِ وَارُو كِه تَنَاوَلِ
 بِاِیْ كِرُو وَتَدَاوِلِ هَذِهِ الدَّوَاءِ وَارُو كِن بَايِنِ دَارُو وَتَخَذِ بِهَذَا الْغِذَاءِ وَخُورْشِ وَپَرُوشِ كِن خُودِ
 بَايِنِ خُورْشِ تَنَجِّجِ وَتَشْفِیْ وَتَعْفِیْ كَوَارِا كِرْدَانِیْدِه شُومِ وَشَفَا دَاوِه شُومِ وَصِحْتِ دَاوِه شُومِ مِنْ أَصْرِ
 الذَّنْبِ وَعَلَى أَهْلِهِ الْهَوَاءِ اِنْ بَارِیْ كِنَا بَانِ وَعِلْمِهَايِ هَوَايِ نَفْسِ بَانِ اِنَّهُ الْمَقَالَةُ الرَّابِعَةُ
 عَشْرَةَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ لَا تَدْعُ حَالَةَ الْقَوْمِ يَا صَاحِبَ الْهَوَى وَعُمُو كِن حَالَتِ
 اِنْ كِرُوِه رَايَعْنِیْ طَالِبَانِ وَوَاصِلَانِ حَقِ رَايِ مَصَاحِبِ هَوَايِ نَفْسِ اَنْتَ تَعْبُدُ الْهَوَاءَ زَمِيرَا كِه تُو پَرِشْتِ
 بِنْدِ كِی مِی كِنِیْ هَوَايِ نَفْسِ رَاوَانِجِه دُوسْتِ مِی دَارِو نَفْسِ اِنْزَاوَهُمْ عَبِيدُ الْمَوْلَى وَالْإِشَانِ بِنْدِ كَانِ خُودِ
 وَپَرِشْتِ كَانِ اَوْ نِیْدِ اَنْتَ رَغْبَتُكَ فِي الدُّنْيَا مِیْلِ وَخَوَاشِشِ تُو دُرُونِیْ اِسْتِ تَا مَالِ وَجَاهِ اِنْزَا
 بَدِستِ آری وَرَغْبَةُ الْقَوْمِ فِي الْعُقْبَى مِیْلِ وَخَوَاشِشِ اِنْزَا قَوْمِ دِرْ اَخِرْتِ اِسْتِ تَا اَجْرِ وَثَوَابِ
 وَنَعِیمِ اِنْزَا حَاصِلِ كِنْدِ اَنْتَ تَرَى الدُّنْيَا تُو مِی مَعْنِیْ صُورَتِ اِنْزَا جِهَانِ رَاوِ دُنْيَا نَامِ مِیَانِ آسْمَاوِ زَمِینِ سِتِ
 مُشْتَقِ اِنْزَاوِ مَعْنِیْ تَرُو كِی اِنْزَا دُنَا اَتِ وَهُمْ يَرَوْنَ رَبَّ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ وَالْإِشَانِ مِی مِی نِیْنِدِ پَرُورِ وَاكِرِ
 زَمِینِ وَآسْمَاوِ اِنْزَا اَتَارِ صَنَعِ اَوْ رَا كِه نَبِیْ مِی بَرِندِ اِنْزَا اِنْزَا بُو جُودِ ذَاتِ وَصِفَاتِ وَیِ وَشَاهِدِ مِی كِنْدِ اَتَارِ اِنْزَا حَقِ
 دِرْ اَنْ وَاَنْتَ اَنْسَاكَ بِالْخَلْقِ وَالنَّاسُ الْقَوْمُ بِالْحَقِّ وَآرَامِ تُو بَخْلِقِ سِتِ وَآرَامِ قَوْمِ بِحَقِّ سِتِ اَنْتَ
 قَلْبُكَ مُتَعَلِّقٌ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ وَقُلُوبُ الْقَوْمِ بِرَبِّ الْعَرْشِ دِلِ تُو آوِخْتِه بَكْسِی سِتِ كِه دِرْ زَمِینِ سِتِ
 وَمَآكِلِ سِتِ بِسُفْلِیَاتِ وَدَلِهَايِ قَوْمِ آوِخْتِه بَرُورِ وَاكِرِ عَرْشِ سِتِ اِضَافَتِ بَعْرِشِ اِنْزَا بَرِ اِعْظِیمِ سِتِ وَرُفُوتِ
 تَعْلُقِ قَلْبِ بِشُودِ عَظَمَتِ وَكِبَرِیَايِ اَلْهِی تَعَالَى شَانِه بَاطِنِ رَا بِلَاوِ مَعْنِیْ عِلْوِ عَظَمَتِ وَكِبَرِیَايِ اَلْهِی اِنْجِزَا بَیْ
 بِجَهْتِ عِلْمِی اِفْتِ وَدِرْ حَقِیْقَتِ اِنْزَا جِهْتِ بَاطِنِ بِنْدِه رَا سِتِ نِه وَجُودِ پَرُورِ وَاكِرِ اَوْ صِفَتِ شَاهِدِ سِتِ مِشْهُودِ
 اِسْمِیَاتِ رُو یُو دِیْدِه اَمِ بَكِیْسْتَانِ دِرْ اَدَمِ زَلْفَاوِ یَا فِثْمِ بَشَبِیْسْتَانِ دِرْ اَدَمِ یَاوِ دِرِ تُو كِرُو مِ بَرِ آسْمَاوِ اِنْجِزَا

وَالسَّمَاءَ وَالْجِبَالَ فِي لَقْدَرٍ وَخُودٍ مَرْدَةٍ الْكَاشِئِ وَمَعْدُومٍ مَبْدَأِشْتِ وَفَالِیْ كِرْدَانِیْ
 وَحَكْمِ قَضَاوَقْدَرِ قَاشِرِ هَذِهِ الشَّرْبَةِ بِسِمْبُوشِ اِنْ شَرِبْتَ رَاوِشَرِبْتَ وَرِزَانِ اِطْبَاعِ مَقْدَارِ وَارُو كِه تَنَاوَلِ
 بِاِیْ كِرُو وَتَدَاوِلِ هَذِهِ الدَّوَاءِ وَارُو كِن بَايِنِ دَارُو وَتَخَذِ بِهَذَا الْغِذَاءِ وَخُورْشِ وَپَرُوشِ كِن خُودِ
 بَايِنِ خُورْشِ تَنَجِّجِ وَتَشْفِیْ وَتَعْفِیْ كَوَارِا كِرْدَانِیْدِه شُومِ وَشَفَا دَاوِه شُومِ وَصِحْتِ دَاوِه شُومِ مِنْ أَصْرِ
 الذَّنْبِ وَعَلَى أَهْلِهِ الْهَوَاءِ اِنْ بَارِیْ كِنَا بَانِ وَعِلْمِهَايِ هَوَايِ نَفْسِ بَانِ اِنَّهُ الْمَقَالَةُ الرَّابِعَةُ
 عَشْرَةَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ لَا تَدْعُ حَالَةَ الْقَوْمِ يَا صَاحِبَ الْهَوَى وَعُمُو كِن حَالَتِ
 اِنْ كِرُوِه رَايَعْنِیْ طَالِبَانِ وَوَاصِلَانِ حَقِ رَايِ مَصَاحِبِ هَوَايِ نَفْسِ اَنْتَ تَعْبُدُ الْهَوَاءَ زَمِيرَا كِه تُو پَرِشْتِ
 بِنْدِ كِی مِی كِنِیْ هَوَايِ نَفْسِ رَاوَانِجِه دُوسْتِ مِی دَارِو نَفْسِ اِنْزَاوَهُمْ عَبِيدُ الْمَوْلَى وَالْإِشَانِ بِنْدِ كَانِ خُودِ
 وَپَرِشْتِ كَانِ اَوْ نِیْدِ اَنْتَ رَغْبَتُكَ فِي الدُّنْيَا مِیْلِ وَخَوَاشِشِ تُو دُرُونِیْ اِسْتِ تَا مَالِ وَجَاهِ اِنْزَا
 بَدِستِ آری وَرَغْبَةُ الْقَوْمِ فِي الْعُقْبَى مِیْلِ وَخَوَاشِشِ اِنْزَا قَوْمِ دِرْ اَخِرْتِ اِسْتِ تَا اَجْرِ وَثَوَابِ
 وَنَعِیمِ اِنْزَا حَاصِلِ كِنْدِ اَنْتَ تَرَى الدُّنْيَا تُو مِی مَعْنِیْ صُورَتِ اِنْزَا جِهَانِ رَاوِ دُنْيَا نَامِ مِیَانِ آسْمَاوِ زَمِینِ سِتِ
 مُشْتَقِ اِنْزَاوِ مَعْنِیْ تَرُو كِی اِنْزَا دُنَا اَتِ وَهُمْ يَرَوْنَ رَبَّ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ وَالْإِشَانِ مِی مِی نِیْنِدِ پَرُورِ وَاكِرِ
 زَمِینِ وَآسْمَاوِ اِنْزَا اَتَارِ صَنَعِ اَوْ رَا كِه نَبِیْ مِی بَرِندِ اِنْزَا اِنْزَا بُو جُودِ ذَاتِ وَصِفَاتِ وَیِ وَشَاهِدِ مِی كِنْدِ اَتَارِ اِنْزَا حَقِ
 دِرْ اَنْ وَاَنْتَ اَنْسَاكَ بِالْخَلْقِ وَالنَّاسُ الْقَوْمُ بِالْحَقِّ وَآرَامِ تُو بَخْلِقِ سِتِ وَآرَامِ قَوْمِ بِحَقِّ سِتِ اَنْتَ
 قَلْبُكَ مُتَعَلِّقٌ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ وَقُلُوبُ الْقَوْمِ بِرَبِّ الْعَرْشِ دِلِ تُو آوِخْتِه بَكْسِی سِتِ كِه دِرْ زَمِینِ سِتِ
 وَمَآكِلِ سِتِ بِسُفْلِیَاتِ وَدَلِهَايِ قَوْمِ آوِخْتِه بَرُورِ وَاكِرِ عَرْشِ سِتِ اِضَافَتِ بَعْرِشِ اِنْزَا بَرِ اِعْظِیمِ سِتِ وَرُفُوتِ
 تَعْلُقِ قَلْبِ بِشُودِ عَظَمَتِ وَكِبَرِیَايِ اَلْهِی تَعَالَى شَانِه بَاطِنِ رَا بِلَاوِ مَعْنِیْ عِلْوِ عَظَمَتِ وَكِبَرِیَايِ اَلْهِی اِنْجِزَا بَیْ
 بِجَهْتِ عِلْمِی اِفْتِ وَدِرْ حَقِیْقَتِ اِنْزَا جِهْتِ بَاطِنِ بِنْدِه رَا سِتِ نِه وَجُودِ پَرُورِ وَاكِرِ اَوْ صِفَتِ شَاهِدِ سِتِ مِشْهُودِ
 اِسْمِیَاتِ رُو یُو دِیْدِه اَمِ بَكِیْسْتَانِ دِرْ اَدَمِ زَلْفَاوِ یَا فِثْمِ بَشَبِیْسْتَانِ دِرْ اَدَمِ یَاوِ دِرِ تُو كِرُو مِ بَرِ آسْمَاوِ اِنْجِزَا

و رگوید تو بپاک سلیمان در آدمم أَنْتَ يَصْطَادُكَ مَنْ تَرَى شکار میکند و میر باید دل ترا کسی که
 می بینی تو در عالم صورت و هم لا یرون مَنْ تَرَى و ایشان نمی بیند کسی که تو می بینی و بی افق نظر
 بصیرت ایشان بر آن بل برون خالق الاشیاء بلکه من بیند این قوم سپید کنند چهره را لیس بختیم بصیرت
 و مایری و دیده نمی شود و می سبحانه یعنی چشم سرفاز القوم و حصلت لهم النجاة رستند و
 فیروزی یافتند این قوم و حاصل شد ایشان را سنگاری از گرفتاری با سویی حق از دنیا و آخرت و یقیناً
أَنْتَ مَرْتَبًا بِمَا تَشْتَمِي مِنَ الذَّنْبِ وَ تَقْوَى و مانی تو گرد داشته شده و حبس کرده شده بجزی که
 میخواهی از دنیا و دوست میداری فالقوم فنواعن الخلق و اطعوا و الا را ذلة و المنی پس این که
 فانی نیست شدند از خلق و هوا و خواستش و از زو و با وصلوا الی الملیک الا علی پس رسید بجناب
 قرب بادشاهی که بلند تر است از همه و منتهای سلسله علیت و اسباب و است فاقفهم علی غایة عالمهم
 پس مطلع گردانید بایستاید ایشان را بر نهایت چیز که طلب داشت ایشان من الطاعة و الحمد و الشاء
 از فرمانبرداری کردن احکام او را و ستودن و ستایش کردن بر ذات و صفات او بدل و زبان ذاک فصل
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ غَيْرِ قُزُولٍ و کرم و بخشش خداست میدهد بآنرا کسی را که میخواهد فلازم و ملاک و وظبوا
 پس لازم گرفت طاعت و حمد و ثننا و پیوسته شدند درین کار و توفیق منه و تیسیر توفیق از او آسان
 گردانیدن بکمالی رنج و مشقت فصارت الطاعة لهم راحة و حلا و غذاء پس گشت طاعت مرا ایشان
 بجای جان و خورش و صارت الدنيا اذ ذاک فی حقهم نعمة و حیز یا و گشت دنیا و فتنه طاعت
 و ذکر خدا روح و غذا ایشان شد برای ایشان نعمت و سرور فکانها لهم حنة الماوی پس گویا دنیا
 ایشان را بهشت است پس ایشان در دنیا و آخرت همیشه در بهشت اند و گویا اشارت قول حق سبحانه تعالی
فَالَّذِينَ فِيهَا يَلْعَبُونَ است اذ ما یرون شیا من الاشیاء حتی یر و اقبله زیرا که ایشان نمی بینند
 هیچ چیز را که نا انگری می بینند پیش از آن فَعَلَّ الَّذِي خَلَقَ وَالشَاءَ فَعَلَ آنکسی را پس اگر د

لا یرون شیا من الاشیاء
 یعنی چون در آن عالم
 و آن دنیا و آخرت
 می بینند و آن
 عین السلام از
 و کشف و لطافت
 و روح و درون
 از طاعت و عبادت
 لطیف که شکر
 میشود و در آن
 به خوشی و طاعت
 و کرم و بخشش
 از او توفیق
 است و با توفیق
 و قدرت و توفیق
 از او توفیق
 و کرم و بخشش
 از او توفیق

و نوید آورد و چون پیش از دیدن اشیا مشهود ایشان حق است و فعل حق و شهود حق موجب نور و روشنی
و حضور ظلمت غم و اندوه نفسانی را اگر در سر پرده حال ایشان راه نباشد و سر و رو حضور نشاء بهشت
پس بحقیقت همیشه در بهشت باشند و دیدن حق پیش از دیدن اشیا یکی از اقسام مشهود است که ماریت^{مشیت}
الارایت الله قبله است و دیگر ماریت شیئا الا رایت الله فیه است و یکی بعد و دیگری و اول اتم و کامل است
و موجب و قریب است از یابست امکانی و حال مجذوبان و محبوبان و سابقان است و قول سید کائنات
صلی الله علیه و سلم ان الله معنا اثبات باین شهود است بخلاف قول موسی علیه السلام ان معی ربی فافهم و بالله التوفیق
فیهم ثبأت الارض و السماء پس باین قوم است یا بر جا بودن زمین و آسمان و قرار الموتی و الاحیاء
و بایشانست آرام مردگان و زندگان چه قرار مردگان و زندگان همه قرار و ثبات زمین است و تواند و الله اعلم که مراد
و کافرو عاصی مطیع باشد اذ جعلهم ملئکة اوتاد الارض التي دلی زیرا که گردانید ایشان را با و شاه
و خداوند گاه ایشان مانند خنجر زمین را که گسترانیده است فکل کالجبل الذی رسا پس هر یک
از ان مانند کوهی است که ایستاده است بر جای خود و فتح عن طریقهم پس کیو شود از راه ایشان و در
طریق ایشان و ادعا کن احوال ایشان را و لا ترا حید من کم یقید لا عن قصیده الالباء و الالباء
و انبوهی مکن و تنگ مساز جانی را یعنی در میا و برابری مکن کسانی را که مقید نگردانید و مشغول ساختن ایشان را
و پس از پدران از قصد و طلب حق و سلوک طریق و وصول و شهودی یعنی هیچ چیز و هیچکس خصوصاً
پدران و پس از ان از همه عزیزتر و محبوب تر اند در آنچه فرموده و مرضی اوست مانع نیامدند از طلب رضا و امتثال
امروی آن یعنی از احوال صحابه رسول الله صلی الله علیه و سلم و رضی الله عنهم ظاهر است ففهم خیر من خلق
ربی و ثبت فی الارض و زرا پس ایشان بهترین کسانی اند که پیدا کرده است پروردگار من و برگزیده
کرده و زمین و منتشر گردانیده است ایشان را و مراد خیریت بعد از انبیا و سلسله صلوة الله علیهم این که
مراد بقوم که ذکر ایشان رفت التقیا و اولیا است دارند و الا همه داخل اند درین عنوان با تفاوت مراتب و درجات

ایشان و در توحید ضمیر متکلم در ربی رفعت با اختصاص مقام شریف وی رضی الله عنه بجناب ربوبیت حق
چنانکه وزیر سلطان که وکیل و کفیل انتظام امور ملکی او و مخصوص و ممتاز و منفرد و بقرب اوست می گوید
که باو شاه من و سلطان من چنین گفت و چنین کرد و در حقیقت این کلمه بطریق کنایت بصمیر متکلم بنیابت
و سفارت اوست رضی الله عنه از حضرت سید رسل و خلاصه موجودات و سخن او زبان وی صلی الله علیه و آله و سلم
و نائب رسول الله و وارث کنایت از القاب شریف اویندر رضی الله عنه که مشایخ وقت بدان او را در خطاب
کرده اند ابیات امی رفته قدم بر قدم شاد رسل و پیروی او شده با وی سلج قد فزت من الفصل
بمافات الناس من ذلك فقتلهم و جاوزت لكل فاعليهم سلام الله و تحياتهم و برکاته
ما دامت الارض و السماء تا آنکه باقیست زمین و آسمان و خود بقای زمین و آسمان و مافیها و تقدیر
الهی متوط و مربوط بوجود و برکت ایشان است **المقالة الخامسة عشر** عشر قال رضی الله
عنه و ارضا رأيت في المنام كاني في موضع شبه مسجد ویدم در خواب گویا که من در جائی هستم
مانند مسجد و فيه قوم منقطعون و در آنجا گروهی انداز درویشان پیوند از خلق بریده و بحق پیوسته
فقلت پس گفتم من کوکان هؤلاء فلان یؤدبهم اگر باشد مر این قوم را فلان کیس اوب میکند
ایشان را ویرشید هم و ارشاد میکند و راه می نماید بطریق حق ایشانرا اشرت الى رجل من الصالحين
اشارت کردم بلفظ فلان بمرودی از صالحان وقت فاجتمع حولي پس فراهم آمدند آن قوم گرد من
فقال واحد منهم پس گفت یکی از آن قوم فانت انتی پس توجه چیزی وجه حال داری
لیم لا تتكلم چر سخن نمی کنی و اوب و ارشاد نمی نمائی فقلت پس گفتم من ان رضى مؤلفي لذلك
اگر رضی می شود مرا برای آنکه سخن گویم و در نهائی کنم شمار میگویم و میکنم ثم قلت اذا انقطعتم
عن الخلق الى الحق پس گفتم چون بریده آید شمار خلق در وی آورده آید بحق عزوجل فلا تسألوا
الناس شيئا باليسنتكم پس گدائی نکنید و درخواست از مردم چیز را بر بانهای خود و فاذا

توجه بر سرستی
فرمودند از منادی
از فضل این
وقت که در دنیا و دین
این بهت فانی
شدی اوست شاد
و در گذشتی از
بهر

المقالة الخامسة عشر

منوط با بعض
نظم نقی و ابی بنیامین
در شرح
نظم از منسوب
تعلیل اللغات
در شرح سوال کردن از مردم

تَرَكْتُمْ ذَلِكَ پس چون گذاشتید سوال کردن بزبانها فلا تَسْأَلُوهُمْ يَقْلُوبُكُمْ پس سوال نکنید
 و طمع ندارید از مردم بدلهای خود فَإِنَّ السَّوَالَ بِالْقَلْبِ كَالسَّوَالَ بِاللِّسَانِ پس بستر سئوال
 بدل همچو سوال کردنست بزبان اگر چه آن شکار است و این نهان ثُمَّ أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي
 شَأْنٍ پس بداند که خدا تعالی در هر زمان و هر آن در کار است و در کارخانه خلق و قدرت و بی عطایل نیست
 پس ازان بیان شیونات الهی میکنند و میفرمایند فِي تَغْيِيرٍ وَتَبْدِيلٍ در گردانیدن احوال خلق و برون
 یکی را آوردن بجای او دیگر را و رَفِيعٌ وَخَفِيفٌ و بلند گردانیدن مرتبه یکی را و پست ساختن مرتبه دیگری را
 فَقَوْمٌ يَرْفَعُهُمْ إِلَى الْعِلِّيَّينِ پس گروهی است بلند میکرد و اند مرتبه ایشان را و می برد بسوی مکانهای بلند
 و مراتب ارجمند و بعضی علیین را تا نام آسمان میفرستد و می نامد و یوان ملائکه حفظه که برداشته میشوند و آن عجلای
 صالحان و ورقاموس گفته علیون جمع علی است و آسمان میفرستد که ارواح مؤمنان بر آن صعود کنند و قَوْمٌ
 يَخْطُطُهُمْ إِلَى الْأَسْفَلِ السَّافِلِينَ و گروهی دیگر فرود می افکند ایشان را بسوی مکانیکه پایین ترین باینها
 خَوْفَ الَّذِينَ رَفَعَهُمْ إِلَى الْعِلِّيَّينِ پس ترسانید آن کسانی را که برداشت ایشان را تا علیین آن خَطُّهُمْ
 إِلَى الْأَسْفَلِ السَّافِلِينَ که فرود افکند ایشان را بسفل سافلین و رَجَاهُمْ أَنْ يُقْبِلَهُمْ وَ يَحْفَظَهُمْ
 و امیدوار گردانید ایشان را که پائینه دارد و نگاهدار و ایشان را علی ما هُمْ عَلَيْهِ مِنَ الرَّفْعِ بر حالیکه
 ایشان هستند بر آن حال از برداشتن بمکان عالی وَ خَوْفَ الَّذِينَ خَطُّهُمْ إِلَى الْأَسْفَلِ السَّافِلِينَ
 و ترسانیدن آن کسانی را که فرود افکند است ایشان را بسفل سافلین أَنْ يُقْبِلَهُمْ وَ يَخْلِدَهُمْ عَلَى
 مَا هُمْ فِيهِ مِنَ الْخَطِّ که باقی دارد و همیشه دارد ایشان را بر آن حال که ایشان هستند در آن حال از
 فرود افکندن بپایین وَ رَجَاهُمْ أَنْ يَرْفَعَهُمْ إِلَى الْعِلِّيَّينِ و امیدوار گردانید ایشان را که بر دارد
 ایشان را بسوی علیین حاصل که صفات قهریه و لطیفه و جلالیه و جلالیه حق که هر یکی تقاضای ظهور آثار خود میکنند
 و خوف و رجاء میدارد و بیک حال نمیگذارد و الا ایمان بین الخوف و الرجاء نیست بیت ایمین مشکوکه مرکب

خفی فیعاقبتک بحرمان الاکل بالسنة پس عقاب میکند و سزا میدهد تا مجلوم گردانیدن از کل
سنت الذی هو الکسب من خلال الدنیا که کسب کردن و بدست آوردن رزاقست از خلال دنیا
ثُمَّ اِذَا تَبَتَّ عَنِ الْقِيَامِ مَعَ الْخَلْقِ بِسُحُوبٍ تَوْبَهُ كَرَوَى تَوَازَا يَتَاوَنَ بِاخْلُقَ وَطَمَحَ كَرَوَى سَوَالِ
از ایشان و توجه نمودن بالیشان و شَرَكَاكَ رَبَّكَ بِهِمْ و تَوْبَهُ كَرَوَى از شرک با گردانیدن بر و کار خود
بخلق وَ رَجَعَتْ اِلَى الْكَسْبِ وَ بَارَآمَدَى و روى آوردی کسب و اختیار کردی از اوقات کل بالکسب
و تَوَكَّلَ عَلَى الْكَسْبِ پس بخوری بسبب و اعتماد کنی بر کسب نظر داری بر آن وَ تَطْمَئِنُّ اِلَيْهِ وَ تَوَكَّلُ
و آرام یابی و روى بهت آرمی بسوی کسب وَ تَتَشَى فَضْلَ الرَّبِّ وَ فَرَامُشَ کُنَى فَضْلَ و کرم و صفت رزاقست
بر و کار رافانَتَ مُشْرِكًا اَيْضًا پس تو شرک آرنده نیز یعنی این نیز نوعی از شرکست اِلَّا اِنَّهُ شَرِكُ
اَخْفَى مِنَ الْاَوَّلِ لَكِنْ اِنْ شَرَكْتَ خَفَى تَرَاوَلُ که در آن نظر بر خلق میداشتی و بر ایشان اعتماد میکردی
و در صورت نظر از خلق برداشته و اعتماد بر ایشان نکرده و اکتفا بکسب نموده و لیکن چون در کسب نیز نظر بر خلق
و قوت نفس باقیست بحقیقت در وی اعتماد است بر خلق و خلق شامل است نفس او غیر از غایت آنکه چون
بعضی اوقات ساقط شده معنی شرک پوشیده تر گشته و بر تقدیر چون شرک باقیست فِعَاوَبَكَ اللهُ پس
سزا میدهد ترا خدا تعالی وَ جَعَلَكَ عَنْ فَضْلِهِ وَ مَحْجُوبٌ وَ مَحْرُومٌ سِغَرٌ و اندر از فضل خود و ابدایه به
و از هدایت کردن بفضل و کرم بواسطه سبب فَاِذَا تَبَتَّ عَنْ ذَاكَ پس چون توبه کردی و باز آمدی از
اعتماد کردن بر کسب و اِزَلْتَ الشِّرْكَ عَنِ الْوَسْطِ و دور کردی شرک را از میان وَ رَفَعْتَ اِكْبَارَكَ
عَلَى الْكَسْبِ و برداشتی اعتماد کردن ترا بر کسب و نظر داشتن بر آن وَ الْحَوْلُ وَ الْقُوَّةُ و اعتماد بر حیل و توانائی
نفس و رَأَيْتَ اللهَ هُوَ الرِّزَاقُ و دانستی و دیدی بیدیده یقین که خدای و روى و هدیه خیر او و هُوَ الْمُسْتَبَدُّ
و الْمُسْتَوَلُّ و اوست سبب سازنده و آسان گرداننده سبب را و الْمُقْوَى عَلَى الْكَسْبِ و توانائی بخشنده
بر کسب و الْمُؤَقَّقُ لِكُلِّ خَيْرٍ و توفیق دهنده هر نیکی را و ساز و سازنده سیاه را بخوابش بنده و

از حصول این یقین ترک اسباب و مباشرت آن یکسان گردد چنانکه فرمود و الرزق بيدیه و روزی
 بندگان در دست قدرت و کرم اوست قَارِئًا وَاَصْلًا بِطَرِيقِ الْخَلْقِ یکبار میرساند ترا و پیوسته
 میارود و روزی را از راه خلق و عطای ایشان عَلٰی وَجْهِ الْمَسْئَلَةِ که در وجه سوال کردن طلبیدن
 از ایشان فِی حَالِهِ الْاَبَدِیِّه و این در حال مبتدا کردن حق ترا و مضطر گردانیدن بفقیر و بی نیاز
 تا که صبر خواهی کرد و بر حد ضرورت خواهی استادیانه وَالرَّيَاضَةُ یا در حال ریاضت دادن نفس و
 راحم گردانیدن وی یعنی نفس را در بوتۀ ریاضت و گرسنگی میگزازی چنانکه طاقت وی طاق میشود و در هر حصه
 میرسد و درین هنگام سوال کردن جائز میگردد و در بعضی نسخ و اوست بجای آول پس تتمه ابتداست یعنی مبتدا
 گردانیدن حق و ریاضت فرمودن وی بنده را وَعِنْدَ سَوَالِكَ که یا میرساند ترا حق تعالی رو برانزد
 سوال کردن و دعا نمودن و درخواستن تو از وی عَنْ وَجَلَّ این دو قسم رسانیدن روزی بسوال
 خواه سوال از خلق یا از خالق و اُخْرٰی بِطَرِيقِ الْكَسْبِ معاوضه و بار دیگر میرساند بسوال
 بطریق کسب و سبب که در معنی عوض و اجر است بر فعل بنده که کسی میکند و سببی می و رزق و عوض
 آن از جانب خالق که مسبب اسباب است می یا بدو آخری مِنْ فَضْلِهِ مُبَادَاةً و بار دیگر میرساند
 از محض فضل خود بی سوال و کسب مِنْ غَيْرِ اَنْ تَرٰی الْوَاسِطَةَ و اَلنَّسَبَ بِلِی آنکه بجوئی و به بینی
 واسطه را و سبب را فرجعت الیه پس باز میگردی از همه و سائل و اسباب بسوی حق و استظر
 باین یدیه و می افکنی خود را در پیش وی عَنْ وَجَلَّ بی سوال و طلب و سبب گمی کننده بعلم وی رفع
 الحجاب جواب اذابت است یعنی چون توبه کردی از نظر کردن سبب و نیستی که رزق حقیقی حق است بهر وجه
 روزی میرساند و حقیقت معنی توکل که ثُمَّ است بضمانیت حق رزق بندگان را حاصل کردی بر میدارد
 پرده را باینکه وَبَلِّغْ فَضْلَهُ میان تو و میان فضل و کرم او و بَادَاكَ و عِنْدَ الْكَافِیَّةِ و ابتدا
 میکند ترا بواسطه و بی سبب و خورش میدهد ترا بفزونی نعمت و احسان خود عِنْدَ كُلِّ حَاجَةٍ

لله فتوح القلوب
 لعل الله يوفقك
 في كل ما تشاء
 من الخير والبر
 و يوفقك في كل
 ما تشاء من العلم
 و العمل و يوفقك
 في كل ما تشاء من
 العبادات و الصلوات
 و يوفقك في كل ما
 تشاء من الرزق و
 المال و يوفقك في
 كل ما تشاء من
 النعمات و البركات
 و يوفقك في كل ما
 تشاء من الخلق و
 المخلوقين و يوفقك
 في كل ما تشاء من
 الدنيا و الآخرة
 و يوفقك في كل ما
 تشاء من كل شيء
 و يوفقك في كل ما
 تشاء من كل شيء
 و يوفقك في كل ما
 تشاء من كل شيء

در هر وقت که نیازمند و محتاج میشوی علی قدر ما یوافق حالک بر اندازه آنچه ساز واری میکنند
 حال ترا و صلاح حال تو در آنست و اگر چه بر غنیمت و سطوت و کبر یابی او هیچ چیز واجب نباشد اما این از
 لطیفی است که بتو وارد و جزای انقطاع و انابت و التجا که بجناب رحمت وی آورده کفعل الطیب الشقیق
 الترفیق الحیث لم یرض بما یجوزون طیب طاق مهربان رفیق و لطف نماینده که دوست تست بهیاری که خود را
 بوی سپرده و روی نیاز بوی آورده است که هر چه موافق حال و صلاح وقت اوست بوی میدهد اگر چه باریک
 طبیعت و ذلیل و نادانی خود چیزی دیگر خواهد یا بیشتر خواهد حمایه منه عز وجل و تنزیهاً لک
 این رسانیدن نعمت را بتو وی تعالی بفضل خود بواسطه سبب از جهت نگاه داشتن است از جانب
 وی تعالی و در داشتن مرترا عن المیکل الی من سواک از میل کردن بوی کسیکه جزا اوست و
 یرضیک بفضلیه و راضی و خوشنود میگردد و اندر طریق دوام و استمرار بفضل و کرم خود فاذا
 یقطع عن قلبک پس اکنون که برواشته شد پروه و دور گردانیده شد از نظر تو سبب و وسایط و مانده
 میل با سوای حق و راضی شدی بفضل و می گیسلاز دل تو کل اراده و کل شهوة و لذة و مطلب
 و محبوب هر خواهش و هر میلان نفس و فریه و مطلوب و محبوب جز حق و ارادت وی و طلب محبت و
 فلا یبقی فی قلبک سوای ارادته عز وجل پس باقی نماند در دل تو جز خواهش او تا نخواهی
 جزویر او جز آن چیز را که وی خواهد فاذا اراد ان یشوق الیک پس چون خواهد حق تعالی
 که براند بسوی تو و برساند بتو قسمک الذی لا بد لک من تناوله قسمت ترا و نصیب ترا که چاره نیست
 از گرفتن آن و البته بتو رسیدنی است و لیس هوز رقا لا خد من خلقه نیست آن رزق و نصیب
 مزین کمی را از خلق خدای عز وجل سواک جز تو او جد عندک شهوة ذلک القسم پیدا میکند نزد تو
 میل و خواهش آن قسم را و ساقه الیک و میراند آنرا بسوی تو قیوا جلاک به عند الحاجة پس
 پیوسته سیدار و ترا رسیدن آن روزی نزد حاجت شمر لوفقات لیسکیرا پسر توفیق سید هد ترا از برای

بآنکه کشف اسرار جز کسی که امین و حافظ اسرار باشد لایق و سزاوار نبود هرگز که کشف دهند و امانت نوزد و حفظ
 اسرار بکنند آخر آن کشف و بال حال می گردد که اَمَّا لَكَ از جهت گرامی داشتن حق تعالی هر ترا و اثبات کرامت
 برای تو و اَجْلَاكَ لِحُرْمَتِكَ و از جهت بزرگ داشتن حرمت تو و تعظیم کردن هر ترا بکشف القامی معلوم خویش
 بر تو و مرقده و اذن بوصول نعمتی از نزد وی بتو و فضلا مِنْهُ وَهِنَةٌ وَهْدَايَةٌ و از جهت فروزی کرم و
 نیکوئی از جانب وی تعالی و نعمت دادن و منت نهادن و راه نمودن بفضیل و کرم و صفات لطیفه خود و بطریق
 تعلیم و تکمیل و بکیران که لازم علم و یقین و کمال است قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اَلْغَتِ خَدَمِي عَزَّوَجَلَّ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اُمَّةً
 يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا لِمَا صَبَرُوا وَكَانُوا اَبَايَاتِنَا يُوقِنُونَ و گردانیدیم ما از بنی اسرائیل امان در دین گردان
 می نمایند با امر ما هر گاه که صبر کردند بر سلوک طریق استقامت و بودند که یقین میداشتند بآیات ما یعنی
 بکتاب ما یا بدلائل و امارات دین و ازین آیت معلوم میشود که صبر کنندگان بر طاعت مولی تعالی و یقین دارندگان
 با حکام ربوبیت وی امان دین و مهندی و هادی بطریق یقین اند و قَالَ الَّذِيْنَ جَاهَدُوا فِيْنَا
 لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا و گفت آن کسانی که مجاهده کردند و قوت و توانائی و کوشش را کاستند و کارزار نمودند
 چه بالفرض چه باینغیر وی از برای تقویت دین اسلام تحصیل معرفت ما و سلوک طریق وصول ما را از غمی نمایم
 ایشان را راههای خود را و هدایت میکنیم طرق قرب و وصول را و زیاده میگردانیم ایشان را هدایت بطریق خیر و
 توفیق سلوک طریق حق و قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ وَاتَّقُوا اللَّهَ يَتَّقُوا اللَّهَ يَتَّقُوا اللَّهَ يَتَّقُوا اللَّهَ يَتَّقُوا اللَّهَ
 امر و نهی او و تَعْلِيْمُكُمْ اللَّهُ و میداند خدا ایتعالی احکام را که متضمن مصالح شماست و در دنیا و آخرت ازین
 آیت معلوم میگردد که بر عمل و تقوی تعلیم آتی علوم را از نزد وی تعالی مترتب میگردد و اما آن علوم که بآن
 تقوی توان کرد و خود سابق است زیرا که آنرا علم و راست خوانند پس علمی دیگر است که مترتب شود بر تقوی
 که آنرا علم وراثت گویند و مقصود از عمل است و مترتب بر آن چنانکه در حدیث آمده است من عمل بما علم او ربه
 اللَّهُ عَالِمٌ بِالْمِيعَةِ ثُمَّ يَرُدُّ عَلَيْكَ التَّكْوِيْنَ بعد از آن رو کرده میشود بر تو و سپرده می شود بتو هست

و توفیق دادن وی سبحانه ترا و معنی وصول سالک بحق القطع است از غیر او معنی قرب بعد از غیر او است
 بوجهی که در مقاله سابق معلوم شده حاصلش آنکه سیف مایه معنی الوصول الی الله و معنی رسیدن بحد
 عز و جل خروجه از عین الخلق و اهلوی و ازل و ابد و المآب و آنست از بند و تعلق خلق
 بقطع نظر از ضرر و نفع و مدح و ذم و وجود و عدم ایشان و بیرون آمدن از هوای نفس با التزام طاعت و متابعت
 امر و نهی شریعت و بیرون آمدن از خواهش و آرزو با و الثبوت مع قله و بر جاسه بودن با فعل حق
 عز و جل و ارادته و خواست وی تعالی که هر چه کند و چنانکه دارد و خواهد خوشنود و باشی من غیر آن بگویند
 منك حرکه کی آنکه یافته شود از توجیش و تدبیر و خواهش قیادت و لا فی خلقه بك نه تدبیر از
 جهت حق تو و نه از جهت خلق خدا بنفس تو و از پیش تو یعنی تدبیر که از پیش خود بر انگیزی بل بجهت
 و فعلیه و آفرینش بلکه حرکتی و تدبیر یکدینی حکم وی و فعل وی کنی و ترا در تدبیری و تصرف و اختیاری
 ففی حاله الفناء پس اینحال حالت فناست یعبر منها بالوصول تعبیر و تفسیر کرده می شود
 از اینحال در اصطلاح قوم بوصول پس معنی وصول فنا باشد و معنی اهل فانی یعنی قرب نیز نزدیک
 باینست فالوصول الی الله عز و جل لیس كالوصول الی احد من خلقه پس رسیدن بخدا نیست
 همچو رسیدن بیکی از خلق خدا که در اینجا مسافت قطع کردن و پیوستن نیست العقول المعهودة که عقل عامه
 اثر او می باید معلوم و معروفست میان خلق که قطع مسافت معین تن بین به پیوند و لیس که مشایخ
 شیخ و هو السميع البصیر و خو و چون چنین باشد که نیست مالم و ی سبحانه چیزی از خلق نه در
 و نه در صفات وی و تن نیست و صفات تن ندارد با وجود آن شنو است و بنیاست نه بچشم و گوش همچنین
 بقرب و وصول نیز موصوفست نه بکمان و نه تن جل الخالق ان شبهة بمخلوقاتیه بزرگ و پاک است
 پیدا کننده که مانند کرده شود و پیدا کرده شده بای وی اولی قاس علی مصنوعه یا اندازه کرده شود یا
 ساخته کرده شده وی فالوصول الیه معروف عند اهل الوصول پس رسیدن بخدا شناخته شده است

و حالت او را دریافته است سر که مخصوص باطن شیخ است در نیاید و درین عبارت تنبیه است بر رعایت
 آداب را باینکه اگر چه بمقام وی رسیده است با وجود آن هنوز به استانه درخت وی اختلاوه است شیخ کریم
 علاءالاولی سمنانی فرموده است قدس سره که من بحقیقت اعتقاد کرده ام اگر مرا حق تعالی بمقامیکه عالی
 باشد برساند هنوز فرق من آنجا باشد که قدم شیخ عبدالرحمن و شیخ علی الاو شیخ نجم الدین است قدس سره الله عز و جل بیت
 بلند مرتبه ترین خاک آستان شده ام رغبار کو می توانم گریه آسمان شده ام اگر چه ممکن است که بعد از وصول بمقام
 شیخ بقوت استعدادی که دارم از آن بگذرد و بالاتر رود چنانکه میفرماید فَاِذَا بَلَغَ الْمُرْتَدُّ حَالَتهُ شَيْخِهٖ
 پس چون برسد در حالت شیخ خود را فرد عین الشیخ و قطع عنه جدا ساخته میشود از شیخ و بریده میشود
 از وی فَيَتَوَلَّى اِلٰهَ الْحَقِّ پس بکرم و عنایت خود میگردد و کار او را حق تعالی فَيَقْطَعُ عَنْهٗ عَنِ الْخَلْقِ جُمْلَةً
 پس قطع میکند و باز میدارد او را از همه خلق چه شیخ و چه غیر وی چنانکه باز داشته میشود و کودک از شیر پس از آن
 تربیت و تغذیت نموده میشود و بالوان طعمه و انواع اغذیه تا میرسد بدرجه رجال فَيَكُونُ الشَّيْخُ كَالْظَلِّ
 و الدایه پس میباشد شیخ مانند وایه که شیر میدهد و هر یک همچو طفل شیر خواره که در حجر تربیت وی تا مدت
 رضاع که قابل اکل طعمه و اغذیه گوناگون نیست می باشد چون از شیر باز داشته شد حالش دیگر است
 که رِضَاعٌ بَعْدَ الْحَوْلِ این نیست شیر خواری پس از دو سال که اَخْلَقَ بَعْدَ زَوَالِ الْهُوٰی وَالْاِرَادَةِ
 همچنین نیست تعلق بخلق پس از دور شدن هوا و خواهش الشیخ يُحْتَاجُ اِلَيْهِ مَا دَامَ ثَمَّةً هُوٰی
 و اراده شیخ احتیاج برده میشود بوی تا آنکه در باطن سالک هوا و ارواح است لکن سرها از برای شکستن
 هوا و ارواح و اَمَّا بَعْدَ زَوَالِ الْهَمَا فَلَا تَابَ پس از دور شدن هوا و ارواح احتیاج نیست بشیخ لکن
 که كَدُوْرَةٍ وَلَا نَقْصَانٍ زیرا که نیست تیرگی و کمی و ناتمامی بعد از زوال هوا و ارواح چه بعد از حصول
 فنا که تمام شد و سلوک که عبارت از سیر الی الله است بنهایت رسید و سالک بمرتبه کمال رسید و در درگاه
 ولایت درآمد پس از آن بقایافت و کارش بسیر فی الله افتاد اکنون بتربیت تجلیات متنوعه الهی بوساطت

امداد نور محمدی صلی الله علیه و آله و سلم مرتبه تکمیل رسیده بمقام اقا خواهد رسید و میفرماید که احتیاج بشیخ و مرشد
در مرتبه سلوک برای کس و از الهی و ارادت است که بحسب ضعف باطنی که سالک دارد قوت بران ندارد و بجز این
انها بمقام فنا و حصول نمیتواند یافت چنانکه طفل شیر خواره بحسب ضعف بدن تناول طعام و اغذیه نمیتواند کرد
و بعد از زوال و فتنای هوا و ارادت که بیرون آمدن از مضیقه بشریت کنایت از این است و موقوف است
بجریان عادت بر تربیت و تصرف شیخ کامل و کمال احتیاج بشیخ ندارد و بیست آن شد که بارشفت ملاح
بردمی گوهر جو دست داد و بدریا چه حاجت است و بعضی از مجذوبان باشند که در ابتدای حال نیز
اگر چه در صحبت مشایخ و اهل تربیت باشند اما در حقیقت تربیت و ترقیت ایشان از جای دیگر
باشد چنانچه حال شریف وی رضی الله عنه بود که فرمود انا ماربانی رسول الله و لیس لاحد علی منته
بعد الله و رسوله و شیخ ابن عطاء الله اسکندری از شیخ مکین الدین بهم نقل کرده که گفت انا ماربانی الله
رسول الله علیه السلام و از شیخ عبدالرحیم فتاوی آورده که گفت انا لائمة لاحد علی الا رسول الله صلی الله
علیه و سلم و با وجود آن رعایت ادب و حق نعمت شناسی و ولی نعمتی و شکر گذاری آن چیست و جامع و ناظر
هر دو جانب است این دو بیت سبیت حافظ مرید جام عیسی صبار و از بنده بندگی برسان
شیخ جام را و دلاله اگر چه زشت کردار بود و در خلوت معشوق گران بار بود و بهر تقدیر و طیفه بعد از
وصول نفی غیر و قطع از اسوای حق است چنانکه میفرماید فَإِذَا وَصَلْتَ إِلَى الْحَقِّ عَلَى مَا بَيَّنَّا
بِشَیْءٍ پس چون رسیدی تو بحق چنانکه بیان کردیم فَلَنْ أَصْنَا أَبَدًا مِّنْ سِوَاكَ پس باش این همیشه از کسی که
جز اوست عز و جل و استقامت در زیر آن فَلَا تَرَى لِبَغْيَرٍ وَجُودًا البته پس نه بینی جز حق را وجود
و قدرت قَطْعًا لَا فِي الضَّرِّ وَلَا فِي النَّفْعِ نه در زیان رسانیدن و نه در سود کردن وَلَا فِي الْعَطَاءِ
وَلَا فِي الْمَنِّعِ و نه در دادن و نه در ندادن وَلَا فِي خَوْفٍ وَلَا فِي رَجَاءٍ و نه در ترسیدن و نه در
امید داشتن بَلْ هُوَ عَزَّ وَجَلَّ أَهْلُ التَّقْوَى و أَهْلُ الْمَغْفِرَةِ بلکه خدای تعالی سزاوار آنست

کتاب مذکور
کتاب مذکور
در بوده شده

که از وی و از عذاب وی پرهیزند و سر و ارکانک امرزش او را اسید و در فلک ابداناً ناظر الی فعلیه پس باش
 همیشه چشم دارند بسوی فعل او که چه میکند و چگونه میار و مترقیباً لا قهرم نگهبان مرام او را که
 چه حکم میکند و چه میفرماید مشتغلاً بطاعتیه کارکننده بفرمانبرداری وی در امر ارادی و تشریعی
 پس باش چنانکه میدارد بکن آنچه می فرماید مبایناتاً من جمیع خلقه جداگانه سینه باطن از همه خلق
 چه نفس و چه غیر نفس دنیا و آخرتی چه در دنیا و چه در آخرت لا تعلّق قلبک بشئی من خلقه
 میا و نیز و مبتدول خود را به هیچ چیزی از مخلوقات اجعل الخلیقه اجمع بگردان خلق را همه مقهور و سرور
 بردار کشیده نزد قدرت الهی تعالی کرّ جل کفّه سلطان متمدن مردی که گرفته و نگه داشته است او را باو
 خداوند تسلط و قهرمان عظیم مملکه که بزرگست مملکت و باو شاهی او شدیداً امر و سخت است
 شان او و حکم او مقوله صولته و سطوته ترسانیده شده است بر حسین و سخت گرفتن و حمل کردن او
 لثّر جعل الغل فی رقبتیه مع رجلیه پست گردانی سلطان غل در گردن آن مرد و بست کردن او را
 با هر دو پای او ششم صلیه علی شجره الاذن پست بردار کشیده او را بر دخت صنوبر که بسیار استوار و تنبور
 می باشد علی شاطی لهر عظیمه موجّه بر کنار جوی که بزرگست موج او مسیحه عرضده فراخ است
 پهنائی او عمیق غور و در فرو رفته تک او و تنگ او شدیداً جرّیه سخت است روانی او شتر
 جلس السلطان پست نشست با و شاه چنانکه عادت با و شاهانست علی کرسی عظیمه قد رفته
 بر تختی که بزرگست قد و مرتبه او بحال سماء بسیار است ارتفاع آن بعید مرامه و صوله و در
 جای حین و رسیدن او و ترک الی جنبه احکام و گذاشته نهاده است آن سلطان در پیلوی خوبار
 رامن السقام از تیر پا و الرماح و نیزه ها و المسبل و پیکانها و انواع السلاح و گوناگون سازها
 جنگ و القسی و کمانهای قحلا یبلغ قدرها غیره از آنچه نمیرساند از ده کردن آنرا جز سلطان بحیث
 کثرت ولی نهائی او فجعل یرحمی الی المصلوب پس شروع کرد سلطان که می اندازد بجانب

آن مرد بر دار کشیده و پاشا من ذلک السِّلَاحَ بانچه میخواهد سلطان ازان سلاح فہل یجسُن لِمَن
 رآی ذلک پس ایانیکومی باشد کسی را کہ دید آن مرد غل کرده بر دار کشیده تیر باران کرده شدہ را آن
 یَتَرَکَ النَّظَرَ إِلَى السُّلْطَانِ آنکہ بگزارد نظر کردن را بسوی آن پادشاه کہ چنین قادر و غالب قہر است
 وَ یَتَرَکَ الْخَوْفَ مِنْهُ وَ الرَّجَالَہُ وَ بگزارد بیم را از سلطان و امید را از وی و یَخَافُ مِنَ الْمَصْلُوبِ وَ
 یَرْجُو مِنْهُ وَ بترسد از آن مرد و بر دار کشیده کہ مغلوب و مہربست و دوست قدرت سلطان و امیدوار از وی
 اَلَيْسَ مَنْ فَعَلَ ذَلِکَ اَیَانِیْسَتْ کَسِیْ کَ گداشت بیم و امید را از سلطان و داشت بیم و امید را از آن مغلوب
 یَسْمِیْ فِی قَضِیَّۃِ الْعَقْلِ عَدِیْمَ الْعَقْلِ وَ الْاِدْرَاکِ کہ نامید و شود و او را در حکم عقل بعقل ولی ادراک
 مَجْنُونًا بِفِہِمَۃِ غَیْرِ النَّسَانِ دیوانہ حیوان چہا را پیشتر خردستور جز آدمی فتوح بِاللّٰہِ مِنَ السَّمَا
 بَعْدَ الْبَصِیْرَةِ پس پناہ جو بخدا از کوری جہل و نکرہ خصوصاً بعد از علم و معرفت بحصول ایمان و انابت و
 الْقَطِیْعَةِ بَعْدَ الْوُصُولِ و از بریدن پس از رسیدن فی الصَّحْرِ قطیعہ بریدن خویشی را و الصُّدُورِ
 بَعْدَ الدُّنُوِّ وَالْقُرْبِ و از روی برگردانیدن پس از نزدیک آمدن و حال شدن نزدیکی بحجاب قدس
 وَالضَّلَاکَةِ بَعْدَ الْهَدَایَةِ و از گمراہ شدن بعد از راہ راست یافتن و الْکُفْرِ بَعْدَ الْإِيمَانِ و از کفر
 پس از ایمان کہ بہترین و بدترین حالات است بعد از ان و تطبیق مثال بمثل میفرماید قَالَ الدُّنْیَا
 کَأَنَّهُمُ الْعَظِیْمُ الْحَیْرَى الَّذِیْ دُکِّرْنَاہُ پس دنیا مثال جوی بزرگ روانست کہ ذکر کردیم آنرا و مثال مذکور
 کُلُّ یَوْمٍ فِی زَیَادَۃٍ مَّاءٍ ہر روز این جوی در فرونی آب اوست و ہی شہواتی ببنی آدم و لذت انہم
 فِیہِ اَوِیْنِ زَیَادَتِیْ آبِ مَثَالِ زَیَادَتِیْ شَہَوَاتِیْ اَوِیَانِ و لذتہای ایشانست و دنیا الَّتِیْ تُصِیْبُهُمْ مِنْهَا کہ میرسد
 این شہوات و لذات اوسیان را و بر روز و سر و دم و فرزند و اندام و السِّقَامُ وَ الْوَضَاعُ السِّلَاحُ و آثار
 و سلاحہائیکہ در ان مثال ذکر کردہ شد فَاَلْبَلَا بِالَّتِیْ تَجْرِیْ بِہَا الْقَدَرُ لَیْسَ مَثَالِ بَلَاءِ وَ مَحْتَسَبِ
 کہ روان میگردد و بآن تقیر الہی بسوی اوسیان فَاَلْغَالِبُ عَلٰی بَنِیْ اٰدَمَ فِی الدُّنْیَا الْبَلَا بِاَسْرِ غَالِبِ

لا اوراک باکسر
 دنیا فتنہ است
 و غلبہ حق بر باطل

بر اولاد آدم در دنیا بلا یا و آزارهای بسیار است و التفتض و تیرگیها زندگانی و نامرادیها و الالام و دور
 و المحن و محنتها و محنت نیز یعنی آزارش و بلاست و ما یجدون من التعلیم و اللذات فمشوبة بالافات
 و آنچه می یابند از آزار و نعمت و لذتها آمیخته شده است بافتها و محنتها و محنتها اما اذا عاقلها کل عاقل اذرك
 ان لا حیات له الا فی الآخرة ان كان موقفا چون اعتبار نماید بر عاقل نعمتها و لذاتها و قیاس کند
 بر نعم آخرت و لذات آن در باید که نیست حیات مر او را نگر در آخرت اگر هست وی صاحب شین است
 قال النبی ص چنانچه گفته پیغمبر صلی الله علیه و سلم در روز حشر خندق برای تسلیم اصحاب کاعیش الا عیش
 الاخره نیست زندگانی مگر زندگانی آخرت خصوصا ذلک فی حق المؤمنین یعنی این حکم بر غالب
 بر بنی آدم بلا یا و لغض و الالام است عام است و شامل تمام بنی آدم را چه مؤمن و چه کافر خصوصا و حق مؤمن
 که نزول بلا یا و ر و مصائب بروی بیشتر و غالب تر است کما قال علیه الصلوة والسلام الدنیا
 سجن المؤمن و الجنة الکافر فرمود و دنیا زندان مسلمان است و بهشت کافر زندان و نعمت
 در دنیا بند نسبت با آنچه او را در آخرت نهاده اند حکم زندانیان دارد و کافر در دنیا به محنت بیند
 و مقابل آنچه در آخرت برای او از عذاب و نکال مهیا ساخته اند گو یا و بهشت است و قال علیه الصلوة
 والسلام النبی ص در پی کار لگام در دامن کرده شده است یعنی باز داشته از شهوات و لذتها
 دنیا چنانکه کسی که لگام در دامن او کنند علف نتواند خورد و در کتاب الحکم گفته است تغرب و قبح الاکدار
 ماومت مقیما فی هذه الدار امام جعفر سلام الله علیه و علی آباءه الکرام فرمود آنکه چیزی طلبی که هرگز محقق نشود
 و بوجود نیامده و تعب اندازد نفس خود را گفتند با امام آن چیست فرمود طلب راحت در دنیا بعضی از
 حکما گفته اند که اگر نه بنامی کار دنیا بر مکاره بود و منفعت بنیله و روزینه نماید و ندی سب الطائفه حنید ضعیف
 فرماید من برای خود اصلی بسته ام که بدان خود ستم و آن اصل نیست که دنیا جای فقره و ابتلاست و هر چه در وی
 و محنت بر جای نیست و اگر نگاه شادی و نعمت برسد بوقت خود میدانم بوتراب تفتشی گوید رحمة الله علیه مردم در دنیا

ازم در دنیا به طلب
که طلب در دنیا به طلب
که دنیا به طلب
الذلال بالفتح تارة
نن بر شمس

المقالة الثامنة عشر

كله بک خبر من صدقك الحق

وغير طلبند و هرگز نیاید راحت و فرج و وجود آن سر و خیر در بهشت نبود و شعر طلب الراحة في
دار الفناء خاب من طلب شيئا لا يكون * ومع هذه الاخبار والعيان و با وجود این خبرها
و آنچه بعیان و مشاهده معلوم است کفایتی علی طلب عیش فی الدنیا چگونه خوانده شود و طلب عیش شود
خوشی زندگانی در دنیا فالراحة كل الراحة في الاقطاع الى الله پس آسایش همه آسایش
و رسیدن از خلق و روی آوردن بجناب الهی است عز وجل و موافقت و در سازداری کردن با حکام
قضا و قدر اوست و الاستطراح بتن یدیه و انداختن خود را در پیش حکم و ارادت وی تعالی فتکون
بذلک خارجا من الدنیا پس بیاشی تو بسبب القطار الى الله بیرون از دنیا و تفهید و تعلق بآن
فم تگوت الذلال پس درین هنگام یافته می شود و نانو و قمار و حسن نظر رافه و راحة و لطف
و صدقه و فضلا از روی مهربانی و آسایش و ترمی و خیر و فزونی المقالة الثامنة
قال رضى الله عنه وارضاه الوصية لا تشكون الى احد مما نزل بك من صير
كله مکن بسوی هیچ یکی از آنچه فرو داده است بتوانی گزند و زیان کائنات من کان هر که باشد صدقاً
کان او عدو و دوست باشد یا دشمن و لا تشكروا الرب و تمت مکن پروردگار را عزوجل فمما
فعل فيك و آنچه کرده است در ذات تو و انزل بك من البلاء و قود و فرستاده است بر تو ارباب محنت
و گمان هر که از اجابت دشمنی و بدخواهی بتو کرده است شاید که دشمن آن حکمتی باشد که فائده آن بتو راجع
گردد و در آن لطف نهانی باشد و الله اعلم سبت بهر جورى که آن نمیکند از جامع حقى که ولدارى
مر شاید که مقصود امتحان باشد بل اظهر الخیر و الشکر بلکه ظاهر کن نیکی و شکر را فکذبك باظهارك
الشكر من غير نعمة عندك پس دروغ گفتن تو بظاهر کردن تو شکر را بی نعمت نزد تو گمان تو خیر
من صدقك و فی اخبارك جليلة الحال بالشکوى بهتر است از راست گفتن تو و خبر دادن
تو از حال آشکارا بشکایت خود چون دروغ باشد که وجود نعمت متیقن است من الذی خلا

مِنْ نِعْمَةِ اللَّهِ كَيْتَ أَنْكَ خَالِيست از نعمت خدای عزوجل قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَإِنْ تَعَدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ
 لَا تُحْصَوْهَاوَ اگر خواہید که شمار کنید نعمت های خدا را شمار نتوانید کرد و از بس بسیاری و شمار بی شمار آن ها که در حق
 نِعْمَةٍ عِنْدَكَ وَأَنْتَ لَا تَعْرِفُ قَافِیس با نعمتی که نزد توست و تو نمی شناسی آن را و اگر هم می شناسی بجز آن نفس
 و هو و طریقان ظلمت که در آن نظر انصاف تو بر آن نمی افتد لَا تَشْكُنُ إِلَى أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ آرام گیر
 و بیل کن بسوی هیچ یکی از خلق وَلَا تَسْتَأْنِسْ بِهِ وَافْتِ مَكْرَهُهُ مَعَ مَكْرِهِ وَلَا تَطْلِعْ أَحَدًا
 عَلَى مَا أَنْتَ فِيهِ وَمُطْلِعُ مَكْرُوَانِ هیچ یکی را بر حالی که تو در آن حالی بَنَ بَيِّنَاتٍ الشَّيْءَ بِاللَّهِ بَلَّغْهُ
 اَلنَّاسَ تَوْجِدُوا وَكَرْوَى عَزَّ وَجَلَّ وَتَسْكُونُ نَكَالِيهِ وَآرَامُ تَوْسُومِي وَتَشْكُواكَ مِنْهُ لِيهِ وَكَلَامُهُ
 از و سبوی وی تلبسوی غیروی بیت پیش که بر او دم زدوستت فریاد هم پیش تو از دست تو
 میخواهم و او را لَا تَرْتَابًا مَبِينٍ خِرْعَدَا که بلا فرستاده است و خبر تو که بلا بر تو فرو آمده است کسی را
 که غیر اوست و نیست بد رگه او و اما در وستان وی و قربان وی و دل غیر نیستند و توجه ایشان
 حیثیت عین توجه حضرت اوست فَإِنَّهُ لَيْسَ إِلَى أَحَدٍ پس بد رستگه شان نیست که نیست بسوی
 و كِرْضَةً وَلَا تَفْعُ وَزِيَانٍ وَنَهْ سَوْدٌ لَا حِلَّيْ وَلَا تَفْعُ وَنَهْ سَوْدٌ لَا حِلَّيْ وَلَا تَفْعُ وَنَهْ سَوْدٌ لَا حِلَّيْ
 وَلَا عَزَّ وَلَا ذَلَّ وَنَهْ عَزَّتْ وَنَهْ خَوَارِي وَلَا تَفْعُ وَلَا تَفْعُ وَنَهْ سَوْدٌ لَا حِلَّيْ وَلَا تَفْعُ وَنَهْ سَوْدٌ لَا حِلَّيْ
 و پست گردانیدن وَلَا فُقْرًا وَلَا غِنَاءً وَنَهْ فُقْرًا وَنَهْ ثَوَانِ كَرِي وَلَا تَحْرِيكَ وَلَا تَحْلِيْلِينَ وَنَهْ حَبِيَانِدِينَ
 وَنَهْ آرَامُ دُونَ الْأَشْيَاءِ كُلِّهَا خَلَقَ اللَّهُ جَبْرًا مَهْمَا يَكْرَهُ وَهَدَاهُ خَدَّائِدَ بِيْدِ اللَّهِ مَسْخُورٌ وَنَهْ
 خَدَّائِدَ بِيْدِ اللَّهِ وَنَهْ جَبْرًا مَهْمَا يَكْرَهُ وَنَهْ آرَامُ دُونَ الْأَشْيَاءِ كُلِّهَا خَلَقَ اللَّهُ جَبْرًا مَهْمَا يَكْرَهُ وَهَدَاهُ خَدَّائِدَ بِيْدِ اللَّهِ
 هر چیز روان میشود و پاینده می ماند تا مدت معین که تعیین یافته است نزد خدا و كُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ
 و هر چیز نزد وی بر اندازه است که زیاده و کمی را بدان راه نیست و وی همان و تعالی هر عاوت را بوقت معین
 جای معین مخصوص و مقدر گردانیده و اسباب آن مهیا ساخته که اقتضای آن میکند و آن میرساند

در حقیقت اسباب و سبب است همه بقدرت و ارادت او واقع اند و موثر در همه است و قیوم همه و هیچ چیز را
 به حکم قدرت او از منازع و معارض نه که مقدم بل آخر نیست هیچ مقدم کننده هر چیزی را که و س
 پس افکنده و لا مؤخر لها قدم و نیست هیچ پس افکنده هر چیزی را که وی پیش کرده قال الله
 عز وجل گفته است خدای بزرگ آن یَمْسَسُكَ اللَّهُ بِضُرٍّ و اگر بساید ترا و مبتلا گرداند
 خدا تعالی بزیان و برساند تو چیزی از آن فلا کاشف له الا هو پس نیست کشاینده و دور گرداننده هر آنرا
 مگر او و آن یُرَدِّكَ بِخَيْرٍ و اگر بخوبی تر از این یکی و برساند آنرا بتوفل را د بفضله پس نیست کسی روکننده
 مرفصل و کرم او را فان شکوت منه پس اگر گله میکنی از خدای عز وجل و انت معافی و حال آنکه تو
 عافیت داده شده و دور کرده شده است از تو بلاها و مکر و هات را امراض و جزآن و عندک نعمة ما و تو
 تو نعمة از نعمتهاست اگر چه اندک بود طلبا للزیادة که گله که میکنی از برای طلب زیادت می کنی و تعامیا عا
 له عندک من النعمة و العافية و تکلف کو ساختن خود را و نادان گرفتن از آنچه خدا ایراست نزد تو
 از نعمت و عافیت استرضاء بها از جهت حقارت کردن و خوار داشتن آن نعمت و عافیت را غضب
 علیک خشم میکنی و بر تو پروردگار تعالی و ازاله عنک و دور میگردد از آن نعمت و عافیت را از تو
 و تحقق شکوائک و راست و درست میکنی و اندک گله ترا یعنی شکایت از بلا و محنت میکنی با وجود نعمت و
 عافیت پس نعمت و عافیت را از تو میکنی و تا راست گردی شکایت تو از برای زجر و الزام تو و جزای کفران
 نعمت ترا و ضاعف بلاءک و دو چند میکند و اند بلامی ترا و شدد عقوبتک و سخت میکند و اند بلامی ترا و شدت
 و خشم میکند و ترا و فلاک و دشمن میدارد ترا دشمن سخت و استقطک من عیناء و می اندازد ترا از نظر عنایت
 خود و اخذ بالشکوی جدا و پیریز کن گله کردن را از خدا و احکام قضا و قدر ویرا البته لقطع و
 قرض حکایت بمقارن فی اگر چه پاره پاره کرده شوی و بریده شود گوشت تو بکارهای و کارهای احم الوفا
 قشیری گوید که استلوا بعلی و قاق را در آخر عمر علت شدید شد و میفرمود از امارات و علامات تا بعد الهی

و شفقت و تواند که قریب بمعنی خویش باشد که منطقه شفقت و مهربانی در اینجا بیشتر است هَلْ يَتَهَمُ الْوَالِدُ
الشَّيْقُ أَوَّالِدَهُ الشَّيْقَةَ الرَّحِيْمَةَ آیا هست کرده شود پدر و مادر که شفقت و مهربانی لازم حال
 ایشانست که شفقت و مهربانی فرزندان نکنند و خدا تعالی خود مهربان تر از مادر و پدر است قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ أَحْمَرُ بَيْدَاءَ مِنْ أَوَّالِدِهِ عَلَى وَلَدِهَا گفت پیغمبر صلعم خداست تعالی مهربان تر است
 بر بنده خود از مادر بر فرزند خود و ذکر پدر نکرد زیرا که شفقت طبیعی مادر بیشتر از شفقت پدر میباشد
 و کافران بر خود ستم کردند و از دایره بندگی برآمدند و حکم ولد عاق دارند و آنچه بمؤمنان از بلا و عذاب
 برحق سبحانه راوران حکمتهاست که صلاح بنده در آنست اگر چه بنده بدان جاہل است أَحْسَنُ الْأَدَبِ
نَيْكُ نَكَاةٍ رَأَوْبٍ وَكَاهُ وَنَدَى رَأْيَا مُسْكِنٍ لَصَبْرٍ عِنْدَ الْبَلَاءِ بشکلیف صبر و رززدور و و بلا
 و خود را بران و این ضعیفت عَنِ الصَّبْرِ اگر هست و نالوانی از صبر و شکیبائی کردن بشکلیف اگر چه
 در مطلق صبر تکلف و تحمل کردن مرارتی و شدائی هست تا چون خور و صبر برسان میگردد و یام را و تبصر آن بود
 شکایت تلخی بر زبان نیارد و تناله اگر چه در دل داشته باشد که استی را و صبر آنکه بدل نیز صابر بود و قهر اخذ
 ان ضعیفت عَنِ الرِّضَاءِ وَالْمُوَافَقَةِ و صبر کن اگر نمیتوانی رضا و موافقت آور و یعنی تحمل و اعطای
 مقام رضا و موافقت با مقتضاست که عبارتست از سکون تحت مجاری اقدار و رز و بعضی و صابران عباد
 بران بر انداز و محبت و غلبه آن تا بجای رسد که الم حکم لذت گیر و دور و و اویش نوش کرد و اگر رضا بنود
 پایان تر از و مقام صبر است و اگر صبر نبود نصیبه باید کرد و از آخر ع و فرج هست که مذکور است بالفاق بعد از حق و
 و اقیان و جدت پسر راضی باش و موافقت کن و رضا و موافقت در آنجاست که هنوز وجود تو باقی است
 و یافته بشوی و باخومی شَرَّ أَفْنٍ إِذَا فَقْدَتْ نَافْسَ پس از ان فناست و بخودی چون گم کرده شوی و فنا
 فنا نیستی بالان از مقام خلاست که آخر مقامات سلوک است و بقنا سلوک شتهی میگرد و بعد از ان در مدح مقام
 فنا و غایت و ندرت وجود آن میفرمایند كَيْفَا الْكِبَرِيَّتِ الْأَكْمَرِ ای مقام فنا که حکم گو گو و سمرخ

و در این مقام که قریب بمعنی خویش باشد که منطقه شفقت و مهربانی در اینجا بیشتر است
 الشَّقِيقُ أَوَّالِدَهُ الشَّيْقَةَ الرَّحِيْمَةَ آیا هست کرده شود پدر و مادر که شفقت و مهربانی لازم حال
 ایشانست که شفقت و مهربانی فرزندان نکنند و خدا تعالی خود مهربان تر از مادر و پدر است
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ أَحْمَرُ بَيْدَاءَ مِنْ أَوَّالِدِهِ عَلَى وَلَدِهَا گفت پیغمبر صلعم خداست تعالی مهربان تر است
 بر بنده خود از مادر بر فرزند خود و ذکر پدر نکرد زیرا که شفقت طبیعی مادر بیشتر از شفقت پدر میباشد
 و کافران بر خود ستم کردند و از دایره بندگی برآمدند و حکم ولد عاق دارند و آنچه بمؤمنان از بلا و عذاب
 برحق سبحانه راوران حکمتهاست که صلاح بنده در آنست اگر چه بنده بدان جاہل است
 أَحْسَنُ الْأَدَبِ نَيْكُ نَكَاةٍ رَأَوْبٍ وَكَاهُ وَنَدَى رَأْيَا مُسْكِنٍ لَصَبْرٍ عِنْدَ الْبَلَاءِ بشکلیف صبر و رززدور و و بلا
 و خود را بران و این ضعیفت عَنِ الصَّبْرِ اگر هست و نالوانی از صبر و شکیبائی کردن بشکلیف اگر چه
 در مطلق صبر تکلف و تحمل کردن مرارتی و شدائی هست تا چون خور و صبر برسان میگردد و یام را و تبصر آن بود
 شکایت تلخی بر زبان نیارد و تناله اگر چه در دل داشته باشد که استی را و صبر آنکه بدل نیز صابر بود و قهر اخذ
 ان ضعیفت عَنِ الرِّضَاءِ وَالْمُوَافَقَةِ و صبر کن اگر نمیتوانی رضا و موافقت آور و یعنی تحمل و اعطای
 مقام رضا و موافقت با مقتضاست که عبارتست از سکون تحت مجاری اقدار و رز و بعضی و صابران عباد
 بران بر انداز و محبت و غلبه آن تا بجای رسد که الم حکم لذت گیر و دور و و اویش نوش کرد و اگر رضا بنود
 پایان تر از و مقام صبر است و اگر صبر نبود نصیبه باید کرد و از آخر ع و فرج هست که مذکور است بالفاق بعد از حق و
 و اقیان و جدت پسر راضی باش و موافقت کن و رضا و موافقت در آنجاست که هنوز وجود تو باقی است
 و یافته بشوی و باخومی شَرَّ أَفْنٍ إِذَا فَقْدَتْ نَافْسَ پس از ان فناست و بخودی چون گم کرده شوی و فنا
 فنا نیستی بالان از مقام خلاست که آخر مقامات سلوک است و بقنا سلوک شتهی میگرد و بعد از ان در مدح مقام
 فنا و غایت و ندرت وجود آن میفرمایند كَيْفَا الْكِبَرِيَّتِ الْأَكْمَرِ ای مقام فنا که حکم گو گو و سمرخ

داری این کتابی توانی توجّد و تری کجا یافته می شوی تو و دیده می شوی پس از آن تنبیه میکنند
 و ترغیب میفرمایند بر التزام مقام رضا بقضا اما اسمع الی قوله آیا نمی شنوی و گوش میداری بسوی
 قول خدای عزوجل کُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ تُوِضُّ عَنْهُ شَرٌّ مِّنْكُمْ وَبِالْأَعْيُنِ
 بِالْكَفَارِ وَحَالِ أَنْكِهِ أَنْ شَاقٌّ وَكَرُوهٌ است بطبع ما و شمارا و محسنی آن تکرهوا شئنا و هو خیر لکم و نزدیک
 است که ناخوش دارید شما چیزی را و آن چیز بهتر است در دنیا و آخرت شمارا و این شامله حکمت و لطافت
 است که طبیعت شاق و ناخوش اند و همه منوط اصلاح و سبب فلاح اند و نفس الامر حسنی آن تجبو اشیاء و هو
 شر لکم و نزدیک است که دوست دارید چیزی را و آن چیز بد است و شمارا و جمیع تنبیهات شرعی این حال را
 نفس آنرا دوست دارد و طبع بدان مایلست و حقیقت موجب فساد حال و هلاک مباد و حال است و الله اعلم
 وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ و امید آنکه حقائق بسیار و عواقب امور را و شما نمیدانید طوی عَنْكَ عِلْمٌ حَقِيقَةٌ
 الْأَشْيَاءِ حَمِيدٌ و در نور دید خدا تعالی از تو دانش حقیقت اشیاء را و حجبك عنه و باز داشت ترا از آن
 و پوشید از تو علم آنرا فلا تَسْمَعُ الْأَدَبَ پس چون بنیدانی حقیقت حال را بی ادبی مکن تصرف کردن در آن فلكر
 بِكَ أَوْ حُبَّ يَكُنَا تَنَاخُوشِ داری چیزی را بخود و یاد دوست داری چیزی را بخود یعنی میل طبع و هوای نفس خود
 بِلِ اتَّبِعِ الشَّرْعَ فِي جَمِيعِ مَا يَنْزِلُ بِكَ بَلْكَ پیروی کن حکم شرع را در مکروه داشتن و محبوب پنداشتن
 و هر چه بیکه فرود می آید بر تو از نعمت و بلا و خیر و شر و محبوب و مکروه ان کُنتَ فِي حَالَةِ التَّقْوَى اگر هستی
 تو در حالت تقوی و اتباع ظاهر امر شرعی و حاصل نشده ترا فهم عن الله و اطلاع داده شده بر ما و الله
 الَّتِي هِيَ قَدَمُ الْأُولَى که بآن اول قدم و نخستین پایه است در سلوک طریق حق و اتبع الامر و متابعت
 امر باطن را که عبارت از یقین صافی باشد از صحت قلب یا صریح قول و فعل است فی حَالَةِ الْوَلَايَةِ و اگر
 رسیده بحالت قرب و ولایت و محمود و وجود اهلوی و فرومردن آتش هووی که لازم مرتبه ولایت و
 قرب و وصول است و لا تتجاوزها و در گذر از حد آن امر و هی الْقَدَمُ الثَّانِيَّةُ و این قدم ثانی بر پایه

وَالْبُرْدُ فِي الشِّتَاءِ وَجَنَابُكَ مِثْلُ دُخَانٍ وَرِزْقُكَ مِثْلُ نَمَلٍ فَتَسْفِرُ عَنْ الصَّنِيفِ بَسْ كَشْفًا مِثْلَ تَابِلَتِ
وَبِإِمْكَانِهِ كَرَمِي رَأْدُكَ أَمْوَدُكَ عِنْدَكَ إِنَّ كُذِّبْتَ شَبَّ وَتَارِكِي وَدَرَّ آدَمَ رُوزِ رُوشَن
كَذِّبْتَ رِزْقُكَ وَدَرَّ آدَمَ تَابِلَتِ نَمَلٌ مِثْلُ دُخَانٍ وَرِزْقُكَ مِثْلُ نَمَلٍ فَتَسْفِرُ عَنْ الصَّنِيفِ بَسْ كَشْفًا مِثْلَ تَابِلَتِ
شَاوِي وَرَاحَتِ وَبِإِمْكَانِهِ كَرَمِي رَأْدُكَ أَمْوَدُكَ عِنْدَكَ إِنَّ كُذِّبْتَ شَبَّ وَتَارِكِي وَدَرَّ آدَمَ رُوزِ رُوشَن
فَأَعْتَابُ بِهِ لَيْسَ عِبْرَتُ بَكِيرِي وَتَقْيَاسُ كُنْ حَالُ خُودِ بَرَانِ وَحُكْمُتُ وَبَكِيرِ دَرِزَالِ بَلَايَا وَفُتُونِ بَرِزَالِ
وَمَصَائِبُ بَرِزَالِ زَادَ أَنْتَ كَمَا دَرِزَالِ رِزْقُكَ وَرَاحَتُ بَشَرِي وَآلُشْ طَبِيعَتِ
بَاكِ مِثْلُ دُخَانٍ بَلَايَا سَبَبُ كَثَارَتِ ذُنُوبِ وَرَفْعُ دَرَجَاتِ مِثْلُ دُخَانٍ بَلَايَا سَبَبُ كَثَارَتِ ذُنُوبِ وَرَفْعُ دَرَجَاتِ
فِي نَفْسِهِ ذُنُوبٌ وَآثَامٌ وَاجْرَامٌ بِسَبَبِ نَفْسِ أَوْمِي كُنَاهَانِ وَنَبْرَهُ بِلَا وَجْهَاتِ هَاسِتِ وَذُنُوبِ وَآثَامِ وَجْهٍ
بِهِمْ بَعْضِي كُنَاهُ هَسَتْ وَتَلَوْنِي بِأَنْوَاعِ الْمَعَاصِي وَالْخَطِيئَاتِ وَآلُودُهُ كَرَانِيْدِنِ اسْتِ كَبُوْنَا كُونِ
بِغَيْرِهَا نَبَاهُ كُنَاهَانِ كَمَا دَعَوِي فَعَلِ وَارَاوَتِ وَاسْتَبْدَادِ وَاسْتِقْدَالِ بِلَايَا نَظْمِ أَنْوَاعِ اسْتِ وَكَلَامِ نَصِيحَةٍ
لِمَجَالِسَتِ الْكَرِيمِ وَصَلَاحَتِ نَدَارِ وَرَهْنَشِي خَدَايِ كَرِيمِ كَمَا كَلَامِ اسْتِ مِنْ جَمِيعِ نَقَائِصِ وَجُودِ عَزَّ وَجَلَّ
إِلَّا الظَّاهِرُ عَنْ الْجَانِسِ الذُّنُوبِ وَالزَّلَّاتِ مَرَّ كَمَا كَلَامِ زَلَّاتِ كُنَاهَانِ وَنَقَرِ شَهَامِي لَحْنِي أَنْ كَلَامِ وَجْهَاتِ
وَلَا تَقْبَلُ مُدَّةً وَبُوسَةً نَمِيْوَانْدَادِ اسْتِ قَسِ اسْتِ كَلَامِ الظَّاهِرِ مِنْ دَرِكِ الدَّعَاوِي مَرَّ كَمَا كَلَامِ زَلَّاتِ
دَعَاوِي هَامِي نَارِ اسْتِ كَمَا كَلَامِ الظَّاهِرِ مِنَ الْجَانِسِ الْأَنْوَاعِ النَّاقِ وَالْأَوْسَاخِ
جَنَابُكَ لِيَا قَتِ نَدَارِ وَرَهْنَشِي خَدَايِ كَرِيمِ كَمَا كَلَامِ زَلَّاتِ كُنَاهَانِ وَنَقَرِ شَهَامِي لَحْنِي أَنْ كَلَامِ وَجْهَاتِ
مُسْطَقَرَاتِ بَسْ بَلَايَا بُوْشَنُ كُنَاهَانِ وَبَاكِ كَلَامِ جِرْمَانِ كُنَاهَانِ كَرَانِيْدِنِ اسْتِ كَبُوْنَا كُونِ وَجْهَاتِ
خَوَابِ بُوْشَنُ كُنَاهَانِ وَبَاكِ كَلَامِ جِرْمَانِ كُنَاهَانِ كَرَانِيْدِنِ اسْتِ كَبُوْنَا كُونِ وَجْهَاتِ
وَجْهَاتِ بَسْ بَلَايَا بُوْشَنُ كُنَاهَانِ وَبَاكِ كَلَامِ جِرْمَانِ كُنَاهَانِ كَرَانِيْدِنِ اسْتِ كَبُوْنَا كُونِ وَجْهَاتِ
الْمُقَالَةُ الثَّاسِعَةُ عَشْرُ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ إِذَا كُنْتَ ضَعِيفٌ إِلَّا يَمَانٌ وَالْيَقِيْنُ

چون باشی تو هست ایمان و هست یقین و عدل و وعده کرده شوی بوعده از جانب تو کار
 تعالی و فی بوعده است پشتم و میشود وعده تو و رسانیده میشود و عود و توبه برای تالیف قلب و لا یخلف
 و خلاف کرده میشود وعده بولایه و قول ایمانك تا زوال نپذیرد ایمان تو و یذهب یقینك و تازو
 یقین تو و اذ اقوی ذلک فی قلبك چون قوی شود ایمان و یقین در دل تو و تمکنت و پابرجای
 شوی و محکم گروی و آن و خطبت بقوله و خطاب کرده شوی بخلاصه مضمون قول حق عزوجل که
 بطریق حکایت از ملک مصر که یوسف علیه السلام گفته بود و فرموده است انک الیوم لدینا مکیان املین
 بدستیکه تو امر فرزند و ما خداوند مرتبه و مترقی امانت دارد هر چیز و تکرر هذا الخطاب لک حالا بعد
 حال و تکرر کرد و این خطاب هر ترا در حالی بعد از حالی و وقتی بعد از وقتی فلنک من الخواص پس باشی تو
 از بندگان خاص حق تعالی بل من خواص الخاص بلکه از بندگان خاص خاص و لم یبق لک ارادة
 و لا مطلب و باقی نماند ترا هیچ خواهشی و هیچ مطلبی از هر خواهی نفس جز آنچه حق تعالی از تو خواسته و از تو طلب کرد
 از جهت فنای تو در قضای حق و امر و نهی او و لا عمل و لا عجب به و نه باقی ماند کرداری که خوشداری و
 بپسندی از خود آنرا از جهت رست توفیق حق و فساد فعل و می تعالی و عدم ساد عمل از روی حقیقت نفس خود
 و لا قربة تراها و نه باقی ماند عبادتیکه بینی آنرا از خود و اثبات کنی برای خود و اعتماد کنی بران و لا منزلة تلحقها
 و نه قدر و مرتبه که بنگری آنرا و خوشحال شوی بدان فتسموا همته الیه تا بالا رود و قصد کنند
 بهمت تو بسوی آن فصرت کائنا من شل پس چون باقی ماند طلب و ارادت و عمل و عبادت و قریب و منزلت و همه
 از نظر ساقط گرد و از همه فانی و خالی شوی بگردی تو مانند آوندی رخنه شده الذی لا یثبت فیه مائع
 آنکه بر جای نمی ماند و نمی ایستد و می چیرد که روان و ریزنده است مانند آب و هر که در غن جز آن فلا یثبت فیه
 ارادة و لا خلق و لا همته الی شیء من الاشیاء پس بر جای نماند در تو هیچ خواهشی و نه هیچ غصه و
 هیچ قصدی هیچ چیز از چیز دنیا و آخری نه در دنیا و نه در آخرت و طهرت عما سوی الله تعالی

لا بد و در این
 در این باب
 در این باب
 جمع نمودن بارین
 غیبات اللغات

و پاک شوی از آلائش هر چیز که جز خداست عنَّ وَجَلَّ وَ أُعْطِيتَ رِضَاكَ عَنِ اللَّهِ و داده شود ترا
راضی شدن از خدا و وعدت بر رضوان الله تعالی عَنْكَ و نوید داده شوی تو بر ارضی شدن خدا از تو و لذت
و نعمت با افعال الله اجمع و لذت داده شوی نعمت داده شوی بفعلهای خدا همه یعنی هر چه خدا کند با تو از
نعمت و بلا و منع و عطا همه را لذت بشمی نعمت انکاری بیت عاشقم بر لطف و بر قهرش مجده این عجب من
عاشقی این هر دو ضد $\times$ $\times$ تو عهد بوعهد پس درین هنگام وعده کرده میشوی بوعده برای امتحان حال تو
چنانکه فرموده اند فَإِذَا أَطْمَآنَنَتَ إِلَيْهِ پس چون آرام و سکون یابی تو بآن وعده و شوق وصول موعود
و وجدت فيك أمارَةً إِرَادَةً مَا و یافته شود در تو نشانی از خواهش اگر چه آنک باشد لَقِلْتُ عَنْ ذَلِكَ
الْوَعْدِ إِلَى مَا هُوَ أَغْلَى مِنْهُ برده میشوی از آن وعده بسوی وعده دیگر که بلندتر از وعده نخستین است
و صُرِفَتْ إِلَى أَشْرَفِ مِنْهُ و گردانیده میشوی و برده میشوی بسوی وعده شریف تر و مرغوب تر از آن و
عَوَضَتْ عَنِ الْأَوَّلِ بِالْغِنَاءِ عَنْهُ و عوض داده میشوی از وعده اول بسوی نیازی از آن و در بعضی نسخ
بالفناء عنه یعنی بفانی شدن از آن یعنی بعد از قوت ایمان و یقین و حصول مرتبه استقامت و تمکین و حصول
قنای و رضا بتو از حق و رضای حق از تو اگر وعده کرده شوی چیزی و ناگهان شمه و شوبی از ارادت و اطمینان
بآن وعده پیدا گردد چون راضی و مرضی جناب عزت شده و لطف و عنایت حق در کار تو کرده اند اخراج
تو از اطمینان بوعده و ارادت باین طریق میکنند که وعده دیگر اعلا و اشرف کرده از وعده نخستین بی نیاز
میسازند و فانی میگروانند و این نوعی از لطف و رفق است که بعضی از مجربان و مقربان درگاه بدان معالیه
میکنند و باین حسن اوامی لطف آمیز و محبت انگیز از میل باسوی بیرون می آرند و بوعده میگزارند و خارج
بقهر و عنف و بزرج طریق دیگر است و الله اعلم $\times$ هر زمان از وعده لطف و کرم دارد و خوشم نالی و
و نه بجران این مقامی دیگر است $\times$ باری دارم که جوهر لطفش بهم است $\times$ نی فی همه لطف دارد و جوهر کم است $\times$
و صلش طلبم بوعده می اندازد $\times$ نی وصل دهنده بجران بهم کرم است $\times$ پس این مطلق محبوب الهی را تو اثر

مواعید و صرف و نقل و تبدل و عده بوعده و گیر و شریف تر و لذیذ تر سبب خروج مقامات عالی و فتح ابواب
 معارف و حقائق میگردد و چنانکه میفرماید وَفُتِحَتْ لَكَ الْبَابُ الْمَعَارِفِ وَالْعُلُومِ وَكُشَادَةُ شُيُوبِ بَرای تو بانهوار
 در ایامی معرفتها و علمها و اطلیقت علی غوامض الامور و مطلع گردانیده می شوی بر کارهای سخت
 سرهای پوشیده و حقائق الحکمة و حقیقتهای حکمت و مصالح المدفونیه فی الانقیال من الاول
 الی مایلیه و صحنهها نهان کرده شده در رفتن از و عده اول بوعده دیگر متصل آن و تیرا در حقیقت
 مکاتبتک فی حفظ الحال و افزوده میشود درین هنگام که ابواب معارف علوم بر تو کشاده شده و حقائق
 و وقایع حکمت اطلاع داده شوی در قدر و مرتبه تو در نگاهداشت حال تا هر ساعت ممکن تر و ثابت تر گردی
 لکنه المقام بپیشگاه داشت مقام بعد از ممکن آخال و فی اماتتک فی حفظ الاسرار و افزوده میشود
 و امانت و زبیدان تو در نگاهداشت اسرار و بخشیده میشود ترا صفت امانت تا اسرار فاش نکنی
 نظم ستانند زبان از رقیبان راز که تا راز سلطان گویند باز هر ساد و دل محرم اسرار نباشد و تا
 زبان و وصف اختیار نباشد به منصوص صفت راز و درون هر که بیرون زد و چون آنکه او جز بسر و ار نباشد و گفته اند
 هر که اکتشف دادند و صفت ستاری بخشیدند آن کشف و بال حال او گردد و شرح الصدور و افزوده میشود
 در کسب و سینه و فراخی حوصله تا از حفظ اسرار رنگ نیایی و او بی وصلگی اسرار فاش نکند و تنویر القلب
 و افزوده میشود در روشن گردانیدن دل تو که لازم با ملزوم صریح حکم انمن شرح الله صدره للاسلام
 فهو علی نور من ربه و فصاحه اللسان و افزوده میشود در روانی زبان و دستی و در میان معارف و حقائق و
 نصائح و خالص شدن آن از آشوب ابهام و ابهام تا بغیر حق عبارتی واضح نموده مخاطب را در ورطه حیرت
 و ضلالت نیفتد و سخن را دلنشین گردانی یعنی اصل خود دانست که زبان بسته دارد و کشف اسرار نکند و اگر کند
 چنان کند که زبان زده نگردد و از راه سلامت بیرون نیفتد معارف صدیقان و یمنان ازین قبیل است
 چنانچه از کلام شریفش روشن میگردد و الحکمة الباطنیة و افزوده میشود در دادن حکمت رسالت

و گفته اند هر که اکتشف دادند و صفت ستاری بخشیدند آن کشف و بال حال او گردد و

وتمام حکمت عبارت است از اطلاع بر حقائق امور و احوال موجودات بر وجه صواب و تحصیل کمال در جاد
 علم و عمل و چون حکمت حاصل شد و فصاحت لسان بآن منضم گردد و با نصب مردان کمال تکمیل تمام شود و جمله
 ضبط و تصحیح معنی بتوفیق آن بکتاب و سنت و صیانت لسان و حفظ وی در لفظ باید تا بیان مقصود و لفظاً
 و معنی تمام افتد و کلام از اشکال و ابهام خالی ماند و الی صبط معنی ضلالت لازم آید و بی صیانت لفظ ضلالت
 روی نماید چنانچه جماعت از متاخرین این قوم را پیش آمده و بسا باشد که محقق کامل لغت قصور لفظ و عبارت
 از ادای معنی مقصود و کشف حقیقت بوجه سلیم از اشتباه و ابهام در ورطه خلاف افتد و ترو ظاهریان
 عبارت پرستان منسوب بکفر و زندقه و اتحاد گردد و نعوذ بالله من ذلک **نظم** در بارگاه حضرت سلطان
 سخن مگو و در کوی اختیار بدست زبان مده * از دل پیرس هر چه بگو بد همان بگو تا مشورت بدل کنی
 دل بدان مده * دل هم اگر زباده توحید مست شد * همیشه را باش در کف دل هم عثمان مده * بیرون در
 بخلق بر آئین خلق باش * کس را بسوی راز و رونی نشان مده * صد سر درین ره از پی یکم فریاد و زحان
 باش بان سر خود را گمان مده * وَفِي الْقَاءِ الْمَحَبَّةِ عَلَيْكَ و افزوده میشود و انداختن دوستی الهی تعالی
 با دوستی خلق که اثر نیت و محبت خالق است بر توحید است مَحْبُوبُ الْخَلِيقَةِ آجمع پس گردانیده میشود
 تو دوست داشته شده خلق همه تا همه دوستدار و پرستار تو باشند و لیکن هر یک برنگی که مناسب
 حال اوست معتقد آن با استفاده علم و حال و منکر آن بقوت ایت و جلال یا مراد بخلق اهل ایمان و صلاح
 و ارباب انصاف باشند یا مقصود مبالغ است بکل بر اکثر و حق آنست که سران محبت و خلق بر اندازد هر یک
 سر ولایت و قوت و سطوت اوست همه یکی باشد که عالم را در گیرد الثَّقَلَيْنِ وَمَا سِوَاهُمَا حین و انس و جن
 که فرشتگان باشند و ملقب گردد بشیخ الجن و الانس و الملائکة و دیگری قلمی یا ولایتی یا شهر یا راز یا و کلمه
 ماچنان مفهوم گردد که جادات و نباتات نیز بجهتی که لائق حال ایشان شریک اند و فی الحدیث احد جبل
 بحبنا و نحب دنیا و آخری در دنیا و آخرت اذ صُرَّتْ مَحْبُوبُ الْحَقِّ زیرا که گشتی تو دوست داشته شده

حق و الخلق تابع للحق و خلق همه تابع حق اند جل و علا و محبتهم منذ رجعت فی محبتهم و دوستی
 خلق داخل است در دوستی حق کما ان بغضهم منذ رجعت فی بغضه چنانکه دشمنی ایشان خلست
 در دشمنی وی تعالی یعنی چون خدا دوست داشت یکی را همه خلق او را دوست دارند و چون وی دشمن شد
 همه دشمن دارند و از اینجا معلوم گردد که محبت خلق و عداوت ایشان اثر و نتیجه محبت خالق و عداوت اوست
 یکی از بزرگان گفته است که میخواهم که خلق را بمن رجوع افتد تا مرا دلیل شود بر صحت حال خود و این بعد از
 حصول فتا و نفی اراوت و وجود کمالات است که مذکور شد تا یعنی بعد از حصول مرتبه ولایت و فنا گاه بی باقی
 مصلحت و حکمت خلق را محبت و رجوعی واقع میشود و آنکه هر جا که رجوع خلق باشد دلیل بود بر وجود ولایت
 و باجمعه اگر مردم دنیا را و طالبان حق بے شائبه اغراض دنیا برای خدا دوست دارند و رجوع آزند و در بجانب
 موجب تعلق باطن و باعث هوای نفس و انحراف از جا و ده سلامت و شغل از حق نگرود و بواسطه اسباب
 و حیل و وسائل ظاهر نباشد امارت صدق حال و تمکین مرتبه ولایت است و الاسباب بال حال و خسران مبداء
 و مال است احوال و مقامات و کشف و کرامات اگر موجب تعلق باطن و شغل خاطر گردد و موجب انحطاط درجات
 است چه جای هجوم عوام و حصول متاع دنیا و اندام علم و گذر ایام و همچنین فانی را از ارادت نزد اطمینان
 وی بوعده و وجود امارت ارادت از وعده بوعده دیگر نقل و صرف میکنند و باین طریق از تعلق بوعده و ارادت
 میگذرانند و میرانند گاهی باین طریق نیز میگذرانند که از دنیا با آخرت صرف و نقل می نمایند و در دنیا از آن
 منع کرده و آخرت عطا میکنند و در اینجا نیز لطیفه و رفقی تمام است چنانکه میفرمایند اِذَا بُلِغْتَ هَذَا الْمَقَامَ
 اَلَّذِي لَيْسَ لَكَ فِيهِ رَايَةٌ شَيْءٌ اَلْبَتَّةَ چون رسانیده شوی درین مقام که نیست مترادف از آن
 خواهش چیزی قطعا جعلت لک ارادة شئی من الاشياء گردانیده میشود و مترادف پیدا کرده
 میشود و در تو خواهش چیزی از چیزی با و نموده میشود و توری مراد فاذا تحققت ارادتك لذلک
 الشئی پس چون ثابت شد و متحقق گشت خواهش تو مر آن چیز را از یل الشئی دور گردانیده میشود

چون خدا دوست دارد یکی را همه خلق او را دوست دارند

این انحطاط باطن
 و فانی متعلق فرود آمدن
 و در کجی نهادن تیر
 از آن نیز موجب انحطاط

آن چیز و اعدیم نیست گردانیده میشود و معرفت عنه و برگردانیده میشوی توازان چیز فکله
تعیله فی الدنیا پس داده نمی شود و ترا آن مراد در دنیا و عو غنت عنه فی الاخری و عوض
داده میشوی توازان مراد دنیا که دست نداد در آخرت بما یرزیک قربة و زلفی الی العلی الاصل
بچیزیکمی افزاید ترا قرب و قدر و مرتبه بخدا علی عالی تر از همه موجودات و ما تقریه عینا لک فی الفردوس
الا علی و جنة المأوی و بچیزیکمی سرور و روشن میگرد و دو چشم تو و شاد و خوشحال میباشد از آن بهشت
که بلند تر از دنیا است یا بلند تر از بهشتهای دیگر است بهشتی که بازگشت متقیان و صالحان با دست
و از اینجا معلوم میگردد که در مقام فنا و عدم ارادت گاهی ارادت نیز سر می کشد و ان کنت لکم طلب
ذالك و تأمله و ترجوه و اگر هستی تو باین صفت که نمی جویی آن مراد را که نموده شده است بتو
پیدا کرده شده است میل و خواهش آن در تو و آرزویی کنی و امید یاری آنرا و انت فی دار الدنیا الیق
هی دار الفناء و التکالیف و حال آنکه تو در برای دنیا ای که آن محل فنا است و جای تکالیف شرع
با دای حقوق و رعایت شروط و گرفتار و نگهداشتن و صرف کردن و ورین کلام شمارشست لعلبت
طلب نکردن مراد دنیا و ناخواستن آنرا بجهت وجود شدت و مشقت در وجود آن و ادای حقوق آن و باده
این همه شدت و محنت آخرش فناست بیت بپردی نیز در جهان داشتن بگرفتار بستی و بگذشتن
بل رجاءک و انت فیها بلکه امید تو در حال بودن تو در دنیا وجهه الذی خلق و براء
ذات پاک خدای است که پیدا کرده آنرا و از عدم بوجود آورده همه چیز را و منعم و اعطی و مراد یکی را
و او دیگر را و بسط الارض و رفع السماء و فراغ گردانیدن زمین را و بلند ساخت آسمان را اذا
ذالك هو المراد و المملوک و المنانیر که خدای موصوف بصفات کمال و جامع جلال و جمال است
که باید مراد داشت و طلب کرد و آرزو نمود و بکمال غیوضت عن ذالك بما هو اذنی من ذالك و
مثله فی الدنیا بسا است که عوض داده میشوی از آن مراد که نخواستی و طلب نداشتی آنرا بچیز

از بریدن دل و سوختن آن و خاریدن و خلیجان کردن کما جاء فی الخبر لا یختر از القلوب
 بزه برنده و لماست و در روایتی دیگر آمده است که الاثم احاک فی القلب یعنی نشان شناخت آنکه این
 فعل قبیح است که در روی بزه است است که در دل ترویج و خلیجانی راه یابد و دل بدان طمیان نگیرد و قلم
 نیابد و مراد دل مقدس از لوث مصیبت نور بنور تقوی و ولایت است و با وجود آن اعتبار این قاعده در محل شهباه و
 اختلاف است نه در آنجا که نص کتاب سنت و اتفاق علماء و اختیار ایشان باشد و پس شمری معتبر در یک جانب بود و
 انتقال المفتون فاستفت قلبک که آمده بعد ازین صورت معتبر است و اذ التم حتی فاصنع ما شئت هم بر معنی محمول
 پس سفیر مابین که چون انجمن چیزی باشد فتوقف فیه پس توقف کن در روی و مبادرت مکن باز کتاب آن
 و انتظر الاخر فیه و چشم در راه دار امر باطن و اشارت غیبی ادر می فإِنْ أُعْرِثَ بِتَنَائُلِهِ قَدْ وَنَاكَ
 پس اگر امر کرده شوی بگیر فتن آن بگیر پس آنرا وَاِنْ مُنِعْتَ فَكَلِّمْهُ و اگر منع کرده شوی و باز داشته شوی
 پس باز است از آن و سابقا معلوم شد که مراد با مرونی صریح فعل و لا تفعل است بالیقین که در طلب صحیح
 علی پیدا کرد و در ظاهر سیاق در مقام ناظر در ثانی است و کلام وی رضی الله عنه در مواضع دیگر صریح است
 در هر دو احتمال و الله اعلم و با جمله چون منع کرده شوی فلیکن ذلک عِنْدَكَ کَانَ لَمْ یَلْنِ و لم یُجِدْ
 پس باید که باشد آن فعل مرئوب نزد تو گویا که نبود و موجود نشده و ارجع الی الباب و باز گرد بوی
 در پروردگار و اَبْتَغِ عِنْدَ رَبِّكَ الرِّزْقَ و طلب کن نزد پروردگار خود رزق را و کشا و کار را از وی
 و لَیْسَ اِنْ ضَعُفَتْ عَنِ الصَّبْرِ اَوْ الْمَوَافَقَةِ وَالرِّضَاءِ وَالْفَنَاءِ و این نیز بر تقدیر یک سست و نا توانی از
 صبر کردن که ادنی پایه است با موافقت ارادت الهی تسلیم قضای وی تعالی که بلندتر از است یا فنا و گم شدن
 که از آن بالاتر است و اولی نیست که طلب نکنی و در من زنی و صبر کنی و رضای وی و فانی شوی فَمَنْ زَیَرَ کَ حَقِّ
 سبحانه و تعالی عَزَّ وَجَلَّ لَا یُحْتَاجُ اَنْ یُذْکَرَ حاجت ندارد که یاد داده شود فَلَیْسَ بِغَافِلٍ عَنكَ
 و عَنْ غَیْرِكَ پس نیست وی تعالی بخیر از حال تو و جز تو هُوَ عَزَّ وَجَلَّ لَطِیْمُ الْکَفَّارِ و الْمُنَافِقِیْنَ

پروردگار تعالی میخورد کافران را و منافقان را و المذنبین عنه و پشت دهندگان را از روی و توجیه بازندگان
 بطاعت می فکفینساک ایتها المؤمنین الموحید پس چگونه فراموش میکنند ترا ای مسلمان کی
 دانند و او را المقبل علی طاعته روی آورده بر فرمانبرداری او القائم بامرهم فی آناء اللیل و اطراف
 النصار استاده بامروزی در ساعت های شب و طرف های روز یعنی تنها مسلمانی سبب دوستی و کفایت تو شد
 چه جای صفات دیگر است و مستان را کجای محروم تو که با دشمنان نظر داری تصویر نظام در طعام و فرقه
 بطریق تمثیل و حکم عام است تمام ازاق و ارفاق و افعال را و فیته وجه آخر و در معنی حدیث و چه
 دیگر است دع ما یریبک لما لا یریبک دع ما فی ید الخلق بگذار چیز را که دوست خلق است که
 وصول آن در شک و شبهه است و یقین نیست که بپندایند به معنی طمع همین است که چیزی که وصول آن
 در شک و شبهه است توقع دارند فلا تطلبه پس طلب کن چیز را که درست ایشان است و لا تعلق
 قلبک به و بگذار پیوند دل را بآن و لا ترجو الخلق و لا تخافهم و امید مدار خلق را و ترس
 از ایشان خبر است در معنی نبی و خذ من فضل الله و بگیر از فزونی کرم خدا و هو ما لا یریبک
 و آن چیز است که در شک نمی اندازد و یقین است وصول آن قلبک لک مسئل واحد پس باید که
 باشد مگر از مطلوب کی و معطی واحد و دهنده کی و هیئت واحد و قصد کی و هو ربک و آن
 پروردگار است عز وجل الذی توأصی الملوك بیدار آنکه موسی پیشانیها با و شایان در قدرت
 اوست و قلوب الخلق بیدار و دلهای آدمیان در دست اوست الی هی امر آء
 الا حساد و لها که امیران و حاکمان بدنهاد و منتصرف اند در آن و أموال الخلق له و مالهای آدمیان
 همه او را است عز وجل و الخلق و کلاءه و ائمه و خلق و کیلان و ایمان او و حرکت اید فیه بالعلم
 لک یاذنه عز وجل و امره و تحریکه و همیشه و شمای ایشان بخشش کردن مگر باذن او و امر او
 بنیانیدن اوست اذن در صورتیکه مباح است منع نکرده ازان و امر و جای که فرموده و وحی بر و انبیا است

و جنبانیدن اشارت بتقدیر است و گفته عَطَاكَ كَذَلِكَ و باز استادن و ستبای خلق از عطا تو
 نیز هم چنین است یعنی باذن خدا و امر او و باز استانیدن حق است بعد از آن ثانیاً فرمودند سوال
 طلب کردن را از حق و دعا و تضرع بدرگاه او و اجابت و قبول او دعای بندگان را آیات قرآن
 قَالَ عَزَّ مِنْ قَائِلٍ كَفَتْ خَدَا غَالِبٌ وَ بَزْكَسْتِ وَی كَه كُوبِنْدَه است یا بزرگ است از هر قائل و اسألو الله
 فَضْلَهُ و سوال و طلب کنید از فضل خدا و قَالَ وَ كَفَتْ خَدَا عَزَّ وَ جَلَّ انَّ الَّذِیْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُونِ
 اللّٰهِ لَا یَمْلِكُوْنَ لَكَ رِزْقًا بَدَسْتِیْ اَن كَسَا نِكْمَةً نَّخَوَانِیْد شَمَا اِیْشَارَا از غیر خدا مالک نیستند آنها را
 بِسْمِ رِزْقِیْ رَا قَا بَتَّوْا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقِ پَسْ طَلَبْ دَارِیْدَنْزِ دُخَا رِزْقِ رَا وَاَعْبُدُوْهُ وَاَشْكُرُوْا لَهُ
 و پرستش کنید او را و شکر گوید او را و قَالَ وَ كَفَتْ اِذَا سَا لَكَ عِبَادِیْ عَنِّیْ فَاِنِّیْ قَرِیْبٌ وَ چُون
 پَسَنْدِ تَرَا اَمِی مَحْدُ بِنْدَ گَان مَن اَز مَن پَسْ بَدَسْتِیْ كِمَن نَزُو كِیْمَ بَه بِنْدَ گَان مَن اَحْبَبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ
 اِذَا دَعَا نِ قَبُولِ مَكْنِیْمَ دَعَا ی دَعَا كُنْدَه رَا وَ قَسِیْ كِه دَعَا مَكْنِیْمَ و نَخَوَانِیْد مَرَا و قَالَ اَدْعُوْنِیْ اَسْتَجِبْ لَكُمْ
 وَ كَفَتْ وَی تَعَالٰی بَه بِنْدَ گَان خُود دَعَا كُنْدَه مَرَا و نَخَوَانِیْد مَرَا مَن اَسْتَجَابَتْ كُنْمَ مَر شَمَا رَا و قَبُولِ كُنْمَ دَعَا
 شَمَا رَا و قَالَ وَ كَفَتْ وَی سَمَاعَاتِ اللّٰهُ هُوَ الرِّزْقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتَّیْنُ بَدَسْتِیْ كِه خدَا است
 رُوزِی دِهَنْدَه خدَا و نَدَقُوْتِ اسْتَوَا رَ كَه تَغْیِرُ وَ تَبْدِیْلُ وَ زَوَالِ لُحُوصَا نَزْ بِجَنَابِ عَزَّتِ وَ قُدْرَتِ وَی رَا هِ نَبَا شَد
 و قَالَ اِنَّ اللّٰهَ یَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَیْرِ حِسَابٍ بَدَسْتِیْ كِه خدَا تَعَالٰی رُوزِی مِیْرَسَا نْدَه كَرَا یْمَنَخَا بِحِسَابٍ و بَشَارِ
الْمَقَالَةُ الْحَادِیَّةُ وَالْعِشْرُونَ وَ قَالَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَ اَرْضَاةً رَا یْتُ
 اِبْلِیْسَ اللّٰعِیْنِ فِی الْمَنَامِ و یدم ابلیس را ندیده شده از درگاه رحمت را در خواب و اَنَا فِی جَمْعِ
 كَثِیْرٍ وَ مَن دَر جَاعَتِیْ خَرَا وَا ن حَاضِرُ مِ وَ تَغْیِیْرُ اَن یَجْنُوْا اَلْهٰی لِاَزَا ذِ كَارِ وَاَعْمَالِ وَ صِفَاتِ حَمِیْدَه كِه مَعْدُ وَاَعْمَالِ
 وَ حَافِظِ وَا حَامِی حَضْرَتِ اَوْنِیْدَ اَز شَیْطَانِ مِیْتُوَا نْدَه بُوْدَ فَهَمِیْمَتِ بِقَتْلِهِ پَسْ قَصْدِ كَرْدَمُ بَشْتَرِیْنِ و قَالَ اَلَمْ
 تَقْتُلْنِیْ وَ مَا ذَنْبِیْ پَسْ كَفَتْ اِبْلِیْسَ بَرَا یِ چَه مِیْ كِشِیْ مَرَا وَ چِیْسَتْ كَنَا هِن اِنْ جَرِی الْقَدْرِ بِالشَّرِّ

اگر روان شود و رفته است تقدیر بروردگار تعالی به بدی فلا أقدر را غیره الا الخیر پس قدرت ندارم
 من که تغییر دهم آنرا بجانب نیکی و وَأَنْقَلَبُ إِلَيْهِ و ببرم آنرا بسوی نیکی و این خود ظاهر است که از شیطان خیر
 نمی آید مقصودش توطئه و کدورت دیگر است که گفت وَأَنْ جَرَى بِالْخَيْرِ فَلَا أَقْدِرُ أَعْدِيكَ وَأَنْقَلَبُ
إِلَى الْبَرِّ و اگر رفته است تقدیر به نیکی پس قدرت ندارم که تغییر دهم آنرا و ببرم آنرا بسوی شر و آتی شیعیان
 وجه چیزست بدست من و قدرت من و این عذر و حیلست از ان لعین و باز داشتن مردم از نفس لعنت
 و عداوت وی و این عذر و محبت وی باطلست و فائده ندارد زیرا که حکم الهی است که او را برانند و بکشند
 و من را برانند و بکشند و محبت و سلطت وی در اضرار و ضلال نبی آدم چنانکه سائر مفسدان و مومنان را برانند و بکشند و حکم
 شرعی مستحق قتل اند و رَأَيْتُ صُورَتَهُ عَلَى صُورَةِ الْخَنَازِيرِ و دیدم صورت ابلیس را بر صورت خنازیر جمع
 خنثی آنکه اورالت نری و ماوی برود و باشد و اما که این صحبت است که وی با زن و مرد یکی است و صحبت
 هر کدام برآمده ضلال وی می نماید لَيْتَ الْكَلَامَ و دیدم او را نرم سخن پوست گفتار و این یا صحبت
 و انکسار و بسط سلطان ولایت وی ضعیفی است وَكَيْفَ قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّ عِبَادِي لَئِنْ لَمْ يَرْكَبُوا السَّيْئَةَ
لَئِنْ كُنَّا كَيْدَ الشَّيْطَانِ ضَعِيفًا یا چنانکه صحبت سالوسان و حیل گران و بازی و این میباشد که نمری
 سخن کسی را از جامی می برند مَسْنُونُ الْوَجْهِ آنکه در روی و بینی او درازی بود و فِيهِ طَائِفَاتٌ شعری در
 در روی او چند تار می بود و در زرخندان وی حَقِيقَةُ الصُّورَةِ خوار و خرد شکل دَمِيمُ الْوَجْهِ
 زشت روی بهال مایل و دیدن ابلیس باین رشتی و حقارت بجهت غلبه حقانیت و عزت دین وی ضعیفی است
 بود که چنین خوار و مزار نمود و اگر فرضا کسی او را بصورت خوب دیده باشد غالباً حال را بخار برعکس آن بود
 و كَأَنَّهُ يَتَلَوُّهُ فِي وَجْهِهِ و گویا که ابلیس زهر خندگی میکند و زرب لب خود در روی من تَلَوُّهُ تَحْلِيلٌ
 همچونده مر و شمر مکن و ترساک و ذَلِكَ فِي لَيْلَةِ الْأَحْدَاثِ ثانی عشر ذی الحجة سنه احدى
 و تسعين و اربع مائة و بود این واقعه شام در شب یکشنبه و دوازدهم شهریور الحجه سال چهارصد و نود و یک

این سخن از شیطان است
 و این سخن از شیطان است
 و این سخن از شیطان است

و این سخن از شیطان است
 و این سخن از شیطان است

و این سخن از شیطان است
 و این سخن از شیطان است

و این سخن از شیطان است
 و این سخن از شیطان است

و باین حساب عمر شریف آنحضرت رضی الله عنه در آن وقت بست و کیسال باشد چه تولد شریف و در چهارصد و
 هشتاد و یابفتاد و یک بود پس وقوع این واقعه در ابتدای حال آنحضرت بود و آوان تحصیل علم و خود آنحضرت
 از عمر منظر عوارق کرامات و مصدر خیرات و برکات بود رضی الله عنه بیت باش تا پیش حال تو بهار و گشت
 یک گل از صد شگفته است گلستان ترا که چا حدیث حسنت را هنوز آغاز می نمیم **المقالة الثانية**

وَالْعَشْرُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ لَا يَزَالُ اللَّهُ يُبْتَلِي عَبْدَهُ الْمَوْتُ مِنْ هَيْمِثِهِ است
 حکم الهی و جاریست سنت وی جل و علا بر آنکه مبتدا میگردد و اند بنده مؤمن خود را که مخصوصست جبروت و
 وی علی قدر ایمان بران ایزده ایمان وی فَمَنْ عَظَّمَ إِيْمَانَهُ پس کسی که بزرگ و قویست ماده ایمان
 و کثر و بسیار است صد و آنکه واحکام ایمان از وی و ترا یک و افزونست ظهور انوار و نتائج آن در
 عظمه بکلا و بزرگست بلای او بدانکه آنچه از احکام را دیده و نوازل قدریه حق بر بنده نازل شود آنچه
 طبع و موافق شهوت نفس بنده افتد از زبان عرف لطف و عطا خوانند و آنچه مکرده نفس و مخالف طبع بود
 و بلا گویند و نظر بحقیقت هر دو از قبیل لطف و عطا است تفاوت در ظهور و اخفای لطفت بهم نسبت عام و هم
 خواص و نسبت خاص خواص اما نسبت عامه جهت کفایت ذنوب و منع از معاصی آنهاست و در شهوات و لذات و
 وقوع در مهادمی نفس و عصیان و نسبت بخواص رفع درجات و فرید ثواب و حصول کمالات و کرامات و در برود
 قسم ترکیه و تربیت بنده مقصود است و نسبت باخص خواص دوام شهود و حضور و بیداری و تقطاع از التفات
 به مساوی مطلقا و درجات و المحطات که حکیم جلیب و بشیر طاری گردد و اشتراق الی الوار محبت و ابراز اسرار و
 و از سیاق عبارت چنان ظاهر میشود که کلام وی رضی الله عنه و تمثاله از قسم ثالث است و الله اعلم چنانکه
 فرمود **الرَّسُولُ بَلَاءٌ عَظِيمٌ** بلاء النبی رسول که مبعوث است بهدایت خلق و باو
 کتاب و شریعت است بلای او بزرگتر و سخت تر است از بلاهای نبی که مبعوث است بی کتاب و شریعت
 لَأنَّ إِيْمَانَهُ عَظِيمٌ زیرا که بدستی و رستی ایمان رسول بزرگتر و قوی تر و آثار و انوار او بیشتر و زیاده تر و قدر

و این حساب عمر شریف آنحضرت رضی الله عنه در آن وقت بست و کیسال باشد چه تولد شریف و در چهارصد و هشتاد و یابفتاد و یک بود پس وقوع این واقعه در ابتدای حال آنحضرت بود و آوان تحصیل علم و خود آنحضرت از عمر منظر عوارق کرامات و مصدر خیرات و برکات بود رضی الله عنه بیت باش تا پیش حال تو بهار و گشت یک گل از صد شگفته است گلستان ترا که چا حدیث حسنت را هنوز آغاز می نمیم
 و کثر و بسیار است صد و آنکه واحکام ایمان از وی و ترا یک و افزونست ظهور انوار و نتائج آن در عظمه بکلا و بزرگست بلای او بدانکه آنچه از احکام را دیده و نوازل قدریه حق بر بنده نازل شود آنچه طبع و موافق شهوت نفس بنده افتد از زبان عرف لطف و عطا خوانند و آنچه مکرده نفس و مخالف طبع بود و بلا گویند و نظر بحقیقت هر دو از قبیل لطف و عطا است تفاوت در ظهور و اخفای لطفت بهم نسبت عام و هم خواص و نسبت خاص خواص اما نسبت عامه جهت کفایت ذنوب و منع از معاصی آنهاست و در شهوات و لذات و وقوع در مهادمی نفس و عصیان و نسبت بخواص رفع درجات و فرید ثواب و حصول کمالات و کرامات و در برود قسم ترکیه و تربیت بنده مقصود است و نسبت باخص خواص دوام شهود و حضور و بیداری و تقطاع از التفات به مساوی مطلقا و درجات و المحطات که حکیم جلیب و بشیر طاری گردد و اشتراق الی الوار محبت و ابراز اسرار و از سیاق عبارت چنان ظاهر میشود که کلام وی رضی الله عنه و تمثاله از قسم ثالث است و الله اعلم چنانکه فرمود
 ایمان رسول از نبی است

و میراث او در جناب حق بلند تر و محبت حق مراد غالب تر و افراتر است از نبی و الانبیاء بلاء و اعظمه
 مِنْ بَلَاءِ الْبَدَلِ وَ نَبِیُّ بِلَایِ او بزرگتر است از بِلای بدل و بَلَاءُ الْبَدَلِ اعظم مِنْ بَلَاءِ الْوَلِیِّ
 و بِلای بدل بزرگتر است از بِلای ولی سابقا معلوم شد که بدلیت مرتبه ایست و الاثر از مرتبه اصل
 و ولایت و کلام وی رضی الله عنه در مواضع متعدده صریح است در آن کُلِّ وَاحِدٍ عَلٰی قَدْرِ اِيْمَانِهِ
 و یقینیه هر یکی از رسل و انبیا و ابدال و اولیا مبتلا اند بر اندازه ایمان خود و یقین خود و اصل
 ذَلَاکَ وَ دَلِیلُ وِیْرَانِ آن قَوْلُ النَّبِیِّ عَدِیْتُ بِغَیْمِیْرِ اسْتَحْلِی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَ سَلَّمَ که فرمود اَنَا مَعَا فِیْرِ
 الْاَنْبِیَاءِ اَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً مَّا کَرِهَ غَیْمِیْرِ بِالتَّفَاوُتِ مَرَاتِبٍ وَ دَرَجَاتٍ سَخَتْ تَرِینُ مَرْدَمَانِ اِیْمِ
 از روی محنت و بلا چه آنچه بانبیا و راه دین و دعوت خلق و مقام قرب از شدت و محنت و رنج رسیدن
 یکی از اولیا نرسید و آنچه سید رسل صلی الله علیه و سلم درین راه از خلق ایند کشتید هیچ یکی نشتید مگر الا مثل
 قَالَا مَثَلُ بَعْدِ اَزْاَنْبِیَاءِ کَرِهَ فَاخْلَعُوْهُ وَ بَرَزْ مَدِیْرَ بِلَایِ او سخت تر و بیشتر فیدیم اللّٰهُ تَعَالٰی اَبْلَکَ بِمِیْثَرِ
 و پیوسته میار و الله تعالی بِلَایِ رَاجِعُوْا لَآءِ السَّادَاتِ الْکِرَامِ مَرِیْنِ مَرِیْنِ بَرِکَ رَاحِشِ یَکُوْنُوْا
 اَبَدًا فِی الْحَضَرَةِ تَا اَنْ کَرِهَ بَاشْتَمِیْشِ وَ مَجْلِسِ قَرَبِ وَ خُلُوْتِ حَضُورِ کَا یَغْفَلُوْا عَنِ الْیَقْظَةِ وَ یَخْبِرُ
 نشوند از بیداری و هوشیاری از دوام شهود حق برو جاتم و اکمل بمقتضای محبت ذاتی مناسب و مقام
 و مرتبت ایشان بمقتضای جبلت و بشریت که برای حکمتی که در ایشان گذاشته شده است از التفات با سوی اگر چه
 برای ایشا و دعوت خلق بحق باشد لَآئِهٖ تَعَالٰی یُحِبُّهُمْ زَیْرَا که وی حق تعالی دوست میار و ایشانرا
 دوستی خاص که یک لحظه جدائی و دوری ایشان از حضرت راضی نیست فَهْمُ اَهْلِ الْمَحَبَّةِ وَ حُبُّوْهُ
 الْحَقِّ پَسِ اِیْشَانِ اَهْلِ مَحَبَّتِ وَ شَالِیْسَةُ اَنْدُ و دوست داشته شده حق اندر و جل و اَلْمَحَبِّ اَبَدًا
 لَا یَخْتَارُ بَعْدَ حُبِّوْیْهِ و دوست دارند همیشه بر تمیزند و نخواهند دور بودند محبوب خود را چون
 اینجا بجای سوال بود که اراده قرب و حضور یا فاصله غم و عذابا که موجب جور و سُرور اند و خاصیت سبب

قال النبی صلی الله علیه و آله انما صارت الانبیاء اشد الناس بلاءا

محببت ایشان
 و دوست داشتن
 و التفات

عزیز محبت و رضا مندی و شکر گزاری اندیز میشود و تخصیص بجهت و بلا صیت و جود و جفا را نهایت
 و نقصان و فتور محبت و دل سروی است در جواب آن می فرمایند قَالَ بَلَاءٌ خَطَافٌ لِقُلُوبِهِمْ
 پس بدار باینده و کشنده است مردلهای ایشان را بحضرت حق وَقَدْ لَبَّيْتُ سِرِّهِمْ بِمَنْعِهِمْ عَنِ الْمَثَلِ
 الی غیر مَطْلُوبِهِمْ و بند است مرغبهای ایشان را که باز میدار و ایشان را از خمیدن بجانب غیر مطلوب
 ایشان که حضرت حق است جل و علا و السکون و الا زکیان الی غیر خالقین و آرا میدن و مال
 شدن بسوی غیر پیدا کننده خود و در اعطای نعمت و آسایش چون ملائم طبیعت و موافق نفس است حتمال
 میل بدان در کون بآن دار و بخلاف بلا و محنت که بی فراحت نفس و تشویش اغیار متوجه و مشغوف محبت
 ذات میدار و سخن در آریاب یقین و گرفتار ان محبت ذات نیست که لطف و مهر نزد ایشان بکیان شد چنان
 گفته است بیت عاشقم بر لطف و بر قهرش بجد این عجب من عاشق این سر و ضد نه هست
 پیمانان و نفس پرستان که حکم مولفه القلوب دارند و مصدق آن اصحابه خیر طمان ^{قلب} بدان اصحابه فتنه
 علی وجه باشند و حق ایشان اگر اعتنائات لطف صلاح از قهر باشد اما آریاب یقین که از تفاوت احوال و فتور
 اوقات محفوظ اند با سپاسی بای از کامرانی نعمت نسبت با ایشان صلاح و اوفق است و از نظر بر نعمت و التفات
 با سویی اگر چه لحظه باشد نگاه دارند رسید رسل و سلطان مقربان را صلی الله علیه و آله و سلم چون در غار نظر علم
 جامه افتاد جامه از تن بکنند و بخشید با وجود شهود و دایم و وصول قرب حقیقی مقام نازکست و در نمیتوان
 تری هست که به تعبیر است نمی آید بیت یک چشم زدن غافل از ان ماه نباشتم ترسم که نگاهی کشد
 آگاه نباشتم فاذا دام ذلک فی حقهم پس چون دایم باشد نزول بلا و حق ایشان ذابت
 اهلوتهم گداخته میشود و فانی میگردد و هواهای ایشان و انکسرت نفوسهم و شکست
 میخور و نفسهای ایشان و تمیز الحق من الباطل و جدا میشود حق عرف و دین خالص از این
 باطل که هوای نفس و التفات با سویی حق است و ذوبان هوا و انکسار نفس و تمیز حق از باطل که فرع بقای آنها

در اولیا و ابدال اشکال ندارد چه ایشان محفوظ اند در معصوم و در حق ایشان میل هوا و التفات با سوای
 احیانا ناجائز است پس از ان حق سبحانه تبارک میکند بر جنت خود بتوبه و لفظه اما در حق انبیا و رسل صلوة الله
 علیه و سلامه بمقتضای جبلت و بشریت است بر وجهیکه مناسب علمو مقام ایشان است و از ایشان باقی
 گذاشته شده است قاعده که قوم بسته اند آنست که حصه شیطننت از ایشان مطلق کشیده شده و سینه صافی ایشان
 از ان شسته شده است و از نفسانیت نیز کلیات آن بر آورده بعضی جزئیات بغت لطافت و نورانیت
 گذاشته شده است تا سبب صدور آثار آن باعث تشریع احکام و دریافت اُمت شرف آشیاع آن گردد
 این قاعده ایشان حق مطابق علم است اما در حال سید المرسلین دم نتوان زد که حال و مقام او از تشابهات است
 و ما لعلم ناویل الا الله حق آنست که وی ازین کلیه مستثنی و ازین قیاس بیرونست منصرح او برتر از آنست که آید
 بقیاس * وان الله اعلم فتتروى الشبهات پس منقبض میشود و کشیده میگردد و بنزول و دوام باز میماند
و محبتها و اکراذه و خواستها و الميل الى اللذات و میل کردن بسوی فیه و الراحات باجمعه
و انسایشها بتمام دنیا و آخری در دنیا و آخرت الى ما یلی النفس من روی میشوند این صفات همه
بجانب نفس نمیتوانند پیش آمد و سرایت کرد بجانب دل چنانکه لشکری بیک جانب افتد و فراهم آید
و یصیر السکون الى وعد الحق و باز میگیرد و آرام بوعده حق غرور جل که صابران را کرده است
و الرضاء بقضائه و خوشنود بودن بقضای حق و القناعة بعطائه و بسندگی کردن بدین و
و الصبر علی بلائه و شکیبائی کردن بر آزمائش وی تعالی و الامن من شر خلقه و ایمن بودن
از بدی خلق و می نه ترسیدن از ایشان بتوکل و تفویض امر بوی الى ما یلی القلب باز میگیرد و این صفات
بجانب دل یعنی مؤمن صاحب یقین کامل الایمان را صفات نفسانیه که ظلمات اند همه بجانب نفس می افتند و چون
نفس و هوای وی منزه و منکسر میگردد این صفات نیز همراه او متصفی و منعدم میشوند و صفات حمیده قلبیه که
از قبیل الوارند بجانب قلب می آیند و بجنود الوار تقویت و تائید وی می نمایند فتقوا من سؤکة

الْقَلْبُ پس قوی میگردد و ستری و سروری دل فقیه و الولاية على الجوارح اليه پس باز میگردد
 بادشاهی و تصرف بر اعضا و اندام بسوی دل بیرون می آیند از تصرف نفس و ظلمات آن پس مستنور میگردد و در باب اول قلب
 مستور با نور صفات مذکوره باز در شرح تفصیل همین سخن میفرمایند که لَانَّ الْبَلَاءَ يَقْوِي الْقَلْبَ وَ
 الْيَقِينَ زیرا که بدستی بلا قوی و محکم میگردد و اند دل را و یقین را و تحقیق الایمان و الصبر و ثابت و درست
 میگردد و اند ایمان و صبر را و یضعف النفس و الهوى و مست و ناتوان بسیار و نفس و هوا را بوجود
 نورانیت صفات قلب و عدم ظلمات صفات نفس و لَا تَكُلَّمَا وَصَلَ الْآلَمُ وَ نَزَلَ جِبْتُ الْكَرِيمِ
 هرگاه رسید و در بلا و مصیبت و وَجَدَ مِنَ الْمُؤْمِنِ الصَّابِرَ وَ الرِّضَاءَ وَ التَّسْلِيمَ لِفِعْلِ الرَّبِّ
 و یافته شد از مسلمانان شکیبائی بر در و بلا و خوشنودی بقضای الهی و گردن نهادن هر که و در کار را
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَ شَكَرَ لَهُ وَ خوشنود میگردد و خدا از آن مؤمن و شکر میگوید هر او را وی تعالی یعنی جزای اعمال و
 ده چند آن وزیر و پادشاه و ممد و مجاهد الممدد پس می آید مؤمن را از جانب حق بد و نورانیت و الزیاده و بشی و عمل
 وَ التَّوْفِيقَ و ساز و آرمی اسباب عمل قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ
 زیاد و بکنیم نعمت را و بکنیم و توفیق می بخشیم و درین کلام رمز است با آنکه اصل و طیفه در نزول بلا شکر است
 بجهت تضمین و می الطاف خفیه و نعمتهای باطنیه اصبر و تسلیم بدل اوست و در بعضی از کلمات قدس و
 رضی الله عنه آمده در وقتی که پرسیده شد از حضرت وی غنی شاکر فاضلتر است یا فقیر صابر فرمود فقیر شاکر فاضلتر
 از سرور و بعد از ذکر حال خواص ضابطه بیان نمایانند شامل احوال عموم و خصوص در معارضت نفس و قلب
 مطالبه نفس شهوات را و اجابت قلب و عدم اجابت او و نفس را و نتایج و لوازم هر دو قسم میفرمایند و از آنجمله
 النَّفْسُ يَطْلُبُ شَهْوَةً مِنْ شَهَوَاتِهَا وَ لَذَّةً مِنْ لَذَائِهَا مِنَ الْقَلْبِ چون بجنبه نفس و بر آید بصفت خود
 بیاز جستن خواهشهای ز خواشههای خود و فرزه از فرزه های خود از قلب فاجابها القلب الى المطلوبيها
 پس پاسخ و بد نفس را قلب برسانیدن نفس را بد آنچه باز می جست از شهوات و لذت و ذلالت من غیر

أَقْرَبُ مِنَ اللَّهِ وَأَذِنَ مِنْهُ وَحَالٌ أَنَّهُ اجَابَتْ قَلْبَ نَفْسٍ رَاشِدَةٍ وَلِذَلِكَ بِلِ امر و امر و از جانب حق
ولی دستور از جناب وی تعالی است امر و شهوت و لذت مباح است و مراد امر و اذن باطن است چنانکه سیاق
کلام ناظر در آن است و فرق میان امر و اذن نیست که در امر طلب است و فرمودن کار است بطریق اجاب
یائید و در اذن طلب نیست بلکه برداشتن مانع است از آن با بحث پس باین اذن فرو تر از مرتبه امر است
ولهذا گفته اند که اذن قوت و استعدادی نباشد و امر فعل و وجودی آرد پس چون اجابت قلب نفس را
بمطلوب وی بی امر و اذن حق باشد حَصَلَتْ بِذَلِكَ غَفْلَةٌ عَنِ الْحَقِّ حَاصِلٌ مَشْهُورٌ وَ پدید میگرد
بآن اجابت بخیری از یاد حق و شَرِّكَ و پدید میگرد و شرک پرستیدن نفس و اطاعت وی و مَعْصِيَةٍ
و پدید میگرد و گناه بارتکاب آنچه نفس طلب دارد از شهوت و لذت فَعَمَّهَا اللَّهُ پس فرو میگرد و التَّجَافُ
هر دو را نفس را جهت طلب شهوت قلب را جهت اجابت نفس بِالْخُذْلَانِ بفر و گذشتن و یاری نمودن
و تَوْفِيقٌ بَزَكْرَتِهِ وَ الْبَلَايَا وَ مَجْنَهَا وَ آتِهَا وَ تَسْلِيَةُ الْخَلْقِ وَ بَرَكَا شَتْنِ خَلْقٍ رَاوَا لَا يَدَاءُ
و التَّشْوِيشِ وَ الْاَوْجَاعِ وَ الْاَقْرَاضِ وَ رَجَاهَا وَ آفَتَهَا وَ دَوَاهَا وَ بَارِيهَا قِيَالُ كُلِّ وَاحِدٍ مِنَ الْقُلُوبِ
و النَّفْسِ حَظًّا مِنْ ذَلِكَ پس بیاید و میگرد و هر یکی از قلب و نفس نصیب خود را از بلاها و آفات تقدیم قلب
گوید از جهت آنست که مواخذه و عقاب بروی بیشتر و سخت تر است که اجابت نفس کرد و بفرمود وی رفت
و نمی بایست کرد او را و نفس خود بخاصیت خود و مقتضای ذات خود کرد او را چه توان گفت و طاهر آنست که
مراد باین بیا یا که اینجا مذکور است آن خواهد بود که بظاهر و باطن از قبیل قهر و غضب است متضمن لطف که مقصود از آن
تربیت بنده و ترک کینه نفس است بقرینه ذکر خذلان و اگر اینجا نیز تصریح و زاری کند و بنالد و التجا بجناب حمت آرد
باز همان حکم دارد که گذشت فَإِنْ كُنَّ حُجُبُ الْقُلُوبِ النَّفْسِ إِلَى مَطْلَبِهَا پس اگر اجابت نکند قلب
نفس را برسانیدن نفس بمطلوبش حَتَّى يَأْتِيَهُ الْإِذْنُ مِنْ قَبْلِ الْحَقِّ تا آنکه نیاید قلب اذن از جناب
حق اکتفا باذن از جهت اراده یعنی شامل امر است یا اشارت بکفایت اذن بی امر و جنباب اگر چه بعضی

البواب دیگر فرموده اند که بجز اذن قناعت کن تا فرنگت و جیرنه در آن دنیا که در مقاله ششم گذشت و او
از جانب حق می باشد یا الهام فی حق الاولیاء و وحی صریح فی حق المرسلین و الا انبیاء
و وصف وحی بصریح برای تاکید است و تقریض بانکه الهام امری است که در باطن می باشد بنوری که در
صحیح ولی است و از کلام وی در بعضی مواضع ظاهر می شود که صریح امر نیز در حق بعضی از اولیاء می شود و با وجود
آن از مرتبه وحی سافل و نازل است و حجت نیست مگر در احکام باطن بخلاف وحی که حجت است و ظاهر و باطن
و با وی روح الامین است که حکم خاتم برنامه دارد و یعمل علی ذلک عطاءً و منعاً عمل کرده می شود
و الهام در دادن و ندادن و گردن و ناکردن و چون اجابت نکرد و قلب نفس را همه ها الله تعالی آفریده و
الله تعالی قلب و نفس را با رحمة بجهش و در و مهربانی کردن و البرکة و نعمتهای ظاهری و باطنی آفرودن و العافیة
و جمیع علل و مکروهات و دفع کردن و الرضا و در جمیع احوال و اوضاع خوشنود ساختن و التورود و
بکمال ایمان و یقین روشن کردن و المعرفة و بذات و صفات و افعال خویش شناسا گردانیدن
و القرب و مجتنب غرت کراست و مشاهدت نزدیک ساختن و القناء و اخلق و هر چه با سواهی حضرت
و اتست بی نیازی بخشیدن و السلامة من الافات و از تمامه آفات و مخافات سلامت داشتن
فَاعْلَمْ ذَٰلِكَ وَ احْفَظْهُ یعنی بدان آنرا که گفتم و نگهدار آنرا و اخذ بر البلاء جدائی المسارعة الی
اجابة النفس و الهوی و تیرس نزول بلا و سخط الهی را البته در شبانی کردن با جابت نفس و هوا و شهوات
و لذات بَلْ تَوَقَّفْ بَلْکَ بایست و زود مرد و بسوی آن و تَرَقَّبْ فی ذَٰلِكَ اذْکَ الْمَوْلَى و منتظر باش
در ارتکاب شهوات و لذات اذن خداوند تعالی را اَفْتَسَلَمَ فی الدُّنْیَا و العقبه پس سلامت مانی دنیا
و آخرت انشاء الله تعالی **المقالة الثالثة والعشرون** قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
وَارْضَاكَ بِالْذُّوْنِ خوشنود باش بفرود و حقیر و اندک از رزق و الزمة جدا و لازم گرد
پیوسته و پییده باش آنرا یعنی قانع باش بدان و آرزو مکن اعلی و بزرگ و زیاده را حتی یبلغ الکتاب

أَجَلُهُ تَأْتِيهِ بِسَدَاحٍ نَوَاشِئَةٍ نَوَاشِئَةٍ وَفَضْلًا كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا
 الْأَعْلَى وَالْأَعْلَى بِسَبْعِينَ مِائَةً أَلْفًا مِائَةً وَفَضْلًا كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا
 أَنْفُسَ مِائَةٍ كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا
 بِالْإِعْنَاءِ دُنْيَا وَآخِرَى بِرَجْعٍ دَرْدَنِيَا وَآخِرَتٍ وَكَاتِبَةٍ وَبِي عَاقِبَتٍ بِدَوْلَةٍ عَدُوٍّ وَبِي تَجَاوُزٍ
 أَنْ حَرَمَتْ تَرْقِي مَنْ ذَاكَ إِلَى مَا هُوَ أَقْرَبُ عَيْنًا مِنْهُ بِسَبْعِينَ مِائَةً أَلْفًا مِائَةً وَفَضْلًا كَرِيمًا
 كَمَا أَرَامَ يَابَنَهُ تَرْوِخًا شَوْنَةً تَرَأْسَ جِثْمٍ دَرَوِيٍّ أَنْزَلَتْ سَابِقَ وَاهْنًا وَكَوَارِثَ أَنْزَلَتْ وَاعْلَمُ
 إِنَّ الْقِسْمَ وَبَدَانَ بِرَيْتِكُمْ قِسْمَتٌ تَوْصِيْبٌ أَنْجِيْهُنَّ أَنْزَلَتْ وَتَقْدِيرٌ مُنَوَّدَةٌ لَا يَفُوتُكَ بِتَرْكِ الْطَّلَبِ
 وَتَسْغِيذًا رَدِّ تَرَاكُزًا شَتْنِ طَلَبِ سِتِّ هَيْنٍ تَوَكَّلْ كُنْ مَرْزَانِ بِاَوْسَتْ رَزَقٌ تَوْبَرُوزٌ تَوْعَاشِقٌ تَرَأْسَتْ
 مَكْرًا أَنْكَ طَلَبِ نِزْمِ قِسْمَتِ بَاشَدَ أَنْزَلَانَ طَلَبِ بُوْجُوْدٍ خَوَادَّ أَمَدٍ أَكْرَحْصُولِ نَصِيْبٍ وَابْتِهَادِ سَاخْتَهَ أَنْزَلَتْ
 مَرْتَبِ بَرَّانِ دَاشْتَهَ أَنْزَلَتْ بِبُوْجُوْدٍ خَوَادَّ أَمَدٍ وَطَلُوبِ حُجُوصِ خَوَادَّ بَاجَمِيْدٍ وَكَرْمُوقُوفِ بِطَلَبِ نَدَاشْتَهَ أَنْزَلَتْ
 بِبُوْجُوْدٍ مِيرَسَدِ وَكَرْمُوقُوفِ طَلَبِ قِسْمَتِ شَدَهَ اسْتِهَامِ خَوَادَّ بُوْجُوْدٍ أَمَدٍ وَطَلُوبِ نَدَاشْتَهَ أَنْزَلَتْ
 كَرْمُوقُوفِ بَرَّانِ طَلَبِ أَنْزَلَتْ تَوْجُوْدٍ طَلَبِ تَوْصِيْبِ تَقْلِ بَاشَدَ وَرَاجِحَانِكَ أَكْرَحْصُولِ كُنِيْ بِيَابِي وَكَرْمُوقُوفِ
 طَلَبِ كُنِيْ بِيَابِي أَنْجِيْنِ نِيسَتِ حَاصِلِ أَنْكَ بَعْدَ أَنْزَلَتْ بِبُوْجُوْدٍ مِيَابِي أَنْزَلَتْ لَطِيْبِ مِيَابِي أَنْزَلَتْ كَفْتَهَ اسْتِهَامِ طَلَبِ
 شَيْئًا وَجَدَّ وَجَدَّ سِتِّ حَسْبَتِ وَجُوْدِ نِيَابَتِ كَسِيْ مَرَادِوْلِيْ كَسِيْ مَرَادِوْلِيْ بَدَلَتْ وَجُوْدِ وَهَآلِيسَ
 لَكَ بِقِسْمِ لَا تَنَالَهُ بِحَرْصِكَ فِي الطَّلَبِ وَالْجِدِّ وَالْإِجْتِهَادِ وَحَيْرِيَّةِ قِسْمَتِ تَوْنِيْ بِيَابِي
 تَوَانِزِ بَارِزِ وَتَوْنِ بَرِزِ تَوْدِ طَلَبِ وَكُوشَشِ وَقُوَّتِ وَطَاقَتِ بَكَارِ سِتْنِ وَطَرِيقَةِ اِهْلِ بَدَايَتِ أَنْزَلَتْ
 آخِرَتِ جَدِّ وَاجْتِهَادِ نَمَائِنِ طَلَبِ وَكُوشَشِ سَبَاكَرِ كُنْدِ وَدَرَكِ دُنْيَا صَبْرِ كُنْدِ وَتَوَكَّلِ وَرَزَنْدِ خِيَانِكَ فَرَمُودِ
 فَاصْبِرْ بِسَبْعِينَ مِائَةً أَلْفًا مِائَةً وَفَضْلًا كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا وَفَضْلًا كَرِيمًا
 مِيدَارِ دَوَّارِضِ بِهَ وَرَاضِيْ بَاشَ بَدَانَ دَوْرَ بَاشَ أَنْزَلَتْ وَخَتِيَارِ نَفْسِ خُودِ وَلَا تَأْخُذْ بِكَ وَلَا تَعْطِ

اجتناب
 کوشش کردن
 راه صواب
 و باصلاح
 عبارت از
 استنباط
 شریعت
 و ازین
 و جمیع
 و تکیه
 است بر غایت

الهه هواه اشارت بدانست و این جرئت در مقام قرب و عزت و کبریا ی حق و البته عقاب و عتاب مق
 رابران واقع است قال الله تعالى ان الله لا يغفر ان يشرك به و يغفر ما دون ذلك لمن يشاء
 بدرستی که خدای تعالی نمی آمرزد شرک آوردن را بوی و می آمرزد هر چیز را که جز شرک است مگر کسی را که
 و بچنانکه اشراک با ثبات دینی و بت پرستی عوام را در شریعت شرک است و حکم الهی آمرزیده نمی شود
 و عویستی خود پرستی نیز در طریقت نزد خواص حکم کفر و شرک دارد و البته عتاب بران متوجه است کمال تقصیر
 و اهل قرب بدان مأمور و تقصیر دران مأخوذ و معاتب الله الشراك جدا ولا تقربه و پرستیدن شرک
 البته و ترویج مشوآنرا و اجتناب عنه في حرركاتك وسكناتك و یکسو شوآنرا و در جمیع افعال تو از
 حرکت و سکون فعل و ترک و کلبات و نهارك و در جمیع اوقات تو شب و روز فی خلواتك و
 خلواتك در تمامه احوال تو در تنهایی و بهشتی و نهان و آشکارا و اخذ را المعصية في الجملة و تیر
 از گناه کردن در همه احوال و اوقات تو فی الجوارح و القلب و اعضا و در دل و اترك الاثم ماطفه
 منه و ما بطن و ترک کن چیز را که موجب توبه میشود و آنچه بد است از آن و آنچه پوشیده است و لا تقرب
 منه و مگر نزد خدای عزوجل فیدرنگت پس درمی یابد ترا یعنی خیال کن که گریختن از عذاب و می
 مصرع بجایزه که از تو گریزد و بجا رود و لا تنازعه في قضائه فيقصمك و کشاکش خصومت کن خدای
 بشیر و اختیار تو و ترک صبر و رضا و قضای خدای پس بشکند پاره پاره کند ترا و لا تقرب منه في حمله فخذلك
 و تهميت کن خدای او حکم خدا بتکذیب و تشکیک در وعده او و انکار رحمت و حکمت و تقدیر او پس فرو گذار و ترا بیا
 از تو توفیق و نصرت را و لا تغفل عنه فبذنيك و غافل و بخیر شو از یاد او پس فراموش کند و محروم
 گردد و انما الفضل من رحمت خود و در بعضی نسخ فیه یک پس بیا گمانه بوشیار گرداند ترا از خواب غفلت و غروب
 غفلت این نسخه مناسب تر است باین قول که میفرماید فبذنيك پس مبتلا گردد و بیا زما بدتر از بخت و
 بیا تا بهشت را نوی و غفلت نورزی و لا تحدث فی دار حادته فیه لک و تو پیدا میار و سر آ

له سبب فيهم
 و کبریا و عتاب مق
 و غفلت نورزی و لا تحدث فی دار حادته فیه لک و تو پیدا میار و سر آ

وی و ولایت و قدرت وی چیزی نوپیدا شده را که در آن دعوی هستی و قدرت و حول و قوت باشد نیست
 و نابود گرداند ترا و تواند که مراد احداث بدعتی و اعتقادی باشد در دین و ملت و این مایم تراست با آنچه میفرماید
 که وَلَا تَقُلْ فِي دِينِهِ بِهَوَاكَ فَيُزِيلُكَ و مگو در دین وی سخنی مخالف حق بهوای نفس خود پس هلاک گرداند ترا
 تا مانع از احداث و ابداع خلاف دین و شریعت گردد و یُظِلُّ قَلْبَكَ و تاریک گرداند دل ترا و یُسَلِّطُ
 اِيْمَانَكَ و بر باید ایمان ترا و مَعْرِفَتَكَ و معرفت ترا و یُسَلِّطُ عَلَيْكَ شَيْطَانَكَ و برگمارد بر تو
 شیطان ترا تا گمراه گرداند و در راه وی و سوسه و ضلالت افکند ترا و نَفْسَكَ و برگمارد بر تو نفس ترا
 تا گرفتار گرداند ترا بتبیر و اختیار و دعوی حول و قوت و هَوَاكَ و برگمارد بهوای نفس ترا تا و راه وی بدعت و اتباع باطل
 و اعتقادات فاسده و تاویلات زالیغه بیندازد و شَهَوَاتِكَ و برگمارد بر تو شهوات و محبتها و خواهشهای
 تا و معاصی و وقوع در محرمات و مکروهات و استیفای لذات و انهماک در شهوات بیهی و اَهْلَكَ و جبرِ اَنَكَ
 و اَصْحَابَكَ و اَخْلَا تَكَ و برگمارد بر تو کسان ترا و اهل و عیال ترا و همسایانهای ترا و یاران و دوستان ترا
 تا تشویش دهند و اندکند و مخالفت در زند و یگانگی آرند و جَمِيعَ خَلْقِهِ و برگمارد همه خلق را از مردم و حیوانات
 حتی عَقَارِبَ دَارِكَ تا گروههای سرای ترا و حیواناتها و ماران آنرا و جَنَّتَهَا و پریان که در خانه سرای تو
 می باشند و بَقِیَّةَ هَوَا صَها و باقی خرندها و گزندار که در خانه و سرای تو می باشند فَنُخْضُ عِلَّتَكَ
 فِي الدُّنْيَا پس تیره گرداند زندگانی ترا در دنیا و یُطِيلُ عَذَابَكَ فِي الْآخِرَةِ و دراز گرداند عذاب ترا
 در آخرت این همه بلاها و محنتها و عذابها و تشویشها بجهت گرفتاری نفس و دعوی هستی و افتادن در شرک و کفر است
 اعَاذَ تَنَا اللهُ مِنَ الْمَقَالَةِ الرَّابِعَةِ وَالْعِشْرُونَ قَالَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَارْضَاكَ
 احْذَرُ مَعْصِيَةَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ جِدًّا ترس و پرهیز کن گناه خدا را البته که پروردگار است
 و ولی نعمت است و بالذات مستحق عبادت و این ایلمع و او کبر است از آنکه گویند بترس عذاب خدا را که
 بر معصیت خواهد کرد چه از اینجا قبح و کراهت نفس معصیت و کفران نعمت مفهوم میشود و خود اگر ثواب و عقاب

مکرمی و بهشت و دوزخ نبودی طاعت مولی تعالی باستحقاق ذاتی وی واجب بودی محبت مخالف
 وی حرام و الزم بآیه حقا و لازم گیر در او جدا مشوازان بصدق و ثبوت و ابدل طوفاک
 و جفدک فی طاعتهم و در باز و نگهدار توانائی و کوشش خود را در فرمانبرداری و معتذر را عذر خواه
 از تقصیرات خود که چنانکه باید بجای نمیتوانی آوردی چه گونه سر ز خجالت بر آورم پروست بکه خدمتی پس
 بر نیاید از دستم منتظر عازاری کتبه و قبول کردن حق آنرا مفتقر آوری و شکی و حاجتمندی نمایند
 بدرگاه غنائی و خاضعا متخشعا فروتنی نمایند بشهود عزت و عظمت وی تعالی خضوع و خشوع
 بیک معنی است و خضوع را بر ظاهر حمل کنند و خشوع را بر باطن و ازین جهت خشوع را بصیغه الفعل آورده اند اشارت
 بانکه اهتمام بامر باطن غالب باید یا بجهت آنکه خضوع در ظاهر بیشتر است بی تکلف و در جمع آوردن باطن تکلف
 و عملی نیز باید کرد و مظهر قیاس چشم فرو خوا باننده از غلبه جمعیت حضور غیر ناظر الی خلقه نگاه نکنند
 بجانب مخلوقات بمعده و در ظاهر و باطن و لا تابع لک و پیروی نکنند هوای نفس را ترک و بهای
 دادای حق عبادت و لا طالب للدعواض دنیا و آخری و طلب نمایند عوضها را بر عبادت نه در دنیا
 بحصول مال و جاه و ثلور آثار عزت و کرامت و نه در آخرت بحصول اجر و ثواب و نعیم جنت و لا رتقاء الی
 المنازل العالیة و المقامات الشریفه و نه طلب کنند برآمدن و بالا رفتن را بپلهای بلند و مقامها
 ارجمند و قرب حق و وصول درگاه که حظ نفس و بقای وجود را در آن دخلی باشد اشارتست بمقام صدق
 اخلاص که غرض و عوض را در آنجا دخلی نیست اللهم ارزقنا و اشارت تحقیق این مقام کرده می فرماید که و لا
 بانک عبدک و جرم کن بدان که تو بنده اولی و العبد و ماملک ملک و بنده و سرجه مالک است
 بنده از روی ظاهر و در دست اوست مر خداوند اوست که مالک حقیقی اوست لا یستحق علیه شیئا
 من الاشیاء طلب حق ندارد و بنده بر خداوند تعالی هیچ چیز را و حقی نیست مرا و بر روی سبحانه
 از اجر و ثواب و جاه و منزلت و این معنی در مولای حقیقی ظاهر است چه اسباب آلات از جوارح اعضا و قوت

فرق در خشوع و خضوع ۱۳

در جنبه رفیع
 برین و جانب
 پدید شدن

و قدرت و توفیق اعمال و افعال همه پیدا کرده اوست اجر بر چه چیزی طلبد اگر بداند آنهم فضل اوست
 أَحْسَنُ الْأَدَبِ نَمُوْنُهُ رَأُوْبُ عِبُوْدِيْ رَادُّ اِدَايِ حَقِّ رِبُوْبِيْ اَوْفَا لَتَقِيْمُوْا لَكَ وَ تَمَّتْ مِنْهُ
 خداوند کریم خود را با اعتقاد آنچه در لائق درگاه ربوبیت اوست از جهل و نخل و سفه و کل شیئی عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ
 و هر چه نزد پروردگار تعالی بر اندازه سمعین است نه کم میشود از آن و نه بیش و هر چیزی را مقدار است مخصوص
 و وقتی است معلوم و حالی است معین لا مُقَدِّمَ لِمَا آخِرَ نِیْسَتِ بِشِ كُنْتُ هِ مَرَجِرِ اِیْرَا كِه و ی پس کرده
 وَ لَا مُؤَخِّرَ لِمَا قَدَّمَ وَ نِیْسَتِ بِشِ اَفْکُنْتُ هِ مَرَجِرِ اِیْرَا كِه و ی پیش کرد بَاتِيْكَ مَا قَدَّرَ لَكَ عِنْدَ
 وَ قِيَّتِهِ وَ اَجَلِهِ مِی آید ترا و میرسد بتوجه هر چه تقدیر کرده و نهاده است برای تو و وقتیکه ساخته است و نهاده
 نهاده است برای وی اِنْ نِیْسَتِ اَوْ اَبِیْتُ اِیْرَا كِه و ی و اگر نخواهی لا تَشْرُكُ اَز نَا كِی مَن عَلٰی مَا سَيَكُوْنُ
 لَكَ بِرَجِرِ كِه بِر اِنْجَامِ است که می باشد متر را وَ لَا تَطْلُبْ وَ لَا تَلْهَفْ عَلٰی مَا هُوَ لِغَيْرِكَ وَ تَطْلُبْ مَن
 و در بیغ محذور اند و مگین مشو بر چیزیکه آنچه قسمت کرده شده است مرغیر را فَمَا لَیْسَ هُوَ عِنْدَكَ
 پس چیزیکه نیست آن چیز نزد تو وَ لَا يَخْلُوْا مَّا اِنْ تَكُوْنُ لَكَ اَوْ لِغَيْرِكَ خَالِیْ نِیْسَتِ اَزِیْنِ
 و عشق یا بیباید باشد برای غیر تو فَانْ تَكُنْ لَكَ پس اگر هست برای تو فَاِلَيْكَ صَدْرُ
 پس بسوی تو باز گردانده است و بتورسند است وَاَنْتَ اِلَيْهِ مَقَادٌ وَ مَسِيْرٌ و تو بسوی و
 کشیده میشود و برده میشود فَالِلْقَاءِ عَنْ قَرِيْبٍ حَاصِلِ پس در یافتن تو مر از او دریافتن
 آن متر از زمان نزدیک حاصل است اِطْلُقْ قَرِبَ بِاِحْبَتِ تَفَاوُلِ و تسلی طالب است یا بجهت آنکه
 زبان حیات همه قلیل است و بجهت آنکه هر چه آمدنی است نزدیک است و مَا لَیْسَ لَكَ عَنْهُ مَقْصُوْرٌ
 و چیزیکه نیست برای تو پس از آن باز گردانیده شده و هُوَ عَنْكَ مُوَلِّی و از تو روی اگر و انداخت
 فَاتِّیْ لَكُمْ التَّلَاقِیْ پس از کجا باشد میان تو و او بِشِ اَمِنْ فَاسْتَعِیْلُ بِاِحْسَانِ الْأَدَبِ
 پس در کار باش به نیک نگه داشتن او بِمَا اَنْتَ بِصَدِّ دِهِ و چیزی که تو در راه آن و نزدیک آن

و در پی آن هستی من طاعة مؤلاک از فرمان برداری خداوند توفی و قیامک الحاضر درین وقت که
و حاضر است و حال را غنیمت وان و لا ترفع رأسک و بالا کن سر خود را و لا تمیل عنقک الی
ما سویا و ما مل گردان کردن خود را در چپ و راست بسوی چیزیکه فرمانبرداری خداوند است بکن
بجانب وی دیده بدوز و متوجه باش قال الله تعالی لا تمدن عنقک الی ما متعنا به از و
قنهم دراز مکن نظر خود را بسوی چیزیکه بهره مند گردانیده ایم بدان چیز اصناف کافران از هر که
الحیوة الدنیا که تازگی و خوبی زندگانی دنیا است لفتنهم فیه تا بیازماییم و در فتنه و بلا بیندازیم
ایشان را در آن و رزق رزق ربک و روزی که آماده کرده است پروردگار تو برای تو در آخرت و آنچه داده
تراوردنیا از هدایت و نبوت خیر و البقی بهتر و پائیده تراست فقد نهاک الله عز و جل
پس به تحقیق نهی کرده است ترا خدا تعالی بطریق دلالت عین الالقیات الی غیر ما اقامک فیه
و رزقک من طاعة از نگر بستن بجانب غیر آنچه استاده کرده و داشته شده است ترا در آن چیز
و روزی گردانیده است ترا از عبادت و طاعت خود و اعطاک من قسمته و رزقه و فصله
و آنچه داده است ترا از قسمت خود و بفضل خود و نهماک ان ما سویا ذلک و
اگاهانیده است ترا که آنچه جز آنست فتنه افلتهم به ابتلا و آزمایش کرده و مبتلا گردانیده است
ایشان را بدان و رضاک بقسمک خیر لک و راضی بودن تو بقسمت تو و نصیب تو بهتر است هر ترا
و البقی و پائیده تراست و ابرک و افزون شوند تراست و آخری و اولی و سر و ابر تراست
بحال تو و اولی تاکید آخری است که هر دو بیک معنی است فلیکن هذا پس بیاید که باشد حذر از نصیب
و اشتغال بطاعت و رضا بقسمت و ترک التفات بما سویا آن از زخارف و نیاد ارباب عادت و کار تو
و متقلبک و هتواک و جای بازگشت و سکونت و جای بودن تو و شعارک و دینارک و بانه شعار تو
و دینار تو شعار جامه که بر تن شاید چون پیراهن و ازار و جز آن و دینار جامه بر تن فوق شعار یعنی

لازم حال تو باشد که درون و بیرون ترا در گیر و مراد ک و مراد ک و خواسته شده تو و جانستجوی
 تو و شهوات و مناک و میل و محبت تو و آرزوی تو تنال منه کل المرأ می یابی توازین کار
 همه مطلوب و مقصود را و تصل به الی کل مقام و میرسی تو باین روش بهر مقام و ترقی به الی
 کل خیر و ترقی میکنی و بر میروی بسوی برکتی و لغیر و بهر تاز و نعمت و طریف بطایعه
 و فایز مال نو و نعمتی تازه و سرور و بهر شادی و خوشی و لغیر و بهر چیز گرانمایه قال الله تعالی
 فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ پس نمیداند هیچ ذاتی چیزی که پنهان کرده شده است مگر خیر از او و مال و
 خا اصرف کنندگان را یعنی عبادت جانی و مالی بجا آرند گاه از من قوتی آید از آنچه سبب سردی چشم
 و راحت و آرام ایشانست جز آنکه بجا آید و بجا آید و بجا آید و بجا آید و بجا آید و بجا آید و بجا آید
 العبادات الخمس پس نیست هیچ عبادت کاملتر و مقرب تر از عبادات پنجگانه مراد ارکان خمس
 اسلام است یا نماز یا سجدت یا زکات یا صوم یا حج و فضیلت آنها و ترک الذنوب اجمع و اعظم و مانع
 گناهان همه بزرگترین اعمال است اشارتست بآنکه اهتمام طالب باید که بجانب اجتناب از منہیات
 محرمات و مکروهات بیشتر باشد از ایثار عبادات امثالیه از نوافل و مستحبات بر مثال بیماری که پیشتر کند
 اگر چه احتمال او ویر و معاین شافی نکند اسید شفا اگر چه چندگاه پیشتر افتد و اما اگر او ویر و معاین بخورد
 و پیشتر نکند هر روز و تکرار و اگر یکی از فرائض و واجبات و سنن و رواتب که در حکم آن متصل به است
 بجای آورد و بتقصا و نوافل امثالیه نکند اما از منہیات تمام اجتناب نماید و وصول بمقصود که حصول قرب
 الی الله تعالی شأنه کفایت دارد و این معنی را شیخ علی متقی در رساله تبیین بطریق تفصیل بیان کرده است و کاتب
 حروف در زاد المتقین آنرا ترجمانی نموده و لا اشرف و لا احب الی الله و نیست شریفتر و بلند قدرتر
 و نه دوست و اشته شده تر بسوی خدای عز و جل و لا ازضی عندا و نه مرضی تر نزدی و لا
 قما ذکر کت لک آنچه ذکر و م بر اے تواز اجتناب از معاصی و التزام طاعات و رضا بقسمت و عدم

المقالة الخامسة والعشرون

عاشق الله
والمشقة
عاشق الله
والمشقة
عاشق الله
والمشقة

عاشق الله
والمشقة
عاشق الله
والمشقة
عاشق الله
والمشقة

عاشق الله
والمشقة
عاشق الله
والمشقة
عاشق الله
والمشقة

التفات برخارف دنيا وفتنا الله وَاَيُّكَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى بِهِ تَوْفِيقُ دِيَا وَخَدَايَتَا لِي مَا رَوَى
 بجزئی که دوست میدارد آنرا و راضی است از آن نعمت و احسان خود و جمع کردن مخاطب را با خود
 شریف خود و طلب توفیق بعد از قصد اظهار محبت و انکسار بدرگاه ملک جبار که شمه و مقربان عالم
 بقصد حصول اجابت دعا است برای مخاطبان لطیف این اجابت دعا و شریف او که مقبول و امانت
 چنانکه گفته اند چون همان عزیز است طفیلی نیز عزیز خواهد بود و بلیت موسکین موسی داشت که
 رسد دوست و ربای کبوتر و دوناگاه رسید **المقالة الخامسة والعشرون**
 قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ لَا تَقُولَنَّ يَا فَقِيرَ الْيَدِ لِمَا الْبَيْتُ أَيْ مَحْتَاجٌ خَالِي أَوْ دُونَ
 از متاع دنیا یا موی عنه الدنيا و آریا بها ای گردانیده شده از وی روی دنیا و خداوند
 دنیا یا حاصل الذکر ای گنایم که بچس و کراونی کند و نام او بی برویا جانیع یا نایع ای
 ای شنه یا خویان الجسد ای برهنه تن یا خطان الکید ای شنه جگر یا مشتتانی کل
 زاویه من الارض ای پراکنده کرده شد افتاده و سر گنج از زمین من مسجد و بقاع خراب
 از مسجد و جایهای ویران و مورد و دامن کل باب و برگردانیده شده از هر در و مدقت
 عن کل ممراد بقاء بر وزن محسن بر خاک سپیده از فقر و درویشی و محروم کرده شده از هر مراد دنیا
 و منکسر او مزدحمًا فی قلبه کل حاجة و مرام شکسته و انبوه گشته در دل او هر حاجت و
 مطلب گویای فقیر که این صفت و این حال درمی آید الله تعالی افقرنی بدستیکه خدا تعالی فقیر و
 محتاج گردانید مرا و زوی عینی الدنيا و محید و وریم شید از من دنیا و عذر منی و ترک کن و
 فلا فی و از بای انداخت و بیفکند مرا و گذاشت مرا و قرینی و کمر بجمعه
 و بریشان و پراکنده کرد مرا و فرام نیار و طال مرا و آهانی و امانت کرد و بسک و خوار ساخت
 مرا و کمر طبعی من الدنيا کفاية و ندا مرا از دنیا بچسبندگی کند و کار گذاری کرده شود بدان

وَحَلَّيْنِي وَكُنَّامِ سَاخَتْ مَرَاوَلَمِيرَ قَعْمَ ذِكْرِي بَيْنَ الْخَلْقَةِ وَاجْزَائِي وَبَلَدُكَ دَانِيدَنَامِ وَأَوَارِزْمَهْرَا
 مِيَانِ خَلْقِ وَبِرَاوَرَانِ مِنْ وَأَسْبَلِ عَلَى غَيْرِي لَعْنَةً مِثْلَهُ وَفَرُورِ نَحْتِ بَرِغِيرِ مِنْ لَعْنَتِ رَا از خُورِ
 سَابِغَةً تَامِ وَفَرَاخِ يَتَقَلَّبُ فِيهَا لَيْلَةً وَنَهَارَةً مَيَكِرُ دَوَانَ غَيْرِ دَرِ لَعْنَتِ وَرَشِبِ خُودِ وَرُفُخُودِ
 وَفَضْلَهُ عَلَى وَاعْلَى أَهْلِ دِيَارِي وَفَرْوَنِي وَادَاوَرَا بَرِ مِنْ وَبِرَاهِلِ وَبَارِ مِنْ وَكِلَاكَ مُسْلِمَانِ
 مُؤَمَّنَانِ وَبِرُوَاسِلْمَانِ وَگَرُونْدَه بَدِينِ وَبِحَبْمَعْنَا اُمَّنَا حَوَا وَابْنَا اَدَمَ وَفَرَاهِمِ اَوَرِ دَارَا دَاوَرِ
 مَاحْوَاوِ پَدَرَا اَوَمِ خَيْرَا اَكَا فَا مَرِ بَرِي خَلْقِ كَبِيْتِ لَشْتِي وَنَسَبِ پَدَرِي وَدَرِ مِيَانِ فَرْزَنْدَانِ از
 يَكِ پَدَرِ وَنَاوَرَا يَنْهَمِ تَفَاوُتِ چَرَا سَتِ مَصْرَعِ بِنْدِ گَانِمِ اَيْنِ كَيْ مَقْبُولِ وَآنِ مَرُو وَوَحِيْتِ
 اَكْتُونِ جَوَابِ اَيْنِ مَرُو فِقِيرِي فَرَايَنْدِ وَتَسْلِي مَيَدِ مَهْدَاوَرَا لِقُولِ خُودَا مَا اَنْتَ فَقَدْ فَعَلَ اللهُ بِكَ ذَلِكَ
 اَنَا تَوَايِ فِقِيرِ مَحْتَجِ كَرَسَنَتِ شَرَابِ حَالِ اَيْنِ تَحْقِيقِ كَرُوْدَه اَسْتِ خَدَايِ تَعَالَى بُوَا اَنْزَاكَ اَسْتِ
 طَيْبَتِكَ سَحْرَةً زِيَرَا كَهْ كُلِّ سَرِشْتِ وَخُومِي تَوْبَةِ رِيگِشْتِ وَنِدَائِي مَرَحْمَةِ اللهِ وَنَرِي رَحْمَتِ خَدَا
 بَعْنِي رَطَوِيَّتِ وَنَمِ وَطَرَاوَتِ رَحْمَتِ اَوْ تَعَالَى مُتَدَارِكَ عَلَيْكَ يَ وَرِي پَيِ رَسْنَدَه اَسْتِ هُوَ مِنْ الصَّابِرِ
 وَالتَّوَّابِ وَالْيَقِينِ وَالْمُؤَافِقَةِ وَالْعَلَمِ اَزْ صَبْرِ بَرِ مَحْنَتِ فَقَرِ وَرَضَا بَقَضَايِ حَقِ وَبَقِيْنِ بَعْلِ وَبِ تَعَالَى
 وَسَاوِ گَارِي بَا مَرُو نَمِي وَبِ وَبِ عِلْمِ بَصَفَاتِ جَبَالِ وَبِ اَنْوَارِ الْاِيْمَانِ وَالتَّوْحِيدِ مُتَرَاكِمُ كَدَنِكَ
 وَنُورِ اَمْرِ اِيْمَانِ وَبِ گَانَدِ اَنْسْتِنْ حَقِ وَرَقَا عِلْمِيَّتِ وَخَالِقِيَّتِ بَرِ نَمِ شَيْنَدَه وَگَرَوَانِيْدَه اَنْدَزُو تَوْفِيقِيَّتِ
 اِيْمَانُكَ وَغَرُسُهَا وَبَنْدِهَا پَسِ دَرِخْتِ اِيْمَانِ تُو وَنَشَانْدِنِ اَنِ وَرِخْتِ وَرِزْمِنِ دَلِ تُو وَتَحْمَانِ خَرِخْتِ
 نَابَتَةُ پَايِ بَرِ جَا سَتِ مَكِيْنَتُهُ مُحْكَمِ وَاسْتَوَارِ مَوْرِقَةٍ بَرْگِ بِيروَنِ اَزْمَدَه اَسْتِ مُثْمِرَةٍ لَا مَيُوْدَه وَبِنْدَه اَسْتِ
 مُسْتَزِيْدَةٍ لَا طَلَبِ زِيَادَتِي كَسْنَدَه اَسْتِ مُشْعَبَةٌ شَاخِ شَاخِ شُوْنَدَه اَسْتِ وَشَاخَايِ اَوَمَرِ سُرُوشَاوِ
 مُظْلِلَةٌ سَايِرِ اَقْلَمِ اَسْتِ مَقْوَرَعَةٌ شَاخَايِ اَوِ بِيَا سَبِ آسْمَانِ رَفْتَه فِهِي كُلِّ يَوْمٍ فِي زِيَادَةٍ
 وَتُثْمُو بَسِ اَنْدَرِخْتِ هَرِ رُوْدَرِ زِيَادَتِي وَبِ اَلِيْدِنِ اَسْتِ فَلَاحَا جَعَلَهَا اِلَى سَبَاطَةٍ وَعُلْفِ

نعمت خورا فعل به ذلک کرده است بوی آنرا که محل ایمانه از ص سبغة و صخره
 از جهت آنکه محل ایمان وی که دل اوست مشا به زمین شورستان و سنگستان است که لا یكاد یثبت فیها
 الماء نر و یک نیست که بر جای ماند و آن زمین آب و ثبوت الا شجار و بر و بد روی و رخسان و یترتی
 فیها الذرع و الثمار و تربیت یا بد روی کشت و میوه با فصب علیها انواع سباطه و غیرها
 پس ریخت بر آن زمین گوناگون خاک رو به را و جز آن مما یرئی به الثبات و الا شجار
 از آنچه تربیت کرده میشود بآن گیاه و درختان و هی الدنيا و حطامها و مراد بآن خلک و بطریق
 تشبیه دنیا و اموال و اسباب و نیاست و حطام یعنی شکستن و حطام ریزه و شکسته هر چیزی و اندک مال دنیا
 لیحفظ بذلک ما انبت فیها من شجرة الا ایمان ثباتها و بآن حطام چیزیر اگر رویانیده
 و زمین دل او از درخت ایمان و غرس الاعمال و نهالهای اعمال که نشانه شده است فلو قطع ذلک
 عنها پس اگر برود و دور کند آن سباطه و جز آنرا از آن زمین کجفت الثبات و الا شجار بر آینه خشک
 گرو گیاهها و درختان و انقطع الثمار و بر طرف گرد و میوهها فخر بت الدیار پس ویران
 میگردد و سراها و شهرها و میماند وجود اغنیای مسلمانان در عالم که وجود ایشان و علی و آبا و انبیاء
 وار و هو عز وجل یرید عمارتها و خدایتعالی میخواهد آبادانی دنیا و یار آنرا بوجود اقسام مردم
 فشجرة ایمان الغنی ضعیفة المنة پس درخت ایمان تو نگرست است جای زمین او و حال
 عما هو مشحون به شجرة ایمانک یا فقیر و تنی است از چیزی که پر کرده شده است
 بدان چیز درخت ایمان تو ای فقیر از صفائی که موجب قوت و استحکام اوست فقولها و لقاها
 بما تری عندک پس همانائی و باینگی و درخت ایمان تو آنکه چیز نیست که می بینی نزد وی من الدنيا
 و انواع النعم از دنیا و گوناگون ناز و نعمت فلو قطعها مع ضعف الشجرة کجفت الشجرة
 پس اگر برود دنیا و نعم آنرا با وجود مستی درخت خشک میگردد و درخت فکان کفرا و حجودا

پس بدل میشود ایمان او بکفر و انکار و الحاقاً بالمنافقین و المرتدین و الکفار و پیوستن
 بهم گردانیدن غنی را بمنافقان و از دین برگشتگان و کافران اللَّهُمَّ إِلَّا أَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ إِلَى الْغَنِيِّ
يَا رَبِّ مَكَرًا نَكْمَةً بِرَأْسِ الْغَنِيِّ و بفرستد خداوند تعالی بسوی آن تو انگر عساکراً لشکریا من الصبر و الرضا
 و الیقین ازین صفات که مثابه لشکر باشند و کنند و فتح نمایند و العلم و انواع المعارف
 و از علم ذات و صفات خود و معرفتهای گوناگون قیوسی الا یمان یقاس قوت گیرد و مدواید
 باین صفات فَلَا يَبْأَى بِالنِّقَاطِ الْغَنِيِّ وَالْعِلْمِ پس درین هنگام باک ندارد آن تو انگر به
 بر طرف شدن تو انگری و نعمتها و میگیرد و حکم فقر و قوت ایمان و حکام آن الْمَقَالَةُ

السادسة والعشرون قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ لَا تَكْشِفُ
 الْبُرْقُعَ وَالْقِنَاعَ عَنْ وَجْهِكَ كَشَارُومِي پوش و پرده از روی خود و صراح گفته برقع
 بضم قاف و فتح آن روی بند زنان عرب و قناع پرده و پوشش که بر بالای مقنعه باشد مقنعه کبیره
 افکنند زن و در تعبیر برقع و قناع که از لباس نشاست اشارتست بانکه مرد و تا ظمیر کمال و تحقیق برهان
 توحید حکم زنان دارد و دعوی مردانگی از روی درست نیاید و بانکه اسرار و انوار معرفت و حکم و است که
 و کتمان آن لازم وقت مردان است نظم تا مرتبه کمال حاصل نکند باید که دم از سر حقیقت تزی
 مردان همه در دعوی مردی چو زنند تو خود چه زنی دم که نه مردی نه زنی پس می فرماید پرده از روی
 خود بر میدار و بی حجت دعوی کمال مکن حتی تخرج من الخلق تا آنکه بیرون آئی و فانی شوی
 از مخلوق خلق و گرفتاری بوجود ایشان و اسناد افعال بایشان و رویت ایشان در ضرر و نفع و مدح
 و ذم و طمع و ناخود دوست ایشان است وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهَذَا مَجْلَدُ الْآخِرِ و بگردانی
 بسوی ایشان پشت دل خود را در همه احوال منع و عطا و اقبال و ادبار و سخط و رضا و نزول و هوال
 و تا و تکیه و دعوای نفس تو در مخالفت او امر و نواهی الهی تعالی و تابع گرد و مر آن چیز را که آورده است

الْمَقَالَةُ السَّادِسَةُ وَالْعِشْرُونَ

بِخَيْرِ صَلَی اللہ علیہ وسلم از نزد پروردگار جل و علا شرف تزلزل ارادتک و مناک پسر و شود خواهش
 تو و آرزوهای تو چیزیر که خواسته است حق تعالی از تو و نه نهاده است آنرا برای تو اشارتست بموت
 سگانه که موت از خلق و بنوا و ارواست چنانکه در بعضی مقالات گذشته تقریر یافت فتقنی عن
 الاکوان دنیا و آخری پس فانی و نیست شوی از همه بودنیها و هستیها از آنچه باطن تعلق بدین گیرد
 و از باب خواهش و آرزو بودی ملاحظه حق و شود وجه کریم وی سحانه در دنیا و آخرت فتصویر گارنا
 منسلیم پس بگردی تو همچو آوند رخنه دار که لا یبقی فیك اراده غیر اراده ربك باقی نمی ماند
 در تو خواهشی جز خواست پروردگار تو چنانکه باقی نماند در آوند رخنه دار از آب و هر چه در دست از مالعات
 فتصویر بر یک پس چون خالی شوی از خود و پیر شوی بنور پروردگار خود و چون فانی شوی از خود باقی
 شوی بوی تعالی چه بر فنا را بقا لازم است بحکم اخرج الذور و خل الثور چون ظلمت صفات بشریت بدر
 بر نور الوار ربوبیت و آمد بیت خرج الذور ما من باشد و خل الثور و الممن باشد فلا یکنون
 بغير ربك فی قلبك مکان و لا مدخل پس نباشد مرغی امر و رضا و ارادت و یاد پروردگار ترا
 در دل تو جای بودن و نه راه در آمدن و جعلت بواب قلبك و گردانیده شوی تو در بان دل تو را
 نگذاری کسی که در آید روی بی اذن و رضای مولی تعالی و اعطیت سیف التوحید و داده شود
 ترا شمشیر توحید و یگانگی حق تا غیر او را قطع کنی و قادر و موثر و متصرف ندانی و جز او را یاد نیاری و العظام
 و الجبروت و واده شوی شمشیر شود و عظمت و کبریائی حق تا در جنب آن همه چیز و همه کس حوار و خور و نما
 فکل من رائته دنا من ساحة صدمك پس هر کس که بینی او را که نزدیک شد از فضا ی
 سرای سینہ تو الی باب قلبك بسوی در دل تو تا در آید در آن اندر ت راسه من کاهله
 بر اندازی سر او را از میان دو کتف او و محو و نابود گردانی غیر حق هر ذره کان مقصود است
 شیخ لا بر کس که آن معبود است فلا یکنون لِنَفْسِكَ وَ هَـوَ اِلَک پس نباشد نفس ترا و میل شهوت ترا

وَأَرَادَ تِلْكَ وَمَنَّاكَ وَخَوَاشِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ
 رَأْسُ مُنْشَأَلٍ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ
 وَسَمْتَوَانِ شَيْدٍ وَلَا تِلْكَ مَسْمُوعَةٌ وَنَبَاتٌ لِّقَسِّ وَهَوَاوُ خَوَاشِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ
 قَبُولِ كَرُوهُ شُودِ وَاطَاعَتِ نَمُودِ شُودِ وَلَا رَأْيٌ مُتَّبِعٌ وَنَبَاتٌ إِيْنَارِ رَأْيِ وَاعْتِبَارِ وَاعْتِقَادِ
 كَرَاتِبَاعٍ وَپِروِي كَرُوهُ شُودِ لِّقَسِّ هَوَاوُ خَوَاشِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ تَزَوُّدِ
 إِلَّا اتَّبَاعُ أَمْرِ الرَّبِّ مَكْرِ پِروِي فَرَمُودِ پَرُورِ وَكَارِ عَزَّ وَجَلَّ وَالْوَقُوفُ مَعَهُ وَاسْتَاوُنَ بَا
 پَرُورِ وَكَارِ وَرُكْنِ شَتَنِ اَزَانِ وَالرِّضَاءُ لِقَضَائِهِ وَرَاضِي بُوْدُنِ لِقَضَائِي مِي تَعَالَى بِلِ الْفَنَاءِ
 فِي قَضَائِهِ وَقَدْ رِهَ بَلَكَمْ نِيسَتِ شَتَنِ وَكَمْ شَدَنِ دَرِ قَضَا وَقَدَرُ مِي كَمْ مَقَامِ آنِ بِالْاِثْرِ اَزْ مَقَامِ رَضَا
 كَمْ وَرُومِي شُوبِ مِيسَتِي وَاخْتِيَارِي هِستِ فَتَكُونُ عِنْدَ الرَّبِّ وَآمِرُهُ پَسِ بَاشِي تَوْبَتُهُ پَرُورِ وَكَارِ
 وَتَالِجِ فَرَمُودِ مِي لَا عِبْدَ الْخَلْقِ وَرَأَيْتُهُمْ بِنْدَةَ خَلْقِ وَاعْتِقَادِ مِ اِيْشَانِ وَازِ اِنْجِي مَكْرُورِ شَدَنِ
 مَعْلُومِ كَشْتِ كَرِ نَجْرِ وَحُصُولِ مَرْتَبَةِ فَنَاسِيفِ تَوْحِيدِ وَعِظَمِ وَجْهِ رُوسْتِ مَرُومِي دِهِنْدِ كَمْ بَدَانِ
 سِرْ مَاسَوَايِ بِرِ مِیَانْدَارِ وَنَفْسِ هَوَاوُ اَرَاوَتِ وَنَارِ اِزْوَالِ مِي نِهِنْدِ وَچُونِ كَارِ وَبَارِ فَنَاءِ دَائِمِ وَمُسْتَمِرِّ تَمَكِّنِ
 مَقَامِ شَتَنِ اَنْ كَمْ اَتَمَقَايِ مَاسَوَاوِ اِزْوَالِ نَفْسِ هَوَاوُ اَرَاوَتِ وَنَاسِيفِ تَوْحِيدِ وَعِظَمِ وَجْهِ رُوسْتِ مَرُومِي
 فَإِذَا اسْتَمَرَّ لَا مَرْفِئَكَ كَذَلِكَ پَسِ چُونِ دَائِمِ كَرْدِ دَوَا اِسْتَوَارِ شُودِ اِيْنِ كَارِ دَرِ تَوْبَتِ چُونِ ضَرِيبَتِ حَوْلِ
 قَلْبِكَ سَرَادِقَاتِ الْخَيْرِ زُوهُ شُودِ كَرْدِ دَلِ تَوَسُّلِ اِپْرُوهِ هَايِ غَيْرَتِ لِّعِنِي مَحْبُوبِ اِلَهِی شُومِي وَحُبِ
 اَلْبَيْتِ غَمُورِ بَاشِدِ بِرِ مَحْبُوبِ خُودِ وَنَكْذَارِ وَاوَرَا كَمْ بَغْمِ رُومِي مِلِ وَتَوَجُّهُ نَاصِدِ پَسِ مَنِكْذَارِ دَوَاوُ اَرَاوَتِ
 مَاسَوَاوِ كَمْ تَزَوُّدِ كَرْدِ دِلِ تَوَدُّدِ اِثْقَالِ الْعِظَمَةِ وَزُوهُ شُودِ كَرْدِ دَلِ تَوَدُّدِ قِمَاسِ عِظَمَتِ
 وَسُلْطَانِ الْجَبَرُوتِ وَغَلْبَةِ وَقَرَمَانِ كَبَرِيَا وَحُفِّ مَجْنُونِ الْحَقِيقَةِ وَالتَّوْحِيدِ وَكَرْدِ كَرْدِ شُودِ
 دَلِ تَوْبَتِ كَرَامِي حَقِيقَتِ وَتَوْحِيدِ وَتَقَامِ دُونِ ذَلِكِ حَرَّاسِ مِیْنِ الْحَقِّ وَاسْتَاوُهُ كَرْدِ شُودِ

لا مکتوب
 خراب وید حال
 وینتی رسید ۱۲۵

بجز حصول مرتبه فنا صیفت توحید و عظمت بدست مروت میدهند ۱۱

نزوان نکهبانان از حق عزوجل کید لا یخلص الخلق الى القلب تاراه نیا بخلق بسوی دل تو
 من الشیطان از شیطان و وسواس وی و النفس و الهوی و نفس و هوای او و الاذیة و الاکلا
 الباطلة و خواسته های و آرزوهای نامق و الدعاوی الکاذبة و وعوهای و وعه الناشیة من
 الطباع و النفوس الامرة بالسوء پیدا شونده اند از طبعهای و نفسهای فرامیده بیدی و الضلالت
 الناشیة من الاهویة و گمراهیهای پیدا شونده از هوایهای نفس چون باین مقام رسیدی بمرتبه ولایت
 مشرف شدی و در زمره اولیاد آمدی پس درین هنگام که بحقیقت توحید رسیدی و بشهود حقیقت و
 سلطان جبروت الهی از قبیل تعلق با سوی ربی و بحفظ و حراست حق از خلق و شیطان و نفس و طبیعت ارا و
 و ابائی باطله و دعاوی کاذبه امان یافتی و مقام ولایت رسیدی ان کان فی القدر رحی الخلق اگر زنده است
 و تقدیر الهی آمدن خلق و تو اثرهم البک و در پی یکدیگر آمدن ایشان بسوی تو و تتابعهم و
 تطابقهم علیک و پیایه شدن ایشان و اتفاق کردن ایشان بر فضل تو و ولایت تو
 لیصیبوا من الاوار اللامحة برای آنکه برسند و بیا بیدار نور پدید و درخشان و العلما
 المنیرة و از نشانه های روشن و تابان و الحکم البالغة و از حکمت های نیکورسان و حکمت دانستن
 حقیقت هر چیزی و راست کرداری و راست گفتاری و یروا الکرامات الظاهرة و ببینند
 کرامتهای پیدای معجز از اشتباه و التباس و خوارق العادات المستعززة و ببینند خوارق عادات
 و پیوسته و مستمر معنی محکم و استوار نیز آید از هر کسیریم معنی قوت و تنیزی و برتری اول از مر و خواهد بود و
 خوارق عادت نقیصه کرامات است چه از اجاوت سنت الهی است که جاریست در کائنات و بحیث
 که مراد بکرامات آفاقی باشد و خوارق علوات انفسی و عادات محمول بر عادت دلی باشد و یا مراد بخواص
 عادات صفات کامله و اخلاق عظیمه که علامت و نشان ولایت و کمال انفس اند چنانکه در فرق میان معجزات
 و علامات نبوت گفته اند و مصدوق این کمال کلام حال برکت انجم اوست رضی الله عنه که ظهور کرامات

خوارق از حضرت و سبب جان و چندان بود که از دیگر اولیا نبود ۱۲

و خوارق عادات از حضرت وی چنان و چندان بود که از اولیا دیگر نبوده و پیوسته و پیوسته ظهور می کرد چنانکه
 امام عبداللہ یافعی گفته که کرامت مشہورہ بلغت حد التواتر و معلومہ بالاتفاق ما بلغ مثلها من احد
 من شیوخ الاتفاق و آورده اند که بود کرامات آن حضرت مانند عقده های مرواریدی هم آید
 و ظاہر میگشت کرامات گاهی از وی و گاهی در وی و گاهی با وی و در هر ساعت و هر لمحہ انواع کرامات
 و الوان برکات منظور و ملحوظ میگشت که بیرون از حد و احصار بود و بیست و پنج نگار هر زمان
 و اگر رنگ است بر بزم رخسار لعلش هزار رنگ است پس از ان اشارت میفرماید بقاء و بروز کرامات
 بر خلق و ظهور آثار کمالات بر ایشان و يُزَكِّدُوا بِذَلِكَ و تا افزون کنند خلق بسبب مشاہدہ کرامات
 و خوارق عادات من القربیات و الطاعات از کارهای که بدان نزدیکی جویند بدرگاہ و
 فرمانبرداری های امر و نهی وی و وَالْمَجَاهِدَاتِ و المکاتبات و افزون کنند مجاہدات و کوششها و مشقتها
 و سختیهای عبادتہ رَبِّهِمْ در پیش کردن پروردگار خود و چون بعد از حصول مرتبہ فنا از خلق
 و ہوا و ارادت خلق رجوع آرند و اعتقاد نمایند حِفْظَتْ عَنْهُمْ أَجْمَعِينَ نگہداشت میشود
 از ضرر ایشان ہمہ وَعَنِ النَّفْسِ إِلَى هَوَاهَا و نگہداشت میشود از میل کردن و خمیدن
 نفس بسوی ہوا و دوستی خود و عجبها و از غولشتن بینی نفس و مباهاتها و تعاطفها بالتکثر
بِهِمْ و از فخر کردن نفس و بزرگ شمردن وے خود را بہ بسیار نمودن اتباع و نازیدن بالیشان
 و يَقْبُولُهُمْ لَكَ و بسبب پذیرفتن ایشان مرثیہ اقبال و جوہر الیک و بہ پیش آمدن
 روپهای ایشان و توجہ ایشان بسوی او و کذا لک ان قد مر عجیب زوجہ حسناء جمیلہ و همچنین
 اگر تقدیر کرده شدہ است آمدنی زنی نیک و خوب و حسین و جمال ہر دو معنی نسبی و خوبی است
 و اگر یکی را بر حسن اخلاق و دیگری را بر جمال صورت حمل کنند صورتی دارد و یکفایتها و سائر مؤتلفات
 آمدن آن زن بکفایت روزگار خود و ہمہ بار و گرانی خود یعنی با وجود حسن و جمال مال و مال نیز داشته باشد

که پسندگی کند او را در کار و بار و معیشت وی و مونت وی بر تو نباشد و این در احوال شریف و
رضی الله عنه مذکور است و قتیکه در ابتدای حال حاجت بزن داشت و در تزویج منتظر اذن حکم الهی بود
چنانکه در مقاله حاوی عشر گذشت و چون اینچنین زنی پیدا آید حفظت من شرها نگه داشته
از شر و آفت آن زن و تحمل القالیهها و از بر داشتن گرانیها وی و اتباعها و اهلیها
و نگهداشته میشود از شر تابعان و کسان و قرباتان وی و جل گرانیهای ایشان و صارت عند
مؤهبة و میگردد آن زوج نزد تو بخشش از جانب پروردگار مکفأة کفایت کرده شده از شتر و
و مونت وی و کشیدن مشقت و تعب وی مهنتا مبارک و ساز و ارگردانیده شده منقاة
لطیف و پاکیزه گردانیده شده مصفاة من الغش و صاف و خالص گردانیده شده از بخش مکبر
عین خیانت و ناسر کی و کینه و کد و الحث و از پلیدی و بعضی نسخ و الحث سجا و محله مکسوره و نو
ساکن معنی نره و گناه و خلاف کردن سوگند والد غل و از فساد و تباهی و دغا و الحقد و الغضب
و از کینه و از خشم چه کینه و خشم از رسیدن خلاف مرضی و امری ناملایم طبع خیزد اگر انتقام تواند گرفت غضب
از او و او اگر نتوانست کشاید و ضم داشت کینه در دل نشیند و الحیانة فی الغیب و خالص گردانیده
از خیانت کردن و غیب این لفظ بقاء به تفسیر کریمه حافظات للغیب و معنی دارد و یک آنکه در غیبت مرد
و عفت و عصمت خود از زنا خیانت کند و دوم آنکه در مال و ملک مرد بی اذن وی تصرف نماید فتکون
صحة لك چه پس بیاید آن زن را و فرمانبردار کرده شده مرد را درین هنگام همی و اهلیها آن
زوج و کسان وی محمولة عنك مؤنتها برداشته شده و انداخته شده از تو بار و گزافی وی مدفو
عنك اذیتها دور کرده شده از تو رنجاندن و آزار کردن وی تراوان قد در منها و کد اگر تقدیر
کرده شده باشد از آن زوج فرزندی کان صالحا می باشد آن فرزند نیک و شایسته ذریة طيبة
فرزندی پاک از آلاش آب و خاک ذریة عین باعث خنکی و آرام چشم قال الله تعالی گفت خدا تعالی

در شان زکریا علیه السلام و اصلحنا له زوجة و شایسته گردانیدیم و زکریا را از وجه او را برای ولادت پس
از آنکه نیا زاینده بود و قال الله تعالی و گفت خدا تعالی از زبان پسران خاص خود که دعا میکنند
و میخواهند از وی و هب لنا من أزواجنا وذریاتنا قرة أعین و بخش ما از زنان ما و از اولاد ما
حتی و آرام دیده یا یعنی زنان و فرزندان آبخان ده که بدین ایشان دیده های سر و شود آرام
یعنی باعث شادی و خوشحالی ما باشند و درین و در دنیا و جعلنا للمتقین إماما و بگردان ما را بر
پیشوایان پیشوایان آبخان کامل باشیم و تقوی که متقیان بما اقتدا کنند و قوله تعالی و قول
خدا تعالی از زبان زکریا علیه السلام که دعا کرد برای فرزندی که از حق تعالی طلبید و اجعله رب یتیم
و بگردان او را بار خدا یا مرضی خود و قول و عمل فتکون هذه الدعوات التي في هذه الآيات
پس باشند این دعاها که درین آیههاست معمو لا یها کار کرده شده باین دعاها یعنی مستجاب است
فی حقیقت پاسخ داده شده و قبول گردانیده شده و باره تو پس حاصل گردد و آنچه مقصود ازین دعوات
ان دعوات بها اگر دعا کنی باین دعوات اولی تدع یا دعا کنی یعنی چون اهل شایسته رحمت و
لطف و کرم حق گشتی و از حوال و قوت و خواستش و آرزوی نفس برآمدی خواسته و ناخواسته آنچه صلاح
بتو میباشد پس نعمتهای ظاهر و باطن بر تو نشانی نماید و فی محملها و اهلیها زیرا که این دعاها و این
نعمتها که بر قومی ریزند بر تقدیر حصول این صفات و حالات و محل خود و برجاست و در باب اهل شایسته خود
شده است و فیض انقباض هر یک در دو چهره سنت الهی تعالی برین جایست فافهم و اولی من یعامل
بهذه النعمه و من اراد کسی که معامله کرده شود باین نعمت و داده شود او را و یقابیل بها و بار و
کرده شود بآن من گاه اهل هذه المنزلة کسی است که اهل و شایسته کرده شده است مرا این مرتبه را
و اقلیم فی هذا المقام و استاده کرده شده است و در مقام که مذکور شد و قد رآه من الفضل
و القرب و تقدیر کرده شده برای وی از فرزندی کرم و نزدیکی و نگاه و کذا ان قد رآه من شیء

[illegible]

عَلَى مَا يَقْضِي الْحَالُ بِرَأْيِهِ وَجَبَّكَ تَقَا ضَامِكُمْ دَعَالِ هَرَبِكِ اَزِيْنِ اِقْسَامُ مَكُورٍ فَالْاَحْوَالُ تَكْشِفُهَا
 وَتُمَيِّزُهَا بَيْنَ اَحْوَالِ مَيْكُنَالِي وَظَاهِرِ مَيْكُنِي تَوَانِ اَحْوَالِ رَاوِدِ اَمِيكُنِي اَزِيكِدْ مَكُورِي شَنَاسِي هَرَبِيكِي
 عِيَانًا وَلَيْسَ الْخَبْرُ كَالْعَايِنَةِ وَنَيْسَتْ خَبْرُكَ اَزْ مَرْدَمِ شَنِيْدِهِ مَيْشُوْدِ مَا يَنْدُرُ مَعَايِنُهُ كَهْ بَحْشَمِ خَوِشِ وَدِيْدِهِ شُوْدِ
 يَعْنِي وَكَشْفِ اَحْوَالِ وَتَمِيْزِ اَنْ اَعْتَادُ وَاسْتَسْنَادُ بِرْ خَبْرُكَ مَكْنِ وَكَبْفُهُ مَرْدَمِ وَبَحْشَمِ خَوِشِ وَدِيْدِهِ اَنْ اَوْرِيَابِ
 وَظَاهِرِ اَنْ اَنْتَ كَهْ مَرَاوِيْبِ كَلَامِ اَنْتَ كَهْ مَا اِيْنِ حَالَاتِ وَمَقَامَاتِ وَمَعَارِفِ وَحَقَائِقِ رَاشَنِيْدِهِ مَكُورِي مَكْنِ بَلْ
 بَحْشَمِ خَوِشِ وَدِيْدِهِ وَبَحْثِ حَالِ رَسِيْدِهِ بَيَانِ مَكْنِ فَتَكُوْنُ مِنْ اَمْرِكَ عَلَى بَيَضَاءٍ بِيْنِ دَرِيْنِ مَكْنِ
 بِيَابِشِي تَوَا زَكَرْ خَوِشِ وَبَرِيْلَتِ وَحَالَتِ وَخَصْلَتِ سَفِيْدِ يَعْنِي رُوْشَنِ وَصَافِ اَزْ ظَلْمَتِ شَكِ وَبِيْدِهِ وَصَافِ اَنْ
 كَدِ رَفْسِ وَهُوَ اَلْقِيَّةُ لَطِيْفِ وَبَاكِيْرِهِ لَا غُبَارَ عَلَيْهَا نَيْسَتْ كَرُوْا بِهَامِ وَبَاهَامِ بِرُوِيْ وَلَا تَلْبِيْسِ
 وَنَيْسَتْ وَرَشْبَةِ اَنْ اَخْتَنِ وَبِيْهَانِ وَاشْتَنِ كَارِ بِرْ كِيْسِيْ وَلَا تَخْلِيْطُوْنَهُ دَرِ هِمِّ اَمِيْخْتَنِ وَفَسَادِ اَفْكَتَنِ مَكْنِ
 وَلَا شَكَّ وَلَا اَرْتِيَابَ وَنِيْ دَرِ شَكِ وَشَبْهُ اَفْتَاوْنِ وَلَقِيْنِ اَرْوَسْتِ وَادُوْنِ فِي الْمَصْرَاحِ شَكِ
 لَمَانِ خِلَافِ لَقِيْنِ وَارْتِيَابِ شَكِ كَرُوْنِ فَالْقَبْرُ الصَّبْرُ بِيْسِ لَازِمِ كِيْرِ صَبْرٍ اَزْ اَتْبَاعِ هُوَايِ لَفْسِ
 بِرَاقْتَالِ اَمْرِ الرِّضَا لَازِمِ كِيْرِ رِضَا رَاقْتَا وَفَقْدِ رِيْوَرِ كَارِ حِفْظِ الْحَالِ حِفْظِ الْحَالِ
 لَازِمِ كِيْرِ بَكَا بَدَا شَتِ حَالِ رَاوِ بُوْشِيْدِنِ اَنْزَاوِ اَزْ حِدَا اَعْتَدَالِ تَجَاوِزِ كَرُوْنِ اَلْخَمُولُ اَلْخَمُولُ لَازِمِ كِيْرِ
 كُنْهَامِي رَا اَلْخَمُوْدُ اَلْخَمُوْدُ نَزْدِيْكَ بِمَعْنِيْ خَمُولِ اَسْتِ وَخَمُوْدِ اَسْلِ مَعْنِيْ فَرُوْمَرُوْنِ اَشْ وَدَرِ بَعْضِ
 نَسْخِ الْجَمُوْدِ اَلْجَمُوْدُ بِمَعْنِيْ فُسْرُوْنِ اَبِ السُّكُوْنِ السُّكُوْنُ اَرَامُ وَاسْتَقْلِي الصَّمُوْتِ الصَّمُوْتِ
 سَكُوْتِ وَخَامُوْشِيْ اَلْحَذَرُ اَلْحَذَرُ تَرَسِيْدِنِ وَبِرْ بِيْرِ كَرُوْنِ اَلْتَّجَا اَلْتَّجَا بِجِيْمِ شَا فَنِيْنِ وَدَرِ كَزْدِ شَتِنِ
 اَلْوَحَا اَلْوَحَا بِحَايِ مَهْلِهِ نِيْرُ بِيْرِيْنِ مَعْنِيْ اَسْتِ اِيْنِ وَوَكْلَمُهُ اَسْتِ كَهْ تَكْرَارِ وَرُوْفَتِ تَرَسَانِيْدِنِ وَ
 كَرِيْزَانِيْدِنِ كَسِيْ اَزْ اَمْدِنِ لَشْكِرِيْ وَتَارِيْجِيْ بَكُوِيْنِدِ وَبَرِ سَانِنِدِ وَبَرِ نِيْرَانِنِدِ اَللّٰهُ ثُمَّ اَللّٰهُ بَرِ سِنِ
 اَزْ خُدَايَا لَازِمِ كِيْرِ اَلْتَّجَا رَا بَخْدَايَا سُوْكَنِدِ بَخْدَا اَلْاَطْرَاقِ اَلْاَطْرَاقِ لَازِمِ كِيْرِ سِرْفَرِ وَوَا فَكَانِنِ وَبَحْشَمِ

خوابانیدن و شرم داشتن از سر برافراشتن و دعویهای دروغ کردن الَاغْمَاضُ الَاغْمَاضُ یعنی
 چشم خوابانیدن و محاکم کردن و در بعضی نسخ الاطراق و الاغماض مکرر نیامده الْحَيَاةُ این کلمات اکثر
 به طریق اغراض واقع شده و بعضی بطریق تحذیر نیز احتمال دارد مِبَالِغَةٌ و تاکید و مقصود آنکه برین صفات
 باش و این طریق باش حتی يَبْلُغُ الْكِتَابُ أَجَلَهُ تا آنکه برسد آنچه سر نوشت است مدت خود را که بر آن
 وقوع و می نهاده اند یعنی صبر کن و استقامت و زما وقت در سِرِّ قِيُودُ بَيْدِكَ پس گرفته شود
تَوْقَقْدَ هَرِيسٍ پیش آورده شوی و يَنْزِعُ عَنْكَ مَا عَلَيْكَ و کشیده شود از تو باری و محنتی و محنتی
 که برتست لَتَقُودُ نَفْسُكَ فِي بَحَارِ الْقَضَائِلِ پست فرو برده میشوی و دریا های فضايل و کمالات
 غوامس بدریا فرو شوند و بطلب مر و اید و الْمِثْنِ وَالرَّحْمَةِ و فرو برده میشوی و دریا های نعمتها و عطایا
 و مهربانی حق تعالی و این اشارتست بقبایل از فنا و بسیر فی الله بعد از نهایت سیر الی الله و تربیت پروردگار
 تعالی بنده خود را تجلیات و رسانیدن او را به مرتبه تکمیل و ارشاد خلق فَيَخْلَعُ عَلَيْكَ خِلْعَ الْأَنْوَارِ
 و الْأَسْرَارِ پس پوشانیده میشود و بر تو خلعت نورها و سرها و خلعت طایفه و جز آن که کسی بزرگی پوشاند لَعَلَّكَ
الْعَرَائِبُ الدُّنْيَا و خلعتهای علمهای تو تا آشنا از نزد حضرت حق غیر حاصل کنی وَنَظَرُ قُرْبٍ نزدیکی
 گردانیده میشوی از جناب عزت و تَحَدُّثٌ و حدیث کرده میشوی و جز او داده میشوی علام و الهام فی الصراح محکم
 بفتح و ال مر و درست گمان اشارتست بحدیث لقد کان فیمن فیکم محدثون فان کانوا فی امتی فممنهم و کلمه سخن کرده میشوی
 بکلامی که مناسب مقام قرب است چنانکه کریم و پاکان بشیران کلمه الله الا و حی او من و از حجاب اشارت بدین میکند
وَلَعَلَّكَ و داده میشوی نعمتها و تغنا و تو اگر ولی نیاز ساخته میشوی بطنای قلبی و تشبیه و دلیر و مردانه ساخته
 میشوی و در آمدن و مخاوف و مهالک و در تقویت دین و تائید حق و ترفع و بر داشته میشوی بمقام مدلی
 و بلند گردانیده میشوی و نام و آوازه تو و تَخَاطُبٌ و خطاب کرده میشوی از جانب حق یا يَا نَبِيَّ
الْيَوْمَ لَدُنَّا مَكِينٌ أَمِينٌ این کلام که بدستی و راستی تو نزد ما خداوند مکانت و منزلت و مرتبت

وامانت وار گرفته شده بر هر چیز از خزائن سموات والارض واسرار علم و معرفت و خطاب سخن در وی گفتند
فَحِ اعْتَبِرْ حَالَةَ يُوسُفَ الصِّدِّيقِ پس درین هنگام اعتبار و قیاس کن حالت یوسف صدیق
رَاحِلِهِ اسْتَلَامَ حِينَ خُوطِبَ بِهَذَا الْخُطَابِ هنگامی که خطاب کرده شد باین خطاب
یعنی آنکس ایوم درینا ملکین امین علی لسان ملک مصر بر زبان پادشاه مصر و عظیمی
و بزرگ و سردار او و پیشتر اطلاق این اسم در امثال این مقامات در کمان ترین و بقیانان و فراری
بیاید چنانکه در احادیث در مناشیر نبوت آمده الی عظم بصری والی عظیم الروم اثر برای تنزیل مرتبه ایشان از
وسلطنت و قرونها و فرعون مصر متعارف چنان شده که ملک مصر را فرعون لقب نمند و فرعون
بمعنی ستمگار نیز آید و فرعونت بمعنی زور و تیزی خاطر و کبر بود و فرعون یوسف جد فرعون موسی است
كَانَ لِسَانُ الْمَلِكِ قَائِلًا وَمُعَبِّرًا لِهَذَا الْخُطَابِ بود زبان ملک مصر نظام گوینده و بیان کننده
مرا این خطاب را یوسف علیه السلام و المناطِب هو الله و خطاب کنند بحقیقت خدا بود و جل
عَلَى لِسَانِ الْمَعْرِفَةِ بر زبان اهل شناخت بآن معنی که حق تعالی خواست که یوسف را باین مرتبت مخصوص
گرداند پس پیداکردار او و آزاد در ملک مصر و جاری گردانید اثر بر زبان وی در حقیقت همه بقدرت
اوست و تصرف او و فعل او و تعالی چنانکه یکی یکی پیامی رساند سَلِّمْ إِلَيْهِ الْمَلِكُ الظَّاهِرُ سپرده شد
يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ملک و پادشاهی ظاهر و هو مَلِكُ الْمِصْرِ و آن پادشاهی ملک مصر است و
مَلِكُ النَّفْسِ و سپرده شد بوی ملک نفس و مَلِكُ الْمَعْرِفَةِ و الْعِلْمِ و ملک شناخت و دانش
و الْقُرْبَةِ و الْخُصُوصِيَّةِ و ملک قرب و مخصوص و ممتاز شدن با سرار و الوار و علو المنزلة عند
و بلند مرتبه نزد حق عز و جل بعد از ان در بیان آن ملکها که آیات قرآنی مشتمل اند بران بیان آن میفرمایند
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ ای فی الارض المصّر گفت خدای تعالی
و تسلیم ملک مصر یوسف علیه السلام و همچنین که مکن و منزلت دادیم یوسف را نزد ملک مصر مکن

و قدرت و اویم را و در زمین یعنی زمین مصر یثبوت منها حیث یشاء و فرو می آید و جاس باطن
 از زمین هر کجا که میخواهد و قال فی ملک النفس و گفت وی سبحانه و تعالی در بیان تسلیم ملک نفس
 و تسخیر وی هر یوسف علیه السلام را و کذا لک لنصرف عنه السوء و الفحشاء و همچنین ثابت
 و بر جای داشتیم یوسف را نزد فریب دادن امراه عزیز را و او طلبیدن کام خود از وی و قصد کردن
 آن زن بوی و قصد کردن آن بان زن و تا باز گردانیم از وی بدی را که مقدمات زنا باشد و زنا را الله ممن
 عبادنا المخلصین بدستیکه یوسف از پندگان ماست که خالص گردانیده ایم ایشان را و سوده و بی امید
 و بیا و غرض و عوف شده اند برای عبادت و محبت پروردگار و قال و گفت مولی تعالی فی ملک العلم
 در تسلیم ملک علم و معرفت و آنچه از خواص و لوازم اوست بیوسف از زبان یوسف که در بیان شکر گذاری
 این نعمت بان و و مر و زندانی که با وی بودند و از وی خوارق عادت دیده و وی را تعبیر خوابهای ایشان کرده
 گفته است ذلک ما میما علی بنی ربی آن تعبیر خواب شما از جمله معلومات است که تعلیم کرده است مرا
 پروردگار من انی ترکتم ملة قوم لا یؤمنون بالله بدستیکه من ماندم و گذشتم کیش و راه و روش
 گروهی را که ایمان ندارند بخدا و افاذا حو طبت بهذا الخطاب یا ایها الصدیقین الاکبر پس چون
 خطاب کرده شوی تو از نزد خدا باین خطاب ای صدیق بزرگتر از دیگران و صدیق مرد بسیار راست گوی
 که پیوسته بر راستی باشد و راست گفتاری خود را بگرد آورده باشد اعطیت الخط الا و فرود
 داده شوی نصیب نامر من العلم الاعظم از دانش بزرگتر و همینست بالتوفیق و تهیت
 کرده شوی بتوفیق و دادن خدا تعالی ترا بر ضیاء و سازگار ساختن اسباب بطلب و در بعضی
 نسخ منحت بمعنی عطا کرده میشوی و المیشن و منتهای و انتهاها و انما و توانائی
 بر کارهای بزرگ و دنیا و دین و الولاية العامة و تهیت داده میشوی بپادشاهی تمام و الاخر
 القايد علی النفس و غیرها من الاشياء و حکم و فرمان رونده و در گذرنده بر نفس و جز آن

از چیزهای چنان شوی که حکم تو بر نفس و آفاق نافذ گردد و که همه اطاعت و فرمانبرداری تو کنند
چنانکه حضرت ویراضی الله عنه بود که یکم قطبیت نظامی احکام و او امر وی بر خواهر و اهلین و اهل جباری
بود و همه در سطوت و جلالت حال وی متقاد و خرد فانی و مضمحل بودند و اولیای وقت همه رقاب و رتبه را
و تسلیم داشتند و خلفای و امرای عهد بر او اعتقاد و انقیاد میفرستاد و گاهی بودی که خلفای عباسی قصد ملاقات
می آمدند و باز نمی یافتند و وی رضی الله عنه بعضی خلفای نوشت که عبد القادر یامرک بکذا و امره نافذ
علیک و یکباری خلیفه المستنجد بالله که وجود و شرف وی در زمان خلافت جلوه کرده و وفات شریف نیز در زمان
دولت وی واقع شده بکرامت آمده و بدریاسه زربهدیه آورده و فرمود اگر عزت انتساب شما به بیت رسالت
نمی بود دست بدین بدریاسه نمی نمودم و خونهای دم که مظلمه آن برین اموال است بیرون می آید و تا باب السلطان
جاری می باشد و حقیقت هر چه درین کتاب و از آداب سلوک و مقامات قرب مذکور است همه احوال شریف است
که بطریق رمز و اشارت ذکر کرده شده است رضی الله عنه و عن جمیع اولیاء المقربین و التکلیفین باذن الله
الاشیاء و پیدا کردن از عدم بوجود و بدستوری و حکم خداوند همه چیز جل و علای فی الدنیا قبل الاخری
موصول این نعمت و کمالت و منفعت بقدر دنیا باشد پیش از آخرت و امان فی الاخری فی دار السلام
و البقیة العلیا و اما نعمت و آخرت در سرای که در وی سلامت است از جمیع آفتها و محنتها و بهشت بلند
قدر است فالنظر الی وجه المولی الکرم پس نظر کردن بآیات خداوند بزرگ زیاده و مینه
زیادت بر نعمتهای بهشت و منت نهادن از حق و هو المثنی الذی لا غایة له و لا منتهی و
نظر کردن بوجه خداوند کریم از روی است که نیست حد و مرز و رونه نهایت و بالاتر از ان هیچ نعمتی نیست
المقالة السابعة والعشرون قال رضى الله عنه وارضاه اجعل
الخیر و الشر ثمرتين بگردان و اندازه کن نیکی و بدی را و تشبیه کن آنرا بدو میوه صفت
غصنین من شجرة واحدة از دو شاخ که از یک درخت اند احد الغصنین یثمر حلوا

مضمحل قطبیت نظامی احکام و او امر وی بر خواهر و اهلین و اهل جباری بود و همه در سطوت و جلالت حال وی متقاد و خرد فانی و مضمحل بودند و اولیای وقت همه رقاب و رتبه را و تسلیم داشتند و خلفای و امرای عهد بر او اعتقاد و انقیاد میفرستاد و گاهی بودی که خلفای عباسی قصد ملاقات می آمدند و باز نمی یافتند و وی رضی الله عنه بعضی خلفای نوشت که عبد القادر یامرک بکذا و امره نافذ علیک و یکباری خلیفه المستنجد بالله که وجود و شرف وی در زمان خلافت جلوه کرده و وفات شریف نیز در زمان دولت وی واقع شده بکرامت آمده و بدریاسه زربهدیه آورده و فرمود اگر عزت انتساب شما به بیت رسالت نمی بود دست بدین بدریاسه نمی نمودم و خونهای دم که مظلمه آن برین اموال است بیرون می آید و تا باب السلطان جاری می باشد و حقیقت هر چه درین کتاب و از آداب سلوک و مقامات قرب مذکور است همه احوال شریف است که بطریق رمز و اشارت ذکر کرده شده است رضی الله عنه و عن جمیع اولیاء المقربین و التکلیفین باذن الله

المقالة السابعة والعشرون

یکی از آن دو شاخ می آرد میوه شیرین را که عبارت از خیر است وَالْآخِرُ مَرَّ وَشَاخٌ وَبِکَرٍ آرد میوه تلخ
 را که مراد آن شر است فَاتْرُكِ الْبِلَادَ وَالْأَقَالِیْمَ پس جان شهرها را و کشورها را و نواحی الارض
 التي تحمل الیهما و بدان کرانه های زمین را که برداشته و برده میشود بسوی آن هَذِهِ الثَّمَارُ الْمَاخُودَةُ
 مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ این میوه های شیرین و تلخ که گرفته شده اند از این درخت که عبارت اند از انواع
 خیرات و شرور و آنچه مِنْهَا و صِنْ أَهْلِهَا و در بابش از آن کرانه های زمین و از اهل آن کرانه ها پرتاب
 نشوی و در تناول میوه های شیرین و تلخ بی تمیز نباشد و بخیر و بشر مردم گرفتار نیایی مقصود احترام از شر است
 و اقرب من الشَّجَرَةِ و نزدیک باش از آن درخت که اصل و مرجع و مجمع هر دو شاخ است و تمیز میان
 میوه شیرین و تلخ و رایج است وَكُنْ سَالِسَهَا وَخَادِمَهَا و باش نگهبان آن درخت
 و خدمت کننده آن درخت الْقَائِمُ عِنْدَهَا استاده نرو و می و التزام کننده نزدیکی
 او را و اعرف الغصن والثمرتين والجانبين و بشناس آن دو شاخ را و آن دو میوه را
 و آن دو جانب را فَكُنْ إِلَى جَانِبِ الْغُصْنِ الْمُشْرِحِلِ پس شو مائل بجانب شاخ آرنده
 میوه شیرین را فَیَكُونُ عِزًّا لَكَ وَتَوَكُّلًا مِنْهَا پس درین هنگام میباشد خورش و پرورش
 و آنچه بدان آرام بدن است بِأَنْ تَقْدَّمَ إِلَى جَانِبِ الْغُصْنِ الْآخِرِ
 و بگرانه باش و در شوازانکه پیش روی بسوی جانب شاخ و بگر که میوه تلخ است فَتَأْكُلُ مِنْ
ثَمَرِهِ پس بخوری از میوه او و فَتَهْلِكُ لَكَ مَرَارَتُهَا پس هلاک کند ترا تلخی میوه و سے فاذا
أَدَمَّتْ عَلَى هَذَا پس چون دایم و پیوسته باشی برین صفت گفتی فِي دَعَايَ وَأَمْنٍ وَ
سَلَامَةٍ من الافات کُلِّهَا باشی تو در راحت و آسودگی و ایمنی و بی گزندگی از همه آنها إِذَا الْآفَاتُ
وَالْوُاعُ الْبَلَاءُ یا زیر که آفتها و گوناگون بلاها تَتَوَلَّدُ مِنْ تِلْكَ الثَّمَرَةِ المُرَّةِ سیرا پدران میوه
 تلخ که کنایت از بدی و بدکاریست وَإِذَا غِثَّتْ عَنِ الشَّجَرَةِ و چون غائب شوی تو از درخت

و دور رفتی از وی و همتی فی الافاق و سرشته و حیران شوی و گرانهای زمین و قدیم بین یکدیگر
 من تلك الثمار عیش کرده شود و نهاده شود پیش تو از آن میوه ها که کنایت از نیکبها و بدیها است
 و هی مختلطه و حال آنکه آن میوه با هم آمیخته اند غیر متمایز و الحلو من المر جدا نشونده شیرین
 آن از تلخ فتنه و لذت منها پس گیری از آن میوه با تا بخوری فریبنا و همتی یدک علی المر
 پس بسا که بفتند دست تو بر میوه تلخ فاذنیتها من فیک پس نزدیک گردانی آن میوه تلخ را از
 و هین خود فاکلت منها جزا پس بخوری از آن میوه پاره را و مضغته و سجاے از اسرار
 المراره الی اعماق لحواتک پس سرایت کند و درود تلخی آن در اجزای کام تو و باطن
 حلقک و دماغک و درون گلو و مغز سر تو و خیا شیهات و در پنهان بینی تو فعملت
 فیک پس کار کند آن میوه تلخ در تو و سرکت فی عروقک و در رگهای تو و اجزاء
 جسدک و در تمام اجزای بدن تو فعملت بها پس هلاک میشود بآن میوه تلخ و خوردن
 و سرایت کردن و در بدن و ناسازگاری وی و طبیعت و لفظک الباقی من فیک و
 انداختن تو با قیامده را از هین تو و غسل اثره و شستن اثر و از هین و کام و خلق
 لایدفع عنک ما قد سری فی جسدک و دور نمی کند از تو زبان چپزیکه سرایت کرده
 و در رفته است در بدن تو و لا ینفعک و سود نمی کند ترا ازین انداختن و شستن و دور کردن
 و درین کلام تنبیه است که مجرب بدی کردن و معصیت و زیدن سرایت میکند اثر و در تمام
 وجود آدمی و هلاک میکند او را و پشیمان شدن از آن و ترک کردن آن بعد از سرایت سود ندارد از آنچه
 گذشت یا رب مگر تو به تمام درست از آن دست و بد که حکم آن دارد که گویا نکرده است و وجود تو به
 صمیم نضوج بسی عزیز الوجود است خصوصاً از حقوق عباد آنچه موقوف برز و مظلالم است و ان
 اكلت ابتداء من الثمرة الحلوۃ و اگر بخوری هم از اول از میوه شیرین و سرکت حلاوتها

لا نضوج بالغه
 و هائی هم صاف و
 خالص و توبه استوار
 که باز نماند از تلخ
 و نیز تمام میوه ها
 و لایک میگردد و فتنه
 و دیگر کردن او در
 بینی مستوی نمیشود
 است و طالع فیک

نکته و معصیت و زیدن سرایت میکند اثر و در تمام وجود آدمی

فِي أَجْزَاءِ جَسَدِكَ وَسِرَّاتِ كُنْهِ شَرِينِي أَنْ مَيُوهَ دَرْتَمَامِ بَدَنِ تَوَوَّاتُفَعَّتْ بِهَا وَسُودَ سُدُوسُ
 بَانَ مَيُوهَ شَرِينِ وَسِرُّرَتْ وَشَاوَكِرْدَه شُومِي تَوْفَلَا كَيْفِيَاكَ ذَلَاكَ پَسِ بَسَنْدَكِي نَمِيكَنْدَ تَرَا
 يَعْنِي خُورُونِ كِبَارِ فَلَإِيْدَانِ تَنَّاوَلْ غَيْرَهَا ثَانِيَا پَسِ جَارَه نِيست از گِرفتن و خُورُونِ جَزَائِ
 بَارِ دَوْمِ از مَيُوهَ تَلَخْ فَلَإِيْقَاصِنْ أَنْ تَكُونِ الثَّانِيَةِ مِنَ الْمَرْثَةِ پَسِ اِيْمِنْ نِيستِي از آنكه باشد
 مَيُوهَ دَر بَارِ دَوْمِ از مَيُوهَ تَلَخْ فَيَحِلُّ بِكَ مَا ذَكَرْتَهُ لَكَ پَسِ فَرُوْد آيد بَتَوْجِيْزِ كِيَه نو كر كردم بَرای تو
 از زِيَانِ و هَلَاكِ و هَلَاكِ از خُورُونِ مَيُوهَ تَلَخْ مِيْرَايد و دَرِيْنِ كَلَامِ اِشَارَتِشْتِ بَانَكِه دَر كَارِ نِيكِ دَوَامِ بَايدِ تَجَرُّبِ
 دَرِستِ بَايدِ تَابَحْثِ مَعْلُومِ كِرْدِ و كِه كَارِ نِيكِ اسْتِ خُصُوصَا دَر مَحَلِّكِه اِشْتِبَاهِ وَ النِّبَاسِ اسْتِ بَدِ وَ نِيكِ مَخْلُطِ
 وَ مَجْمُوعِ فَلَإِيْخْتِرِ فِي الْبُعْدِ عَنِ الشَّجَرَةِ پَسِ نِيكِي نِيستِ دَر دُورِ بُوْدَنِ از دَرخْتِ وَ الْجَهْلِ
 بِتَمَرَاتِهَا وَ جَاهِلِ بُوْدَنِ مَيُوهِ آنِ دَرخْتِ وَ تَمِيْزِ نَكِرُونِ دَر تَلَخْ وَ شَرِيْنِ وِي وَ السَّلَامَةِ فِي قُرْبِهَا
 وَ الْقِيَامِ مَعَهَا وَ سَلَامَتِ دَر نَزْوِيْكِ دَرخْتِ وَ اسْتَاوَنِ بَاوِي تَامِيْزِ آسَانِ بَاشَدِ وَ دُورِ بُوْدَنِ
 اَزْ اِنْزَانِ سَبَبِ سَرْگِرْدَانِي وَ حِيْرَانِي وَ غَيْرِ تَمِيْزِ وَ وَقُوعِ دَر مَهْلَكِه اسْتِ بِنَاوَلِ مَيُوهِ هَامِي تَلَخْ فَالْخَيْرُ وَ الشَّرُّ فَعَلِ
 اللهُ عَزَّ وَجَلَّ پَسِ نِيكِي وَ بَدِي هَرُوْ وَ تَقْدِيْرِ حَاقِقِ اسْتِ وَ پِيْدَا كِرْدِه اَوْسْتِ وَ اللهُ هُوَ فَاعِلُهُمَا
 وَ جَعَلَ لِيَهُمَا وَ خَلَقَ خَالِقُ وَ مُتَصَرِّفُ وَ رَوَانِ كُنْندِه اَنَهَا اسْتِ دَر بَنَدِگَانِ وَ تَقْدِيْرِ كُنْندِه اَنَهَا اسْتِ
 پَسِ گُوِيَا شَجَرَه وَ اللهُ الْمَثَلُ الْاَعْلَى مَثَالِ ذَاتِ مَقْدَسِ حَقِّ اسْتِ وَ دُوشَاخِ مَثَالِ صِفَتِ جِهَالِ وَ جِهَالِ
 وَ بَدَايِتِ وَ اضْلَالِ اسْتِ وَ مَيُوهِ مَثَالِ خَيْرِ وَ شَرِّ كِه بَايَنْ اَوْصِفْتِ پِيَا مِيْشُوْدِ اَوَّلِ شَرِيْنِ وَ ثَانِيِ تَلَخْ وَ قُرْبِ
 اِلَهِ شَجَرَه كُنَايَه اَز تَوَجُّهِ وَ اسْتِغَاثِ وَ كُبْرِيَّتِ صَحِيْبِيَّتِ وَ اسْتِغَاثِ وَ عِلْمِ وَ مَعْرِفَتِ اَز جَنَابِ قُدُسِ وِي تَابِدَانِ تَمِيْزِ
 وَ تَفَرُّقِ مِيَانِ خَيْرِ وَ شَرِّ حَالِ كِرْدِ وَ دُورِيْمَانِ دَر بِلَادِ اَوَا قَالِيْمِ وَ نَوَاحِي اَرْضِ كُنَايَتِ اَز وَقُوعِ دَر تَفَرُّقِ كَثْرَتِ
 وَ تَطَلُّقِ وَ مُتَشَكِّبِ بَا حُكَاْمِ عَقْلِ وَ دُورِيْمِ وَ تَدْبِيْرَاتِ نَفْسِ وَ اِلَادَتِ وَ اِمَانِي وَ شَهَوَاتِ نَفْسِ وَ هُوَا كِه بَاعْثِ حِيْرَانِي
 وَ سَرْگِرْدَانِي وَ وَقُوعِ دَر مَهْلَكِ اسْتِ وَ تَوَانَكِه شَجَرَه مَثَالِ تَقْدِيْرِ اِلَهِ بَاشَدِ كِه دُورِ جَانِبِ دَارِ

وقرب از شجره بطریق خدمت و ملازمت و وقوف نزد وی کنایت از فنا در قدر و جبریان بر مقتضای
 علم بآن و غیبت از شجره و همیان در آفاق کنایت از ارادت و شہوات و اللہ اعلم پس حاصل مضمون
 این مقالہ اختیار از او و التزام خلوت و توجہ و حضور بجناب حق و ترک تفرق و انتشار بر ترک تدبیر
 اختیار بجهت تحریر و وقوع در مہادی شروہیان در مفاوز ہلاک و توجہ بجناب حق کہ مقدس خدای
 و مبداء ہمہ اکوان و آثار است و تمسک بجانب خیر کہ مرجع امن و سلامت از آفات و مخافات
 و اللہ اعلم پس از ان دلیل می آرند بر آنکہ ہمہ بخلق خدا و قدرت اوست و میفرماید قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ خدا پیدا کرد شما را و علمهای شما را و قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ وَاللَّهُ خَلَقَ الْجَزَرَ وَجُزْؤَهُ خدایتعالی پیدا کرد و ذبح کنندہ گوشت را و خمر کنند
 شراب و پیدا کرد شراب و گوشت را کہ ذبح و خمر کرده میشوند پس ذبح و خمر کردن ہم بخلق اوست گو یا کہ
 استبعاد و گردگشتن حیوان را و عذاب کردن جاندار می را پس فرمود ہمہ بخلق و تقدیر اوست و گشتن
 گشتہ شدہ ہمہ پیدا کردہ او بند و چون ثابت شد کہ ہمہ بخلق و تقدیر پروردگار است اشارت کرد
 بآن کہ بندہ را نیز در آن دخلی ہست چنانکہ مذہب اہل سنت و جماعت است پس می فرماین
 وَأَعْمَالُ الْعِبَادِ خَلَقَ اللَّهُ و کارهای بندگان ہمہ پیدا کردہ شدہ خدایتعالی و جَلَّ وَكَسْبُهُمْ و کسب
 بندگانست و کسب و ریخت و رزیدن و گرد آوردن این سخن مشہور است در اہل مذہب کہ خدا
 خالق است و بندگان کاسب و این را تحقیق است در محل خود مذکور و حاصل وی آنست کہ پروردگار تعالی
 اسباب پیدا کردہ و برای ہر کاری سببی ساختہ چنانکہ آتش برای سوختن و آب برای تر کردن و مانند آن
 و قصد و اختیار بندہ را سبب گردانیدہ است برای پیدا کردن کار چون قصد از بندہ بوجہ آید پروردگار
 تعالی فعل را ایجاد فرماید تا آنکہ پیدا شدن قصد از بندہ نیز موقوف اسباب و آلات است کہ ہمہ
 بخلق الہی است تعالی پس آن نیز بایجاد حق باشد گویند قصد امری وجودی نیست بکلام موجود و مبدء

لا مفاوز فیہ
 بکسر و او جان را پس
 بوزن دل و مقامات
 این حق مفاوز
 عبارت

قصد اختیار بندہ
 اسباب گردانیدہ
 است

با وجود این لازم می آید که چیزی در نفس الامر هست که بنده بدان مستند و متقل باشد و این چیز
 موقوف علیه ایجاد حق باشد بطریق جبری عادت و حق آنست که به بحث و گفتگوی علمی بکند این سخن
 نتوان رسید مگر کشف اتم که بدان بر حقیقت حال اطلاع افتد و گویند که آن خبر در موطن آخرت
 در وقت درآمدن بهشت متکشف نگردد و الله اعلم و دلیل بر نسبت و اسناد عمل به بندگان و آنکه
 عمل ایشان را دخلی هست در ترتیب ثواب و عقاب این است که می فرماید قَالَ اللَّهُ تَعَالَى
عَمَّ وَجَلَّ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ و رأید بهشت را بجز اسی عمل که میکردید بستانند
 مَا أَلْرَمَهُ وَأَرْحَمَهُ پاکی مر خدا ایرا چه عجب کریم و رحیم است وی سبحانه اضاف العمل الیه هم
 نسبت داد عمل را به بندگان وَأَلْهَمُوا اسْتَحَقُّوا الدُّخُولَ إِلَى الْجَنَّةِ بِعَمَلِهِمْ و فرمود که ایشان
 مستحق شده اند درآمدن بهشت را بعمل و هُوَ بِتَوْفِيقِهِ وَرَحْمَتِهِ و حال آنکه درآمدن بهشت
 بتوفیق دادن اوست ایشان را بعمل در دنیا و برحمت اوست بر ایشان در آخرت چنانکه
 درین حدیث آمده قَالَ النَّبِيُّ صَلَّعْتُمْ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ لِحَمَلِهِ در نمی آید بهشت را
 هیچ یک بسبب عمل خود بلکه می در آید بفصل و رحمت حق فقیل لَه پس گفته شد مر آن حضرت صلعم
 بطریق استفهام و لا انت و تو نیز در نمی آئی بهشت را بعمل خود یا رسول الله فقال پس گفت
 آنحضرت و لا انا و من نیز در نمی آیم بهشت را بعمل خود الا ان یغفر لی الله برحمتیه
 مگر آنکه بپوشد مرا خدای تعالی برحمت خود در آرد مرا در رحمت چنانکه شمشیر را در تیام در آرد و وضع یدک
 علی راسه پس بنها و آنحضرت دست مبارک خود را بر سر شریف خود بجهت تعظیم و امتثال و قبول
 او امر الهی و تسلیم احکام و او امر وی عز و جل چنانکه عادت عرب است که نزد تعظیم و تسلیم دست بر نهان
 بَرَوِیْ ذَلِکَ فِی حَدِیْثِ عَائِشَةَ روایت کرده شده است آن در حدیث عائشه علیها السلام
 و پرسنده از آن حضرت و گوینده و لا انت هم اوست بعد از آن رجوع فرمودند باصل سخن که تمسک

از دوزخ بگذرانند و دوزخ گوید زود بگذرای مسلمان که نور تو کشتی را مقلیظ لا یطفی قاهر
البلاء فی الدنیا پس چگونه نیرانند ایمان تو آتش بلا و غضب الهی را و دنیا از اینجا معلوم شد که ایمان
و طاعت سبب لطف و رحمت و ناز و نعمت است چنانکه از احوال بندگان مطیع و فرمانبردار نیز و امار
و سلاطین کامگار مشاهده می افتد و نیز مؤمنان محبوب درگاه الهی تعالی اند و محب هرگز محبوب
خود را عذاب نکند اللهم الا ان یكون العبد من المخذ و بین بار خدا یا مگر آنکه باشد بنده
از مجذوبان که کشیده است ایشان را حق تعالی بسوی خود المختارین للولایة که برگزیده شده اند
برای دوستی خاص و الا صطفاء و برگزیده شده اند برای خلوص محبت و صفای مروت و الا جتباء
و برگزیده شده اند بمراتب علییه و مناصب سنییه و اجتباء و اصطفاء هر دو بیک معنی است فلا یخذ من
البلاء پس چاره نیست از بلا فرستادن بران بنده لیضی به من خبت الا هواء تا صاف و خالص گردد و بنده
آن بنده از چرک هوای نفس چنانکه صاف و خالص گردانیده شود آهین از چرک و یریم باشد و المیل الی الطباع
گردانیده شود و از میل کردن بمقتضای سرشت آدمی زاو و الزکون الی شهوات النفس و لذاتها
و از میل کردن و ساکن شدن بسوی خواهشهای نفس و لذتهای دنیوی و الطمانیه الی الخلق
آرامیدن بسوی خلق و الرضا بقربهم و خوشنود شدن بنزدیکی خلق و الشکون
الیسخر و آرام یافتن و ساکن شدن بسوی ایشان و الثبوت معهم و برجا بودن با ایشان
و الفرح بهم و شادمانی یافتن با ایشان و این نیز و حق این طایفه و اخل حمایت و عنایت
و تفضل و احسان و عنایت و نعمت و لطف و کرم است پس مؤمن بهر حال محل النعم و شایسته
لطف و کرم است ظاهر یا خفی فیبتکله پس مبتلا گردانیده میشود و آزماییش کرده میشود و حتی
یکذوب جمیع ذلک تا بگذارد و بدرود همه آلائشها فینظف القلب بخر و یرج الكل
پس پاک شود دل برآمدن همه آلودگیها و چرکها و یبقی لوحید الرب و باقی و پاینده ماندن بگانه

گردانیدن پروردگار و معرفه الحق و شناسا شدن بحق و موارد الغیب و جاها در آمدن
 علوم غیب من انواع الاسرار و العلوم از گوناگون سرایه علمها و انوار القرب و روشنیه
 نزدیکی حق تعالی لانه یثبت لا یسعه اثبات زیر که بدستی که دل خانه ایست که نمی گنجد در و
 و کس چنانکه در قرآن مجید میفرماید مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهِ نگر و انید
 خدا تعالی بسجایس را در دل در ورون و مصرع یکدل داری بس است یکدوست ترا
 و نیز فرموده اِنَّ الْمُلُوكَ لَإِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَهَابُوا لَهَا بِرُسُلِهِمْ باو شاهان چون در آید
 در وی بی تها و خراب گردانند و جَعَلُوا عِزَّتَهُ أَهْلَهَا إِذْ لَّهُ وَبُكْرًا و انت گرامی وار جنبند
 و سرکشان مردم آن قریه را خوار و نرم و رام فَاخْرَجُوا الْأَعِزَّةَ پس بیرون می آرند غریزان را
 عَنْ طَيِّبِ الْمَنَازِلِ از خوشی و خوبی بنرها و لَغِيمِ الْحَيَاشِ و از ناز و نعمت زندگانی که
 بمقتضای طبیعت و حکم نفس بدان خوش و ساکن و مطمئن بودند و ناز و نعمت میگذرانیدند آنهمه
 بر هم زده و زیر و زبر ساخته شود و بیت همچو من سرست را در خانه خود ره دوی * آخر ندانی اینقدر
 این شکستم آن شکستم * کانت الْوِلَايَةُ عَلَى الْقَلْبِ بود سلطنت و تصرف و حکم پیش ازین بر دل
 لِلشَّيْطَانِ وَالْهَوَى وَالنَّفْسِ مَرِشِيْطَانِ را و هوا و نفس را و الجوارح مَتَحَرِّكَةً بَأْمْرِ هُوَ
 و بودند جوارح و اعضا جنبنده بامر و مقتضای ایشان مِنْ الْأَنْوَاعِ الْمَعَاصِي وَالْأَبَاطِيْلِ
 از گوناگون گناهها و ناحقها و التَّهَكُّمَاتِ و باطلها و ضلالتها و تیره بضم و تشدید راهی که از راه
 بزرگ بیرون رود و فارسی معرب دوریه و بمعنی واهی یعنی حاد و عظیم و کاسخت و دشوار نیز آید
 فَزَالَتْ بِذَلِكَ الْوِلَايَةِ پس رفت آن تصرف و سلطنت که بود در نفس و شیطان را بر
 مملکت قلب فَسَكَنْتِ الْجَوَارِحُ پس آرام یافتند جوارح و اعضا از ان جنبشهای که بامر
 نفس و شیطان داشتند وَفَرَّغَتْ دَارُ الْمَلَأِ النَّبِيِّ هِيَ الْقَلْبُ و خالی شد سرایه باو شاهی

که در وی نفس و شیطان حکم را میگرداند که آن دل است و تنظف الساحة التي هي الصدر
و پاکیزه شدن صحن برای دل از گرد و غبار غیر که آن سینم است فاما القلب فصار مسكنا للتوحيد
و المعرفه و العلم اما قلب پس گشت جای سکونت هر توحید را و علم و معرفت را و اما الساحة و اما
قلب که عبارت از صدر است فخط الموارِد و العجائب من الغیب پس گشت جای فرو آمدن و اود
و چیزهای شگفت از غیب تنبیه ازین کلام حقیقت انتظام معلوم شد که دارالملک سلطان توحید و معرفت وی و
مسکن وی قلب است و صدر که ساعت و صحن این خانه است وی نیز محل ورود عجایب و غرائب اسرار و النوار غیبه
و قلب و صدر در اصطلاح معرفت اسم دو عالم است از عوالم غیوب و النوار معرفت که فایض میگردد از عالم ملکوت اول
بر دل می آید و آثار آن النوار از خشیت و خوف و هیبت و سرور و مانند آن که نازل میگردد از عالم جبروت مهبط و مورد
صدر است که وی نیز از عالم جبروت است و وی از عوالم غیب است که کنایت بدان میکنند بعالم صد و چنانکه کنایت
میکند از عالم اول لقلب و عالم جبروت میان عالم ملکوت و عالم شهاوت است چنانکه صدر میان قلب و جوارح است
اتابکا و شهنشاه و اقشعر از نازل میگردد و از عالم شهاوت و مهبط آن جوارح است که آن نیز از عالم شهاوت است
و بر وجهیکه نسبت لحم صنوبری که آن صورت قلب است و عظام محیط بدان که صورت صدر است واقع است
نسبت قلب و صدر معنوی نیز هم بران قیاس باید کرد و کذا ذکره الامام الغزالی و چون سلطان توحید و
شهود الهی بر مملکت وجود غالب آید النوار و اسرار صدر و قلب بتابد و ظهور نماید و از آنجا جوارح و اعضا تر
کن پس میفرمایند کُلِّ ذَلِكْ نَتِجَةُ الْبَلَاءِ یا و شمرتها همه این النوار و اسرار و عجایب و غرائب
نتیجه ورود و نزول بلاهاست و نمره است قال النبی صلی الله علیه و سلم انا معا شمر
الانبياء اسد الناس بلاءا ما کرده پیغمبران سخت ترین آدمیانم از روی بلا شمر الا مثل
قالا مثل پیغمبر فاضلتر و بخیر و صلاح نزدیک تر و قال صلی الله علیه و سلم انا اعرفکم
بالله من شئنا سائرین شما ام بخدا و اشد کد له خوفا و سخت ترین شما ام از روی بیم و ترس

داشتن مر خدا را فکلی من قریب من الملک استند خطره و حذر نه پس هر کسی که نزدیک است
 از پادشاه سخت است بملک رسیدن و ترسیدن و پرهیزیدن وی لانه فی مزای من الملک
 زیرا که وی در مکانی است که می بیند او را پادشاه لایحقی علیه تصار یقه پنهان نیست بر
 پادشاه گردانیدن او خود را در کار و بار و حرکات و پنهان نیست از وی جنبشهای او و عملهای
 او و الحظاته و پنهان نیست نگرستنه های او چشم یعنی هر جا که میگردد و هر چه میکند و هر چه میگوید
 پادشاه بر همه مطلع است و احوال او را نگاهبان فان قلت پس اگر سوال کنی تو و بگوئی که فالحقیقه
 عند الله باجمیع کرجل الواحد پس خلق همه نزد خدا حکم گیر دارند لایحقی علیه منهن
 شیء پوشیده نیست بر خدای تعالی از خلق هیچ چیزی قائم فائد لا لهذا الکلام پس چه فائده است
 مر این سخن را که گفتند که احوال مقرر باز امید اندومی بیند وی تعالی احوال تمام خلایق را میداند و
 می بیند و تخصیص مقرر بان چیست قيل لك گفته شود و مر تراد جواب این سوال و رفع این اشکال آری
 علم الهی همه محیط است و همه را میداند و لیکن لتما علّت صلی لته هرگاه بلند شد منزلت و حرمت
 مقرب درگاه او و شرف رتبه و بزرگ گشت رتبه او و نزوح عظیم خطره بزرگ شد خطره او
 لانه وجب علیه شکر ما اولاه زیرا که واجب وثابت شایر وی شکر آنچه انعام کرده است حق سبحانه
 از من جسیم نعمه و فضله از نعمتهای عظیم وی و فزونی کرم وی قادی الا لیتفانت عن
 خدامته پس اندک روی گردانیدن و چپ و راست نگرستین از چاکری حق تقصیر فی شکره کوتاهی
 کردن است از شکر وی تعالی و ذلک نقصان فی طاعته و آن نقصان کردن در خدمت
 کم کردن است و طاعت و بندگی وی سبب زیاده خطر و حذر مقرر بان را این است و زیادت علم
 حق بالیشان کنایت است از زیادت اعتنا و کثرت مواخذه و دلیل بر عظم خطر و کثرت مواخذه مر
 مقرر بان را این آیت است که قال الله تعالی گفته است خدا عز وجل یا ایها النبی

دلیل بر عظم خطره و کثرت مواخذه مقرر بان را این آیت است

مَنْ يَأْتِ مِنْكَ بِفَاحِشَةٍ أَمْيَ زَنَانٍ بِغَيْرِ سِرٍّ كَيْفَ يَرُدُّ وَكَيْفَ يَكُونُ كَبِيرُهُ وَفَاحِشَةُ بَعْضِ زَنَانٍ
 نِزَازٌ وَفَاحِشَةُ بَعْضِ زَنَانٍ كَيْفَ يَرُدُّ وَكَيْفَ يَكُونُ كَبِيرُهُ وَفَاحِشَةُ بَعْضِ زَنَانٍ
 كَرْدُهُ شُودِ اَوْرَاعِ عَذَابٍ وَوَجْهًا زَعْدًا بَكِيًّا خَرِثَارًا كَرْدُهُ شُودِ اَوْرَاعِ عَذَابٍ
 أَنْ وَعِيدِ زَنَانٍ بِغَيْرِ رَأْيٍ لِقَامِهِ لِقَامِهِ از جِثَّتِ كَمَالٍ وَتَمَامِ نِعْمَتِ وَمِي عَزَّ وَجَلَّ عَلَيَّ بِرَأْيِ اَلْإِثْنَانِ بِأَلْفِ
 بِالْبَنِيِّ سَبَبِ اَلْإِثْنَانِ بِغَيْرِ صِلَةٍ جَانِبًا اِزْأَضَافَتِ اَلْإِثْنَانِ بِأَنْ حَضَرَتْ مَفْهُومٌ مِغْرُودٌ وَوَرْدِي
 بِهَيْئَةٍ مَنظُورَةٍ فَكَيْفَ مَنْ كَانَ مَوَاصِلًا بِاللَّهِ بِسِجِّينٍ كَيْفَ يَكُونُ كَبِيرُهُ وَفَاحِشَةُ بَعْضِ زَنَانٍ
 وَلِقَرَبِ وَمِي اَلْإِثْنَانِ وَقَرَبِ حَضَرَتْ بِغَيْرِ مَوْجِبِ قَرَبِ وَاقْتِصَالِ بِرِغَاةٍ حَقِّ تَعَالَى اِسْتِ وَلَكِنْ
 بِاَوْجُودِ أَنْ تَعَالَى اَللَّهُ عُلُوًّا كَبِيرًا بَلَدٌ وَبِزَرْكَ اِسْتِ حَضَرَتْ تَعَالَى بَلَدٌ عَظِيمٌ عَنِ اَلتَّشْبِيهِ
 بِخَلْقِهِ اَزْمَانَتِ كَرْدِ اَلْخَلْقِ وَمِي اَلْإِثْنَانِ كَيْفَ يَكُونُ كَبِيرُهُ وَفَاحِشَةُ بَعْضِ زَنَانٍ
 وَاَوْسَتْ شُودِ اَوْرَاعِ اَلْإِثْنَانِ وَبِنِيَّ اَلْإِثْنَانِ شُودِ اَوْرَاعِ اَلْإِثْنَانِ وَبِنِيَّ اَلْإِثْنَانِ
 بِمَضْمُونِ اِسْتِ وَحَالِ اَلْإِثْنَانِ كَيْفَ يَكُونُ كَبِيرُهُ وَفَاحِشَةُ بَعْضِ زَنَانٍ
 صَلَوَاتُ اَللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرُودِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ بِرِغَاةٍ حَقِّ تَعَالَى اِسْتِ
 جَنَابِ رِسَالَتِ اَبِ ثَابِتِ اِسْتِ نِزَازِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ بِرِغَاةٍ حَقِّ تَعَالَى اِسْتِ
 وَاَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ
 اَسَاسُ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ
 وَاَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ
 وَحَالِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ
 وَوَرِيدِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ
 وَوَرِيدِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ وَخُشْيِ رَاوَالِدَةِ اَلْإِثْنَانِ

اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ اَزْمَانَتِ اَلْإِثْنَانِ

و به تحقیق باقی مانده است در توبقیه از مرادات و طلب اعواض ظاهره که لا یتحده پیدا و هوید
چنانکه آثار آن از افعال و احوال تو ظاهر میگردد و همه کس در میانند و اگر بر دیگران پوشیده
تو خود و خودی یابی و بر تو پیدا است عَلَى رَسِيكَ يَا مُسْتَجِلُّ آهسته روای شتابنده و پیش
مَهْلًا مَهْلًا یا متزقیب آهسته باش آهسته باش و این همه تیز مر وای منتظر و چشم دارند
فتح باب رَالْبَابُ مَسْدُودٌ إِلَى ذَلِكَ در بسته شده است تا هنگام از الیه مرادات و اعواض
تا آنکه باقی نماند از آن چیزی وَقَدْ بَقِيَتْ عَلَيْكَ مِنْهُ بَقِيَّةٌ و حال آنکه تحقیق باقی مانده بر
از آن بقیه و فِيكَ ذِكْرُهُ مِنْهُ و در توفره از آن هست الْمَكَاتِبُ عَبْدٌ مَالِقِي عَلَيْهِ دِمْرُهُ
مکاتب بنده ایست تا باقی است بروی یکدم و مکاتب بنده که بهای خود را بر خود گرفته و نوشته داده
که هرگاه او را کند آزاد شود و حکم وی در شریعت آنست که تا تمام بیبائی نشود آزاد نگردد و تا آنکه یکدم بروی باقی
هنوز بنده است بچنین سالک این راه و طالب قرب درگاه تا ذره از طلب مراد و بقیه از آثار هستی و خود خواهد
و خود کامی در وی باقیست هرگز روی آزادوی نه بیند و بحریت خالص نرسد چنانکه می فرماید أَنْتَ مَصْدُودٌ
عَنْ ذَلِكَ تو روی برگردانیده شده از در قرب و قبول مَا بَقِيَ عَلَيْكَ مِنَ الدُّنْيَا ما دام که باقیست
بر تو از لذات و تمتعات دنیا مقدور مصّ لَوْ أَقْبَلَ بِرَبِّكَ خسته خرد دنیا هوایک و نیا هوای تو
و مراد لَكَ و خواسته تو و مناک و آرزوی تو و رُؤْيَاكَ لَشَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ و دیدن تو هر چیزی را
از چیزها بطریق میل و محبت و عجب و نظر با سویی از مال و منال و اولاد و علم و فضل و طاعت و عبادت و
كَلْبَتِكَ لَشَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ و جستن تو هر چیزی را از چیزها از لذات و شهوات و عذرت و جاه و قدر و
منزلت بجز نفس و حکم طبیعت و تشوق لِنَفْسِكَ إِلَى شَيْءٍ مِنَ الْأَعْوَاضِ دُنْيَا وَ آخِرِي
و بر آمدن و نگریستن نفس تو بسوی چیزی از عوضها و اجزا بر عمل در دنیا و در آخری همه مانع و مصل و نیست
قبول و حصول اخلاص حقیقی و عبودیت تحقیقی و نشان بقای هستی و خود پرستی است چنانکه میفرمایند

فَمَا دَامَ فِيكَ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ پس مادام که در تو چیزی ازین چیزها است فَاَنْتَ فِي بَابِ
الْاِقْنَاءِ پس تو هنوز در باب فانی ساختن و در صد و دو گردانیدن آنی فَاَسْكُنْ حَتَّى يَحْصَلَ
الْقْنَاءُ عَلَى التَّامِّ وَالْكَمَالِ پس ساکن شو و بجای خود باش و صبر کن و دعوی وصول کن تا آنکه
آماده گرد و فنا تمام و کمال و بقیه از هستی و پندار نماند فَخَرَجَ مِنَ الْكِبْرِيسِ بیرون آورده شوی از
کوره آهنگری که انداخته و گذاخته شده در آن وَتَكْمُلُ صَيَاغَتُكَ و تمام ساخته شود زرگری
توصوغ و رکابد ریختن گذاخته یعنی بعد از گداختن و فانی ساختن بمقام باقی گردانیدن و
نواختن آورده میشوی وَتَحُلُّ و آراسته شوی به برآیه و تکسای و پوشانیده شوی جامه و تطقیب
و خوشبو ساخته شوی وَتُجَرَّ وَجَرَّ و بخور کرده شوی تُحَرَّرُ فَرُغَ إِلَى الْمَلِكِ الا کبریا بستر داشته میشوی
بسوی بادشاه بزرگتر از همه بادشاهان فَتُخَاطَبُ بِأَنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ آمِينٌ پس
خطاب کرده شوی باین کلام که تو نزد ما خداوند مکت و قدرت و جاه و منزلت و امانتی فتوا لنس
پس انس و آرام یافته میشوی وَتَلَا طِفُّ و نرمی و نکوئی کرده میشوی وَتَطْعَمُ مِنَ الْفَضْلِ
و خورانیده میشوی از غذا فرونی لطف و کرم و مینه تسقی و از فضل نوشانیده می شوی
و تُقَرَّبُ وَتَرَوِيكَ گردانیده میشوی وَتَلْنِي و بسیار نزدیک گردانیده میشوی وَتُطْلَعُ عَلَى
الْأَسْرَارِ و مطلع گردانیده میشوی بر اسرار و حقائق و امور و هی عَنَّا لَا خُفَى و حال آنکه
آن اسرار از تو اصلاً پوشیده نمیشود و تمام پیدایم و پدید میگرد و بر تو قفنی بِمَا لَطُفَ مِنْ ذَلِكَ
پس تو آنکه و بی نیاز گردانیده میشوی بچیزیکه داده شوی تو از ان نعمتها و مرتبها عن جمیع الاشياء
از همه چیزها که ماسوای حق و وجه باقی اوست از دولت و نعمت دنیا و آخرت که منظور در آن مطلوب
بدان حق نباشد الْأَثَرِي إِلَى قَرَابَةِ اللَّهِ آیینی بینی بسوی ریزه های زر متفرقه
از هم جدا افتاده مُتَبَدِّلَةً و رباخته شده نگهداشته نشده مُتَدَاوِلَةً دست بدست گردانیده شده

پس از گداختن و کوفتن فیهکذا انت یا مؤمن پس همچنین تو ای مؤمن که راست داننده و عده
حق را اذ اصبرت علی عجاری الاقدار چون شکبالی و رزی بر جایهای روان شدن تقدیر
الهی تعالی و رضیت بالقضاء فی جمیع الاحوال و راضی باشی بقضای وی در همه حال
چه در فقر و غنا و چه در صحت و مرض و چه در شدت و رخا و مانند آن از احوال متضاده و مستقیم باشی
بر طاعت و عبادت و امتثال او امر و نواهی قُربت الی مولایک فی الدنیا و نزدیک گردانیده بشوی
بسیار و نود و نیا فتنتم بالعرفه و العلوم و الاسترار پس نعمت داده بشوی توشناسائی
ذات و صفات و افعال حق و علوم بطریق سلوک و وصول بجناب قرب وی و علم لدنی و اسرار و حقائق
و احوال موجودات و علمتهای پوشیده و خالق و ایجاد و تسکین فی الآخرة دار السلام و ساکن
و مقیم گردانیده میشوی در آخرت در بهشت مع الانبیاء و الصّٰدِیقِینَ و الشّٰهِدَاءِ و الصّٰلِحِینَ
یا پیغمبر این و صدیقان و شهیدان و صالحان فی جوار الله در همسایگی رحمت خدای تعالی
و داریه و در سراسر وی که مقام خاص باشد مقرر یا نزد و قریبه و در نزدیکی وی بنزدیکی معنوی
عذریتی حقیقی و الاکش به و آرام یافتن بذكر و شهود وی عز و جل این الفاظ از تشابهات است
و مراد بان معانیست مقرر و معرّا از تشابه تشبیه که جهت تنگی عبارات و تفهیم خلایق بان تعبیر کرده شده
فاصبر پس صبر کن و لا تستعجل و شتابی مکن و ارض بالقضاء و راضی باش بقضا
که بتأخیر حصول مقصود تأذیه معین رفته است و لا تنهّم و تهمت منه بر حق به بخل و عدم
اطلاع بر حال تو فینا لک بر دُعْوَه پس چون صبر کردی درمی یابد ترا سروی و راحت غفوی
و خلاوة معرفتیه و شیرینی شناخت وی و لطفه و کرمه و منه و لطف و کرم نعمت وی
المقالة التاسعة والعشرون قال رضى الله عنه وارضاه في
قول النبي في قول يغير صلح كما قال فقر ان يكون كفرا نزيك است فقر كما

سبب افتادن در کفر یقین العبد بالله ایمان می آورد بنده بخدا و یسلم الامور کلها
إلی الله و می سپارد و کارها را همه بخدای عزوجل و یعتقد تسهیل الرزق منه و یقین میدارد
در دل خود آسان کردن و رسانیدن رزق از خدا و آن ما آصابه لم یکن لیخبطیه و اعتقاد دارد
که هر چیزی که رسید او را نبود که خطا کند و برسد او را و ما اخطاه لم یکن لیصیبه و هر چیزی که خطا کرد
و نرسید او را نبود که برسد او را یعنی هر چه نصیب اوست و مقدر است برای او البته میرسد طلبد یا نه طلب
و هر چه نصیب اوست هر چند طلب کند هرگز نمیرسد او را فائده اعتقاد اول آنست که آنچه برسد نداند که
بسی من و زور بازوی من رسید و اعتقاد ثانی آنکه اگر نه رسید بر نایافت آن حسرت نخورد و تاسف نکند
و من یتق الله یجعل له مخرجاً و اعتقاد کند که هر که تقوی میکند خدا را آسان میگرداند و می تواند
مر او را بیرون شدن از همه تنگیها و سختیها و یرزقه من حیث لا یحسب و روزی میداند او
از آنجا که گمان ندارد و من یتوکل علی الله و هر که توکل کند به خدا و بسیار کارهای را بوی فهو حسبه
پس خدا بس است او را و محتاج نمیکرد و اندک بشارت اسباب و یقول ذلک و میگوید این بنده و اعتقاد
میکند آنرا و هو فی حال العافیة و حال آنکه بنده در حال خافیت و سلاست از بلا و محنت و فقر است
تحت یتیمیه الله تعالی پستری مبتلا میگردد و اندومی از مایه او را خدای عزوجل بالبلاء و الفقر
باز مایش و فقر فیما خد فی السؤال و التصرع پس شروع میکند آن بنده مبتلا و بلا و فقر و خواستن
او حق وزاری کردن نزد وی تعالی تا دور گردد و اندک آنرا از وی فلا یکشفها عنه پس نمیکند و دور نمیکند
خدا تعالی آن بلیه و محنت را از آن بنده پس میگردد و بنده از ایمان و اعتقادی که از خدا تعالی داشت
دور و رطه کفری افتد فیند یحقق قوله پس درین هنگام متحقق و ثابت میگردد و قول پیغمبر
صلی الله علیه و سلم کاذب فقر ان یكون کفرا انز و یک است فقر که باز گردد و بکفر پوشیده نماند که تصدق
و فقر بر این حکم آنچنان نیز متصور بود که هم از آغاز مبتلای بلا و فقر گردد و بسبب آن در رطه کفر و خطا

وانکار افتد ولیکن تصویر فرموده اند آنرا در فقر بعد از غنا و در بلا بعد از نعمت بجهت آنکه بلا و محنت در نصیحت
 سخت تر و وقوع در ورطه کفر بیشترست فَمَنْ تَلَطَّفَ اللَّهُ بِهِ پس بنده که لطف و نرمی خواهد خدای تعالی
 بوی کشف عنه مایه بکشد و دور کند از آن بنده چیزیکه با اوست از محنت و سختی که بدان در ورطه
 کفر و ضلالت افتد و بی صبری کند و از جای رود فَادْرِكْهُ بِالْعَافِيَةِ پس در یاد خدا تعالی آن بنده
 بعافیت و سلامت از فقر و الغناء و بونگاری و دفع حاجتمندی و وَقَفَّاهُ لِلشُّكْرِ وَالْحَمْدِ وَالثناءِ
وَتَوْفِيقِ و بدان بنده را برای سپاس داشتن و ستایش کردن و ثنا گفتن مر خدا را فیدیم که ذَلِكَ إِلَى
اللقاءِ پس دائم و همیشه میدارد خدا تعالی آن عافیت و غنای را تا وقت مردن و وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ
 و کسی که خواهد خدا تعالی آزمایش و ابتلای او را و فتنه در حال انداختن طلا و آتش تا بگذارد و صاف
 گردد و مفتون طلا و آتش و آواره شده آدام بلاءه و فقره همیشه میدارد و بلای او را و فقر او را
فَيَنْقُطُ عَنْهُ مَدَدُ الْإِيمَانِ پس گسسته میگردد و از وی مرد ایمان او فَيَكْفُرُ بِآلِ عَمْرَأَةٍ و
الْتِهْمَةِ لِلْحَقِّ پس کافر میگردد و بسبب عیب کردن و تهمت نهادن مر حق را و خرد جل بجهل و سفه و
 و عداوت و الشک فی وعدة و گمان و خلاف کردن در وعده حق و استوار نداشتن وعده او را
 که در ایصال رزق و اجابت دعا و انعامات ظهور و مکر و بکرده است فَيَمُوتُ كَا فِرًا یا الله پس
 بمیرد و کفر آرنده بخدا و جاحداً لا یاقه و انکار کننده و لائل و علامات را که دلالت دارند بر کمال
 قدرت و رحمت و ثمول علم و حکمت حق بآیات قرآن که ماطن اند بصدق وعده و سعه نعمات
فَيَسْخَطُ عَلَى رَبِّهِ ناراضی و خشمگین بر پروردگار خود لِيَهْدِيَ اللَّهُ سُبُلَ الْبُغْيِ و بسوی این
 اشارت کرده است پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا یا یوم القيمة
 بدستیکه سخت ترین مردم از روی عذاب در روز قیامت رَجُلٌ جَمَعَ اللَّهُ لَهُ بَيْنَ فَقْرٍ الدُّنْيَا
 و عَذَابٍ الْآخِرَةِ مرویت که جمع کرده است خدا تعالی مر او را میان فقر و دنیا و عذاب و آخرت

این دعا
 و منظر
 و در حق

نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذٰلِكَ پناه میجویم بخدا از آن و هُوَ الْفَقْرُ الْمُنْسِي وَ ایست فقر فراموشی آرنده
 بنده را از خدا الَّذِي اسْتَعَاذَ مِنْهُ الْبَنِي آنکه پناه جسته است از وی پیغمبر صلعم تا اینجاست
 و در بیان یافتن آنکه باستانی فقر در ورطه کفر افتاد که او را فقر مضطر گویند و دیگر آنکه بوی
 کرد و غنی ساخت و توفیق شکر داد که او را غنی شاکر خوانند و دیگر فقیر صابر و اشارت با فضیلت وی کرد
 میفرماید: وَالرَّجُلُ الثَّالِثُ هُوَ الَّذِي اَرَادَ اللّٰهُ وَمَرَدُ سَوْمِ آن کسی است که خواست خداست
 عَزَّ وَجَلَّ اَصْطَفَا لَهُ وَاَجْتَبَا لَهُ دیگر زمین او را بختهای ظاهر و باطن و کمال عقلی و حسی و حجب
 من خواصه گردانیده است او را از خاصان درگاه خود و اجتناب و اخلاص و از دوستان خود
 و ظاهر و باطن و در دنیا و آخرت و ارباب انبیاء و ارباب پیغمبران خود در رسیدن علم و دین که بعد
 از ایشان باقیمانده و سبیل اولیاء و بهتر اولیای خود و قوت ایمان با نبیا و کمال متابعت
 ایشان و من عظیمی عباد و گردانیده است از بندگان بزرگ خود و علمائهم و از دانایان
 بعلم و دین و احکام آن و حکمائهم و از حکیمان عارف بحقائق اشیا و راست گفتار و درست کردار
 و شفاعت کنندگان در حضرت وی بدرخواست کردن کنایان دیگران و شخنتهم
 و گردانیده است او را شجند ولایت و گماشته بر خلق برای کفایت کارهای ایشان و متبوعیهم و گردانیده
 است پیروی کرده شده مسلمانان که همه در کار خیر تابع و پیرو او باشند و معلمیهم و تعلیم کننده و آموزاننده
 و مردم علم دین و تشریع را و آنچه در دنیا و آخرت دران صلاح ایشان باشد و هادیهیهم و الی
 مولاتهم و راه نمایند بندگان بسوی خداوند آنچه موصل گردد بجنباب قدس وی و مرشدیهم
 الی سُنَنِ الْهُدٰی و براه آرند و سامان کنند ایشان بسوی روشن راه راست و اجتناب
 السَّبِيلِ الْقَرِیْبِ و براه آرند بسوی پرپز کردن و یکسو شدن از راه هلاک شدن و افتادن در چاه
 ضلالت اَرْسَلَ اِلَيْهِ جِبَالُ الصَّبْرِ فرستاد خدا بتعالی بسوی آنرا کوههای صبر را تا بقوت آن بطریق

دران راه نباشد
 و بجا از انبیا و پیغمبران
 مستعمل و دیگر
 و او خطاست
 و بجا از انبیا و پیغمبران
 و غیبات السان

حق ثابت ماند و بکار الرضی و دریا های رضا را نام برد آن در افعال و احکام پروردگار مستغرق گشت
والموافقة والقضاء فی فعل المولی و سازگاری بحکم و ارادت مولی و فانی نیست شدن در فعل و
ناز هستی و خواست و آرزو و تمام برآید و بمرتبه قرب و ولایت خاصه رسید و بکبریا که بخیریه العطاء
بعازان درمی یابد و خداوند تعالی بدش بسیار و ید الله و بناز و نعمت می پرورد و او را فی اناء
اللیل و اطراف النهار و ساعاتی شب و کراتی روزی الجلوة و اذا خلا در حالت جلوت
و خلوت فی الظاهر مرآة و فی الباطن آخری گاه در ظاهر و گاه در باطن یعنی
در میان بد و او را مولی تعالی در ظاهر و باطن با انواع اللطف بگویناگون توفیق و عصمت و فنون
الحزب یا و گوناگون نصیب و عطا قیصل که ذلک پس دائم و پیوسته می باشد و او را لطف و
عطا الی حین اللقاء تا هنگام موت و پیش آمدن در حضرت مولی تعالی و یافتن دیدار وی تعالی
المقالة الثلثون قال رضى الله عنه وارضاه ما اكثرت ما تقول چه عجب
بسیار است که بگوئی تو اینی را عمل چه کار کنیم که بمقصود برسم و روی مرا و خود به منم و کشایشه
در کار پیدا کرد و ما الحيلة و چیست چاره و درین کار فقال لك پس گفته میشود ترا و چاره گری
آن قف مكانك بایست بجای خود که مولی تعالی بر وفق رضا و حکم شریعت ترا در آنجا داشته است
و لا تتجأ و زحمتك و در گذر از حد و اندازه خود و بتدبیر نفس و چاره گری از پیش خود حتی یا تيك القرح
تا آنکه بیاید ترا کشایش ممتن أمرك بالقيام فيما أنت فيه از جانب حق تعالی که امر کرده است
ترا بایستادن در جای که تو در آنجا می قال الله گفته است خدای تعالی عزوجل اصبر و اصبر کثیرا
طاعات و آنچه میرسد شمار از سختیهای راه دین و صابر و غلبه و زور آورید بر اعدای دین و صبر کردن
بر سختیهای جنگ علی الخصوص دشمن ترین دشمنان که نفس اماره شماست و صبر کردن بر مخالفت هوا
وی و راجع و او بر بندید ابدان خود را و اسبان خود را در سحر و کفر و اسلام برای جنگ بکفار و بر بندید

المقالة
الثلثون

نفسهای خود را بر طاعت و عبادت حق و خلاف هوای نفس بدرود الله و التَّقْوَا الله و پیریز کنید خدا را به پیریز کردن و دوری نمودن از تافر موده وی و از هر چه با سوای اوست اُمُرُک بِالصَّبْرِ یا مُؤْمِنِ احر کر و تر حق تعالی ای مؤمن صبر کردن بالزام بر طاعت و خلاف نفس شَمَّ بِالْمُصَابَرَةِ وَ الْمُرَابَطَةِ وَ الْحَافِظَةِ وَ الْمَلَا زِمَةِ کَلِّ بَسْتَرَامِ کر و مبالغه و صبر و بر بستن دل بآن و نگه داشتن بآن و ملازمت نمودن بآن وَ حَذَرَکَ عَنْ تَرْکِهِ بَسْتَرَامِ کر و از ترک کردن صبر فقال پس گفت وی تعالی وَ التَّقْوَا الله فی تَرْکِ ذَٰلِکَ و پیریز کنید خدا را در ترک کردن آن اَمِّی لَا تَتْرُکُوا الصَّبْرَ فَإِنَّ الْخَيْرَ وَالسَّلَامَ فِی الصَّبْرِ یعنی ترک ندهید صبر را زیرا که نیکی دنیا و آخرت و امن و سلامت از هر شر و آفت در صبر است وَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ کَالرَّاسِ مِنَ الْجَسَدِ صبر نسبت به ایمان مانند سر است نسبت به تن همچنانکه تن سر بریده وجود نگیرد و بقا نه پذیرد ایمان بیه صبر کمال نیاید و صورت نه بندد و خود تمام عبادت و طاعت بلکه حقیقت ایمان از افراد صبر است که تا از اصدا و آنها صبر نوزد وجود نگیرد و صورت نه پذیرد و قیل و گفته شده است در فضیلت صبر لِكُلِّ شَیْءٍ ثَوَابُهُ بِمِقْدَارِ صَبْرِ حَزَنٍ بِإِذَاش باندازه و حد متین است إِلَّا ثَوَابَ الصَّبْرِ مِکْرَافِش صبر فائده خراف که بدستی که وی جزا است بضم جیم محرب که زانی یعنی بی حد و اندازه چنانکه تفسیر فرمودند آنرا بقول خود غُلِّمُ مَقْدَرُهَا بِإِذَاش باندازه کرده نشده لَمَّا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّمَا يُؤْتِي الصَّبْرُ وَكَانَ أَجْرُهُ غَيْرَ حِسَابٍ بسیار و تمام داده میشود و صابران را مرد با اسم ایشان بشمار رقَاذِ الْقَبِيلَةِ پس چون پیریز گاری کنی حق را عزوجل فی حِفْظِکَ لِلصَّبْرِ و نگه داشتن تو صبر را و حِفْظُکَ الْحُدُودِ و مبالغه کردن در نگه داشتن حد ها و حکما که وی تعالی تعیین نموده و مشروع ساخته است أَنْ تَجْرَلَکَ مَا وَعَدَکَ فِی کِتَابِهِ سِیرِی میگردانند و با خرمیرسانند چیزی را که نوید داده است ترا در قرآن وَهُوَ قَوْلُهُ وَأَنْ تُؤَدِّیَ قَوْلِ اوست عزوجل وَمَنْ یَتَّقِ اللَّهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا و کسیکه پیریز کند خدا را میگرداند و پیرامین کند مر او را بیرون شدن از تنگی و دشواری و یزید

قال علیه السلام الصبر من ایمان كالرأس من الجسد ۱۲

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَرَوْزِي مِيرساند ورا از آنجا که گمان ندارد و چه روزی حتی جسمانی و چه روزی عقلی
 روحانی وَ كُنْتَ بِصَبْرِكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْفَرَجُ وَ می باشی تو بسبب صبر کردن تو از مبارکشت اسباب
 و ترک قلق و اضطراب تا بیاید ترا کشایش مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ از جمله متوکلان و سپارندگان کار خود را با اختیار
 و تدبیر مفضل منان وَقَدْ وَعَدَكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْكَفَايَةِ وَ بتحقیق وعده کرده است ترا
 خدای تعالی بر صفت توکل کفایت مهلت تو و بسند بودن کرم و عنایات او از احتیاج تو با اسباب و آلات
 فَقَالَ پس گفت وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ وَ یکم بسیار و کار بار خود را بخدا و اعتماد کند
 بروی پس وی تعالی پس است او را وَ كُنْتَ مَعَ صَبْرِكَ وَ تَوَكُّلِكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ وَ می باشی
 تو بصبر و لازم او که توکل است و شهود کفایت و عنایت او از جمله نیکوکاران و عبادت کنندگان مر خدا را نعمت
 شهود و حضور که حقیقت معنی احسان است وَقَدْ وَعَدَكَ بِالْجَزَاءِ وَ بتحقیق وعده کرده است ترا
 بر احسان بجزا فقال عَزَّ وَجَلَّ وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ وَ همچنین جزا میدهم احسان کنندگان را
 وَ نَحْبُبُكَ اللَّهُ مَعَ ذَلِكَ وَ دوست میدارد و ترا خدای تعالی دوستی خالص بوجوه احسان لَأنَّهُ
 قَالَ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ زیرا که وی تعالی گفته است بدرستی که خدای تعالی دوست میدارد
 محسنان را پس معلوم شد که صبر تلزم چندین کمالات و سعادات است از توکل و احسان و کفایت
 و جزا و محبت حق تعالی فَالْصَّبْرُ رَأْسُ كُلِّ خَيْرٍ وَ سَلَامَةٌ بِسَبْرِ كَرْدَنِ اصل هر نیکی و سلامتیست
 دُنْيَا وَ آخِرَى در دنیا و آخرت وَ مِنْهُ يَتَرَقَّى الْمُؤْمِنُ إِلَى حَالَةِ الرِّضَاءِ وَ الْمُوَافَقَةِ وَ از
 مقام صبر بالا میرود و می برآید مسلمان بسوی مقام رضا و موافقت حق شَمَّا الْفَنَاءُ فِي أَعْمَالِ
 اللَّهِ پس تر از مقام رضا و موافقت نیز ترقی میکند بحالت فنا و گم شدن در افعال خدای تعالی
 حَالَةُ الْبَدَلِيَّةِ وَ الْغَيْبِيَّةِ فنا که حالت بدلیت و غیبت است و ابدال را هیچ ارادت و خواستی
 و فعلی و اختیاری نمی ماند و غائب و فانی محض اند و ارادت حق و فعل او تعالی فَنَّا حَذَرُ

المقالة الحادية والثلاثون

ان تتركه پس ترس و سپهر کن از ترک کردن انحال و ترقی ناکردن بان يقال فتخذ في الدنيا والاخرة
 پس فرو گذاشته شوی انداخته شوی از مقام قبول و نصرت و توفیق در دنیا و آخرت و ليقوتك خيرهم
 و فوت شود از تو نیکی دنیا و آخرت **المقالة الحادية والثلاثون** قال رضى الله عنه اذا وجد
 في قلبك بغض شخص او حبه چون بیایی تو در دل تو دشمنی کیه رایا دوستی او را
 فأعرض أعماله على الكتاب والسنة پس ظاهر کن کردارهای او را بر کتاب خدا و سنت رسول او
 فان كانت فيهما مبغوضة پس اگر باشد کردارهای او در کتاب سنت دشمن داشته شده یعنی مخالف و نامرضی قائل
 بموافقتك الله ورسوله پس دشو بساز گاری تو مر خدا را و پیغمبر خدا را و بغض و عداوت آن شخص را ان كانت اعماله
 فيها محبوبة و اگر باشد کردارهای او در کتاب سنت دوست داشته شده یعنی موافق و مرضی و انت تبغضه و تو
 دشمن میداری او را فان علم انك صاحب الهوى پس بدستی بدانکه تو خدا و نه هواست نفس
 تبغضه بهواك دشمن میداری او را بهوای نفس تو ظالم له ببغضك ايا لا سمع كنده او را
 بدشمن داشتن تو او را و نه شده دشمنی را در غیر جای او و عاص لله عز وجل و رسوله و لی فرمائی کشته
 مر خدا و رسول خدا را فخالف لهما ساز گاری کنده مرا ایشان را دشمن داشتن کسی که دوست میارند ایشان
 او اقلب الى الله من بغضك پس توبه بکن و باز گرد بسوی خدا ازین گناه که دشمن داشتن آن شخص را
 و اسأله و سجاده از خدای عز وجل تحبته ذلك الشخص و دوستی آن شخص را و غیره و دوستی غیر او را من
 احباب الله و اولیائیه از دوست داشته شدگان خدا و دوست دارندگان وی و اصدقاءه و الصالحين
 من عباده و برگزیدگان وی و نیکوکاران از پندگاران و سم لتكون موافقا تاباشی موافق مر خدا را
 عز وجل في محبته در دوست داشتن خدا و بر عکس امارتست بآنکه مسلمان را باید که اولیاء خدا را از محبت که دوستان او را
 دوست دارد و هیچ یکی را دشمن نباشد و اگر تعصب از ساحت اضاف نرود و طم زنج و ضلالت نیفتد عشقی و بطی خدا می خست
 بایر خود و ولی نعمت خود و دار و آن دیگر است آنجا از غیر خیر ندارد و دشمنی چه گنجایش دارد مصرع دلیبر اگر هزار بود دل بران کیست

سلام بر نبی کریم خدا و ائمه
 دوست دارد که دوستان او نبند

بیت خوبان بسی بچشم در آیند و بگذرند آن شوخ و گیراند که در سینه جا کنند - فهم من فهم این بیان
 و تفصیل در بغض و دشمنی شخصی است و کذا لک اَفْعَلُ فَمِنْ حُبِّهِ وَبِحُبِّهِ بکن در شان کسی
 که دوست میداری او را یعنی اَعْرِضْ اَعْمَالَهُ عَلَى الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ یعنی عرض کن عملهای
 او را بر کتاب خدا و سنت رسول او فان كانت محبوبه فاجنبه اگر باشد عملهای آن
 شخص دوست داشته شده در کتاب و سنت پس دوستدار او را فان كانت مبغوضه فاجنبه
 و اگر باشد عملهای آنکس دشمن داشته شده پس دشمن دار او را کینا محبة بهو الک تا دوست نداری او را
 بهو امی نفس تو و بغضه بهو الک و دشمن نداری او را بهو امی نفس خود را بحب الله و البغض لله که گویند
 اینست وَقَدْ صُرْتُ بِمُخَالَفَةِ هَوَاكَ وَتَحْقِيقِ اَمْرٍ كَرِهْتَهُ تَوَخَّافُتُ كَرْدَنِ هَوَايَ نَفْسِ تَوْقَالَ اللهُ
 عَزَّ وَجَلَّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَا فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ و پیروی مکن هوائی نفس تا گمراه گردانند ترا
 از راه خدا که متابعت حق است **المقالة الثانية والثلاثون** قال رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
 مَا أَكْثَرُ مَا تَقُولُ حَبِيبٌ بَسَارَتُ كَمَا يَكُونُ لِي تَوَكَّلُ مَنْ أَحْبَبَهُ لَا تَدْرُؤُ مَحَبَّتِي لَهُ كَمَنْ
 که دوست میدارم من او را دایم و همیشه بنمایند یاری من مرا و اَفَحَالُ بَدِينَتَا پَسِ دُرُورُ مَشُورُ
 مانعی در میان ما اِمَّا بِالْغَيْبَةِ اَيْ بِنَائِبِ شَدْنِ وَنَا بِدِ كَشْتَنِ مَحْبُوبِ اَوْ بِاَلْمَوْتِ بِاَلْمَرْدَنِ وَ
 اَوِ الْعَدَاوَةِ اَيْ بَوَاقِ شَدْنِ شَمْنِ بَكِدِ بَكِرِ و این در آدمیانست و در میان وقوع حیلوت و انواع
 میفرمایند که وَاَنْوَاعُ الْاَمْوَالِ وَكُنَا كُونِ مَالِهَا وَاَقْعُ مَشُو و حیلوت در وی بِالْاَلْفِ وَالْفَوَاتِ
 مِنْ اَلْيَدِ هَلَاكِ شَدْنِ و در گذشتن و گم شدن از دست فَيَقَالُ پس گفته شود در میان سبب و بَا
 بر آن اَمَا تَعْلَمُ يَا حَبِيبُ الْحَقُّ اَيْ اَمْنِدَانِ اَمِ دوست داشته شده خدا الْمَعْنَى بِهِ خواهش
 و غایت کرده پس اَلْمَنْظُورُ اِلَيْهِ نَظَرِ غَايَتِ كَرْدَنِ شَدْنِ بُوِ الْمَغَارِلَهُ وَ عَلَيْهِ رُشْكُ كَرْدَنِ
 بجهت وی برد گیران که پیوسته و وابسته اند بوی و رشک کرده بروی تا بجای دیگر توجه نکند اَلْحَمْدُ

بَيْنَ اللَّهِ وَبَيْنَ غَيْرِهِ پس میگرد و محبت بنده انبازی کرده شده میان خدا و جزوی و شرک گردانیده
غیر و برادر وی وَاللَّهُ لَا يَقْبَلُ الشِّرْكَاءَ و خدا نمی پذیرد انبازی را و هو غیور و وی تقاسم
غیرت برنده است بر بنده قاهر فوق کل شیء غالب است بالای هر چیز غالب لکل شیء چیره است
هر چیز را و قدرت دارد بر هر چیز فِيهِ لَكُ شَرِيكَةٌ و بعد مکه پس نیست و کم میگرد و اندک باز خود را
که ساخته است آنرا بنده و گرفته است از پیش خود و لیکلص قلب عبدی که له من غیر شریک
تا ساده و بی آمیزش گرداند دل بنده خود را برای خود بی انبازی و بی آمیزش چیزی دیگر با وی اینچنانکه
که کسی را بخاطر رسد که در شرع حرص و ترغیب بر مهر و محبت او لا و واقع شد بلکه بر ترک و عدم آن عهد و قوت
یافته چنانکه حدیث آمده است که شخصی در حضرت رسالت گفت که من چندین فرزند دارم و مگر از ایشان
بوس نکرده و در کنار نگرفته ام آن حضرت صلعم فرمود من لا یرحم لا یرحم او کما جاز هوا البش انست که شفقت
و مهربانی و ادای حقوق بفرموده شایع دیگر است و محبت و تعلق باطن ایشان که اشتغال قلب بر آن
و دیگر است چنانکه مانع از و یا حق و غالب بر آن آید و باعث ترک حق خدا و دوستی وی گردد ممنوع و مکروه این
قسمت و مؤید آنست حکایتی که از امام شهید ابو عبد الله حسین بن علی رضی الله عنهما آمده است که ایشان
از حضرت امیر کرم الله وجهه پرسیدند که شما مارا دوست میدارید فرمود بلی چرا دوست نداریم که شما پسر
و فرزند حضرت رسول الله صلی الله علیه و سلم باشید باز پرسیدند که خدا را سبحانه دوست میدارید فرمود
چه جای پرسیدنست دوستی خدا بر همه مقدم و مختار است گفتند عجب و دوستی در یکدل چگونه ممکنست
امیر سالت و حیران ماندند باز پرسیدند که اگر شما را محیر سازند و در وجود ما و بقای ما این کدام کی را اختیاری نماید
فرمود ایمان را اختیاری نمائیم گفتند پس محبت شما منحصر است در حق سبحانه آنچه با و آید محبت نیست
شفقت و مهربانیست که شما دارید پس حضرت امیر تحسین نمودند و فرمودند که مثل این سخن جز از
اهل بیت نبوت نیاید و نیز ترک آن و قطع از آن و ابتدای حال است از برای تحصیل تحقیق

محبت مولی سبحانه و بعد از تحقیق و حصول آن ضرر ندارد چنانکه در آخر مقاله تصریح بدان می نمایند خاف
 و چون محبت حق صاف گشت دل بنده خالص شد برای محبت وی تعالی بی شرکت فی تحقیق
 قوله پس درست و راست میگردد و درین هنگام معنی قول حق عز و جل يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ
إِذَا تَنَظَّفَتِ الْقُلُوبُ مِنَ الشُّرَكَاءِ وَالْأَنْدَادِ تا وقتیکه پاکیزه گردد دل از آمیزش انبازان
 حق من الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ که اهل و مال و اولاد و لذات و الشهوات و لذتها و
 و طلب الولا یات و جستن نصرت و دوستیها و الزیاسات و سروری و سرورهای و الکرام
 و عزتها و بزرگیها و ظاهرات است که مراد ظهور خوارق عادات باشد بقبریه و الحاکمات و حالات که در دنیا
 روی میدهد فَالْمَنَازِلِ وَالْمَقَامَاتِ و منزلها و مقامها که ایشانرا میباشند و غالب مراد از منزل
 می افتد که در اینجا نزول کنند و عنقریب ارتحال از آن نمایند و مقام آنکه چارگاہ آنجا باشد و
 و منازل و مقامات سالکان نیز بمبرین قیاس میتوان کرد باعتبار سرعت و بطور سیر و سلوک و باطن
 این شرکا درین عالم اند بجهت دنیا یا دین و اشارت بشرکای آخرت نمود و میفرمایند که وَالْحَنَانِ
وَبَشْتَهَاوَلذَاتِ وَشَهَوَاتِ آن والد رجات و پائها و مرتبها که بشتیان را باشد و القربان
وَالزُّلْفَاتِ در دنیا یا در آخرت قرب و قرابت و زلف و زلفی و زلفت همه بمعنی نزدیکی و نزولت
 و مرتبت است و خواهش و آرزو آن اگر چه در دو گاه حق باشد و اخل طلب ماسوای و شرک خفی است
 چنانکه می فرمایند فَلَا يَتَّقِي فِي الْقَلْبِ إِرَادَةَ كَلَّا أَمْنِيَّةٍ پس باقی نمی ماند و دل هیچ
 خواهشی و آرزوی و صار کالآ ناء المنثلم الذی لا یثبت فیہ مائع پس بگردول
 همچو آوند رخنه دار که بر جامنی ماند و روی چیزی روان و ریزنده چنانکه آب و شیر و روغن و سرکه و مایه
 این تمثیل و تشبیه در کلام می رضی الله عنه مکرر واقع شده از جهت غایت مطالقت او بمقصود و همچنین
 مطالب و مقاصد تکرار نموده بقرینه و در اینجا متابعت کتاب مجید است که در و

نیز این طریقه مسلوک است و در حقیقت کلام انبیا و اولیا تامل آن آفتاب و بر تو آن نور است و با جمله
 میفرمایند که دل چون از لوث شرک پاک شود و ولادت هیچ چیز را در وی جای نماند لَا تَعْلَمُ الْكُسُوفُ بِفَعْلِ اللَّهِ
 زیرا که آن دل شکسته شد بفعل خدای عزوجل كَلَّمَآ نَجْمَتْ فِيهِ ارَادَةُ هرگاه که پیدا شود و برآمد
 و در دل خواهشی کسر ها فَعْلُ اللَّهِ وَغَيْرُهُ شکست آن خواهش فعل و غیرت او که به بنده خاص
 خود دارد و میخواهد که او را بغیر بگذارد و بیت گردست در کاری زخم زنجیر بر دستم نهاده در خیم می غرق کند
 گزینم شکاری برم فَضَرَبْتُ حَوْلَهُ سُرَادِقَاتِ الْعِظَةِ وَالْجَبْرُوتِ وَالْهَيْبَةِ پس زده شد
 آن دل هر پرده های عظمت و قهر و بزرگی و ترس فرق است میان خوف و هیبت در هیبت معنی
 عظمت و سطوت است چنانکه از امر و سلاطین میباشند بجلافت خوف که مجر و ترس و دهرشت
 و کرامت است چنانکه از دزد و دزدیده ترسند و نیز در خوف ملاحظه نفس و وصول شریعی ملحوظ و منظور
 و در هیبت مجر و جلال و کمال محبوب میشود و گرد و حُفِرَتْ مِنْ دُونِهَا خَدَقُ الْكِبَرِيَاءِ وَ
السُّطُوتِ و کاویده شد از پس آن سرادقات خدقها بزرگ و سخت گرفتن و حمله کردن فلان
بِخُلُوصٍ إِلَى الْقَلْبِ پس ربانی می باید و نمیرسد بسوی دل بشهود عظمت و کبرایی حق و سطوت
 و جبروت وی تعالی إِرَادَةُ شَيْءٍ مِنْ الْأَشْيَاءِ خواهش چیزی از چیزها فِيهِ لَا يَضُرُّ الْقَلْبَ الْأَشْيَاءُ
مِنَ الْمَالِ وَالْوَلَدِ وَالْأَهْلِ وَالْأَصْحَابِ پس درین هنگام زیان نمیکند دل را و ظلمتی افکند
 و کارخانه جمعیت وی اسباب از مال و اولاد و اتباع و یاران که از اسباب و آلات دنیا اند و بیت
 گرت مال و جاه است و زرع و تجارت و چو دل با خدا نیست فارغ نشینی وَالْكَرَامَاتُ وَالْحُفُوفُ
الْعِبَارَاتُ و کرامتها و علمها و عبارتها که از اسباب و تعلقات دین اند و بحیث تعلق دل بدین از جمله
 شرکاء و اندا و شهادت و تهدید و لطافت قلب و فنا و ارادت وی بشود و کبرایی حق زیان نمیکند فَاتَّ
جَمِيعُ ذَلِكَ يَكُونُ خَارِجَ الْقَلْبِ زیرا که همه اینها برین تقدیر میباشند و برین دل فلا فاعلا لله

پس غیرت نمی برد خدا تعالی عزوجل بسبب آن بر بنده در اهلک و اعداء آن از جهت عدم تعلق دل
 بدان که سبب انقطاع از حق و دوری از جناب قرب اوست نقل است که گاهی بعضی از اولاد
 آنحضرت صلوات الله علیه وفات میکردند و آنحضرت مشغول بود عطا و تذکیر بودی چون خبر فوت آنها میرسیدند
 فرمودی بخیر و تکفین بکنید و بسیار پس نماز گذاردی و باز مشغول بتذکیر شدی پس مردم میگفتند
 عجب هیچ موت اولاد تاثیر نمیکند در وی میفرمودند نماز اولاد ایشان را بیرون کرده ایم و ایشان
 جای در دل نماده تاثیر در دل آنکه بگفت بل یلکون جمیع ذلک کرامته من الله بعد بلکون
 این همه اشیا سبب بزرگی از جانب خدا مرئیه خود را و لطف آیه و سبب نرمی و مهربانی و فرمودت
 یخففه و رزقا و الغام و نجشائش و روزی و اوان بنده خود را و منفعة للوارثین علیه
 سبب نفع رسانیدن هر کسائی را که فرود می آیند و میسرند بروی از فقر و محتاجان و تواند که نعمه و رزق
 نیز فرود آید و آنرا باشد فیکرمون به پس گرامی داشته میشوند این واردان و نازلان بروی باین اشیا و نیز
 و رحمت کرده میشوند و یحفظون و نگاه داشته میشوند از حرمان و خذلان نقصان و آفات دیگر لکن امتیاز
 علی الله از جهت بزرگی و گرامی بودن آن بنده بر خدای عزوجل که بوجود وی دیگر از این نفع میرساند و بنابر
 نعمت میدارد و یلکون خفیراً لهم پس میباشد آن بنده بدرقه و نگهبان مرایشانرا و شحت
 و گماشته حق برای کفایت تمام خلق و کففا و پناه و جز را و جای ستوار برای پناه گرفتن و شفیع
 دنیا و آخری و در خواسته گناه و تقصیرات ایشانرا از دنیا و آخرت امام الوقت شیخ ابوالحسن شاذلی
 قدس الله سره العزیز گفت من چرا نا امید نباشم از خلق و حال آنکه نویسد شده ام از خود که خود را نفع
 و چرا نا امید باشم از حق و حال آنکه امید دارم که حق تعالی دیگر از این نفع رساند بواسطه من **المقالة**
الثالثة والثلاثون قال رضى الله عنه الناس اربعة فمهمهم بهما قسم اندرجل کالسان
 له ولا قلب یکر و یست که نه زبانست او را که بدان بیان کند و نطق حکمت نماید و نه دل

در حق نقل
 و سکون دل و دفع
 رانی مملکتی زیاده

المقالة الثانیة والثلاثون

مهمهم بهما قسم اندرجل کالسان

که محل علم و معرفت و اسرار ربوبیت بود و هو العارض الغیر العجی و وی منسوب است به نام که مخصوصیت
علم و عمل مخصوص نشده و غیر بکسر غین بمعجمه غافل نا آزر بوده کار از جهت بیدار نشی و بی تمیزی و جاهل
غیبی نیز همین معنی است و آنکه در حدیث در وصف مسلمانان واقع شده که المؤمن غر کریم بمعنی سلامت
صدر و حسن ظن بخلق و ساده لوحی است که از نا تجربه کاری و بی التفاتی بکار دنیا و اشتغال بامور دنی
و تنی از زاد و آخرت و صفات سینه و نیکو گمانی خیر و بفرینه ضم صفت کرم که مفهوم آن جامع صفات حمیده است
سفساف خرد و خوار و روی است لا یعبا الله به ورنی و قدری نمی نهد خدای عز و جل او را و اعتبار
نمی گیرد از وی و لا خیر فیہ نیست هیچ نیکی در وی نه در ظاهر و نه در باطن هو و امثاله وی و مانند او
از آدمیان حثاله بضم های مملو و ثمای مثلثه بمعنی ردی و زبون از هر چیزی که نیکی در آن نباشد و حثاله
در اصل بمعنی پوست جو و برج و خرا که آنرا بسوس خوانند که وزن کهن نیست قدر و اعتبار و ایشانرا
در گاه حق ایا ان یعمهم الله برحمتیه مگر آنکه در گیر و ایشانرا خدا تعالی به ربانی خود فیهمدی
قلوبهم للإیمان به پس راه نماید و ایمانی ایشانرا و توفیق دهد بایمان آوردن بخود و یحکم جوارحهم
و بجنباند اعضای و اندامهای ایشانرا بالطاعة که بفرمان برداری کردن مراد عز و جل و برین تقدیر
ازین پایه می بر آیند و داخل قسم مذکور نمی مانند یا مرد مرتبه اولی از ایمان و عمل باشد که عامیان و جاهلان از ایشان
یعنی در همین قسم کسی باشد که فی الجمله ایمانی و عملی داشته باشد که بدان از خلود عذاب و نزع برید اگر چه از کمالات
و درجات محروم و بعید باشد فاخذ ان تكون منهم پس به پیر و برتر از آنکه باشی تو ازین قسم
مردان و لا تلد بهم و پناه گیر در میان ایشان و لا تكثر بهم و باک مدار و اعتبار مگر از ایشان
و لا تقم فیهم و ایست میان ایشان فانهما اهل العذاب و الغضب و السخط زیرا که
بد رستی ایشان خداوندان عذاب و خشم الهی و بی رضای اویند سُكَّانُ النَّارِ و اهلها ساکنان
آتش دوزخ و کسان اویند لَعُوفٌ بِاللَّهِ منهم پناه میجویم بخدا از ایشان و از صحبت ایشان و از شر

و بیرون می آید در صف جنگ خدا را بگناهان بزرگ درین کلام اشارت است بآنکه هر که قصد معصیت میکند
 گویا که بجنگ حضرت رب العزت می برآید و معلوم است که عاقبت کار او جز هلاک چه خواهد بود و اذا خلا
 ذیْبٌ عَلَيْهِ ثِيَابٌ چُونِ و آید در خلوت با کسی گویا اگر گیسست که بروی جامهاست یعنی گویا اگر گیسست
 در صورت آدمی و هُوَ الَّذِي حَدَّثَ مِنْهُ الْبَنِيُّ و اوست آنکسی که برپیرانیده و ترسانیده است
 از وی پیغمبر صلعم لَقَوْلٍ اخَوْفُ مَا اخَافُ عَلَى امَّتِي علماء السنوۃ میفرماید آنحضرت صلعم
 ترسیده شده تر از هر چه می ترسم من بر امت خود از آن و انما یان بدکار اند که بد را از نیک می شناسند و
 میکنند یعنی علمای بی عمل که باتباع ایشان مردم در ضلالت می افتند اگر چه بزبان تعلیم خیر میکنند اما چون
 خود عمل ندارند سخن ایشان در دیگران گیرانفتد و زیان آرد و از نیجا لازم نیاید که در امر معروف و نهی
 عمل شرط باشد ولیکن بخلاف مقصود کنند و زیان آرد و تَعَوَّذُ بِاللّٰهِ مِنْ هَذَا پناه میجویم باین صفت
 یا ازین مرد که این صفت دارد و فَاَبْعَدُ مِنْهُ پس دور باش ازین چنین کسی و هَرَوَلَّ وَ بَرَوَلَّ
 از وی بیست ازین دیو مردم که دام و دواند نهان شوکم صحتان برآمد لَيْلًا يَخْطَفُكَ يَكْنِي يَدِي
 لِسَانِهِ تا زباید ترا آنکس بزبان شیرین خود و نمیند و در دل تو دوستی معاصی شهوات را پس بکنی توانمان
 فَتَحْرِقُكَ نَارُ مَعَاصِيهِ پس بسوزد ترا آتش گناهان وی و لَقِيتُكَ نَارًا بِاطْنِهِ و قلبه و گشت
 ترا بوی ناخوش و رون وی و دل وی و الرَّجُلُ الثَّالِثُ قَلْبٌ بِلَا لِسَانٍ و مردم سوم
 دل است بی زبان که دل وی بالوازم علم و معرفت روشن شده ولیکن زبان از شرح و بیان آن بسته
 و قفل خاموشی بر دهان نهاده از مکالمات و مخالطت خلق خود را کشیده است و هُوَ مَوْءُ مِنْ سَعْتَرَةٍ
 اللّٰهُ عَنْ خَلْقِهِ و وی مومنی است که پوشیده است او را خدا تعالی از خلق خود و اسبیل علیه
 کفّه و فرو هشت است بروی پرده و در آورده است او را در پناه خود تا بر حقیقت علم و معرفت حایل
 دارد و خلق مطلع نگردند و بَصَرُهُ لِيُحِيبَ نَفْسِهِ و بیاگردانیده است او را حق لعل لعیبهای نفس و

کلام
 در بیان
 آنکه
 هر که
 قصد
 معصیت
 میکند
 گویا
 که
 بجنگ
 حضرت
 رب
 العزت
 می
 برآید
 و
 معلوم
 است
 که
 عاقبت
 کار
 او
 جز
 هلاک
 چه
 خواهد
 بود
 و
 اذا
 خلا
 ذیْبٌ
 عَلَيْهِ
 ثِيَابٌ
 چُونِ
 و
 آید
 در
 خلوت
 با
 کسی
 گویا
 اگر
 گیسست
 که
 بروی
 جامهاست
 یعنی
 گویا
 اگر
 گیسست
 در
 صورت
 آدمی
 و
 هُوَ
 الَّذِي
 حَدَّثَ
 مِنْهُ
 الْبَنِيُّ
 و
 اوست
 آنکسی
 که
 برپیرانیده
 و
 ترسانیده
 است
 از
 وی
 پیغمبر
 صلعم
 لَقَوْلٍ
 اخَوْفُ
 مَا
 اخَافُ
 عَلَى
 امَّتِي
 علماء
 السنوۃ
 میفرماید
 آنحضرت
 صلعم
 ترسیده
 شده
 تر
 از
 هر
 چه
 می
 ترسم
 من
 بر
 امت
 خود
 از
 آن
 و
 انما
 یان
 بدکار
 اند
 که
 بد
 را
 از
 نیک
 می
 شناسند
 و
 میکنند
 یعنی
 علمای
 بی
 عمل
 که
 با
 اتباع
 ایشان
 مردم
 در
 ضلالت
 می
 افتند
 اگر
 چه
 بزبان
 تعلیم
 خیر
 میکنند
 اما
 چون
 خود
 عمل
 ندارند
 سخن
 ایشان
 در
 دیگران
 گیرانفتد
 و
 زیان
 آرد
 و
 از
 نیجا
 لازم
 نیاید
 که
 در
 امر
 معروف
 و
 نهی
 عمل
 شرط
 باشد
 ولیکن
 بخلاف
 مقصود
 کنند
 و
 زیان
 آرد
 و
 تَعَوَّذُ
 بِاللّٰهِ
 مِنْ
 هَذَا
 پناه
 میجویم
 باین
 صفت
 یا
 ازین
 مرد
 که
 این
 صفت
 دارد
 و
 فَاَبْعَدُ
 مِنْهُ
 پس
 دور
 باش
 ازین
 چنین
 کسی
 و
 هَرَوَلَّ
 وَ
 بَرَوَلَّ
 از
 وی
 بیست
 ازین
 دیو
 مردم
 که
 دام
 و
 دواند
 نهان
 شوکم
 صحتان
 برآمد
 لَيْلًا
 يَخْطَفُكَ
 يَكْنِي
 يَدِي
 لِسَانِهِ
 تا
 زباید
 ترا
 آنکس
 بزبان
 شیرین
 خود
 و
 نمیند
 و
 در
 دل
 تو
 دوستی
 معاصی
 شهوات
 را
 پس
 بکنی
 توانمان
 فَتَحْرِقُكَ
 نَارُ
 مَعَاصِيهِ
 پس
 بسوزد
 ترا
 آتش
 گناهان
 وی
 و
 لَقِيتُكَ
 نَارًا
 بِاطْنِهِ
 و
 قلبه
 و
 گشت
 ترا
 بوی
 ناخوش
 و
 رون
 وی
 و
 دل
 وی
 و
 الرَّجُلُ
 الثَّالِثُ
 قَلْبٌ
 بِلَا
 لِسَانٍ
 و
 مردم
 سوم
 دل
 است
 بی
 زبان
 که
 دل
 وی
 بالوازم
 علم
 و
 معرفت
 روشن
 شده
 ولیکن
 زبان
 از
 شرح
 و
 بیان
 آن
 بسته
 و
 قفل
 خاموشی
 بر
 دهان
 نهاده
 از
 مکالمات
 و
 مخالطت
 خلق
 خود
 را
 کشیده
 است
 و
 هُوَ
 مَوْءُ
 مِنْ
 سَعْتَرَةٍ
 اللّٰهُ
 عَنْ
 خَلْقِهِ
 و
 وی
 مومنی
 است
 که
 پوشیده
 است
 او
 را
 خدا
 تعالی
 از
 خلق
 خود
 و
 اسبیل
 علیه
 کفّه
 و
 فرو
 هشت
 است
 بروی
 پرده
 و
 در
 آورده
 است
 او
 را
 در
 پناه
 خود
 تا
 بر
 حقیقت
 علم
 و
 معرفت
 حایل
 دارد
 و
 خلق
 مطلع
 نگردند
 و
 بَصَرُهُ
 لِيُحِيبَ
 نَفْسِهِ
 و
 بیاگردانیده
 است
 او
 را
 حق
 لعل
 لعیبهای
 نفس
 و

و مردم سوم

وَأَفَاتُ أَنْ وَلَوْ قَلْبُهُ وَرُوشَنُ كَرْدَانِيهِ است دل او را معرفت و قاطع عجب دریا و عَسْرَ وَ
 غَوَائِلَ مَخَالِطِهِ النَّاسِ و شناسا گردانیده است او را سختیها و دشواریهای صحبت و آمیزش مردود
 با مال گفته است و شَوْمُ الْكَلَامِ وَالنُّطْقِ و داناییده است او را نامبارکی سخن و گویایی را و تَقِيْنُ
 السَّلَامَةِ فِي الصَّمَةِ وَالْإِثْرَ و آءِ و یقین دانسته است آن مرو که بی گزندگی از افتاد و خاموشی
 گیری و کُنج نشینی است یعنی خاموشی آن مرد با وجود علم و دانش از جهت آنست که وی بنیاشده است
 که سلامت از آفات نفس در خاموشی است و بهمین جهت برگزیده است خلوت را که باعث است بر مقام
 کَمَا قَالَ النَّبِيُّ چنانکه فرموده است پیغمبر صلی الله علیه و سلم مَنْ صَمَتَ نَجَّاهُ هر که خاموشی گزیند
 برست از هر آفت و کَمَا قَالَ و همچنانکه فرمود آن لایباده عَشْرَةَ أَجْزَاءِ بدرستی که عبادت
 ده جز است لِسْعَةً مِنْهَا فِي الصَّمَةِ نه جز از آن خاموشی است این مبالغه است و در کثرت فضیله
 خاموشی چه غالب آنست که هر طایفه و آفتی که آدمی را میرسد و دنیا و آخرت از رگد زبان رسد و در
 آمده است که بر روی نیندازد آدمی را و آتش دوزخ مگر در گروهای زبانهای ایشان فَعَذَابُ رَجُلٍ و
 پس این مرد و بی خداست و دوست وی عز وجل فی سِرِّ اللَّهِ و سر یک با خدا و در محفوظ نگه داشته است
 از آفات نفس و خلق و آشکارا کردن سر و سلامتی بی گزند است ازین آفت و عَقْلٌ و آفِ
 و خداوند عقل تمام است جَلِيسُ الرَّحْمَانِ بمنشین خدا مهربانست و مقرب درگاه اوست
 مَنَعَهُ عَلَيْهِ نِعْمَتٌ داده شده و افاضه کرده بروی قَالِ الْخَيْرُ كُلُّ الْخَيْرِ عِنْدَهُ پس نیکی همه نیکی
 ازین باب نزد اوست و صحبت اوست این مبالغه است در وجود خیر نزد وی قَدْ وَنَكَ وَمُصَاحِبَاتُ
 و مَخَالِطُهُ و خِدْمَتُهُ پس لازم گیر او را و یاری او را و آمیزش او را و چاکری او را و التَّحَبُّبُ إِلَيْهِ
 و دوستی نمودن بسوی او و اِقْضَاءُ حَوَائِجِ تَشْتَهُ كُهُ به پیر و اخص حاجتهای او که عارض شوند مر او را
 و بسبب بی زبانی از آن تعبیر نمیتواند کرد و اظهار نمود و مُرَافِقٍ بِرَافِقٍ قِيَّهَا و پیر و اخص منفعتهای که

قال عليه السلام ان للعبادة عشرة اجزاء تسعة منها في الصمت

گردوی در آن فِجْبَتِکَ اللَّهُ پس دوست دارد ترا خدای تعالی بسبب محبت و شهنش توان مرورا
 وَیَصْطَفِیْکَ وَیَرْکُزِیْکَ وَیَدْخُلُکَ وَوَرْدُ تَرَفِی زَمْرَةً أَحِبَّاءَهُ وَگروه دوستداران پاکوست
 داشته شده گان خود و عِبَادَةِ الصَّالِحِیْنَ وگروه بندگان خود که نیکانند و هیچ خلل و تباهی
 در کار و بار ایشان راه ندارد و صلاح مرتبه عظمی است و جامع جمیع کمالات ظاهر و باطن است و لهذا حق
 سبحانه و تعالی در کتاب مجید انبیا را بدان وصف کرده بیکر گنیه حاصل میکرد و این همه کمالات و سعادت
 میرکت آن مرد و صحبت او انشاء الله تعالی اگر خواسته است خدای تعالی و اکثر استعمال این کلمه در
 مقام ترک و اظهار رغبت آید. وَالرَّجُلُ الرَّابِعُ الْمَدْعُوُّ فِي الْمَلَكُوتِ بِالْعُظْمَةِ و مرد چهارم که
 صاحب لسان و قلب هر دو خواهد بود و خوانده شده است در عالم ملکوت که عالم ملائکه و ارواح است بزرگی
 کَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ چنانکه آمده است در حدیث مَنْ تَعَلَّمَ کَسِیةً أَمْوَحَتْ عِلْمَ رَاوِعٍ عَمَلٍ بِهِ وَکَارِکَ
 بدان و عِلْمَ و آموزانید و بکار اندازی فی الْمَلَكُوتِ عَظِیْمًا خوانده میشود و نام گروه میشود و او را
 در ملکوت عظیم وَهُوَ الْعَالِمُ بِاللَّهِ و این مرد و انا است بخدا و آیاتیه و داناست آیات او یعنی بدلائل
 و امارات که دال اند بر ذات و صفات وی با آیات که منزل اند در کتاب مجید وی اُسْتَوْدِعَ قَلْبَهُ غَرَائِبَ
 عِلْمِهِ بامانت نگهداشته شده است در دل وی دانشهای غرائب نادر که کس نمیداند و اُطْلِعَهُ اللَّهُ عَلَى
 اسْرَارِ طَوَاقِهَا عَنْ غَیْرِهَا و واقف گردانیده است او را وی تعالی بر سر ملائکه و نور دیده و پنهان شده
 آن سر را از غیروی و اَصْطَفَا لَهُ وَاجْتَبَا لَهُ و برگزیده و بنواخته است مر او را بر خلق بدرجات
 عِلْمٍ وَعَمَلٍ وَجَدَّ بِهِ إِلَیْهِ وَهَدَاهُ وَکَشَّیهِ است او را بسوی خود و راه نموده است او را بعلوم و معارف
 وَرَقَّاهُ إِلَیْهِ و بالا برده است او را بدرگاه قرب خود و شَرَحَ صَدْرَهُ لِقَبُولِ تِلْكَ الْأَسْرَارِ و
 الْعُلُومِ و کشاده است سینه او را برای پذیرفتن آن سرها و علمها و شرح صدر مقامی عالی است که محل
 اسرار ربوبیت با ثقل او را رغب و میت بی آن جمع نکرد و و کینونت با خلق و بیوننت از ایشان دست ندهد

و کرمه الم نشرح لک صدرک اشارت بآن مقام است و حصول آن تمام و کمال جز در ذات پاک سید
 کائنات صلعم بیشتر نبود و در کمال اولیا بر اندازه متابعت و محاذات بذات شریف وی بحسب تفاوت
 درجات حاصل گردد و شرح این معنی در رساله جدا کرده شده است و جماعه جبهینا اگر دانیده است
 خدایتعالی او را دانستند بزرگ نقاد خیر و داعی العباد و خواننده مریدگان را بسوی خیر و نیکو
 لکم و ترسانند مرا ایشان را از شر و محبة فیهم و گردانیده است خدای تعالی او را بیل بر ثبات
 ذات و صفات و دین و ملت در میان بنیگن هادیا را و راست نماینده است حلق راجع
 مفید یاراه راست نموده است او را حق تعالی بخود شافعاً و خواست کشته گناهان خلق را و حضرت
 صمدیت مشفقاً قبول کرده شده در خواست او بحسب کمال عزت و می در آن حضرت صادر و شا
 راست گویند مصلحتاً راست گو و دانسته شده است بدلائل رساله و انبیاء گردانیده است
 او را خدایتعالی خلیفه و جای نشین مرغیبران خود را علیهم صلواته و تحیات و برکاته مرغیبران و
 در و دهای و سلامهای وی و برکت های وی فذلک اهل الغایة و المنتهی فی بنی آدم پس این مرد که
 خدایتعالی او را دل و زبان هر دو عطا کرده است و باین صفات موصوف کرده است پایان و نهایت
 کار پیدایش است و آدمیان لا منزله فوق منزله الا النبوة نیست هیچ مرتبت بالای مرتبه او
 مگر پیغمبری فعلیک به پس لازم گیر توانرا و صحبت و خدمت و محبت و عقیدت او را اگر محبت و خدمت
 وی دست و در فصول المراد و اگر نه عقیدت و محبت از دست مده که بیگانگی و دوری از وی موجب خسارت
 و حرمان و انکار و مخالفت وی سبب اوبار و خذلان است اخذ مران تخالفه و تنافره بر پیغمبر
 از آنکه ناسازگاری کنی و بگریزی از وی و بجانب و تعادیه و کنار گیری و دور باشی از وی و دشمنی
 با وی و تترک القبول منه و ترک کنی پذیرفتن را از وی و الرجوع الی قوله و لیس تحتیه و ترک کنی
 بازگشتن بسجن و سوز و نصیحت و یرافان السلامة فیما یقول زیرا که سلامت و بی گزندگی

در چیز است که می گوید وی و عِنْدَهُ و سلامت نزد اوست و الْهَلَالُ وَالضَّالَالُ عِنْدَ غَيْرِهِ
 و هلاک و گمراهی نزد غیر اوست که مغایر و مخالفت او باشد إِلَّا مَنْ يُوفِّقَهُ اللَّهُ مگر کسیکه توفیق دهد او را
 خدای تعالی و يُمِدُّهُ بِالسَّدَادِ وَالرَّسْخَةِ و مدد کند او را بدستی و راستی کردار و گفتار و مهربانی خود
 در همه کار و بار و بازدار و او را از منافرت و مخالفت وی و برگرداند از آن فَقَدْ قَسَمْتُ لَكَ النَّاسَ
 پس تحقیق قسمت کردم برای فائده تو مردم را چهار بخش فَاَنْظُرْ لِنَفْسِكَ اِنْ كُنْتَ نَاطِقًا
 پس نگاه کن و فکر و تأمل نما برای نفس خود اگر هستی نظر و فکر کننده و قابل استعدان من بگویم که کنونی
 با گذشته و چه نباشد که تو خود دانی اگر عامل و زیرک باشی و اختر ز بهان کننت مُحْتَزًّا لَهَا و پیرزن
 و نگه داشت کن من نفس خود را اگر هستی برپهیزگار و نگه داشت کننده مرا و شفیقا علیها مهربانی کننده بر نفس
 و ترسیده از رسیدن مگویی هَذَا أَنَا اللَّهُ وَآيَاكَ راه نماید خدای تعالی ما را و ترا لِمَا يُحِبُّهُ و بر خدای
 مر چیز را که دوست میدارد وی تعالی آنرا و خوشنودمی باشد از آن دُنْيَا وَآخِرَى و دنیا و آخرت جمع کرد
 ذات شریف خود را با مخاطب تنبیه است بر کمال شرف و عظم این مدعا و تکریم و تشریف اوست بشرف
 قبول و اجابت و عا چون مراد بیدایت انجام زیادت و کمال اوست بر طبق آیات الصراط المستقیم شایسته
 مر مخاطب را بحصول این درجه طفیل می فرماید چنانکه گفته اند چون همان عزیز است طفیلی نیز عزیز خواهد بود
 الْمَقَالَةُ الرَّابِعَةُ وَالثَّلَاثُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَارْضَاهُ مَا أَعْظَمَ
 تَسَخُّطَكَ عَلَى رَبِّكَ چه عجب بسیار است ناخوشش نمودن و بون و خشم گرفتن تو بر پروردگار تو
 وَتَهَمُّكَ لَهُ وَنَهَمْتُمْ نَادُونَ تومرا و را عز و جل و جل و جل و سعه و انچه ملائق جناب قدس است
 وَاعْتَرَا ضِيقَكَ عَلَيْهِ و عیب گرفتن تو بر وی و اِنْ تَسَابَكَ لَهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالظُّلْمِ و نسبت کردن تو
 مراد البسم و استنبطاء لَهُ فِي الرِّزْقِ وَالْغِنَى و دیر و درنگ شمردن تو مراد در روزی رسانیدن
 و تو انگر ساختن و كَشَفِ الْكُرُوبِ وَالتَّلَوِي و دور کردن و کشاودن او اند و بهار و بهار یعنی چون

می باشد بلکه هو عز وجل منفرد بالاذل پروردگار تعالی تنها و یگانه است بدیگری و همیشگی
و سبق الاشیاء و سابق است همه چیز را و خلقها و پیدا کرد همه چیز را و خلق مصالحها و مفاسدها
و پیدا کرده است مصلحتها همه چیز را و مفسدهات همه را و صلاح و نیکی ضد فساد و فساد و تباهی ضد صلاح و فساد
و ضد مصلحت فعلی ابتداء ها و انتهای ها پس در است آغاز و انجام همه چیز را و القضاء ها و عاقبتها و
سیری شدن همه را و پایان کار همه را و هو عز وجل حکیم فی فعله و وی تعالی داناست بحقیقت کار
استوار است در کار خود و متقن فی صنعه و استوار و نیکو در یابنده کار را در کارگری خود و لا یناقض
فی فعله مناقضه نمیکند در کار خود یعنی کارهای او بر نقیض یکدیگر که یکی ابطال دیگری کند یعنی آید نقض
در اصل شکستن و مناقضه سخن برخلاف یکدیگر گفتن لا یفعل عبتانی کند وی تعالی کار سیفانده را
و لا یخلق باطلا لعبا و پیدا نمی کند باطل را بازی و باطل ناچیز ضد حق بعضی درست و راست و ثابت
لا یجوز علیه التقلید روایت بر وی صفتها که عیب و دنائت آرد و لا اللوم فی افعاله
و نه رواست نکوسیدن و کارهای او انتظار الفرج بر آن عجزات عن موافقته چشم دار کشاو کار را اگر نتواند
و عاجز می آید از موافقت وی تعالی در افعال وی و عن الرضا و از راضی و خوشنود بودن بقضای وی
و الفناء فی فعله و از فانی گشتن و نیست شدن در فعل وی حتی یبلغ الکتاب اجله تا آنکه برسد
سر نوشت مدت خود در این باب که موافق و راضی و فانی باشی در حکم و قضاء و فعل حق و اصدا مخالفه
و سخطی و ارادت و در تواند و اگر هنوز باین مرتبه و مقام نرسیده اضطراب کن و نا امید مباش و منتظر باش
تا وقت در رسد و کشادی در کار پیدا آید فتسفر الحاله عن ضد ها پس این حالت بلا و محنت
و اندوه کشف کند و خبر و باز آمدن ضد خود و متبیل گردد و بآن بمز و الزمان بگذشتن زمان
و القضاء الاحال و سیری شدن مدت ها کما یقضی الشتاء فیسفر عن الصیف چنانکه میگذرد و
زمستان و کشف میکند از وجود تابستان و ینقضی اللیل فیسفر عن النهار و پایان میدهد

لا یجوز علیه التقلید
و نه رواست نکوسیدن
و عاجز می آید از موافقت
و الفناء فی فعله
سر نوشت مدت خود
و سخطی و ارادت
تا وقت در رسد
و اندوه کشف کند
و القضاء الاحال
زمستان و کشف میکند

شب پس اظهار میکند از رسیدن روز یعنی هر چیز را وقت است تا وقت هر نزد آمدن داشتن آن و طلب
 نمودن آن پیش از وقت هرزه است و گفته اند که اکثر قبض ابیای دنیا از دو چیز است پیش از قسمت
 طلبند و پیش از وقت خواهند و این هر دو محال اند فَاذَا طَلَبْتَ ضَوْءَ النَّهَارِ وَلَوْ رَخَّ بَيْنَكَ
 الْعِشَاءُ مِثْلُ بَرَسِ اِذَا طَلَبْتَ كَمَنِي رُشْنِي رُوزًا وَشُعَاعَ وِیْرَامِیَانِ مَغْرِبِ وِیْشَاكَ وَفَتْ اِبْتِدَیْ شَبَهَتْ وَهَلْ
 مَكْدُشْتَهْ كَمْ لَعَطَهْ وَاوَدَهْ نَشُو وِیْرَاوِیْ رُوزًا یَكُ یَزْدَارُ فِی ظِلْمَةِ اللَّیْلِ بَلْكَ زِلْیَقِیْ یَشُو وِیْرَاوِیْ
 شَبَ حَتَّى اِذَا بَلَغْتَ الظُّلْمَةَ غَايَتَهَا وَفَتِكَ بِرَسَدِ تَارِكِیْ شَبَ نَهَابِ خُورَاوِ طَلَعَ الْفَجْرُ
 وِیْرَاوِیْ سَفِیْدِیْ اَخِرْ شَبَ جَاءَ النَّهَارُ یَضُوْهُ بِرُوزِ رُشْنِیْ خُورَاوِ طَلَبْتَ ذَاكَ وَاَزْدَتْهُ
 خُورَاوِیْ رُشْنَانِیْ رُوزًا وَخُورَاوِیْ اَزْ اَوَسَكْتُ عَنْهُ وَاَكْرَهْتَهُ وَاِیْ خَامُوشِیْ بَاشِیْ وَخُورَاوِیْ وَنَاخُوشِیْ
 وَاِیْ اَزْ اَقَانِ طَلَبْتَ اِعَادَةَ اللَّیْلِ حِرْ بِسِ اِذَا رُجُوْیْ وَخُورَاوِیْ بَازْ اَوْرِدِ شَبَ رَاوِیْ بِهَكَامِ
 رُوزِ رُشْنِیْ شَدَهْ اِسْتَكْمَلْتُ دَعْوَتَكَ بِسَخِ وَاوَدَهْ نَشُویْ وَاقْبُولِ كَرْدَهْ نَشُو وِیْرَاوِیْ خُورَاوِیْ
 وَاَكْرَهْتَهُ وَاوَدَهْ نَشُو وِیْرَاوِیْ اَلَا نَكْ طَلَبْتَ الشَّیْءَ فِیْ غَايِرِ حَیْنِهِ وَوَقْتِهِ زِیْرَاكَ تَوَلَّبَ كَرُوْیْ
 جِیْرَاوِیْ غِیْرِ سَهْكَامِ وِیْ وَوَقْتِ وِیْ كَهْ تَعِیْنِ كَرْدَهْ وَنَهَادَهْ شَدَهْ اِسْتَاوِ اَقْنَعُ حَسْبُ اِیْسِ بَاقِیْ مِمَّا
 تُو دَرِیْغِ خُورِنْدَهْ مَنَقَطِیْعًا بِرِیْدَهْ اَزْ مَقْصُودِ وِفْرَمَانْدَهْ دَرِیْغِ اَنْ مَنَسِیْحَتَا خَشْمِ كَرَفْتَهْ وَنَاخُوشِیْ
 وَخِیْلَا كَمِیْشْتَهْ بِخُورَاوِیْ وَخَامُوشِیْ وَوَشْتِ زِدَهْ اَزْ شَرْمِ قَاوِمِ هَذَا كَلَامُهُ بِسِ بَكْذَارِیْنِ هَمِهْ رَاوِ اَلْزَمِ الْمُوَافَقَهْ
 وَاَلَا زَمِ كَبِیْرَ سَاوِیْ كَارِیْ اِجْمَلِ اَلْهَى وَفَعْلِ اَوِیْ وَحَسَنِ الطَّنِیْ بِرَقْلِیْ وَنِیْكَ كَمَانِیْ رَاوِیْ پُر وِیْرَاوِیْ كَهْ خُورَاوِیْ
 مَقْصُودِ وِیْرَاوِیْ وَوَقْتِشِ وَالصَّبْرُ اَلْجَمِیْلُ وَشَكِیْبَانِیْ رَاوِیْ كَهْ بِرُوحِیْكَ شَكَايَتِیْ كَمَنِیْ اَزِیْنِ نَهْ وِرْدِ وِیْرَاوِیْ
 زَبَانِ فَمَا لَكَ لَا تَسْلُبُهُ بِسِ اِنْجِهْ نَهَادَهْ شَدَهْ اِسْتَاوِیْ تُو وَنَضِیْبِ تَسْتِ رُیْوَهْ نَشُو
 وِیْرَاوِیْ شَدَهْ نَشُو اَزْ تُو وَاَلَيْسَ لَكَ وَحِیْرِیْ كَهْ قِسْمَتِ كَرْدَهْ نَشَدَهْ اِسْتَاوِیْ اَلَا تَعْطِیْ وَاوَدَهْ نَشُو
 كَمَرِیْ هَرَاوِیْ بَقَايِیْ مَنِ سَوَكَمِیْ اِنْكَ تَدْعُوْا بِرِیْشِیْ كَهْ تُو بِخُورَانِیْ وَبِطَلَبِیْ وَتَبَشْهَلِ

الشریف ابیای و بنا بر وقت هر

له انبیا العجوة
 از غیاث العتبات
 این غیاث العتبات
 و فطرتش از غیاث
 غیاث

اِلَى رَتَبَتِكَ وَزَارِي مَكْنِي بِسُوءِي بِرُورِ دُكَارِ خُودِ بِالْذَّغَاءِ وَالتَّضَرُّعِ بِمَا كَرَدَن وَخَوَارِي وَزَارِي مُنَوَّن
 عِبَادَةً بِجَهْتِ پَرستش كَرَدَن وَطَاعَةً وَفِرَانِ بِرِوَارِي مُنَوَّن وَامْتِنَاكَ لِامْرِكَ وَبِحَاثِي آوَرَدَن
 اَمْرِ بِرُورِ دُكَارِ رَا عَزَّ وَجَلَّ بِدُعَائِي قَوْلَهُ دَر قَوْلِ دِي اَدْعُوْنِي اَسْتَجِبْ لَكَ دُعَاكَ سَيِّدِ وَخَوَانِدِ
 مَرَّتَا اِجَابَتِ كُنْمَ وَقَبُولِ كَرْدَانِ دُعَايِ شَمَارَا وَقَوْلَهُ دَا مَرُومِي لِقَالِي السُّبُوَالِ وَدَقَوْلِ دِي وَاسْأَلُوا اللّٰهَ
 مِنْ فَضْلِهِ وَخَوَانِدِ وَطَلْبِيدِ اَزْ خَدَا قَرُونِي لَغَمْتِ وَكَرَمِ اَوْرَا وَغَيْرِ ذَالِكَ مِنْ الْآيَاتِ وَالْآخَرَاتِ وَ
 جَزَائِنِ دُو آيَتِ آيَتَا وَحَدِيثَا كِه وَارْدِ شُدِه اِسْتِ دَر اَمْرِ بِدُعَا وَسُوَالِ وَتَرْغِيبِ دَر اَنْ اَمْرِ بِدُعَا بِمَعْنِي
 خواندنست چنانكه بنده بخواند پروردگار تعالی را و میگوید یارب و در برابر آن اجابت است و اجابت
 پاسخ و جواب دادن چنانكه گوید پروردگار تعالی لبیک یا عبدی و قبول کند دعای او را و سوال بمعنی
 طلبیدن و درخواستن و در برابر آن اعطا است چنانكه بدید آنچه بنده خواسته است و باین معنی است اشارت
 در قول آنحضرت صلی الله علیه و سلم اسم الاعظم الله می آید اوعی به اجاب و اذا سئل به عطی چه ازینجا معلوم گردد
 كه اجابت و اعطا متغایرانند و آیات و در احادیث اَمْرِ بِدُعَا و سُوَالِ هر دو واقع شده و با اجابت
 و اعطا وعده کرده و شاید كه اجابت بالفعل شود و در اعطای تاخیری رود و هر دو در مقام یکدیگر استعمال
 می یابند و گاهی دعای بجای سوال نیز واقع شود و فافهم و اَنْتَ تَدْعُوْنَا وَتُوَدْعَا میكنی پروردگار خود را
 وَهُوَ لِيَسْتَجِيبَ لَكَ وَپروردگار تعالی اجابت میکند ترا عِنْدَ حَيْثُ وَاَجَلِهِ نزد رسیدن وقت
 اجابت و مدت وی و اِذَا اَوْدَا و وقتی كه خواهد خدا تعالی عزوجل نه در وقتی كه تو میخواهی و كَانَ لَكَ
 فِي ذَالِكَ مَصْلَحَةٌ دُنْيَاكَ وَاٰخِرَاكَ و باشد برای تو در دادن در آن وقت صلاح حال دنیا و آخرت
 تو و اگر توجیری مطلبی كه در دادن آن صلاح كار تو نیست تا دادن ترا بهتر باشد از دادن و تحقیق منع
 درین صورت عین عطا باشد بیست آنكس كه تو انكرت نمی گرداند و او مصلحت تو از توبه میداند
 چنانكه در هفتالی از حضرت سلطانی اسپ تازی طلبید و سلطان آنرا ندید به جهت آنكه سواری آن زیان دارد

اور یا در بدل آن گاوی بدهد عین محبت و شفقت باشد و حق او بیست بس و عاها کان زیالسه
 و بال از کرم می نشنود و شان ذوالجلال * اَوْ اَنْتَ ذَٰلِكَ قَضَاءُكَ وَ اِنْ تَقَاءُ اَجَلُهُ
 موافق گردد و اجابت کردن دعای ترا و عطا کردن سوال ترا قضاء و تقدیر حق و با انجام رسیدن
 آن این عبارت تکریر و تکریر سابق است و حال آنست که حصول مقصود را بتقدیر الهی وقتی معین شد
 و مدتی مخصوص قرار یافته که وقوع آن پیش از آن وقت صورت ندهد و پروردگار تعالی هرگاه
 بر بنده و رعایت حکمت و صلاح حال او را در منع و عطا منظور دارد پس تاخیر در آن نه از جهت عدم
 و منع از عطا است و وعده با اجابت و عطا مطلق است و مقتضی نیست بوقتی که بنده خواهد و بهر وجه خواهد
 و در دنیا بنیاد آخرت خواهد و او چنانکه می فرماید لَا تَهْتِنُ فِي تَاخِيرِ الْاِجَابَةِ هَتَمْتُمْ بِرُودِ الْكَافِرِ
 تعالی را پس انگندن اجابت و لَا تَسْأَلُ مِنْ دُعَائِكَ و بستوه میاز دعا کردن تَوْفَاكَ اِنْ كُنْتَ
 تَرْجُو كَمْ تَحْشُرُ زِيرًا كَمْ بَدْرَتِي تَوَكَّلْ اِذَا كُنْتَ تَحْشُرُ زِيرًا كَمْ بَدْرَتِي تَوَكَّلْ اِذَا كُنْتَ
 بهوای نفس تو و شره تو زیان هم نمیکنی حصول آن در موطن آخرت که محتاج تو نیازمند تر خواهی بود و
 چنانکه فرمود اِنْ كُنْتَ تَحْشُرُ زِيرًا كَمْ بَدْرَتِي تَوَكَّلْ اِذَا كُنْتَ تَحْشُرُ زِيرًا كَمْ بَدْرَتِي تَوَكَّلْ اِذَا كُنْتَ
 میباید ترا بدرنگ در آن جهان و این کلام بر میل تنزل و از خدا عثمان است نظر بهوای نفس داعی و الا
 آخرت که باقی و پابنده است اجم و اتم و اكل است از سود و نیای فانی فَقَدْ جَاءَ فِي الْحَدِيثِ
 تحقیق آمده است در حدیث اِنَّ الْعَبْدَ يَرَى فِي صَحَائِفِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ بَدْرَتِي بِنْدَةٍ مِّنْ
 و ناهمای اعمال خود در روز قیامت حَسَنَاتٍ لَا يَعْرِفُهَا اَعْلَمَاءُ نَبِيٍّ كَمْ نَبِيٍّ شَاسَ اَنْهَارًا وَ نَكْرَهُ بُلُو
 آنها را در دنیا پس حیران میشود و می پرسد که این علمای این نکرده ام از کجاست فَيَقَالُ اِنَّهَا بِذَلِكَ سَوَالِكَ
 فِي الدُّنْيَا پس گفته میشود بنده را که این علمای عوض هواهای است در دنیا كَمْ لِقَدْ رُقِضَاءُ فِيهَا
 که تقدیر کرده نشد دادن مسؤل و دنیا او گناور که یا چنانکه وارد شده است بلفظی و عبارتی که آمده است

این لفظ و مانند آن و این را و جای میگویند که لفظ حدیث معلوم و محفوظ را روی نیست و مضمون آنرا عبارت از
 و لفظی از پیش خود ادا میکنند و احتیاطاً میگویند اینست لفظ یا چنانکه وارد شده و گفته است آنحضرت صلعم
 و در حدیث اینچنین آمده است که امر و عا و اجابت آن در است و در یکی ازین سکه چیز یا آنچه خواسته است مید
 میدهند یا بلای را مانند آن دفع می نمایند یا برای ذخیره آخرت نگاه دارند و تحقیق این مطلب در رساله
 تسلیه المصاب زیاده برین کرده شده است آنجا باید نگریست ثُمَّ قُلْ اَحْوَالِكُمْ بِسُوءِ كَثَرِ اَحْوَالِكُمْ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ
 و عاید میگردید آن سودمندی اِنَّكَ تَكُونُ ذَا كِرَالٍ لِّرَبِّكَ اینست که تو بیاشی یا و گفته مر پرورگار
 خود را بصفت رحمت وجود و فضل و کرم و امثال آن وَ مَوْحِدًا لَهُ و بیاشی تو یکی داننده و بتنبه
 درین صفات مذکور و مر پرور و کار را حَيْثُ تَسْأَلُهُ از جهت آنکه میخواهی از وی و لَمْ تَسْأَلْ غَيْرَهُ
 و نخواستی از غیر او و لَمْ تَنْزِلْ حَاجَتَكَ لِغَيْرِهِ و فرود نیاروی حاجت خود را بغير وی غرول فَاَنْتَ بَيْنَ
 الْحَاكِمَيْنِ پس تو در میان دو حاکمی فِی زَمَانِكَ كَلِّهِ در همه اوقات تو کیلای و نَهَارِكَ وَ شَبَّ تَوَدَّ
 رَوَّوْ و صَحَّتِكَ و مُقَاتِكَ و در تندرستی تو و بیماری تو و بُوسَاتِكَ و لَعْنَاتِكَ و در محنت و آسودگی تو و
 ناز و نعمت تو و شِدَّتِكَ و رَخَائِكَ و در سختی تو و سستی تو و جمیع این احوال و مانند آن اَمَّا اِنْ
 تَسْأَلُكَ عَنِ السُّوَالِ حَالِ خَشْتَيْنِ اینست که خاموش بیاشی از سوال و در خواستن و تَرْضَى و راضی
 بیاشی بقضای حق و تَوَافَقَكَ و تَسْتَرْسِلُ لِفِعْلِهِ عَنْ وَحْدِهِ و موافق و فروخته بیاشی فعل
 حَذَرَ اَكَا مَلَيْتَ بَيْنَ يَدَيِ الْخَاسِلِ مانند مرده در پیش شوینده و الطُّفْلِ الرُّضِيعِ فِی يَدِ الظُّلْمِ
 و همچو کودک شیرخواره در دست دایه و الْكُرَّةِ بَيْنَ يَدَيِ الْفَارِسِ و همچو گوی در پیش سوار و لِقَابُهَا
 بِالصَّوْلِ جَانِ مِیگر و مانند آن سوار گوی را همچو گان فِقْلِبَاتِ الْقَدْرِ كَيْفَ لَشَاءٍ پس میگردانند
 ترا تقدیر هر چه گویند که میخواهد و ترا تابع آن بیاید و دست چه کند بنده که گردن نهند فرمان را و
 چه کند گوی که تن در نهند چو گان را اِنْ كَانَ النِّعَاءُ فِجْنَتِكَ الشُّكْرُ وَ الشَّاءُ اِذَا كَانَ مَقْدَرُ

باز و نعمت پس مطلوب از تو سپاس و ستایش است و مِنْهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمَزِيدُ فِي الْعَطَاءِ وَفَالِيقُ وَجَلَّ
 از خدا زیادت و بخشش است کَمَا قَالَ چنانکه گفته است لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ أَكْثَرَ شُكْرًا
 بر نعمتها هر چه زیاده کنم آن نعمتها برای شما و آن کَانَ الْبَاسُ سَاءً و اگر باشد سختی و بلا و محنت و اندوه
 قَالَ الصَّبْرُ وَالْمَوَاقِفَةُ مِنْكَ پس مطلوب از تو صبر بر بلا و سازگاری بفعل و ارادت اوست بِتَوْفِيقِهِ
 بتوفیق خدا اگر چه طبیعت بر جزع و مخالفت و شکایت است وَالثَّبَاتُ وَثَابِتٌ وَبِرْجَاءُ وَدَشْتَنٌ وَالتَّصَبُّرُ
 و یاری دادن و القَلْوَةُ و در و درستان و الرَّحْمَةُ و مهربانی کردن مِنْهُ از خدا
 عَزَّ وَجَلَّ بِفَضْلِهِ وَكَرَمِهِ کَمَا قَالَ چنانکه گفته است خَدَا عَنْ مَنْ قَابِلٍ عِزِّ نَبِیِّهِ
 هرگونه یا عزت گویند است وَاِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِیْنَ و بدستی که خدا با صابرانست یَعْنِی بِالْثَّبَاتِ وَالثَّبَاتِ
 یعنی معیتی که حق تعالی راست با صابران یاری دادن و ثبات و برجای داشتن است وَكَمَا قَالَ اِنْ تَنْصُرُوا
 یَنْصُرْكُمْ وَیُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ اگر یاری دهید شما خدا را در تائید و تقویت دین وی یاری میدهد شما را
 و برجای میدارد و پاهای شما را در مقام هدایت و استقامت و یاری دادن تو خدا را بالتزام صبر از متابعت نمودن
 و محصیت است چنانکه میفرماید اِنَّا نَصْرُكَ اللَّهُ فِي مَخَالِفَةٍ هَؤُلَاءِ چُون یاری دهی تو خدا را بتعالی
 در مخالفت هوای نفس تو و صبر کنی باین بَتْرَكِ الْاِعْتِرَاضِ عَلَيْهِ بَرَكِ اِعْتِرَاضِ کردن و عیب گرفتن بر خدا
 وَالتَّخَوُّطُ بِفِعْلِهِ فَبِكَ وَتَرَ خَشْمُكَ وَتَرَ خَشْمُكَ وَتَرَ خَشْمُكَ وَتَرَ خَشْمُكَ وَتَرَ خَشْمُكَ وَتَرَ خَشْمُكَ
 خَصْمًا لِلَّهِ عَلَى نَفْسِكَ و باشی تو بیکار کنده برای خدا بتعالی بر نفس تو سَيِّئًا قَالَ عَلَيْهَا شَمْسٌ شَدِيدَةٌ
 برای خدا بر نفس گُلَمَاتُ حَرَّكَتْ بِكُفْرِهَا وَشَرَّكَهَا هَرَّكَاهُ سَجَدَ نَفْسُ كُفْرَانِ نَعْمَتٍ وَشَرَّكَ خَفِي كَعَاوَنَةٍ
 اوست جز رت راسها ببری سر او را بِصَبْرِكَ وَتَوَاقُفِكَ لِرَبِّكَ بِصَبْرٍ کردن توازن و
 موافقت کردن تو را مرید و دگارت را وَالظَّهْمَانِيَّةُ إِلَى فِعْلِهِ وَوَعْدُهُ وَارْتِبَادُ شَكَاكِيهِ
 بفعل وی و وعده وی تَعَالَى وَالرِّضَاءُ بِهِمَا وَخُشُونَهُ وَبُودُنَ لِفِعْلِهِ وَوَعْدُهُ وَی كَانِ اللَّهُ بِأَشَدِّ

۱۰۰ احتمال دارد که
 خیرای مقدر
 رای باشد و یا مجله
 بدوای بود بر تقدیر
 منقطع است

جَعَلَ ذَلِكَ لَكَ مُسْتَرْتَجًا اگر دانیده است پروردگار تعالی دعا و سوال کردن را و آنچه واقف است
بجناب قدس وی آوردن و انس مذکر اسما و صفات او گرفتن را محل آسایش نمودن و از تنگی و تنگدستی
خلق برآمدن و رُسُوْلًا مِنْكَ إِلَيْهِ و اگر دانیده است دعا و سوال و مناجات را رسول پیغامبر از تو
پسوی و تعالی و مواصلة و وسیلة لَدَيْهِ و سبب پیوند و پیوستگی و دوست آوردن و نزدیکی جستن
نزد حق اینها و امثال اینها فواید دعا است ولیکن بشرط ترك الشهوة بشرط ترك شهوات نهادن
مرحق تعالی را و التَّشَحُّطُ عَلَيْهِ و راضی نشدن از وی و خشم نگرفتن بروی تعالی عِنْدَ تَاخِيرِ الْإِجَابَةِ
إِلَى حِينِهَا نزد پس انداختن حاجت دعا و عطای حصار تا وقت مهو و که برای وی نهاده اند عَنْدَرُ
مَا بَيْنَ الْحَالَيْنِ قیاس و انداز که در فرق میان این دو حالت که دعا و سکوت و سوال و ترک سوال
و قیاس کن که کدام بهتر و بلندتر است یا فکر کن که هر کدام از اینها و کدام وقت و در چه حال و در
و شروط و آداب هر یکی چیست و این معنی اوفق است باین قول که میفرمایند و لا تَجَاوِزْ حَدَّيْهِمَا و در
مگذر از نهایت و انداز این هر دو حالت فَإِنَّهُ لَيْسَ هُنَاكَ حَالَةُ الْآخِرَةِ پس بدستی که نشان
اینست که نیست استجایعی در مقام تعبد و تقرب مولی تعالی حالتی دیگر و رای این دولت قَاخِدُمْ أَنْ تَكُونُوا
مِنَ الضَّالِّينَ الَّذِينَ لَا يَسْأَلُونَ و پرس از آنکه باشی ازستم کنندگان که نهاده اند چیز را در غم
او و در گذارنده اند از حد فیهَا پس هلاک کند نیست گرداند ترا خدای عز و جل و لا يَبَالِي
و پاک ندارد از آنکه هلاک کند ترا کَمَا أَهْلَكَ مِنْ مَّضَى مِنَ الْأَمْرِ السَّابِقَةِ چنانکه هلاک گردانید
کسانی را که گذشته اند از استقامتی گذشته فی الدُّنْيَا یَتَشَدُّ بِدَلَالَةٍ و در دنیا سخت گردانیدن بلای
خود را فی الْآخِرَةِ بِالْإِيمَةِ عَنْدَ إِيَّاهُ و در آخرت بعبادت و دروناک خود بدانکه در بنجاک است از استغفار
امام ابو القاسم فیشری که آنرا در رساله التسلیة المصاب نقل نموده ایم اینجانی نقل کنیم که مناسب مقام است
میفرماید که این قوم لا اختلاف و را نکه سوال و دعا افضل است یا سکوت و رضایعی بر آنند که دعا

افضل است زیرا که دعاء در حد ذات خود عبادت نیست پیغمبر فرمود صلی الله علیه وسلم لا داعی العبادۃ وایمان
و قیام بعبادت افضل و اولی بود از ترک آن و پستتر اجابت وی حق پروردگار تعالی است اگر استجاب است
نسیب بنده مگر در و خط و نحو آتش خود نرسد نقصان ندارد و چه بنده با آنچه حق ربوبیت بود قیام نمود
از دعاء اظهار فقر و غنا و احتیاج عبودیت است و قیام حاصل و طائفه گویند که سکوت و خاموشی تحت جریان
حاکم اتم و رضا بسابقه قضا و اختیار مولی اولی است و تحقیق فرمود رسول خدا صلعم که پروردگار تعالی
میفرماید هر کس را باز دارد و ذکر سن از دعا و سوال بدیم او را افزون تر از آنچه بدیم سوال کنندگان را قوی تر
گویند بنده را باید که زبان مبارک دعا باشد و بدل در مقام صلاتا جامع بود میان هر دو فضیلت و اولی آنست
که گفته میشود اوقات مختلف است در بعضی احوال و عا بهتر از سکوت بود و ادب و وقت بعد از آن باشد و در بعضی
احوال سکوت افضل از دعا گردد و ادب و وقت در آن بود و شناسائی این معنی هم در وقت پیدا آید چه علم وقت
هم در وقت پیدا آید پس اگر در دل خود اشارت بجابت و عا یا بدعا اولی بود و اگر اشارت بسکوت بود
سکوت اولی و اگر از دعا زیادت فوق و بسط و حضور در وقت و یا بدعا اولی بود و اگر نظر بر دل خود
و در وقت و عا مثل نهی و قبض چیزی در وی اساس کند ترک دعا و بیوقت اولی گردد و اگر نه زیادت
بسط یا بدونه قبض دعا ترک و عا بر بر بود و نیز اگر غالب بروی در وقت حکم علم بود دعا اولی است از
جست بودن وی عبادت و اگر غالب حال معرفت است سکون سکون اولی بود و نیز میتوان گفت که در هر یک مسلمان
را نصیب است یا مرق تعالی راحی است دعا و انجا اولی بود و در آنچه نفس را خط و نصیب است سکوت اتم است
ترجمه کلام الاسماء سبحان الله العظیم یا عالم یا بحالی علیک یا بحالی این عبارت در بعضی نسخ
در آخر مقاله واقع شده است و مناسب او بذكر دعا و سوال و تصرع و ابتهال ظاهر است **المقالة**
الخامسة والثلاثون قال رضى الله عنه وارضاه عليك يا لومرغ
بر تو باو که لازم گیری بر خود و درع را تقوی و درع هر دو یکی است یعنی پرہیز گاری از نافرمانی و حق

از کبایر و صفایا اگر کبایر فقط چه خلاص آدمی را از صفایا برتغذ راست و بعضی مرتبه شروع بالاتر از تقوی
 مناده اند تقوی را عبارت از اجتناب حرام می دارند و رعایت آنکه از شبهه نیز می پرهیزند و بعضی بر نفس این
 اصطلاح کرده اند و ظاهر از کلام وی رضی الله عنه که درین مقاله در بیان شروع میفرمایند روش نخستین است
 بر هر تقدیر میفرمایند که نجات تو ای طالب در شروع است وَالْأَفْهَلُ لَكَ و اگر عذاب و عقاب و خطا
 مراتب و درجات که موجب هلاک و نیستی است فِي رِيقِكَ در بند قید است برست نفس و ریق یکسر را
 رسن با گوشه که بدان بره و نیرغاله بر بندد و ریق که گوشه از آن کذا فی الصرح مَلَأَ لَكَ پیوسته و چسبان
 شونده است متر لَا تَجُوزُ مِنْهُ أَبَدًا شکار نمی شوی از آن همیشه إِلَّا أَنْ يَتَغَدَّكَ اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ
 مگر آنکه پیشتر از خدا تعالی بهربانی و آمرزش خود فَقَدْ ثَبَتَ فِي الْحَدِيثِ الْمَرْوِيِّ زیرا که تحقیق
 ثابت شده است در حدیثی که روایت کرده شده است از حضرت رسول صلعم إِنْ مَلَأَ لَكَ الدِّينَ
الْوَرَعَ وَهَلَكَ لَكَ الطَّمَعُ بدستیکه اصل و مدار دین پرستگار است و بسبب هلاک نیست شدن دین طمع
 که باعث میگردد بر بیرون آمدن از حد تقوی و شروع و عجز از امر معروف و نهی منکر و هلاک امر فتح و کسر خیر که
 برپا شود آن امر بدان چیز و باین معنی قلب را هلاک حسد میگویند وَإِنْ مَلَأَ لَكَ الدِّينَ الْوَرَعَ
وَنَزَلَ فِيهِ و نیز ثابت شده است در حدیثی که هر که بگردد و گری و نزدیکی آید باین نزدیکی که
 بیفتد و روی و نمی یکسر جا و تخفیف بهم مفتوح چه آگاه که نگاه میدارد آنرا سلطان برای مواشی و معنی
 و منع میکند مردم را از آمدن در آن و چنانچین از آن پس هر که از آن دور و بجز از این باشد از او اند
 و روی و هر که نزدیک آید از آن تواند که بفهمد در آن كَلَّمَ اللَّهُ إِلَى جَنْبِ الزُّرْعِ بُوشَاكُ أَنْ يَكُونَ قَائِدًا
بِجُودِ جِرْعَةٍ به پلوی کشت نزدیک است که در آن کن و همان خود را بسوی کشت لَا يَكُونُ
مِنْهُ نزدیک نیست که سلامت باشد کشت از وی و این مثال است در پرست کردن شیوات
 نزدیک است که در حرام و تنبیه است بر احتیاط و مبالغه در آن و قَالَ وَتَحْقِيقُ

توقیر و تقوی

عربش در

و لاک الدین الطمع

برگزیده شهادت کرد و نزد

الیه

است که در حرام افتد

گفته است عمر بن الخطاب رضی الله عنه کنا نترك تسعة أعشار الحلال بودیم ما که
میگذاشتیم نه چیز از حلال را که محل اشتباه می بود و مخافه آن نفع فی الحرام از جهت ترس آنکه بقتیم
در حرام فرضا اگر حلال همه ده جزوی بود و محل شبهه می بود و مقتضای دین باب القدر میکردیم
که نه جزو از آن میگذاشتیم و ده یک از آن می گرفتیم اگر آن جزوی شبهه بود و هوالمراود والا حکم ضرورت این
یک جزو را بکار میبردیم و عن ابی بکر بن الصديق قال کنا نترك سبعین باباً من المباح
نخافه ان نقع فی الجناح باز ابو بکر که تقی و اوریع اصحاب بود میگویند بودیم ما که میقتیم مقتضای دین از مباح
از جهت ترس افتادن در گناه احتیاط و مبالغه در نجاست است فعلوا ذلک تو رعایا من مقاربه
الحرام کرده اند ایشان این احتیاط را از جهت برپا کردن از نزدیک شدن حرام
أخذ القول النبوی صلی الله علیه و سلم از جهت گرفتن و عمل کردن بقول پیغمبر صلعم
الان لكل ملاء حمی وانا واکاه با شدید بدستیکه هر با و شارا حمی است که نگاه میدار و آنرا از اغیار و
منگیدار و که در این دران فان حمی الله محارمه و بدستیکه حمی خداست چنانچه است که حرام گردانیده است
انرا بر بندگان خود منع کرده است ایشانرا از درآمدن دران فمن حام حول الحمی یوشک
ان یقع فیہ پس کسیکه میگرد و گرد و حمی و نزدیک می آید از آن نزدیک است که بیفتد دران پس باید از آن
دور دور بودن از جهت ترس افتادن دران بعد از آن مثالی دیگر می آرند از برای اخلاص بفرمانت عمل
بدان و ترک عمل برخصت و افتادن دران و میفرمایند فمن دخل حصن الملك پس کسیکه در آید
در پناه جاس با و شاه و حصن هر موضع استوار که در درون وی بتوان رسید حصن است و حصار
آنکه نگهدارد و حصار را بچرخه گردان و و گاه بی نگاه ندارد و گاه دارد و ازین جهت آمده است لا اله الا الله حصن
فمن دخل حصن من عبالی فجاوز الباب الا ولی پس در گذشت و نخستین را که بیرون آن حصن است
ثم الثاني والثالث پسر و گذشت در دوم را و سوم را حتی قریب من سدّته تا آنکه نزدیک شد

از در سرای بادشاه پس این کس خیر قمن وقف علی الباب الاول الذی یلی البر بهتر است از کسی
 که استاده است بر درختین بیرونی که متصل دشت و صحراست فانه ان اغلق عنه و در بعضی نسخ
 غلق الباب الثالث لم یضرب پس بستی اگر بسته شود و منع کرده شود از وی و رسوم زبان نادر و اول
 و هو من و راجع ما بین من ابواب القصر زیرا که وی از درای دو در دیگر است از درهای کوشک سلطان
 و رای یعنی پس و پیش هر دو آمده و هر دو معنی در بخا درستی یافته و من دونه خرائین الملک و جند
 و چون درون در آمده است فرو او است گنهای بادشاه و لشکر او و اما اذ کان علی الباب الاول
 فغلق عنه و اما چون باشد بر در اول پس بسته شود آن در از وی بقی فی البر و حد که پاینده میماند
 در دشت و صحرا تنها اخذته الذی اب و الاعداء میگیرند او را اگر گان و دشمنان که در دشت و بیرون
 در باشد فکان من الهالکین پس میگردد آنکس از هلاک شوندگان این مثال عمل غریمت و خصیت
 آنکه درون در دوم و سوم در آمده و بر در خانه رسیده مثال عامل غریمت است که بشرف قرب و دولت
 اختصاص یافته است و آنکه بیرون در است مثال صاحب خصیت از مقام قرب و اختصاص تعبیه
 و محبوب افتاده چنانکه میفرمایند ففکنا من سلك العزمیه و لا من مهابس محبین کسیکه
 سلوک نماید بطریق غریمت را و لازم گیرد آنرا و پیوسته عمل کند بآن ان سلب عنه مدد التوفیق
 و البر عایه اگر ر بوده گرفته شود از وی و اید او توفیق و پاس داشتن حال و نگاهداشت حرمت و انقطع
 عنه و بریده گردد و جدا شود رعایت و مدد عنایت از وی حصل فی الرخص حاصل می شود و
 باقی بماند آنکس در رخصتها یعنی از غریمت بر خصیت می افتد و در آن میماند و لکن یخرج من الشرع و لکن
 و اگر شرع بیرون نمی افتد و باز رکاب معصیت گرفتار نمیکرد و اگر چه از مقام قرب و مرتبه فضیلت دور می
 فاذ اذکر لکنه المیتة پس چون در یابد او را و برسد مرگ در همین حالت کان علی الطاعة
 و العبادة می باشد بر فرمانبرواری حق و پرستش پروردگار تعالی یشهد له بخیر العمل

لا فتنه و غلق
 بر دویدل میماند
 اما علی خصیت

گواهی داده میشود و او را بکار نیک و عمل صالح و صفت وقف علی الرخص کسی با استدبر خستها و کفر
 یَتَقَدَّمُ إِلَى الْعَزِيمَةِ و پیش نرود بسوی غریمت آن سَلَبَ عَنْهُ التَّوْفِيقَ اگر باز گرفته شود از وی
 توفیق فقطعت عنه امداد پس بریده شود از وی مدد های توفیق الهی فغلب الکوی علیہ
 و شهوات النفس پس غالب آید و چهره گردد هوا بروی و خواستهای نفس فتناول الحرام پس
 تناول کند و بگیرد بمقتضای هوای نفس و خواهش او حرام را خرج من الشریع بیرون می آید و از حد شرع
 گرفتار میگردد و بمعصیت فصار فی زمرة الشیاطین پس میگردد و می در آید گروه شیطانان أعداء الله
 دشمنان خدا عزوجل الضالین گمرازان از راه راست و شیطان نام هر سرکش و شست بی فرمانی کتفه
 از خس و انس و ظالم است که حرا و اینجاشیاطین انس اند که هوای نفس و شهوات آن از فرمانبرداری شست
 و گردن نهان بکمر آن برآمده اند قاتل اذ رکتہ المیتة قبل التوبة پس اگر ورای بد و برسد او را
 مرگ پیش از توبه کان من اهلکین میگردد و از لاک شوندگان اَلَا ان یتغبد الله برحمته
 و فضله مگر آنکه بپوشد و را خدا تعالی به ربانی خود و قرون کرم و مغفرت خود فاحظر کل الخطر
 فی القيام مع الرخص پس بهلاک نزدیک شدن همه در ستاون یا رخصهاست والسلامة
 کل السلامة فی القيام مع العزیمه و بی گزندگی و بی غمی در پانی همه در ستاون و بر بالیست
 بر غریمت که تفرع عبارت از است المقالة السادسة والثلاثون قال رضى الله عنه
 وارضاه اجعل اجرک رأس مالک بگردان کار وین را که در آخرت ثواب آن خواهی یافت
 اصل مال خود و دنیا که رنجته و بگردان کار و دنیا که بدان و زندگانی میکنی سو و مال خود که زیاد بر اصل
 مال بایست می آید چنانکه اتمام تاجر در تجارت نخست بر تحصیل رأس مال میباشد و چون آنرا بدست می آید
 پس از آن طمع بسود و میدارد و اگر سود دنیا بباری اصل مال از دست نرود چنانکه میفرمایند اصراف زمالک
 اولاً فی تحصیل الخیرات صرف کنی روزگار خود را نخست در آگاه کردن و بدست آوردن آخرت خود

که در حکم بدست آمدن راس مال است ثُمَّ انْ فَضَلَ مِنْ دُمَانِكَ شَيْءٌ پس اگر زیاده ماند و افزون آن
از روزگار تو چیزی اَصْرَفَهُ فِي دُنْيَاكَ صرف کن آنرا در دنیاى خود فِي طَلَبِ مَعَا شَيْءٍ
و چنین زیست تو و اسباب زندگانی تو چنانکه بعد از حصول راس مال طلب ریح میکنند و توقع آن را
و لَا تَجْعَلْ دُنْيَاكَ رَأْسَ مَالِكَ و آخرتک رخنه و گردان دنیاى خود را راس مال و آخرت
تو بجای ریح آن چنانکه اکثر اوقات و خلاصه عمر صرف و تحصیل دنیا کنی ثُمَّ انْ فَضَلَ مِنْ الزَّمَانِ
فَضْلٌ پسر اگر باقی ماند چیزی از زمان زیادتی صرفتها فی آخرتک صرف کردی آنرا در آخرت تو
تَقْضَى فِيهَا الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ کار آخرت همین مقداری که بگذاری در آن باقی مانده از اوقات
نمازهای پنجگانه را تَسْبِكُهَا سَبْكَهً وَاحِدَةً میریزی نمازها را یکبار رختنی و سبک گذاختن و رختن
زرد و نقره و ربوّه سبیکه پاره گذاخته شده از آن اما سبک بتقدیم کافربا معنی رختن آست و بمعنی نیز
مناسب مقصود دارد و اما در نسخها سبک بتقدیم یا یافتیم و این لفظ است بمقام زیرا که زرد و نقره را در ربوّه تا
و مانعی حرکتی هست چنانکه مصلی را مقصود است که میگذاری نماز را ساقط الْأَرْكَانِ افتاده و کنایه
و رکن بضم کرانه قومی اند هر چیزی از خانه و جز آن و چیزی بزرگ از آنچه قوت گیر و بوی کاری چنانکه امر را
از کاین دولت گویند و معنی عزت و قوت نیز آید و رکن مرد آهسته آرمیده و مناسب ارکان نماز با این معنی ظاهر است
و کمال و تمام نماز در آن است که ارکان آن قایم و ثابت باشد و افتادن کنایت از نقصان و ناتمامی آنهاست
مُخْتَلَفَةُ الْوَاجِبَاتِ و میگذاری نماز را مخالف یکدیگر و اجبات او نه هموار و معتدل و متفق
چنانکه باید مِنْ غَيْرِ رُكُوعٍ وَ سُجُودٍ بِي رُكُوعٍ وَ سُجُودٍ آنچه فرموده اند و طمانینه بین
الْأَرْكَانِ ولی آرام و قرار میان ارکان این بیان ساقط الارکان مختلفه الواجبات است لَوْ لِحَقَّكَ
النَّعْبُ و الاغیاء اگر میگذاری نماز باین صفت که گفته شد یا صلا میگذاری و نمی آئی برگذار و در
آن و در پیر و دوری یا بدوی پس پند ترا ماندگی و شفقت و عجز فتنام عَنِ الْقَضَاءِ حَمَلَةً پیر خواب میکنی

از ادای نماز همه و تواند که مراد قضا بمعنی مشهور باشد که گذاردن نماز است بعد از فوت شدن یعنی
 نماز در وقت نمیکنی و بعد از فوت شدن آن در وقت دیگر قضا هم نمیکنی حِفْظُهُ فِي اللَّيْلِ می باشی
 مانند مرداری افتاده در شب بطا لا فی النهار بیکار در روز تا بعا لنفیک وهو اک سیروی کننده
 مر نفس ترا و هوای ترا و شیطاناک و پیروی کننده مشیطان ترا که مسلط است بر تو و حدیث است که
 با هر یکی از آدمیان شیطان همراه است و یکی شیطان امر میکند بدی و معصیت و ملک امر میکند بیکب و طاعت
 و بَابِغَا اخْرَجَتْكَ بِدُنْيَاكَ و میباشی فروشنده دین را بدنیای تو و تبدیل نمائنده و اختیار کننده
 این را بدان عَبْدُ النَّفْسِ وَمَطِيئَتُهَا بنده نفس و بارگی او و مَرَكِبُهَا و جای بر نشستن او و نزدیک
 بعطف تفسیری مطیئه است و فرق آنست که مطیئه مخصوص بدایه است که بر پشت او سوار شوند و
 بجلد و تیز رود و مطا بمعنی پشت و جد و سرعت در سیر است و مرکب بر نشستن و مرکب جابر نشستن از
 کشتی و ستور امزت بر کو بهایا امر کرده شده تو بر سوار شدن بر نفس و مرکب خود ساختن او را
 و تَقْدِیْنِهَا و امر کرده شده به تزیین نفس و اصلاح آن با کمال خالص گردانیدن او را از اخلاق بد و هذبت
 پاک کردن دخت خرا از پوست و معنی شتافتن و تیزی کردن درد و بدن نیز آید و هذبت نوعی از رفتار است
 پس اضافت تهنید بمرکب مناسبت تمام دارد و ریاضتها و بریاضت دادن و رام گردانیدن
 و نرم ساختن او را و این در فرس و ناقة استعمال باید و السَّلْوُكُ بهایا فی سبیل السلامة و بردن
 او را و رفتن بروی در راههای امن و بی گزندگی و طُرُقُ الْآخِرَةِ و طاعة مولاها و آن راهها
 که نفس بدان اسباب است بجانب آخرت رود و راههای که بفرمانبرداری خداستعالی که مولای او است برساند
 و و طرق جمع اشارتست بتعدد طرق قرب و وصول بجناب حق چه هر عمل خیر که آنرا نوافل خوانند
 بعد از اتمام واجبات و اجتناب منہیات طریق است موصل بقرب و وصول هر که التزام آن کند
 و و او امر بران نماید البته بمقصد برسد و و پادشاه و استیجاب و اعطای اقسام آن شرط نیست الطرق الی الله

ما

ما

ما

ما

بعد و انقاس الخلاق که مشعر بکثرت آنهاست یعنی دارد و مرجع و مال همه بشریت است و اتباع سنت
و اختلاف و تعدد و تکثر که در طرق مشایخ و تسلیک مریدان واقع است هم ازین بابست و مرجع همه بیکست
قال بعضهم انما السبيل اخياق ليس بينهم خلاف فظلمت لها پس ستم کردی تو نفس را و فرگذاشتی حق را
يَقْبُولُهَا مِنْهَا بِذِي فَتَن طاعت از وی تا هر چه وی بگوید آن کنی و سَلَمْتُ زَمَامَهَا اليها و سپردی
مهار نفس را بنفس و کار ویرا بختیار وی گذاشتی و تَبَقَّتْهَا فِي شَهْوَائِهَا وَلَذَائِهَا و پیروی کردی او را
و رخواستهای و لذت های وی و وَاَفْتَقَتْهَا وَ شَيْطَانُهَا و سازگاری کردی بنفس و شیطان و
که مسلط است بر وی و بحقیقت نفس وکیل و شحنة شیطانست در عالم انسان و هَوَاهَا و موافقت کردی
بهوای نفس پس گویا تو مرکب او شدی و سوار شدی او بر تو و بر تو را هر جا که خواست و دراصل او مرکب تو بود
معنی ظلم که وضع الشئ فی غیر موضعه است باین وجه است آید فَمَا تَكْ خَيْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ پس
خوبتر شد و درگذشت ترا نیکی دنیا بوقوع در ممالک و مهاوی ضلال و نیکی آخرت بگرفناری عذاب
و وبال وَ خَيْرٌ لَّهَا وَ زِيَانِ كَرَمِي و نیا و آخرت را از دست دادی هر دو را بمسداق خسر دنیا و الآخرة
گشتی و زیان زدگی دنیا خود و در دنیا گذشت اما زیان زدگی آخرت باقی ماند بقیامت با خود پیروی خیا که
میسرایند قَدْ خَلَّتِ الْقِيَمَةُ أَفْلَسَ النَّاسُ وَ اخْسَرَهُمْ دِينًا پس درآمدی عرصات قیامت را بفلس
مردم از عمل و زیان زده ترین مردم در دین فلس بشیر و افلاس بچیز شدن یعنی بجای رسید که گویند فلس ببارد
كَذَلِكَ فِي الْقُرْآنِ وَ مَا وَصَلَتْ بِمَنَّا لِيَعْتَبَرُوا إِلَى الْآخِرَةِ مِنْ قِسْمِكَ مِنْ دُنْيَاكَ وَ نَرَسِيدِي بسبب متابعت
و موافقت نفس بزیادت تر از شصت تو از دنیا تو خسارت بالاتر ازین چه بالاتر ازین چه باشد که
و نیا بپست نه آمد و دین از دست رفت وَلَوْ سَلَكَتْ بِهَا طَرِيقُ الْآخِرَةِ اگر می بردی نفس را
و میرفتی براه آخرت وَ جَعَلَتْهَا رَأْسَ مَالِكَ و میگردانیدی آخرت را مثل مال خود بر آن چوبی که در
مقاله مذکور شد رَجَحْتَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ سود میکردی و نیا و آخرت را سود آخرت خود ظاهر است اما سودی

سلاخ اخلاق الذوات
از میان و برادران
که از یک با او باشد
و بر آن مکتوب
مکتوب

دنیا بجهت آنکه بحکم وعده که متقیان کرده اند از غم و اندوه و تنگی نجات بیافتی و بلیغ عشقت از اینجا که
 نداری روزی بخودی و بحکم عتی و کرامتی که نصیب اهل ایمان و تقوی افتاده است معزز و مکرم میشدی چنانکه
 میفرمایند وَوَصَلَ إِلَيْكَ قِسْمُكَ مِنَ الدُّنْيَا هَذَا قَرِيبًا وَأَنْتَ مُصَافٌ مُكْرَمٌ وَمِيرَسٌ
 بتوانچه نصیب تست از دنیا خوشگوار و حال آنکه تو بگمداشته شدی از آفت و خواری و گردانیده شدی معزز و
 کما قال النبی چنانکه گفته است پیغمبر صلی الله علیه وسلم إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُعْطِي الدُّنْيَا عَلَى بَيْتَةٍ
 الْأُخْرَى بِدَرَسِي خَدَايَتِي مَسِيدِهِ دُنْيَا رَوْحَتِ رَاحَتٍ وَعِزَّتِي أَرْبَابُ قُصْدٍ وَارَادَتِي ثَوَابٌ وَكَرَامَتِي
 آخِرَتٌ وَعَمَلٌ كَرْدَنِ بَرَايِ أَنْ لَا تُعْطَى الْأُخْرَى عَلَى بَيْتَةِ الدُّنْيَا وَنَمِيدِهِ ثَوَابٌ آخِرَتٌ رَافِعَةٌ رَافِعَةٌ
 و دنیا و کار کردن برای آن یعنی هرگز آخرت جویدیم و دنیا یابد و هم آخرت و هر که دنیا خواهد و دنیا یابد و نه آخرت
 وَكَيْفَ لَا يَكُونُ كَذَلِكَ وَكَيْفَ لَا يَكُونُ نَاشِدًا بَيْنَيْنِ وَبَيْنَةِ الْأُخْرَى هِيَ طَاعَةُ اللَّهِ وَحَالُ أَنْكَرَتِ
 آخرت فرمانبرداری خداست لَأنَّ الْبَيْتَةَ رُوحُ الْعِبَادَةِ وَزِيرُكَ نَيْتٌ حَكِيمٌ رُوحٌ دَارِ نَسَبِ عِبَادَتِ
 و عبادت همچو قابل است نسبت بوی چنانکه وجود قالب و قوام آن بی روح متصور نیست عبادت بی نیت
 معتبر و ثواب آن مترتب نه و ذَاتُهَا بَلْكَ نَيْتِ ذَاتِ عِبَادَتِ وَعَيْنُ أَوْ حَقِيقَتِ أَوْسَتْ وَرَبِّهَا مَبَالِغُهُ
 بیشتر است فَإِذَا أَطَعْتَ اللَّهَ بِزُهْدِكَ فِي الدُّنْيَا وَطَلَبْتَكَ دَارَ الْأُخْرَى قَدْ بَرَزْتَ بِرُوحِ فَرَاغِ دَارِ
 خدایتعالی را بفرست تو از دنیا بوی رغبتی تو در آن و بطلب کردن تو سرای آخرت را و رغبت نمودن در آن
 كُنْتَ مِنْ خَوَاصِّ اللَّهِ بِأَنْ تَكُنْ تَوَاضِعًا لِكُلِّ طَاعَتِهِ وَتَعْجِبَةً وَانْزِلًا طَاعَتِ
 و محبت وی تعالی وَحَصَلَتْ لَكَ الْأُخْرَى وَأَمَّا وَهِيَ تَوَاضِعٌ لِكُلِّ طَاعَتِهِ وَتَعْجِبَةً وَانْزِلًا طَاعَتِ
 جَوَارِ اللَّهِ وَآخِرَتِ بَعْنِ ثَوَابِ وَهِيَ هَيْسَاتٌ بِنِجَابِ قُرْبِ وَرَحْمَتِ وَهِيَ وَخَدَّ مَنكَ
 الدُّنْيَا وَجَارِي كُنْدَرِ دُنْيَا فَوْقَكَ فَمَنْكَ الَّذِي قَدْ مَرَّكَ مِنْهَا بِسَ مَسِيدِهِ وَرُوحِ كَارِ تَعَالَى
 قسمت و نصیب ترا که تقدیر کرده است مر ترا از دنیا اِذَا الْكُلُّ تَبَعَ لِحَافِهَا وَمَوْلَاهَا

زیرا که همه اشیا تابع و محکوم اند مرید اکتدۀ خود را و خداوند خود را و هو الله و خالق و مولی خداست
 غرر و جل و اشتغال با خیرت و نیت آن را میسر و دیر و در کار تعالی از تو و برضای او سرچۀ مخلوق است
 چه دنیا و چه آخرت همه محال میگرد و من له المولی فله کل که گفته اند این معنی دارد و آن اشغلت بالدنیا
 اغرضت عن الآخرة و اگر مشغول شوی بدنیای و روی گردانی از آخرت غضب الرب علیک خشم میگرد
 بر و در کار تعالی بر تو فغانک الآخرة پس فوت شود ترا و در گذر از تو آخرت و تعاصت الدنیا
 علیک و بی فرمانی و سرکشی کند دنیا بر تو و لغتت و دشوار شود حصول دنیا بر تو و باسانی بدست
 و العبتک فی البصا قسوتک الیک و در پنج و مشقت انداز و ترا در رسانیدن قسمت تو بسوختن
 لغضب الله علیک از جهت خشم گرفتن خدا بر تو که انما ظنوا که زیرا که دنیا مملو که خداست
 و بنده اوست تهین من عصاة خواری بسیار و کسی را که بفرمانی میکند خدا را و تکرر من اطاعة
 و بزرگ و خرنیز میبارد کسی که فرمان بر داری میکند او را و این همه معامله با مسلمانانست که اگر طاعت کنند
 و امتثال او امر و نواهی الهی حل و علا نمایند پاداش آن چنانکه در آخرت وعده کرده اند و دنیا هم باین
 و نیاز و نعمت و جاه و عزت و شوکت باشند اگر براه معصیت روند و بفرمانی حق کنند و در ادای حق تقصیر نمایند
 سزای آن در هر دو جهان بهین اگر چه ادنی تقصیری باشد از درویشی می آرد که موشی غلبین ویرانگر
 می نالید و میگفت آه چه گناه و چه تقصیر از من بوجود آمده که این سزای اوست اما کافران از دولت
 و سعادت ایمان محرومان هر چه خواهند از معصیت بکنند و بیج ضرر و دنیا با ایشان نمکند و سزا نیابند
 بلکه زیاده شود تا مغرور شوند و باهمال و استدراج الهی بجای رسند که دیگر علاج پذیر نباشد بر مثال طبع
 که از صحت بیمار نومید شود و ویران بر نیز نفرماید و گوید هر چه خواهد بخورد وقتی این فقیر از حضرت شیخی سیدی
 قبله گاهی مستثنی کلیم اللهی قدس الله سره پرسید که در حدیث آمده است که خواب صبحگاهی منع رزق کند
 بوزن فقر و خواری بار و در روزۀ ماه رمضان خوردن جو اندر و گی آرد و بی از باب دنیا و دولت گرفتار اند

استماع
 از نزد یکدیگر در این
 اجذاب و طربان و این
 نعمت در حال محبت
 و حق عادت که از
 فضا بر شود
 و غایت

خوابگاه صبح رزق کند

بآت و رزق شان فرخ و غرت روزافزون و عمر دراز فرمود و اینجامحل خواست که پنج ایمان از زمین و دل شان
 برکنده شده و از نصیب ایمان ناامید گشته اند و با دشمنان و کافران چون از مساق کلام سابق منافاتی و مقابلهتی
 میان دنیا و آخرت معلوم شد که نزد اشتغال و سعی و تحصیل یکی ازین دو دیگری فوات پذیرد و اگر چه نزد اشتغال
 بطاعت و طلب آخرت دنیا بجز قسری تابع گردد و خدمت کند میفرمایند که فَيَسْتَحَقُّ لَهُ قَوْلُكَ بَیْسٌ صَحیح و ثابت
 میگردد و درین هنگام قول پیغمبر صلعم الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ خَصْرَتَانِ دنیا و آخرت انبغ یکدیگر اند
 یعنی دوزن و رنک یکدیگر و آن آرزویت إِحْدَاهُمَا اسْتَخْطَتْ عَلَى الْآخِرَى اگر راستی
 گردانی یکی از آن دو را ناراضی و شکمین میگردانی بر خود و دیگری را قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا
وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ بعضی از شما کسی است که میخواهد دنیا را و بعضی از شما کسی است که میخواهد آخرت را
 و نشان اهل احوال شده که آن حضرت صلی الله علیه و سلم جماعت پیران را از آن درجای گذاشته و امر کرده
 که از جای خود نه جنبند پس بعضی بحجت غنیمت براه خلاف امر رفته مرکز را گذاشتند و بعضی محافظت
 بر امر نموده با برجا ماندند يَقَالَ كَفَيْتُمْ مَشْهُوَ طَالِبَانِ دنیا و آخرت را بجهت بودن ایشان مطیع و محکوم
 لازم هر یک از آن دو وَأَبْنَاءُ الدُّنْيَا وَأَبْنَاءُ الْآخِرَةِ پسران دنیا و پسران آخرت و در بعضی نسخ یعنی
 بجای يَقَالَ و برین تقدیر تفسیر و بیان من یرید الدنیا و من یرید الآخرة میشود فَانْظُرْ مِنْ أَبْنَاءِ آلِهِمَا آنست
 پس برین و دریاب که از کدام ابنای یکی ازین دوئی تو از ابنای دنیا یا از ابنای آخرت و مِنْ
أَيِّ الْقَبِيلَتَيْنِ محبت آن تگونی آنست و از کدام یکی ازین دو گروه دوست میداری که باشی تو
وَأَنْتَ فِي الدُّنْيَا و درین حالت که تو در دنیائی تُشْرَا از آخرت إِلَى الْآخِرَةِ پسر چون باز میگردی
 و میروی بسوی آخرت آنجا نیز دو گروه خواهند بود و فترقی فی الجنة و فترقی فی السعیر
 پس گروهی در بهشت و گروهی در آتش افروخته فترقی فی الموقف قیام فی طول الحساب
 گروهی در موقف استاده از جهت درازی حساب فی یوم کان مقداره خمسمائت الف سنة

در روزی که هست اندازه وی پنجاه هزار سال و در بعضی نسخ فی یوم کان مقدرا الف سنة مما تعدون
 و در روزیکه هست اندازه وی هزار سال از آن سالها که شمارید شما کما قال جل و علا چنانکه گفته است
 پروردگار تعالی در قرآن مجید متفلسفان بجهت تنگی حوصله فهم و عقل خود تاویل کنند از آنکه مراد مبالغه و بزرگوار
 از درازی آن روز است نه که بحقیقت این مقدار است و خدا و اناست بآن مسلمانی است که چون ویتعالی
 خبر او را اعتقاد بآن باید کرد قدرت دیگر بنگر که همین روز بر جماعت دیگر که درازی و حسابشان نیست چنان
 بگیرد که در آن دو رکعت نماز بگذارد و فی ترتیب ظلال العرش عا کوف و گرویی در زیر عرش که محل غرت
 عظمت و حرمت است مقیم شده و روی آورده علی الموائد علیها بر خوانها که بر آن خوانها طیب لظما
 و الفواکله طعامها و میوه های پاک و حلال و خوش طعم و خوشبوی است و الشهد بفتح و ضم انگبین آب بقیض
 من الشرج سفید تر از برف کما جاء فی الحدیث چنانکه در حدیث آمده است تخصیص غسل بذكر
 بجهت امتیاز است از طعامهای دیگر بخلوت که از صفات ایمانست و از صفات وی بیاض را ذکر کرد اگر چه غسل
 بر تنهای دیگر نیز باشد برای بیان صفات لطافت و این طعمه بحقیقت در عالم حسن در آن متوطن موجودند و با
 آن اشارت اند بر درجات و مراتب قرب و همه مظاهر صفات الهی اند تعالی تا بهشتیان از صدمه بهشت
 جلال ذوات که در رویت آن مستغرق و مستهکک گردند زبانی بدان بیایانید و در محالی صفات شهود نموده
 بحال خود بیایند مستعد تجلی دیگر شوند بنظر و ن الی منازله فی الجنة می نگرند و در موقف حساب
 بجانب منزه های خود که در بهشت برای ایشان آماده داشته اند حتی اذا فرغ من الخلق تا آنکه چون
 آخر رسانند پروردگار تعالی حساب بندگان را داخل الجنة می در آیند مسلمانان بهشت را بهتدؤن
 الی منازله فی الجنة راه می یابند بسوی منزه های خود می در آیند در آن بی آنکه کسی رهنموی کند کما
 بهتدی احدث من الناس فی الدنیا الی منزله چنانکه می در آید یکی از آدمیان در دنیا بسوی
 منزل خود فہل وصلوا الی هذا الا بترکهم الدنیا پس آیا رسیدند ایشان باین مرتبه

مگر بگذاشتن ایشان و نیاز و اشتغال لهم و طلب الآخرة و المولى و مشغول شدن ایشان بطلب
 آخرت و طلب خداوند تعالی و این علم ایشان بمنازل و راه یافتن بی رهنمونی کسی اگر چه باللهام الهی است
 ولیکن استعداد آن نیز از کثرت توجه بدان و صدق طلب آنست که بدان تمیون شد و معرفت و شناسا
 گردانید و هر که متوجه است بجزی و کسی البتة راه می باید و واصل میگردد و بوی و هل و قعوا و اهلک
 فی الحساب و آیا افتادند آنجا عت و دیگر حساب و انواع الشدائد و گوناگون سختیها و الدل
 و خوری الا لا اشتغال لهم بالذنبا مگر از جهت اشتغال ایشان بدینا و رغبتهم فیها و پس کردن
 ایشان بدینا و زهد هم فی الآخرة و لغت ایشان از آخرت و قلة المبالاة باهرها
 و اندکی اعتبار و اعتنا بکار آخرت و اشیای یوم القيمة و فراموش کردن روز قیامت را
 و ما سبیل و الیه غدا و فراموش کردن احوالی را که بازگشت خواهند کرد و آن فرو افتادند
 فی الکتاب و السنة از آنچه ذکر کرده خدا و رسول خدا و کتاب و سنت فالتظر لنفسک پس نظر کن
 من نفس خود را نظر رحمة و شفقة مگر لیستین رحم و مهربانی و اخیر لها خیر القیتلتین و اختیار کن
 و برگزین برای وی صحبت و حالت کرده بهترین این دو گروه که مشغولان با آخرت و عمل کنندگان برای اوین
 و افردها عن اقران السوء من شیاطین الارش و الجن و چه در کن نفس را از یاران بدی که متمردان
 و گناهکاران از آدمیان و پریان اند و اجعل الکتاب و السنة و بگردان قرآن و حدیث را امامت
 پیش خود و پیشوای خود بفتح و کسر هر دو درست است و النظر فیها بتامل و تدبر و نظر کن بتامل
 و تدبر و کتاب و سنت و اعمل بهما و کار کن بآن و لا تغتر بالقال و القیل و القوس و
 فریفته مشو بگفتگو از خود و از مردم و تر بات بی عمل و بهوس و در کتب لغت گفته اند که بهوس نوعی از جود
 و از کلمات قدسیه ایشانست که فرموده اند التصفوف باخذ من القیل و القال لکن اخذ عن الجوع و ترک اللذای
 و قطع المالبقات و المستحسناات و رویم قیس مژده گفت بهو بذل الروح و لا تشغل بتربات الصوفیة

انظم کار کن کار بکن از گفتار کاندین راه کار دار و کار کار آمد حصه مروان مرد و حصه با گفت
 آمد نیست در و قال الله تعالی و ما اتکم الرسول فخذوه و ما نهکم عنه فانتھوا و چیزی که بدید و بفکر باید
 شمارا پیغمبر صلعم پس بگیرد آنرا و عمل کنید بدان و ما نهکم عنه فانتھوا و چیزی که باز دارد و پیغمبر
 شمارا از آن پس باز آید از آن و اتقوا الله و لا تخافوه و پیغمبر گفتند از نافرموده حق و مخالفت
 رسول او را فترکوا العمل بما جاء به تا بگذارد کار کردن با آنچه آورده است او را رسول او را
 تخترعوا لا انفسکم عملاً و عبادت و نوپیدا کنید برای خود عمل را و عبادتی را که رسول آنرا نفرموده است
 و اینجا معلوم میشود که ریاضات و مجاہدات و اعمال که موافق شرع و فرموده حق باشند چنانکه بعضی از
 طوائف در ایشان کنند و میکنند بهیت بزد و درع کوشش صدق و صفا و لیکن میفرماید
 بر صطفی کما قال الله چنانکه گفته است خدا عز و جل فی حق قوم حنکوا عن سوائ
 السبیل در باره گروهی که گم شده اند از راه راست هموار میانه و اختراع کردند از پیش خود و علمها و عبادتها
 و رهبانیه با ابتلا عموها و نوپیدا کردند و در کتاب ربانیت را که عبارتست از کثرت ریاضت
 مبالغه و عبادت و کوشش گرفتن و از خلق سستن و قطعاً گریز و شهوت و لذت نگر و بدین ماکتبنها
 علیهم من توشیم و فرض نگر و انیم ماکه برورد و کار ایشانم آنرا بر ایشان شکایت است از فضولی کردن
 بر فرموده نایبشان این گروه و بر خود شوکر و دن کار را عاقبت آنرا هم بجای نیاورند و رعایت حق نکرده
 بحقیقت این قوم معنی بندگی نفهمیدند و عمل خود را حلت بند داشتند و ندانستند که ثواب بعض فضل الهی تعالی است
 و اگر خود بطریق ناله و تقید کردند رعایت توسط و اعتدال از دست دادند و چندین حقوق و ضمن مطای
 آن فوت شدند و اگر خطو طایر بودی بشهود ترفیه و ترخیص الهی حکم حقوق پیدا کردی که این الله بحسب آن
 یوتی رخصه کما یحب آن تعطی عزایم و ترخیص الهی حقوق پیدا کردی این خاصه شریعت محمد و محمدیان
 بوده است صلی الله علیه و سلم علیه بالذات و علیهم بواسطه که مخصوصان بارگاه فضل و کرم و مرکز دایره

خداوند عالم
 در این کتاب

اعتدال و از خود فانی و بحق باقی اند آخر ایشان بر عمل بسیر در مدت قصه حیرتبران اجرو دادند که دیگران را
بچندین ریاضت و مجاهدت و جان کندن نمودند که احمد بن ابی الحواری نزد ابوسلیمان دارانی آمد و گفت
ریشک دارم بر بنی اسرائیل فرمود بر چه ریشک داری گفت عمر ما و از یافتن و ریاضتها کشیدن تا مانند
شکلهای کهنه و کمانهای شکسته و زبانههای گسسته گشتند فرمود و دانستم که قوت تازه خواهی آورد بخدا سوگند بخواب و بپوش
تعالی از ما که خشک شود پوستهای ما بر استخوانهای ما نمیخواهد مگر صدق نیست و آنچه نزد اوست اگر کسی ده روز
صدق و راستی و رز و بیاید آنچه نیافتد آنجماعه در عمرهای و راز و صیح البخاری می آید که حضرت رسول
صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که حال و قصه شما نسبت بحال و قصه کسانی که پیش از شما بوده اند از امام سابق
آنست که مردی اجیری گرفت پیش از باده و تا وقت پیشین و قرار داد اجرت او را یک قیراط و اجیری دیگر
گرفت از پیشین تا وقت نماز دیگر تعیین کرد اجرت او را دو قیراط و اجیری ثالث گرفت از نماز دیگر تا شام و
قرار داد اجرت او را سه قیراط اول مثل یهود است دوم مثل نصاری سوم بر شمال این امت مرحومه
چون وقت اجرت دادن شد داد هر یک از آنچه قرار داده بود پس آن دو اجیر نخستین و دومی غیرت بردند
بر اجیر سوم و گفتند که کار ما بیشتر و اجرت کمتر این چیست گفت آیا چیزی نقصان کردم از آنچه قرار داده بود
بشما گفتند نه گفت باقی فضل نیست بدیم هر چه خواهیم هر که خواهد از آن در تحقیق متابعت و صدق
و طهارت جناب نبوت می فرمایند شترانه قد شریکی هو پشتر بدرستی و راستی تحقیق پاک
گردانیده است وی عز وجل نبیه پیغمبر خود و راضی الله علیه و سلم و نزهه و دور داشته است اول
مِنَ الْبَاطِلِ از ناحی و دروغ فقال پس گفته است و تعالی و مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى
سخن نمیکند وی صلعم از پیش خود و هوای نفس خوان هوا کاذب و محی یوحی نیست منطوق و
که در ابلاغ شریعت میگوید مگر وحی که فرستاده شده است بسوی وی ای ما انا کفریه فهو
مِنَ عِنْدِي کاذب هوا کاذب و نفسیه یعنی چیزی که آورده است و آنرا از دین و شریعت

از نزد من است نه از خواهش و نفس اوست فَاَتَّبِعُوهُ پس پیروی کنید او را ثُمَّ قَالَ پیغمبر گفته است
 حق تعالی قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ بگو ای محمد ای محب من ای محبوب من اگر هستید شما که دوست
 میدارید خدا را و میخواهید که بقرب و وصول درگاه وی مخصوص گردید یا میخواهید خدا را که شمارا باشد
 بشمارا دوست دارد فَاَتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ پس پیروی کنید مرا تا دوست دار و شمارا خدا را بطعبارت
 و معنی آن بروجه ثانی ظاهرست و بروجه اول مقصود آن باشد که اگر شما میخواهید که محب خدا باشید بطعبارت
 محب چه که محبوب او خواهید شد و عبارت وی رضی الله عنه نیز که فرمود فَبَيْنَ اِنَّ طَرِيقَ الْمُحَبَّةِ
 اِتِّبَاعُهُ محتمل بر دو معنی است پس بیان کرد حق سبحانه و تعالی که راسته که بآن محبت مولی برسد
 اتباع پیغمبر است صلی الله علیه و سلم قَوْلًا وَفِعْلًا در گفتار و کردار و هرگاه اتباع و قول فعل محتمل
 اتباع در حال که اثر و نتیجه آنست نیز خواهد بود که المواهب آثار المكاسب و محبت میل نفس و انجذاب
 اوست بسوی چیزی بجهت کمالی که اعتقاد کرده است در وی بروجه یک باعث گرد و بر تقرب بودی علت
 محبت حسن است یا احسان و هر دو مختصر است و ذات مقدس باری تعالی دیگر هر جا که ظهور کرده از دوست و اجل
 مظاہر و انوار مشارق آن ذات پاک سید السادات است صلی الله علیه و سلم و بعد از وی بتفاوت است
 مراتب اتباع و استقامت و اولیای اُمت سرایت کرده و ظهور نموده است رحمة الله علیهم اجمعین و حقیقت
 محبت همان میل و انجذاب است که مذکور شد و اطاعت و موافقت که سبب تقرب است لازم آنست
 ولی آن محبت ناقص است و دعوی کمال آن کاذب اما اصل محبت باقیست لا لعنوة فانه بحب الله
 رسول و لیل آنست و از اینجهت تفسیر کرده اند علمای محبت بنده را بخدا بار او را طاعت و محبت خدا
 مرئیه را رضای او از وی که اثر آن لطف و توفیق است آنجا میل و انجذاب که از مقوله الافعال است
 امکان ندارد و بسببیت اتباع پیغمبر صلی الله علیه و سلم محبت الهی از آنست که هر که اتباع میکند
 در پی وی رود و لا یرید بمقامی رسد که او میرسد و او خود در مقام محبت و محبوبیت متمکن است پس تابعان او

نیز صاحب این مقام باشد الموضع من احب اشارت بآنست اگر چه آنجا که اوست هیچکس نتواند رسید
 و مقام او ارفع و اعلی است از هر که جز اوست اما دائره وسیع است و در آن مقام منازل و مراتب
 متعدده است و علاقه محبت جذبات نظم آنجا که توفی کجا بود منزل مایه در راه طلب شکسته شد محل مایه
 لیکن شب و روز با تو کجا بودیم مایه بر و تو مقیم و تو در دل مایه بعد از آن اشارت بطریق اتباع می نمایند
 که رخصت است و عزیمت و میفرمایند فَالنَّبِيُّ بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ كَفْتُ أَكُلَ النَّسَابِ
سُنَّتِي وَالتَّوَكُّلُ حَالَتِي کسب کردن سنت ظاهر است و توکل کردن حالت باطن نیست
أَوَلَمْ أَقَالَ يَا حِمْيَرُ كَفْتُ است آنحضرت یعنی عبارت آن حضرت اینست یا دیگر است اما مضمون
فَأَنْتَ بَيْنَ سُنَّتِهِ وَبَيْنَ حَالَتِهِ پس تو ای طالب آخرت دائره قائمی میان سنت و
 حالت وی إِنْ ضَعُفَ إِيمَانُكَ اگر رست است ایمان تو و اعتقاد تو بر اذیت حق بسبب
 بقدری از وی تقیست ارْزَاقِ فَإِنَّكَ تَكْسِبُ الَّذِي هُوَ سُنَّتُهُ پس وظیفه تو کسب کردن است
 که آن سنت است وَإِنْ قَوِيَ إِيمَانُكَ و اگر محکم و توانا است یقین تو فَحَالَتُهُ التي هي التَّوَكُّلُ
 پس طریقه توکل است که حالت اوست قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا و برخدا
 توکل کنید و بوی بسیارید کار بار خود را وَقَالَ وَكَفْتُ وَیَ تَعَالَى وَمَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ
فَهُوَ حَسْبُهُ و کسی که توکل کند بر خدا پس خدا بسنده است او را و حاجت مبادیست اسباب بندار و بوی
 روزی خواهد رسانید و اگر بسبب نه کند سبب نیز پیدا خواهد کرد که وی مستبب الاسباب است و او را نیست
 و مشقت تسبب خواهد انداخت وَقَالَ وَكَفْتُ إِنَّ اللَّهَ مُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ بدرستی خدا دوست
 میدارد متوکلان را و چون وی تعالی دوست دارد توکل و متوکلان را پس از گرفتاری اسباب که ضد
 توکل است و نه محبوب خداست نگاه خواهد داشت بیست محالست چون دوست دارد و ترا که در دست دشمن
 گذارد و تر افتد أَمْرًا بِالتَّوَكُّلِ وَبِنَهَاكَ عَلَيْهِ پس تحقیق امر کرد و ترا بر و کار تعالی

و اگر بماند ترا و باعث شد بر توکل گما امر نبیه چنانکه امر کرده است بر توکل پیغمبر او صلعم یا چنانکه
 امر کرده است خدایتعالی پیغمبر خود را بر توکل و فرمود توکل علی الله و درین معنی تعظیم شان توکل است
 و توکل هم است مطالب مأمور را که حق تعالی او را بچیزی امر کرده است که پیغمبر خود را بدان امر کرد و حقیقت
 توکل ثقه است بضامیت حق و ترک اسباب برای تحقیق اوست و اگر این ثقه حاصل باشد ترک اسباب
 و مباشرت آن برابرست بعد از آن اشارت فرمود به حفظ اتباع سنت را اجتناب از مخالفت و
 بدعت بقول خود و قال النبی صلی الله علیه و سلم من عمل عملا ليس عليه امرنا كسبه كینه
 عملی را که نیست بر صحت وی حکم ما فهو رد پس آن عمل مردود و باطل است هَذَا الْعَصْرُ الزُّوْت
 قَالَا عَمَالٌ وَلَا قَوْلَ ابْنِ حَكَمٍ فَرَا كِيرُنْدَه است رزق را و کردارها و گفتارها را که حکم سنت و بدعت در همه
 جاری است چه تحصیل رزق تواند که بطریق بدعت باشد یا آنچه حاصل شده از رزق تناول آن بدعت
 و کردارها و گفتارها خود ظاهر است پس در همه جانات تابع سنت باید بود و از بدعت پرستیز و اجتناب نمود
 مصرع را راست رو تا بمنزل رسی خود چاره نیست از کتاب و سنت و راهی نیست جز آن زیرا که
 لَيْسَ لَنَا بِنَايَ غَيْرُهُ فَتَبِعَهُ نَسْتِ ما را پیغمبر خدا جز محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم تا متابعت کنیم آن پیغمبر را
 وَلَا كِتَابَ غَيْرِ الْقُرْآنِ فَتَعَلَّ بِه و نه کتابی جز قرآن تا عمل کنیم بدان کتاب پس ناچار متابعت باید کرد کتاب و سنت را
 فَلَا تَخْرُجْ عَنْهُمَا پس بیرون میانی ای طالب خیر و سالک راه راست از کتاب و سنت فتفکات پس هلاک شوی
 ببیرون آمدن از کتاب و سنت فیضک هَوَاكَ وَالشَّيْطَانُ پس گمراه کنی و راهی نفس شیطان قال الله تَعَالَى
 وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ و پیروی کن هوا را پس گمراه گردانی ترا از راه خیر و السلامة مع الله
 و التَّائِبِينَ و سلامت از آفات نفس و شیطان و از ضلالت و خذلان مقرون با خدا کردن و عمل نمودن بکتاب و سنت
 است و الهلاك مع غَيْرِهِمَا نیست شدن و آفت زودگشتن و افتادن از راه ضلالت و خسران با غیر کتاب
 سنت است و بِمَعَارِظِ الْعَبْدِ إِلَى حَالَةِ الْوَلَايَةِ وَالْبَدَلِيَّةِ وَالْفُؤْلِيَّةِ

کسی که بکند عملی را که نیست بر صحت وی حکم ما فهو رد پس آن عمل مردود و باطل است

باز

و بعمل کردن بکتاب و سنت بر میر و دین و بسوی حالت ولایت که محترز و محتنب شدنت از اتباع هوا و
حالت بدلیت که فانی و خالی گشتن از فعل و ارادت مولی تعالی و حالت غوثیه که حاکم و متصرف بودنت
در مشلق خدا با مر خدا و از بنجاساوم شد که طریقه سلسله علیه قاوریه اتباع کتاب و سنت
و اجتناب از وقوع درهماوی بدعت است پیرامر و رحمة الله علیه که در سلاسل دیگر از خبرهای
دیگر پرسند تا درین سلسله از شریعت زنها که تا شریعت مطهره شکایت نکنند از نور زقا الله و شیتنا علی این

الطریقه المستقیمه المقالة السابعة والثلاثون قال رضى الله عنه ما لي
أرىك يا مؤمن حاسدا لحارك چیست مرا که می بینم ترا ای ایمان آورنده بتقدیر الهی
و قسمت انبی و می حسد کننده مر همسایه خود را تخصیص همسایه بذكر بهجت آنست که بیشتر بر
همسایه رود فی مطلقه و مشربیه و طعام وی و شرب وی و ملبسه و منکبه و مسکنه
و در لباس او و کساح او و سکونت او که بیشتر و خوشتر از تو دارد و قلبه فی غناه و لغم مولا و
حسد پیری در گذشتن او از پلویه پلوی و تصرف کردن وی در توانگری او و در نعمتهای خدا و ناو که مخصوص
گردانیده است او را بدان و قسمه الذی قسمه که و در بخشش و نصیب او که قسمت کرده و نصیب
گردانیده است برای او و درین اشارت بخطا فاسد و نادالی وی که حسد بر نصیب کسی می برد چنانکه تفصیل شرح
آن نباید و بدانکه حسد آرزو و خواهش زوال نعمت کسی است خواه آنرا برای خود خواهد یا نخواهد بعضی آنرا بخود خواهی
تخصیص کرده و این مخصوص بغیر ظالمان است چه تمنی زوال نعمت ظالم که از آن آزار بدگیری رسد نمود
و مذموم نه و آنگاه خود را خواهند انداخته و دیگر ریاست بی آرزوی زوال آن از وی آنرا غبطه خوانند که بعضی
ریشک است و این مذموم نیست و در تحت اطلاق عموم و اسالوا الله من فضله و خل است اما غلظ
إِنَّ هَذَا هَذَا يَضَعُ أَيْمَانُكَ أَيْمَانُكَ إني که این حسد کردن از جمله آن چیزهاست که سست میگردد و آن
ایمان ترا بهجت طریایان ظلمت این صفت ذمیمه و وجود مایم دیگر که در ضمن بهشت چنانکه مبتین گردد

بالکرم و بزرگواری
و صفات و مناقب
و بیعت از جانب
صالح بر او و بیعت
است

در حدیث قدسی الحسود و الحسنة

حدیث نبوی این الحسد یاکل الحسان

و شک نیست که مبدأ ظهور این دو بیمه نیز صفت یقین و ظلمت جبل است لاجرم با جملہ ظلمات بعضها فوق بعض
ضعفی و فترتی در نورانیت ایمان پدید آید و لیسقط لث من عین منو لک و می اندازد و ترا از چشم
حسایت و رعایت خداوند تو عز وجل و یغضک الیه و دشمن میگرداند ترا بسوی وی و تقاسم
اما سمعت الحدیث المرودی عن النبی یا شنید ه حایت قدسی را که ربایت کرده شده است
پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم ان الله یقول که خدای تعالی میگوید یا الحسود حسود و نعمته
حاسد و دشمن نعمت منست که میخواهد که نعمتهای من و برندگان من بوجود آید و ظهور یابد و صیغه مبالغه است
آن آورده که غالب و حاکم شد و مبالغت میباشد و ما سمعت قول النبی صلی الله علیه و سلم
و شنیدی قول آنحضرت را ان الحسد لیاکل الحسان بدرستی که حسد کردن می خورد
و می برود و نیکوکار یعنی برکات و انوار آنرا که تا کُل النار الحطب چنانکه میخورد و می سوزد و آتش
همیز هم را چه قوام عمل و اعتدال و بدان ثبوت ایمان و نورانیت اوست و ایمان حسنی پذیرفت و ظلمت
حسان را نیز این حال باشد بعد از آن باطلان حسد و عدم محسوبیت و می اشارت نمود و میفرماید شجر
علی ای شیخ تحسده یا حسدین بستر بگو که بر چه چیز حسد میکنی کسی را ای حسد است ایمان و بی نصیب
از مایه فضل و رحمت اعلیٰ قسّمه او علی قسّمک آیا حسد میکنی بر نصیب خویش می که بوی رسیده است
یا بر نصیب خویش که پیش اوست فان حسدته علی قسّمه الله تعالی له یبه پس اگر حسد میکنی
اولا بر قسمت خدا که مراوراکر و ده بان چیز فی قوله تعالی که مذکور است آن قسمت و رقول وی سبحانه
عَنْ قَسْمَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ما پروردگار عالمیم و مقدر از اقسام بخش کرد
ایمان ایشان و چه اسباب از ننگانی ایشان از او حیاتی که فرو تراست یعنی حیات این جهان تا آخر ایت
فقد ظلمت له اگر اینست باعث حسد پس تحقیق حسد کردن بر وی رَجُلٌ يَتَّقِلُ فِي نِعْمَةٍ مَمْلُوكًا
و می هر دست که می غلطد و تصرف می کند در نعمت خداوند و آلتی لفصل بکماله

و نعمتی که نیکویی کرده است خدا تعالی بآن نعمت بر آن مرد و قدر کماله و تقدیر کرده است آن نعمت را
 برای او و که میجمل که احدی قیفا حضا و نصیباً و نگرانیده است مزین یکی را و در آن نعمت بهره
 فمن یكون اظلم منك پس که میباشد ستمگار تر از تو که در نصیب دیگر که ترا هیچ و غلی در آن نیست
 حسد میکنی و زوال آن میخواهی و آنجمل و که میباشد ناجی و تر از تو که در دادن حق و عطای او بجای میکنی و
 تنگ می آیی و آرزوی تو چیست احمق تر و بسیار تر از تو و آنچه هیچ فائده ندارد و محالست حتی میکنی و آرزو
 می بری و الفقص عقلاً منك و کم عقل تر از تو و آن حسد تله علی قیمتك و اگر حسد میکنی قسمت
 و نصیب تو و گمان می بری و تو هم می کنی که آنچه تر و دوست نصیب نیست که بوسی داده اند
 یا با بیکان آنکه شاید که نصیب من بشود و من میدا و نه اگر این خیال حسد میکنی فقد جهلت
 غایه الجمل پس تحقیق ناوانی میکنی نهایت ناوانی بفرموده خدا و رسول خدا که فرموده اند که
 کس دیگری نمیرسد فان قیمتك لا یعطی غیرك زیرا که بدستی نصیب تو و قسمت تو داده نمی شود
 جز ترا و لا ینقل منك الیه و نمیرود و نمیکند از تو کسی و او حسدش الله یا کی و تنزیست عقل
 از دادن نصیب یکی که تقدیر کرده است برای وی و دیگر را و هرگز نمی کند وی سبحانه انرا قال الله تعالی گفت
 خدای سبحانه و تعالی ما یبدل القول لدی تغیر و تبدل داده نمی شود حکم نزول و ما انما یظلم
 للعین و یستم من ستم کننده مرتدگان را بدون نصیب یکی دیگری چنانکه در تفسیر این میفرمایند که
 ان الله لا یظلمک بدستیکه خدای تعالی ظلم نمیکند ترا فیاخذ ما قسمه و قدره لك پس بگیر و
 چیزیکه قسمت کرده و تقدیر نموده است آنرا برای تو فیعطی غیرك پس بده چیز ترا فهاذا جمل
 و حکم لا ینک پس این حسد کردن ناوانی است از تو و ستم است مراد از ترا یا اشارت بهین
 قسم ثانی باشد و ظلم بجهت اسناد کردن قسمت تو بوی و ستم نهادن بآن بروی باز بوجهی دیگر بجهت
 حسد و معقولیت آنرا تصور نموده می فرمایند که حسدك الارض الی حی معذات الکنون

و کارائی او بگویناگون نعمتها و لذتها و شهواتها فلما تحسدها علی ذلک پس حسد میکند آن مردان با و شاه را
برین ملک و دولت و بخت و کثرت و کثمت و ناز و نعمت شمرای کلبا بر یا پسر و پدر آن مرد سگ
دستی را که بیرون در سرای پادشاه میباشد و در نسخه بزر یا باز است بعضی دونده و سیرین بر دارنده چنانکه
عادت مگان است و صفت این سگ نیست که یحدم کلبا من کلاب ذلک الملیک خدمت میکند
سگ را از سگان پادشاه یقوم معه بر پا استاده میباشد این سگ بری بآن سگ پادشاه و
یلبیت و یصبح معه و شب میگذراند و صبح میکند با وی یعنی شب و روز و پیش وی افتاده میباشد
فیعطی من مطبخ الملیک بقایه طعام و ردایه پس داده میشود این سگ بری را از جای نشین
طعام پادشاه باقی مانده طعام و تبا شده وی که از پیش سگ پادشاه باقی مانده فیتقوت به پس
قوت یسازد و خوش میکند بقدر کفایت فاخذة یحسدها و یعادیه پس حسد کردن گرفت
این مردان سگ را و دشمن داشتن مرا و ایتتمنی موته و هلاک و آرزو کردن مردن او را و آرزو
کشتن او را و گونه مکانه و بودن خورایهای آن سگ و ان یخلفه فی ذلک و خلیف
جای نشین شدن او را و خوردن آن طعام پس مانده و تبا و گشته خسته و دنا و از بهت فرو
طبع و دنا و بهت لا زهدا و دینا و قناعه نه بهت نفرت و کراست از زیادتی دنیا و نه بهت
رعایت وین کردن و قناعت نمودن فهل یكون فی الزمان رجل احمق منه و ارعن و اجهل
پس آیامی باشد در روزگار هیچ مردی گول تر و سبکتر و نادان تر ازین مرد حسد برنده برین سگ
پس همچنین حال شخصی است که حسد می برد بر مردم در چیزهای دنی خیس از لذات و شهوات دنیا که از انشال
واقران خود و بهت طالبیت دنیا حکم کلاب دارند بعد زوالت خست و دنا و حاصل کرده اند و بهت خسارت
و دنا و از برای خود و نخواهد و بآن سرفرومی آرد چنانکه آن سگ بری از سگ سلطان طعام ریزد
پس مانده چرکین میگرد و بخورد و حال آنکه حق سبحانه از نقایس اموال و غائب اجناس از کنور و خزان

به بندگان خود داده اگر نعمت بلند دارد باین خسایس و محقرات نظر نیکنند و طمع نکنند و بدانند که اگر نصیب
 می بود پروردگار تعالی قسمت وی میکرد همه چیز میرسد و چون قسمت و نصیب او نشد هر چه داده اند
 بدان راضی و قانع باشد و نظر بر قسمت مردم نیکنند و حسد نبزد و نعمت بلند دارد و قسمت نعمت بلند دارد
 که نزد خدا و خلق باشد بقدر نعمت تو اعتبار تو بعد از ان در تسلیه و تثبیت فقر و مساکین و ترک
 حسد بر تو انگران و دنیاواران می فرمایند لَوْ عَلِمْتَ يَا مَسْكِينُ مَا سَيْلِقُ جَارِكَ عَدَا
بِئْسَ اَكْرَهَانِي تَوَامِي مَسْكِينٍ چیز را که زود است که دریا به هم سایه تو که بروی حساب میری فروای قیامت
 مِنْ طَوْلِ الْحِسَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ از محنت درازی و سختی حساب روز قیامت اِنْ لَمْ يَكُنْ اطَاعَ
 اللهَ اگر فرمانبرداری نکرده است خدا را عز و جل و نرفته است بفرموده وی فِيهَا حَوْلُهُ مِنْ
نِعْمَتِهِ در چیزیکه داده است و مالک گردانیده است خداست تعالی او را از نعمت خود و آداء
 حَقِّهِ فِيهَا و در گذاردن حق خداست تعالی در ان نعمت و وَأَمْثَلُ أَمْرُهُ و بجای نیاورده است فرموده
 خدا را و أَنْتُمْ فِيهَا و باز نمانده است از نافرموده او در ان نعمت که داده است و أَسْتَغْنَى
بِهَا عَلَى عِبَادَتِهِ وَطَاعَتِهِ و باری نخواسته بآن نعمت بر پرستش کردن و خدا را و فرمانبرداری نمودن
 او را مَا يَكُنْ أَنْتُمْ لَمْ يُعْطَ مِنْ ذَلِكَ ذَرَّةً در میان همسایه تو چیز را که آرزوی بود بسبب وی
 که کاشکے داده نمی شد در دنیا از ان ناز و نعمت ذره و وَلَا رَأْيَ لِعِيَالٍ و ماقطونید بخدمتی را روز
 برگز اما سمعت ما قد ورد في الحديث أَيُّ الشَّيْءِ أَيْسَرُ أَنْ يَحْقِيقَ آتَمَهُ است در حدیث که إِنَّهُ
يُعْطِي الْيَتِيمَ أَقْوَمَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ بدستیکه هر آینه آرزو برندگرو بهار و قیامت اَنْ تَقْرَضَ لِحُومِهِمْ
بِالتَّجَارِيفِ کاشکے پاره پاره کرده میشد یعنی در دنیا گوشتهای ایشان بکار تجارت و لَا أَهْبَابَ
الْبَلَاءِ یا مین الثواب از آنچه می بیند مر خداوندان بلا و محنت را از ثواب فَيَقْتَنِي جَارِكَ عَدَا
 پس زود باشد که آرزو بر دفر وای قیامت همسایه تو که حسد می بردی بر وی مَكَانَكَ فِي الدُّنْيَا جای ترا

و حال ترا که کاشکے آنرا می داشت و دنیا را بایری من طول حساب و مناقشیده از بهمت آنچه
می بیند از ورای حساب خود و وقت کردن و ران و قیامه و تحسین الف سنة و استاوان
پناه هزار سال فی حر الشمس فی القيمة و گرمی آفتاب روز قیامت که اجل و امتنع به من
التعلیم فی الدنیا از بهمت آنچه بهره مند گشت بدان از ناز و نعمت در دنیا و انت فی معزل
من ذلک و حال آنکه تو در گوشه جدا و دور باشی ازین محنت و شدت فی ظل العرش و پناه عرش
که محل رحمت و عزت الهی است اکلا شارباً ممتنعاً خورنده و نوشنده تنعم کننده فرحاً مسروراً
مستتر بچاشودمان خوشحال آسوده بصبرك على شدائد الدنیا از بهمت شکیبائی و زردی
بر سختیهای دنیا و ضایقهها و تنگی وی و افاتیها و آسیب های وی و فقرها و درویشی وی و بوسهها
و حاجتهای سخت وی و رضائے لقیته و از بهمت خوشنود بودن تو بقیسمت و نصیب تو و موافقت
لیربک و از بهمت موافقتی تو بر پروردگار و فیضاد بر و قضی و در چیزیکه تدبیر و تقدیر کرد و حکم کرد
من فقرک و غنا غیرک از درویشی تو و توانگری جز تو و سقمی و نفاذ غیرک و بیماری تو
و تن برستی جز تو و شدت یاک و رخاء غیرک و سختی تو و نرمی جز تو و ذلک و عزت غیرک
و خوار شدن تو و گرمی شدن تو جعلنا الله وایاک بمن صبر علی البلاء و شکر
علی النعماء بگرداننده امداد الهی و ترا از کسانی که صبر کردند بر بلا و شکر گفتند بر نعمت و مسلم و
الامر الی رب الارض و السماء و بگذاشت و سپرد کار خود را بسوی پروردگار زمین و آسمان
بیت کار خود را بخدا باز گذار بکت نمی بینم ازین بهتر کار المقالة الثامنة
و الثلثون قال رضى الله عنه وارضاه من عامل موكلة بالصديق والنصح
که سیکه کار کند با خدا و ندو خود در سلوک طریق طلب وی بر راستی و خلوص بی آمیزش ربا و شرک
و صدق خلاصه اخلاص و مغرور نیست و در خطا علی از آنست که در این قطعاً شوب اعراض و عواض

اولی از خدا غلام است که از سمع و بویا خلق خالص باشد ۱۲

المقالة التاسعة والثلاثون

در دنیا و آخرت و حول و قوت نفس و اسناد حرکت و سکنت بوی نباشد و آوازی مرتبه اخلاص است
که از سمع و بویا خلق و اغراض دنیا خالص باشد و اول مقام مقربان و احرار است و ثانی نصیب متعبدان
و ابرار است استوحش قیاسوا لا اندوگین و بی آرام گرد و از هر چیز که جزاوست فی المساء
و الصبح و شبانگاه و بامداد یعنی در همه اوقات یا قوم لا تدعوا ما لیس لکم اے گروه
ساقان و طالبان حق دعوی نکنید مالی و مقامی را که نیست حاصل شمار او و جد و ولا تشركوا
و یگانه گردانید حق را در عبادت و انباز نگر و انید چیز را از خلق و نفس و دنیا و آخرت باوی و تهد فوا
السقام القلیم و نشانه شوید مرتبای قضا و قدر را یصیبکم خذ شا لا قتل امیر سید این بر
شمار بطریق خراش نه بر وجه گشتن و اگر بگشتم زبان ندارد که و من کان فی الله تلفة
و سیکه باشد در دین خدا و طلب او و محبت او تلف و هلاک او کان علی الله خلفه باشد واجب بر فضل
و کرم و لطف خدا اجر و بدل و عوض او بیت غزنی از ره مقصود قدم باز کشد و گرورین راه رود
جان تو فهو المقصود المقالة التاسعة والثلاثون قال رضى الله عنه و
ارضا عنا الاخذ مع وجود الهوى گرفتن مالی و زنی بلکه گرفتن مذهبی و راسی و
فعلی و قولی و هر کاری و همیشه بوجد هوای نفس و مداخلت وی من غیر الامر بی امر حکم الهی
که در باطن بتوانیت قلب و صفای وقت و صحت حال بیداری شود چنانکه اولیای الهی باشد و این گویا
بیان و تفسیر وجود هوای عناد و شقاق از راه راست برگشتن و خلاف حق گردنست و الاخذ
مع عدم الهوى گرفتن با امری بوجد هوای نفس وفاق و اتفاق موافقت و سازگاری کرده
باحق و باحق یکے شدن و هم نشستی گردنست او را و در شقه و بیکر بجای اتفاق انفاق
واقع شده معنی نفقه کردن و راجع و روان ساختن بازار یعنی راجع ساختن بازار علم و دین و نفقه کردن
مناع اوست و الله اعلم و ترکه ربا و انفاق و ماندن و گذاشتن آن با وجود امر عدم

هوار یا کردنت خلق و منظور داشتن است ایشان را چه ملاحظه آنکه ایشان مطلع نیستند همه بر وجود او
و عدم هوا و شاید بگویند که بی امر گرفت و بهوای نفس گرفت و نفاق و زندقه است و از طایفه صدق
و اخلاص عاقل گشتن طالب صادق را باید که چون نیب صحیح دست و او کار کند و ملاحظه گفتگوی خلق
و خوف طاعت ایشان ندارد و چه جای آنکه امر بدان منضم گردد و سبب کار جانی عشق خوبانست هر سه
عالمی میکند انکار او و همچنان در کار خویش **المقالة الاربعون مثال**

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَارْضَاهُ لَا تَقْطَعُ أَنْ تَدْخُلَ فِي زَمْرَةِ الرُّوحَانِيَّةِ أَمْسِدَ بَدَارُ
آرزو مکن که درائی و گروه روحانیان که از قبیل بشریت و کدورات جسمانیت گذشته و صاف گشته
و با احکام روح و صفات ملکیت متصف شده اند بلکه روح مجرد گشته از صفات روحانی نیز منجز و
منفرد و وفائی شده از جمیع ماسوای حق گذشته اند حتی تعادلی جماعت تا آنکه دشمن داری
و مخالفت نمائی تمام وجود ترا در احکام بشریت و صفات جسمانیت و تباین جمیع الجوارح و الاعضاء
و جانشینی در ارتکاب معصیت و آنچه نه مرضی حق بود همه اندامها و جزوهای ترا که بدان کاریگاری از چشم و گوش
و زبان و دست و پا و شکم و فرج که هفت ایدام اند در زبان اهل تقوی و طریقت و گناه داشتن آنها
از معصیت و آنچه نه مرضی حق و طاعت اوست واجب است و تنفرد عن وجودك و تنها شوی

از هستی تو و حرکاتك و سکوناتك و از جنبشها و آرامهای تو و سَمْعِكَ و بَصَرِكَ و
كَلَامِكَ و تنها شوی از شنوائی و بینائی و گویائی تو تا تنها شوی آنچه باید شنید و نه بینی آنچه باید دید
و نگوئی آنچه نباید گفت و بَطْشِكَ و تنها شوی تو از گرفتن بدست تا نه گیری آنچه نگر فتنی است
و سَعْيِكَ و از رفتن بپا تا آنجا که نباید رفت نروی و عَمَلِكَ و از همه کسب و کار تو تا کاری نکنی
که خلاف فرموده حق باشد و نه شایسته درگاه بود و بطش در لغت بمعنی حمله کردن و سخت گرفتن بود و
سعی بمعنی دویدن و شتاب رفتن لیکن اینجا مطلق گرفتن و رفتن مراد خواهد بود و ذکر آن بعبارت

بلش و محبت آنست که هر کار که می‌خواهی نفس و شهوات آن کشته بسبب شدت میل و رغبت بختی و شتابی آید
 و نفس بخاصیت خود در طاعت مست و آهسته رود چنانکه آیه کریمه لها ما کسبت و علیها ما کتسبت اشارت
 باین میکند تا اینجا بیان تقوی است که متقی اعضا و حواس را از ناشایسته نگاهدارد و اینجا مرتبه دیگر است
 که بعد از امتثال اوامر و اجتناب نواهی راه خواطر بسته گردد و واردات و اندیشه منحصر گردد در حق و اشارت
 باین گروه می‌فرمایند و عقبات و تنهاشوی از دانش و اندیشه تا هیچ خاطر و اندیشه پریشان که
 تعلق با سواد دارد و نامرضی حق است راه نیابد بعد از آن هر چه تعلیم و حکمت می‌فرمایند و جسمین
 مَا كَانَ مِنْكَ قَبْلَ وَجُودِ الرُّوحِ فَيَاكَ وَتَنَاهَا شُورَى هَمَّ حَيْرٍ بِأَكْهَمَ هَسْتِ از تو پیش از وجود روح
 و میدن آن در تو از حواس و اعضا و مَا أَوْجَدَ فَيَاكَ بَعْدَ نَفْخِ الرُّوحِ و چیزها که
 پیدا کرده شده است در تو بعد از میدن روح از عقل و حواس از تمام این اشیاء و مقتضیات بشریت از نیای
 برآلی و تنهاشوی کَانَ جَمِيعَ ذَلِكَ حِجَابًا عَنْ رَبِّكَ زیرا که این همه چیزها پرده تو و باز دارند تو
 از پروردگار تو و قرب و حصول بوی عز و جل فَإِذَا صَوَّرْتَ رُوحًا مُنْفَرِدَةً پس هرگاه که بگردی تو
 روح تنها و مجرد از صفات جسمانی و روحانی و معرّا از علایق صوری و معنوی چه بچنانکه جسم و حیوانات
 حجابند روح و صفات وی نیز همین حکم دارند اول حجاب ظلماتی و حیوانی و ثانی نورانی و روحانی که آن
 سبعین الف حجاب من ظلمة و نور سر السّر و غیب الغیب بگردی تو پوشیده پوشیده و پنهان پنهان یعنی
 در غایت پوشیدگی و پنهانی از چشم اغیار و در مراقبه حضور پروردگار یا واصل بمرتبه سر سر که خفی و اخفی است
 و فانی در غیب هویت ذات مَبَائِنًا لِلْأَشْيَاءِ فِي سِرِّكَ جدا و بریده از همه چیز
 و سر تو البته از جهت اتصال سر بذات حق تعالی و تقدس و اتصال هر مقرر بان را و ایم است اگر چه روح
 که محل و مقام محبت است گاهی همسایگی و تعلق قلب و نفس جدا افتد و اختلافی که در میان تو و پروردگار
 نسبت و عدم دوام آن واقع است محمول بر تنهایی است مَتَّحِدًا لِلْكَلِّ عُدُوًّا وَحِجَابًا وَظُلْمَةً

گیرنده و داننده همه چیز را دشمن و مخالف مقصود و پرده بروی مطلوب و تاریکی مانع از دیدن جمال محبوب
 كما قال ابراهيم الخليل چنانکه گفت ابراهيم دوست خالص خدا عليه الصلوة والسلام
 فالتفت عذو لي ايا رب العالمين بدستیکه این بتان دشمنان اند مرا مگر پروردگار عالم که دوست
 من اوست و قال ذلک لا اضمنم و گفت ابراهيم آنرا از برای بتان فاجعل انت جملتک و
 اجزاءک احصا ما پس بگردان تو و اعتقاد کن مجموع وجود ترا و جزوهای وجود ترا بستان مع
 سائر الخلق با همه خلق که ایشانرا نیز بت انگار و لا قطع شیا من ذلک و فرمانبرداری مکن چیزی را
 از وجود تو و خلق و لا تتبع جملة و متابعت مکن چیزی را از ان بکیارگی و اطاعت و اتباع آن تعلق
 و تعبد بآنهاست بی آنکه وجه ذات حق و طلب رضا و طاعت او باشد چه تو من علی الا سوار
 و العلوم اللدنیة پس درین هنگام امین و محرم ساخته میشود بر سر او و علمها که حاصل میشوند از پیش
 حق بطریق فیض و الهام کی کسب و تعلق و غرابتها و بر اسرار و علوم نادرا آشنا چنانکه گفته اند بیت
 چشم بند و گوش بند و لب بند و گریه بینی ستر بر ما بخت و ورد علیک التکوین و باز گردانیده میشود
 بسوئت و سپرده میشود بتو پدید آرد و موجود گردانیدن اشیا و خرق العادات الی هی صرت
 قبیل القدرة الی تگونی المؤمنین فی الجنة و کرده میشود بسوئت و پاره گردانیدن عاداتها
 که از قبیل قدرت است که بلیا شد هر مسلمانی را در بهشت بدانکه عادت ایجاد اشیا است بتوسط اسباب
 چنانکه تا نخورد بر نیش نشوند و تا گام نزنند منزل نرسند و خرق عادت آنکه امری بی سبب بوجود آید و اولیا را که
 عادات نفس و رسوم خلق رسته و از مضیق عجز بشریت بقضای قدرت حق رسیده اند این مرتبت و
 کرامت می بخشند که اشیا را بی اسباب عادی بروست ایشان ایجاد میفرمایند و این خرق عادت
 از قبیل قدرتی است که باشد هر چه مؤمنان را در بهشت که عالم قدرت است و قدرت در ایجاد اشکار است
 و حکمت پنهان بر خلاف این عالم که درینجا قدرت در حکمت پنهانست و کمالان که از عادات و رسوم

گذشته وفانی شده اندام و زبید و درشت و ظریف و تجلی اسم تقدیر گشته اند و در اصطلاح انجمن کس را
 عبد القادر خوانند چنانکه میفرمایند فتکون فی هذه الحالة کانت احدث بعد الموت
 فی الآخرة پس میباشی تو در بحالت گویا که تو زنده گردانیده شده پس از مردن بموت ارادی و گذشتن
 از احکام و رسوم این عالم و برده شده در عالم آخرت فتکون کذا کذا پس میباشی همه وجود تو
 منظر قدرت الهی تعالی بلکه عین قدرت مبالغه بشمع بالله میشنوی بخدا و بتبصر بالله و می بینی بخدا و بتبصر بالله
 و میگوئی بخدا و بتبصر بالله و میگیری بخدا و بتبصر بالله و میروئی بخدا و بتبصر بالله و می فهمی بخدا و بتبصر بالله
 و لکن بالله و قرامی بای و آرام میگیری بخدا یعنی در همه کارها و همه چیزها منظر وجود و نظر شهود و تو
 خیر خدا و قومیت وی نماده و وفانی مطلق شده بهیت بی مصلحت بی طیش بی شکی بهیت بی غرض
 تدبیر و لا تشی فتعسی عجا و اهل پس کور میثوی از هر چیزی که جز اوست تعالی و تصمم عنه و کور میثوی از اسوا
 وی فلا تری لغيره و جودا پس نمی بینی هر چیزی را هستی و ساقط میگرد و از نظر شهود و تو جز حق بهیت رفت
 از میان همین خدا مانده خدا فقر و اتم فهو الله نیست بهیت توانا و می ولی اگر چنانکه بی جاسه برسی
 که تو توانی بر خیز و و این مقام فتکون التوحید است که وجود بنده و فعل ذات و صفات وی فانی شده و دور
 نظر شهود و وی جز حق و ذات و صفات و فعل وی نماده و این مرتبه اعلا و اکمل و نهایت مراتب قرب و توحید است
 و شامل است جمیع مراتب و اقسام آنرا و بعضی از متأخرین صوفیه مراتب قرب را بر چهار قسم نهاده اند
 اول مراتب قرب نوافل و گفته اند که بنده در آنجا فاعل است و حق الت یعنی شهود بنده در وی چنان
 که اشارت انوار و سبب هر ذات خودش است اما شهود و فاعلیت وی از نظرش ساقط گشته و
 بین مرتبه قنایه صفات است که از مواظبت و مداومت بر نوافل خیرات و مرضیات حق حاصل میگرد
 چنانکه منطوق حدیث نبوی است صلی الله علیه و سلم که حق تعالی میگوید که چون آینده مداومت
 و مواظبت بر نوافل می نماید و تقرب می جوید بدان پسوسه من دوست می دارم من او را

پس مشیوم سمع او و بصیر او و جمیع اعضای او پس من می شنود و من می بیند الی آخره و ایشان بی سماع
و بی بصیر را برین معنی حمل کنند و مرتبه دیگر است که آنرا قرب فرایض می گویند که از عمل بفرایض
حصول می پذیرد چنانکه آن نیز از سیاق حدیث مذکور معلوم میگردد و گویند که فاعل در اینجا
حق است و بنده الت و این مقام قنای ذات است و آن الحق بنطق بلسان عمر درین مقام
و مقامی دیگر است جامع مرتبتین و ماریت اذیت و لکن الشری می اشارت بدانست و مقاسم
و دیگر است در قرب که ارفع و اعلی مقام است و در اینجا شهود و عید مقرب هیچ یک از فاعلیت و ایت
مقید نیست و نهایت و کمال این مقام مخصوص بحضرت سید السادات و خاتم النبیین است صلی الله علیه
و سلم و آن مقام خلافت و اتحاد است و این الذین یبایعونک انما یبایعون الله و الله فوق الیکم
و من یطع الرسول فقد اطاع الله اشارت باوست و این اصطلاحی جدید است از بعضی متأخرین
این قوم و کلام می رضی الله عنه اشارت بحمل مقام قرب و مطلق نیست بی ملاحظه و اعتبار این تقسیم و
مخصوص نیست بقسمی از آن که آنرا این قوم قرب بنوافل نام کرده اند و مفهوم بی بصیر و بی سماع صریح و
منحصر نیست درین قسم بلکه معنی و می حصول فنا و توحید است و لهذا برتر شب ساختند بر آن این را که فلا تری
غیره و جو و ابالاترا این چه باشد و لفظ حدیث نیز نص نیست در اختصاص آن بعمل نوافل بلکه دلالت میکند
که حاصل میشود این مقام بفرایض با تمهیم و تکمیل آن بنوافل چنانکه بنظر در سیاق و سباق حدیث
ظاهری گردد پس توهم کرده نشود که آنچه حضرت ایشان فرموده اند بعضی مرتبه فناست نه کل و آن اولی
مراتب اوست قافهم و باشد التوفیق و می فرمایند این حالت وقتی معتبر و صحیح افتد که جمیع شئو مع حفظ
الحُدُودِ با نگاه داشت حدود و شرع و احکام آن و لزوم الامر و التواهی و لازم بودن
و جانشین امرهای و نهیهای شریعت فَانْ لَّحْزَمَ فِیْكَ شَیْءٌ مِّنَ الْحُدُودِ پس اگر بریده گردد
و کم گردد در تو چیزی از حدود و احکام شرع فَاعْلَمْ اَنَّكَ مَفْتُوْنٌ بدانکه تو در فتنه و

بمانداخته شده و رفته است عقل تو و گم کرده راه راست را مُتَلَا عِبَةَ بِكَ الشَّيَاطِينُ و بازی کنه شیطان
 بتو شیطانان و هم و خیال بافکندن در ورطه معصیت و هتک هتار شریعت و اسقاط در باره نفس و طبیعت
 فَارْجِعْ إِلَى حُكْمِ الشَّرْعِ پس باز گرد بسوی حکم دین و شریعت و الزمهُ و لازم شو آنرا و جدا مشو
 از آن وَ دَع عَنْكَ الْهَوَسَ و بمان از خود هوا و هوس را و در کتب لغت گفته اند که هوس نوعی است از
 جنون کُلِّ حَقِيقَةٍ لَا يَشْهَدُ لَهَا الشَّرْعُ فَهِيَ زَنْدَقَةٌ هر حقیقتی که گواهی ندهد و ثابت نگرداند
 او را شریعت پس آن حقیقت زندقه است یعنی کفر و الحاد و انکار دین و آخرت و نفی احکام ربوبیت است
 و باید دانست که حقیقت امری مباین و مخالف نیست شریعت را بلکه حقیقت حقیقت شریعت است تا آنچه
 بمان ایمان آورده اند ایشان آنرا بعبان و ریابند و بحقیقت وی برستند و اگر یکی را چیزی کشف شود
 که مخالف شریعت است دروغ و باطل باشد و اگر آنرا اعتقاد کند کافر گردد و ابوسلیمان دارانی رضی الله عنه
 گفت بسا باشد که نکته از مواجید این راه بر من کشف گردد و بحسن و جمالی که دارد خود را جلوه دهد تا قبول کنم
 و گویم تا و گواه بردستی و راستی تو گواهی ندهند قبول نکنم آن دو گواه کدام است کتاب الله و سنت
 رسوله و بدانکه شهود و توحید با حفظ احد و د شریعت مقام صدیقان و عارفان از اهل تحقیق است و بعضی
 مردم را درین مقام جز حیرانی و سرسبکی نبوی و بعضی خود را زنده اسلام بیرون افتادند و دین از
 دست دادند و گفتند چون توحید است باز شریعت چیست و دیگران گویند نعم شریعت برای پاسبانی و پاسداری
 خلق و انتظام کارخانه آبا و ائی است و از سیمای حال بعضی این عقا و ظاهر شود که مقتدایان که صحبت
 بحفظ احد و د شریعت میکنند برای این غرض میکنند و ادا اقتدایت میدهند اگر نه ضروری نیست و اگر
 نباشد ضروری ندارد و حاشا و کلا لغو باشد من التزیغ و الزلل و جماعت دیگر که خود را در لباس تحقیق نمایند
 گویند حفظ مراتب شرط است مصرع اگر حفظ مراتب نکنی زندیقی و گویند شریعت نیز از شیونات
 و اعتبارات وجود است این عبارت با صطلوح اهل وحدت وجود درست است اما بزبان شریعت

کُلِّ حَقِيقَةٍ لَا يَشْهَدُ لَهَا الشَّرْعُ فَهِيَ زَنْدَقَةٌ

و عرف دین نا آشناست وینی که بیشک از شارع آمده خود همین شریعت است و او امر و نهی و درستی
و حقانیت آن چه ترقد است که او را باین توجیهات و عبارات اثبات نمایند او خود هست و جلست
فرضا اگر توحید نباشد کمال فوت خواند شد و شریعت اگر نباشد ایمان زوال می پذیرد و توحید حالی را میگویم
که بکلمه واقع وجود داشته باشد اما این سخنان توحید که عوام الناس بآن تقوه نمایند و بتقلب اعتقاد کنند
بی تجل بجهله ایمان و عمل صالح آن خود عین زندقه و الحاد است ~~لظلم~~ در خلوت خاص آمده عامی نیست
بدنام کنند و تکیه نامی چند سخن وحدت آنکه از عامی $\times$ زبان چه خیزد بغیر بدنامی $\times$ و توحید حالی است که
بعد از عمل بشریعت و اتباع آن نورانی در باطن پیدا میگردد و که بآن انجمن چیزی می نماید کار
باید کرد که آن بشریعت و اعتقاد مسلمانی جمع گردد و بنوعی باید فهمید که منافات باین نداشته باشد این را
تالیع آن ساخته در ورطه تذبذب افتاده توجیهات نمایند و اصل را تالیع فرع ساختن خلاف وضع و منافی
طریقه انصاف است پس توحید محتاج بتوجیه است نه شریعت یکی بخودست خواجه گفت قدس سره این باید
شریعت عجب برگردن افتاده است فرموده بار توحید آمده برگردن افتاده است شریعت خود
و اصل دین همین و با جمله دین یکی است و شریعت و طریقت و حقیقت همه شعب و مراتب و درجات
است و الله یقول الحق و هو یدری السبیل المقالة الحادية والأربعون
قال رضى الله عنه وأرضاه نضرب لك مثلاً بزریم برای تو ای طالب مثلی و بیان کنیم
قصه و حال عجیب ترافی الغنی بمثال آوردن در صورت حال توانگر یا توانگری فنقول پس بگوئیم
الآن ترى الملك يولي رجلاً من العوام آياني يعني بادشاه را که می اندازد کار را در گردن
از عوام مردمان و تعطي له و میدهد او را ولاية على بلدة قن البلاد و لايت و حکومت را
بر شهری از شهر با و مخلص عليه و خلعت می پوشاند بروی و می تواند او را و يقعد له الوية و رايات
و می بندد برای عزت او و او را پایشها تو عالم خرد و رايت علم بزرگ را گویند و يعطيه الكوس

وَالطَّبْلُ وَالْجَنْدُ وَسِيدَاوَرَاكُوسُ وَوَيْلٌ وَلَكُمْ فَيَكُونُ عَلَى ذَلِكَ بُرْهَةٌ مِّنَ الزَّمَانِ
 پس می باشد آن مرد عامی بران وضع و حال مدتی دراز از روزگار حتی إِذَا أَطْمَأَنَّ إِلَى ذَلِكَ تَأْتِيكُمْ
 آر سید و میل کرد بسوی آن و قرار یافت و اعتقد بقاء و ثباته و یقین کرد در دل خوابندگی
 آنرا و بر جای بودن آنرا و عجب به و نیک پنداشت آنرا و خوشتر بینی کرد و نسبی حالته الاوَلَّةَ
 و فراموش کرد حالت نخستین خود را که مقلس و بی نوا بود و نقصان و فراموش کرد کمی قدر و مرتبه خود را
 وَذَلِكَ وَخَوَارِي خُورًا وَفَقْرًا وَدُرُوشِي خُورًا وَحُمُولَةً وَكُنَاهِي وَبِقِدْرِي خُورًا وَدَاخِلَتُهُ
 النَّخْوَةُ وَالْكِبْرِيَاءُ وَرَاهِ يافت و در آید نفس و ناز و تکبر و بزرگی چون چنین کرد و جاءَهُ الْعَزْ
 مِن الْمَلِكِ أَمَّا وَرَأْسُ اسَاغْتَن و دور کردن از محل و ولایت از جانب پادشاه فِي أَسْرٍ مَا كَانَ مِنْ
 أَقْرَبِهِ و شاد کننده تر و خوشتر وقتی انکار وی چنانکه مضمون کریمه حتی اذ افرجوا با آئینا هم اخذ نامسم
 بغمه است ثُمَّ طَالِبُهُ الْمَلِكُ بِجَرَايَمِ صَنَعَاتِ بَازُ جُست کرد او را پادشاه بگناهان که کرده است آنها را
 وَلَعَدَّتْ أَمْرًا وَلَهِيهِ قِيَاهُ وَتَجَاوَزَ كَرُوه فرمود و تا فرموده پادشاه را دران جرایم یا دران و رایت
 فَحَبَسَهُ فِي أَصْبَقِ الْحَبُوسِ وَأَسَدَتْ هَاسِ باز داشت و بند کرد او را پادشاه در سنگترین بندها
 وَنَحْتَرِينَ آن و طال حبسه و دراز شد زمان بندوی و دَامَ حَرُّهُ و دایم شد گزند و زبان او
 و در نسخه مضرة بفتح میم و سکون ضاد و ما ضری ترش زبان گیر معنی تلخی عیش او در نسخه دیگر صبره و ذلله
 وَفَقْرُهُ و دایم شد خواری او و دروشی او و ذابت نخوته و کبر یائنه و گذاخت ناز و تکبر او و بزرگی
 او و انکسرت نفسه و شکست نفسانیت او و خمدت نائره هوا و فرو مرد و آتش هوا می
 نفس او و کل ذلک بعین الملك و علمیه و همه آن در چشم پادشاه و بدانت اوست یعنی
 پادشاه این همه خواری و محنت و شدت او را می بیند و میداند و لیکن چون صلاح وقت علاج
 حال او در مشیت تغافل میزند و او را میبرد و بحال میبرد و همچنین میگذازد و شمر تعطف الملك

عَلَيْهِ بَسْرٌ بَعْدَ زُرْ وَ زَكَرَى كَيْفَ يَأْتِ نَفْسُ أَوْ وَصْلًا بِذِي فَرْقَتِ مَهْرَبَانِي كَرْدَ بَاوْشَاهُ بَرُو فَنظَرَةً
 بَعَيْنِ الرَّافَةِ وَالرَّحْمَةِ بَسْرٌ وَبِجَانِبِ رُحَى خَشْمِ نَحْشُونَ وَ مَهْرَبَانِي كَرْدَن قَامَرٍ بِأَخْرَاجِهِ مِنْ الْحَبَشِ
 بَسْرٌ أَمْرُ كَرْدَ بَاوْشَاهُ بِسِرُونَ آوَرْدَن وَی از بِنْدَ وَالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ وَ أَمْرُ كَرْدَ بِبَنِي كَرْدَن بُوْدِي الْحَلَقَةِ
 عَلَيْهِ وَ نَجَلَتْ بُوْشَانِدِن بَرُوِي وَرَدَ الْوَلَايَةَ إِلَيْهِ وَ بَا زَكْرَدَانِدِن وَ لَایَتِ وَ حَكُومَتِ رَا بَسُو كَرْدَ
 وَ مِثْلَهَا مَعَهَا وَ بَا زَكْرَدَانِدِن مَانْدَنَ وَ لَایَتِ رَا بَانَ وَ لَایَتِ لَعْنَى آن وَ لَایَتِ كَرْدَ اَشْتِ نَحْشِيدُ
 وَ بَكْرَتِ بَرُوِي أَفْرُو وَ وَجَعَهَا مُوْهَبَةً وَ كَرْدَانِدِنَ آن وَ لَایَتِ رَا خَشْمِ بَزْرُگِ بِي سَابَقَهُ اسْتَحْقَاقِ
 كَرْدَ بَا وَ جُودِ كُنَا بَانَ وَ تَقْصِيرِ كَرْدَ اَشْتِ از مَرْدِ كَرْدَشْتِ وَ خَشْمِ شَهَائِی دِگَرِ نَزِيرِ بَرُو أَفْرُو وَ فِدَا مَتِ كَرْدَ
 بَسْرٌ بِمِیْشَه شَدَ آن وَ لَایَتِ مَرَاوَرُ وَ بَقِیَّتِ مُصَفَّاءَ وَ بَا پِنْدَ شَدَ آن دَوْلَتِ صَافِ كَرْدَ شَدَ از كَرْدَ
 نَفْسِ وَ هَوَا وَ عَجَبِ وَ غُرُورِ وَ نَحْوِ كَرْدَ بَهْتِ یَا كَرْدَ وَ صَافِ كَرْدَانِدِنَ اَوَازِیْنَ رَوَا نَحْ كَرْدَ دَوْلَتِ مُكْفَّاءَ
 كَفَايَتِ وَ كَارِ كَزَارِی كَرْدَ شَدَ مُهَنَّا كَرْدَ اَرَا كَرْدَ شَدَ یَا تَنْهَیْتِ كَفْتَه شَدَ بِرَانَ اَنْزَهَا یَا اَز تَنْهَیْتِ وَ
 بَعْدَ اَزَآن كَه حَالِ آن تُو كَرْدَ بَا یَنْ مَوْدُودِ حَالِ مُؤْمِنِ بَا یَنْ حَمِی نَمَا یَنْدَازِ بَرَا یَ رُوشَنِ كَرْدَانِدِنَ تَشْبِیهِ وَ تَشْبِیْهِ مِثْلِ مِثْلِ
 قُلْ ذَٰلِكَ أَلْمُؤْمِنُونَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِذَا قَرَّبَهُ اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ جَوْنٌ نَزْدِكٌ كَرْدَانِدِنَ
 اَوْرَا خُدَا تَعَالَى بِسُوءِ خُودِ وَ اجْتِنَابَهِ وَ بَرِگَزِنْدَ اَوْرَا بِعَرَفَتِ وَ كَرَامَتِ فَتَحَ قِبَالَةَ عَلَيْنَ قَلْبِهِ مِی كَشَا یَدَ
 رُو بَارُو حَمِی خَشْمِ دِلِ وَی بَابِ الرَّحْمَةِ وَ الْمِنَّةِ وَ الْإِنْعَامِ دَرِ رَحْمَتِ وَ نِعْمَتِ وَ خَشْمِ رَا فَا یَرْأَى
 بِقَلْبِهِ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ دَرِ مِی یَا یَدِ بَدَانِ مُؤْمِنِ بَدَلِ خُودِ
 چِیزِ بَرَا كَه بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ نَهْیِ كَرْدَ شَدَ اَسْتِ وَ لَا خَطَرَ عَلَی قَلْبِ بَشَرِ وَ نَهْیِ كَرْدَ اَسْتِ
 كَزَشْتِ اَسْتِ بَرُو دِلِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ بَابِ نِعْمَتِ اَسْتِ وَ اَقْعُ شَدَ اَسْتِ وَ لَكِنْ اَنْجَا نِعْمَتِ اَسْتِ
 حَسْبِیْ اَزْ تَا كَلِّ وَ مَشَارِبِ وَ مَنَاجِحِ اَسْتِ وَ نِعْمَتِ اَسْتِ وَ اِنْجَا مَعَالِیْ وَ مَعَارِفِ وَ اَحْوَالِ اَسْتِ كَه
 وَارِ وَ مِشُورِ بَرُو دِلِ عَارِفِ مِنْ مَطَالَعَةِ الْغُيُوبِ اَزْ دَرِ نَكْرِیْسْتِنِ وَ مَطْلَعِ كَشْتِنِ بَرِ چِیزِ بَا نَكِیْدَ عَالِمِ حَسْبِ

ناپدید است مِنْ مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ از عجایب و غرائب آسمانها و زمین که مجالی و
 منظر آنها در بوسیت و ذات و صفات و افعال حق اند و ملکوت صیغه مبالغه است یعنی ملک عظیم
 و قَرِيب و نزدیک گردانیدن بجانب لطف و عنایت و کَلَام لَدُنْكَ لَطِيفٌ و سخنان با مژه نرم و
 نازک و وَعْدٌ جَمِيلٌ و نوید خوش امید بخش و ذَلَالٍ بفتح ناز کردن و محبوبی نمودن از انجانب یا
 از بجانب و اجابة دعاء و قبول کردن دعا و پاسخ دادن و سوال او را و تصدیق و راست گویان
 او را در آنچه بگوید و خبر دهی یا عطا کردن حق تعالی او را حقیقت تصدیق ایمان و کمال آنرا یا گردیدن و
 با نچه از جانب حق وارد گردد و وعد و قائه و وعده کردن و عهد بستن وی بجانب حق در اختیار عمل
 و سلوک طریق حق و بسر بردن آن یا توفیق دادن حق تعالی او را باین وعده و وفای آن یا وعده
 حق سبحانه مرا و را بمواهب و عطایا و کلمات حکمتیه و سخنان که فائده دهد و انش حقیقت هر چیزی را
 و راست گرداری و راست گفتاری را تَرْمِي إِلَى قَلْبِهِ انداختن میثوند آن کلمات و الفاظ و میشوند
 بسوی دل وی قَدْ فَايَسَ مَكَانٍ لِّعَبْدٍ انداختن از جای دور که مقام عزت و علا و کبریا
 حق است یا بعید از وصول خلایق و افهام ایشان بدان فَتَطَهَّرَ عَلَى لِسَانِهِ پس پیدای میگردد و
 الفاظ و میثود آن کلمات بر زبان او و مَعَ ذَلِكَ و با وجود این نعمتهای باطن نَسْبَغُ عَلَيْهِ
 ظاهراً کامل و تمام میگردد اند بروی نعمتهای ظاهراً علی جسدیه و جوارحه برتن وی و اعضای
 مثل تندرستی و درستی و خوبی و فراخی فِي الْمَأْكُولِ وَالْمَشْرُوبِ وَالْمَلْبُوسِ وَالْمَنَكُوحِ الْحَلَالِ که این
 اشیا حلال باشد بر وجه عزیمت و المباح و بر طریق رخصت و حِفْظِ الْحُدُودِ وَالْعِبَادَاتِ الظَّاهِرَةِ
 و نگاهداشت احکام دین و عبادات و اعمال ظاهراً که بجوارح و اعضا تعلق دارند فَيُدْنِيهِ
 اللَّهُ بِسِمْيَةِ مِدَارِ عَزْوَجِلْ ذَلِكَ آن مذکور از نعمتهای ظاهراً و باطن را لِعَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ
 الْمُجْتَذِبِ برای بنده مسلمان خود که کشیده شده است بجانب وی تعالی سجاویه لطف و عنایت

بَرَهَةً مِّنَ الزَّمَانِ مَدَّتِي وَارْزُوزْكَ حَتَّى أَطْلُقَ الْعَبْدَ إِلَى ذَلِكَ تَارِيخِي كَمَا أَرَسِدُ بِنْدَةً
 وَأَعْتَرِيهِ وَفَرِيثِ بَدَنِ وَأَعْتَقِدَ وَأَمَنَةً وَأَعْتَقِدَ وَهَيْشِكِي أَوْ فَتَحَ اللَّهُ كُشَادِ خُدَايَ تَعَالَى
 عَلَيْهِ بَرَانِ بِنْدَةِ الْبَلَاءِ وَرِيهِشِ رَاوَانِشِ الْمَحْنِ وَكُونَا كُونِ مَحْنَتِهَا وَآزْمَانِ شَهَارَا
 فِي النَّفْسِ وَرَدَاتِ وَيَازْمَرَضِ وَالْأَمِّ وَغُومِ وَهَمُومِ وَالْكَمَالِ وَدِرْمَالِ اِزْتَلَفِ وَتَقْصَانِ
 وَالْأَهْلِ وَالْوَلَدِ وَدَرْكَمَانِ سَرَايِ وَيَازْمَرَضِ وَيَازْمَرَضِ وَسُوءِ اخْلَاقِ وَتَحْتِ وَتَقْلُقِ
 بِأَيْشَانِ وَوَكْرِشْدَانِ وَكَامَرِشْدَانِ قَدْ أَتَى اللَّهُ عَلَيْهِ مِنْ قَبْلِ بَرِيدِ
 وَكَسْتِ مِگَرِ وَهَرِخِشْتِشِ كَرِوَهُ بُوَدِ خُدَايَ تَعَالَى بِرُويِشِ اَزِينِ فَيَبْقَى مُتَحَيِّرًا بَيْنَ بِنْدَةِ سَرِشْتِ
 حَسِيرًا مَانْدِ شَدِ وَفَرُومَانْدِ شَدِ بَيْنَايِ اَوَا زِدِينِ مُنْكَسِرًا شَكْسِ وَلِ مَقْطُوعًا
 بِهَ بَرِيدِ كَرْدِ شَدِ بَاوِي عِنِي يَارَانِ دُورِشَانِ خُوشَانِ هَمَزُويِ بَرِيدِ قُطْعَتِ نَمُودِنِ نَظَرِ اِلَى
 ظَاهِرِ رَايِ بِهَ مَا لَيْسُوهُ اِگَرِ نَگَاهِ مِکِنْدِ لَظْهَارِ بَدَنِ خُودِ وَحَالِ خُودِ مِی بِنْدِ خُودِ وَچِزِ رَا کِهَ بَدِ آیدِ وَحَالِ
 گِرْدَانِ اَوَا اِنْ نَظَرِ اِلَى قَلْبِهِ وَبَاطِنِهِ وَاِگَرِ مَلاَحِظَهَ کِنْدِ وَفِکَرِ کِنْدِ بَجَانِبِ دَلِ خُودِ وَبَاطِنِ حَوَالِ خُودِ اَرِي
 مَا يَحْزَنُ نَهْ مِی بِنْدِ چِزِ رَا کِهَ اِنْدِ وَگِیَمِ گِرْدَانِ اَوَا اِنْ سَالِ اللَّهُ کَشَفَ مَا بِهَ مِنَ الضَّرِّ وَاِگَرِ کِنْدِ
 وَجَوَابِ خُدَايَ تَعَالَى کُشَادِنِ وَدُورِ گِرْدَانِ چِزِ کِهَ بَاوَسْتِ اَزِ گِرْدَانِ لَغَرِ لَیْجَابِ
 نَهَ بِنْدِ وَنِیَا بَدِ قَبُولِ دَعَا وَجَوَابِ دَاوِنِ سَوَالِ اَوَا بِسِیْتِ مَنِ اَزِ سَرِ زَنْدِ گِرْدَمِ گِرْدَمِ تَوَا بِمَنِ خُوشِ
 تَوَسِیْدَانِ نَگُوئی لَیْکِ مَنِ کَفْتَارِ مِگُویمُ . وَ اِنْ طَلَبَ وَعْدَ حَبِیْلَا وَ اِگَرِ بُوَدِ اَزِ دَرْگَاهِ خُدَا
 نَوِیْدِ دَاوِنِ خُوشِ کِهَ بَدَانِ اَمِیْدِ وَاِگَرِ دُورِ وَلَمْ یَجِدْ سِرِّ لَیْجَابِ بَدِ وَعْدِ کَرْدِنِ رَا زُودِ وَ اِنْ وَعْدِ
 بِشَیْءٍ وَاِگَرِ وَعْدِ کَرْدِ شُدِ وَفَرَضًا بِچِزِ کِهَ لَمْ یُعْثَرْ عَلَی الْوَفَاءِ بِهَ اِطْلَاعِ وَاَدَهَ نِشُودِ بِرُفَا کَرْدِنِ
 وَعْدِ وَ اِنْ رَايِ رُویَا لَهَ لَظْفِرِ تَعْبِیْرِهَا وَتَصْدِیقِهَا وَاِگَرِ بِهَ بِنْدِ خَوَالِی رَا کِهَ نَاظِرِ دُخُوشِ
 کُشَادِ کَا رَا بَشْدِ فِرُوزِ نِشُودِ تَعْبِیْرِ اَنْ خَوَابِ وَرَا سْتِ گِرْدَانِ اَنْ وَ اِنْ رَا مِ الرُّجُوعِ اِلَى الْخَلْقِ

و اگر بگوید باز گشتن بسوی خلق تا در داور او را دوا می کنند و کار او را تدبیر می نمایند که می چید الی ذلک سبیل
 نیاید بسوی بازگشت بخلق را هی و مجالی یعنی درست نباشد بفتوی شریعت که برود بجانب ایشان و
 در آید در میان ایشان یا نگذارد و قدرت خداوندی که تواند گشت گرد ایشان یا اشارت نیاید
 بدان از جانب حق و آن ظهرت له رخصه فی ذلک فعمل بها و اگر پیدا کرد و در او رخصت
 در حکم شریعت یا توفیق و اشارتی از جانب حق پس کار کند بر رخصت و اشارت تسارعت العقوبات
 و بنحو که بشاید عذابها برای این بازگشت بجانب وی و تسلطت ایدی الخلق علی جسمه
 و برگماشته گردد و دستهای خلق بر تن او و ظاهر حال او و السننهم علی عرضهم و برگماشته گردد و زبانها
 خلق بر آبروی او و آن طلب الاقالة مما قد أدخل فیهم من الحاله و اگر بگوید از خدا را شنیدن
 و در گذشتن از آنچه تحقیق در آورده شده است در وی که حالت محنت ابتلاست الی الحاله الاوله
 قبل الاجتباء بسوی حالت نخستین که پیش از برگزیدن و مقرب گردانیدن نعمت ظاهر و باطن و ادوات
 که قبل پذیرفته نشود یعنی اگر گوید کاش که همان حال نخستین از جهل و بعد و افلاس بود می و
 این نعمت و دولت و مرثبت نیافتی تا بر وال آن و الغزال از آن باین بلاهای سخت و نعمتهای غریب
 مبتلا نمی گشتم و آن طلب الرضاء و الطیبه و اگر طلب کند خوشنودی و خوشی را و التمتع ببابه من
 البلاء و خوشحال بودن و در ساختن چیزی که باوست از بلا که لعط این هم داده نمی شود چه این مرتبه
 صابران و شاکران و راضیان بقضاست و اگر این حالت بخشد جو دین و نعمت و ذوق و سرور و
 حضور است و این حالت که او دارد محض ابتلا و امتحان و وحشت و خذلان است و در صورت او را با او
 بالبرکت آدمی گذارند موسی علیه السلام چون از مصر بباعث شوق و طلب بدرین رفت نه روز گذشت که هیچ نخورد
 و نه آشامید و هنوز تازه و سیراب بود چون در سفری که طلب خضر رفت چون ابتلا داشت و او را با و
 گذشته بود و در چند گام نرفته بود که گرسنه شد و طعام طلبید و با چکل چون راه تشا و آسایش از همه سوبه شد

و راقیه و دریای رافت خود را و رافت سخت بخشودن وهربانی کردن و لطفه و مکنه و دریای
توفیق و عصمت و نعمت خود را بغنی چندان بارانید که دریا باشد و اضافت بکار با مجموع این امور اعتبار کنند
تا از هر یک بحری باشد یا هر یک را بکار باشد و این ابلغ است فلحیا پس زنده گردانید و بتعالی او را
بر وجه بفتح ر می راحت و رحمت و بادیم و تواند که بضم خوانند و طیب معرفیه و زنده گردانید بخوشی شناسا
خود و ذائق علوم و بدانشهای باریک خود و فتح علیه ابواب نعمه و بکشاد روی در راهی نعمهای ظاهر و
باطن خود را و دلایله و ناز و محبت خود را و اطلق الایدی الیه و بکشاد و ستهمی مردم را بجانب او و بالبذل و اعطاء
به رباغن و بخشیدن مال و منال و الخدمه و چاکری کردن و بندگی نمودن فی سائر الاحوال و در همه جاه
تنگی و فراخی و خواست و نخواست و گاه بگناه و الا لسن بالحمد و الثناء و بکشاد زبانهای مردم را بستو
و ستایش کردن و شکرگزاری او و الذکر الطیب و یاد کردن بخوبی و خوشی فی جمیع المحال و در همه جای و
همه وقت در مجالس خاص و عام و در اوقات موافقت مردم و مخالفت ایشان و الا رجل بالرحال
و بکشاد با هم مردم را بکویج کردن و آمدن نزد وی و ملاقات کردن و تبرک جستن و فائده گرفتن از وی
و ذلل له الرقاب و رام و خوار گردانید براس وی گردنهای مردم را بطاعت و سرفرو و آوردن
و سخر له الملوك و الارباب و رام و فرمانبردار گردانید برای وی با و شاهان و خداوندان دولت
و مکنه و عزت را و امسبح علیه بفتح ظاهره و باطنه پس کامل و تمام گردانید بروی نعمتهای خود
نعمتهای ظاهر و باطن از آنها که شمرده شد و جز آن و تولى تربیه ظاهره و بخود گرفت پروردن و
اصلاح نمودن ظاهر او را بخلق و لغیه به پیایش خود و نعمتهای پیدایش خود با مخلوقات خود
نعمتهای که از جانب ایشان برسد که آن نیز حقیقه از جانب اوست و استا تربیه باطنه بلطفه
و کرمه و بخودی خود پرداخت و مستبد شد بر بیت باطن او را بلطف و کرم خاص خود اشارتست با کلمه
اگر در وصول نعمت ظاهر خلق را مدخلتی هست اما اصلاح و تربیت باطن بعض لطف و کرم

پروردگار تعالی است و بدست قدرت اوست و پس و اذامله ذلک الی اللقاء و همیشه گردانید
 برای بنده خود این نعمتها را تا وقت موت و احوال برزخ نیز داخل و تابع آنست نشاء یدخله فیما
 لا عین رأت و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر یستری در آن بنده را بمحض فضل و کرم
 خود در حالتها و نعمتها که هیچ چشم ندیده است و نه هیچ گوش شنیده و نه گذشته بر دل و اندیشه هیچ آدمی
 کما قال چنانچه گفته است وی جل و علا فلا تعلم نفس ما اخفی لهم من قرۃ اعین پس نمی داند
 هیچ ذاتی چیزی که پوشیده داشته شده است در عالم آخرت مرا ایشانرا از آنچه روشن گرداند چشمهای
 ایشانرا و شاد و خوش گرداند و لهامی ایشان جزاء بما كانوا یعملون از جهت پاداش دادن
 بعملهای که میکردند تفسیر این کریمه در مقاله از مقالات سابق گذشته است فلیتذکر **المقالة**
الثانیة و الاربعون قال رضی الله عنه النفس لها حالتان لا ثالث لهما
 نفس آدمی را دو حالت است که سوختن نیست مر آن دو حالت را و خالی نیست از آن **حالة**
عافیة و حالة بلاء یکی حالت عافیت است و دیگر حالت بلاء است معنی عافیت سلامت از
 بلاء یا و شاید و هر مکرده ظاهر و باطن و این شامل تمام خیراتست در دنیا و آخرت و نیست مر او با آنچه
 حدیث واقع شده است که بهترین چیزیکه خواسته شود از خدا عافیت است و نزد این قوم عافیت سکون
 آرام دل است با خدا و این معنی شامل بآن نیز باشد نسبت بآن کسانی که راضی باشند بآن و در وی شهودی میکند
 و در عرف بمعنی صحت و تندرستی و سلامت از امراض و اعراض و اسقام و الالم و فراخ و آسایش و در حساب
 و آلات دنیا آید و مراد در نجای این معنی است و بلامقابل عافیت است بهر معنی که باشد قیاد **اكانت**
فی بلاء پس چون میباشد نفس در بلاء فالتجزع پس کار نفس بصیری و ناشکیبایی است و التکوی
 و کله کردن از حق بخلق و التسخیط و ناراضی بودن از قضا الهی و مکرده پنداشتن و ناخوش داشتن
 تقدیرات او را و التسخیط بمعنی کم شمردن عطا و بجا نیاوردن آن نیز آید و الاغتراض و در افتادن

در کارهای پروردگار و عیب گرفتن در آن و التَّهَمَةُ لِلْحَقِّ عَنْ وَجَلٍ وَتَمَّتْ كُرْدَنِ حُرِّ
و بگمانی کردن بروی تعالی با آنچه نه شایسته درگاه اوست مانند جبل و سهو و تلبیان و غل و ظلم
سفه لا صبر و لا رضا و لا موافقة نه شکیبائی بر بلاست او و نه خوشنودی بقضای او و نه سازگاری با رادت
او تعالی بَلِّ سُوءُ الْأَدَبِ وَالشُّرْكَ بِالْخَلْقِ وَالْأَسْبَابِ بلکه کار نفس نزد وجود بلایی آوی است بحساب
کبریای حق و ابتزاز گردانیدن وی تعالی را بخلوقات و با سبب با سنا و افعال و حوادث بآن بطریق اعتقاد و
استبداد و الکفر و کاروی کفر است باین جهت که گفته شد و تواند که کفر بعضی کفران باشد زیرا که
با وجود بلا چندین نعمتها موجود است که آنها را می پوشد و در نظر نمی آرد و شکر آن نمی گذارد و فاذا
كَانَتْ فِي عَاقِبَةٍ وَتَكِيدُ بِمَا شَاءَ نَفْسٌ دَر عَاقِبَتِ فَالْأَشْرُ وَالْبَطَرُ پس کار نفس نشاط کردن و سخت
شادی نمودن و تکبر کردن و از حد و گذشتن و نعمت حق ناخوش داشتن است و إِيْتَابُ الشَّهَوَاتِ وَ
الذَّاتِ و پیروی کردن شهوات و لذتها و رفتن در وصال آنها کَلَّمَا نَالَتْ شَمُوَّةً طَلَبَتْ أُخْرَى
هرگاه که بپاید نفس شهوتی را بچوید شهوتی دیگر را و اسْتَحَقَّتْ مَا عِنْدَهَا مِنَ النَّعِيمِ و
خوار و خرد پندار و آنچه نزد اوست از نعمتهای ماکول و مشروب و منکوح و مطبوس و مسکون و مرکوب
و عجب که نفس چنین نعمتهای ناز و بزرگی می کند و باز چنین بار را خوار میدارد و خود می پندارد و فتنه جُحَنِّ
هَذَا النَّعِيمِ عَيُّوبًا وَ نَقْصًا پس بیرون می آرد نفس ازین نعمتها که ساخته پروردگار تعالی است عیبها را
و نقصانها را و اگر تمام عالمیان جمع شوند یکی ازینها پیدا نتواند کرد وی تعالی المحض مفضل و کرم و لطف
خود بی سابقه استحقاق اینهمه بوی داده وَ تَطْلُبُ أَعْلَى مِنْهَا وَ أَسْنَى وَ تَطْلُبُ مِثْلَ مَا عِنْدَ رُؤُوسِ بَرَدِ
نعمتهای بلند تر و روشن تر از این و چنانچه لَا يَفْقَهُ لَهَا وَ تَعْرِضُ عَمَّا قَسَمَ لَهَا خَطَايَ و دیگر آنکه نعمتها را
که قسمت کرده نه شده است و نه نهاده شده است برای او می طلبد و اعراض میکند در وی
میگرداند از آنچه قسمت کرده شده برای وی و نصیب است و شرط بندگی است که اگر نصیب وی فرضا داده بود

نفس در عاقبت از حد میگذرد و بزرگ میکند

و استحققت ما عندها من النعم

و مولیٰ تعالیٰ ازان کمتر رسانیدی نیز راضی می بودی بدانچه میداد چه جای آنکه قسمت نمود و قطع کرد با وجود
 آن این طمع و سخط و اعتراض چه معنی دارد و با بحمله خاصیت نفس آنست که بقسمت خود راضی نمیشد
 و زیاده ازان و بهتر ازان می جوید فتوقع الا لسان فی تعب طویل پس می اندازد نفس آدمی را
 در محنت و مشقت و راز و کلا ترضی بمانی ید لها و ما قسم لها و راضی نمیکرد و با آنچه در دست است
 و آنچه قسمت کرده شده است مرا و را فیز تکب الغمرات پس مرکب میگرد و سختیها را از کتاب در
 اصل یعنی رکوب است و غالب استعمال او در کردن معاصی و اختیار شد آید فی القصرح از کتاب
 گناه کردن و فی القاموس رکب الذنب و ارتکبه اقترافه و غمرات جمع غمرت بمعنی سختی و انبوهی مردم بسیار
 آب و بیشتر بر سختی که در آب پیش می آید اطلاق باید و تحوض الموالک و در می آید جائها را که منطه
 هلاک است و حوض آب در آمدن و بکاری و پر شدن فی تعب طویل و رنجی دراز که لا غایه لها
 و لا منتهی فی الدنيا نیست حد مر آنرا و نه نهایت در دنیا بهجت آنکه هر روز و طلب زیاده در تب
 و بگری افتد ثم فی العقاب پست و آخرت بجزای آن و پشیمانی ازان و تعبی می افتد که ممکن نیست تعبیر ازان
 که ما قیل ان من اشد العقوبات طلب ما لا یقسم حیا که گفته شده است که از سخت ترین
 عذابها جستن چیز است که قسمت کرده نه شده است بعد ازان حالت دیگر در بلا و عاقبت جز
 جزع و فزع و شکوی و اشتر و بطر نفس را میباشد بیان میفرمایند که فاذا اکان فی بلاء لا تمکن
 سوی انکشافها پس چون میباشد نفس در بلاء آرزویی بر و جز دور شدن و کشاده گشتن بلاء را که
 داشت و تنسی کل نعیم و شهوة و لذه و فراموش میکند هر ناز و شهوت و لذت را که داشت
 و لا تطلب شیاً منها و نخواهد چیز را ازان نعمتها و منحصر میگردد و خواست و آرزوی نفس در زوال
 بلا فاذا عوفیت منها پس چون عاقبت داده شد نفس ازان بلیت رجعت الی رعونتها
 و اشترها و بطرها باز میگردد و نفس بستی و گولی و شادی و شکست بر خود و اعراضها

عَنْ طَاعَةِ رَبِّهَا وَدَى كَرَانِيدِن دى از فرمانبردارى پروردگار دى وَ اَلَيْهَا كِفَايَ مَعَا صِيْهِ وَ فِرَاقِ قَتْنِ
وَمَقْتَبِيدِن دى در گناهان پروردگار و تَلَسُّى مَا كَانَتْ فِيْهِ مِنَ الْبَلِيَّةِ وَ فِرَامُوش مى كند نفس بى ارا كه بود
در آن و مَا حَلَّ بِهَا مِنَ الْوَيْلِ وَ چيزى را كه فرو آمده بود بر نفس از سختى و هلاك چنانكه در وقت
نزول بليته فراموش مى كند و عطيت را فَنَزِدُّ اِلَى اَشَدِّ مَا كَانَتْ عَلَيْهِ مِنْ اَنْوَاعِ الْبَلَاءِ وَ الضَّرِّ
پس باز گرداننده مى شود بسوى سخت تر از آنچه بود و نفس بر آن از بلا و گزند و زيان عُقُوبَتِ اَلَهَا
از جهت عذاب كردن و سزا دادن بر نفس را لِمَا قَدْ اجْتَرَحَتْ وَ رَكِبَتْ مِنَ الْعِظَامِ بِجَهْتِ اَنْجِه
كسب كرده است نفس و ارتكاب كرده گناهان عظيم كه كفران و طغيان و انماك در معاصى است بهيت چو
قدر دولت وصل تر اند انتم فراق هر چه بمن مى كند سزاوارست و قَطْعًا لَهَا وَ كِفَايَ الْمَعَا حِى فِي
الْمُسْتَقْبَلِ و از جهت باز داشتن مر او را و باز استايندن از گناهان در زمان آينده اِذَا تَصَلَّحَ
لَهَا الْعَافِيَةُ وَ النِّعْمَةُ تَزِيرُ اَكْثَرَ نِيْكَ اَي دوى سازد در اين نفس اعافيت و نعمت بَلَّ حِفْظُهَا فِي
الْبَلَاءِ وَ الْبُخْسِ بَلْكَ كَسْبَانِ او و مصلحت او در بايى و سختى و دشمنى داشتن و بلطف خفى تربيت كردن
فَلَوْ احْسَنْتِ الْاَدَبَ عِنْدَ اِنْكِشَافِ الْبَلِيَّةِ پس اگر خوب مى كرد نفس او را و نگاه مى داشت
حق نعمت شناسى و شكر را نزد دور كردن و كشادن بلا وَاَزِمَتِ الطَّاعَةِ و لازم مى گرفت
نمى گذاشت فرمانبردارى منعم را و الشُّكْرُ و شكر گزارى نعمت را و الرِّضَا و بالمَقْسُومِ و خوشنودى
بِقِسْمَتِ رَاكِهِ زيات طلبى نمى كرد و بيشتر و بهتر از آنچه داده شده است تَوَقَّعُ نَمَى داشت لَكَ اَنْ خَيْرًا لِّهَا
دُنْيَا وَاٰخِرَى هر آينه مى بود بهتر از او را در دنيا و عقب نمى كشيد و در شرايط و ممالك نمى افتاد و در آخرت
بهت حصول جزاى طاعت و شكر و در يافت درجه شاكرا ن و راضيان چنانكه مى فرمايند فَكَانَتْ تَجِدُ
زِيَادَةً فِي النِّعْمِ وَالْعَافِيَةِ پس مى بود نفس كه مياقت زياتى و نعمت و عافيت بكم وعده و بخرید
نعمت رفته است نزد وجود و شكر الرَّضَا مِنَ اللَّهِ و مى يافت رضا را از خداى عز و جل وَالطَّيِّبِ

و خوشحالی و خوش وقتی و خوش زندگی را بموجب وعده عطا حیوة طیبه بر عمل صالح و التوفیق و اللطف
و میافت سازگاری اسباب خیر و لطف را که معنی توفیق است فمن اراد السلامة فی الدنیا
و الآخرة پس هر که خواهد بی گزندی در دنیا و آخرت فعليه بالصبر و الرضا و ترك الشکوی
إلی الخلق پس بروی باد که صبر کند بر بدای مولی و راضی باشد بقضای وی سبحانه و گفته اند از حق بسوی
و انزال حوائج بریه عز و جل و فرود آوردن حاجتهای خود را بر پروردگار خود بدعی و سوال نرسان
قال و حال یا تسلیم و التواضع و تدبیر و کرم و انضال وی و لزوم طاعتیه و لازم گرفتن طاعت و عبادت
وی و انتظار الفرج و چشم داشتن کشاور کار را از وی عز و جل و الا لقطع الیک و بریده شدن و
گست شدن از علایق خلق بسوی وی عز و جل اذ هو خیر من غیره زیرا که وی تعالی بهتر است
از غیر خود و فرود آوردن حاجتها بوی بهتر است از فرود آوردن آن بغير وی من جمیع خلقه از همه
خلق وی غالباً بهتر است آن فرمودند که اگر دست با سباب و وسایط زنند و شهود سببیت حق را
نگاه دارند و حصول نعمت از وی انکارند آن نیز به است و لیکن قطع اسباب و درخواست حاجات بواسطه از حضرت
رب الارباب بهتر است پس با وجود و فیض دست تنامیر بغیر بحری چنین محیط کجا حاجت بده حرمانه عطاء
محروم شدن از حق و نایافتن نعمت بالفعل در حقیقت عطاست چه در آنجا حکمتهای و مصلحتها خواهد بود که منتفع آنجا
بحال بنده باز میگردد و شاید که در وقت و بگزیشتر و بهتر از آن و بد که الان از آن باز داشت و از جهت حصول انکسار قلبکم
انا عند المنسرة قلوبهم محل وجود و قرب و عندیت حق سبحانه و تعالی است و وجود ضراعت و افتقار که بموجب
لعلهم یخترعون مطلب وی تعالی است از بندگان خود و چه چیز فاضلتر و بهتر از آنچه مولی تعالی برای بنده خود از او اختیار کند
من احسن من الله حکماً لقیوم یقون خواه منع او و یا عطا بدست گروصال تو نباشد بفراق تو خوشتر هم فراق تو مرا به که صال گرا
عقوبته نعمت عذاب کردن و نرود از وی تعالی بنده را نعمت است که سبب آن از آن شمع محبت پاک سازد و بحق دخول جنت گردد
بلایه دواء بنده را و می تعالی در دوا و ان و بهین جنت که گفته شده و عده نقد کرده و ان او که خواهیم داد نقد است

زیرا که وعده او صادقست چون گفت خواهیم داد و گویا داد و در وعده بالفعل عنایتی هست که نزد محبت شیرین تر از
 حصول موعود است نسبت به حاله بهمین معنی که معلوم شد قوله فعل گفتن او کردنت زیرا که انما قوله و امره
 اذا اراد شيئا ان يقول له كن فيكون جزین نیست گفتن او و فرمودن او چون خواهد چیزی را که
 پیدا کند بگر باین صفت که گوید شو پس میشود کل افعاله حسنه و حكمة و مصلحة همه کارهای
 او نیک و مضمن حکمت و مصلحت است غیر آنکه جز آنکه وی عزوجل اطوی علم المصالح عن
 عباد و پیچیده و پوشیده است و انش مصلحتها و حکمتها را از بندگان خود و تفرد به و تنها و یکتا است
 بان و انش قال اولی للعبد و اللاتق بحاله الرضی پس بهتر مر بنده را و سزاوار بجال وی خوشنود
 و پسندیدن کارهای حق است و التسلیم و گردن نهادن حکم قضا و قدر را بپسندیت جامی از یار
 پسندیده مشربد حاشا کان پسندیده بجز کار پسندی نکند پسندیدم آنچه او پسندد و مرا
 الا شغال بالعبودية و اولی و لائق بجال بنده کار روائی کردنت به بندگی من اداء الا و اولی
 و التواهی گزاردن و بجای آوردن فرمودها و باز داشتها و حکم تشریعی و التسلیم فی القدر
 و گردن نهادن در احکام قضا و قدر و حکم ارادی و ترک الاشتغال بالربوبیة و مشغول شدن
 بلوازم ربوبیت که دعوی کبر یا ترک عبادت و ترک تسلیم است یا ترک اشتغال و اعتراض و فعال
 ربوبیت حق الّتی هی علّة الاقدار ربوبیت که علت و مقتضی وجود اقدار است و عالم و مجاریها
 و علت محملها جریان اقدار است که مکنونات و مخلوقات اند و اصولها و علت اصول اقدار با محباری
 اقدار است ظاهر امداد باصول اسماء الّهی است که بر اسمی غشاء و مبدأ التقدری خاص و پیدایش فردی
 مخصوص از کائنات است یا مراد مجاری اقدار سببات و کائنات سفلیات و باصول هباب و علویات
 و الله اعلم و الشکوک عن کم و کیف و منی و لایق بجال بنده خاموش بودنت از آنکه گوید چیزی را
 چنین شد و چگونه شد و کی خواهد شد و التّهمید الحق و از نهیت نهادن و گمان بدکردن بحق

عَزَّوَجَلَّ فِي تَجَمُّعِ حُرَّكَاتِهِ وَتَسْلُكَاتِهِ فِي مَجْمُوعِ حُرَّكَاتِهِمْ وَأَرْوَاحِهِمْ خَالِصَةً لِّمَنْ دُوِّنَ آمَرُهُمْ
 امثال و تسلیم معنی عبادت و عبودیت آنچه فرمایند کنند و آنچه ناکند دارند باشد بیست زبان تازه کردن
 باقرار تو به نه انگشتن علت از کار تو به بیست وزن چون و چرا دم که بنده مقبل قبول کرد و بجان
 هر سخن که جانان گفت و تسبیح هدایه الجملة و تکیه میکند و باز میگردد این همه که گفته شد را لی
 حَدِيثُ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهُوَ مَا يُدْرِي عَنْ عَطَاءِ بْنِ عَبَّاسٍ وَأَنَّ حَاضِرَ
 که روایت کرده است از عطا از ابن عباس آنکه قال که گفت ابن عباس بنیانا انار و لیف
 رَسُولِ اللَّهِ وَرَأَى أَنَّهُ مِنْ سَوَارِ بَوْمٍ وَبِئْسَ بَخِيلٌ مِّلْعَمٌ إِذْ قَالَ لِي نَاكَاهُ كُفْتُ أَخْضَرْتُمْ
 يَا غُلَامُ احْفَظِ اللَّهَ إِيَّكَ وَكَاهُ دَارِ حَقِّ خَدَارِ بَاتِمَالٍ أَوَامِرُ وَنَوَاهِي وَتَسْلِيمُ قَضَائِقِ وَحِفْظُ
 اللَّهُ تَاكْبَرُ وَوَمِی تَعَالَى تَرَابِجُمُتِ وَغَفَرَتْ وَنَصَرَتْ احْفَظِ اللَّهَ تَكَا هِدَارِ خَدَارِ بِرَاقِبِهِ عَسَلُ وَحُضُورِ
 وَنَسِيتُ أَوْ تَجِدُ كَمَا أَمَّا مَلِكٌ بِبَابِ تَوْفَعُ وَعُونَ وَادَاوُ اسْعَادَاوُ رَافِشِ تَوْفَا ذَا سَأَلْتُ فَسَأَلِ
 اللَّهُ بِسَ چُونِ خَوَاهِی که سوال کنی و در خواست نامی حاجتهای ترا سوال کن و در خواست از خدا نه از غیر او
 وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَچُونِ خَوَاهِی که یاری جوئی و عهد خَوَاهِی در کارها تو پس یاری جو ده
 بَخَا حِفْتُ الْقَلَمِ قَبِيحًا هُوَ كَاتِبٌ خَشِيبٌ شَدَّ قَلَمُ كَمَا أَنَّ تَقْدِيرَ وَاحْكَامِ قَضَائِقِ وَفَدَرِ نَوَاشَتِ وَلَوْ
 جِهْدَ الْعِبَادِ أَنْ يَنْفَعُوكَ شَيْئًا لَمْ يَقْضِهِ اللَّهُ لَكَ وَاگر کوشش کنند و بطاقت رسانند
 بندگان برای آنکه سود رسانند ترا چیزی که قضا نکرده و تقدیر نه نموده است خدا تعالی برای تو لم یقدر
 عَلَيْهِ وَفَدَرَتْ نَبَا بَدَلِ وَتَوَانَمَالِ نَبَا بَدَلِ بَرَانِ وَتَوْجِهَاتِ الْعِبَادِ أَنْ يَنْفَعُوكَ شَيْئًا لَمْ يَقْضِهِ اللَّهُ
 عَلَيْكَ لَمْ يَقْدِرُوا وَاگر کوشش کنند بندگان که زبان رسانند ترا چیزی که تقدیر نکرده است
 آنرا خدای تعالی بر تو قدرت نیابد بر آن فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَعْمَلَ اللَّهُ بِالصِّدْقِ فِي الْبَقِيَّةِ
 پس اگر میتوانی که کار کنی بر اوستی در یقین فاعمل پس بکن آن کار را وَاِنْ

العِزَّةَ فِيهَا وَسَيَاغِبُهُ وَارْتَجَمَدِي دَر دُنْيَا بَطَاعَتِ وَحُضُورِ وَتَرْكِ طَمَعِ وَحِرْصِ وَوُجُودِ صَبْرِ وَتَقْوَى وَانْوَارِ
اسرار آن و در آخرت بجزای این اعمال و اخلاق و احوال بِرَحْمَةِ اللَّهِ بِرَحْمَتِ حق و فضل وی و تَعَزُّوْجِ الْمَقَالَةِ

الثَّالِثَةُ وَالْأَرْبَعُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ مَا سَأَلَ النَّاسَ مَنْ سَأَلَ

سوال نکرد مردم را و نخواست از ایشان هر که سوال کرد و خواست بطریق غفلت و حکم طبیعت الا

لِجَهْلِهِ بِاللَّهِ مَكَرَازِ جَهْتِ نَادَانِی اَوْ بَخْدِ اَوْ نَاشَنَاسِی اَوْ مَرَاوِرَاغِ زَوَجِلِ وَضَعْفِ اِلْمَانِهِ وَمَعْرِفَتِهِ

وَلِیَقْنِيهِ وَقَلَّتْ صَبْرُهُ وَجَهْتِ سَعَتِی اِيْمَانِ وَی وَشَنَاحَتِ وَی وَلِیْقِنِ وَی وَبَرَزَ اَقْبِتِ حَقِّ وَ

کم صبری بودی چه اگر ایمان و معرفت و یقین و محکم بودی و صبر و زیدی بسندگی کردی بحق سبحانه و

و از خلق سوال نکردی و مضطرب و پریشان نشدی شیخ اجل اکرم عالم عارف بالله علی متقی رحمه الله

و بعضی از مسائل خود آورده که طالب را باید که این پنج علم را بر خود تکرار کند تا در ذهن وی قرار گیرد و موجب

حصول توکل گردد و اول آنکه بداند که علم حق همه خلق را شامل است و باحوال ایشان محیط بخلاف آدمی که

فقداد شهر و در عالم باشد که نداند و نشاند اگر چه سنجی بود و چون نداند چگونه دهد و دوم آنکه وی تعالی قادر است

بر رسانیدن رزق و عطا هر جا که فقیری و محتاجی است اگر چه در قصای عالم بود و آدمی این قدرت ندارد

مگر آنکه و چون نتواند چگونه رساند سوم نسیان و فراموشی بر پروردگار تعالی روا نیست بخلاف آدمی که چیزی را

پس از آن فراموش کرد و بسا باشد که فقیر را بزور نبشاند و وعده کند تا از درون خانه چیزی بر آید

فرستد یا ببارد چون درون خانه رفت فراموش کرد و چهارم حق را ملال و کلال نیست که کاری بکن و از آن بپرهیزد

و مانده شود بخلاف آدمی که بنشیند تا بخلق خدا عطائی بکند زمانی نگذرد که ملول گردد و مانده شود پس بخرد

و بگذارد و پنجم خزینه الهی تعالی را فنامی و نقصانی نبود و سپری نکرد و بخلاف مال آدمی که بپادون و سخاوت کرد

سپری شود و کم گردد و مَا لَعَفَفَ عَنْ ذَٰلِكَ إِلَّا لَوْ قُوِّرَ عَلَيْهِ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ و پارسائی نکرد از

سوال او در خواستن از خلق و باز نایستاد و مگر بسبب بسیاری و تمامی علم و معرفت وی بخدا و صفات وی و قوّه

وایل خوف قرب از طغی سگ و غلبه حال و اقام بر بساط و انبساط و از زینج بصر و ادنی التفات بامسوی و خوف
منتهیان از خروج و انقلاب نفس از قید و وسایل سیاست و احتیاس باستر سال و توسع لذات و شهوات
و ترک نوافل خیرات و رضا بر ضد خوف در جمیع مراتب و خوف و رجاء در جمیع احوال و مقامات و الهی می باید غایت
آنکه بعضی رجاء غالب دانند و ترجیح نمایند که مشعر بالنس و محبت است و تمسک بذیل رحمت دارند و بعضی شایع
بخوف بیشتر دارند که طالب بهیبت تازیانه بهیم تر تر و دو کار بیشتر کنند و با جمله هر دو باید تا کار کشاید فقط آنها که
خواص در گه تکریم اند و وحشت نه دکان عالم تسلیم اند و نوسید مشو که رحمت حق عام است و مغرور مشو
خاصگان در بیم اند و بعضی گویند که تا قوت حیات خوف غالب باید و نزد نزول موت رجاء و نباید
نشان سعادت نیست و آنکه گویند عارف از مضیق دایره خوف و رجاء بر آمده و رست است عبارت
بیش نیست آنجا بهیبت و آتش بجای خوف و رجاء شده است گویا که در خوف و رجاء ملاحظه کرده و محبوب است
و صاحب این مقام در تجلی صفات و در انس و بهیبت نمی یابا قضا است و ملحوظ ذات است و آنچه فرمودند
که خوف بر حالت و رجاء باقی لایق است شامل نمی شود نیز تواند بود فالعارف مقرب و حاله و مقامه
ان لا یزید شیئاً سوی الله پس عارف نزدیک گردانیده شده است بحضرت حق و حال
او و مقام او اینست که نخواهد چیزی را از ماسوی حق عزوجل و لا یرکن و تظمئن الی غیره و میل نکند
و آرام نگیرد و بجز خدای عزوجل و لا یستأنس بغيره و انس و آرام نگیرد و شاد نگردد و بغیر و
فطلبه لا جابیه سواله پس و خواستن عارف و جواب دادن حق سوال او را از برای قبول کردن
و عا و دادن مراد و دعای او را و الوفاء بعهده و طلب کردن او و وفا کردن حق سبحانه و عدهی را که
کرده است غیره ما هو بصدده و لا یقبح حاله جز آن چیز نیست که در عارف راه آن و نزدیک
بدانست و آن چیزی که منرا و ادراست بحال وی که نفی ماسوی و قطع نظر از مدعا و عدم التفات
بجز خداست اگر گفته شود که دعای عارف و مدعای او وصول بخدا و قرب بوی خواهد بود و اینجا میل و آرام

بغیر لازم نیاید جوابش آنکه مراد اینجا درخواست بعضی از مدعیات ظاهراً از شهوات و مباحات خواهد بود
 یا گوئیم در مقام فنا که نفی مطلق ماسوی است طلب و سوال قرب و وصول نیز وبال و معلول است قال
 بعض العارفين لن يصل الولى حتى يخرج منه شهوة الوصول نعم ان مرتبة عالی است بافتاد ترک خواست
 مطلقاً عالی تر از آنست و اگر دعا و سوال نظر بامرواد است الهی است خود هر چه طلبند و خواست منافات
 بدان ندارد چنانکه در آخر مقاله می فرمایند ففی ذلک پس سبب در عدم اجابت دعا و سوال عارف و علم
 و قاهر و عده کرده شود امران ایشان دو چیز است أَحَدُهُمَا لَيْسَ لَهُ يَغْلِبُ عَلَيْهِ الرَّجَاءُ وَالْعِزَّةُ
وَالْمَكْرُورَةُ كَيْفَ أَنْتَ تَأْغَالِبُ بِرُؤْيِ أَمِيدٍ وَارِي وَغَافِلٌ شَدِيدٌ وَفَرِيقَتُهُ يَكْبُرُ اسْتِدْرَاجُ بِرُورِ
فَيَنْقَلُ عَنْ الْقِيَامِ بِالْأَدَبِ پس گوی و بخیر گردد از استمدادن باب و بجای آوردن حق آن فیهذا
 پس هلاک گردد و ترک ادب و وَالْآخَرُ شُرْكُهُ بِرَبِّهِ عَنْ وَجَلٍ وَوَكْبَرِ سَبَبٍ وَاجَابَتُهُ بِمَكْرَدِنِ خَوْفٍ وَ
شُرْكٍ كَرْدِنِ است بر و ر و کار خود و انباز گردانیدن او است تعالی بیتی مَا يَسْأَلُ بِشَيْءٍ نَحْنُ نَجْزِيهِ از آنچه جزا است
 اذ لا معصوم فی العالم بالظاهر لِحَدِّ الْأَنْبِيَاءِ زیرا که نیست معصوم در عالم بحسب ظاهر هیچکس
 بعد از پیغمبران علیهم الصلوة والسلام یعنی آنکه عصمت بر ما ظاهر باشد و یقطع و یقین حکم کنیم بدان جز
 در انبیانیت و بر دیگری جز ایشان قطع بدان نتواند کرد اشارت فی الظاهر باین معنی است فَلَا تُجِيبُهُ
وَلَا يَنْبَغِي لَهُ پس اجابت نمی کند تعالی هر عارف را و بسرنمی بر و برای وی وعده او را کیلا لَيَسْأَلَ بِمَادَّةٍ
تَأْسُوَالُ نکند بطریق عادت و وَيُرِيدُهَا طَبْعًا وَنَحْوًا از روی طبع و سرشت بشریت لَا إِهْتِكَالًا لِلْآفِرَةِ از جهت
 فرمانبرداری کردن امر که بعدا کردن واقع شده است لِيَمَانِي ذَلِكَ مِنَ الشُّرْكِ اجابت ناکردن و وفا نمودن
 برای اینکه تمام دعا و سوال بطریق عادت و طبیعت باشد از جهت چیز است که در آنست از شرک و انباز کردن
 شهوات طبع و وَلَا وَهْنُ نَفْسٍ رَاسِخَةٍ عَزَّ وَجَلَّ و عدا یعنی اگر همه دعا و سوال عارف مقبول و مستجاب گردیدی توانستی
 که گاهی بطریق عادت و اقتضای طبیعت نیز دعای و سوالی کردی اگر چه این نه شان عارف است

نست معصوم در عالم بحسب ظاهر هیچکس
 بعد از پیغمبران

ولیکن عصمت نیست شاید که درین در طریقتی از تکاب آن کردی و این حکم شرک دارد پس راه اجابت را
 علی العموم برست از جهت نگاهداشت وی از وقوع در ورطه شرک و طلب ماسوی و این لطیفی است که باینجه خاص
 خود دارد و چون وجود شرک و از تکاب آن از عارف مستبعد است از برای دفع این استبعاد و غیر اینها و الشیء
 کثیر فی الاحوال کلها و وجود شرک خفی بسیار است در احوال همه احوال و الاقدام جمیعها و بسیار است
 و در هر جا که طالبان و عارفان در راه حق میزنند همه اقدامات و المقامات با سببها و بسیار است در مقامات
 همه مقامات ولیکن مناسب هر حال و هر قدم و هر مقام چنانکه گفته اند حسنات الا بر استیات المتقربین آنچه مقرر
 آنرا شرک و ریاء نمیکند و دیگران آنرا عین توحید و اخلاص میدانند اینهمه که مذکور شد در وقتی است که عارف دعا
 و سوال کند از پیش خود بی امر آبی و اذا کانت سؤالاً بامر فذک عا یزیداً قریباً و چون باشد
 سوال با مر پس آن از جنس حریت که افزون میگردد و اند عارف را قرب سجانه کالصلاة و الصلوة
 و غیرهما من الفرائض و التوابع مثل نماز و روزه و جز آن از عبادات فرض که امر در اینجا بطریق
 اجابت و نفل که امر روی بروجه است لانه یكون فی ذلک ممثلاً للامر زیرا که عارف پیش
 در سوال کردن با مر و زانبر داری گفته مر امر را جز آنکه در آن احکام ظاهر است و این در احوال باطن
 و هر دو حق است تنبیه اشکال در اینجا نیست که فرمودند و عده که بعارف از درگاه خاوندی میرود گاهی
 آن وعده وفا کردنی شود و آن موعود با ایشان رسانیده نمیشود پس اینجا خلاف در وعده حق لازم می آید و
 آن با اتفاق روان بود و جوابش آنکه شاید که آن وعده در واقع موقوف بر وقتی دیگر باشد در دنیا یا در آخرت
 و اگر در وقت معین نیز وعده کرده باشند که بشروط و مفید باشد بشرط و قیودی که بنده را بران طلاع
 نداده اند اگر چه خود آن شرط همین باشد که سوال نکنند و نخواهد و لازم نیست که هر چه در عالم الهی باشد
 بنده را بران طلاع بخشد و لا یحیطون بشیء من علمه الا بما شاء و بما که حکمت بالغه وی اقتضای سر و کتمان
 آن کند بحسب البقاعی سطوت ربوبیت در نظر بنده و استیقای حکام عبودیت بروی چنانکه تا و بکرد

وَارْضَاكَ اَعْلَمَ اَنَّ النَّاسَ رَجُلَانِ بَدَانِ بِرَبِّكَ اَوْ مِيَانِ وَوَقَسِمُ دَاتِهِ مُنْعَمٌ عَلَيْهِ
 مروست که افاضه و انعام کرده شده است نعمتهای بروی و مُبْتَلَى بِمَا قَضَى رَبُّهُ عَلَيْهِ و مروی دیگر است
 که گرفتار گردانیده شده است ببلایهای که حکم کرده است پروردگار بروی فَاَلْمُنْعَمُ عَلَيْهِ لَا يَخْلُوعُ مِنَ النُّعْمَةِ
 وَالتَّكْدِيرُ فِيهَا النِّعَمُ عَلَيْهِ پس آنکه نعمت داده شده است بروی خالی نیست از تیرگی و بی صفا زندگانی
 و بتمام نرسیدن بمراد و چیزی که انعام کرده شده است بروی فَهُوَ فِي النِّعَمِ مَا يَكُونُ مِنْ ذَلِكَ
 پس وی در خوشتر و نرم ترین اوقات و حالات بود از انعام اِذَا جَاءَ الْقَدْرُ بِمَا يَكْدُرُ عَلَيْهِ
 ناگاه آید تقدیر الهی بچیزیکه تیره گرداند آن انعام را بروی وَمِنْ اَنْوَاعِ التَّرَايَا وَالتَّهْلَاكِيَا و از گوناگون
 مصیبتها و بلاءها مِنْ اَلْاَمْرَاضِ اَزْ بِيَارِيَّاهِی وَاَلْاَوْجَاعِ و دردهای و رنجوریهای و الْمَصَائِبِ وَخَشَاهِی و اندوهها
 که میرسد از روزگار فِي النَّفْسِ قَالِمَالِ وَاَلْاَهْلِ وَاَلْاَوْلَادِ فَيَتَنَغَّضُ لِذَلِكَ پس تیره و بی مزه می گردد
 حیات او بِحَسَبِ اَنْ فَكَانَتْ لَمْ يُنْعَمْ عَلَيْهِ قَطُّ پس چنان میگردد که گویا که نعمت داده نشده است
 بروی هرگز بپیشی ذَلِكَ النِّعَمِ وَحَلَاوَتُهُ فَرَامُوش میکنند آن نعمت را و شیرینی آن را و اِنْ كَانَ الْغِنَاءُ
 قَائِمًا بِالْمَالِ وَالْجَاهِ وَالْعَبِيدِ وَالْاِثْنَاءِ وَاَلْاَمْنِ مِنَ الْاَعْدَاءِ و اگر چه توانگر است استاده
 و باقی است ببال و بزرگی و منزلت و غلامان و کنیزکان و بی بی از دشمنان فَهُوَ فِي حَالِ النُّعْمِ كَانَتْ
 لَا بِلَاءَ فِي الْوَجُودِ پس آومی در حال ناز و نعمت چنانست که گویا بلاء وجود ندارد و فِي الْبَلَاءِ كَانَتْ
 لَا نِعْمَ فِي الْوَجُودِ و در حالت بلاء و محنت چنانست که گویا که نعمت وجود ندارد و كُلُّ ذَلِكَ لَجَهْلِهِ
 بِمَوَلاكَ و همه این تفاوت احوال از جهت نادانی و ناشناسی اوست ب خداوند خو فَلَوْ عَلِمَ اَنَّ مَوْلاَهُ
 فَعَالَ لِمَا يَرِيدُ پس اگر میدانست که خداوند او کند و کند است هر چیزی را که میخواهد یَغْيَرُ و يُبَدِّلُ تغییر و
 تبديل میدهد از حالی بحالی میبرد و چیزی را بجای چیزی می آرد و یَحْلِي و یَسْرِ و شیرین میگرداند و قُلُوبِیَا
 و یَغْنِي و یَفْقِرُ و تو نگر میگردد و درویش می کند و یَرْفَعُ و یَخْفِضُ و بلند می گرداند و پست میگرداند

حلاوتها حتی بجزع مرا از تها می رسد و بشیر می آن مرد با و نیات آنکه بیا شاید تلخی آنرا بخت
 میبغ الشهدا الا بالسحق پس هرگز نه رسد مرد بشیر خوردن و راحت یافتن مگر بر آشامیدن و
 محنت کشیدن فمن صبر علی بلائها پس کسیکه شکمبانی و زور بر بلا می و نیات حل له تلخی بیا
 و بیا گریه و آید برای وی نعمت دنیا انما یعطی الا حیر اجره بعد عرق جسم بیدار و آورده نمی شود
 مزد و راحه و دوری او مگر پس از غمی پیشانی و شقت او و تعب جسمی که و مانده شدن تن و
 در کار و کرب روحیه و اندوه دیدن جان او و ضیق صدری که و به تنگ آمدن سینه و
 نه حایب قوتیه و رفتن زوروی و اذلال نفسیه و خوار کردن وی نفس خود را و کسر هوا و شل شدن
 وی هوای نفسانیت و یرانی خدماة فخلق مثله و رجا کر می آدمی مانند و سب پس چه گونه
 در خدمت مولی تعالی و کار کردن برای آخرت طلب حسن عاقبت کند بیت نابوده بخت گنج
 میسر نمی شود و عزوان گرفت جان بر او که کار کرد و قلبا بجزع عذرا المراء و کفای پس هرگاه بیا
 مزد و ریان مرد این تلخها را همه آغخت که طیب طعام از پس میار و این تلخها برای و سب خوشی
 طعام را و ادا میر و خوشی ناخورش را و فاکه و میوه و لباس و پوشش و راحه و سرور و بهار
 و خوشی و لذت قلیل و اگر چه کمتر از کم باشد چه مدت عیش و سرور دنیا در غایت کوتاهی است فالدنيا
 اولها ممره پس دنیا تخت و می تخت و محنت و شدت است كالصفحة العليا من عسل
 خط ظریف همچو کرانه بالاتر از شهد که در آوندیت مشویه بهر اذیه آمیخته شده است آن کرانه
 بالا تلخی فلا یعزل الا کل الی قرار الظرف پس نمیرسد خوردن آن شهد بسبب قرارگاه آورد
 که کرانه پایین است و تناول الخالص منه و نمیرسد بگرفتن و خوردن خالص از شهدنا آمیخته تلخی
 الا بعد تناول الصفحة العليا مگر پس اگر رفتن و خوردن شهد خالص از کرانه بالا که تلخ است
 فاذا صبر العبد أداء علی اوامر الله عز وجل و انتمار نواهیة پس چون صبر کند

بنده برگزاردن فرمودهای خدا و بازداشتنهای وی و تسلیم و تقوی و گردن نهادن و سپردن خود
 بخدای تعالی فیما یخیر فیہ القدر در چیزی که روان میشود بوی تقدیر و تجرع مرار و ذلالت
 و بیاشامدگیهای آنرا و تحمل الثقاله و بزور بردار و گرانهای آنرا و خالف هوا که و سازگاری
 هوای نفس خود را و ترک فرمانبرداری و بردباری و ترک مراده و بگذارد خواست خود را عقبه الله
 بذلک طیب العیش فی آخر عمره بسیار داورا خدایتعالی او را از پس مخالفت نفس و ترک
 مراد خوشی و زندگانی در آخر عمر وی یعنی اگر چه در اول بلا و محنت و شدت بنید آخر خوشی و راحت یابد
 والد کال و الراحة و العزة و ناز و آسایش و غلبه و ارجمندی و بتو کلا و بگیرد کار او را خدایتعالی لطفه
 کرم خود میت بفقرویشی یک دور و زده خوش بیاش که یا خود ز کرم عذر خواه ماگرو و بخدایتعالی و خورش
 و پرورش کند او را کما یغذی الطفل الرضیع چنانکه خورش داده میشود و پرورش کرده می شود بحبه
 شیر خوار من غیر تکلف منه و تحمل مؤنه و تبص فی الدنیا و فی الآخره بی آنکه بنده را شفتی
 بایکشد و کار بخود گرفت و بارگرانی خود بایر داشت و عاقبت بدور دنیا و آخرت باید دید تبعت بفتح تا
 ثناء و کسری بای موصد عاقبت بد کما یثقل ذاکل المؤمن الصفة العلیا من العسل چنانکه مزه می یابد
 خورنده از ظرف بالا از شهد که تلخی آمخته باشد با کلاه من قار الطرف بسبب خوردن شهد از ته آوند
 فیتبعی للعبد المنعم علیه ان لا یامن من مکر الله پس می باید مر بنده را که نعمت داده شده است
 او را که امین نشود از مکر و فریب و استیلاج خدایتعالی فیتفر بالنعمة پس فریفته شود بنعمت و خور
 بلان و یقطع بد و امها و جزم کند بهمشکی آن بطریق حال و عدم جریان مقتضای فنا و زوال و
 یفعل عن شکرها و گول و بخیر گردد از شکر نعمت و یخشی قیدها و مستور کند بند نعمت را
 بترکه لشکرها بگذاشتن و ماندن او مکر از چه شکر قی صید نعمت است پس ترک آن سبب کثرت آن
 قی بود قال النبی گفته پیغمبر صلعم النعمة و خشیة فقید و ها بالشکر نعمت مثل جانوز

دستی است که رهنده و گریزان می باشد پس در بند کشیدن آنرا بشکر نشکر بخیمه المال الا غتراف بها
 للمنعيم المتفضل پس شکر نعمت مال اقرار کردنت بآن نعمت و سپنده و نیکوئی کننده را هو الله
 منعم متفضل خداست عزوجل والتحدث بها لنفسه و حدیث کردن بوجه و حصول آن نعمت از برای
 نفس خود چنانکه آیه کریمه و اما بنعمته ربك محدث بدان ناطق است فی سائر الاحوال در همه حال قلت و کثرت
 و قبض و بسط و جمع و تفرقه و رؤیه فضله و مملتیه و دیدن و دانستن افزونی کرم و نعمت خدا ترا عزوجل
 این معنی مشترک است در همه نعمتها مال و جز آن و آنچه مخصوص است بشکر مال نیست که میفرمایند و ان لا
 يتملك عليه و شکر نعمت مال بآن است که اظهار ملکیت و فوقیت و کبر نکنند بر مردم بنابر وجود مال چنانکه
 طاعیان و تمر و ان کردند یا کبر و تمر و نکند بر سر پروردگار تعالی بسبب تنعم مال و رفاهیت حال بترک بنام
 و شکستگی و لا یجأ و زحمة فیه و در گذرد و حکم خدا تعالی را در مال و لا یترک امره فیه و نگذارد و خدا
 در آن تحصیل روی از وجه حال و عدم کمترین و انرا در جمع و تحصیل آن و ترک اسراف و تبذیر و رنبل آن
 شکر بآداء حقوقه بعد از آن شکر نعمت مال بگذاردن حقهای مال است یا حقهای خدا را در مال صحت
 الزکوة از زکوة دادن بشرا یا بگور و رفقه و الکفارة و مالیکه در عین صوم و انظار و قتل خطا دهند
 و التذویر و نذر مال که بر خود مالی برای خدا لازم گردانند و الصدقة و صدقه فطر و هر چه بفقیر بدهند و انما
 الملهوف و فریاد رسیدن مظلوم فریاد خواهند و گمین و در نسخه و بیکر اعانه بعین جمله و نون است و افتقار
 از باب الحاجات و باز پرس کردن احوال خداوندان حاجتدار و انظارها فی الشدائد و اهل حاجات
 و سختیها یعنی کسانی که محتاج شده اند بجهت افتادن در سختی عند قلب الاحوال نزد گشتن از حالی بجالی
 و تبدل الحسنات بالسيئات و تبدیل یافتن نیکیهها بدیهیها اغنی ساعات النعيم و الرجاء
 بالبا ساء و الخراء میخوابیم به تبدل حسنات به سیئات شدن زمانهای نعمت و فراخی بزمانهای
 سختی و گزیده و شکر نجات العافیة فی الجوارح و الاغصاء و شکر نعمت تندرستی و سلامتی در اندامها

واجزای بدن از دست و پا چشم و گوش و جبران بالاستغافه بها فی الطاعات باری جستن و مدد
 یافتن بآنها در اقسام طاعت و فرمانبرداری حق و الکف عن المحارم و باز ایستادن و باز داشتن آنها از
 و السیئات و از بدیها و المعاصی و از گناهها و الاثام و از بزه ها فذلک قید النعماء عن الرخصه
 و الذهاب پس شکر سبب بند کردن و باز داشتن نعمت است از کوچ کردن و رفتن و سقی شجر بقی
 و سبب آب دادن درخت نعمت و پروردن اوست و تنمیت اغصانها و اوراقها و بالسیدن و برآوردن
 شاخهای درخت نعمت و برگهای اوست و تحسین ثمرتها و نیکو کردن و آراستن میوه آن درخت
 و خلاوة طعمها و سبب شیرینی مزه آن میوه است و سلامه عاقبتها و موجب بے گزندگی
 پایان کار میوه اوست و لذاته مضغها و خوش مزگی خاستن اوست و سهوله
 بلعها و آسانی فرو بردن اوست و تعقب عافيتها و از دنبال رسیدن سلامت و دوری میوه است
 و رتبهها فی الجسد و سبب زیادت کردن و شگونما یافتن آن میوه در بدن لشرف ظهور بر کتفها
 علی الجوارح پستتر سبب پدید آمدن برکت و فروزی آثار اوست بر اندامها من انواع الطاعات
 از گوناگون طاعتها و القربات و کارهاییکه موجب قرب بخداست و الاکثار و ذکرها این آثار و الآثار و
 برکات و خیرات شکر نعمت است و دنیا نشود دخول العبد ذلک فی الاخره پستتر اثر و جزای
 شکر و آمدن بنده است بعد از آن و آخرت فی رحمۃ الله عز و جل و بهشت که محل ظهور رحمت حق است
 و الخلود فی الجنان و همیشه بودن در بهشتها مع النبیین و الصیدیقین و الشهداء
 و الصالحین همراه این بندگان خاص حق و برافت ایشان و حسن اولئک رفیقان
 و نیکو رفیقان و همراه اند ایشان فان لم یفعل پس اگر نکند مرد شکر گزاری و اغتر
 بما ظهر من زینتها و فریب خورد و مغرور گردد و با نخه پیدا است از آرایش دنیا و ذاق من لذاتها
 و بچشد از خوش مزگی وی و اطمأن بر نی سرائها و آرام گیرد و مائل گردد بتری و تازگی و ظاهری که مانند

درونش سراب است که نماید و نمو و بی بود است و ملاح من برقیها و آرام گیرد و بنگردد با نچه روشن میشود
 و در وقتانی میگردد و از خوبی وی مانند خورشیدین برق بر آسمان و مآهت من لیسین اول لهار
 قیظها و با نچه می یابد و آغاز رسیدن دنیا از فوق ولدت و پایان کار وی که شدت و محنت است چنانکه
 می وزد باد سرد و نرم در اول روز تابستان سخت گرم و قیظ لفتح قاف و سکون یای تخته اندو ظای مجر برای
 تابستان و سخت گرم شدن روز و لغومت جلو و حیالها و عقاربها و نری و تازگی متاعها و وی
 که در ظاهر خوش و ملائم می نماید و در باطن درشت و گزنده است مانند نرمی پوست مار و کثروم و غفل
 عن سموها القاتلة المودعة فی أعماقها و گول و بخیر شود از زهرهای کشنده دنیا که نهاد شده اند
 در مخاک وی و باطن وی و متکاید ها و از کمر و حیل و جنگ و بدسگالی وی و مصائد ها و از خوبها
 و لذتها و شهوت های وی که مانند داعها است که بدان شکار دل مردم میکند المنصوبه لا خذیه و
 حیسه و هلاک که استاده کرده شده اند آن داعها برای گرفتن طالب دنیا و در بند افکندن وی و هلاک کردن
 و فیهنا بالتردیس گو که مبارکباد گفته شود و راه هلاک و فراق تاوان از کوه استعلا و استکبار
 و رجاه تنزل و او بار که در عاقبت کار خواهد شد و الیبتنر بالعطب و گو که بشارت داده و خبر خوش برانیده
 هلاک و الفقر العاجل مع الدل و اطوائ فی الدنیا و بدر و شی و محتاجی شباب با غوار و
 سیکساری و امانت و حقارت در دنیا اگر دولت رفت و فقیر شد و اگر نه خواری و زاری و نگوئساری که برگ
 یابد و در آخرت می بیند صد چند است و العذاب الاجل فی النار و لظی و بعداب آن جهان و
 آتش و دوشخ و زبانه وی و ذکر نهیت و بشارت بر سبیل سخریه و استهزا است چنانکه فیشریم بعذاب الیم
 اینهمه احوال هر منعم علیه بیان یافت اگر شکر کند آن مراتب و درجات یابد و اگر شکر نکند در ممالک و در کاف
 و اما الیبتنر او آما روی که در ظاهر افکنده شده و در محنت و آزارش در آورده شده است چند قسم است
 فتارة یبتلی عقوقه پس یکبار مبتلا گردانیده میشود از جهت سزا دادن و مقابله بحسب رتبه

از تکبیر و براب کردن بگناهی که کرده است آنرا و معصیت او را و بفرمانی که ورزیده است آنرا
 و آخری یُنْبِتْلُ تَکْفِیْرًا و بار دیگر مبتلا میشود از برای پوشیدن و محو کردن گناهان که کرده است
 و تمجید و پاک ساختن و خالص گردانیدن از هر یک معصیت چنانکه زردنقره را بگذازند و خالص و آینه
 گردانند و آخری یُنْبِتْلُ لِارْتِفَاعِ الدَّرَجَاتِ و بار دیگر مبتلا کرده میشود از برای بلند کردن پایه های
 و تَبْلِغِ الْمَنَازِلِ الْعَالِیَّاتِ و رسانیدن بجهت های بلند در دین و علم و معرفت و قرب الهی و یَسْتَحِقُّ بِهِ
 بِأَوَّلِ الْعِلْمِ مِنْ أَهْلِ الْحَاکَلَاتِ وَالْمَقَامَاتِ تا در یاد و در رسد و بسبب آن بلا بگذارد و نشان از
 اهل حالها و مقامها و معرفت و قرب الهی عَمَّنْ سَبَقَتْ لَهُمْ عِنَايَةُ رَبِّ الْخَلْقَةِ وَالْبَرِيَّاتِ آنکه
 پیشدستی کرده است مرا ایشانرا خواش و لطف پروردگار خلق و انواع مخلوقات و سَیَّرَهُمْ
 مَوْلَاهُمْ فِي صِيَاحَاتِ الْبَلِیَّاتِ و گسانیکه برده و سیر کنانیده است ایشانرا خدا و مهربانان در
 میدانهای بلا با علی مطایا التَّرَفُّقِ وَالْإِلْطَافِ بِرِشْتِ بَارِکِیْهِایِ نَرَمِی و آسانی و لطفهای نخی و
 رَوْحُهُمْ بِسَیْمِ النَّظَرَاتِ وَاللَّحْظَاتِ و راحت و آسایش بخشیده است ایشانرا با و نرم نظر با سه
 لطف و نگرستن بگوشت های چشم عنایت فی الْحَرَکَاتِ وَالسَّکَنَاتِ و جنبشها و آرامها و چون ابتلا
 و امتحان با لطف و عنایت در خطا هر منافاتی داشت و بیان آن می فرماید اِذْ لَمْ یَكُنْ بِمَبْلَاغِهِمْ
 لِقَاءُ رَبِّهِمْ زَیْرًا که مبتلا نگردانیده است ایشانرا برای هلاک گردانیدن ایشان بجز و قهر و الاغواء فی الدَّرَجَاتِ
 و از برای فرود افکندن و رگها و پاهای آنها و اکثر استعمال در درجات و درخت کنند و درجات و درخت و لکن
 اِخْتَارَهُمْ لَهَا لِإِلْطَافٍ وَاجْتِنَاءٍ و لیکن آزمایش کرده است ایشان را با بلاها از برای
 برگزیدن و رسانیدن بدرجات عالیهِ و اِسْتِخْرَاجِ بِهَا حَقِیْقَةِ الْإِيْمَانِ و بزور بیرون آوردن آن بلاها
 و آزمایشها حقیقت و راستی ایمان ایشانرا و صفاهای و مَیْزَهِمَنْ الشَّرِکِ و صاف گردانیدن حقیقت
 ایمانرا و جدا گردانیدن آنرا از شرک خفی و استناد و اعتماد بر نعم و اسباب و الدَّعَاوِی و از دعوهای نفس و شیطان

و تجرید و فنا و النفاق و اظهار آنچه نه در باطن است از احوال و معارف و حقایق و حملهم بها التواضع
العلوهم و باز کردن ایشان بسبب بلاها گوناگون علمها را بصفات قهریه جلالتیه بلکه لطیفه جلالیه نیز و لیکن مخفی
و الاسرار و گوناگون نکتهها و مضامین پوشیده که در حالت مشغولی نسبت کشف نگردد و الا توار و روشنیها که
لازم علم و انکشاف است فلما خلاصوا فی الظاهر و الباطن پس هرگاه که خالص گردیدند از آمیزش
شک و دعوی نفاق در آشکارا و پنهان و تَطَهَّرَتْ سَرَائِرُهُمْ و پاک شد سرهای ایشان و مراد بسر بالطفه
مدرکه است یا باطن و حال درون است جَعَلَهُمْ مِنَ الْخُلَاصِ الْخَوَاصِّ گروان ایشان را از مخلصان
که خاصان درگاه اند مِنْ أَصْحَابِ السُّدَّةِ وَ جُلَسَاءِ الرَّحْمَنِ از جمله کسانی که ملازمان در درگاه و
همنشینان مجلس رحمت اند دُنْیَا و آخِرَی در دنیا و آخرت فی الدُّنْیَا یَقْلُوبُهَا و دنیا بدوای ایشان
و فی الْآخِرَةِ بِأَجْسَامِهِمْ و در آخرت ببدنهای ایشان و بحقیقت کمالا ملاز هر کمال که در آخرت
از نعیم حیات و رؤیت حضرت عزت ببدن در ظاهر حاصل شد نیست و دنیا بدل و باطن حصول پذیرد اینجا
بچشم سر ببنید و اینجا بدیده دل اینجا کمالات روحانی حاصل آید و آنجا لذات جسمانی نیز حاصل گردد و اینجا کمال
تَرَاهُ است و آنجا آنک ترا ده گردد و در دنیا پرده در میان است که بآن ظاهر از باطن جدیت چون پرده برافتد
ظاهر و باطن یکی گردد و بصیرت یک حکم گیرد و آنکه گفته است بلیت امروز چون جال قبولی پرده ظاهر
در حیرت که وعده فرو برای چیست از مستی و غلبه و بکنیزی است و در نظر هوش و تیزالبته پرده در میان است
ولیکن از غایت صفا و لطافت چنان نماید که پرده نیست بلیت حجاب چهره جان می شود غبار تنم
خوشادمی که ازین چهره پرده برنگنم در رجبت الاسرار می آرد که مرید از مریدان وی ضعیف است
و دعوی کرد که من خدا را چشم سرمی بینم این حکایت چون بحضرت وی رسید منع کرد و زجر فرمود تا بار دیگر
ازین عالم دم نزند عرض کردند که منع و زجر نصیحت بابی دیگر است سخن درانت که وی درین دعوی
محقق است یا بطل فرمود و تحقیق مشتبه است وی حقیقت را بدیده بصیرت دیده است و از بصیرت و سه

روزی بجانب بصر کشاده گشته و در حقیقت نظریه روی بر بصیرت افتاد گمان می برد که مگر به صبر می بینند
 حَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ بِرَيْتَ عَكْسَ رُؤُوسِهِمَا يَخْتَلِمُ فَاقْتَادَهُ عَارِفٌ ارْتَضَاهُ
 وَرَطَمَ خَامَ اقْتَادَهُ فَكَانَتْ اَبْلَايَا مُطَهَّرَةً لِقُلُوبٍ يَهْرُسُ بِهَا يَابَاكُ كُنْتُمْ مَرْدَاهَا
 اِيْشَانِزَامِشْ دَرَنِ الشَّرِكِ اِنْ جَرِكْ شَرِكْ خَفِي فَالتَّعَلُّقُ بِالْخَلْقِ وَالْاَسْبَابِ وَالتَّخْتِنُ بِخَلْقِ وَاسْبَابِ
 وَالْاَمَانِي وَالْاِرَادَاتِ وَارْزُوها وَخَوَاسِئِهَا كَهَ در صورت وجود نعمت بناگاه پیدا میگردد اگر چه عارف را
 و را بنجانب تعریف و شهود صفات حاصل است اما با وجود آن احتمال با سویی بنجاصیت نفس و طبیعت باقی است
 اما در صورت با قطع تعلق با سویی صاف و مجرد باطن از علاقه غیر خالص است و ذَوَابَّةٌ دَسَالَةٌ و هست
 بلا یا سبب گد اخشن و تخشن نفس و طبیعت چنانکه زرو و نقره را در پوسته بریزند و بگذرانند از معدن الدعاوی و
 اَطْوَسَاتِ اَزْوَاجِهَا و مَوَسَّاهَا و طَلَبِ الْاَعْوَاضِ بِالطَّلَاقَاتِ و از طلب کردن و بستن عوضها و
 اَجْرُ بِالطَّاعَتِهَا و عِبَادَتِهَا اَزْجَمَتْ عَدَمَ حَصُولِ طَاعَتِهَا و عِبَادَتِهَا سَیِّئَةً بَدَنِيَّةً و امراض و آلام اگر چه اجر
 و ثواب و تعریف که در آن حاصل است اصغاف آنچه فوت شده خواهد بود من الدَّرَجَاتِ وَالْمَنَازِلِ الْعَالِيَاتِ
 اَزْجَمَتْهَا و منزههای بلند در آخرت فی الْفِرْدَوْسِ و در پستان بهشت و فرووس نام علی مراتب بهشت است
 وَالْجَنَّاتِ و در سایر بهشتهای اوستاها فَعَلَامَةُ الْاِبْتِلَاءِ عَلَى رُجَّةِ الْمُقَابَلَةِ وَالْعُقُوبَاتِ بِرِشَانِ
 بَتَلَا گروانیدن بر وجه مقابلیت بگناه و سزا یا دادن بران عَدَمُ الصَّبْرِ عِنْدَ و جُودِ هَسَا
 صَبْرٌ نَزْدُونَ تَزْوَاجُهَا و الْجَنَّةِ وَالشَّكْوَى اِلَى الْخَلْقِ وَالْبَرِيَّاتِ و ناشکیبائی نمودن و
 کلمه کردن بخلق و تمامه آفریدگان از خویش و بیگانه و یار و غیار زیرا که چون بلا فرستاد و صبر نداد و عذاب
 کرد و اجر بنجشده و عذاب در مقابل گناه بود و برین تقدیر نیز اگر در عین دنیا عذاب بیندند در آخرت
 غنیمت است چه عذاب دنیا مهون و آسمل است از عذاب آخرت پس بر هر تقدیر وجود بلا بی فائده نبود
 وَعَلَامَةُ الْاِبْتِلَاءِ تَحِيصًا وَ تَكْفِيرًا لِلْخَطِيئَاتِ و نشان ابتلا از جهت پاک کردن از گناهان

بلا یا که گشت و است و لها را -

و تبتلا بابتلا بقره نبوه

وخالص گردانیدن از چرخ آن و جود الصبر الجمیل یافتن صبر نیکو و تفسیر صبر جمیل آنست که بیشتر
 من غیر شکوی و اظهار الخزع بی گد کردن و ناشکیبائی نمودن الی الاصد قاء و الجیران
 بسوی دوستان و همسایگان چه جامی دیگران و التجر یاداء الاوامر و الطاعات و ملول
 نشدن و بستن و نیامدن از اوامر دین و اوامردن و فرمانبرداری حق کردن چه هرگاه صبر و زید و اطاعت
 ذوق یافتن نورانیت آن باطن را پاک خواهد کرد و ظلمت معصیت بیرون افکند و علامه الا ابتلاء لا ارتفاع الدرجات
 و نشان ابتلا بجهت بلند گردانیدن پاهای و ذیل ثواب و حصول قرب و مراتب عالیه و جود الرضا و التواضع
 یافتن رضا و سازگاری با راد حق و فضل وی و طمانینه النفس و آرام یافتن نفس بفرمودن تعالی
 و السکون بفعل الله و آرامیدن و اضطراب نکردن از فعل و اختیار خدا اله الارض و السموات که
 خدای زمین و آسمانهاست و قادر قوی و علیم و حکیم است و هر چه کند بدان راضی باید بود و الفناء فیها و فانی
 و بی اختیار نیست و گم شدن در بلا یا بشهر و میلی فعل وی الی حین الا نکشاف تا وقت و ور شدن بلا و
 کشاد کار یا تا وقت پرده بر افتادن از روی حقیقت و وجود مقام لقا که بالاتر از بقا است بمروار الا یامر
 و الطاعات بگذشتن روزها و ساعتها و رسیدن وقت آن و رضا نزد بعض سکون و آرام است بجماری
 پروردگار و بعضی گفته اند بعد از احلاوة بفعل الحق و این مرتبه اعلی و ارفع است و هیچ مقامی در سلوک
 بالاتر از مقام رضایت چنانچه هیچ حالی از محبت شریف تر و نفیس تر نیست و رضا از محبت خیر و هر چند محبت بیشتر
 و قویتر رضا صاف تر و کاملتر و تفاوت درین دو تفسیر که نقل کرده شد نیز مبنی بر آنست ولیکن باید دانست
 که صبر و رضا از مقامات قلب اند چون قلب برقرار خود بود و قلبی که دارد محفوظ گردد و رضا حاصل است اگر چه
 نفس و طبیعت نجاصیتی که دارند قلعی و کراستی داشته باشند از ان غم نیست محبوب اگر شمشیری زند لا جرم الم آن
 نزد طبیعت باقی است اما از ان جهت که از دست و دست و از جانب اوست محبوب است و شیرین کل شی من الملیح
 علی المقالة السادسة والاربعون قال رضى الله عنه

وَارِضًا فِي قَوْلِ النَّبِيِّ فَمَرَدُّهُ وَقَوْلُ غَيْرِ صَلَّيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رِبِّهِ كَمَا رَوَيْتَ وَكَأَيِّهِمْ يَكُونُ
 وَحَدِيثُ قَدِيٍّ أَيْضًا بِرُودِ الْوَدَّاعِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 ذَكَرَ قَلْبِي بِالسَّانِي أَوْ دَعَا أَوْ سَوَّالَ كَرْدَنَ مِنْ بَدَلِ يَزْبَانِ أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أَعْطَى
 السَّائِلِينَ مِثْلَهُمْ أَيْضًا بِرُودِ الْوَدَّاعِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 وَأَنَّ أَزْجَتِ أَيْضًا كَمَا سَلَّمَ أَنَّ مَسْأَلَةَ الْوَدَّاعِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 وَبَرْكَزِيدِنِ أَوْ سَلَّمَ أَنَّ مَسْأَلَةَ الْوَدَّاعِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 الْمَحْنِ وَالْبَلَايَا أَوْ سَلَّمَ أَنَّ مَسْأَلَةَ الْوَدَّاعِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 حَوَاشِ رُزْكَارِ أَمْرَاضِ وَالْأَمْرِ وَاضْرَارِ فَقِيقَرَةَ بَعْدَ الْغَنِيِّ بِسِمْسَرِ مِثْلِهِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 بِسِمْسَرِ أَوْ تَوَانُكْرِي وَفِضْطَرَّةَ إِلَى مَسْأَلَةِ الْخَلْقِ فِي الرِّزْقِ وَبِجَارِهِ مِثْلِهِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 بَشَرِي أَوْ أَلْبَسُوهُ سَوَّالَ كَرْدَنَ مِنْ بَدَلِ يَزْبَانِ أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أَعْطَى
 وَرَأْسَ رِزْقِ كَرْدَنَ مِنْ بَدَلِ يَزْبَانِ أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أَعْطَى
 مُؤْمِنَ رَأْسَ رِزْقِ كَرْدَنَ مِنْ بَدَلِ يَزْبَانِ أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أَعْطَى
 جَزَّانَ فِضْطَرَّةَ إِلَى الْقَرْضِ مِنْهُمْ بِسِمْسَرِ مِثْلِهِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 أَوْ مَرْدَمِ تَمَّ صِيَوْنَهُ عَنِ الْقَرْضِ بِسِمْسَرِ مِثْلِهِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 فِضْطَرَّةَ إِلَى الْكُتْبِ بِسِمْسَرِ مِثْلِهِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 رُوزِي كَرْدَنَ مِنْ بَدَلِ يَزْبَانِ أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أَعْطَى
 فَيَا كُلُّ بِالْكَسْبِ الَّذِي هُوَ السُّنَّةُ كَرْدَنَ مِنْ بَدَلِ يَزْبَانِ أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أَعْطَى
 بِأَمْرِ سُنَّتِ رَسُولِ صَلَّيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ
 فَتَمَّ لَعِينُهُ عَلَيْهِ بِسِمْسَرِ مِثْلِهِ وَجَلَّ مَنْ شَفَعَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي كَيْفَ بَارَزَ وَرُشِ

آن و بعد از آنکه از سوال و قرض و کسب که بر وجه اضطرار میگرد و نگاهداشت همچنین این هر سه کار را بر وجه
 امر و ایجاب و اجبار از بنده بوجود می آرد و فیلهمة السؤال للخلق پس الهام میکند حق سبحانه و مؤمن را
 می اندازد در دل وی از جانب خود سوال کردن از خلق و یا امر یا با امر یا باطن و می فرماید او را
 بسوال کردن با امر که در درون مؤمن پیدا میگرد و چنانکه شان این قوم است و مکرر گفته شده است که
 آن صریح صیغه افضل است یا یقینی که در قلب صحیح دلی پیدا میگرد و و ظاهر این عبارت که می فرماید یَعْلَمُ
 وَ يَعْرِفُ میداند و می شناسد مؤمن آن امر را در باطن خود یا میداند یا می شناسد و وی تعالی بنده را
 ظاهر در ثانی است و الله اعلم و یجعل عبادته دینه و میگرداند وی تعالی عبادت مؤمن را در فرمانبرداری
 آن امر و معصیتیه فی ترکیه و میگرداند در گنهاری او را در گذاشتن آن امر لیزول بذاتک هوا که
 و تکسیر نفسیه و این امر کردن بسوال بطریق جبر و ایجاب برای آنست که تا دور گردد و بسبب آن
 هوای نفس مؤمن شکست یابد بنفسانیت وی جهت فل و انکسار یکدیگر سوال کردن از خلق می یابد
 و هی حالة الریاضة و اینجاست که بدان ریاضت میدهد حق سبحانه و تعالی مؤمن را و رام می گرداند
 نفس او را و لا بد این امر در حالت مخصوصه و اضطرار خواهد بود و اگر نه امر بسوال حرام صورت ندارد و فتیون
 سواله علی وجهه الا جبار پس میباشد سوال مؤمن درینحال بطریق جبر نبودن و امر کردن پروردگار
 تعالی بنده را بدان لا علی وجهه الشریک بالجبار نه بر وجه شرک بخدا و انباز کردن شرع طبیعت
 و هوای نفس را بوی تعالی چنانکه سابق بود و شمر لیونته عن ذلک پشتر نگاه میدارد از سوال و
 امر کردن بدان و راضی نمیگرد و بدان و یا امر که بالقرض منهم و امر میکند او را بوام کردن از ایشان
 امرا جز ما امر کردن بقطع که بر و احتمال شک و شبهه را که لا یتمکن ترکه که درست نیست ترک آن
 و نتوان بے فرمانی کرد آنرا کالسؤال من قبل همچو سوال کردن از خلق که پیش ازین امر کرده بود
 بدان مجرم و قطع شمر تنقاه من ذلک پشتر از جای بود و او را از قرض و امر کردن بدان

وَلَقَطَعَهُ عَنِ الْخَلْقِ وَمِي بَرُوْجًا مِّمَّكَرًا وَانْدَاوَرَا از خلق و معامله ایشان که هیچ وجه بایشان پیوند ندارند
 اورا فیجمل رزقه فی السُّوَالِ لَهُ پس میگرداند حق سبحانه و تعالی روزی آن بنده را و رسوال کردن
 از وی غرض و جل فیسأله جمیع ما یمحتاج الیه پس سوال میکند بنده خدا را و طلب می کند از وی
 هر چیز که نیازمند است بدان چیزها حاج دیگر و نمک خمیر خود را نیز از جناب وی می طلبد فَعِطِيْهِ پس
 میدهد مؤمن را وی غرض و جل هر چه محتاج است بدان اگر سوال کند و بخواهد وَلَا يُعْطِيْكَ اِنْ سَأَلْتَ
 وَاعْرِضْ عَنِ السُّوَالِ و نمیدهد اورا اگر خاموش نشیند و روی گرداند از سوال و طلب و این طلب
 و سوال بربانست و لا بدول نیز موافق آن خواهد بود وَتَشْمُثُ بِقَلْبِهِ مِنَ السُّوَالِ بِاللِّسَانِ اِلَى السُّوَالِ بِالنَّفْسِ
 بیشتر نقل میکند و از جامی برد اورا از سوال کردن بربان بسوی سوال کردن بدل تنها
 فَيَسْأَلُهُ لِقَلْبِهِ جَمِيعُ مَا يَحْتَاجُ اِلَيْهِ پس سوال میکند حق سبحانه و تعالی را بدل خود هر چه
 محتاج است بدان فَعِطِيْهِ پس میدهد وی تعالی مؤمن را هر چه محتاج است بدان اگر بدل سوال کند
 و بربان نیاز و حتی كَوْسًا لَهُ بِلِسَانِهِ لَعَزَّ عِطِيْهِ تا آنکه اگر سوال کند اورا بربان خود ندهد اورا
 اَوْ سَأَلَ الْخَلْقَ بِالْاَسْوَاقِ كَمَا خَلَقَ رَاسُكَ بِرَاسِكَ قَطَعَ كَرُوْهُ اسْتَاورا از خلق و معامله ایشان
 و منحصر گردانیده است و رسوال از خود شمر لِقَلْبِهِ عَنْهُ وَعَنِ السُّوَالِ جَمْلَةً پس ترا پدید میگرداند
 ویرا از وی و از سوال کردن تمام و لِقَلْبِهِ بَعْدَ اَوْحَتَانِيَةٍ و اگر عصیه بنون پس از تحاشیه
 نیز و است ظاهر او باطن آشکارا و پنهان یعنی بربان و بدل از خلق و از خود قِيَادِيَهُ جَمِيعُ
 مَا يَصْلِحُهُ وَيَتَوَكَّلُ بِهِ اَوْ دَعَا اِلَيْهِ سَالِفُهُ و سوال و طلب میدهد اورا هر چه نیک میگرداند
 حال او را و راست میگرد و بوی کجی او یعنی هر چه صلاح حال و استقامت کار او در آنست و است
 الْمَاكُوْلِ وَالْمَشْرُوْبِ وَالْمَلْبُوْسِ اَزْ اَيْنِ حَوَاجٍ وَجَمِيعُ مَصَالِحِ الْبَشَرِ و تمامی مصلحتها و حاجتها که
 آدمی زود را می باشد تمیای میگرداند مِنْ غَيْرِ اَنْ يَكُوْنَ هُوَ فِيْهَا بَعْدَ اَنْ يَكُوْنَ هُوَ فِيْهَا بَعْدَ اَنْ يَكُوْنَ هُوَ فِيْهَا

حوائج بسوال کردن و قرض گرفتن و کسب نمودن و آنچه خطر بباله یا خطر کند بگذرد در دل و
 قیلوله پس بر خود میگیرد و کار او را پرورگار عزوجل و هو قوله اینست معنی گفتار وی تعالی
 که در قرآن مجید از زبان پیغمبر خود صلی الله علیه و سلم میفرماید اِنَّ وَلِيَّ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ
 بدستی که دوست من و متولی همه کارهای من خداست که فرستاده است قرآن را که روی کفایت جمیع ملمات
 و تعلیم همه احکام و آداب و مصالح کرده است وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ و خدای تعالی بر لطف خود میگیرد
 کار همه نیکوکاران را تا این تحقق هر قوله پس ثابت و درست میگردد درین هنگام که مؤمن از سوال
 و طلب مطلقا برست و از همه اسباب و علل مطلق گشت و پروردگار تعالی متولی همه کارهای او شد
 تمام مصالح و حوائج وی بی سائقه طلب و سوال مهیا داشت معنی قول صلی الله علیه و سلم که گفت بطریق
 حکایت از پروردگار خود عزوجل و علا قوله تعالی من شغله ذكرى عن مسالتي عطيت افضل ما اعطى السائلين
 وَهِيَ حَالَةُ الْفَنَاءِ الَّتِي عَلَيْهِ أَحْوَالُ الْأَوْلِيَاءِ وَالْأَبْدَالِ و این باز آمدن بیا دعوت از سوال طلب
 حوائج حالت فنا و نیستی است که آن نهایت احوال اولیا و ابدال است و نهایت تر و این قوم عبارتست
 از فنا فی الله بانتهای سیر الی الله بضمحلالات صفات بشریت و محو رسوم خلقیت و چون باین مرتبه رسیدند
 در وانه ولایت درآمد و منتهی شد و کامل گشت و جمیع بعد الفرق مشرف شد پس از آن ابتدا سیر فی الله است
 و در اینجا تجلیات صفات حق تربیت یافته و بسیر من الله افتاده یفرق بعد الجمع میرسد و تکمیل دیگران میکنند
 و محی ازین معنی در شرح بعضی مقالات سابقه نیز گذشته است ثُمَّ قَدْ يَرْدُّ إِلَيْهِ التَّكْوِينُ پسر بعد از
 رسیدن بمرتبه فنا و ولایت و بدلیت گاهی رو کرده میشود و سپرده میشود بوی پیدا کردن اشیاء و تصرف
 در احوال که عبارت از خرق عادت و کرامت است فَيَكُونُ تَجَمُّعٌ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ بِإِذْنِ اللَّهِ پس یافته میشود
 تمام آنچه احتیاج کرده میشود بسوی آن بایستوری خدا و قدرت وی عزوجل یعنی آن در حقیقت فعل
 حق است که بر دست ولی ظهور یافته چنانچه معجزه بر دست نبی صلی الله علیه و سلم و در کلام قد اشارت است

فصل
در بیان احوال و عادات
و عادات و عادات و عادات
و عادات و عادات و عادات

سوال
در بیان احوال و عادات
و عادات و عادات و عادات
و عادات و عادات و عادات

سوال
در بیان احوال و عادات
و عادات و عادات و عادات
و عادات و عادات و عادات

المقالة السابعة والاربعون

بأنه لم يورثها من عادات و عادات لازم مقام ولايت و شرط آن نيست باشد و هم نباشد اگر باشد برای
مصلحت ارشاد و تحصيل يقين مریدان خواهد شد و تواند که برای مرید يقين و تثبيت و ترقی ولی نیز باشد
کلام درین مقام در رساله انوار جلیبیه تفصیل واقع شده است از اینجا باید طلب دهو قوله في بعض
کتابه و این رد تکوین و اعطاء تصرف در کائنات ثابت و مذکور است بقول حق سبحانه و تعالی العیض
کتابهای وی که بر پیغمبران خود فرستاده یا ابن آدم انا الله می فرزند آدم منم خدا لا اله الا انا
نیست خدا خبر من اقول للشئ کن میگویم چیزی را پیدا شو فیکون پس پیدا می شود آن چیز
اطعني نقول للشئ کن فیکون اطاعت و فرمانبرداری کن مرا میگوئی تو مرا چیز را پیدا شو
و متردین است که چون بنده اطاعت و فرمانبرداری حق نمود و از اختیار خود آمد و از ظلمات صفات
بشریت فانی و خالی شد و هر فنای بقای و هر خدائی را طائی لازم است لاجرم با انوار صفات ربوبیت باقی و
مثلی گشت و آثار قدرت حق از بیرون پرده اسباب و عادات ظهور نمود و چون بنده از عادت خود بر آید حق سبحانه
نیز عادت خود را خرق نمود و تابنده در مشیت عادت مقتدر گرفتار باشد جریان عادت الهی تعالی نیز برقرار
خود باشد شیخ ابن عطاء الله اسکندری شافعی در کتاب الحکم می فرماید مشعر کیف یخرق ملک العوائد
وانت باخرقت من نفسک العوائد بیت تو که سرای طبیعت نمی روی بیرون کجا بگوئی حقیقت
گذر توانی کرد و تنبیه پوشیده نماید که ظاهر مشیت حدیث مذکور آنست که اگر کسی دعا کند و حاجات
نفس را از درگاه رحمت در خواهد و دیگری از طلب حاجات روی گردانیده بذكر حق مشغول باشد فضل
و رضای حق از آن بی حد است که ذکر را چندان عطا کند که سائل را نکند و این تصویر تمثیل با تفصیل که
بیان فرمودند بطین حدیث و حقیقت معنی اوست و بیان فرمود کامل از آنست و معامله کاملان تا اینجا
که مظهر آثار راه طلب و سوال با این طریق و سؤال بر ایشان سد و دیگر دانند پس از آن ابواب
فیوض و فتوح مفتوح میسازند و میگوئی کل شیء قدیر المقالة السابعة والاربعون

المقالة السابعة والأربعون قال رضي الله عنه سألني رجل شيخ في المناسك

پرسید امر وی پیر در خواب فقال آتی شئی یتقرب به العبد إلى الله چه چیز است که نزدیک می جوید

بوسیله آن چیز بنده بسوی خدای عزوجل نقلت پس گفتم من در جواب وی ولدت لك ابتداء وانتهاء

تقرب بجناب حق را بآن چیز که بدان تقرب نمایند آغاز است و انجام فابتداء و الانتهاء

و روع و تقوی است که عبارتست از اجتناب محرمات و مکروهات چنانکه تواند و انتهاء و الرضاء و التسليم

و التوكل و انجام وی راضی بودن بقضا و قدر الهی تعالی را و بیرون خود را با حکام ارادی وی و گذشتن کارها

بوی تعالی بیت رضاده بقضا و از چنین گره بکشای که برین و تو را اختیار کشاده است مصرع ما سر تسلیم

بنها ویم تا قدر چیست المقالة الثامنة والأربعون قال رضي الله عنه

ينبغي للمؤمن ان يشتغل أولا بالفرائض می باید و سرزد و مسلمان را که کار بند و نخست چیزهای

فرض و واجب گردانیده است حق تعالی از عبادت که ترک آنها آثم و معاقب میگردد و فاذا فرغ منها اشتغل

بالسنة چون پرواز و از فرائض مشغول گردد و بسنهای رابته را که معین و موکده شده است همراه فرائض و ترک آن

سبب اسارت و عتاب است ثم يشتغل بالنوافل والفضائل پس مشغول گردد و بعبادتهای نافله که زیاده است

بر آن فضیلت دارد و فعل آنها ثواب است و ترک آن اثمی و اسارتی نه فماله یفرغ من الفرائض

فلا يشتغال بالسنة حتى و رجوعه پس باوام که پرواز و از فرائض و تمام نکند آنها را

پس مشغول شدن بسنهایشان جهل و بی خبردی و سبک عقلی است چه ترک آنچه لازم و ضروری است

و اهتمام با آنچه ضروری است از قاعده عقل و خرد دور است چه دفع ضرر است بر عاقل از جلب نفع

بلکه بحقیقت نفع درین صورت منتفی است و باین قیاس کردن نوافل با ترک فرائض نیز نامقبول و

باطل است چنانکه میفرمایند که فان اشتغل بالسنة والنوافل قبل الفرائض پس اگر مشغول گردد

بسنتها و نوافلها پیش از اتمام فرائض لم یقبل منه و اهین در پی پرست نشود

از و بلکه خوار کرده شود و آنکه میگویند که نوافل سبب جبر نقصان فرأض است در آن صورت است که فرأض را بجا آرد
و چیزی از حقوق او که نه از قبیل واجبات است بلکه سبب کمال اوست فوت شود و خود جبر نقصان بمعنی دارد
نه آنکه بکفر فوات فرض گردد و گفته اند که ایتیان نوافل با ترک فرأض بدان ماند که کسی بدیده برودن کسی که وام وی دارد
و ام ندید این هرگز قبول نیست بغم اگر بعضی از حقوق و صفات و هم نقصانی رود و بار سال بدیده جبران نقصان کند
و نیز گفته اند که هر که نوافل نزد وی اهم از فرأض باشد وی مخدوع و مکور است و نیز گفته اند که هلاک مروت و
دو چیز است اشتغال نافله یا تصبیح فرأض و عمل جوارح بی موافات قلب فمشاء کشل رجل یدعوک
الملائک الی خلد متبه پس حال و قصه غریب آن کسی که ترک میکند فرأض را با ایتیان سنن و نوافل همچو حال
مردیست که میخواهد او را با و شاه بخند و خدایت است از ایتیان فرأض که پروردگار تعالی که حاکم و پادشاه
علی الاطلاق است بدان خوانده و امر کرده است فلا یاتی الیه پس فی آید آن مرد بسوی پادشاه و لیقف
بجند متبه الامیر الذی هو علام الملائک و خادمه و می است در چاکری یکی از امراء پادشاه که غلام
پادشاه است و چاکر اوست و تحت ید و ولا یتم و زیر دست قدرت و تصرف اوست این مثال ایتیان
سنن و نوافل است که بر طریق رسول خدا صلعم که بنده و امیر و وزیر خاص در گاه اوست و باستحسان و استجاب
علما که بندگان و غلمان اویند عمل کردند است اگر چه همه حکیم حضرت پروردگار تعالی و تشریع اوست و
فرأض را بجهت التزام و ایجاب نیست بجناب اعروی کنند و سنن و نوافل را که نه در آن مرتبه اند بجهت رسول
و اصحاب و اتباع او صلی الله علیه و سلم رضی الله عنهم اجمعین عن علی بن ابی طالب روایت است از
امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه قال قال رسول الله گفت گفت پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم
ان مثل مصلی التوافل بدستیکه قصه و حال گذارنده ثقلها و علیه فریضة و حال آنکه
بند شده او فرضیست که نگذارده است آنرا کمثل حبلی حملت بمجو قصه و حال زنی باردار است
که تمام شده است بدت حمل او فلما دانی نفاسها سقطت پس هرگاه نزدیک شد وقت

که در ذیل آمده شده
از حدیثی که در ذیل
و در آن که در آن
و در آن که در آن

و در آن که در آن
و در آن که در آن

و در آن که در آن
و در آن که در آن

زائیدن وی افکنند بچران تا تمام از شکم و به تشبیه رنج دیدن و مشقت کشیدن است بیفایده زیرا که چون قبول
 نیفتاد آن نوافل بحجت عدم ادای فرائض حاصل شد و آن مصلی را رنج و مشقت بیفایده چنانکه حاصل
 آن زن حامله که مدت مدید گذشت و مشقت کشید و فائده که حصول ولادت بران مترتب نگشت و بعضی
 از مشایخ اهل عصر در تنویر و تصویر این تشبیه در حاشیه نوشته که فرض بر مثال ولادت است که هر دو مقصود بالا
 و نقل بر مثال حمل است که هر دو مقصود و لطیف چه مقصود از نقل تکمیل فرض است چنانکه مقصود از حمل وجود
 ولادت و هر که مشغول شد بنوافل و نگذارد فرائض را در اوقات آن بمشایبه حملی است که بار دارد و شد
 و چون وقت ولادت رسید اسقاط کرد حمل را و نرسید و وجه تشبیه انتفاء مقصود و مصلی مقصود و غیره است
 هر دو زیرا که چون گزارد نوافل را بی فرائض و قبول نیفتاد و نه فرض شده و نقل فرض حقیقه و نقل حکما
 چنانکه حملی مذکور را نه حملی شده و نه ولدت حقیقه و حمل حکما و هدرین معنی ظاهر است این عبارت که میفرمایند
فَلَا هِيَ ذَاتُ حَمْلٍ بَلْ تَمَّ أَنْ زَنَ خَدَا وَ تَمَّ حَمْلُهَا بِاعْتِبَارِ انْتِفَاءِ مَقْصُودِهَا وَ وَلَدَتْ وَ لَا هِيَ
ذَاتُ وَ لَا دُونَ خَدَا وَ تَمَّ وَلَادَتُهَا بِحُجَّتِ اسْقَاطِ حَمْلِهَا وَ كَذَلِكَ الْمُصَلِّي وَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ لَهُ
نَافِلَةً حَتَّى يُؤَدِيَ الْفَرِيضَةَ وَ بِمِثْلِ مَذْكُورٍ نَمَى بِذِيهِ خَدَايَ تَعَالَى مَرَّارًا نَافِلَةً بِمَا أَرَادَ
 فرض را پس نه فرض شد و نه نوافل و مثال دیگر مصلی نقل را بی ادای فرائض مثل تاجر است که
 سود میخواهد بی سرمایه چنانکه میفرمایند وَمِثْلُ الْمُصَلِّي كَمِثْلِ التَّاجِرِ وَ حَالُ مَصَلِّي مَذْكُورِ حَالِ
سُودِ أَكْرَأَ اسْتِ که لایحصول له ربحه حاصل نمی شود مراد سود و سودا حتی یا حُزْنُ
رَأْسِ مَالِهِ تا آنکه بگیرد سرمایه خود را كَذَلِكَ الْمُصَلِّي بِالنَّوَافِلِ لَا يَقْبَلُ لَهُ نَافِلَةٌ حَتَّى
يُؤَدِيَ الْفَرِيضَةَ وَ بِمِثْلِ مَشْغُولٍ شَوْهَدَهِ بِنَوَافِلٍ نَمَى بِذِيهِ خَدَايَ تَعَالَى مَرَّارًا نَافِلَةً بِمَا أَرَادَ
 تا آنکه او کند فرض را بمشایبه سرمایه است بیت حافظ هر آنکه عشق نور وید و وصل خواست و احرام
 طواف کعبه دل بیوضو بپوش است این حکم گزارنده سنن و نوافل است با ترک فرائض و همچنین گزارنده

نفل است بترک سنن که اصل و عمده است نسبت بنفل چنانکه می فرمایند وَكَذَلِكَ مَنْ تَرَكَ السُّنَّةَ
وَمُحَمَّدِينَ هَتَّاهُ حَالُ كَسَى رَاكَةً كَذَلِكَ سُنَّتِ رَاوَا شَتَّاهُ بِالنَّوَافِلِ الَّذِي لَمْ تَرْتَبْ مَعَ الْفَرَائِضِ
وَمُشْغُولٌ شَدَّ نَوَافِلُ كَمَا رَتَبَهُ وَظِيْفُهُ وَانْمَى نَشَدَهُ اسْتِ بَا فَرَا نَصَّ وَلَمْ يُنَصَّ عَلَيْهَا وَتَصَرَّحَ كَرْدَهُ نَشَدَهُ
از جانب شارع بران و كَلَّا يُوَكَّدُ أَمْرُهَا وَاسْتَوَار كَرْدَهُ نَشَدَهُ وَفَصْد كَرْدَهُ نَشَدَهُ اسْتِ ثَانِ وَ
یعنی مراد بنوافل اینجا و رای سنن موكده است که راتبه هر روز و نه اند با فرائض اولاً هر چه جز فرائض است
او رانفل میگویند و گاهی نوافل را نیز سنن زوائد میگویند و چون وصیت فرمودند که فرائض را بر نوافل مقدم
باید داشت و نوافل بی ادوای آن صحیح و معتبر نیست بیان فرائض میکنند و میفرمایند فَمِنْ الْفَرَائِضِ تَرْكُ الْحَرَامِ
پس از جمله فرائض است ترک آنچه حرام است اگر چه فعل آنچه واجب است هم از فرائض است و لیکن اشتهام ترک حرام
اشد و اقوی است و رعایت جانب اجتناب اہم و اقدم است از رعایت امثال بحیث آنکه دفع ضرر اہم است از جلب
نفع چنانکه سابقاً در شرح مقاله رابع و عشرين در شرح قول شریف و ترک الذنوب اجمع و اعظم است بیان یافت از جهت
تخصیص ذکر ترک حرام کرد و خود فعل واجب تلزم ترک حرام است و ترک حرام مستلزم فعل واجب که ضداست
وَالشِّرْكَ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ خَلْقُهُ وَازْوَافِئُ اسْتِ تَرْكُ شَرِيكَ كَرْدَانِيدَنْ خَلْقِ رَا بَجْدَايِ تَعَالَى بِاسْمِ
افعال با ایشان بر وجه استقلال و استبداد و اعتماد بر اسباب و سائط و اِلَّا عِزَّاضِ عَلَيْهِ فِي تَدْرِجِ
و قَضَائِهِ و تَرْكُ اعْتِزَّاضِ كَرْدَنْ و عَجِيبُ كَرَفْتَنْ بِرِخْدَايِ تَعَالَى وَتَقَدَّسُ وَ قَضَا وَ قَرُّ و رُضْمُ
بِاحْكَامِ آن وَاجَابَةُ الْخَلْقِ وَطَاعَتُهُمْ وَتَرْكُ اجَابَةِ خَلْقِ وَفَرَا نِ بَرْدَايِ كَرْدَنْ
ایشان و معصیت و نامرضیات حق و اِلَّا عِزَّاضِ عَنْ أَمْرِ اللَّهِ وَطَاعَتِهِ در و
گردانیدن از فرموده خدا و طاعت و قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَا طَاعَةَ لِلْمَخْلُوقِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَانْهَيْتُ فَرَا نِ بَرْدَايِ كَرْدَنْ مَخْلُوقِ
در بے فرمانی خالق تعالی حاصل کار مسلمانی امثال اوامر تشریعی و استسلام احکام

در این است ترک آنچه حرام است اگر چه فعل

و اگر در سنن موكده است که راتبه هر روز و نه اند با فرائض اولاً هر چه جز فرائض است او رانفل میگویند و گاهی نوافل را نیز سنن زوائد میگویند و چون وصیت فرمودند که فرائض را بر نوافل مقدم باید داشت و نوافل بی ادوای آن صحیح و معتبر نیست بیان فرائض میکنند و میفرمایند فَمِنْ الْفَرَائِضِ تَرْكُ الْحَرَامِ پس از جمله فرائض است ترک آنچه حرام است اگر چه فعل آنچه واجب است هم از فرائض است و لیکن اشتهام ترک حرام اشد و اقوی است و رعایت جانب اجتناب اہم و اقدم است از رعایت امثال بحیث آنکه دفع ضرر اہم است از جلب نفع چنانکه سابقاً در شرح مقاله رابع و عشرين در شرح قول شریف و ترک الذنوب اجمع و اعظم است بیان یافت از جهت تخصیص ذکر ترک حرام کرد و خود فعل واجب تلزم ترک حرام است و ترک حرام مستلزم فعل واجب که ضداست و وَالشِّرْكَ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ خَلْقُهُ وَازْوَافِئُ اسْتِ تَرْكُ شَرِيكَ كَرْدَانِيدَنْ خَلْقِ رَا بَجْدَايِ تَعَالَى بِاسْمِ افعال با ایشان بر وجه استقلال و استبداد و اعتماد بر اسباب و سائط و اِلَّا عِزَّاضِ عَلَيْهِ فِي تَدْرِجِ و قَضَائِهِ و تَرْكُ اعْتِزَّاضِ كَرْدَنْ و عَجِيبُ كَرَفْتَنْ بِرِخْدَايِ تَعَالَى وَتَقَدَّسُ وَ قَضَا وَ قَرُّ و رُضْمُ بِاحْكَامِ آن وَاجَابَةُ الْخَلْقِ وَطَاعَتُهُمْ وَتَرْكُ اجَابَةِ خَلْقِ وَفَرَا نِ بَرْدَايِ كَرْدَنْ ایشان و معصیت و نامرضیات حق و اِلَّا عِزَّاضِ عَنْ أَمْرِ اللَّهِ وَطَاعَتِهِ در و گردانیدن از فرموده خدا و طاعت و قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا طَاعَةَ لِلْمَخْلُوقِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَانْهَيْتُ فَرَا نِ بَرْدَايِ كَرْدَنْ مَخْلُوقِ در بے فرمانی خالق تعالی حاصل کار مسلمانی امثال اوامر تشریعی و استسلام احکام

المقالة التاسعة و

اراد است آنچه فرماید کردن و چنانچه دارد بودن
 الْأَرْعُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ مِنْ اخْتَارَ النَّوْمَ عَلَى السَّيْرِ الَّذِي هُوَ
 سَبَبُ الْيَقْظَةِ كَسَى كَرِزِي خُواب را بر بیداری که آن سبب آگاهی و بیداریست فقد اختار
 الْأَنْقُصَ وَالْأَذْنَى بِسْ تَحْقِيقِ بَرِگزیده چیز را که کمتر و فروتر است باینکه آن وَالْمُخَوِّقَ بِالْمَوْتِ وَبَرِگزیده
 پیوستگی را ببردگان عَنْ جَمِيعِ الْمَصَالِحِ وَبِیْ خَبَرِیْ از تمامه کارهای نیک لَانِ النَّوْمَ أَخْ الْمَوْتِ
 زیرا که خواب برادر مرگ و مشابهت بآن و تعطیل جوارح و قوی و لهذا لا یَجُوزُ النَّوْمُ عَلَى اللَّهِ وَابْنِ
 جِتِ رَوَانِست خواب و ممکن نیست بر خدای عز و جل که در هر آن در کار است لِمَا اتَّفَقَ عَنْهُ النَّقَائِصُ
 أَجْمَعُ از جهت بودن صفت های که موجب نقصانست همه از ذات کامل صفات وی وَكَذَلِكَ
 الْمَلَكَةُ لِمَا قَرَّبُوا مِنْهُ عَزَّ وَجَلَّ وَبِمُحِبِّينَ فَرِشْتگان هرگاه نزدیک اند از جناب قدس وی و تَنَزُّو
 وَتَجَرُّوا ز صفات بشریت و اسباب فطرت نَفِي عَنْهُمْ النَّوْمُ دور کرده شده است از ایشان خواب
 وَكَذَلِكَ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَبِمُحِبِّينَ بَشْتیان لَمَّا كَانُوا فِي أَرْفَعِ الْمَوَاضِعِ هرگاه که هستند در
 بلندترین جاها از روی شرف و مرتبت و أَطْهَرُهَا وَالْفُضْهَاءُ أَكْرَمُهَا وَبِیْ تَرَوِزِ بَرِگزین
 جایشان نَفِي عَنْهُمْ النَّوْمُ دور کرده شده است از ایشان خواب لِكُونِهِ لِقْصَا فِي حَالَتِهِمْ از جهت
 خواب موجب نقصان در حالت ایشان چه سبب خواب کسل و فطر نیست که از تصاعد بخار رات غلیظه از
 جوف بجانب دماغ و تعطل قوی و آلات بدان پیدای آید و شک نیست که کسل و فطرت و عطلت قوی
 از نقائص است و غالب سبب آن بی شوقی و بی حضور است و بهشتیان دائم در مطالعة صفات و شهود
 ذات حق و در شوق و ذوق حضور و آگاهی اند خواب از گج راه یابد مصرع این سخن بیگانه را گوشتنارا
 خواب نیست فَالْخَيْرُ كُلُّ الْخَيْرِ فِي الْيَقْظَةِ پس نیکی همه نیکی در بیداری و بیداری است
 وَاللَّهُ كُلُّ الشَّيْءِ فِي النَّوْمِ وَالْغَفْلَةِ مِنَ الْمَصَالِحِ و بهی همه بهی در خواب و بهی خبری از کارهای

وَالْحَرَامُ ظُلْمَةٌ فِي ظُلْمَةٍ وَحَرَامٌ خورون سبب تاریکی و تاریکی است اگر چه کم خورد سبب تاریکی شدن
ایمان و حدوث ذنوب و معاصی که همه ظلمات اند لا خیر فیہ هیچ نیکی نیست و این قائل الحلال البهوا
بغیر الا مَرَكَا كُلِّ الْحَرَامِ فِي الْجُمْلَةِ پس خوردن حلال بهواس نفس خود به امرای که بخورد
حرام است مجمل مستحب است لکنم کشنده و آرنده است مرغوب را فلا خیر فیہ پس نیست هیچ نیکی
در آن پس اینجا چهار قسم آمد کم خوردن از حلال اگر چه بهواس نفس و بسیار خوردن از آن با مرد حکم است
و بسیار خوردن از حلال بهواس نفس و کم خوردن از حرام هر دو یک حکم دارند و بسیار خوردن از حرام از همه
بدتر است و کم خوردن از حلال اگر با مرد باشد از همه اصفوا و اعلی باشد **المقالة الخمس**

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَا يَخْلُوا مَرَكًا مِنْ قِسْمَيْنِ تَهِي نَيْتِ شَانِ تَوُو حَالِ تَوَازٍ وَ قِسْمِ أَمَّا
أَنْ تَكُونَ غَائِبًا مِنَ الْقُرْبِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَا أَلَمْ يَبِاشِي غَائِبٌ وَ تَابِداً مِنْ قُرْبِ بَعْدَ أَوْ قَرِيبًا
مِنْهُ وَاصِلًا إِلَيْهِ بِمِيشِي نَزْدِيكَ مِنْ خِطِّهِ لِسُورِي وَ تَعَالَى فَإِنْ كُنْتَ غَائِبًا عَنْهُ بِس
اگر هستی تو غائب از حق و قرب وی فَمَا تَعُودُكَ وَلَوْ أَنَّكَ بِس حَيْثُ سَبَبِ شَتْنِ طَلَبِ مَكْرُونِ
و هستی و تقصیر نمودن تو عن الْحِظِّ الْوَاقِعِ از طلب قرب حق که سبب نصیب بسیار و تمام است
و النِّعْمُ وَالْعِزُّ الدَّائِمُ وَ سَبَبِ نِعْمَتِ وَ عِزَّتِ بِمِيشِ وَالْكَفَايَةُ الْكَبْرَى وَ سَبَبِ
کارگزاری کردن و بسنده نمودن در مقام بزرگ و السَّلَامَةُ وَالْغِنَا وَالذَّلَالُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
و سبب گزندگی و توانگری و نازنینی در دنیا و آخرت فَقَرُّ وَاسْرِعْ فِي الطَّيْرَاتِ إِلَيْهِ بِس بِرِخِزِ شَتَالِي كُنْ
در پریدن و تیر رفتن بسوی و نگاه حق عَزَّ وَجَلَّ بِجَنَاحِيكَ بِدَوْبَارِوِي تَوَاحِدُهُمَا تَرْكُ الدَّيَاتِ وَالشَّهَوَاتِ
یکی از آن دو باز و ترک کردن لذتها و شهوتهای نفس است الْحَرَامُ مِنْهَا وَ الْمُبَاحُ خَوَاهُ لَذَّتْهَا وَ شَهَوَاتِهَا
حرام باشد یا مباح و التَّرَاحَاتِ أَجْمَعُ وَ تَرْكُ كَرُونِ آسایشها همه و الْآخِرُ أَحْتَمَالُ الْأَذَى وَالْمُكَارَةُ
و بازوی دیگر برداشتن و کشیدن آزار و رنج و سختیها و ناخوشیها و رُكُوبُ الْغُرْمَةِ وَالْأَسْتَدِلُّ

و سوار شدن یعنی کردن سواروارتروفاصله و سخت تر از عمل و الخروج من الخلق و المموی
 و الارادة و المني دنیا و آخری و بیرون آمدن از قید و تعلق خلق و بیرون آمدن از هوا و نفس
 از خواستها و آرزوهای دنیا و آخرت حتی تظفر بالوصول و القرب تا فیروزی یابی بنزدیکی از جناب
 حق در رسیدن بآن فتجد عند ذلک جمیع ما تمنی پس بیایی تو نزد آن همه آنچه آرزو داری و میخواهی
 لک الکرامة العظمی و العزة الکبری و حاصل گردد و مرتزای بزرگی و جوایز و غلبه و ارجندی بزرگی
 و بیشتر از آنچه میخواهی و آرزو داری و ایا کنت من المقربین الیهم و اگر هستی تو از نزدیکان
 درگاه حق و رسیدگان بوی عز و جل مین آذر کلمه العنایة از آن کسانی که دریافته است
 ایشانرا عنایت و خواستش الی و شملتهم الوعایة و فر گرفته و رسیده است ایشانرا با پس داشتن
 و حرمت نگاهاشتن وی تعالی مرا ایشانرا و جد بتهم المحبة و کشیده است ایشانرا دوست داشتن
 حق مرا ایشانرا و نالتهم الرحمة و الرأفة و دریافته است ایشانرا امر بانی و سخت بخشودن وی تعالی
 فاحسن الادب پس نیکو نگاهازد ادب درگاه و سطوت ربوبیت را و لا تقربا انت فيه و فریفته مشو
 بحالتیکه تو در آنی فقصر فی الخدمة پس کوتاهی کنی در خدمت و تقصیر کنی در ادای حقوق عبودیت
 و لا تستی الخدمة و بد کن خدمت را و تقصیر کن در ادای آن و لا تخلد الی الرعونة الاصلیة
 و میل کن بسوی سبکی و گولیکه در اصل حیلت بشریست من الجهل و الظلم و العجالة از نادانی
 برستی کار و عاقبت آن و ستم کردن بر نفس خود و شتابی کردن در کارهای نامل و توقف که آدمی
 مجهول برانست چنانکه آمده است فی قوله تعالی عز و جل و حملکم الی انسان انه کان ظلو ما جهولا
 و برداشتن امانت الهی را که عبارت از طاعت اوست در او امر و نواهی بدستیکه هست آدمی ستم کننده
 بر نفس خود و بعد هم و نای آن عهد و نگاهد است آن امانت نادان بعاقت کار و این وصف است
 عرض پس را باعتبار اکثر و اغلب و الاورین میان آدمیان هستند که اثر این دو صفت از ایشان ظهور نیامده

ولیکن در اصل جبلت آدمی این دو صفت کامیست و بعضی بنور توفیق و هدایت و غلبه نبوت عظیمه بر قوت
 غضبیه و شهویه ازین ظلمت برآمده و قوله تعالی وَكَانَ الْإِنْسَانُ نَجْوًا و هست آدمی سخت و شتاب
 در کارها و وَاحْفَظْ قُلُوبَنَا مِنْ أَكْالِ الْتِفَاتِ إِلَى مَا تَرَكْنَاهُ و اگر چه از مقربان و اصحابان درگاه الهی
 تعالی شده و از خلق و مواد ارادت گسته و از قیود و تعلقات بشریت رسته و لیکن هنوز غافل میباشد
 و گاه در دل خود را از میل کردن بجانب چیزی که گذاشته از الْخَلْقِ وَالْهَوَىٰ وَالْإِرَادَةِ
 از گرفتاری مخلوق و هوای نفس و خواست ماسوای حق و التَّخَيُّرِ وَالتَّكْدِيرِ و اختیار کردن و برگزیدن
 چیزی را از فعل و ترک و تدبیر نمودن برای نفس و دنبال کار بارفتن و فکر کردن در آن و تَرْكِ
الصَّبْرِ وَالْمُؤَافَقَةِ وَالرِّضَا عند نزول البلاء و بے صبری نمودن و سازگاری نکردن و خورسند
 نمودن نزوفرو و آمدن بلا اگر چه ازین دو نامم و رؤا بل بشریت بجا آمده و ریاضت گذشته و نجات یافته
 دل چون جبلت بشریت بران واقع است از کید نفس آگاه باید بود تا میلی و التقائی بدان نکند و از تنگنا
 معلوم گردد که منتها را با وجود تمامی سیر و سلوک از سیاست نفس و با سبانی وی غافل نباید بود که
 نفس در دست ایشان اسیر است و در بند افتاده نه آنکه مرده و تمام معدوم شده است و اسیر اگر از دوی
 خبردار نباشد تواند که بر خود و یا به او متغیر باشد و بگردد و در رو و قطع نفسی دارم که هر نفس میگردد
 گویم که ریاضت و پیش بر گردیدن هر چند بجهت لاغر شدن گردانم از یک سخن فصول خبر بر گردیدن و نیز منتها اگر
 هر چند بترک زیادت ثواب خیرات و عبادات از حالی و مقامی که دار و نیفتد و بیرون نیاید لیکن از مزید و ترقی
 و مقامات قریب که لا یموت و لا ینحس است باز ماند و نیست ای برادر بے نهایت در گیتی است و بر سر آنچه یافتی باشد
 مالیت پس سبیل سلامت و رسیدن بمقام تکمیل آنست که بگوشت و تابع هستی و خود پرستی ننماید و مطلقا غالی گردد
 و طریقی آنست که میفرمایند بَلِ اسْتَطْرَحَ بَيْنَ يَدَيْهِ بلکه افکندگی و افتادگی کن و در پیش حضرت حق
 غرض و جل تا ترا هیچ فعلی و اختیاری و تدبیری و کاری نماند كَالْكُوَّةِ بَيْنَ يَدَيِ الْفَارِسِ یقلبها

لِصَوْرِ الْجَانِبِ مَجْهُوْغِي دَرِ پَشِ سَوَارِ كِه مِگِرَدَانَدِ مِي بَرْدِ اَوْرَ اَزْ حَالِي سَجَالِي سَجَوْكَانِ خُودِ وَ الْمِيتِ بَيْنِ يَدِي الْغَايَةِ

وَمِنْ مَرْدَةٍ دُرِّ دَسْتِ شَوِينِدَه وَالتَّطْفَلِ الرَّضِيعِ فِي حَجَرِ أُمِّهِ وَطَائِرَةٍ وَهَيْجُو بَجَهْ شِيرِ خَوَارِ وَرَكْنِ رَاوِزِ

و دایه خود و ذکر این امثله اینجا بر سبیل تنزیل است از اعلیٰ با دلی یعنی اگر آنچنان نباشد این چنین خواهد بود و بعضی

از مقالات بروجه ترقی نیز مذکور شده اند تعاضل عثمانی سوا که کور سازی خود را از هر چه جز حق است غرض و حل

فَلَا تَرَىٰ لِغَايِرِهِ وُجُودًا وَلَا ضَرًّا وَلَا تَفْعَا وَلَا عِطَاءَ وَلَا مَنَعًا بِسْمِ اللَّهِ بَنِي جَرْحٍ رَاهِشْتِي وَنَهْ دَر

در شهود بصیرت تو و نمای جز او را وجود نه آثار و صفات وجود از زبان و سود رسانیدن و بخشیدن و نه بخشیدن

اجْعَلِ الْخَلْقَةَ وَالْأَشْيَاءَ عِنْدَ الذِّكْرِ وَالْبَلِيَّةِ وَبُكَرْ دَانَ وَبِدَانَ خُلُوْ رَاوِ سَا

که در وجود شما داخل دارند نیز و آنرا رسد و بلا فرمود آمدن متواز حاتم اشعار کسب طبع

محمّد تاج زاده حق تعالیٰ علیه من و پدرت را دراز و ترا در طریقت طلب و تقویست تر و حال اکثر مسکّر و اندک لایزال

از است که قوت نقد و اوراق و مبادی که مبلغه است و او را در آنجا حکمت است و حاصل در دو ۹۱ و ۹۲ است

از است که خوت یلین دارو و سید مدله می ایست و اور در جا ملک و سوس و دیوی دیرین

حالتش که شاهان از روزگار و تیره گزیده آنکه شاهان صفیه بیاید و او را

مانند اسپ جلد رندله بسیار یانه ردن جلد سرد سرد و دوا غلبه باین صفت است باونی و بلاست

و لپتر و دماند اسپ حرون چنانکه در کتاب مجید میفرماید و ان اصابه طاعون ان العلب سے و بہت

عِنْدَ النِّعْمَةِ وَالْعَطِيَّةِ لِيَدِي يَلْقِمَكَ لَهَا وَلِيَدِي طَلِقَ وَسَبَابَ رَأْسِ دَعَمَتِ دَاوُدَ وَ

پاشیدن ایشان بر تو همچو دست قدرت حق که لقمه در دهان می اندازد و ترا بدین دریا و عطا فاعل

خدا را وانی و وسایط و سبب را و جو و تنهی المقالة الاحدی و احمسون

فَكَانَ رِضَى اللَّهِ عَنْهُ الزَّاهِدُ يَتَابُ بِسَبَبِ الْأَقْسَامِ مَرَّتَيْنِ وَادَّكَ لَفَرَّتْ كِرْدَارِ دُنْيَا وَغَيْبَتْ نَكْرَارِ

در لذات آن و ترک کردن آنرا پس ازان میگیرد چیزی ازان آنچه نصیب اوست و ثواب داده میشود او

هم در ترک و هم در اختیار پس ثواب داده میشود بسبب این قسمتداد و بار فی ترکها اولاً در ترک کردن

سود بستاند که به بالاسه
نویسنده و کش و
نویسنه کردن و بافتح
لا حرون بافتح

المقالة الأولى والحمد لله

بَلْ مَجْرَدُ الْأَمْرِ بِأَخْذِهَا بَلْكَ بِحُضْ أَمْرٍ بِوَكَا رَادِي بِالتَّشْرِيحِ يَكِيرُ وَأَنْزَا فَإِذَا انْتَحَقَتْ عَدَاوَتُهُ
 لِنَفْسِهِ وَمَخَالَفَتُهُ لِهَوَاهُ پس چون ثابت شود دشمنی زاهد نفس را و ناسازگاری وی مرهوی نفس و عداوت
 مِنَ الْمُحَقِّقِينَ وَأَهْلِ الْوَلَايَةِ و شمار کرده میشود از جمله اهل تحقیق و خداوندان ولایت و ادخل فی
 زُمرَةِ الْأَبْدَالِ وَالْعَارِفِينَ لَهُ و در آورده شود در گروه ابدال و شناسندگان مرخدا را امر جینیذ
 یَتَنَاوَلُهَا امر کرده میشود در ظاهر یا در باطن درین هنگام بگرفتن آن اقسام و التَّابِئِ بِهَا و آمیزش
 و تعلق بدان اذ هی قِسْمَةٌ لَا بَدَلَ لَهُ مِنْهَا زیرا که وی قسمتی و نصیبی است که چاره نیست مرا و از آن
 لَمْ يَخْلُقْ لِغَيْرِهِ پیدا کرده نشده است مرا جز وی را وَجَفَ بِهَا الْقَلَمُ و خشک شده است بآن قلم
 گذشته است بآن تقدیر الهی و سَبَقَ بِهَا الْعِلْمُ و گذشته است بدان علم ازلی فَإِذَا امْتَشَلَ الْأَمْرُ پس
 چون فرمانبرداری کند امر را فتاویل پس بگیرد و آنرا اَوْاطَعَ بِالْعِلْمِ یا واقف شود بعلم الهی که متعلق
 شده است برسدن آن با و چنانکه بعضی از اهل خصوص از باب کشف رایی باشد و چنانکه هم در احوال
 شریف وی نوشته اند که مبلغی از یکی از اهل شهر طلبه اشتند که نصیب ما پیش رشت بدو و اگر نباشد
 فروایت باز پس خواهیم داد وی وکیل و امین شخصی بود و توانست زرد او فروا خط آن شخص آمد که این قدر مبلغ
 نزد حضرت شیخ کرده ام ترا بایشان باید رسانید حاصل که چون مامور شود و از درگاه الهی تعالی و مطلع گردد بر علم و تعالی
 قَلْبِئِ بِهَا پس آمیزش کند و اختلاط نماید بآن لَجَرِيَانِ الْقَدَرِ وَالْفِعْلِ فِيهِ از جهت روان شدن
 و گذشتن تقدیر و حکم الهی و رشان وی مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونَ هُوَ فِيهِ لِأَنَّهُ بَشَرٌ وَی در میان و دخل
 داشته باشد و وجود وی در آن لَا هُوَ وَلَا إِرَادَةٌ وَلَا هِمَّةٌ نه از روی هوای نفس و نه خواست و نه قصد
 أَثَبَّ بِذَلِكَ ثَابِتًا ثَوَابَ داده میشود بسبب گرفتن آن بی هوای قصد و خواست دوم باری اذ هُوَ
 مُمْتَلِئٌ لِلْأَمْرِ بِذَلِكَ زیرا که وی فرمانبرداری کشته است امر را بسبب گرفتن اگر با بر گرفته است اَوْ مَوَاقِفُ
 لِفِعْلِ الْحَقِّ فِيهِ یا موافق است مرفعل حق را در وی اگر باطلاع بر علم گرفته و با جمله چون در ترک و اخذ هوا

و اراوت او داخل نیست و هر دو با مرتی و فعل اوست در هر دو حالت مثاب و مابور است اینست معنی سخن آن
 عارف که گفته است اگر هست غم نیست و اگر نیست غم نیست چون برای نفس و خواست آنرا دخل نباشد غم و
 اندوه نیست برای چه باشد این همه محنت و اندوه از مراحمات نفس است معنی کریمه الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم
 ولا هم یحزنون الذین آمنوا و کانوا یقنون هم اینست فان قیل کیف اخلقت القلوب بالذواب پس اگر گفته شود
 و سوال کرده شود که چگونه ذکر کردی تو قول بواب و اذن حق تعالی لمن هو فی المقام الاکبر الذی
 ذکرته هر کسی را که آن در مقامی بزرگتر است که ذکر کردی تو انرا من آنکه اذخل فی زمرة الابدال و
 القارین مقام اکبر است که آن کس در آورده شد در گروه ابدال و عارفان المقبول منهم پذیرفته شده
 آن کس از جمله ایشان و بعضی نسخ فیه القاریین عن الخلق و الا نفس ابدال و عارفان که صفت
 ایشان اینست که نیست و قال انداز خلق و نفسهای خود و الا هویه و الاراده و از هواها و خواستهها و
 المخطوطه و الامانی و تصبیها و آرزوهای و الا غراض علی الاعمال و قالی انداز طلب عوضها بر عملها و در دنیا
 و آخرت الذین یرون جمیع طاعاتهم و عباداتهم فی الاصل الله ان کسانیکه می بینند و میدانند همه
 طاعتها و عبادتها و هر فعلی پیدا شده از خدا و نعمة و رحمة و توفیق و تیسیر آینه و می بیند طاعات و
 عبادت خود را نیکویی و مهربانی و مکارگی سبب مقصود و آسان گردانیدن از خدای عزوجل یعنی میدانند که همه بتوفیق و
 تیسیر است و ختمی است که بجز فضل و کرم و رحمت خود بر ایشان افاضه و انعام کرده چه بر چه است از اسباب و آلات قصد
 و قدرت همه بخلق اوست و ایشان را در آنجا قدرتی و تاثیری نه و یعتقدون انهم عبید الله
 و اعتقاد می کنند که ایشان بندگان خدا اند عزوجل و العبد لا یستحق علی امولاة حقاً
 و بنده استحقاق ندارد و بندگان را خود بخود هیچ حقی را که لازم باشد بروی اذ هو بر قبته و حرکاته
 و سکناته و آسایشه زیرا که بنده بکرم و اندک خلقکم و ما تعلمون بذات خود و جنبشهای خود و ارجاعها
 خود و همه کارهای خود ملتزم و ملوکانه است هر خداوند کار خود را از ان خود هیچ نی و چون هیچ چیز از بنده نباشد و هیچ

اینست معنی سخن آن
 عارف که گفته است
 اگر هست غم نیست
 و اگر نیست غم نیست
 چون برای نفس
 و خواست آنرا
 دخل نباشد
 غم و اندوه
 نیست برای
 چه باشد این
 همه محنت و
 اندوه از
 مراحمات
 نفس است
 معنی کریمه
 الا ان اولیاء
 الله لا خوف
 علیهم ولا
 هم یحزنون

سبب و آلات و قدرت همه بخلق اوست

شیر خوار است که نیست جنبش و روی و مصالحها نفس خود و هو مدلل بفضل الله و آن بچه شیر خوار
 بنانو نعمت داشته شده است بفرق کرم خدای عزوجل و رزقه الداء علی یدئ والدائی و بر رزق
 که ریزنده است بروی برود و دست مادر و پدر و دیگر کار تعالی بدو و مادر و بر روی مهربان ساخته و تکفل و
 رزق اویند و چنانچه طفل رضیع نرسیده و اختیار ندارد و پروردگار تعالی بدو و مادر و بر روی مهربان ساخته و تکفل و
 گردانیده است بچنین فانی چون از مصالح نفس و طلب حظوظ خود برآمد لطف و کرم الهی تربیت او میکند مشمول رافق
 رحمت خود گرداند چنانکه میفرماید فَلَمَّا سَلَبَ عَنْهُ مَصْلَاحَ نَفْسِهِ پس هرگاه که برود و پروردگار تعالی و بر طرف گرداند
 از فانی مصالحهای نفس و بر اعطف قلوب الخلق علیه مهربان گردانید و لها می خلق را بروی و او جده رحمة و شفقتی فی
 القلوب و پیدا گردانید بچنانچه مهربانی خود را برای وی در دلهای کمال احدی رحمة تا آنکه یکی از خلق جنبش و
 مهربانی میکند او را و بتعطف علیه میل میکند بروی و دیگر رحمة و نیکی و احسان میکند او را و فکذا الکمل و فان
 عما سوی الله پس بچنین مهربانی را از هر چه جز خداست عزوجل الذی لا یحرکه غیر امره آن کس که
 نبی جنبانند او را جز امر خدای عزوجل اگر در مرتبه تقوی و اتباع شریعت است او فعلیه یا جز فعل و ارادت
 وی جل و علما اگر در مرتبه ولایت و اطاعت بر حقیقت رسیده است مواصل بفضل الله پیونیده کرده و صلوة
 و مهربانی ننوده شده است بفضل خدای عزوجل دنیا و آخرت مدلل کفیهما بنانو نعمت
 داشته شده است در دنیا و آخرت مدد فیه عنه الا ذللی دور گردانیده شده است از وی آزار و هر چه
 مکروه است متوکل گرفته شده است کار او بفضل حق و کرم وی قال گفته است خدای عزوجل و امر کرده است
 بحسب خود صلی الله علیه و سلم که بگوید یا عتقاد کند که ان ولی الله الذی نزل الکتاب بدینیکه دوست
 من و یاری و یار من و بر لطف و کرم خود کار گیرنده من خدای است که فرود فرستاده است قرآن که در وی تعلیم و هدایت
 من کرده است در همه کارهای دنیا و آخرت و هو یتولی الصالحین و وی تعالی دوست میدارد صالحان را و بر لطف خود
 می گیرد همه کارهای ایشان را ایشانرا اَمَقَالَةُ الثَّانِيَّةُ وَالْخَمْسُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

إِنَّمَا يَسْتَلِي اللَّهُ طَائِفَةً مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ أَجَابَتْ مِنْ أَهْلِ الْوَكَايَةِ وَالْمَعْرِفَةِ بِتَمَلُّي نَحْيٍ كَرْدَانْدَانْدَقَا
 گروهی از مسلمانان را که دوستان اویند از خدا و این ولایت و معرفت لایزال و صحرای بلاء را
 السَّوَالِ مکرر برای آنکه بازگرداند ایشان را بوسیله بلا بسوی سوال کردن و درخواستن از جناب وی تعالی
 فَيُحِبُّ سَوَالَهُمْ دُوسْت مِیدارد و پرورگار تعالی سوال کردن ایشان را از جهت دوست داشتن
 دُوسْت تَوَجُّه و اقبال دُوسْت را بوی و سخن کردن و راز و دل گفتن بوی و نیز وی تعالی رحیم و کریم است
 و کریم را خوش آید سوال محتاجان از وی تا بداند ایشان را هر چه خواهند از حاجات و گفته اند که رحمان آنست که
 اگر از وی سوال کنند بدهد و رحیم آنکه اگر سوال نکنند و خشم آید فَاذْأَسْأَلُوا بِحُبِّ اِجَابَتِهِمْ
 چون سوال و دعا کنند دُوسْت مِیدارد و پاسخ دادن ایشان را و قبول کردن و عطا نمودن سؤل ایشان را
 لِيُعْطِيَ الْكَرَمَ وَالْجُودَ حَقَّهُمَا تا بداند صفت کریم وجود را که حقیقت آن مخصوص بذات کامل الصفا
 دُوسْت حق این دو صفت را که اجابت و عطاست لَانَهُمَا لِيَطْلُبَا بِهِ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَ سَوَالِ الْمُؤْمِنِ
 بِالْاِجَابَةِ زیرا که این دو صفت باز هست میکنند پروردگار تعالی را نزد سوال و طلب آوردن
 مؤمن با اجابت و قبول دعا و افاضه عطا یعنی مقتضای کریم وجود نیست که گدایان سوال میکنند تا اثر آن
 بنظر آید پس وی جوید میگوید گدایان ضعاف و بچو خوبان کاینه چون صاف روی خوبان را آینه زیبا شود
 روی احسان از گدایان پیدا شود و با آنکه اسی طالب بیا جو و محتاج گدایان چون گدای پس گدایان
 آینه جو و حقد و آنکه با حقد نور مطلقند و صفات خدا و کلام او را در حضرت و معجال
 سخن و میدان شفاعت فراخ است و در حقیقت خود بخود در سخن است و خود از خود شفاعت می نماید
 تعالی شانه و حدیث آمده است که سورۃ تبارک الذی بیده الملك مطالبه می کند حضرت صمدیت را
 بخشدین گنایان خوانند خود را و میگویند که اگر او را نه می بخشی مرا از کتاب خود بیرون کن الحدیث
 و دُوسْت داشتن حضرت حق سوال را از بنده خاص خود بجا نیست که گاهی توقف میکنند در اجابت وی

صفت رحمان و رحیم
 حضرت رحمان و رحیم

زود نمی دهد مطلب او را تا بسیار شهنود و عا و سوال او را مستثنوی عالم او را ناله ها
 خوش آیدش و از دلو عالم ناله و غم بایش و ناخوشش او خوش بود بر جان من و دل فدای یار دل
 رنجان من و در خبر آمده است که جبریل بدرگاه عزت گوید خداوند فلان بنده تو حاجتی میخواهد حاجت او را قضا
 کن فرمان آید بگذار بنده مرا که سوال کند که من دوست میدارم که شبنوم آواز او را در حقیقت توقف و در
 اجابت نیست اجابت حاصل است که گفت قبول کردم اعطا مسؤل و بر بستن مقصود و در گره طالب
 موقوف وقت و گیر است که صلاح دید و آنست گویا اشارت باینمخی کرده میفرماید و قد تحصل
 الاجابة و گاهی حاصل میگردد اجابت و کما تحصل النقد و النقد و حاصل نمی گردد و دادن
 مقصود بالفعل لغوی القدر از جهت باز داشتن و منع کردن تقدیر الهی است که حصول آن در وقت معین
 رفته است لا علی وجه عدم الاجابة و الحزمان نه بر وجه قبول نکردن و اراوت حرمان از
 از اجابت و نیز باشد که صلاح وقت در تاخیر باشد و ذوق تضرع و تذلل و نیاز و مناجات و لذت نشستن و
 شنیدن را بدرگاه کار سازی نیاز بیشتر از حصول مقصود باشد و شاید که ذخیره گردانیدن از بر سر روز
 آخرت که افتقار و احتیاج در آنجا بیشتر است بهتر بود و نیز وعده اجابت مطلق است که فرموده و عوسنی
 انجب لکم و مقید بوقت دعا و خواهش بنده نه و وی تعالی ضامن شده است اجابت را در وقتی که خواهد
 بر وجهی که خواهد نه در آن وقت که بنده خواهد که بر وجهیکه وی خواهد و گذاشتن حق تعالی آنرا بر اختیار خود نه با اختیار
 بنده عین صلاح اوست که وی نادانست نمیداند که صلاح وی چیست و در چیست و گاهی اجابت باعطای
 مثل مسؤل بود که صلاح است بحال سائل مثلاً دینقانی در حضرت سلطان آید و اسپ تازی طلبد و سلطان بگوید
 گا و زراعت عطا کند بگویند که سلطان اجابت او نکرد و در بهترین آنچه خواست و گاهی اجابت ببارگروانیدن
 بدی مانند آنچه طلب کرد و نیز باشد و تمامه این معانی احادیث وارد شده و اگر فرضاً اجابت نکنند نیز شاید و بنده را
 بدان راضی باید بود و بیست پس و عا یا کان زیانت و وبال انکم می شنود نشان ذوالجلال و

در جبریل قضا حاجت سالان ۱۲

دی تعالی ضامن شده است اجابت و عار ۱۲

و تحقیق آنست که دعا عبودیتی است که نزد نزول بلا یا خوف نزول آن بنده بدان ماسور است چنانکه بنابر
روزه نزد دخول وقت آن بی اجاب و الزام و قبول و اجابت آن در اختیار پروردگار تعالی است و عباد
کریم بدان رفته و وعده او صادق اما بروحی که مختار است و صلاح بنده در آن است که دعا باید کرد و
اجابت و قبول آن بحق باید گذشت بمیت ای انمی دست از دعا کردن مدارد با اجابت بار
اویت چه کاره و اگر ساکت نشیند و بعلم و تقدیر وی اکتفا نماید و ادب و رزوان نیز مقامی است عالی
ای دل صبور باشد که در بارگاه دوست x خاموشی تو عرض تمنای دیگر است x و اگر بذكر حق مشغول
و بوسیلۀ دعا دست نزد تعالی تراز همه است و مقربان درگاه را که مزاج شناسان وقت اند احوال
مختلف است در هر حالی و هر وقتی آنچه لایق و مناسب باشد میکنند و گفته اند که علم وقت هم در وقت حاصل
و الله اعلم و سخن درین باب در رسالۀ تسلیم المصاب وافی ترازین کرده شده است از اینجا باید جست
فَلْيَتَذَكَّرِ الْعَبْدُ عِنْدَ نَزْوِلِ الْبَلَاءِ بِسَبِّ بَابِ كَرَامَةٍ وَ رَزْوَانَةٍ وَ نَزْوِلِ الْبَلَاءِ وَ لِيَقْتَرِحَ عَنْ
ذُنُوبِهِ وَ بَابِ كَرَامَةٍ كَمَا وَشَّ كُنْزًا بَانَ خَوْذَهُ وَ قَدْ وَشَّ فِي تَرْكِ الْأَمْرِ وَ إِنْ كُنَّا بِالْمَنَافِعِ
وَمَا كَرَدْنَا فَرَمُودِي حَقِّ وَ كَرَدْنَا فَرَمُودِي أَوْ وَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ انْجَبَ سَبِّ بَابِ
از گناهان و آنچه ناپید است یعنی گناهان بیرونی و درونی و المنازعة فی القدر و از کشاکش کردن
در تقدیر پروردگار تعالی و گفتن که چون شد و چرا شد که این نیز گناهی عظیم است و خود اگر بطریق رود
اعتراض باشد کفر است و اگر بطریق عادت و مسأله و عدم احتیاط بود و نزو این قوم این نیز گناه است
و شرک و دعوی هستی است بمیت مزین چون و چرا دم که بنده مقبل x قبول کرد بجان هر سخن که
جانان گفت x اِذَا الْغَالِبُ عَلَيْهِ اِنَّمَا يَسْتَلِي بِذَلِكَ مُقَابَلَةً زِيرَا كَثُرَتْ اَنْتَ كَمَا هَلَاكَ اَنْتَ نَمِي شَوْ
بنده به بلا می مگردد در مقابلت گناه او و معاقبت بران پس باید که توبه کند و انابت بجناب
حق نماید تا آن بلا از وی کشاده شود و بر طرف گردد و فَإِنْ اِنْكَشَفَ الْبَلَاءُ بِسَبِّ اِنْكَشَفَ الْبَلَاءُ يَافَتْ

بلا و بد رفت خوب شد و مقصود حاصل گشت و اِذَا فَلَاحُكَ لِي الدُّعَاءُ وَالتَّضَرُّعُ وَالاَعْتِدَارُ وَاگر
نمکشاد و نه رفت پس باید که میل کند و روی آورد بسوی دعا و خواری و زاری و عذرخواهی فَيُجِيبُ السَّوَالُ بِ
همیشه دعا و سوال را بر وجه عبودیت و تمثال امر که فرموده است و عا کنید و بخوابید بطریق قرار از بلا و عتقاد
علیت دعا و اجابت را بِجَوَازِ أَنْ يَكُونَ ابْتِلَاءٌ لَيْسَ أَلَهُ مِنْ جِهَتِ رَوَابُودِ أَنْكَ بَاشَدُ كَرْتَارِ خُشَن
اوی به بلا از برای آنکه تا سوال کند و بخوابد و لَا يَتَهَمُهُ لَتَاخِيرِ الْاِجَابَةِ وَ تَهْمَتِ نَهْنَدِ بَخْدِ
و تو هم نکند اسناد آنچه نه لائق و نگاه صمدیت اوست از جمل و نسیان و بخل و سفته کما بَيَّنَّا
چنانچه بیان کردیم که تاخیر دعا از جهت عدم اجابت و حرمان نیست بلکه بسبب دیگر حکمتها می دیگر است
الْمَقَالَةُ الثَّالِثَةُ وَالْخَمْسُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَطْلُبُوا مِنْ اللَّهِ الرِّضَا
بِالْقَضَاءِ وَبِجَوَابِهِ اِنْ خَدَاكَ رَاضٍ دَارِدُ بَقَضَائِي خُودُ و دورد و اورد از سخط و اعراض و نزاع او الْقَضَاءُ
فِي فِعْلِ الْمَوْلَى يَا بَخْوَاهِدُ فَا لِي شَدْنِ رَاوَر كَا رَحَدَاوَنَدُ تَعَالَى تَا فَا لِي وَ عِيسِي وَ مَضَحَلْ كِرَوَانَدُ وَ فِعْلِ وَا رَاوَر خُودُ
و این مقام عالی تر است از رضا که در وی شوب وجود و هستی است اگر چه در وی نیز قضا از صفات بشریت و هدیه
اختیار است اما در اینجا قضا و عدم صرف نیستی خالص است لَا تَهْ هُوَ الْرَّاحَةُ الْكُبْرَى زِيرَا كَرَضَا
بِقَضَا آسایش بزرگتر از جمیع آسایشها است و خلاف آن قطعاً آسایش و راحت نیست رِبَاعِي
عَمْرِي لِي كَامِ دَلْ شَتَا بَانِ بُو دَم * اَنْدَرْدِه جُوبِي قَا فَر سُو دَم * ویدم که در آن بجز پریشانی نیست
و ست از همه بازو شتم آسودم * وَالْجَنَّةُ الْعَالِيَةُ الْمُنْفَرِدَةُ فِي الدُّنْيَا و این رضا و قضا بهشت
بمنده ممتاز در دنیا است وَ هُوَ بَابُ اللَّهِ الْكَبَرُ و اوست در آمدن بدگاه قرب بزرگتر از همه در
وَعَلَّتْ حُبِّيَّةُ اللَّهِ لِعَبْدِ الْمُؤْمِنِ وَ سَبَبُ وِشْتَن خُدَايَتَعَالَى مَرْبُودُ مُسْلِمَانِ خُودِ زِيرَا كَرَضَا
بمنده از مولی تعالی و قمار و فعل او از غایت محبت بنده است مرا و را و جزای آن محبت وی تعالی است مَرْبُودُ
چیز کس و ست و اورد و دوست دارد و چنانکه کریم علی علیه السلام الا الاحسان اشارت بدانست

الْمَقَالَةُ الثَّالِثَةُ وَالْخَمْسُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَعَلَّتْ حُبِّيَّةُ اللَّهِ لِعَبْدِ الْمُؤْمِنِ وَ سَبَبُ وِشْتَن خُدَايَتَعَالَى مَرْبُودُ مُسْلِمَانِ خُودِ زِيرَا كَرَضَا

و گفته اند که از صفات بنده هیچ صفتی نیست که در مقابله آن صفتی از حق باشد الا ذکر و محبت که چون بنده خدا را یاد کرد خدا او را نیز یاد کند چون دوست داشت او را و نیز دوست دارد و فاذا ذکر و نی اذکر کم و بحکم و بحیث و لیل آنست و در محبت سبق از انجانیست که سبب جذب بنده است و چون منجذب شد محب شد و چون محب شد و اگر شد و چون و اگر شد بگوید فَمَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ تَعَالَى لَجَدُّ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَ لَا فِي الْآخِرَةِ پس کسی که دوست دارد او را خدای تعالی عذاب نکند او را نه در دنیا و نه در آخرت و لیکن آنست که هر دو نصاری و دعوی محبت کردند و گفتند نحن انبیاء الله و احبائه در رد و البطلان دعوی ایشان آمده که قل فلم یعدکم الله بئذکم یعنی اگر حال اینست پس چرا عذاب میکند شما را خدای تعالی برگناهای شما از بنجای معلوم شد که دوستی بعذاب جمع نکرد و پس چون بنده که راضی است بقضای حق محبوب حق است او را عذاب نبود و خود عذاب الم و اذراست و چون وی همه تسلیم شد الم و آزار از کجا بود و بیت قاورمی بر چه میخواستی بجز آزار من و زانکه گشت شیر بر فرقم تهنی آزار نیست فَإِنَّهُ لَ لِلْحَقِّ بِاللَّهِ در رضا و قنای پیوستن است بجناب قیس حق غر و جل و الوصول الیه و رسیدنست بدرگاه وی وَالَا تَسْأَلُهُ و آرام گرفتن است بندگی وی چه رضا و قنای ناظر اند در اتفاق و اتحاد و پیوستن یکی بدیگر و رسیدن بدیگر و انس لازم آنست جدائی و دوری و وحشت از مخالفت و دوری خیر و در حال بخت مشغول باشید وَلَا يَسْتَغْلَوْا بطلب حفظ و مشغول نشوید بطلب خیر و نصیبهای نفس و اقسام کم تقسم و قسمت و بهره با و بخششها که قسمت کرده نشده یا قسمت کرده شده است حاصل خطاب آنست آنچه نصیب و قسمت شماست بطلب هیچ کدام مشغول نشوید و مشغولی بآن از مشغولی بجد باز نماند فان كانت کم تقسم پس اگر هست که قسمت کرده نشده است فَالَا يَسْتَغَالُ بِطَلِبِهَا حَقٌّ وَ رَعُونَهُ وَ جِهَالَهُ پس اشتغال بطلب آن اقسام بی خردی و کولی و سبکی و نادانی است چه رسیدن آن ممکن نیست پس طلب آن از قبیل طلب محال باشد و هو اشد العقوبات و انگندن در طلب آنچه قسمت نکرده نشده است

سخت ترین عذابهاست که مائیل چنانچه گفته شده است مِنْ أَشَدِّ الْعُقُوبَاتِ طَلِبُ مَا لَمْ يَمُرَّ
 از سخت ترین عذابها طلب کردن چیزیست که قسمت کرده نشده است آن چیز درازل یعنی دست قدرت
 ازل از قسمت نکرده است وَإِنْ كَانَتْ مَقْسُومًا وَآگرا باشد قسمت کرده شده فغی الاشتغال
 بقتل شرک و غیره پس در مشغول شدن بطلب آن از نماز شدن و از مندر شدن است
 و شره و حرص هر دو بیک معنی است و مقصود تاکید است وَ شَرِّكَ فِي بَابِ الْعِبَادَةِ وَالْمُحِبَّةِ وَالْحَقِيقَةِ
 و شرکست در باب عبادت و محبت و حقیقت یعنی آنچه حق تعالی بر او وی نهاده و قسمت کرده است
 بطلب کردن آن گویا دعوی می کنند من پیدا میکنم آنرا و این خلاف عبادت و شرک در ربوبیت است
 و مطلوب محبوب میباشد پس طلب کردن محبت داشتن است و مقتضای شهود حقیقت آنست که ماسوا
 را طلب ندارد و شرک نگراند چنانچه میفرمایند که لَا تَأْتُوا اللَّهَ بَعَثَ فِيهِ بِرَأْسِهِ شَرِّكَ لَمْ يَأْتِ
 مشغول شدن بغير خدا و طلب کردن آنرا شرک است وَ طَالِبُ الْخَطِّ لَيْسَ بِصَادِقٍ فِي مُحَبَّتِهِ وَ
 وَلَا يَتِمُّ وَ طَلِبُ كُنْتَهُ خَطِّ وَ نَصِيبُ نَفْسٍ رَاسِتٍ كُونِيَّتٍ دَر دَعْوَى مُحَبَّتِ حَقِّ وَ یاری دادن او را
 فَمَنْ اخْتَارَ مَعَ اللَّهِ غَيْرَهُ فَهُوَ كَذَّابٌ پس کسیکه برگزیند با خدا جزا و را پس آنکس دروغ گو است
 در دعوی محبت و طَالِبُ الْعَوَضِ عَلَى عَمَلِهِ غَيْرُ مُخْلِصٍ وَ خواهنده عوض بر عمل خود صاحب
 حقیقت اخلاص در عمل نیست وَإِنَّمَا الْمُخْلِصُ مِنْ عَبْدٍ اللَّهُ لِيُعْطِيَ الرَّبُّوِيَّةَ حَقَّهَا مُخْلِصٌ حَقِيقَةً
 و صادق در اخلاص نیست مگر آنکه پرستید خدا را بجهت آنکه بدد صفت ربوبیت را حق و سه پیر ربوبیت
 اقتضای آن میکند که محبوب عبادت رب کند یعنی آنکه یَعْبُدُكَ لِلْمِلْكِيَّةِ وَالْحَقِيقَةِ عبادت کند
 حق را از جهت مالک بودن و سزاوار بودن او و عبادت را لَانِ الْحَقِّ عَزَّ وَجَلَّ يَمْلِكُهُ زَبْرًا خَالِدًا
 مالک است بنده را و لِيَسْتَحِقَّ عَلَيْهِ الْعَمَلُ وَالطَّاعَةُ لَهُ وَ حق ثابت دارد بر او عمل کردن و فرمانبرداری
 را و رَأَى جَمِيعَةً لَهُ زَبْرًا که همه چیز بنده مرعوب سجانه و تعالی است بِحَرَكَاتِهِمْ وَ سَكَاتِهِمْ وَ

سخت ترین عذابها طلب کردن چیزیست آنچه قسمت نباشد ۱۲

مشغول شدن بغير خدا شرک است ۱۲

وَسَائِرِ الْكَسَائِبِ بِجَنَشَمَائِ بِنْدِهِ وَأَرَامَائِ اَوْ وَهْمِ سَبَائِ وِكَارِ بَرِّ اَوْ وَالْعَبْدُ وَمَا مَلَكَ لَوْ كَا
وَبِنْدِهِ وَبِرْ حَيْرِ كَيْفَ لِنَظَائِرِ بِنْدِهِ اَوْ دُرُوسِ دَارِ وَحَقِيقَتِ خَدَاوند اَوْ رَاسِ وِیَلَكِ اَوْ سِ
كَيْفَ جَكُونِ بِهَمِ سَبَائِ وِكَارِ بِنْدِهِ اَوْ لَوْ لِي تَعَالَى نَبَاشِدُ وَقَدْ بَلَّيْنَا فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ وَحَالِ اَنَكِهْ بِحَقِيقِ
بَيَانِ كَرِيمِ وَرِجْدِ اَزْ كِتَابِ اِنَّ الْعِبَادَاتِ بِاسْرِهَا لِنِعْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ بِرِسْتِ عِبَادَتِهَا كِهْ بِنْدِهِ سَكِنْدِ
بِهَمِّ اَنْ نِعْمَتِ اِسْتِ اَزْ جَانِبِ خَدَائِ عَزَّوَجَلَّ وَفَضْلُ مِنْهُ عَلٰی عَبْدِهِ وَفَرْوَانِ كَرَمِ اِسْتِ اَزْ وِی
تَعَالَى اِبْرِنْدِ خُودِ وَفَقَّاهُ لَهَا زِيَرَكِهْ تَوْفِيقِ دَاوِدِ اِسْتِ بِنْدِهِ اِنْ وَاَقْدَرَكِهْ عَلَیْهَا وَفَاوَرِ
اَكْرَدَانِ اِوَرِ اِبْرَانِ وَچُونِ عِبَادَتِهَا بِهَمِّ نِعْمَتِ اِسْتِ عَوْضِ طَلَبِ اِنْ مَعْقُولِ اِسْتِ نَدَارِ وَفَا شَتِغَالَهُ
بِالشُّكْرِ بِهْ خَيْرِ وَاَوَّلِ اِسْتِ مَشْغُولِ بُونِ بِنْدِهِ اِبْعَادِهَا بِقَصْدِ شُكْرِ اَرْسِ مَرْسُورِ وِكَارِ خُودِ اِبْتِهَرِ
سَرِ اَوَرِ اِسْتِ مِّنْ طَلَبِهِ مِنْهُ الْاَعْوَاضُ وَالْجَزَاءُ عَلَیْهَا اَزْ طَلَبِ كَرْدَنِ وِسْ اَنْزِ وِیَلَكِ وِیَلَكِ
خُوضِ اَرْ اَوْ جَزِ اِبْرِ اِبْرِ عِبَادَتِهَا وَبِنُورِ وَطِيفَةِ شُكْرِ تَحَامُّ نِسْتِ وِسَاسِلَةِ اَنْ مَشْغُولِ اِسْتِ اِبْعَادِهَا بِهَمِّ نِعْمَتِهَا
حَقِ اِسْتِ شُكْرِ اِبْرَانِ عِبَادَتِهَا وَبِکَرِ وَاَجِبِ نِعْمَتِهَا وَبِکَرِ نِزَامِ حُكْمِ دَارِ وِیَلَكِ مَشْهُورِ اِسْتِ وِخُودِ وِجُودِ بِنْدِهِ
نِعْمَتِ اِسْتِ كِهْ بِهَمِّ نِعْمَتِهَا مَتَضَرَّعِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ
بِسْتِ مِّنْ شُكْرِ چُونِ كَنَمِ كِهْ بِهَمِّ نِعْمَتِ تَوَامِ نِعْمَتِ جَكُونِ شُكْرِ كُنْدِ بِرِ زَبَانِ خُودِ اِسْتِ وَاَكْرَحِ وِیَلَكِ
حَقِيقَتِ اَخْلَاصِ وِرْعَايَتِ صِدْقِ وِرَانِ تَرْكِ اِعْرَاضِ وَاَعْوَاضِ دُنْيَا وَاٰخِرَتِ مَعْتَبَرِ اِسْتِ وِلَكِ اِسْتِ اِسْتِ
اَخْلَاصِ وِیَلَكِ اِسْتِ تَرْكِ اِعْرَاضِ وِیَلَكِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ
وِرْقِيقِ اِسْتِ وِتَحْذِیرِ اِنْمَانِ مِی فَرَايِنْدِ شَتَمِ كَيْفَ لَشَتِغَلِ لَطَلَبِ اَلْحُطُوطِ اِسْتِ چُونِ مَشْغُولِ مِشْغُولِ
اِسْ طَالِبِ حَقِ بَخْوِاسْتِنِ حُطُوطِ نَفْسِ وِرُونِ اِسْتِ وَقَدْ تَرَى خَلْقًا كَثِيرًا وَحَالِ اَنَكِهْ مِی مِی
مَرُومِ سَبَائِ رَا اَكْثَرِ اَلْحُطُوطِ عِنْدَهُ هَمِّ چِنْدِ اَنَكِهْ سَبَائِ شُودِ حُطُوطِ وِنِیَا اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ
وَلَوْ اَكْثَرِ تَتَابَعَتِ الدَّائِمَاتِ وَالنِّعَمِ وَالْاَقْسَامِ اِلَيْهِمْ وِیَلَكِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ

رَیَحْرَ وَتَرَکْ کَرُونِ فَرَمُودِ بَایِ پَرُورِ دَکَرِ اِیْشَانِ فَلَمْ یَنَالُوْهُ اَیْسَ یَافِتْنَدَانِ اَقْسَامِ رَاکِ نِیْمَتِ
 اِیْشَانِ بُوَدِ وَخَرَجُوا مِنْ الدُّنْیَا مَقَالِیْسُ وِیَیرونِ آندِنْدازِ دُنْیَا مَقْلَسِ وِیَی نَوَاوِ خَالِیِ دِسْتِ
 لَا اِلٰی هُوَ لَا اِلٰی هُوَ لَا اِلٰی هُوَ لَا نَبِیَّ بَجَانِبِ اَعْنِیَا کَ تَمَتُّعِ شَدْنِیْمَتِ بَایِ دُنْیَا وِیَسْرَاعِ وَاَسَا لَیْسَ
 وَتَوَشُّهْ بَرایِ اَخِرَتِ نِیْزِ بَرُوشْتَنِ وِنِ بَایِ فِقْرِ اَکِ صَبْرِ وِیَسْکُونَتِ وِرِزِ یَدِنْدِ وِیَ رَاحَتِ وَاَسَا لَیْسَ یَدِنْدِ
 وِیَطَاعَتِ وِیَعْبَادَتِ پَرُورِ دَکَرِ تَعَالٰی بَرِکَزِ یَدِنْدِ خَیْرَ الدُّنْیَا وَاَلْاٰخِرَةِ کَ گَوِیَدِ اِیْشَانِ اِنْدِ کَ شُکْرِ
 وَتَقْصَرَتِ سَیَّاسِ دَارِیِ کَرُونِ دِ پَرُورِ دَکَرِ خُورِ اَفِیْمَا قَسَمَ لَهُمْ فِی اَقْسَامِ مِیْمِ وِیَنِچِ قِسْمَتِ کَرِ
 اِیْشَانِ رَا وَا دَا زِ نَصِیْبِ بَایِ اِیْشَانِ فَاسْتَعَا لُوْا بِهَا عَلٰی طَاعَةِ پَسِ یَارِیِ مِی بَسْتَنْدِ وِیَمُودِ
 مِی طَلِبِیْدِنْدِ بَایِ اَقْسَامِ بَرِطَاعَتِ پَرُورِ دَکَرِ وِمَا نَا لُوْا مَا طَلِبُوْا مِنْ اَقْسَامِ غَیْرِ هِمْ وَنِیْمَتِ دِ یَافِتِنْدِ
 اِنِچِ طَلِبِ کَرُونْدِ اَزِ اَقْسَامِ وِیْکِرَانِ اِنِچِ یَافِتِنْدِ قَدَرِ اَنْرَا شِ نَا خُشْتَنْدِ وَاِنِچِ یَافِتِنْدِ عِسْمِ خُورِ اَدِرِ
 طَلِبِ اَنِ ضَالِعِ کَرُونْدِ بِلِ ضَیْعُوْا دُنْیَا هِمْ وَاَحِیْرَتِ هِمْ بَلْکَ هَلَاکِ کَرُونْدِ دُنْیَا وَاَخِرَتِ خُورِ
 فَهَمْ اَشْرَ الْخَلِیْقَةِ پَسِ اِیْشَانِ بَدِ تَرِیْنِ خَلْقِ اِنْدِ وَاَحْجَلُوْهُمُ وِنَاوَانِ تَرِیْنِ خَلْقِ اِنْدِ وَاَحْمَقِ هِمْ
 وِیْخَرِ وِیْکُولِ تَرِیْنِ خَلْقِ دِ خَسِرَتِ عَقْلِ وِیَبْصِیْرَتِ وِیْکِیْنِیْنِ تَرِیْنِ خَلْقِ دِ زِ رُویِ عَقْلِ وِیَبْنِیَانِیْ دِلِ
 کَ حَقِیْقَتِ کَارِ رَا دِ یَافِتِنْدِ وِنِ اِنْسَتِنْدِ وِیَ رَیْ بَایِ نِیْکِ نَکَرُونْدِ وِیَ دُنْیَا وَاَخِرَتِ خُورِ اَضَالِعِ کَرِ وَاِنِیْدِنْدِ
 قَلُوا لَهُمْ رَضُوا بِالْقَضَاءِ پَسِ اَکَرِیِ بُوَدِ اِنِکَ اِیْشَانِ خُشْتَنْدِ مِی شَدِ مِی بَقْضَا وِقَنَعُوا بِالْعَطَاءِ
 وِیْخُورِ سَنْدِ مِی شَدِنْدِ وِیَسَنْدِ کِی مِی کَرُونْدِ بَاوَهُ حَقِ وَاَحْسَنُوا طَاعَةَ الْمَوْلٰی وِیَنِیْکِ مِی کَرُونْدِ
 فَرْمَانِ بَرِ دَارِیِ خُدا وِنْدِ کَارِ اَلَا تَهْمُ اَقْسَامُهُمْ مِنَ الدُّنْیَا مِنْ غَیْرِ تَعَبٍ وَلَا عَنَاءٍ
 هَرَا نِیْمَتِ مِی آندِ نَصِیْبِ بَایِ اِیْشَانِ اِنِچِ رِیْجِ وِیَشَقَتِ وَاِنِچِ لُشْمِ نَقِلُوا اِلٰی جَوَارِ الْعِلٰی اَعْلٰی
 پِیْستَرِ بَرْدِ مِی شَدِنْدِ اَزِ دُنْیَا بَسُوْیِ هِمْسَا لَکِی وِقَرَبِ خُدَائِیِ بَلَنْدِ مَرْتَبِیْ بَلَنْدِ تَرِ اَزِ هِمِهْ فَوْجِدُ وَاَعِنْدَهُ
 کُلِّ عَمْرَادٍ وِیَمَنْعِیْ پَسِ مِی یَافِتِنْدِ نِزِ وِی تَعَالٰی هَرِ خَوَاسْتِ وِیَ رَا رِزُوْرِ اِیْسِ هِمِ دِیْنِ مِی شَدِ وِیْ هِمِ دُنْیَا

در دست یافت
غیب از کجای بود

المقالة الرابعة والخمسون

جَعَلَنَا اللَّهُ وَأَيُّكُمْ مَحْتَرِفٌ رَضًا بِالقَضَاءِ بَلَدًا وَنَحْنُ خَدَايَ تَعَالَى مَا رَأَوْا شَمَارًا أَوْ أَنْ كَسَا نَعْمَ رَضَى
شَدِيدَ نَقْضًا وَجَعَلَ سَوَالَهُ ذَلِكَ وَبَلَدًا نَدِيدَ سَوَالٍ وَطَلَبَ خُورًا رَضًا بِقَضَاءِ الْفَنَاءِ وَخُورًا
نَقْضًا وَفَعَلَ وَارَادَتْ نَحْنُ وَحِفْظُ الْحَالِ وَتَكَادُ اشْتَرَى مَالًا رَأَوْا حَالَهُ كَيْفَ بَاخِدًا وَارَادَتْ
مَحْفُوظًا بِاشْتَرَاؤِ صِهْرٍ مُشْرِكٍ وَبَدَا خَلَّتْ نَفْسٌ وَهِيَ أَوْ زَحْمَتِ اغْيَارُ وَالتَّوْفِيقُ لِمَا يَجِبُهُ وَيَرْضَى
وَدَرَجَاتُ تَوْفِيقٍ وَادْنِ حَقِّ مَرِئِشَانِ رَامِرٍ جِزْرِ رَاكِبٍ دُوسْتِ وَارَادَتْ رَاضٍ هِيَ اِزْنُ الْمَقَالَةِ
الرَّابِعَةُ وَالْخَمْسُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ فَلْيَعْلَمِ بِالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا
كَيْفَ خَوَابِ آخِرَتِ رُؤُوسَاتٍ وَدَرَجَاتٍ أُنْزِلَ بِرُؤْيٍ بِأَدْرَكِ كَرُونِ دُنْيَا وَنَفْسٌ وَبِغَيْبِ نَحْوِ دُرِّ شَهْوَاتِ
وَمَنْ أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى بِالزُّهْدِ فِي الْآخِرَةِ وَكَيْفَ خَوَابِ خَدَا رَاضًا وَفَرَّادٍ بِرُؤْيٍ بِأَدْرَكِ وَبِغَيْبِ
آخِرَتِ بِطَرِيقِ شَهْوَاتِ نَفْسٍ وَبِلِ وَذَاتِ تَعْلُقِ تَمَّتْ بِرُؤْيٍ فَمِنْ ذَلِكَ دُنْيَا كَيْفَ الْآخِرَةِ بِرُؤْيٍ تَرْكِ دُورِ بَكَدَارِ دُنْيَا
خُورًا زَجَرِ آخِرَتِ خُورًا خَيْرَتِهِ لُورِيَّاهُ وَبَكَدَارِ وَآخِرَتِ رَاكِبِ زَجَرِ مَحَبَّتِ بِرُؤْيٍ وَكَارِ خُورًا وَفَرَّادٍ بِرُؤْيٍ تَرْكِ دُورِ
مَنْطِقِ بِرُؤْيٍ وَكَارِ مَسْتَقَرِّ مَحَبَّتِ أَوْ بُوْدُ مِلِّ دَلِ بِجَانِبِ دُورِ وَزَجَرِ كَفْتِ الْعَادِ بِغَرِيبِ فِي الدُّنْيَا الْعَادِ
غَرِيبِ فِي الْآخِرَةِ بِرُؤْيٍ رُؤْيٍ مَرُوءِ بِمَنْجَا سَتِ كَيْفَ دَلِ دِي وَزَجَرِ سَتِ جَانِبِ كَيْفَ بِجَاعَتِ بِنَشِيدِ سَتِ وَوَلِشِ بِجَانِبِ
وَكَيْفِ سَتِ بِرُؤْيٍ عَادِ كَيْفَ دَلِ مَحَبَّتِ بِآخِرَتِ كَرْجِ بِظَلَمِ دُرِّ دُنْيَا وَبِلِ دُنْيَا سَتِ حَقِيقَتِ وَرِشَانِ اِشْتَرَا بِرُؤْيٍ
هِيَ بِرِصْفَتِ غَرِيبِ سَتِ وَبِجَانِبِ دَلِ عَارِفِ چُونِ مَحَبَّتِ بِرُؤْيٍ مَسْتَقَرِّ بِرُؤْيٍ تَرْكِ دُورِ وَآخِرَتِ وَبِلِ آخِرَتِ
غَرِيبِ وَبِجَانِبِ سَتِ بِرُؤْيٍ هَرْگَزِ وَجُودِ حَاضِرِ غَرِيبِ شَفِيدِ مَنْ دُرِّ مِیَانِ جَمْعِ وَوَلِمْ جَا سَتِ دُورِ سَتِ
فَمَلَا أَمَّ فِي قَلْبِهِ شَهْوَاتُ مَنْ شَهْوَاتِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَنْ كَذَّ اِشْتَرَا بِرُؤْيٍ نَا اِنْكَ دُرِّ دَلِ طَالِبِ
خَوَاشِ وَبِجَانِبِ اِزْخَوَاشِ مَحَبَّتِ دُنْيَا وَفَرَّادِ مَرُوءِ هَايِ اِنْ بَاقِي سَتِ اَوْ طَلِبِ رَاحَةِ قَرْنِ
رَاحَتِهَا بِرُؤْيٍ رَاحَتِهَا اِزْخَوَاشِ اِزْخَوَاشِ دُنْيَا بِحَظِّ نَفْسِ وَتَمَقُّعِ بِتَمَقُّعِ دُنْيَا بِرُؤْيٍ شَهْوَاتِ
وَالَّذِي مِنْ سَاءِ اِلْاَشْيَاءِ اِنْ بَرَّ جِزْرِ اَمِنْ مَّا كُولِ وَمَشْرُوبِ وَمَلْبُوسِ وَمَنْكُوحِ

وَمَسْكُونٍ وَمَرْكُوبٍ وَوَلَايَةٍ وَرِيَاسَةٍ أَرَيْنَا شَيْئًا كَمَا هُوَ لَدَاتِ جِسْمَانِي وَنَفْسَانِي أُنْدَرِ وَطَبَقَةٍ
 فِي عِلْمٍ مِنْ فَنُونِ الْعِلْمِ وَدَرَجَةٍ وَتَرْقِي وَرَعْلِي أَرْكُونًا كُونِ عِلْمِهِ مِنَ الْفِقْهِ فَوْقَ الْعِبَادَةِ الْخَمْسِ
 اِنْفَقَهُ وَلَكِنْ زِيَادَهُ بِرَأْحَامِ عِبَادَتِهَا يَنْجِيكَ أَنْ تَمُرَّ بِهَا بِهَا نَهْ كَنْفَقَهُ
 ضَرْبِ مَرْفِقٍ رَاوِجَتِ دُنْيَا وَثَوْبِ أَنْ دَرَانِ مَخْلِي نَدَارِ دَوَانِ دَرْفَقِ مَتَجَرِّ وَخَوَابِدِ بُوَدِ كَهْ تَجَارَتِي وَغِيَالِ
 وَدُكْرِ تَعْلُقَاتِ كَهْ عِلْمِ حَلَالِ وَحَرَامِ دَرِخَانِ فَضْلِ نَدَارِ دَوْرِ وَآيَةِ الْحَدِيثِ وَرَوَايَتِ كَرُونِ احَاوِثِ
 بِطَرَقِ وَاسَانِدِ خِيَا نَكِهْ مَحْدَثَانِ كَنْفَقَهُ. وَقَرَاءَةُ الْقُرْآنِ بِرِوَايَةِ وَخَوَانِدِنِ قُرْآنِ بِرِوَايَتِهَا چَانَكِهْ
 قَرَاءِ دَارِنْدِ وَالْحَيُّ وَاللَّغَةُ وَالْفَصَاحَةُ وَالْبَلَاغَةُ وَعِلْمِ نَحْوِ لُغَتِ وَعِلْمِ مَعَالِي وَبَيَانِ كَهْ بَيَانِ
 فَصَاحَتِ وَبَلَاغَتِ مَيَكُنْدِ وَغَالِبًا عَدَمِ تَعَرُّضِ لِعِلْمِ كَلَامِ فَهْمَتِ آنَسْتِ كَهْ عَقَائِدِ اِنْضُرُورِيَّاتِ وَبِنِ اِنْ
 وَحُكْمِ عِبَادَاتِ خَمْسِ اِنْفَقَهُ دَارِنْدِ وَزَوَائِدِ وَبِكِرْ كَهْ كَلَامِ مَتَاخِرِينَ شَمْلِ اسْتِ بَرَانِ اِنْضُرُورِيَّاتِ اسْتِ كَهْ حَتَبَابِ
 اِزَانِ وَاجِبِ اسْتِ وَزَوَالِ الْفَقْرِ وَوُجُودِ الْغِنَاءِ وَدُورِ شَدْنِ وَرُوشِي وَبَافْتِ شَدْنِ تَوَانُكِرْ
 وَذَهَابِ الْبَيَّاتَةِ وَرَفْتِنِ بِلَا وَمَحْتِ وَجَمْعِ الْعَافِيَةِ وَآمَدِنِ تَدْرِشِي وَسَلَامَتِ وَفِي الْجُمْلَةِ
 اِنْكِشَافِ الضَّرِّ وَجَمْعِ النِّفْعِ وَبَحْلِ آنِ آنَسْتِ كَهْ تَامَحْتِ وَخَوَاشِشِ كَشَادِهْ شَدْنِ وَدُورِ شَدْنِ
 زِيَانِ وَرَسِيدِنِ سَوْدِ بِطَرِيقِ هَوَامِي نَفْسِ وَمَحْتِ دُنْيَا اِنْ هَرْ حِزْ وَهَرْ قِسْمِ كَهْ بَاشَدِ حَتِي اِنْ عِلُومِ دِينِ وَدُورِ
 طَالِبِ بَاقِي اسْتِ فَلَيْسَ بِزَاهِدٍ حَقًّا بِسِ نَيْتِ زَاهِدِ رَاسْتِ وَدُورِ اسْتِ لَآنْ كُلُّ وَاحِدٍ مِّنْ
 هَذِهِ الْأَشْيَاءِ زِيرَا كَهْ هَرْ كِي اِنْ خَيْرِ بَافِيهِ لَذَاةُ النَّفْسِ وَمُوَافَقَةُ الْهَوَى وَرَاحَةُ الطَّبْعِ
 وَرُوشِي مَجَالِ لَذَّتِ نَفْسِ وَشَهْوَتِ اَوِ وَمُوَافَقَتِ هَوَامِي نَفْسِ وَآسَافِشِ طَبْعِ اسْتِ وَحُبُّ لَهْ وَوُشْتِ
 وَاشْتِنِ اسْتِ مَرَانِهَارِ نَفْسِ وَطَبْعِ وَكُلُّ ذَالِكِ مِنَ الدُّنْيَا وَهَمَّةِ اَنْ اِنْ جَلَدِ دُنْيَا وَتَمَتُّعِ اَوِ اسْتِ
 وَفَاجِي حُبِّ الْبَقَاءِ فِيهَا وَازْجَلَدِ چِيزِ رَاسْتِ كَهْ دُورِ اسْتِ مِيدَارِ وَشَخْصِ زِيَسْتِنِ وَزَنَدِگَانِي كَرْدِنِ وَبَانَدِنِ
 بَآنِ چِيزِ اَوِ دُنْيَا وَبِحَصْلِ بِهِ السَّكُونِ وَالطَّسَانِيَّةِ إِلَيْهَا وَحَاصِلِ مَيَكُرْدِ دُورِ رَاسْتِ اِزَانِ اَرَامِ

وقرار بجانب دنیا فینبغی ان یجاءه لانی اخرج جمیع ذلک عن القلب پس باید وی منرد که کوشش کنند
 وقوت بکار بندد و مرد در بیرون آوردن محبت و تعلق همه آنها از دل و یا خد نفس به باز آن ذلک
 و قلعه لازم گیرد و مواخذ کند نفس را به دور کردن آن و برکندن پنج آن از زمین دل تا بشغول
 آن از ذکر حق غافل نگردد و گرفتار محبت نفس و دنیا نشود و الرضا بالعد و الا فلا پس لازم گیرد
 نفس را بخرسند بودن به نیستی و بی چیز بودن و الفقر الدائم و بدرویشی و محتاجی همیشه فلا یبقی
 فی قلبه من ذلک مقدار مقصود آیه پس باقی نماند و دل وی از محبت و لذت آن
 اندازه مکیدن خسته خراب و لیس و زهد فی الدنیا تا سوره و بی آمیزش و صاف گردد و زیاده
 بی رغبتی او در دنیا بپست دعوی زهد تو آن روز مسلم دارند که روی بر سر آن کوی و هشیار آلی
 هشیار آمدن از کوی دنیا این معنی دارد که مست و گرفتار محبت وی نشود و آید و نگردد و فاذا استقر له
 ذلک پس چون تمام گردد و درست آید زهد و دنیا و ترک لذت آن زالت الغموم و الا حزان
 من القلب و در گرد و غمها و اندوهها از دل و الکرب عن الحشا و دور گردد و اندوه سخت
 که دم باز گیرد و از درون تن و در بعضی نسخ عن الاشياء بلفظ جمع و جاءت التراحات و الطیب
 و الا کس بالله و باید آسایشها و خوشی و آرام ندگر خد او قرب وی عز و جل کما قال الشیخ
 چنانکه گفته است پیغمبر خدا صلعم الزهد فی الدنیا یریح القلب و الجسد زهد کردن در دنیا
 و ترک دادن آنرا آسایش می بخشد دل را و تن را یعنی ظاهر و باطن را مسرور و مخطوط بسیار و آسوده
 و خوش میگرداند فبما دام فی قلبه شیء من ذلک پس تا آنکه در دل وی چیزی از لذت نفس
 و موافقت هوا و راحت طبع است فالهموم و الغموم و الخوف و الوحل قائم فی القلب
 پس اندوهها و غمها و ترس و بیم از آفات و کمروهاست و است و در دل خوف و وحل هر دو یک معنی است
 یکی را بر نفس حمل کنند و دیگری را بر آفاق یا یکی را بر مال و دیگری را بر جان یا بر معلوم و مضمون

نیز که در دنیا ترک دادن آنرا بخشد
 ۱
 فرق بین خوف و وحل

یا برتر قرب و غیر مترقب و مانند آن تا متغایر افتد و الحیل لکن لازم که و فرو گذاشتن و نصرت ندادن
 حق تعالی لازم است هر قلب را سبب تعلق و به بدن و الحجاب عن الله عز وجل و قرینه متکاشف
 مکترا که و پرده از شهود حق و قرب وی تعالی سبب این تعلق وی سطر شوند و برهم نشینند است
 فلا ینکشف جمیع ذلک پس نمی کشاید و وونی شود این پرده یا الا بزوال حب الدنیا
 علی الکمال مگر بدور شدن دوستی دنیا تمام و قطع العلائق باثرها و سبب بدین پیوند با همه
 و هنوز این زهد در دنیا پسند نیست بلکه شتر نهد فی الاخره بعد از آن زهد کند و آخرت و ترک
 تعلق باطن را بدان فلا یطلب الدراجات و المنازل العالیات و الحور و الیوانات
 والدور و القصور و البساتین و المراكب و الحلل و الحلی و الماکل و المشارب
 پس نه طلبد و نخواهد بخت نفس و میل طبیعت باها و جاییهای بلند را و حور و ولدان و سراها و گوشه ها و باغها
 و مرکبها و حلها و زیورها و طعامها و شرابها و غیر ذلک و جز این نعمتها و چیزها مما اعد الله تعالی
 لعباده المؤمنین از آنچه آماده گردانیده است خدای تعالی مریدگان مؤمن خود را در بهشت فلا
 یطلب علی عملهم جزاء و اجر من الله عز وجل البتة پس طلب ندارد بر عمل خود پاداش را
 و فرود از خدای تعالی قطعا دنیا و الاخری نه در دنیا و نه در آخرت فیندین یجد الله پس درین
 هنگام می باید جزای خدای را عز وجل فیوفیه حساب به پس میدهد وی تعالی جزای عمل او را تمام و
 کمال و دنیا فضلا منه و رحمة از بهشت نکوئی کردن از خود و مهربانی نمودن فیقریه منه
 و یک پند پس نزدیک میگردد و او را از خود و بسیار نزدیک میگردد و نزدیک بیک معنی است
 و ذکر و لفظ مترادف درین کتاب شریف بسیار است یا هر یک را محمل و متعلق می باید پیدا کرد
 چنانچه در ترجمه و اکثر مواضع اشارت بآن کرده شده است یا محمول بر تاکید و مبالغه باشد و الله اعلم
 و تطف به و لطف می کند حق تعالی بوی و توفیق و عصمت می بخشد و یعرف الیه بالواقع

و کمال مشایخ و اولیای بدان مشغول بودند و ویرانیز رضی الله عنه در سهال بود از عاوم الهی و جز آن و منع از
 طلب بهشت و نعيم و درجات آن چنانچه در تحقیق صدق و اخلاص میگوید بنابر طریق طلب لذات و
 شهوات نفس است و الا چون امر شریعت بطلب آن و خواست آن و رغبت در آن واقع شده است
 ازین حیثیت مطلوب و مستحسن است و بالجمله آنچه با اتباع هوای نفس و محبت دنیاست مذموم است و آنچه بطلب
 امتثال امر و طلب رضای حق است محمود است و وطن برای تو گیرم سفر برای تو جویم خموش برای تو
 باشم سخن برای تو گویم و فوق آن رتبه فناست که در اراده حق و فعل وی اراده و فعل خود را گم کنند
 و همه اشیا را قوالب و منظار افعال حق ببینند و جز فعل او در نظر نشود و نماید و چشم بصیرت آنرا دریابد و
 از رویت قصد و ارادت خود را خود معتر اگر دد و تدبیری و اختیاری در خود برای خود نیابد و قایم گردد بقدر
 الهی مانند مرده در دست مرده شوی و گویی پیش چوگان چنانچه در آخر در مقاله آیت باید و طریق حصول
 این مرتبه را آن شرط است که از محنت و تعلق همه چیز که ماسوای حق است خالی گردد و هیچ چیز تعلق
 باطنی نه نماید چنانکه بیان یافت **المقالة الخامسة والخمسون قال**
رضی الله عنه تترك الخطوط ثلث مراتب ترک کرده می شود خطاهای نفس سه بار
 و ترک آنرا سه مرتبه است اول ترک حرام و شبهه و تناول مباح بحکم شرع و بیانش آنست که
 می فرمایند **الاولی ان یكون العبد ما را فی عشتوا** نخستین بار آنست که می باشد بنده گذرنده
 و ره رونده و تاریکی جمل طبیعت خود و متجسّط فیها دست و پا زننده و بی راه رونده و گشتن خود
 متصرفاً بطبیعه تصرف کننده و در کارها بطبع خود که هر چه طبع او خواست کرد فی جمیع احواله و
 خالهای وی و در فعل و ترک و اخذ و رد و منع و عطا و جز آن **من غیر تعب لریته** بے بندگی کردن
 و نفس را بنده گرفتن برای پروردگار خود و کار **ما فی الشرع** یرد که و نه تعلق بهاری و شرع که
 ترک کند و باز دارد و از تصرف کردن بطبع و لا حد من حد و دینتهی الیه من حکمه

و نه تقدیری از حد و شرع که نهایت رسد و بایستد آن بنده بسوی آن از حکم طبع خود یا منتهی گردد
 تصرف او طبع بسوی آن در حکم شرع و تواند که مراد حد شرع نباشد یعنی تصرف طبع بی نهایت
 می رود و بجای نمی آید مقصود مبالغه است در غلبه احکام طبیعت فی الضراح حد باز دارند و باز دارند
 و نهایت هر چیزی و اندازه کردن و اندازه کرده خافین ما هو علی ذلک یُنظر الله الیه لعین
 الرحمة پس در آشنای آنکه آن بنده برین حال بود که تصرف می کرد طبع خود مقید نمی شد بحکم
 شرع می بیند خدای تعالی بسوی وی بعین رحمت و عنایت فیکت الیه و اعظم من خالق
 پس می فرستد بسوی آن بنده پند گوینده را از مخلوقات خود و من عباده الصالحین از بندگان
 صالح خود و یثبیه بواعظ من انفسه و دو تا میگرداند آن پند گوینده را به پند گوینده از
 ذات آن بنده یعنی یکی خود آن پند گوینده از بندگان صالح بود پند گوینده دیگر از ذات بنده
 پیدا میگرداند و آن لم یکن است که حق سبحانه و تعالی از او ذوات آدمی آفریده است که افرین
 می کند و با آن لم شیطان نیز آفریده است که امر بشهر می کند و چون میخواهد که خیر بگوید و آید
 لم یکن را غالب می آید و لم یکن را و اعظا الحق و اجر الحق نیز می گویند و عده نیست و پند گویندگان
 نیز بر تقدیری مانع و موثر افتد که این و اعظم موافقت کند و در بعضی نسخ فینبیه از تنبیه یعنی اگر بایستد
 فیتظافر الواعظان علی انفسه و طبعه پس فیروزی یا بدین هر دو و اعظم بر نفس بنده
 و طبع وی که حکم و تصرف بر خلاف شریعت میگردند فتعمل المؤمن عظمه عملها پس سکت
 این بنده کار خود را و تاثیر میکند و در بنده فتبین عندها عیب ما هی فیه پس بیان میکند
 و ظاهر میگردد و اندر تن و نفس زشتی کاریر که نفس و ان کار است من رکوب مسطیة الطبع
 از سوار شدن بزرگی طبع و انکار لغت و ناسازگاری حکم شرع فتجمل الی الشرع فی
 جمیع تصرفاتها پس میل میکند نفس بسوی شرع و در هر تصرفات خود فیصیر العبد مسلما

این سبب است
 که بنده را
 شایسته می بیند
 که از تنبیه
 مستغنی باشد
 و در بعضی نسخ
 است

پس میگردوند و مسلمان صادق یا تسلیم کننده از اسلام یا تسلیم قاطعاً مع الشریع است و او به بشرع
 قانیا عن الطبع است و سببی شوند از احکام طبع فیترا حرام الدنیا و شبهتها پس ترک
 حرام دنیا را و دست بردن از این الخلق و غنمای خلق را یعنی حرام و شبهه را هم که پیدا میکند و بعد از آن
 که از خلق میکشد و بار یکبار گردن او می نهاده تا چیزی از آن بهم میرسد و یا خد صباح الحق پس
 میگیرد و آنچه مباح گردانیده است حق عز و جل و رخصت کرده است نه تناول آن و حلال الشریع
 و آنچه حلال است در اصل حکم شرع فی ما کما و مشربیه و ملبسه و مسکنه و رین و
 و جمیع احواله و در همه حالهای او و مالا بدینه و آنچه چاره و جدائی نیست از آن لیتحفظ
 البینه تا نگاہی کند نهاده و تن را و تقوی علی طاعة الرب و توانا گرد و برقرار ببردای
 پروردگار و عبادت عز و جل زیرا که چون از تناول حرام و مکروه بپا خطه حکم شرع برهنه کرد و باز ماند
 پس اگر احوال و مباح تناول نکند بدن کار نکند و از عبادت باز ماند و لیتوقی قسمة المقسوم له
 و نیز ناتمام گیر و نصیب خود را که قیمت کرده شد و نصیب ساخته شده است برای او از رزق الذی لا یجوز
 آن چیز که در نمی گذرد و خطای نمی کند و البتہ بوی رسیدنی است و لا سبیل الی الخروج من الدنیا
 قبل تناوله و التلبس به و راه نیست بسوی بیرون آمدن از دنیا پیش از گرفتن آن و آمیزش بدان
 و استیفای آن و تمام گرفتن آن یعنی با قطع نظر از حفظ بنیه و قوت بر طاعت هر چه رسیدنی است
 از رزق البتہ باید که برسد اگر چه پیشتر از قوت قوت باشد فیسیر علی مطیقة المباح و الحلال
 بالشریع فی جمیع احواله پس سوار می شود و سیر میکند بر بارگی مباح و حلال بحکم شرع در همه احوال و
 و همیشه بحکم شریعت کار میکند و اتباع آن بنماید و طاعت و عبادت مولی تعالی میکند و الی آن یفتی به
 هذه المطیقة الی عبدة الولاية تا آنکه برساند او را این بارگی در آخر کار تا استاء و است
 والدخول فی زمرة المحققین و الخواص و در آمدن در گروه اولیای محقق که خاصگان درگاه

قرب حقت اهل العزیمه خداوندان عزیمت که عمل فضل او الی بکار می بندند مبرورین الحق خوانندگان وجه
 حق که هر چه کنند برای خدا و طلب رضای و قرب وی کنند قیاً کل با لا من پس چون بر تبه ولایت رسید
 میخورد با هر حق که در باطن اهل ولایت پیدای می گردد و این مرتبه دوم و مرتبه ثانیست از ترک حظوظ که در وی ترک
 مباحات که بحکم رخصت شرع اخذ میگردد و متروک خواب گشت و اتباع هوا اصلاً نخواهد ماند و کارهای باقی باقی
 امر باطن خواهد بود و فی کسب النداء من قبل الحق پس درین هنگام می شنود و خواندن از جانب حق
 عز و جل من باطنه از ورون خود اترك نفسك و تعالی بمان نفس خود را تمام و پیش آلی و این
 مرتبه ثالثه است از ترک اترك الحفظ والخلق و بمان خطای و بهره های نفس را و خلق را از
 اردت الخالق اگر میخواهی پیدا کننده را و اخضع لعلیک و بیرون کش لغلین خود را دنیاك و
 اخراك و نیای خود را و آخرت خود را تلخیص است بطن کریمه و اخضع لعلیک انک بالواد المقدس طوی
 که خطاب بموسی علیه السلام است و تجرد عن الاکوان و الموجودات می شنود و ندان باطن خود که مجرّد
 از همه هیئتها و موجوداتها و متعلق و گرفتار بمباش بآن و ما سیوحد و مجرّد شود آنچه پیدا خواهد شد
 تا در تخیل و توهم آن نیفتی و الا ما فی باسرها و مجرّد و خالی شود همه آرزوها و لغیر عن الجمیع و برین
 و بی تعلق شود همه کائنات و در بعضی نسخ و تفرد و اقرن عن الكل و نیست و سپری شود همه چیز جز خدا
 و تطیب بالتوحید و ترك الشرك و پاک و خوشحال باش بیگانگی حق و ترک شرک و
 انبار گردانیدن جزوی با وی در خلق فعل و عبادت و خواهش و صدق الا راده و خوشحال باش بصدق
 راوت و وجه حق که هیچ چیز و ظاهر و باطن و عمل و حال جزوی نخواهی تهرأ دخل و طاء البساط بالآداب
 بستر و آلی جای نهادن قدم و پی سپردن بساط قرب را باب مظهر غامض و
 سرفرو و افکنده لا تنظر لیمننا الی الاخره نگاه مکن بجانب راست بسوی آخرت و لا شما الی
 الدنیا و نه بجانب چپ بسوی دنیا و لا الی الخلق و نه نگاه مکن بسوی خلق و لا الی الحفظ و

ایمان

مرتبه ثالث

مع تلخیص باب
 در بیان سبب کون
 بسوی توحید از
 منتخب و اصطلاح
 در معنی اشارت کردن
 در کلام تقصیر غایت

نه بسوی خطمای نفس فاذا اخل فی هذا المقام پس چون درآید بنده در مقام فنا و توحید و صدق
 ارادت که مذکور شد و تحقق الوصول و راست و درست و ثابت شود رسیدن بآن مقام جلالت
 الخلق من قبل الحق می آید و او را خلقت از جانب حق عزوجل و غشیتة النوار المعارف والعلوم
 و می پوشد او را نورهای معرفتها و علمها و انواع الفضل و گوناگون فرونی کرم و نیکی فیقال
 له تلبس بالنعمة والفضل پس گفته میشود مرا در ملابت و مخالطت کن بعمتها و فضل و کلا
 تسعی الادب بالتردد و ترك التلبس و بی ادبی مکن و از دست مده نگا داشت حد بندگی
 و شکر نعمت را بر دکردن این حکم و ترک کردن این تلبس لان فی رد لغیر الملک اقتیا تلبس
 الملک زیرا که در دکردن نعمت باو شاه اقتیات است بر باد شاه و استخفافا لحضرتیه و سبک داشتن
 حضرت او را بدانکه اقتیاتا و بعضی نسخ بقاف و یا سنانة تحتانیه بیان و توانا فوقانیه است بمعنی اقتدار
 و توانائی و مقیت که از اسماء الهی است بمعنی توانائی و قادر بر قوت رسانیدن بهر کس و بمعنی نگهدارنده
 و گواه و حاضر نیز گفته اند و بعضی نسخ اقتیانان نوشته اند بقاف و تانی فوقانیه و بامی موحده و نون قنیه
 بمعنی القباض و انزع آید و تواند له افتنانا باشد از فتنه بمعنی اعجاب و اختیار و اثم و الله اعلم و حینئذ
 یلبس بالفضل والقسم بالله پس درین هنگام تلبس و اختلاط می کند بنده بفضیل حق و قسمت
 او که عطا کرده است در حالتی که فانیست از خود و باقی است بجزا من غیر ان یکون هو فیه بی آنکه باشد
 بنده باقی و موجود درین تلبس و من قبل کان یلبس بهواک و نفسه و پیش ازین در مره
 اولی بود که تلبس میکرد بهوای خود و نفس خود در مره ثانیه اگر چه بنفس و هوا و با مر بود نبود و لیکن
 فضل که بنده اصلا در میان نباشد و نبود و درین مرتبه ثالثه بجز فضل است و لیکن شتباه و اشکال در آن میشود
 که درین قسم ثالث نیز با مر است چنانکه فرموده فیقال له تلبس بالنعمة والفضل جوابش نیست
 که باین قول که فرموده اند مراد آن نیست که امر کرده میشود بتلبس بلکه مراد آنست که او را علم

می بخشد بآنچه در قدرت از قسمت او پس گویند که امر کرده میشود و گفته میشود و تلبس کن بعبادت فضل و الله اعلم و باجمله ترک حظوظ راسته مرتبه است اما تناول آنرا چهار حالتست چنانکه می فرمایند قلّة اربع حالات فی تناول الحظوظ فالأقسا مرتباً من رتبة راجعاً حالست در گرفتن خطها و قسمتها الاول بالطبع حالت اول بحکم طبع است چنانکه پیش از آنکه مقید شود بزمان شرع و حد و آن و تعب کند بدان و هو الحرام و این قسم از حظوظ مشتمل بر حرام خواهد بود و یا شبه آن و الثانية بالشرع و حالت دوم تناول است بحکم شرع و هو المباح و الحلال و الثالثة بالامر و حالت سوم تناول است و بامر طین و هی حالة الولاية و ترک الهوی و این حالت ولایت است و در وی ترک هوای نفس است که بحکم آن تناول نمی کند ولیکن ارادت و خواست باقی است و فناء مطلق حاصل نشده و الرابعة بالفضل و حالت چهارم تناول بمحض فضل الهی است و هی حالة زوال الارادة و این حالت دور شدن خواست است که هیچ چیز نخواست خود نمیکند بلکه فانی است در فعل و ارادت حق و حصول البدلیة و این حالت حاصل شدن بدلیته است که فوق مرتبه ولایت است و کونه مراداً و بدون اوست مراد که تعلق گرفته است ارادت حق بوی و بفعل وی نه مرید که تعلق گرفته باشد ارادت بفعل قائم مع القدر الذی هو فعل الحق استاده با قدر که آن فعل حق است پس در حالت تناول بحکم شرع بقای هوای نفس و بقای ارادت هر دو متصور است و در حالت ولایت هوای نفس زایل ولیکن وجود ارادت فعل باقی است و در حالت بدلیت اراده فعل هر دو زایل است ارادت ارادت حق است و فعل فعل وی تعالی و هی حالة العلم و حالت بدلیت حالت علم است بتقدیر الهی و انکشاف فعل اوست که چه تقدیر کرده و چه میکند و در حالت ولایت امر و ارادت وارد است ولیکن تقدیر و ارادت الهی منکشف و امر گاهی بر خلاف ارادت نیز می باشد چنانکه در امر شرعی غایت آنکه چون امر باطنی است ایجاب نمیکند است و ظاهر است که موافق ارادت باشد و در حالت بدلیت علم بتقدیر فعل و ارادت الهی نیز منکشف است و الا لقصاف

بالصَّلاح وحالت بدلیت سبب الصَّاف بحقیقت صلاح است که فساد را در آنجا هیچ گونه مدخل نیست
 فَلَا يَسْمِي صَالِحًا عَلَى الْحَقِيقَةِ إِلَّا مَنْ وَصَلَ إِلَى هَذَا الْمَقَامِ پس ناسیده نمی شود و صلاح
 بوجه حقیقت مگر کسی که رسیده است بسوی این مقام وَهُوَ قَوْلُهُ واینست مراد بقول حسدای
 عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ وَلِيَّيَّ اللَّهِ الَّذِينَ نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ بدستی که دوست من و
 بر فضل خود گیرنده کار مرا خدای است که فرو فرستاده است قرآن را و وی دوست میدارد و بر خود میگرداند
 صالحان را و اینها انبیاء مرسل را و قرآن صالح خوانده و در شب معراج خطاب و ترحیب انبیاء مرسل
 صَلَوةُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ وعلیهم لم یفقدوا صلاح واقع شده و از اینجا معلوم شد که صلاح مرتبه عظیم است که فوق مرتبه
 ولایت است فَهُوَ الْعَبْدُ الَّذِي كَفَّتْ يَدَا عَنْ جَلْبِ مَصْلَحَةٍ وَمَنَافِعِهِ پس اوست بنده که
 باز داشته شده است دست او از کشیدن و حاصل کردن مصلحتهای او و منفعتهای او و عَنْ رَدِّ
 مَضَارَّةٍ وَمَفَاسِدٍ واز باز گردانیدن مضرتهای او و مفاسدات او کَمَا لِيَطْفُلُ الرَّضِيعُ مَعَ
 الْفِطْرِ بِمَجْمُوعٍ شَمِيرٍ خَوَّارٍ بِأَوَايِهِ وَالْمَيْتَ الْغَسِيلَ مَعَ الْخَاسِلِ وهمچو مرده شسته شده با شونده
 فَيَتَوَلَّى يَدَ الْقَدَرِ تَرْبِيَّتَهُ پس متولی میشود دست تقدیر پرورش او را مِنْ غَيْرِ أَنْ تَكُونَ لَهُ
 اخْتِيَارٌ وَتَدْبِيرٌ بی آنکه باشد مر او را اختیار می و برگزیدن یک جانب فعل و ترک بر دیگری
 و تدبیر و نبال کار رفتن و فکر کردن که چه باید کرد و چه خواهد شد فَاِنْ عَنْ جَمِيعِ ذَلِكَ فَمَا نِيْزِيهِ
 نَمُكُورٌ شَدَّ أَحَالَ وَلَا مَقَامٌ وَلَا ارَادَةٌ نیست او را حال و نه مقام و نه خواست که برای خود اثبات کند
 و بخود استناد کند همه چیز ندارد و باین معنی که نمیداند و نمی بیند لَظْمٌ در مسافت از مسافت بیرون
 و اضاخت از اضاخت بیرون x آنرا که فنا شیوه و فقر آئین است x فی علم و یقین نه معرفت فی دین است
 رفت او از میان همه خدا ماند و خدا فقر او اتم هوان شد این است x بَلِ الْقِيَامُ مَعَ الْقَدْرِ
 بلکه حال او ایستادن و موافقت تقدیر الهی است همچنانکه میدارد و میباید تَارَةً يَبْسُطُهُ كَاهِي

بسط می کند و او را و فرخ میگرداند و خوشدل میسازد و او را آخری یَقْبِضُهُ و گاهی تنگ و قبض میگرداند و غمگین
 میسازد و او را و تارکاً یَعْنِی و گاهی تونگر و بی نیاز میگرداند و تارکاً یَفْقِرُ و گاهی درویش و نیازمند میگرداند
 و لا یَخْتَارُ و اختیار نمیکند وی هیچ چیزی را و لا یَمْتَنِی زوال ذلک و تغیر رخ و آرزو نمیکند و در شدن آن حالت را
 که دوست و نه تغیر و تبدیل آنرا بِلِ الرِّضَى الدَّائِمَةِ بلکه حال وی خوشنودی بقضا و قدر الهی است همیشه و المُوافَقَةُ الْاَبَدِیَّةُ
 و سازگاری بفعل و ارادت حق دایم یعنی این احوال بتقدیر الهی بفعل فی بروی میگذرد و وی از همه بی تعلق
 و فانی و بحق باقی و مشغول فارس قدس ستره گفته نخست قبض است پس از آن بسط و بعد از آن
 نه قبض و نه بسط چه قبض و بسط در وجود باشد نه با فنا و بقا مراد همین است که گفته شد و الله اعلم فهو
 اَخِرُ مَا یَنْتَهِی اِلَیْهِ اَحْوَالُ الْاَوْلِیَاءِ وَاَلْاَبْدَالِ پس رضا بقضا و موافقت با ارادت حق آخر
 جزیر است که منتهی میشود بان احوال اولیا و ابدال و در ابدال اتم و اکمل است تنبیه چنانچه معلوم شد
 بدانکه قبض و بسط و لفظ مشهور است میان قوم و معنی قبض در لغت گرفتگی و معنی بسط ضد آن و قوم این
 دو صفت را از احوال قلب میدارند که عارض میشود بواسطه محبت چون محبوب بدست آمد دل منبسط شد
 و اگر نیاید منقبض گردید و در قرآن مجید می فرماید وَاَللّٰهُ یَقْبِضُ وَیَبْسِطُ و بحقیقت قبض و بسط از
 متضرعات خوف و رجاء و انس و هیبت است و گفته اند که تا قلب تحت حجاب نورانی مغلوب است
 قبض و بسط است و چون ترقی کرد از حجاب برآمد و از وجود خلاص شد بقا و بقا پس نه قبض است و نه بسط
 چنانکه از قول فارس گذشت و کاتب حروف در بیان آن کلامی یافته بخط شیخ امام عالم عارف بالله
 علی متقی قادری شاذلی رحمه الله و اعاد علینا من برکاته و برکات علومه که نقل از شرح حکم شیخ ابن عباد
 نوشته اگرچنان کلام دراز است اما فائده تمام دارد و کلام شیخ بعبارت عربی آنرا ترجمه کردم می فرماید
 بسط میگیرد و نفس از وی حظ خود را بوجود فرح و قبض چنانکه نیست هر نفس را در آن و اما آداب قبض و بسط
 پس نمیدانم الا آن کسی را که استیفا کرده باشد سخن را در آن از علمای صوفیه و صنفان ایشان و نیافتم مرا ایشان را

در آن مگر اشارات بامور جمیله بچو قول امام ابوالقاسم قشیری بعد از آنکه تکلم کرد بر لفظ و قبض و بسط بیان
 معنی آنها را تا آنکه گفت گاهی قبض می باشد که مشتبه نگردد بر صاحب آن سببش می یابد و در دل خود
 قبضی که در نمی یابد که حیثیت موجب آن و سبب و سبیل صاحب این قبض تسلیم است تا بگذرد آنوقت
 زیرا که اگر تکلف کند نفی آنرا و استقبال کند وقت را پیش از هجوم وی بروی با اختیار خود زیاده میگرداند
 و قبض خود و شاید که شمار کرده شود آن از سوء ادب و چون تسلیم کند مر حکم وقت را نزدیک است که برود
 از وی قبض زیرا که حق سبحانه و تعالی گفته است و الله یقبض و یبسط و گاهی می باشد بسطی که وارد میشود
 ناگهان و در می یابد صاحب خود را یکایک و نمی شناسد صاحب آن مرا آنرا سبب می جنباند و صاحب
 و سبک میگرداند و سپس سبیل صاحب آن بسکون و آرام و مراعات اولیست زیرا که در اینوقت
 مرا و را خطر عظیم است پس باید که برسد صاحب وی بگرینهای راجحانه که بعضی ازین طائفه گفته اند که کشاد
 بر من دری از بسط پس بخریدم بخریدنی پس محبوب گشتم از مقام خود و انتهی کلام الامام ابی القاسم قشیری
 و گفته است شیخ ابوالحسن شافعی از قبض و بسط تکلم است که خالی باشد بنده از آنها و این هر دو می آیند
 در پی یکدیگر بچو در پی یکدیگر آمدن شب و روز و رضای حق سبحانه و تعالی از تو عبودیت است در آن
 هر دو پس هر که باشد وقت وی قبض پس خالی نیست که میداند سبب آنرا یا نمیداند و اسباب
 قبض سه است یا گناهی است که نوید کرده آنرا یا دنیای است که رفته است از تو یا کم شده است هرگز
 یا ظالمی است که ایامیکند ترا در نفس تو یا در آبروی تو یا نسبت میکند ترا بغیر دین و خیر آن پس چون
 وارد گردد و قبض بر تو از یکی ازین اسباب پس عبودیت آنست که رجوع کنی بسوی علم و عمل و آری
 بوجهی که امر کرده است ترا تا در گناه بتوبه و انابت و ربانی جستن از آن و اما در آنچه رفته است از تو از دنیا
 یا کم شده است پس تسلیم و رضا و طلب ثواب و اما آنچه در آن اندا کرده است ترا ظالمی پس صبر و طلب ثواب
 و برپایز از آنکه ظالم کنی نفس خود را یعنی بی صبری و جزع و فزع کنی پس جمع گردد بر تو ظلم غیر تو بر تو ظلم تو

هر نفس ترا پس اگر بکشی آنچه التزام کرده بدان از صبر و احتمال پاداش میدهد ترا کثاوه صیه را تا آنکه غنوی
 و در گذری از گناه می و بسا که پاداش دهد ترا از نور رضا آنچه رحم کنی بر آنکه ظلم کرده است ترا پس عاکنی
 او را حاجت کرده شود در حق او دعای تو و چه عجب نیکو است آنچه رحمت کند خدای تعالی بسبب تو کسی را
 که ظلم کرده است ترا که آن از درجات صدیقان و رحم کنندگان است و تو کل علی الله ان الله حیث المتوکلین
 و اما وقتی که وارد شود بر تو قبض و ندانی هر آنرا سبب پس بدانکه وقت دو وقت است شب است و روز
 و قبض مشابه تر چیز است شب و بسط مشابه تر چیز است بروز پس چون وارد گردد قبض بے سببی که
 بدانی تو آنرا پس واجب بر تو سکونت و سکون از همه چیز بایدا از احوال و حرکات و ارادت پس اگر بکشی
 تو آنرا پس بدو یکی میرود از تو شب بطلوع روز یا بر آمدن ستاره که راه راست یابی بدان یا مای که روشن
 شوی بدان یا آفتابی که می بینی بآن و ستاره شماره علم است و ماه ماه توحید و آفتاب آفتاب معرفت و
 اگر بکشی در تاریکی شب پس کم است که سلامت مانی از هلاک و قیاس بر گیر آنرا از قول خداوند تعالی و من
 رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبَيِّنُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ پس اینست حکم عبودیت
 و هر دو قبض یعنی قبض سبب ولی سبب و اما کسی که هست وقت او بسط این نیز خالی نیست که میباید او را
 سبب یا نمیداند هر او را سبب و اسباب آن سه است افزونی و طاعتی یا بخششی از جانب کسی که طاعت
 میکند او را یا بچو علم و معرفت و سبب دوم زیادتی از دنیا بکسب یا کرامت یا بهبه یا صله و سبب ثالث بکسب
 شناسی از مردم و روی آوردن ایشان بر تو و طلب کردن دعا از تو و بوسیله این دست تو پس چون وارد گردد
 بر تو بسط یکی اندین اسباب پس عبودیت تقاضا نمی کند که بینی اثر نعمت و منت را از خدا ای تقاضای
 بر تو بهر چیز کن از آنکه به بینی از آن چیزی برای نفس تو و نگار داشت او باینست که لازم گردد و ترس سبب
 و زوال چنانکه الغام کرده بدان بر تو پس باشی تو دشمن داشته خدا و جانب این طاعت و بخشش از خدا و
 اتان زیادتی از دنیا پس آن نیز نعمت است چنانکه نخستین بود و ترس از آنچه نهانست از آفتهاست

بدان بسط و روز و شب
 سکون از همه چیز بایدا

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِذَا فَنِيَ الْعَبْدُ جَوْنَ قَاتِي كَرْدِ بِنْدِهِ عَنِ الْخَلْقِ وَاطْمَوَى وَالنَّفْسِ وَالْإِرَادَةِ
 وَالْأَمَانِي أَرْخَلَ وَأَرْهَوَى وَأَرْسَأَ أَحْكَامَ نَفْسٍ وَأَرْخَوَسَتْ وَأَرْزَوَاهِي دُنْيَا وَآخِرَى وَرَدَّهَا
 آخِرَتِ چنانچه او را هیچ خواستی و آرزوی نماند که بهوای نفس برای خود بکند نه در لذات و شهوات
 و شایسته و در ناز و نعمت بهشت و کَمَرُ يَزِيدُ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ و نخواهد مگر خدای را و رضا و قرب او را بر
 اخلاص و محبت ذاتی و خَرَجَ الْكُلُّ عَنْ قَلْبِهِ و بیرون می آید همه چیز از دل وی و وصل الی الحق
 میرسد بحق و میگرداند و اصلان در گاه وی عز و جل و اصطفاه و اجتنبا که و بر میگزیند حق سبحانه و
 تعالی او را بولایت و بدلیت و ظاهر و باطن و احبته و دوست میدارد خداوند تعالی او را و احبته
 الی خلقه و محبوب میگرداند او را نزد خلق خود تا همه او را دوست میدارند و در ملک و ملکوت چنانچه
 در تفسیر کریمه اِنَّ الَّذِيْنَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ اللَّهُ رُزْقًا وَاٰثِرًا است و جعله یحبته و
 یحب قُرْبَهُ و میگرداند وی تعالی آن بنده را باین صفت که دوست میدارد خدای تعالی را و دوست میدارد
 قرب او را پس میگرد و صدق بحیث و یحبونه و یتنعه بفضله و ناز و نعمت می بیند بفرزونی کرم

از آن وعده که وفای آن باشد و درین عبارت اشارت است بآنکه متغی ظهور و فاعده است نه اصل وجود
 از جهت عدم جواز خلف در وعده حق چنانچه میفرمایند که لَانِ الْغَيْرِيَّةَ قَدْ زَالَتْ زِيرَاكَ تَعْدُو تَغَارِ
 میان ارادت بنده و حق زایل شد و مانند کمر ارادت حق بحیث حصول فنا بر و ال الهوی و الا زاده
 وَ طَلَبِ الْخَطْوَةِ بِرُشْدٍ هَوَايِ نَفْسٍ وَ خَوَاسِتِ بِنْدَةٍ وَ حِسْتَنِ اَوْ خَطَايِ نَفْسٍ خُودِ رَا فَصَارَ فِي
 نَفْسِهِ فِعْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ ارَادَتُهُ پَسِ گشت بنده در ذات خود فعل خلد ارادت وی مبالغه
 و حقیقت آنست که میفرمایند وَ مَرَادُ اللَّهِ وَ گشت بنده مراد خدا را عَزَّ وَجَلَّ و مانند بنده را ارادت
 و مرادی فَلَا يُضَافُ إِلَيْهِ وَعْدٌ وَلَا خُلْفٌ پس نسبت کرده نمی شود بسوی بنده در یافت و وعده و
 نه خلاف وعده لَانِ هَذِهِ صِفَةٌ مِنْ لَهْ هَوَايِ وَ ارَادَتُهُ زِيرَاكَ تَعْدُو تَغَارِ و عده و در یافت
 آن صفت کسی است که مراد را هَوَايِ و خواهشی باشد تا دریا بیکه چیزی بخوابش و هَوَايِ وی وعده کرده بود
 بوجود نیاید فَصِيرُ الْوَعْدُ حَقٌّ فِي حَقِّهِ مَعَ اللَّهِ پس میگردد وعده درین هنگام در حق بنده نسبت
 با خدا می عَزَّ وَجَلَّ باعتبار دو رشدن غیره و اثبیت و نظر شود که عَزَّمْ عَلَى فِعْلِ شَيْءٍ فِي نَفْسِهِ
 وَ تَوَكَّلْ بِمَوْجُودِ مَرُوكِيهِ عَزَّمْ كَرْدَ بَرَكَرْدَنِ چیزی در ذات خود و نیت کرد آن کار را تَعَدُّ صَرْفَهُ إِلَى غَيْرِهِ
 بعد از آن گردانید عَزَّمْ را بسوی جزان کار و كَالْتِمَاسِ مَخْرَجٍ وَ الْمَنْسُوخِ و میگردد وجود این وعده از جهات
 حق و عدم ظهور وفای آن مثل علمی که ناسخ میگردد و محمی و بیکه منسوخ میگردد بدان فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ وَ رَأَى
 وَ حَقٌّ فَرَسْتَاوَه است خدای عَزَّ وَجَلَّ إِلَى تَبَيَّنَا مُحَمَّدًا بِسُوءِ بَخْمِيرِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلُهُ وَ
 این قول خداست عَزَّ وَجَلَّ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا انچه منسوخ میگردد
 ما آیتی را از قرآن یا فراموش میگردد و انچه آیتی را می آریم بهتر از آن آیت را در رفع و صلاح حال
 بندگان می آریم مانند آنرا لَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ آیا نیدان تو ای محمد که خدا بر
 هر چیز قادر و توانا است و در تطبیق تشبیه وعده و عدم ظهور وفای آن بحیث دو رشدن هَوَايِ ارادت

نگذاشت اورا بر یک حالت و علی شئی واحد و بر یک چیز دو غد واحد و بر یک وعدہ بل نقله
 اِلَى الْقَدْرِ بَلْکَہ بروحق تعالیٰ اورا بجانب تقدیر خود فاطلق عَنَّا الْقَدْرَ اِلَیْہِ پس رہا کرد عنان تقدیر
 بسوی آن حضرت فَصَرَفَہُ فِی الْقَدْرِ وَقَلْبَہُ فِہَا پس بگردانید اورا از حالی بجمالی و از حکمی بحکمے
 و احکام و احوال تقدیر و نگذاشت بیک حال و بر یک منوال بیت رشتہ در گردنم افکند دست
 می برد هر جا کہ خاطر خواہ اوست وَ نَبَّہُ بِقَوْلِہٖ وَاگاہانید خدایتعالیٰ اورا بر تغیر احوال و تبدل
 احکام قضا و قدر بقول خود کہ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰہَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ آیا نمیدانی تو ای را و موحی
 من و اسی مطلوب و مقصود من کہ خدای تعالیٰ کہ ترا از حالی بجمالی می برد و از حکمی بحکم می بخواند و بدین مرتبت
 و ترقیت ثومی نماید ہر چیزی قادر است یَعْنٰی اِنَّکَ فِی نَجْرِہٖ بِالْقَدْرِ تَقْلِبُکَ اَمَواجَہٗ تَارَہٗ
 کذا و تار تار کذا یعنی تو در دریای قضا و قدر الهی افتاده میگردانند ترا موجهای آن دریا یکبار می چنن و
 بار دیگر چنان و می نماید ترا در آن عجائب قدرت و غرائب احوال را و ترا خود همچنانکہ میگردانند حضرت رب العزت
 ذو الجلال والا کرام پیغمبر حبیب خود را از حالی بجمالی و احکام بعضی از اولیاء خود را نیز میگردانند در موعود
 حاصل میشود ولی را بمتابعت نبی چیزی از آنچه حاصل است اورا اگر چه بدرجہ وی نرسد فَمَنْتَہٰی اَمْرِ الْوَلِیِّ
 اِبْتِدَاءُ اَمْرِ النَّبِیِّ پس نہایت کار ولی ابتدا کار نبی است مَا بَعْدَ الْوَلَایَةِ وَالْبَدَلِیَّةِ اِلَّا النَّبُوَّةُ
 نیست بعد از درجات ولایت و بدلیت مگر مقام نبوت و چون مراتب و درجات ولایت تمام گشت مقام نبوت
 آغاز شد پس گویا نخست انبیاء علیہم السلام جمیع مراتب و درجات و کمالات مقام ولایت میرسانند متوقف
 میگردانند بعد از آن مقام نبوت می بخشند و آن محض مہربانیت و اصطفا است کہ اولیاء را بدان راہ نیست
 و قوت نبوة و کمال آن بقوت و کمال ولایت است پس ولایت محمدیہ اتم و اکمل باشد از ولایات انبیاء و مگر
 همچنانکہ نبوت آنحضرت اکمل و افضل است از نبوت ایشان اہمیات کسی بحسن ملاحات بیار مانرسد
 ترا درین سخن انکار کار مانرسد ہزار نقد بیازار کائنات آندہ یکے بسکہ صاحب عیار مانرسد

بر اند که در سدره جبریل از و باز ماند و گفت بیت اگر یک سر موی بر تر پیم و سر و ج متجلی
بسوز و پیم و تا فوق آن مرتبه مرتبه الوهیت ماند و پس در خلوتی که او با خداست همه بیرون داند
شعار نسامی الی نیل المعانی من العلی و فاصح به الباری لاریع رتبة و تدانی فادناه الی العرش رتبة
و نادی تقدیم باو حید محبتی و تعالی الینام مر حبا بجبینا و جزا بحجب غل الخلق و اول عزتی و تانس
بنای الوصال و ذات قلعه محب و محبوب و ساعت خلوت نظم شاه رسل شفیع اُمم خواجه و کون
نوریدی حبیب خداستید انام و مقصود ذات اوست ذکر با همه طفیل و منظور نور اوست و گر جملگی ظلم
هر رتبه که بود در امکان بروست ختم و نعتی که داشت خدا شد برو تمام و برداشت از طبیعت امکان قدم که آن
اسری بعبده است من الهی المحرام و تا عرصه و جوب که اقصای عالم است و کاشخا نجا است و فی حبت و فی نشان
نه نام و سریت بس شگرف و رانجا بیچ بان و آشنای عالم جان برس ازین مقام و بسزوی
دران مقام نگنجد و یکس و او بود ذات پاک خداوند و السلام **المقالة السابعة**
والخمسون قال رضي الله عنه الاحوال قبض كلها بما انك احوال عبارت است از
معانی و حالات که وارد گردد بر قلوب اهل صفوت و ولایت چنانچه محبت و شوق و انس و
هست و حیا و حشمت و مانند آن از مواهب ربانی و نفعات الهی خواه بقا و دوام پذیرد و بانی بنابر
اختلافی که قوم راست در آن و مقامات عبارت است از آنچه اقامت کند سالک در آن و باقی و دایم باشد مثل توبه
صبر و توکل و رضا و مقامات را حصر کرده اند و در بعضی صد گفته و گویند که مقامات از مکاسب است و احوال از
مواهب و این را تحقیق است مذکور در کتب ایشان از انجا با حجت می فرمایند که در احوال فیض است
همه چه بنده را در آن گرفتاری هست و با خود است و هنوز در ررق عبودیت است و در این تقید
و تحدیدی هست که اگر از حد تجاوز کند و افراط نماید شاید از دایره سلامت بیرون افتد چنانکه در حد
آمده است و انما لك شوقا الی فی نقابك غیر ضار مضرة و همچنین محبت اگر غلبه آورد احتمال بیرون افتادن

محافظت کرده شود و امر کرده شود و بنگار داشت آن در رعایت اعتدال و این و علامته آن الحبل
دخَلَ فِي مَقَامِ الْقَدْرِ وَالْفِعْلِ وَالْبَسْطِ إِنَّهُ يُؤَمَّرُ بِالسُّؤَالِ فِي الْخَطِّ وَنِشَانِ أَنْكَرُ بِنْدِهِ
در مقام قدر و فعل و حاصل شد و البسط اینست که وی گاهی امر کرده شود و بسؤال کردن و طلبیدن بعضی
خطای نفس از و نگاه حق بعد آن اُمِرَ بِتَرْكِهَا وَ الزَّهْدِ فِيهَا بَعْدَ أَنْ كَانَ مَرُورُهُ بِوَسْطِهَا
و ناخواستن آن و مقبوض بود و این لَانَّهُ لَمَّا خَلَا بِالْجَنَّةِ مِنَ الْخَطِّ نَظَرَ فِيهَا بِرُكَاةٍ هَرَاةٍ كَمَا تَقْدِرُ
در روی از خواستش خطوط و میل بدان وَ كَمَا يَنْتَبِهُ فِيهِ غَيْرُ الرَّبِّ وَ بَاقِي نماند و روی جز پروردگار و جلال
بوسط البسط کرده شد و لطف و عنایت کرده شد و می فَا مَرَّ بِالسُّؤَالِ مِمَّنْ مَرَّ وَ مَرَّ بِالسُّؤَالِ حَقُّ
و التَّشَهُُّيِّ وَ يَطْلُبُ كَرُونَ بَعْضِي شَهَوَاتٍ وَ خَوَاشِشِهَا مِصْلَحَ نَفْسٍ وَ طَلَبُ الْأَشْيَاءِ الَّتِي هِيَ قِسْمٌ
و طلب کردن چیزایی که آن قسمت وی و نصیب وی بود وَ لَا يُلْزَمُ مِنْ تَنَاوُلِهَا وَ چار نیست از گرفتن
و التَّوَصُّلِ إِلَيْهِ لِسُؤَالِهِ وَ از رسیدن بسوی آنها بسؤال و طلب وی یعنی آن همیشه نهاده شده
و قسمت کرده شده بود برای وی و لیکن برای صلاحیت تربیت وی از آن باز داشته و احتیاط فرموده بودند تا بلذات
و شهوات از جناب قرب حق دور نیفتد و چون صاف و خالص شد و سلامت قلب حاصل کرد و لطف و رحمت الهی
اقتضای آن کرد که امر کرده شد که سؤال کند و بخواند تا بوی بدیند بر مثال معاملت طیب با مریض بعد از حصول صحت
تندرستی و اگر نمی طلبید چون این نصیب وی بود بی طلب نیز میرسد و لیکن امر کرده شد بسؤال لِيَتَحَقَّقَ كَرَامَتُهُ
عِنْدَ اللَّهِ تَأَكُّدًا ثَابِتًا كَرَامَتِ الْوَكِيلِ وَ كَرَامَتِ الْوَكِيلِ وَ كَرَامَتِ الْوَكِيلِ وَ كَرَامَتِ الْوَكِيلِ
و حرمت او و امتنان الحق عزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ و عطا کردن و منت نهادن حق سبحانه و تعالی بر وی
بِاجَابَةِ إِلَى ذَلِكَ بِاسْمِ دَاوُدَ بِسُؤَالِ آن و قبول کردن دعا و سؤال می و این و الْإِطْلَاقُ بِالسُّؤَالِ
فِي إِعْطَاءِ الْخَطِّ وَ رُكَاةٍ بِنْدِهِ وَ كَشَادَهُ دَاوُدَ زَبَانَ أَوَّلِ السُّؤَالِ كَرُونَ خَطِّ مِنْ أَكْثَرِ عِلَامَاتِ
الْبَسْطِ بَعْدَ الْقَبْضِ از بیشترین نشانهها بسط یعنی قبض است یعنی بسط را نشانهها

لطیف و نازک است و فرقه بسیاری از عیان است که جابل اند یکای نفس و هوای خفیه وی تارها میکنند نفس را
ورقعات و شهوات بی درک و عرفان پس خود هلاک میشوند و دیگر از این هلاک میکنند و اهل و ستم نیست این
تعاون را اگر کسی که مطمئن شده است نفس وی واسیر و مامور شده در تحت سیاست قلب و این حال
متمنیان و فانیان است نه مبتدیان که نفوس ایشان آماره است و یا توانه و موقوف است بر فضل و عنایت
حق و نه التوفیق انتهی و شیخ روزبهان بقول عرائس و تفسیر سوره کاف در معنی وَلَيْتَلَطَّفَ می گوید که
طعامی بخیر لطیف میار و گفته است که چون پیش عارف بروی طعام لطیف بر که سبب مغز لطافت و صفای
احوال وی میگردد و چون نرود و عباد روی طعام غلیظ و خشک بر تا معالجه که بانفس و از خللی نفی با کسی
معامله و وفق وقت و حال وی باید کرد و چون کلام سابق به تناول خطوط و شهوات و اسقاط تکلیف بحد و
واحکام و ترک زیاده و ریاضت ایهام میگردد و در دفع آن میفرماید فَاِنْ قِيلَ هَذَا لَوْلَا عَلَى زَوَالِ
التَّكْلِيفِ پس اگر گفته شود که این کلام دلالت میکند بر وور شدن تکلیف شرعی اند و لَوْلَا
الْقَوْلُ بِالزَّيْدِ قَدْ دَلَّ عَلَى دَلَالَتِهَا سِوَا وَاحِدٍ وَ دُرُودِ نَفْسِ شَرِيعَتِ وَ انْخَارِ اخِرَتِ وَ الْحَرَجُ مِنْ
الْاِسْلَامِ و بیرون آمدن از حدود اسلام و ذکر قوله و برود و انکار قول خدای عزوجل و اعبد
رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِيْنُ پرستش کن پروردگار خود را تا آنکه بیاید ترا موت و آیات و احادیث دیگر
که دلالت دارند بر التزام طاعت و عبادت و اجتناب از معصیت و عطلت تا مدت عمر قیصل گفت شده
در جواب آن لَا يَدُلُّ عَلَى ذَلِكَ دَلَالَتُهَا و این کلام بر آنچه تو گفتی و تو هم گویی و لَا يُوَدِّي إِلَيْهِ
و نمیرساند بآن و لازم نمی آید از آن بَلِ اللَّهُ الْكَرِيمُ وَ وَلِيَّهُ اعَزُّ عَلَيْهِ بَلْ كَيْدِ خدای تعالی بزرگتر است
و ولی وی که دوست داشته شده است وی تعالی او را گرفته است کارهای او را بر ذمه لطف و کرم خود
گرمی تر و اجنبند تر است بروی من أَنْ يَدْخُلَ خِلَّةً فِي مَقَامِ النَّقِصِ اذ انکه در آرد حق سبحانه تعالی
ولی خود را در معصیت که جای کمی عزت و قدراست وَالْقَبِيحُ فِي شَرِّهِ وَ دَيْنِهِ و در آرد

و آنچه زشت است در شرع وی و دین وی بَلْ لَّعَنَهُم مِّن جَمْعٍ مَا ذَكَرَ لَكُم نگاه میدار و حق سب
 ولی خود را از همه آنچه ذکر کرده شد از قباحت و ایصافه عنه و باز میگرداند از وی و محفوظه نگاه
 او را و گوید که محفوظه تفسیر عصمت است چنانکه مشهور است که انبیاء علیهم السلام معصوم اند و اولیا محفوظ
 و فرق میان عصمت و حفظ آنست که در عصمت گناه راه نیابد و حفظ آنکه گناه نماند و نیاید و از ضرر و
 محفوظ ماند و عصمت پیش از گناه است و حفظ بعد از وی و اگر مراد از عصمت معنی لغوی دارد یعنی حفظ
 و عصمت یکی گردد و يُنَبِّئُكُمُ وی آگاهان را و نمیکند و دور و رابطه غفلت و ضلالت و وَلَيْسَ لَكُم
لِحِفْظِ الْحُدُودِ و راست و درست گفتار و کردار میگرداند و برای نگه داشتن حد و شریعت
 احکام دین و سدا را با استقامت و توسط میان افراط و تفریط نیز تفسیر کنند فَتَحْتَصِلُ الْعِصْمَةَ وَتَحْفَظُ
الْحُدُودَ و پس حاصل میگردد نگاهداشت از گناهان و محفوظ می ماند حد های شرع مِنْ غَيْرِ تَكْلِيفٍ مِنْهُ
وَمُشَقَّةٍ لِّي تَكْلِيفٍ و نه ور کردن از وی و سختی کشیدن از وی و وَهُوَ عَنْ ذَلِكَ فِي غَيْبَةٍ فِي الْقُرْآنِ
مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ و آن ولی از حصول عصمت و حفظ حد و غائب است در قرب
 پروردگار خود یعنی چون لطف پروردگار متولی امر او شده است او را از نامضیان نگاه میدارد
 در قرب و شهود پروردگار چنان فرورفته است که از آن خبر ندارد و باین طریق که در ذات وی حالتی پیدا
 میکند که تکلیف و مشقت و مجاهدت که پیش ازین میکشید حاجت نمی افتد و اَوْ اَحْصَلَّتِ الْمَشَاهِدَةُ اَرْقَفَتْ الْمَجَاهِدَةَ
 که میگویند این معنی است نه بمعنی رفع تکلیف و اباحت که هر چه خواهد بکند معاذا الله قال گفته است خدای
 عزوجل در شان یوسف علیه السلام در حفظ و عصمت او از آنچه امر او را غریب از وی میخواست كَذَلِكَ لَنَصْرِفَ
عَنْهُ السَّوْءَ وَ الْفَحْشَاءَ وَ الْمُحْشَاءَ و همچنین نمودیم یوسف علیه السلام را بر آن و دفع هم قصد ثابا از او
 بدی را که عبارت از مقدمات و دواشی زنا است و محشأ را که مراد بدان زنا است اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا
الْمُخْلِصِينَ بدینیکه یوسف علیه السلام از بنندگان ما است که خالص گردانیده شده اند از برای قرب

۱
 فرق عصمت و حفظ ۱۳

۱
 اَوْ اَحْصَلَّتِ الْمَشَاهِدَةُ اَرْقَفَتْ الْمَجَاهِدَةَ ۱۴

حق و طاعت و طلب مرضیات او مخلص بفتح لام معنی مراد و محبوب است و مخلص بکسر لام معنی مرید و محب
که خود را خالص میگرداند و مشقت میکند و تحصیل آن و شتاتن مابینهای معلوم شد که حق سبحانه را بندگانتند که
ایشان را بی سعی و تکلف ایشان از معاصی نگاه میدارند و انبیا هم ازین قبیل اند و اولیائش را بتعالی ایشان
باین صفت میباشند غایتش آنجا عصمت است و اینجا حفظ و قال و نیز گفته است وی عزوجل و خطاب
بشیطان و نامید گردانیدن وی از گمراه گردانیدن بندگان خاص وی تعالی را اِنَّ عِبَادِيْ لَيْسَ لَكَ
عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ بِرَبِّكَ بندگان خاص من نیست مرترا ایشان غلبه و فرمان و قال عزوجل
اِنَّ عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلِصِيْنَ كَمَا هُمْ يَكْنٰى و از جامی بری تو ای شیطان همه آدمیان را مگر بندگان مرا که
مخلصان اند بفتح لام یا مسکین ای شخص که هیچ چیز نداری از علم و فهم و درک حقیقت حال پس تو هم میکنی که چون
ولی گذاشت خود را بتقدیر الهی و نزاع نکرد و در آن و تابع شد آنرا میکند آنچه خواهد از نیک و بد و مرضی و نامرضی
بدانکه حال اینچنین نیست که تو گمان میبری زیرا که هُوَ مَحْمُولُ الرَّبِّ وَی یعنی ولی برداشته شده پروردگار است
عزوجل که متولی امر او شده و همه کارهای او را بر لطف و فضل خود گرفته و او را در حجر عنایت خود برداشته است چنانچه یکی
و گیر یاد کنار خود بر میدارد و نمیکند از که بر زمین افتد و آلوده گردد و هُوَ صُرْدٌ و ولی مراد و محبوب حق است
که او را میخواهد که با خود دارد و بغیر خود نگذارد و هُوَ بِرَبِّهِ فِی حَجْرٍ قَرِیْبٍ و لطیف و وی تعالی می پرورد او را
و کنار قریب و عنایت خود و اَلَنِّ لَیْسَ الشَّیْطَانُ اَلِیْهِ اَنْ یَّجِیْرَ و چگونه میرسد شیطان بسوی و
تا دور و سوسه اندازد و گمراه گرداند او را و یَتَطَرَّقُ الْقُبَاْحُ وَ الْمَكَارَةُ فِی الشَّرْعِ حَتّٰی و چگونه راه یابد چیز پاک
زشت و فاحش است و شرع بجانب وی و اَلْبَعْدَتِ النُّجَّةُ دُورُ و شتی تو طعام و شراب را و اعظمت
الْقُرْبَةَ و بزرگ گردانیدی قریب و مرتب را و گویا این مثل است که زده میشود در جای که کسی تعظیم و تکریم کسی میکند
آنجا حق او را او کنند و مناسب این تعظیم با وی سلوک نکنند و محبت نوزد و نخبه بضم نون و سکون جیم آب و علف
ستور نگذاشتن و نخب گوارا کردن طعام و شیخ آرد و گاه که بهم غلط کنند و همراه آب بیشتر دهند مقصود

آنکه چون او را ولی گفتی باز بسند و محبت و ارتکاب نامشروعات بوی مناسب نباشد چنانکه میفرمایند و قُلْتُ
 قَوْلًا قَطِيعًا وَكَفْتِي سَخْنِي شَنِيعٌ هُوَانَاكَ بَرْكَ وَشَاعَتْ تَبَالُغُهُ الْعَهْمُ الْخَسِيسَةُ السَّدَّيْنَةُ
 زبَانِ بَادٍ هَذَاكَ مَرَيْنِ مَهْمَايَ فَرَوَانِي نَكْسِ رَاوَالْعُقُولِ النَّاقِصَةِ الْبَعِيدَةِ وَابْنِ عَقْلِي كَمْ دَوْرٍ
 اَزْكَارِ رَاوَالْأَرْأَاءِ الْفَاسِدَةِ الْمُخْتَلَفَةِ وَرَايَاهُمَا تَبَاهُ خَلَلٍ نَذِيرِ كَمْ نَهْمُنْدُ وَابْنِ عَهْدٍ دَارِنْدَ آعَاذَنَا
 اللَّهُ وَالْأَخْوَانُ بِنَاهُ دِهَادِ خُدَايَ تَعَالَى مَا رَوِبُوا رَاوَالْمِنْ الضَّلَاةِ الْمُخْتَلَفَةِ اَزْكَرِ اسْبِهَامِي مُخَالَفِ
 كِبَرِ كَرِ وَاخْتِلَافِ مَعْنَى اَمْدُ وَشَدِّ كَرْدَنِ نِزَايِدِ بِقُدْرَتِهِ الشَّامِلَةِ بِتَوَانِي وِي كَمْ دَرْگِرِنْدَه است همه را
 وَالْعُطَافَةِ الْكَامِلَةِ وَبَطْفُهَا وَتَوْفِيقُهَا وِي كَمْ كَامِلِ اَمْدُ وَرَحْمَةُ الْوَاسِعَةِ وَبَهْرِ بَانِي وِي كَمْ فَرَاخِ
 است و گنجیده است در همه جا و سترنا با استارِ التَّامَّةِ وَبِوِشَا وَاوَا رَا بَرِ وِي حَفْظِ وَعَصْمَتِ
 وِي كَمْ تَامِ اَنْدَ الْمَانِعَةِ الْحَامِيَةِ مَنَعُ كُنْدَه كُنَاهَانِ رَا اَزِ رَسِيدِنِ بَهَانْگَا دَارِنْدَه مَا رَا اَزَانِ وَرَبَّنَا
 بِنِعْمَتِهِ السَّابِقَةِ وَبِرِوَرِشِ كُنَا دِمَارِ اِنْعَمَتِهَا وِي كَمْ تَامِ وَاكْمَلِ اَنْدَ وَفَضَائِلِهِ الدَّائِمَةِ وَفَضِيلَتِهَا
 وَفَرْوِنِهَايِ كَرَمِ اَوْ كَمْ مَهْمُشِدَه اَنْدِ بِمَنْنَةِ بِنْعَمَتِ وَاحْسَانِ وِي وَايْنِ بَشَارَتِ است مَرَا خَوَانِزَا كَمْ اِجْتِمَاعِ اَشْيَانِ
 بَاذَاتِ شَرِيفِ وِي وَاوَدْعَا وَاوَلْبِ خَيْرِ بِرَجْهٍ اِجَابَتِ وَقَبُولِ بِرِسْنَدِ چنانکه مشهور است که چون مهمان عزیز است
 طغلی نیز عزیز خواهد بود **الْمَقَالَةُ الثَّامِنَةُ وَالْخَمْسُونَ** قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
 تَعَامَرَ عَنِ الْجِهَاتِ كُلِّهَا كَوْرَسَا زَخْوَرَا اَزِ هِمَمِ سَوَا زِمَا سَوَايِ حَقِّ وَلَا تَبْصِصُ عَلَى شَيْءٍ مِنْهَا وَحَنَمِ كُشَا
 بِرَا مِیچِ چیرِ اَزَانِ جِهَاتِ وَبِهِیچِ سَوَمَنْگَرِ فِي الْقَرَحِ تَبْصِصُ شِمْ بَا زَكْرْدَنِ سَگِ بِچِهْ نُو زَاو فَمَا دَمْتُ تَنْظُرُ
 اِلَى وَاحِدَةٍ مِنْهَا بِسْ مَا وَا مَ كَمْ نَگَا هِ مِکْنِی اِسْوِی چِیرِی اَزَانِ لَا يَفْتَحُ لَكَ جِهَةٌ اِلَى فَضْلِ اللَّهِ
 كُشَا وَا مِی شَوِ وَا مَرْتَرَا رَا بِسْوِی فَضْلِ خُدَا عَزَّ وَجَلَّ وَقُرْبِهِ وَنَزْوِی وِي تَعَالَى فَسَدِ الْجِهَاتِ جَمِيعًا
 بِسْ بِرِ بِنْدِ جِهَتِ هَا رَا وَجَا تَهَارَا هِمَمِ بِتَوْجِیدِ لَکْ بِرِیكْ وَا نِسْتَنِ تَوَوِیكْ دِیدَنِ تَوْفِيقِ رَا وَاجْهًا لِقَاكَ
 وَجُورِ دَامِیدَنِ نَفْسِ تَرَا شَرَفَاتِکَ وَحُجُوكَ وَعِلْدِکَ بِسَمَرِ مَحْجُورِ دَانِیدَنِ نَفَايِ تَرَا وَجُورِ اَوْدَانِ سَتَنِ

الْمَقَالَةُ الثَّامِنَةُ وَالْخَمْسُونَ

ترانا فناء و فنا نیز حاصل گردد و فی لفتح فی عین قلبك جهة فضل الله العظیم پس درین هنگام
کشاده شود و چشم دل تو نظری بجانب فضل خدا که عظیم است فلترأها بعینی راسك اذ ذاك
پس می بینی تو آن جهت را بهر دو چشم سر تو وقتی که فانی و محوی شود و به بندگی چشم از هر سو یعنی چنان هستی شود
که گویا چشم سر می بینی چنانکه میفرمایند لستعاع نور قلبك و ایمانك و یقینك می بینی بد فرشتیدن
روشنائی دل تو و ایمان تو و یقین تو فیض نور عند ذاك النور من باطنك على ظاهرک
پس پیدا میگردد و نزو و انحلال روشنائی از درون تو بیرون تو که نور الشمعة التي فی البیت
المظلم فی اللیلة الظلماء همچو روشنائی شمع که در خانه تاریک است و شب تاریک مبالغه است در وجود
روشنائی چه هر چه تاریکی بیشتر روشنائی افزون تر و خود تاریکی طبیعت و نفس و غفلت دنیا متعدد است تظهور
من کوی البیت و منافذ پیدا میگردد و روشنائی از روزنه های خانه و سوراخ های که در گذشته است
از دیوار خانه فیض نور ظاهر البیت بنور باطنه پس روشن و تابان میگردد و بیرون خانه بر روشنائی
و درون خانه بچشمین روشن میگردد و ظاهر وجود تو از حواس و تمامه جسد از روشنائی دل که بنور ایمان و یقین
روشن شده است و درون و بیرون را در گرفته است پس از درونم نیروی بیرون و در رفتی و رفتی
و بیرون را فتسک النفس و الجوارح پس چنانکه دل بنور یقین روشن است نفس و جوارح که میل
و تعلق بدنی و سفلیات دارند نیز ساکن و آرامیده میشوند الی و علی الله و عطاءه عن عطاء غیره
و و علی غیره بسوی و عده خدا بخشش او روی گرداننده از بخشش جز خدا و عده جزوی عز و جل و
ارحم لنفسك و لا تظلم و هر بانی کن و به بخشش بر نفس خود وستم کن بروی و لا تلقها فی ظلمات جهلك
و رجعتك و منه لزنفس خود را در تاریکیهای نادانی خود و گوی و مست را الی خود فتظنر الی الحقیقات
پس نظر کنی بجانب های متعدد و مختلف الی الخلق و الحول و القوة و الکسب و الا سباب
بسوی خلق و افعال ایشان و بسوی حیلت و توانائی خود و کسب و کار و اسباب و آیت فتتکمل علیها

و تکیه نشنا مشهورند از سبب خود با و

الْمَقَالَةُ الثَّامِنَةُ وَالْعِشْرُونَ

روحانی

پس اعتماد کنی بران و بگذردی کارهای خود را بان فیسند عَنْكَ الْجَهَاتُ پس بسته گرد و از تو اینجهت ها
و جانبها که نظر بران داری و اعتماد بران میکنی بقدرت الهی و جبراین سنت وی تعالی و عقوبات عاصیان
و غافلان و نیز بشوی توجه بغیر و اعتماد بر اسوای حق چنانکه میفرماید وَلَمْ يَفْتَحْ لَكَ جِهَةً فَضَّلَ اللَّهُ
و كَشَاوَهُ لَسْتُ وَمَرْتَابَتِ فَضْلِ خَدَايَ غُرُوحِلْ مَحْقُوبَةٌ وَمُقَابَلَةٌ لِبَشْرِكَ بِالنَّظَرِ إِلَى غَيْرِهِ از
جهت سزا دادن و در برابر کردن بشر که به سبب نظر بر جز خدای غر و جل پس نه دنیا شود و نه دین و نه آن
یابی و نه این فاذا و حذرت پس و فتنه بگانه گردانی خدا را و وجد به بجهت نیز احتمال دارد یعنی و فتنه بیایی
خدا را غر و جل و شناسا شوی بوی و روی آری به بگانه گلی بسوی وی و نظرت الی فضلیه و نظر کنی و توجه
شوی بسوی فضل و کرم وی و رجوته دُونَ غَيْرِهِ و امید داری او را و رحمت او را نه جسر او را
و تعاملت عَمَّا سِوَاكَ و کور سازی خود را از هر چیزیکه جز او است قَدْ بَاكَ نَزْدِيكَ گروانند ترا بخود و
اَدْنَاكَ و بسیار نزدیکی گروانند ترا و رَحْمَتِكَ و رِزْقِكَ و مهربانی کنند ترا و پرورش کنند ترا و اَطْعَمَكَ
و سَقَاكَ و بخوراند و بنوشانند ترا طعام و شراب جهانی و روحانی و دَوَاوَاكَ و عَافَاكَ و دار و کنند ترا و تندرستی
و نَحْشَدُ از امراض و آفات ظاهری و باطنی و اَعْطَاكَ و اَغْنَاكَ و بخششها کنند ترا و توانگر و بی نیاز گردانند
ترا بجمال و قلب و نَصْرَكَ و زَوَاكَ و باری و پدر ترا و دوست گردانند و بسیار و کارها را به تو حاکم و امیر گردانند ترا
لَمْ يَحَاكَ عَنِ الْخَلْقِ و عَنْ نَفْسِكَ و اَفْتَاكَ بِسِرِّهِ و و پاک گردانند ترا از تعلق بخلق و از گرفتار سه
نفس تو نیست و نابود گردانند ترا از کل ماسوی فلا تترنی بَعْدَ ذَلِكَ لَا فُقْرَكَ و لَا غِنَاكَ پس
نه بینی و نه دانی بعد از آن نه درویشی خود را و نه توانگری خود را و فانی شوی از خود و صفات خود اَلْمَقَالَةُ
التَّاسِعَةُ وَالْخَمْسُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَا تَخْلُوحَالَتُكَ اَمَّا اِنْ تَكُونُ
بِلَيْتَةٍ اَوْ نِعْمَةٍ خَالِي نَيْسَتْ حَالُ تَوَازِينِ و و حالت یا میباشد بلا یا نعمت فَإِنْ كَانَتْ بِلَيْتَةٍ
فَطَالَبُ فِيهَا بِالْقَصْرِ پس اگر حالت تو بلیه است پس باز جست کرده می شوی در آن

تشکیلی کردن بزور و خود را بتکلف بران داشتن و تحصیل آن بالنفس جدا کردن و هکذا لادنی و
تصبر فروترین پایه ایست و ادای حق بلا و الصبر و هکذا علی منه و باز حجت کرده می شوی بصبر
و بی تکلف صابر بودن اگر آن تلخی که در صبر میباشد موجود بود و صبر ترجیح و اعینه حق بر داعیه هواست
بی جنس و فرج و سهل تستری گفته صبر انتظار کشاد کا را از حق و گفته که آن بالیدن نفس است تا نرم گردد و در اتم شود
نعم الرضی و الموائفة پسترباز حجت کرده میشود برضا و موافقت بودن با فعل حق و حقیقت رضا
سکون قلب است تحت جریان حکم و ذوالنون گفته رضا سر و قلب به تلخی قضائت الفنا پسترباز حجت
کرده میشود بقنا و گم شدن و فعل حق و نایب و گشتن از ارادت و اختیار خود و در رضا نیز اگر چه فنا می هست
ولیکن بشیخی از اختیار و جو و باقیست و لابد این مرتبه بلندتر از آن خواهد بود و هکذا لادنی و فنا
ثابت است مراد بال را که از افعال و ارادت مطلق منسلخ شده اند و فانی گشته اند و اولیا را رضا است
و مؤمنان را صبر و العارفین اهل العلم بالله عز و جل و فنا حاصل میباشد مر کب عارفان را
که خداوند علم شهودی بخدا و ذات و صفات او نیست و ان کانت نعمة فتطالب فیها بالشکر علیها
و اگر باشد حالت تو نعمت پس باز حجت کرده میشود بشکر کردن بران و الشکر باللسان و القلب
و الجوارح و شکر میباشد بزبان و بدن و باعضاء از دست و پا و چشم و گوش و جز آن اگر چه زبان نیز داخل
است و لیکن او را جدا شمرند از جهت عمده بودن وی در کار شکر و ترجمانی دل و لهذا اقرار را جزو ایمان
ساخته اند نه اعمال را أما باللسان فبالاعراف بالنعمة التي بها من الله أما شکر بزبان پس اقرار کردن
بنعمه که آن از خداست عز و جل و لابد چون زبان ترجمان دل است در دل نیز بهچنین خواهد بود چنانکه در شکر
قلبی خواهند فرمود و ترك الاضافه الى الخلق نسبت ناکردن آنرا بخلق بطریق حقیقت و حکم
واقع اما تکلم و تقوید بدان باعتبار وساطت و مجاز و حقیقت شکر قس^{۵۲}ر نکند و گاهی باشد که بعضی مقرران
بدان مأخوذ و معاتب گردند و خلق اینها شامل نفس و اغیار است و لهذا میفرمایند لا الى نفسیات

وَحَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ وَحَرَكَتِكَ وَكُسْبِكَ نَدَا صَافَتُ كُنَى لِسَوِي لَفْسُ تَوَحُّلِيَّتِ تَوَوُّوَانَا لِي تَوَوُّو
جَنِّشْ تَوَوُّو كَارِ تَوَوُّو كَالِ إِلَى غَيْرِكَ مِنَ الَّذِينَ جَرَتْ عَلَى أَيْدِيهِمْ وَنَدَا صَافَتُ كُنَى لِسَوِي
خَزَنَتُ أَرْزَانِ كَسَانِي كَرَوَانِ شَدَّ وَظَاهِرُ شَدَّ اسْتَنْمَتْ بَرُوسَتَهَامِي ائِشَانِ لَا تَنَكُ وَآيَاهُمُ اسْتَبَابُ
وَالْأَلَاتُ وَادُّوَاتُ لَهَا زِيَارَةُ تَوَوُّو ائِشَانِ سَبَاهُ وَبَلِيَّتَهَا وَدَسْتُ اِفْرَازِيْدُ نَعْمَتِ رَاقَا سَبَاهُ وَحُجْرِي نَهَا
وَمَوْجِدُهَا وَالْفَاعِلُ قِيَامُ الْمُسَبِّبُ لَهَا هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَخْشِشُ كُنْدَةُ نَعْمَتِ وَرَوَانِ كَرُونَتُهُ
آن وَبِيْدَا كُنْدَةُ آن وَكَارِ كُنْدَةُ دَرَانِ وَبَسْبُ سَازَنْدَةُ مَرَّازِيْدُ اسْتَبَابُ رَاقَا سَبَاهُ وَحُجْرِي هُوَ الْمَوْجِدُ
وَجُونُ قَسْمَتِ كُنْدَةُ نَعْمَتِ خَدَا وَرَوَانِ سَازَنْدَةُ اَوَسْتُ وَبِيْدَا كُنْدَةُ اَوْفَهُو الْحَقُّ بِالشُّكْرِ مِنْ غَيْرِهِ
پَسِ وَي تَعَالَى سَمَوَاتُ تَرُوسْتَحَى تَرَا سَتُ بَشْكُرِ كَزَارِي كَرُونِ اَزْجَزُوِي اَزْجِهْتِ رَعَايَتِ حَقِيْقَتِ وَحَكْمِ
وَاقِعِ اَكْرَحِ نَظَرِ بَسَاطَتِ غَيْرِ نِيْرَحَقِّ دَاشْتِهَ بَاشْدَ لَا نَظَرَ اِلَى الْغُلَامِ الْحَمَالِ لِلْهُدْيَةِ مَثَلًا يَكِي
هَدِيَهَ فَرَسْتَا وَنَزَدَتْ وَآزَا بَارَكُو دَرِشْتِ غُلَامِ خُوِيَسِ دَرِخَا نِيَسْتِ نَظَرِ لِسَوِي اَيْنِ عَسْلَامِ بَرُوَارَنْدِه
مَرِيَهَ رَا اِشْمَا النَّظَرَ اِلَى اَلَا سَتَا ذِي الْمَنْفِقِ الْمَنْعِمِ بِهَا نِيَسْتِ نَظَرِ مَرِ لِسَوِي خَدَا وَنَدِي كَرَوَانِ كُنْدِه
وَنَعْمَتِ وَهِنْدِه اسْتَبَابُ اَيْنِ هَدِيَهَ قَالَ اَللَّهُ تَعَالَى فِي حَقِّ مَنْ عَدَمَ هَذَا النَّظَرِ كَفْتِه اسْتَبَابُ خَدَايِ تَعَالَى
وَرِيَا بِي كَسِي كَمُ كَرُوْدِه اسْتَبَابُ اَيْنِ نَظَرِ اَوَسْتِي شَنَاسِ حَقِيْقَتِ كَارِ رَا لِيْعَلْمُوْنَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
مِيْدَانِ نَدَا نَحِيَهَ ظَاهِرِ وَبِيْدَا اسْتَبَابُ اَزْزَنْدُكَ اِنِي دُنْيَا وَعَالَمِ مَجَازِ وَهَمُّ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَفِلُوْنَ وَائِشَانِ
اَزْزَنْدُكَ اِنِي اَخِرَتِ وَحَقِيْقَتِ كَارِ بَخِيْرَانْدِه فَمَنْ نَظَرَ اِلَى الظَّاهِرِ وَالسَّيِّبِ پَسِ كَسِي كَمُ نَظَرِ كُنْ بَظَاهِرِ
بَسْبِ وَلِيْرِي مَجَاوِزِ عِلْمُهُ وَمَعْرِفَتُهُ وَنَكْدَرُو دَانِشِ وَشَنَاسْتِ اَوْ حَقِيْقَتِ حَالِ وَبَسْبِ اسْبَابِ
فَهُوَ الْجَاهِلُ النَّاقِصُ قَاصِرُ الْعَقْلِ پَسِ اَوَسْتِ نَادَانِ كَمُ شَنَاسْتِ كَوْرَاهِ عَقْلِ اِنْمَا سَمِي الْعَاقِلُ
عَاقِلًا لِنَظَرِهِ فِي الْعَوَاقِبِ عَاقِلٌ رَا كَمُ عَاقِلِ نَامُ كَرُوْدِه اَنْدُجِهْتِ اَنِ كَرُوْدِه كَمُ مِيَكْنِدُ رُوْمِي يَابِدُ عَاقِبَتَهَا
كَارِ بَارِ وَحَقَايِقِ اَمُورِ اِلَيْسِ اَكْرُوْمِيَا يَدِ حَقِيْقَتِ حَالِ رَا كَمُ نَعْمَتَهَا پَسِ اَزْجَزُوِي رُوْمِي كَارِ تَعَالَى اسْتَبَابُ كَمُ مَوْجِدُ هَمِهَ اَشْيَاءِ

سَلَامُ اَوَسْتِ بِالْفَقْرِ
مَرَّازِيْدُ نَعْمَتِ
بَعْدُ اَلْاَوَّلِ حَقِيْقَتِ
دَرِشْتِ اَوَسْتِ
وَصَلَّى

مَوْجِدُ هَمِهَ اَشْيَاءِ

فَاعْلَمْ تَقِيٍّ أَوْتَ عَاقِلٍ نَبَاشِدُ وَأَمَّا الشُّكْرُ بِالْقَلْبِ فَبِالْإِعْتِقَادِ الدَّائِمِ أَمَّا شُكْرُ الْفَتَنِ بِدَلِّسٍ
 بِمَقِينٍ وَاسْتِنِ بِتِمْهَمِشَةٍ وَالْعَقْلُ الْوَقْفُ الشَّدِيدُ الْمَتَبَرِّحُ وَبَعْدَ قَلْبِي مُحْكَمٌ اسْتَوَارَ أَنْ
 جَمِيعَ مَا بَكَ مِنَ النِّعَمِ وَالْمَنَافِعِ وَالذِّقَاتِ كَمَا هِيَ بِأَنْتَ أَنْزَلْتَهُمْ وَمَنْعْتَهُمْ وَلَذَلِكَ فِي الظَّاهِرِ
 وَالْبَاطِنِ وَرَبِّهَا وَبَنَانٍ وَبُرُونٍ وَدُرُونٍ فِي حَرَكَاتِكَ وَسَكَنَاتِكَ وَتَبَشُّهَاتِكَ وَآرَامَاتِكَ
 مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا مِنْ غَيْرِهِ أَرْخَاسَتُهُ مِنْ خَبْرِي وَيَكُونُ شُكْرُكَ بِلِسَانِكَ مُعَابَرَةً
 عَنَّا فِي قَلْبِكَ وَبِأَشَدِّ شُكْرِ الْفَتَنِ تَوْبَرَّانٍ تَوَاقُرَ تَوْبَانٍ بَيَانٍ كُنْتَهُ مِنْ خَبْرِي كَمَا دَرَدَلِشْتِ
 يَعْنِي تَهَابَرِ بَيَانٍ نَبَاشِدِي وَجُودِ مَعْنَى أَنْ دَرَدَلِ تَانْفَاقِ نَكْرُودٍ وَقَدْ قَالَ وَتَحْقِيقِ كَفْتَهُ هِيَ خُدَايَ عَزَّ وَجَلَّ
 وَمَا بَكَ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنْ اللَّهِ وَهَرِخَرِكَ بِأَشْمَاكَ مِنْ أَنْزَلْتَهُمْ لِسٍ أَنْزَلْتَهُمْ وَقَالَ وَكَفْتَهُ هِيَ وَتَعَالَى
 أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَةً ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَتَمَامَ وَكَمَالَ كَرَوَانِدِهِ هِيَ خُدَايَ تَعَالَى بِرِشْمَا نِعْمَتِهَايَ خُودِ بَرُونِي
 وَدُرُونِي وَقَالَ وَكَفْتَهُ هِيَ وَأَنْ تَدَّ وَنِعْمَةُ اللَّهِ لَا تَحْصُوهُنَّ وَأَكْرَمُ شَاكِرٍ كُنْدِ نِعْمَتِهَايَ خُدَايَ رَاضِطٍ
 تَعَالَى أَنْزَلْتَهُمْ هَذَا لَا يَبْقَى لِمُؤْمِنٍ مِنْ عَمِيرٍ سَوَى اللَّهِ لِسٍ بِأَشْمَاكَ أَنْزَلْتَهُمْ بَاقِي نَبِيٍّ مَانْدُ مَرِجِ
 مَسْلَمَانِي رَانِعْتَهُ دَهْنَدِهِ خُدَايَ عَزَّ وَجَلَّ لِسٍ وَاسْتِنِ أَنْ بَدَلِ وَأَعْتَرَفَ بِزَبَانٍ لَازِمٍ بِأَشَدِّ شُكْرِ بَفْتَمِشِينَ
 بِمَعْنَى تَرْبِطَنَ لِسْتَانٍ مِنْ شِيرٍ وَبُرُودِ مِيدَنَ شَاخِ أَزْبَنِ دَرِخْتِ وَمُنَاسِبَتِ أَنْ بِمَعْنَى شُكْرِ ظَاهِرِ اسْتِ كَوَالِكِهِ
 دَلِ مِنْ شَنَاخْتِ نِعْمَتِهَايَ الْهِي تَرْبِشُو وَتَابِرُونِ مِي آيِدِ مِنْ زَبَانٍ وَدَعْوَارِفِ كَفْتَهُ كَمَا بِمَعْنَى شُكْرِ وَرَفْتِ كَشْفِ
 وَانْظَارِ اسْتِ وَابْنِ بِمَعْنَى شُكْرِ لِسَانِي مُنَاسِبِ تَرِ اسْتِ وَاسْتَلْزَمَ بِمَعْنَى شُكْرِ قَلْبِي نَزِ اسْتِ وَأَمَّا الْجَوَارِحُ
 فَبَيَانُ تَحْرِكَاتِهَا وَاسْتِعْمَالِهَا فِي طَاعَتِهِ وَأَمَّا شُكْرُ الْجَوَارِحِ لِسٍ بِأَنْتَ كَمَا جُنُبَانِي أَنَّهُمْ رَاوِ دَرِ كَارِ وَدَلِي
 وَرُخْدِ اسْتِ وَفَرَانِ بَرُودَارِي خُدَايَ عَزَّ وَجَلَّ دُونَ غَيْرِهِ مِنَ الْخَلْقِ نَهْ طَاعَتِ جَزْ خُدَايَ كَمَا خَلَقَ لَمْ فَلَ
 مُحْتَبِبِ أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ فِيمَا فِيهِ اعْتَرَضُ عَنْ اللَّهِ لِسٍ بِأَشْمَاكَ نَدِي بِسَبْحِ كِي مِنْ خَلْقِ رَاوِ خَبْرِي كَوَالِكِهِ
 بِمَعْنَى كَرَوَانِدِنِ اسْتِ أَنْزَلْتَهُمْ وَهَذَا نِعْمَةُ النَّفْسِ وَالْهَوَى وَالْأَرَادَاتِ وَالْأَمَارَاتِ وَخُسْلَنِ شَامِلِ

و دیگر نده است نفس را و بپاورد خواستهار و آرزوهار و سایر الخلیقه و تمامی مخلوقات را پس باید از طاعت
و فرمانبرداری اینها و گذشت بجز فرمانبرداری حق و بیانش است که میفرماید تَجْعَلُ طَاعَةَ اللَّهِ أَصْلًا
وَمُتَّبِعًا وَآمَنًا بگردانی فرمانبرداری خدا را اصل و پیروی کرده شده و پیشوا و ماسواها فَرَعًا
و تابعًا و صامو ما و گردانی جز طاعت خدا را فرع و پیرو و پس رو فان فعلت غیر ذلک پس اگر بکنی تو
جز این کار را گشت جائز اظالمًا کما یغیر حکم الله می باشی تو می کنی و از راستی ستم کنند و بر نفس خود
و حکم کنند بجز حکم خدای عز و جل الموضوع لعباده المؤمنین حکم وی که وضع کرده شده و نهاده شده است
هر بندگان او را که مسلمانان اند و سالکا غیر سبیل الصالحین می باشی روند جز راه صالحان
قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ و آن کسانی که
حکم کنند بر خلق و بر نفس حکمی که فرود فرستاده است خدا تعالی پس آن کسان کافرند و فی آیه و در آیه
و دیگر واقع شده است وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ و فی الاخری
و در آیه دیگر آمده است هُمُ الْفَاسِقُونَ اگر مراد بظلم و فسق نیز کفر است پس مدلول بر آیه است که اگر
کفر باستحال و استخفاف خواهد بود و ظلم و فسق بی آن فیکون انتهائک الی النار الی پس می باشد
نهایت کار تو بسوی آتشی که قُودُهَا النَّاسُ وَالْجِبَارَةُ فروزیده آن آتش آدمیانند و ستمگها
مراد بدان بتان اند که می پرستند که خزان آنها را یار و کوهها است و مقصود بیان تنیدی و سختی آتش
و وزخ است و انت لا تصبر علی حتی ساعة فی الدنیا و تو شکیبائی نمیتوانی کرد و برش یک ساعت
درین جهان و اقل شیطیة و شرارة من النار فیها و صبر نداری بر کمتر باره از آتش که بجهنم در دنیا
فَکَیْفَ صَبْرٍ لَّكَ عَلَى الْخُلُودِ فِي النَّارِ ویه مع اهلهای پس چگونه باش صبر تو بر همیشه بودن در
آتش و وزخ باد و وزخیان النجا النجا بحجم الوحا الوحا بجای محلله و این دو کلمه در جاسے اطلاق کنند که
شکر بر سر قومی بتاریج و غارت و هلاک تاخت آورد و باشد و ایشان را بیا گاه نیند و خبردار گردانند تا بگردانند

و من لم یحکم بما انزل الله الذل الیه

و همیشه اگر دهند و تکرار و بی تکرار هر دو وجه باطلاق می یابد و تکرار بیشتر است بعد بر تقدیر افراد و بعد بر قسرها
 بر تقدیر تکرار و معنی التجا و الوحا اسرع است یعنی شتابی کنید و زود باشید و بگریزید و خود را خلاص گردانید
 ازین بلا و بعضی بخارا از نجات نیز داشته اند اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَ أَسْفَلَ بِلَا حِصَابٍ يَسْئَلُهُ عَنِ الْبَلَاءِ مَنْ يَنْصِبُ لَهُ أَمْرًا يُنْصَبُ عَلَيْهِ أَمْرًا يُنْصَبُ عَلَيْهِ
فَاتَّكَ لَا تَخْ فِي جَمِيعِ عَمْرِكَ مِنْ إِحْدَابِهِمْ ازیر که بدستی تو خالی نیستی و در تمام عمر تو از یکی ازین دو حالت
 اِمَّا الْبَلِيَّةُ وَاِمَّا الْبَيْعَةُ یا بلاست یا لغت فَاَعْطِ كُلَّ حَالَةٍ حَقَّهَا وَحَقَّهَا پس بدو هر حالت را
 نصیب وی و آنچه نمر او را است بوی من الصبر و الشکر که صبر است و ربیه و شکر است و عطیه علی ماسا
 بَلَيْتُ لَكَ بَرَان و چه بیکه بیان کردم برای تو و گفته اند که نظر بحقیقت و طیفه در ربیه نیز شکر است بجهت
 تضمین وی الطاف خفیه و نعمتهای باطنه را و لیکن چون طبیعت بشری از امتیاز آن عاجز است بر صبر
 فرود آوردند که اگر آنرا هم کنایه غنیمت است و چون فوق آن برضا و موافقت امر کرد و ندایا بد و ضمن آن معنی
 شکر نیز خواهد بود و فلا تشکون فی حاله البلیة الی احد من خلق الله پس گله مکن از خدا و در حالت
 بلا بسوی هیچ کس از خلق خدا و لا تظهرن الضجر لاحد و پیدا مکن بستوه آه ورنه تنگ آمدن را مراجع
 یکی را از خلق و لا قتهمن رباک فی باطنک و تهمت مکن بر او و کار خود را در درون خود با نخ
 نه منراست بجناب قدس وی از جهل و نسیان و غفل و سفه و لا تشکن فی حکمتیه و شک و شبهه مکن در
 حکمت وی و استواری علم وی بحقائق امور و ترتیب تواید و منافع بران یعنی ترا که بلبیه گرفتار گردانیده است
 البته حکمتی در آن داشته باشد و اختیار الاصلح لک فی دنیاک و آخرتک و شک مکن در بر گزیده نفع
 سبحانه و تعالی آنچه صلاح تر و نیکتر است مرئرا در دنیا و آخرت تو این معنی در کلام مشایخ بسیار مذکور است
 که هر چه بر بنده میرود از قضا و قدر الهی صلاح او بهتر است مصرع صلاح ما همه گشت
 کان تراست صلاح روان من عظامی از من که گفته اند خدا سکون قلب است بقایم اختیار حق سبحانه

و تعالی امر عبد را که اختیار کرده است او را هر چه فضل است و تو هم کرده نشود که این مخالف مذهب اهل سنت
 جماعت است که می گویند اصل واجب نیست بر پروردگار تعالی چه وجوب دیگر است و اختیار آن بفضیل و
 کرم دیگر چنانکه رزق و قبول توبه و ثواب هیچ کدام واجب نیست بر وی تعالی اما البته میکند تفضل و تکریم
 نیز این مخصوص است باولیا و ارباب التجار که حق که بلطف خود متولی امر و صلاح حال ایشان
 شده است چنانچه در کتاب مجید فرموده وَهُوَ يُؤْتِي الصَّالِحِينَ وَهَر چه با ایشان میکند از بلا و عطا صلاح
 حال و بهبود کار ایشان در آن است و در حدیثی که آنرا حدیث الولی گویند آمده است که پروردگار تعالی فرمود
 که از بندگان من مؤمن کسی است که صالح نمیکرد اندامان او را مگر غنا و اگر فقیر گردانم او را فاسد گردانم ایمان او را
 از فقر و از بنده گان من مؤمن کسی است که صالح نمیکرد اندامان او را مگر فقر و اگر غنی گردانم او را فاسد گردانم ایمان
 او را و از بندگان مؤمن من کسی است که صالح نمیکرد اندامان او را مگر صحت و اگر بیمار گردانم او را فاسد گردانم ایمان
 او را و از بندگان مؤمن من کسی است که صالح نمی گردانم ایمان او را مگر بیماری و اگر نندرست گردانم او را
 فاسد گردانم ایمان او را بدستی که من میکنم کار بندگان خود را موافق علم من باحوال قلوب ایشان و بدستی
 که من دانا ام باحوال بندگان و خبر دارم از ایشان فَلَا تَذْهَبَنَّ بِهَيْمَتِكَ إِلَى أَحَدٍ مِّنْ خَلْقِهِ
 فِي مَعَاذَاتِكَ پس بهرمت و حالت خود را بسوی هیچ یکی از خلق خدا در دفع کردن بلا از تو فدا نک
 اِشْرَاكَ هُنَاكَ بِهِ پس آن شرک آوردنت از تو بخدای عزوجل لَا يَمْلِكُ مَعَهُ شَيْءٌ نیست
 بخدای عزوجل فِي مِلْكِهِ أَحَدٌ شَيْءٌ در ملک او هیچ یکی هیچ چیز را الا ضار و لا نافع نیست گزند
 رساننده و سود دهنده و لا دافع و لا جالب نیست باز گرداننده بلا را و باز کشنده عطا را و لا
 مُسْتَقِيمٌ لَا مَبْلَى و نیست بیمار سازنده و بلا رساننده و لا معافی و لا مبرئ و نه نندرستی دهنده
 و نه بی نیاز سازنده غیره جز خدای عزوجل فَلَا تَسْتَعِزُّ بِالْخَلْقِ پس مشغول مشغول باشی لا فی الظاهر
 نه و ظاهر که احتیاط کنی و صحبت داری با ایشان نه برای خدای ضرورت و لا فی الباطن و در باطن که دوست

داری ایشان را و متعلق باشی بدل ایشان بر وجه مذکور فَاَلْهَمْكَ لَنْ لَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً زَيْراً که بدستی
 ایشان سرگز نماند و نمیدهند ترا از آنچه خواسته است بتو خدا و رفع نمیکند از قضای وی چیزی را بَلَّ الْزَمُّ الْقَصْرَ
 وَالرِّضَاءَ وَالْمُؤَافَقَةَ وَالْفَنَاءَ فِي فَعْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ بلکه لازم گیر صبر را و رضا و موافقت را و فنا را
 در فعل خدا که در تو کند فَإِنَّ حُرْمَتَهُ فِي ذَلِكَ كُلِّهِ پس اگر محروم گردانیده شوی تو از آن بهر معنی از صبر
 و رضا و موافقت و فنا و گرفتار گردیده شوی به بی صبری و تاخر سندی که حتی فَعْلُكَ بِالْإِسْتِغْنَاءِ إِلَيْهِ
 پس بر تو باد فریاد کردن بسوی خدای عز و جل وَالتَّضَرُّعُ وَارِئِي مُنُونٌ وَالْإِعْتِرَافُ بِالذُّنُوبِ
 و اقرار کردن بر گناهان که بشوی و ظلمت آنها محروم گردانیده شده ازین سعادت ها و نورها وَالتَّطَلُّعُ مِنْ
 سُجُومِ النَّفْسِ و فریاد کردن و داد خواهی نمودن از بدی و نامبارکی نفس و تَزَاهِدٌ الْحَقِّ و اقرار کردن
 بیاکی حق عز و جل و دور بودن وی تعالی از شائبه نفس و ظلم و الْإِعْتِرَافُ لَهُ بِالْمَوْحِدِيَّةِ بِالنَّبِيِّ
 و اقرار کردن مرخای را بیکانه دانستن او را به نعمت و بعضی نسخ و النعم والتبری من الشرک و سزاوارست
 نمودن از شرک خفی و طَلَبُ الصَّبْرِ وَالرِّضَى وَالْمُؤَافَقَةِ و طلب کردن و درخواستن از خدا صبر و رضا
 و موافقت را اِلَى حَيْثُ يَبْلُغُ الْكِتَابُ أَجَلَهُ تا آنکه برسد آنچه نوشته شده و تقدیر کرده شده است مدت
 خود را یعنی داده شود ترا این مقامات اگر نصیب شست فَتَزُولُ الْبَلِيَّةُ فَتُكْشَفُ الْكُرْبَةُ پیر و شود
 بلا و کُشاید اندوه و محنت و تَابِ النِّعْمَةُ وَالسَّعَةُ وَالْفَرْجَةُ وَالسَّرُورُ و بیاید نعمت و فراخی
 و شادمانی و خوشحالی کَمَا كَانَ فِي حَقِّ نَبِيِّ اللَّهِ الْيُوسُفَ چنانکه بود در حق پیغمبر خدا التوب علیه الصلوة
 والسلام که بچندین بار و تنگی و غم مبتلا گردید و چون صبر و رزیدان بهر نعمت و فراخی و شادی مبدل گردید
 کَمَا يَذْهَبُ سَوَاءُ اللَّيْلِ وَبِالْيَوْمِ بَيَاضُ النَّهَارِ چنانچه میرود سیاهی و تاریکی شب و می آید سفیدی
 و روشنی روز و یَذْهَبُ بَرْدُ الشِّتَاءِ و میرود سردی زمستان و يَابِئُ الْكَيْسِمِ الصَّيْفِ وَطَيِّبُهُ
 و می آید بوزن فصل تابستان و خوشی وی لِأَنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ ضِدًّا اَفْخَلًا فَازیر که هر چیز را چیزی است

که نه پیمای اوست و مخالف اوست که باو جمع نشود و عایه و منتهی و آمد او هر چیز انهایی و مدتی
 معین است و جایی است که آخر سر و پس بلا و اندوه را هم ندی معین است و نهایی است که نعمت و شادوست
 فَالصَّبْرُ مُفْتَاَحُهُ وَابْتِدَاءُهُ وَانْتِهَاءُهُ وَبِالْإِيمَانِ صَبْرٌ كُلُّهُ كَشَائِشِ كَارِ وَأَعْلَا اَوَسْتِ وَنَهَائِشِ
 وَخَوَلَى وَجَالِ اَوَسْتِ كَمَا جَاءَ فِي الْخَبَرِ خِطَابُهَا آمَدَه است و در حدیث که الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّاسِ
 مِنَ الْجَسَدِ صَبْرٌ كَرْدُنِ بَرِّ اَزْ اِيْمَانِ و از معاصی مانند سر است از تن چنانکه بی سر تن بقا ندارد و همچون
 ايمان بی صبر تمام نگر و دو فی لفظ و در لغتی دیگر از حدیث آمده است الصَّبْرُ اِلَيْمَانُ كُلُّهُ صَبْرُ
 اِيْمَانِ است همه ايمان مبالغه و در حقیقت تمامه خیرات و مبررات بر صبر است از اضا و آن که تا از ان صبر
 نمکند متصف بدان نگر و دو قد لیکون الشکر هُوَ التَّلَبُّسُ بِالنِّعَمِ و گاهی می باشد شکر بهین
 اختلاط و ملا بست بنعمتها یعنی اگر چه حقیقت شکر و سپاس داری است بر نعمت اما در حق بعضی از
 عارفان که قانی از هوای نفس باشند چنان گرد و که در نعمت بودند و تنعم کردند عین شکر گفتن میگردد
 و بشهر منعم و فعل او و هی اقسامه المفسومه لك و آن نعمتها و بخششها اوست که قیمت کرده شده
 و نهاده شده است برای تو فَشَكَرَكَ التَّلَبُّسُ بِهَا پس شکر کردن تو تلَبُّس و اختلاط کردن است
 بنعمتها فی حالِ فَنَائِكَ وَزَوَالِ الْهُدَى وَرَحَالِ فَنَائِكَ وَرَشْدِ الْهَوَى وَنَفْسِ وَالْحِمِيَّةِ وَالْحِفْظِ
 وَرَحَالِ بِرَبِّهِ كَرْدُنِ و گاه داشتن حدود و احکام شریعت و هذیه حَالَهُ اَلْاَبَدِ اِلِی و این معنی
 فنا را ده و هوای بار عایت حدود و احکام حالت ابدال است که مطلق قانی شده اند از اراوت و هوای خود
 وَهِيَ الْمُنْتَهَى و این حالت نهایت کار سلوک طریق ولایت است اِعْتَبَرُ مَا ذَكَرْتُ لَكَ تَرَشُّدُ
 فهِمُ كُنْ وَغَيْرَتِ کِزِ بِجِزْمِی که ذکر کردم برای تو تاراه نموده شوی اِلِشَاءِ اللّٰهِ تَعَالٰی اگر خسته است خدای جل
 و این کلمه برای تبرک و ترغیب استعمال می یابد بِالْمَقَالَةِ السِّتُونِ قَالَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ
 الْبِدَايَةُ هِيَ الْخَيْرُ وَجُحٌ مِنَ الْمَعْنُودِ اِلِی الْمَشْرُوعِ اَعْلَا سِلُوكِ بِرْدُنِ آمدن از معهود

بلا و اندوه را هم ندی
 معین است
 شکر بهین
 اختلاط و ملا بست
 بنعمتها یعنی
 اگر چه حقیقت
 شکر و سپاس
 داری است
 بر نعمت
 اما در حق
 بعضی از
 عارفان
 که قانی
 از هوای
 نفس
 باشند
 چنان
 گرد و
 که در
 نعمت
 بودند
 و تنعم
 کردند
 عین
 شکر
 گفتن
 میگردد
 و بشهر
 منعم
 و فعل
 او و هی
 اقسامه
 المفسومه
 لك و آن
 نعمتها
 و بخششها
 اوست
 که قیمت
 کرده شده
 و نهاده
 شده
 است
 برای
 تو
 فَشَكَرَكَ
 التَّلَبُّسُ
 بِهَا پس
 شکر کردن
 تو تلَبُّس
 و اختلاط
 کردن
 است
 بنعمتها
 فی حالِ
 فَنَائِكَ
 وَزَوَالِ
 الْهُدَى
 وَرَحَالِ
 فَنَائِكَ
 وَرَشْدِ
 الْهَوَى
 وَنَفْسِ
 وَالْحِمِيَّةِ
 وَالْحِفْظِ
 وَرَحَالِ
 بِرَبِّهِ
 كَرْدُنِ
 و گاه
 داشتن
 حدود
 و احکام
 شریعت
 و هذیه
 حَالَهُ
 اَلْاَبَدِ
 اِلِی
 و این
 معنی
 فنا را
 ده و
 هوای
 بار
 عایت
 حدود
 و احکام
 حالت
 ابدال
 است
 که
 مطلق
 قانی
 شده
 اند
 از
 اراوت
 و هوای
 خود
 وَهِيَ
 الْمُنْتَهَى
 و این
 حالت
 نهایت
 کار
 سلوک
 طریق
 ولایت
 است
 اِعْتَبَرُ
 مَا
 ذَكَرْتُ
 لَكَ
 تَرَشُّدُ
 فهِمُ
 كُنْ
 وَغَيْرَتِ
 کِزِ
 بِجِزْمِی
 که
 ذکر
 کردم
 برای
 تو
 تاراه
 نموده
 شوی
 اِلِشَاءِ
 اللّٰهِ
 تَعَالٰی
 اگر
 خسته
 است
 خدای
 جل
 و این
 کلمه
 برای
 تبرک
 و ترغیب
 استعمال
 می
 یابد
 بِالْمَقَالَةِ
 السِّتُونِ
 قَالَ
 رَضِيَ
 اللّٰهُ
 عَنْهُ
 الْبِدَايَةُ
 هِيَ
 الْخَيْرُ
 وَجُحٌ
 مِنَ
 الْمَعْنُودِ
 اِلِی
 الْمَشْرُوعِ
 اَعْلَا
 سِلُوكِ
 بِرْدُنِ
 آمدن
 از
 معهود

بلا و اندوه را هم ندی
 معین است
 شکر بهین
 اختلاط و ملا بست
 بنعمتها یعنی
 اگر چه حقیقت
 شکر و سپاس
 داری است
 بر نعمت
 اما در حق
 بعضی از
 عارفان
 که قانی
 از هوای
 نفس
 باشند
 چنان
 گرد و
 که در
 نعمت
 بودند
 و تنعم
 کردند
 عین
 شکر
 گفتن
 میگردد
 و بشهر
 منعم
 و فعل
 او و هی
 اقسامه
 المفسومه
 لك و آن
 نعمتها
 و بخششها
 اوست
 که قیمت
 کرده شده
 و نهاده
 شده
 است
 برای
 تو
 فَشَكَرَكَ
 التَّلَبُّسُ
 بِهَا پس
 شکر کردن
 تو تلَبُّس
 و اختلاط
 کردن
 است
 بنعمتها
 فی حالِ
 فَنَائِكَ
 وَزَوَالِ
 الْهُدَى
 وَرَحَالِ
 فَنَائِكَ
 وَرَشْدِ
 الْهَوَى
 وَنَفْسِ
 وَالْحِمِيَّةِ
 وَالْحِفْظِ
 وَرَحَالِ
 بِرَبِّهِ
 كَرْدُنِ
 و گاه
 داشتن
 حدود
 و احکام
 شریعت
 و هذیه
 حَالَهُ
 اَلْاَبَدِ
 اِلِی
 و این
 معنی
 فنا را
 ده و
 هوای
 بار
 عایت
 حدود
 و احکام
 حالت
 ابدال
 است
 که
 مطلق
 قانی
 شده
 اند
 از
 اراوت
 و هوای
 خود
 وَهِيَ
 الْمُنْتَهَى
 و این
 حالت
 نهایت
 کار
 سلوک
 طریق
 ولایت
 است
 اِعْتَبَرُ
 مَا
 ذَكَرْتُ
 لَكَ
 تَرَشُّدُ
 فهِمُ
 كُنْ
 وَغَيْرَتِ
 کِزِ
 بِجِزْمِی
 که
 ذکر
 کردم
 برای
 تو
 تاراه
 نموده
 شوی
 اِلِشَاءِ
 اللّٰهِ
 تَعَالٰی
 اگر
 خسته
 است
 خدای
 جل
 و این
 کلمه
 برای
 تبرک
 و ترغیب
 استعمال
 می
 یابد
 بِالْمَقَالَةِ
 السِّتُونِ
 قَالَ
 رَضِيَ
 اللّٰهُ
 عَنْهُ
 الْبِدَايَةُ
 هِيَ
 الْخَيْرُ
 وَجُحٌ
 مِنَ
 الْمَعْنُودِ
 اِلِی
 الْمَشْرُوعِ
 اَعْلَا
 سِلُوكِ
 بِرْدُنِ
 آمدن
 از
 معهود

و معتاد طبیعت است بسوی آنچه حکم کرده است بدان شرع ثمر المقدور بعد از آن بیرون آمدن بسوی
 آنچه قضا و قدر الهی بآن رفته است ثمر الرجوع الی المعهود بعد از آن بازگشتن بهما آنچه معهود طبیعت بود
 بشرط حفظ الحد و اما بشرط نگهداشتن حدود و احکام شرع و در آغاز بمقتضای طبیعت بود
 چنانچه میفرمایند که فَمَخْرَجٌ مِنْ مَعْهُدِكَ مِنَ الْمَأْكُولِ وَالْمَشْرُوبِ وَالْمَلْبُوسِ وَالْمَنْكُوحِ
 وَالْمَسْكُونِ وَالطَّبِيعِ وَالْعَادَةِ إِلَى أَمْرِ الشَّرْعِ وَفَهِيَ بِسِ بَرُونَ مِی آلی تُو از معهود طبیعت
 که این اشیاست میگردی اینها را بحکم طبع و عادت بسوی امر شرع و نمی وی قَتَبِغْ کِتَابِ اللَّهِ
 وَسُنَّةَ رَسُولِهِ پس بیروی میکنی تو کتاب خدا را و سنت رسول او را صلی الله علیه و سلم
 کَمَا قَالَ اللَّهُ چنانکه گفته است خدای تعالی وَمَا أَتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ و هر چیزی که آورده
 شمار او آورده است پیغمبر پس بگیرد آنرا و عمل کنید بدان وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا و هر چیزی که
 باز داشته است پیغمبر شمار از آن چیز پس باز آید وَقَالَ و گفته است وی تعالی قُلْ إِنْ كُنْتُمْ
 تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي بگو ای محمد بامت خود اگر هستی شما که دوست میدارید خدا را پس بیروی کنید
 مَا يُحِبُّكُمْ اللَّهُ تا دوست دارد و شمار او از مرتبه محبت بر تبه محبت برسد فَتَقَى عَنْ هَؤُلَاءِ
 وَلَفْسِكَ وَرَعَوْنَهَا پس قانی گردانیده شوی تو از هوای تو و نفس تو و گویهای و سبکبهای نفس تو
 و در کتاب نامشروع و نامرضیات فی ظاهِرِكَ و بَاطِنِكَ در بیرون تو و درون تو و جان تو
 فَلَا يَكُونُ فِي بَاطِنِكَ غَيْرَ لِحَيْدِ اللَّهِ پس نباشد در درون تو و جان تو خیرگیانگی خدا و یاد وی
 وَفِي ظَاهِرِكَ غَيْرَ طَاعَةِ اللَّهِ و عِبَادَتِهِ مِمَّا امْرَوْنَهُ و نباشد بیرون تو جز فرمانبرداری خدا
 پرستش وی از آنچه فرموده و باز داشته است و حاصل آنچه دعوت کرده اند انبیاء علیهم السلام همین دو چیز است
 یادداشتن خدا را و خدمت کردن او را بران وجهیکه فرموده است فَيَكُونُ هَذَا أَذَانُكَ وَشِعَارُكَ
 وَدِتَارُكَ پس باشد این یعنی طاعت و عبادت خدا و ظاهر و باطن کار تو و پیشه تو و پوشش و زین

ویردنی تو و شعار جامه که کجیب چسپیده باشد و ثار جمله بر تن بالای شعار فی حَرَکَتِکَ وَ سَکُونِکَ وَ رِشْتِکَ
 وَ اَرَامِکَ وَ فِی لَیْلِکَ وَ نَهَارِکَ وَ رِشْبِکَ وَ رُوزِکَ وَ سَفَرِکَ وَ حَضَرِکَ وَ دَرَسِکَ وَ حَضَرِکَ
 وَ سِدِّکَ وَ رِخَائِکَ وَ دَر حَالِکَ وَ سِتِی تو و غم و شادی و فقر و غنا و خوشحالی و بدحالی
 و قوت و ضعف تو و صِحَّتِکَ وَ سَقَمِکَ وَ دُرُتِکَ وَ رِشْتِکَ وَ بَیاری تو و اَحْوَالِکَ کُلِّهَا و در همه احوال تو
 تَحَرُّکِکَ اِلَى وَادِی الْقَدْرِ پس تیر بر داشته شی بسوی وادی قضا و قدر وادی دراصل معنی رود
 و مرا و اینجا مقام و مرتبه است فِی تَصَرُّفِکَ الْقَدْرِ پس تصرف کند در تو قدر و بگرداند ترا از حال
 بحالی فَتَفْنِ عَنْ جَدِّکَ وَاجْتِهَادِکَ پس فانی شوی تو از کوشش تو و مشقت و طاقت تو و حَوْلِکَ
 وَ قُوَّتِکَ و از حلیت تو و توانائی تو یعنی سقوط از مستبیت و مملکت آنها فِتْنَاتُ اِلَیْکَ اَلَا قِسَامُ
 الَّتِی حَقَّتْ بِهَا الْقَلَمُ پس رانده شود و رسانیده شود بتو بخشها و بهرگاه که خشک شده است بآن قسَم
 وَ سَبَقَ بِهَا الْعِلْمُ و گذشته است بآن علم الهی و تقدیر او فَتَلَبَّسَ بِهَا پس مخلوط و مصحوب ساخته میشود
 بآن اقسام و تناول میکند آنها را و تُعْطَى فِیهِ الْحِفْظُ وَ السَّلَامَةُ و داده میشود و در تناول و تلبس آن
 اقسام نگه داشت و بی گزندی رَافِعُ حِفْظِهَا الْحُدُودُ پس نگاه داشته میشود در آن اقسام حدود
 شَرع و احکام آن وَ یَحْصُلُ فِیْهَا الْمَوَافَقَةُ لِفِعْلِ الْمَوْلَى و حاصل میگردد و در آن سازگاری
 مَعِ ارَادَتِ خَالِقِهَا و لا تَخْرُقُ قَاعِدَةَ الشَّرْعِ و پاره نمیشود حکم شرع و نمیکشد الی الزَّندَقَةِ بَی
 کُفْرٍ وَ الْحَادِ وَ الْخَارِجِینَ وَ شَرِیْعَتِکَ وَ اِبَاحَةِ الْحَرَمِ و مباح گردانیدن آنچه حرام گردانیده شده است در شرع
 وَ اِلَا سِتْهَانَهُ بِالْمَأْمُورِ وَ حَقِیرَتِیاشتن و خوار داشتن چیزی را که امر کرده شده است قَالَ اللهُ تَعَالَى
 اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّکْرَ بِرِسْتِی که مافرو و فرستاده ایم قرآن را که سبب یاد داشتن و یادماندن خلق است
 وَ اِنَّا کُلُّهُ لَحِفْظُونَ بدستی که مافرو و فرستاده ایم حدود و احکام آنرا از تغییر و تبدیل و نظم عبارت او را از
 تحریف و تصحیف و در آوردن چیزی و ران و بیرون آوردن چیزی از آن اینجا حفظ کسی که فانی است

لا تفرغ من
 معنی تصور که خدا
 سرفراز است یعنی غایب
 باشی از عینیات
 علم نظام با حق
 بهر چه ممکن و ممکن
 و در آید و در گذرد
 و از آن گذشته و
 بخار است یعنی کلام
 مؤمنین که در توحید
 نشانی اند از غیبات
 معنی تصحیف خط
 کردن در حساب
 و اصطلاح
 کردن در غیبات
 معنی کردن از حق

در قدر بار عایت احکام شرع که وی تعالی متکفل و متولی امر است نیز لازم می آید و گفته اند که حق سبحانه و تعالی حفظ وصیانت تورات و انجیل را به علما و اخبار گذاشت چنانکه فرمود بما استخفظوا من کتاب الله و تبدیل و تحریف بآن راه یافت و حفظ قرآن را خود متکفل شد و بر خود گرفت و فرمود و انما له الحفظون لاجرم از تغیر و تبدل محفوظ و مصون ماند و قال و گفت خدای عز و جل کذلک لنصرف عنه السوء و الفحشاء و همچنین کردیم تا برگردانیم از یوسف علیه السلام بدیرا و زنارا اِنَّه من عبادنا المخلصین بدستی که وی از بندگان مخلص است پس معلوم شد که حق سبحانه و تعالی کسی را که دوست میدارد بجانب خود میکشد از معصیت و تا عرضیات نگاه میدارد و فیستحب الحفظ و الحیة پس مصاحب و ملازم میباشد آنکس نگاه داشت و پرپیرو را از خرق قواعد شرع و زندقه و الحاد الی حین المقاء بر خمت الله تا وقت موت بر رحمت خدای عز و جل و انما هی اقساما ک مَعْدَاة لک و نیست این مذکورات که معهودین طبع انداز ماکول و مشروب ولبوس و خزان گنجشها و بهره های تو که آما ده کرده شده اند برای تو خجسته عنک و فی حال سیرک فی طریقک پس منع کرده شده و باز داشته شده اند از تو در حال سیر کردن تو در راه تو که میروی بطلب حق و سلوکک فبا فی الطبع و سلوک کردن و رفتن تو در صحرائی طبیعت و مفاویز الهوی و المعهود و بیابانهای هوا و معهود و معهود طبع و قطع کردن آن تا بمنزل مقصود که قسرب جناب حق است برسی و حبس کردن آنها و باز داشتن از آنها مصلحت است در وقت سیر و سلوک لانها اثقال و احوال زیرا که این معهودات طبع گرانها و بارها است که راه رفتن بآنها دشوار است فار یجت عنک لئلا یثقلک پس دور گردانیده شدند از تو تا گران نسازند ترا فتضعفک پس دست گردانند ترا و تثبطک عن مقصدک و مظلوبک و مشغول گردانند و باز گردانند ترا از جامی قصد تو و از مظلوب و مقصود تو الی حین الوصول الی عتبة الفناء تا هنگام رسیدن بآستانه فنا و هو الوصول الی قرب الحق فاسبب رسیدن است بقرب جناب حق عز و جل

و تعالی حفظ
و انجیل معصیان
مذکورات
حفظ قرآن
بر خود گرفت
تخلف بسلامت
بند

آنحضرت هم برای مجرب و تعلیم و محقق تشریحی بود بی آنکه در نفس شریف وی از انوار کائنات پدید آید و در نعم نبوت
و مقامات او همه موهبت محض و صفا بود و کسب و ریاضات را در آن مدخلی نی و لیکن بر روز اسرار و ظهور
الوار و لیل و نهار مرتب بر او را و افکار متوالی و متواتر بود و عوارف در شرح حدیث عائشه صدیقه
رضی الله عنها که گفت کان خلق القرآن میگوید که نفوس مجبورند بر غرائز و طامع که از لوازم و ضرورات طبیعت
بشری اند از صفات بهیمیه و سبعیه و شیطانیه و حق سبحانه و تعالی بلطف و عنایت خود نصیب شیطانی از ذات
حبیب خود صلی الله علیه و سلم مطلق بر آورد و قلب شریف او را از ان مطهر و منور ساخت و لیکن نفس زکیه و بوم
را بر حد نفوس بشریه یا بعضی از جزئیات صفات و اخلاق جبلت بنعمت لطافت و نورانیت نه کلیات آنرا
و نه جزئیات را بوصف کثافت و ظلمت باقی گذاشت تا ظهور آن باعث تنزیل آیات و تشریح احکام
از نفوس امت که بجز ظلمت و کثافت مخلوق و مجبورند از الت فرمایند و این رحمت خاصه بود در آنحضرت
را و عاقله امت را که و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین اثبات آن میکند و دلیل بر وجود آن صفات در نفس شریف
وی قرآن رب الغفر است و کذا لکن لنتیبت به فوادک و تثبت بعد از تنزیل میباشند و در کسر رباعیه روز
احد نیز نوعی از غرور در حال شریف وی صلعم یافته شد تا فرمود قوم حصیوا وجهه بنهم الحدیث پس فرمان آمد
لینس لک من الامر شیء اولی عذبه و یتوب علیهم و فرمود آن حضرت صلعم انما انسی لکنس پس
ظهور صفات نفس شریف که استنزال آیات میگردد و در حقیقت برای تاویب و تزکیه و تهذیب نفوس است
و او را صلی الله علیه و سلم نیز از ان نصیب بود این حال کلام عوارفت بعد از اختصار و تنقیح و قرا در کلم
و احوال و صفات ذات شریف وی و تحقیق آن حرجی تمام است که آن تشابه ترین تشابهات است
مزدمن که تاویل آن هیچکس جز خدا نداند و هر کسی هر چه گوید برق رواندازه فهم و دانش خود گوید و او صلی الله
علیه و سلم از فهم و دانش تمام عالم برتر است مصرع او برتر از است که آید بخیاں و او را چنانکه هست بجز خدا
کسی نشناسد چنانکه خدا را چنانکه باید جز وی کسی نشناخت پس ترا چنانکه تویی هر نظر که باینده بقدر

لا یجوز
نوم بای و صوره
مضموم آنرا ننهد
و بی و جملت کرده اند
۱۲

۲۰ رباعیات
نقح چهار و عیان
که میان تشابه و انبیا
باینده است جمع
رباعیه است نقح
اول بر وزن غنایه
باشند

وایش خود هر کسی کند ادراک بعضی از عارفان را از حدیث انه لیغان علی قلبی پرسیدند گفت ان سالت
عن غیر قلب رسول الله و عینه لقلت ما عرفت گفت ای سائل اگر از قلب دیگر و عین وی می پرسید
میگفتم آنچه میدانستم اما از عین قلب رسول الله که عین بعین است دم نتوانم زد و بنده از شرح
این حدیث در رساله مرجع البحرین مذکور کرده است از آنجا باید جست و الله اعلم **المقالة**
الحادية والستون قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكُلُّ مُؤْمِنٍ مُكَلَّفٌ

بِالتَّوَقُّفِ وَالتَّفَتُّشِ بِمُسْلِمَانٍ تَخْلِيفٌ دَادَهُ شَدَّهَ اسْتِ بَاسْتَادُونَ وَشَتَابَى
نکردن و کاوش کردن و تحقیق نمودن عِنْدَ حُضُورِ الْأَقْسَامِ نزد حاضر شدن
بخشها و بهر باری التَّنَاوُلِ وَالْأَخْذِ از قبول کردن و گرفتن تناول بمعنی گرفتن است
ولیکن آن بعد از دادن و گیرانیدن بود و اخذ عامتر از آنست بمعنی اگر چیزی از رزق برسد تحقیق و
تفتیش کند و زود گیرد و بکاربرد حتی بِشَهَادَةِ الْحُكْمِ بِالْأَبَاحَةِ تا گواهی دهد و را حکم شرعی بحال
و مباح بودن آن وَالْعِلْمُ بِالْقِسْمِ و گواهی دهد علم شریعت بجز از تناول آن بخش که رسیده است یا علم
علم کشفی لای تقسیم بودن آن در تقدیر الهی چنانکه این قسم در آخرین کلام مذکور گردیده است قَالَ النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ فَتَّاشٌ مُؤْمِنٌ بَسَّارٌ كَاوِنٌ وَتَحْقِيقٌ وَتَأَنٍّ كُنْدَهُ هَت در کار رزق
یا در همه کارهای دین و المناقِقُ لِقَافٌ و منافق زود گیرنده است بی تحقیق و تفتیش و قَالَ
و گفته است آنحضرت صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آنچه آمده است در بعضی روایات این حدیث بجای الْمُؤْمِنُ فَتَّاشٌ
الْمُؤْمِنُ وَقَافٌ مُسْلِمَانٌ تَوَقَّفُ كُنْدَهُ و درنگ کننده است و قَالَ صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعِ مَكَامَ
يُرِيكَ إِلَى مَا لَا يُرِيكَ بَكَدَارٍ چیز را که در شک اندازد ترا و برگرد بسوی چیزی که در شک نمی اندازد
ترا یعنی تحقیق کن آنچه یقین درست باشد بدان عمل کن و از آنچه اشتباه دارد دور باش و یُرِيكَ و لا یُرِيكَ
بفتح یا و ضم آن هر دو روایت است و فتح مشهور تر و فصیح تر است راب و ارب هر دو آمده بمعنی شک فَاَلْمُؤْمِنُ

و درنگ است بجهت انتظار امر و علم گو یا غالب بجهت آن فرمودند که گاهی چنان باشد که پیش از آمدن قسم
 علم حاصل شده است که در فلان وقت و فلان جای قسم وی انقطاع آمدنی است پس در حالت آمدن قسم
 توقف نخواهد بود و فی الثانیة الغالب علیه التناول والاخذ والتلبس بالمفتوح و در حالت
 دوم که حالت آخری است غالب بروی گرفتن و مخالطت است با آنچه فتح کرده شده است بی توقف و انتظار
 امر و علم و اطلاق غالب درین قسم بمشاکلت قسم اول است و الله اعلم بشئ یاتی المألة الثالثة
 یسری آید حالت سوم فالتناول المحض والتلبس بما یفتح من النعمان پس در وی گرفتن بخص است
 و ملابست و مخالطت بچیزیکه فتح کرده میشود و از نعمتها من غیر اعتراض احد الاشياء الثلاثة
 بی وجود اعتراض کی ازین سه چیز و منع آنها و عدم التفتات بدان و بی تردد و در آن که اگر اعتراض نباشد بگیرد
 و اگر باشد نگیرد و بلکه اینجا خالی است ازین تردد و اصل ملحوظ نیست و هی حقیقة الفناء و در اینجا حقیقت
 فنا و کمال اوست که موقوف بر هیچ چیز نیست نه بر ملاحظه حکم و نه بر امر و علم و نه بر ملاحظه اعتراض و تردد و در آن
 فیکون المؤمنین فیها محفوظات من الآفات پس میباشد مسلمان در اینجا که با دست بسته شده از همه
 آسیبها و خرق حد و الشرع و از پاره کردن حدیهای شرع مصاناً مضر و فاعنه الاشياء
 و گناهان گذشته و برگردانیده و دور کرده شده از وی بدیها که قال الله تعالی کذبت انصرفت
 عنه السوء والفحشاء ان الله من عباده الخالصین و تفسیر این آیه کریمه مکرر گزیده شده است
 فیصیر العبد مع الحفظ من خرق الحد و پس میگردد و بنده با نگاه داشتن از پاره کردن حد
 شرع و احکام آن کاملاً موقوف الیه و مجبونه که سپرده شده است کار با بسوی وی المأذون له
 اذن کرده شده برای او از جانب مولی و المطلق که فی الاباحات و اطلاق کرده شده و در این
 داده شده و او را از جمیع قیود و شروط و مباح گردانیدن اشیا و تصرفی کردن در آن المیسر له الخیر
 آسان گردانیده شده برای وی نیکی که هر چه کند و هر چه خواهد همه موافق رضای خداوند است و خیر و صلاح است

۱۰ اطلاق غالب
 روان کردن
 از بند و گناه
 چنانکه رانده شدن
 غلبت الغلب

بِجَمِيعِ مَا يَأْتِيهِ قِسْمُهُ الْمَصْفَى لَهُ پس همه آنچه می آید مؤمن را بخش و بهره اوست که صاف و پاک
 کرده شده است برای وی مِنَ الْآفَاتِ وَالْكَدِّ وَرَاتِ وَالتَّيَعَاتِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
 از آسبها و گریهها و عاقبتهای بد و دنیا و آخرت و موافقِ لِإِرَادَةِ الْحَقِّ و سازگار مرغواست حق را
 عَزَّ وَجَلَّ وَرِضًا وَفِعْلِهِ و مرضای فعل او و لَحَالَةً فَوْقَهَا و نیست هیچ حالت مر او لیای خدا را
 بِالْإِیَّ أَنْ وَهِيَ الْغَايَةُ و نیست نهایت کار و هِيَ لِسَادَاتِهِ الْأَوْلِيَاءُ الْكِبَارِ و اینحالت ثابت است
 مرمهران اولیای خدا را که بزرگ اند و میان اولیا الْمُخْلِصِ خَالِصِ و صاف بی شوب ارادت و
 فعل و منازعت اقدار اصحاب الْأَسْرَارِ خداوندان سرا و مطلع بران که هیچ بران چیز مشتبیه و
 پوشیده نداشته اند بر ایشان از قضا و قدر و درین باب الَّذِينَ أَشْرَقُوا إِلَى عُتْبَةِ أَحْوَالِ الْأَنْبِيَاءِ
 آن کسانی که مشرق و مطلع و برآمده شده اند بر آستانه احوال پیغمبران صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ
 و بعد ازین مقام نبوت و درجات اوست که اولیا را بدان راه نیست و مقام ولایت اولیا و درجات آن
 تلاخیاست **المقالة الثانية والسِّتُونَ** قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَا أَكْثَرَ
 مَا تَقُولُ بِعَجَبٍ بسیار است گفتن تو این قول را که قُرْبٌ فَلَانٌ وَبُعْدٌ نَزْدِيكَ
 گردانیده شده است بعز و حرمت فلان و دور گردانیده شدم من یعنی مردم او را نزدیک میخوانند و اعزاز می کنند
 و مراد و بر میارند و تحقیر میکنند و همچنین در سایر فقرات و اعْطِيَ فَلَانٌ وَحُرْمَتُ و داده شده ناز و نعمت
 فلان را و محروم گردانیده شدم من و اعْزَى فَلَانٌ و افقرت و توانگر و بی نیاز گردانیده شد
 فلان و درویش و محتاج گردانیده شدم من و عَوْنِي فَلَانٌ و اسقمت و تندرست گردانیده شد
 فلان و بجا ساخته شدم من و عَظَمَ فَلَانٌ و حقیرت و بزرگ گردانیده شده است فلان و خرد و خوار
 گردانیده شد من و حَمَدَ فَلَانٌ و ذُفِّمْتُ و ستوده شد فلان و نگوهریده شدم من و صَدَّقَ
 فَلَانٌ و کَذَّبْتُ و راست گو ساخته شد فلان و دروغ گو ساخته شدم من اَمَا تَعْلَمُ أَنَّهُ الْوَاحِدُ

المقالة الثانية والسِّتُونَ

ایامیدانی تو که بدستی وی تعالی کیست در صفات و ذات خود که انباز و پنهان دارد و آن الواحد یحیی
 الْوَاحِدُ اَنْیَّةً فِی الْحُبَّةِ وَنَمِیدانی که یکی دوست میدارد و یکی را در دوستی و محبت الْوَاحِدُ فِی مُحَبَّتِهِ
 و دوست میدارد کسی را که یکی است و یگانه است و محبت و س و انباز نمیکرد و دیگر را در محبت وی اذیت میکند
 بِطَرِیقِ غَیْرِکَ وَفَتِیکَ نَزْدِیکَ گرو اند ترا خدا تعالی الفضل و نعمت براه غیر خود یعنی ظاهر کند نعمت خود را و
 برساند آنرا بر دوست غیر خود چنانکه عادت است و آن فلان که تو رشک می بری بر وی نیز از آن راه رسیده
 و از دست اغیار رسیده است نَقَصَتْ مُحَبَّتُكَ لَهُ کَمُ گرو دوستی تو مر خدا را عز و جل و تَشَعَّبَتْ و
 پراکنده شود و منقسم گردد و محبت تو میان حق و غیر وی تعالی فَرُبَّمَا دَخَلَكَ الْمَلِیْلُ اِلٰی مَنْ ظَهَرَ
 اِلَیْهِ اَصْلَاحٌ وَالنِّعْمَةُ عَلٰی یَدِیْهِ زَیْرٌ که بسا است که در آید و راه یابد و تو میل و محبت بسوی کسی که پیدا
 شده است پیوند کردن و نعمت و اذن ترا بر دوست وی فَيَنْقُصُ حُبَّهُ اَللّٰهُ فِی قَلْبِكَ پس کم بگیر و محبت
 خدا در دل تو بمقدار یکم بپاگشته است محبت آن در دل تو و هُوَ عَزَّ وَجَلَّ غَیْرُ الْاَحِبِّ شَرِّکًا
 و خدای تعالی غیرت ناک است دوست نمیدارد و انباز را در محبت فَكَلَّمَ اَیْدِی الْغَیْرِ عَنْكَ
 بِالْمَوَاصَلَةِ پس باز داشت حق سبحانه تعالی دست های جز خود را از توبه پیوند کردن وی با توبانعام و حسان
 وَلِسَانُهُ عَنْ حَمْدِكَ وَتَنَائِكَ وَنَگاہ داشت زبان غیر را از ستودن تو و ستایش کردن تو و وَجَلِبِهِ
 عَنِ السَّغْيِ اِلَيْكَ وَنَگاہ داشت پاهای او را از رفتن و دیدن بسوی تو کَلِمًا لِّتَنْقِلَ بِهِ عَنْهُ
 مَا مَشْغُولُ الشَّوْیِ غَیْرُ بَارِئِ اِلٰهِ اَزْ خَدَی عَزَّ وَجَلَّ اَمَّا سَمِعْتَ قَوْلَ النَّبِیِّ اَیُّهَا السَّیِّدَةُ كَفْتُهُ بِغَیْرِ صَلَیَّ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهِ
 صَلَیَّ اَلْقُلُوبُ عَلٰی حُبِّ مَنْ اَحْسَنَ اِلَیْهَا پدید آورده شده اند و لها بر دوست داشتن کسی که
 نیکی کرده است بجانب آنها و لَبَّضَ مَنْ اَسَاءَ اِلَیْهَا و دشمن داشتن کسی که بد کرده است بسوی آنها
 فَهُوَ بِسَ اَنْ خَدَی عَزَّ وَجَلَّ یَكْفُ الْخَلْقُ عَنِ الْاِحْسَانِ اِلَیْكَ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ باز می دارد
 مروه را از نیکی کردن بسوی تو از هر روی و هر بسوی و هر چیزی که باعث پیوند شود و حتی تَوْحِیدَهُ

وَتَحِبُّهُ مَا أَتَى بِكَ وَكَانَ كَرَامَتِي أَوَّلًا فِي مَحَبَّتِي وَوَدْعَتِي وَارَابِي مُشْرَكَةً وَتَصِيرُ لَكَ مِنْ كُلِّ وَجْهِ
وَبُكْرَتِي تَوْفِيقِي خُذْ أَمْرًا مِنْ رُوحِي بِظَاهِرِكَ وَبَاطِنِكَ بَيْنَ تَوْكِهُ طَاعَتِي نَكْتِي حُزْراً وَرَأْسِي بَيْنَ تَوْكِهُ دُورَتِي نَدَارِي
وَبُكْرَتِي فِي حُرْكَاتِكَ وَسَكَنَاتِكَ وَحَبِيبَتِي وَارَابِي تَوْفِيقِي خُذْ أَمْرًا مِنْ رُوحِي بِظَاهِرِكَ وَبَاطِنِكَ بَيْنَ تَوْكِهُ طَاعَتِي نَكْتِي حُزْراً وَرَأْسِي بَيْنَ تَوْكِهُ دُورَتِي نَدَارِي
پس نه بینی تو نیکی را و سود را مگر از خدا پس شکر نه گویی مگر او را و لا شکر الا منه و نه بینی بدی را و زیان را
مگر از قدرت وی و غرور جل پس شکایت نکنی از کسی وَتَفَنِّي عَنِ الْخَلْقِ وَفَالِي شَيْءٍ اَوْ خَلْقٍ وَخَيْرِ
النَّفْسِ وَالْهَوَىٰ وَازْنَفْسِ وَهَوَايَ وَی وَخَيْرِ الْاِرَادَةِ وَالْمُنَىٰ وَازْخَوَاسَتِهَا وَآرِزِهَا وَخَيْرِ جَمِيعِ
مَا سِوَى الْمَوْلَىٰ وَانْهَرْ حُرْمَتِهَا وَنَدَاةً وَابْنِ دَرْجَتِ عُمُومِ نَاسِ اسْتِ که نظری بر وسایط دارند و
زبان و سود و منع و عطا از خلق بیند اما آن کسان که از نظر بصیرت ایشان وسایط افتاده و همه را
از پیشگاه دانند زبانی ندارد و محبت ایشان بحق نقصانی نپذیرد حکایت سیکه بحضرت شیخ
ابوالحسن شافعی قدس الله سره العزیز گفت شما دعوی غرض محبت خدایم کنید و حال آنکه مردم با شما
احسان می کنند و پیغمبر خدا صلعم فرموده است که آدمی مجبور است بر محبت منعم خود این بدان چون
راست آید فرمود ما کی احسان را از غیر خدایم بینیم و می دانیم تا محبت ما متعلق بغیر گردد و ما همه از انجامی بینیم و
اشاره باین مرتبه نموده می فرماید تَطْلُقُ الْاَيْدِي الْيَدِي الْيَدِي بِالْبَسْطِ وَالْبَدَلِ وَالْعَطَاءِ
و بعد از آنکه فنا حاصل شد و خلق از نظر افتاد و محبت الهی صاف و مجرر گشت و تمکن و استقرار پذیرفت
رها کرده میشود و کشاده می شود و دستهای خلق بسوی تو بفرخ کردن و در با خستن اموال و دوش
وَالْاَكْسَنُ بِالْحَمْدِ وَالْتِثَاءِ وَكشاده می شود و زبانها بستودن و ستایش تو فَيَدُلُّكَ اَبَدًا بِسَبِيحِ
و نعمت میدارد و خداوند تعالی ترا همیشه فی الدُّنْيَا و رَوْنِهَا بِنِعْمَتِ وَكَرَامَتِ وَجَلَالَتِ وَغَرَّتِ شَمْسُ
فِي الْعُقْبَىٰ پست و آخرت با پنجه آنرا شرح نتوان داد فَلَاشَيْءُ اِلَّا دَبَّ بِسَبِيحِ اَوَّلِي مَن وَكَابَتِ
مکن از پروردگار تعالی و مگو که دیگران را داد و مرا نداد که در نادان مصلحت نیست و اگر ادب و ورزیده

و صبر کردی و در محبت مولی تعالی متمکن گشتی آخر ترا چیزی خواهد داد و چندان خواهد داد که از حد حصر و احصار
بیرون است یا مراد آنست که بعد از آنکه ترا این نعمتها عطا کند بی ادبی مکن و انبساط منما و از حد شکر و قدر
نعمت شناسی تجاوز مکن و از دایره عبودیت و احتیاط و احترام بیرون مرو و مصرع ای ایات آن
پوسنین را یاد دارد و در معنی بیان ادب است که می فرمایند انظر الی من ینظر الیک نظر کن بر عایت
حق و نگار داشت ادب بسوی کسی که نظری کند بسوی تو با فاضله نعم و افاده کرم و آن پروردگار است
تعالی که در جمیع احوال و اوقات نعم و بر تو متواتر و متوالی است و اقبل علی من اقبل علیک
و روی آر به توجه و طلب و امید بر کسی که روی آورده است بر تو بر حمت و کرم و عطا و احب
من یحبک و دوست دار بنحیست و طاعت کسی را که دوست میدارد و ترا بلطف و توفیق و استعجب
من یدعوك و اجابت کن و پاسخ ده کسی را که میخواهد ترا بخیر دنیا و آخرت و اعطیک و من یتبتک
من سخطک و بدو دست خود را بکسی که بر جا میدارد و ترا از افتادن تو و در بعضی نسخ من یسبک
و شول برداشتن و کشیدن و یخرجک من ظلمات جفک و بیرون می آرد و ترا از تاریکیهای نادانی
و یجیبک من هلكک و میراند ترا از هلاک شدن تو بمحافظت از بلا یا و آلام و انزال شرائع و احکام
و یفتح با و لام و یضم با و بسکون لام نیز رواست و یفسدک من اتجا سیک و می شوید ترا از
بلیدیهای تو بتوفیق ایمان و اعمال صالح و یظفک من اوساخک و پاکیزه گرداند ترا از چرکها
و ربیهای تو به تبدیل اخلاق و اوصاف و یمیمه و یخلصک من حیفتک و تنیات و خلاص میگردد و اند
ترا از نفس تو و از هوا و نفس تو و حیفه مراد بومی گرفته را گویند و متن بومی ناخوش و من
هممک الردیة و خلاص می گرداند ترا از قصد های تباه تو و در بعضی نسخ بی و او است و برین
بیان انجاس و اوساخ و حیفه و متن خواهد بود و همچنین بالعروی و لفسیک الامارة بالسوء و از
نفس تو که امر کننده است به بدی و اقوانک الضلال المصلین و پیوستگان تو که گمراهان گمراه

کنند گانند شیاطینک که شیطانان تواند و هواک و هوای نفس تو و اخلاصک الجوه سال و
 دوستان تو که جاہلان اند قاطع طریق الحق راه زنان حق غرو جل الحارثین بنیت و بین کل
 نفیس و ثمین و عزیز در میان افتادگان و پرده شوندگان میان تو و میان هر چیز گرانمایه و
 گران بهای ولد چمنند که عبارت از سعادات و برکات دنیا و آخرت و معارف و حقائق ذات و صفات الهی
 تعالی است الی امتی العادۃ تا کی تقید بقید رسم و عادت الی امتی الخلق تا کی گرفتاری بخلق
 الی امتی القوی تا کی متابعت هوای نفس الی امتی الرعونة تا کی گولی و سبکی الی امتی الدنیا
 الی امتی الآخرۃ تا کی خواہش دنیا تا کی خواہش آخرت الی امتی ماسوی المولی تا کی بوجہ یا نحی
 جز مولی است این آنت من خالق الاشیاء المکنون کل شیء کجائی تو دور افتاده از سپید کنندہ همه
 چیز و هست کنندہ همه را الاول پیش باعتبار وجود الآخر پس باعتبار وصول یا اول باعتبار ازلیت
 و آخر باعتبار ابدیت بحسب ذات الظاہر پیدا از حیث آثار الباطن پوشیدہ از جهت ذات یا پیدا بر عقل و
 پوشیدہ بر حواس المرجع والمصدرا الیہ خدا سے کہ باز گشت ہمہ بسوے اوست و از پیش اوست
 وَلَهُ الْقُلُوبُ وَمَا أَرَادَ وَهُوَ غَیْبٌ لِّمَنْ لَا عِلْمَ بِالْغَیْبِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ اوست و باوست
 آرام جانها و محط الانقالب و بر در لطف و کرم اوست فرو آمدن بارها و العطاء و الاقتنان
 و او را است بخشش و نعمت دادن و در بعضی نسخ بلا اثنان و اثنان یعنی پریدن و کم کردن نیز آمده چنانکہ
 لهم اجر غیر ممنون **المقالة الثالثة والستون** قال رایت فی المنام کانی اقول ویدم در
 خواب گویا کہ من می گویم یا مشرک یا برتبه رفیع باطنہ بنفسہ اے شرک آرنده به پروردگار
 خود در ورون بنفس خود بدعوے هستی و انانیت و نسبت افعال خود بطریق استبداد و
 استقلال و فی ظاہرہ بخلقہ و شرک آرنده به پروردگار در بیرون خود بخلق وی باضافت ضرر و
 نفع و خیر و شر بایشان و خوف و رجاء ایشان و فی عملہ بار آردتہ و شرک آرنده در عمل خود بخواست

المقالة الثالثة والستون

خو و چنین کنم و چنان شود و چنین شود و چنان شود و فقال رجل الى جنبی ما هذا الکلام پس گفت
 مردی که در پهلوی من است چیست این سخن و چه معنی دارد و فقلت هذا نوع من العزیز پس
 گفتم من این نوعی از شناخت حق است چه مدار شناخت بر سلوک و تحصیل فنا و موت ارا و است و
 حصول آن بقنای نفس و خلق و ارادت است چنانچه در مقالات سابقه شرح آن گذشت یا مراد است
 که صد و این معنی و دریافت آن و تنبیه بر آن نیز قسمی از معرفت و شناخت حقیقت کار است با قطع نظر از
 حصول آن و الله اعلم **المقالة الرابعة والسبعون** قال رضى الله عنه
 وارضاه ضاق بى الامر يوما تنك اور و مرا کار من روزی فتح گت النفس تحت
 حملها پس چنید نفس من زیر بار آن حالت و نتوانست برواشت آنرا و عبر کرد و طلبت الراحة
 و المخرج و الفرج و هست نفس آسایش و بیرون آمدن و کشاد از آن فقیل لى ماذا تريد
 پس چون دیده شد از من تنگی نفس و طلب راحت گفته شد مرا چه می خواهی فقلت اريد
 مودة لا حياة فيها پس گفتم میخواهم مروتی را که نیست زندگی و روی و حیوة لا مودة فيها
 و میخواهم زندگانی را که نیست مروت و روی فقیل لى ما المودة الذي لا حياة فيه پس گفته شد
 مرا چیست موی که نیست حیات و روی و ما الحياة التي لا مودة فيها و چیست حیات که نیست موت
 و روی قلت الموت التي لا حياة فيه موی عن جنبی من الخلق گفتم من موی که نیست
 حیات و روی مروت من و فانی شدنت از جنس من از خلق فلا اربهم في الضر والنفع پس
 نه بینم خلق را در میان و سود و همه از تقدیر حق بستم و موی عن نفسي و هو الي و ارادني و فانی
 و فانی شدنت من از نفس من و هو اسي من و خواست من و آرزوی من في دنياي و آخري و دنیا
 من و آخرت من در هر دو جهان از لذات و تمتعات آن خواستی و آرزوی که هوای نفس خود بکنم نباشد
 فلا احیی فی جميع ذلك ولا اوجد پس زنده نباشم در همه چیزها و یافته نشوم بهستی بشریت

و جواب ظاهر آنست که این سخن پیش از حصول آن مقام گفتند که هنوز خواستی دارند ولیکن خواست آن دارند
 که این خواست نماند و این جواب اسلم است از شعب ثانی و کور و لان المقالة الخامسة
 وَالسُّؤَالُ قَالَ رَضِيَ وَأَرْضَا مَا هَذَا الشَّخْطُ عَلَى رَبِّكَ چیست این اظهار بے رضای
 و کرامت و کم پیدا شدن عطا و ناپسندیدن آن بر پروردگار تو عزوجل لاجل تاخیر اجابته
 الدُّعَاءِ از بهر پس انداختن پروردگار تعالی قبول کردن دعای ترا لقول حَرَّمَ عَلَى السُّؤَالِ
 لِلْخَلْقِ میگوید حرام گردانید بر من سوال کردن مر خلق را و باز داشت مرا از خواستن حاجات از ایشان
 وَاجِبٌ عَلَى السُّؤَالِ که واجب گردانید بر من سوال کردن مرا و عزوجل و امر کرد بحصر کردن
 دعا و سوال و رومی وَاَنَا دَعْوُهُ وَهُوَ لَا يَجِيبُنِي و من میخواهم او را و او جواب نمیدهد هر مشکل
 اتفاق و پارسه رفتن و نه پارسه بودن مصرع پیوستن تو مشکل و جوابی مشکل هَذَا لَكَ
 أَحْرُ أَنْتَ أَمْ عَبْدٌ پس گفته می شود ترا که این سخن می گوئی خالی نیست که آیا آزاد و تو بسر خود یا بنده
 کسی فَإِنْ قُلْتَ أَنَا حُرٌّ فَأَنْتَ كَافِرٌ پس اگر گوئی که من آزادم و بسر خودم و در بند کسی و در حکم
 کسی نیستم پس تو کافر و إِنْ قُلْتَ أَنَا عَبْدٌ و اگر میگوئی من بنده و در فرمان پروردگارم فَيَقَالَ لَكَ
 أَنْتَ لَوْ لِيكَ فِي تَأْخِيرِ اجَابَةِ دُعَائِكَ پس گفته میشود مرا آیا تهمت نمند که تو مرخلو
 خود را و تاخیر اجابت دعای تو که نسبت به بل میکنی که ندانست یا نشنید یا بیهوشان که شنید و له
 فراموش کرد یا یادداشت ولی بخل و زبیدیا جو دست ولی بی حکمتی و بی مهری کرد و تخصیص بعضی ازین
 وجه نمود می فرماید وَشَاكَ فِي حِكْمَتِهِ وَرَحْمَتِهِ بِكَ و شک و تردید و کمندگی و در حکمت وی
 و مهربانی وی تعالی بآل و جمیع خلقه و یا همه خلق وی و علمیه یا حوالیهم و در دانستن و
 احوال خلق را و غیر متهم که یا تهمت نه نمند که مرحق را عزوجل بدان فَإِنْ كُنْتَ غَيْرَ مُتَّهِمٍ
 لَهُ پس اگر هستی تو تهمت نه نمند که مرخا را عزوجل و مقرر حکمتیه و ارادته و مصلحتیه لَكَ

و هستی اقرار کننده حکمت او را و ارادت او را که مستلزم علم نیز هست و مصلحت او را برای توفی تاخیر
 ذلک در تاخیر کردن اجابت دعا فعلیک بالشکر که پس بر تو باد و شکر گفتن مرخص از غر و جل لانه
 اختارک الاصلح زیرا که وی شاید که در تاخیر اجابت دعا برگزیده باشد برای تو آنچه نیکوتر است
 نسبت بحال تو و صلاح حال تو به درین باشد و النعماء و دفع الفساد و برگزیده باشد برای تو نعمت
 و دور کرده تباہی را از حال تو بتاخیر اجابت دعا بلکه شاید که عدم اجابت اصلح باشد بحال تو چه چای تاخیر
 بهیت بس دعا ها کان زیانست و وبال از که می نشودشان ذوالجلال و لیکن چون وعده
 باجابت رفته است اگر تاخیری واقع شود تا وقتی معین خواهد بود و در دنیا و آخرت وان کنت متهماله
 فی ذلک و اگر هستی تو تهمت کننده مرخص از غر و جل و تاخیر اجابت دعا و شک کننده و تهمت او و تهمت او
 فانت کافر به تهمتک که پس تو کافری بسبب تهمت کردن تو مرا و الا نک بذلک نسبت
 له الى الظالم زیرا که تو بسبب آن تهمت کردن نسبت کردی مرا و بسویستم کردن و در گذشتن از حد
 حکمت و انصاف و هو لیس بظلام للعین و وی تعالی نیستستم کننده مرخص از غر و جل و تهمت او
 الظالم نمی پذیرد ظلم را و کس تحیل علیه ان یظلم و محال است بروی که ظلم کند بر تو و بر خلق اذ هو
 صالک و مالک کل شیء زیرا که وی تعالی مالک هست و مالک هر چیز است و الما انک له التصرف
 فی مملکة کیف تشاء و مرا و راست گردانیدن از حال بحالی در ملک خود هر گونه که خواهد فلا یطلق علیه
 اسم الظالم پس گذاشته نشود بروی نام ظلم و انما الظالم من تصرف فی مملکة غیره و نیست
 ظالم مگر سیکه تصرف می کند در ملک غیر خود و بغیر اذ نه بی ستوری آن غیر و اگر بد ستوری وی کنند نیز
 ظلم نبود این قید برای آن زیاده کرده و تا حد ظالم تمام گردد و فاسد دعلیک پس برین بر خود و در بعضی
 نسخ فاسد پس سبب گردید بر تو سبیل التخطی علیه را به رضائی و کرامت و خشم کردن بر حق را
 عزوجل فی فعله فیک در کار کردن وی تعالی و عزات تو بما یخالف طبعک و شهوة

نَفْسِكَ بِحُزْنٍ كَيْدٍ سَازِگارِ سَرِشْت تَرَوِ خَوَاشِ نَفْسِ تَرَوَانِ كَانَ فِي الظَّاهِرِ مُفْسَدَةً
لَكَ وَآگَرِ چِه پَاشَد در ظاهِرِ حالِ خُلافِ مصلحتِ مَرِ تَرَا فَعَلَيْكَ بِالشُّكْرِ وَالصَّبْرِ وَالْمُؤَافَقَةِ وَالرِّضَا
بِسِ بَرِ تَوْبَا وِ تَاخِرِ اجابتِ وِ جَمِيعِ احوالِ شُكْرِ كُذاریِ حَقِ كِرُونِ نَظَرِ بِالطَّافِ خُفِیهِ وَصَبْرِ كِرُونِ بَرِ
بِلاهایِ او وِ موافقتِ نمودنِ بِفِعْلِ وِ اِراوتِ وِی وِ رِضا بِقِضایِ وِی تَعَالی وِ تَرَكِ الشَّخْطِ وَالنَّهْمَةِ
وِ تَرَكِ كِرُونِ اِظْهَارِ سَخَطِ وِ بِرِضائی وِ كَرَامَتِ وِ تَمَتِ كِرُونِ بِرِوِ كَارِ تَعَالی رَا بِانْجِهِ لَالِقِ جَنَابِ قُدُسِ
وِ كِبَرِ یَا اُوسْتِ وَالْقِيَامِ مَعَ رَعُونَةِ النَّفْسِ وِ تَرَكِ اسْتَاوِنِ بَاكُولی وِ سَبِیْلِ نَفْسِ در اِتْكَابِ اِینِ
رَوِیْتِ وَهُوَ اَهْلُ الدِّینِ یُصَلِّ عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وِ اسْتَاوِنِ بَا هَوَاِیِ نَفْسِ كِه مَکْرَاهِ مِی كِرُوا نَدَاوِ
رَا وِ دِینِ خُدا تَلْمِیحِ اسْتِ بِقَوْلِ تَعَالی وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وَعَلَيْكَ بِدَوَامِ
الدُّعَاءِ وِ بِرِ تَوْبَا وِ كِه هَمِیشَه كُنِی دَعَا رَا اِگَرِ چِه در اجابتِ تَاخِرِی رَوِ وِ صِدْقِ الْمَلْجَاءِ وَحُسْنِ لَظَنِ
بِرَبِّكَ وِ بِرِ اسْتِی پَنَاهِ بَسْتَنِ بَخْدَا وِ كَمَانِ نِیكِ دَاشْتَنِ بِرِ بِرِوِ كَارِ خُودِ غَرِ وِ جَلِ وِ اِنْتِظَارِ الْفَرَجِ مِنْهُ وِ
چِشْمِ دَاشْتَنِ كِشَا وِ كَارِ اَزِ وِی وِ التَّصَدِیقِ بِوَعْدِهِ وِ اِیْمَانِ آوِرْدَنِ بِوَعْدِهِ وِی تَعَالی وِ رَا سْتِ دَاشْتَنِ اِزِ
وِ الْحَيَاءِ مِنْهُ وِ شَرْمِ دَاشْتَنِ اَزِ وِی وِ اسْتِجَالِ اجابتِ وِ الْمُؤَافَقَةِ لِامْرِهِ وِ سَازِگاریِ كِرُونِ
مَرَامِ اَوْرَا كِه فَرموده اسْتِ دَعَا كُنِی وِ رِعَايَتِ كِرْدَنِ طَرِيقَةِ بِنْدگیِ دِرَانِ بِسِیْتِ اِی اَمِی دَسْتِ اَزِ
وِ عَا كِرْدَنِ مَدَارِ بِاقْبُولِ بَارِ وِ اَنْتِ چِه كَارِ وِ حِفْظِ تَوْحِيدِهِ وِ بِرِ تَوْبَا وِ كَمَدِ اسْتِ كِرْدَنِ بِكَامِلِ حَقِ رَا
وِ رِ بَوِیْتِ وَصَفَاتِ اَنْ وَالْمُسَارَعَةِ اِلَى اَدَاءِ اَوَامِرِهِ وِ شَتَابِی كِرْدَنِ دِرْگَزَارِ وِ بَجَا آوِرْدَنِ اَمْرِهَا
اَوْرَا وِ التَّقَاعِدِ مِنْ اِزْتِكَابِ نَفْسِهِ وِ شَسْتَنِ وِ شَسْتِی كِرْدَنِ اَزِ كِرْدَنِ اِنْجِهِ نَهی كِرْدَه اسْتِ اِزَانِ
وِ التَّمَاوُحِ عِنْدَ نَزْوِلِ قُدْرِهِ بِكَ وَفِعْلِهِ فِیكَ وِ مَرْدَه اِنْكَاشْتَنِ خُودِ اَزِ زُفَرِ وِ اَمْدَنِ تَقْدِیرِ وِ
بِرِ تَوْبَا كِرْدَنِ وِی وِ تَوَوَانِ كَانَ لَا بُدَّ اَنْ تَتَّهَمَ وِ لَشْنِی الظَّنَّ وِ اِگَرِ بَسْتِ شَانِ كِه چَارِه
نِیستِ اَزِ نِیكِه تَمَتِ كُنِی وِ بِدِگَمَانِی كُنِی فَنَفْسُكَ الْاِمْتَارَةُ بِالسُّوءِ الْعَاصِيَةِ لِرَبِّهَا

عز وجل پس نفس تو که امر کننده است به بدی گناه کننده است مرر و در کار خود را اولی یقسم
نزدیکتر است بآنکه متهم داری او را و بدگمان باشی بومی و نسبتات الظلم اليها آخری و نسبت کردن
تو ظلم را بسوی نفس نیز و اتر است که هر غو ظلم می کند به بی فرمانی کردن بر پوره و کار خود من مؤکلاک
از نسبت کردن ظلم بخداوند تو که در سر پرده عزت و می ظلم را ندارد و فاحذر موافقتها و موالاتها
پس بر پیر کن موافقت نفس را و دوست گرفتن او را و الرضی لفعالها و قولها و خورسند بودن بکار
که نفس کند و سختی که وی گوید فی الحال کلها و همه احوال لا تقاعد و الله زیاده که نفس شمن خداست
عز وجل و مخالف فرمان او وعد و نك و دشمن بست که ترابی فرمانی حق میجو اند و در معاصی می افکند
که سبب عذاب و لعن و خطرت الارباب است و موالیه لعن و الله وعد و الشیطان الریمر
و نفس دوست مر دشمن خدا را و دشمن ترا که شیطان رانده شده است و هی خلیفه النفس نفس
جانشین شیطان است در حکمت بدن آدمی و جاسوسه و جاسوس شیطان که برگماشته است
او را برای تفحص احوال آدمیان و رسانیدن اخبار بوسه و مصافقه و دوست مخلص و صافی است
الله حد کن حد کن خدا را و عذاب او را شکر الله بستر حد کن خدا را الحدز الحدز بر پیر کن
بر پیر کن النجا النجا زو و بشتاب زو و بشتاب و خلاص کن نفس خود را از عذاب اللهها شمت کن
نفس را بعد اوت اگر چه نصیحت و دوستی نماید شمر و خالف النفس و الشیطان و عصمها و ان بها
محضاک المنع فاتهم و النسب الظلم اليها و نسبت کن ظلم را بسوی وی و اقره علیها قوله و بخوان بر نفس
این قول خدای عز وجل ما یفعل الله بعذابکم ان شکرتم و املتکم چه می کند خدا و چه کار دارد
بعذاب کردن شما اگر شکر گوئید خدا را و ایمان آرید و قوله و بخوان این قول خدا را عز وجل ذلک بما
قد مت ایمن بک ان الله لیس بظلام للعیون ان عذاب بسبب علماست که پیش فرستاده اند شما
و بدانید که نیست خدا ظلم کننده و مرتب که زلتا و عدل وی ترسان باشد و از فضل او اسیدوار و قوله عز وجل

جاسوس شیطان
بر پیر کن النجا
ذلک بما قد مت ایمن بک

و بخوان این قول را إِنَّ اللَّهَ لَا يُظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا بِدِينِهِمْ خدایم نمی کند مردم را هیچ چیز
وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ و لیکن مردم نفسهای خود را خود ظلم می کنند و غیرها من آیات
و الاخبار و بخوان نفس جز این آیات دیگر را و حدیثها را تا بدانی که وی سبحانه و تعالی از ظلم منزّه و مبرا
گن خاصه الله علی نفسک باش بپاک کننده برای خدا بر نفس تو و مجاد کالهاعنه و خصوت کننده
من نفس را از جانب خدای عز و جل و محاربا و سیافا که و جنگ کننده و شمشیر زننده و بالنفس شیطان و
اعدای دین برای خدا و صاحب جنده و عسکر و باش صاحب چشم و لشکر خدا بر نفس شکست
فاینها اعدای عدا و الله ویرا که بدستی نفس دشمن ترین دشمنان خداست عز و جل که هرگز از میفرمائی
کردن و کشتن نمودن و خلاف ورزیدن باز نیاید مگر بکمال قدرت حق بخلاف شیطان که بیک ذکر کردن
بیکبار باشد گفتن بگریز و نفس هم از آن که خطا خود گیرد و ریاورزد و خود نمائی کند گویند که هیچ خلقی عظیم تر از
نفس آفریده نشده است تا بحدیکه دعوی خدائی کند و هیچ مخلوقی جز نفس این دعوی نکرده و نعم باقیل
بیت نفس را مقصد مر است و هر چه از فراز عرش تا تحت الثری قال الله تعالی یا ذا الجهر
هو اکی امی و او و جدائی کن از هوا نفس تو فانه لا منازع یناز عینی فی ملکی غیر الهوی
زیرا که بدستی کشاکش نمی کند مراد ملک من جز هوای نفس و موافق اینست آنچه در قرآن مجید میفرماید
که هم بد او و علیه السلام گفت و لا تتبع هواک فیضلک عن سبیل الله و اگر چه متابعت نفس و هوا از
انبیا و رسل نباید و لیکن مقصود زجر و منع امت است و تعریض است بالیشان یا آنکه حسنات الا برار
سیات المقرین و ایشان ترک اولی و فضل و خطرات نیز با خود و معاتب شوند و با وجود آن ادب نیست
که اگر مولی تعالی ایشان را عتاب کند ایشان بدرگاه عزت تواضع و انکسار نمایند ما را نشاید که در آن خل
کنیم و در آن شرکت جوئیم صاحبان را با نزدیکیان درگاه و نزدیکیان را با صاحب خود نازی و نیازی است
که دیگران را در آن مجال گنج نیست نظم ای محرم باز در و مندان ای مونس جان ستمندان چشم کرم

أَسْأَلُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ سَوَالِ كُنْ بِخَدَارٍ وَحَالٍ أَنْتُمْ شَمَالِيْقِينَ كُنْتُمْ بِكَانِيْدِيَا جَابِتِ
 دَعَاوَ عَطَا مَسْئُولٍ عِنْدِي دَعَا بِأَيْدِيكُمْ أَرْوِي لِقِيْنَ بِوُشْكٍ وَتَرُو دَرَادِرَانِ رَاهُ بِوُكْدِ لِقِيْنَ رَاثَا ثَبَرِيْتِ
 وَحَصُولِ اجَابَتِ نَسْتِيْ اسْتِ بِوُجُوْدِ حَقِّ ثَابِتِ حُلِّ وَعِلْمِ وَقَالَ وَكُفْتُ وَیْ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ أَسْأَلُوا اللَّهَ
 بِبُجُوْنِ الْكُفْرِ سَوَالِ كُنْ بِخَدَارٍ بِبَاطِنِ كُفْهَائِيْ دَسْتُ خُودِ دُرُوْقَتِ دَعَائِيْ مَا تُورِيْ مَسْنُونِ هَسْتُ كَرِهْتُمْ
 بِرَأْرِنْدِ كُفْهَائِيْ دَسْتُ مَقَابِلِ سِنْدِ دَارِنْدِ مَقْصُوْدِ بَاسْتَشْهَادِ اسْأَلُوا اللَّهَ اسْتِ كِهْ اَمْرِ اسْتِ لِسَوَالِ وَذَكَرِ
 بِطَوْنِ اَكْفَا تَعْلِيْمِ اَوْ بِدَعَا اسْتِ وَاَكْرَمُ مَعْنِيْ دُرُوْدِنْدِ كَرِ اَنْ دُرْ حَكْمُ ذِكْرِ اَلْقَانِ وَاجَابَتِ اسْتِ كُوْ بِعَطَا فَرُوْدِ
 مِیْ اَبْدِ وَكُفْهَائِيْ دَسْتُ بِرَسِيْدَارِنْدِ تَا كَبِيْرِنْدِ اَنْزَاوِ دَسْتُ اَرْنَدِ فَا فُهْمُ وَغَلِيْرُ ذَلِكُ مِنْ اَلْاِخْبَارِ وَجَزَائِجِ كُوْ
 كُرُوْدِ شَدَارِ اَخْبَارِ وَاحَادِيْثِ وَاَيَاتِ دَرِ بَابِ اَمْرِ بِدَعَا وَتَرْغِيْبِ دِرَانِ وَبَيَانِ فَضْلِ اَنْ بِسَيَارِ هَسْتُ مَلْمُومِيْ مِنْ
 بِمَسِيْدَانِمُ كِهْ مِیْخَا بِدَلِشْ بِنَا بِوُغُوْغَا بِكَبِيْرِ بِمَنْزِلِشْ بِمَكْنِمُ خِيْدَانِ فُغَانِ وَحَضْرَتِشْ تَا فَرُوْدِ اَبْدِ زَبَانِ حَمِيْشْ بِ
 حَسِيْتِ اَوْعُوْنِيْ كِهْ اَمْرِ اسْتِ اَسْأَلُوا اَكْرَمُ مَعْنِيْ اَبْدِ كَدَا بِاَنْزَاوِ اَعْلُوْا اَهْ كَرِيْ بِرُوْدِشْ چِنْدَانِ كُنْمُ تَا بِجُوْدِ اَنْ غَنِيْمَ رَا
 خِنْدَانِ كُنْمُ وَلَا تَقْلُ اِلَيَّ اَسْأَلُهُ وَكُوْ كِهْ مِنْ بَسِيَارِ سَوَالِ مَكْنِمُ فَلَا يُعْطِيْنِيْ نَسِيْدِ بِمِرَا فَا ذَنْ لَا اَسْأَلُهُ
 بِسِ اِيْنِ كَا هِ سَوَالِ نَكْنُمُ اَوْ رَا چُوْنِ نَسِيْدِ بِسَوَالِ كُرُوْدِ چِ فَا نْدِهْ اِيْنِ چِنِيْنِ كُوْ بِلِ دُمُّ عَلَيَّ دُعَائِهِ
 بَلَكِهْ دَا نِمُّ وَثَابِتِ بِاشْ بِرُوْعَا كُرُوْدِ وَیْ عَزُوْ جَلِّ فَا نْدِهْ اِنْ كَانِ ذَلِكُ مَقْصُوْدُ مَا زِيْرَا كِهْ بِبِرْسِيْ
 اَكْرِمِ هَسْتُ مَسْئُوْلِ تُوْ قِسْمَتِ كُرُوْدِ شَدِهْ وَنَهَادِهْ شَدِهْ بِرَا مِيْ تُوْ سَا قَهْ اِلَيْكَ بَعْدَ اَنْ تَسْأَلَهُ مِیْرَا مَدُوْمِيْ اَرُوْ
 اَنْزَاوِ اِسْوَمِيْ تُوْ وَمِیْرَا نَدِ بِتُوْ بِسِ اَزَا نَكِهْ سَوَالِ مَكْنِمِيْ وَبِحَقِيْقَتِ اِيْنِ سَوَالِ كُرُوْدِ رَا نِزِ تَقْدِيْرِ كُرُوْدِ اسْتِ
 فَيَزِيْدُ ذَلِكُ اِيْمَانًا وَلَيَقِيْنًا وَتَوْحِيْدًا بِسِ اَفْزُوْنِ مَكْنِمُ بِرَا اَنْ دَاوْدِ بَعْدَ اَزِ سَوَالِ كُرُوْدِ بِصِدِيْقِ رَا
 بِصِفَتِ خُودِ وَكَرَمِ وَرَحْمَتِ وَخِرَانِ اَزِ صِفَاتِ حَقِّ وَلِقِيْنِ كُرُوْدِ بِدَانِ صِفَاتِ وَبِكَانِهْ دَا نَسْتِنِ حَقِّ رَا
 بِدَانِ صِفَاتِ وَبَا نَكِهْ مَعْطٰی اَوْسْتِ نَغِيْرَاوِ وَتَرَكَ سَوَالِ اَلْخَلْقِ وَچُوْنِ اِيْنِ دَا نَسْتِيْ اَفْزُوْنِ مَكْنِمُ بِدَا
 تَرَا شَرِكِ كُرُوْدِ سَوَالِ اَزْ طَلُوْ وَالتَّوَجُّوْعُ اِلَيْكَ فِيْ جَمِيْعِ اَحْوَالِكَ وَبَا زِ كُشْتِنِ بِسُوْ

زنده می گرداند و خدا می تعالی بحیات معنوی که عبارتست از علم و معرفت ذات و صفات حق و دریافت حقیقت کار
 وَ نَارِغْنَتِكَ وَ طَلَبَتْ مِنْكَ الشَّهَوَاتِ وَاللَّذَاتِ وَ شاکشی میکند نفس ترا در حین مجاهده بحکم جبلت
 که در ابار و سرکشی و در و میجوید از تو شهوات و لذتها را الْجَنَاحَ مِنَهَا وَ الْمُبَاحَ حَرَامِ در شهوات و لذات و
 حلال از آنها و جناح معنی اثم و بزه است مغرب گناه و مراد اینجا حرام است که سبب است لتعود را لی
 الْمُجَاهِدَةِ وَ الْمُسَابَقَةِ تا باز گردی بسوی مجاهده کردن و در گذشتن و پیشی نمودن و زور آوری و آن لَتُكَلِّبَ
 لَكَ ثَوَابًا بَادِيًا تا بنویسد و ثابت گرداند حق تعالی برای تو ثواب همیشه را وَ هُوَ مَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ وَ هَمِنْ جِهَادِ
 بِالنَّفْسِ معنی جهاد اکبر است که واقع شده است در قول پیغمبر صلعم رَجَعْنَا مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ
 الْأَكْبَرِ باز گشتیم از جهاد و خرد تر که کارزار کردن با کافران است بسوی جهاد اکبر ارادیه فُجَاهِدَةَ النَّفْسِ
 مراد داشته است آن حضرت صلی الله علیه و سلم جهاد اکبر مجاهده نفس را لِدَوَائِمِهَا وَ اسْتِمْرَارِهَا عَلَى الشَّهَوَاتِ
 وَاللَّذَاتِ از جهت همیشه بودن نفس بر شهوات و لذتها و اِنْهَمَا كِهَانِي اللَّعَاجِي وَ قُرُورِ فِتْنِ النَّفْسِ لِمَجَاجِ
 کردن و گنایان و مقصود تنبیه و ترغیب است بر التزام و استقامت مجاهده نفس و اتهام و اعتنا بدان نه که شروع
 در آن از آن بعد از فراغ از جهاد کفار باشد چه این همیشه بود و در ضمن جهاد کفار نیز بود و خود مقصود از تمامه اعمال
 و عبادات و طاعات مجاهده نفس است تا در توجه و عبادت حق مستقیم گردد چنانکه میفرمایند وَ هُوَ مَعْنَى قَوْلِهِ وَ هَمِنْ أَمِ
 وَ اسْتِمْرَارِ مجاهده نفس از جهت دوام و استمرار وی در شهوات و لذات مراد است از قول حق عزوجل وَ اعْبُدْ
 رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ و پرستش کن پروردگار خود را تا آنکه بیاید ترا موت اَمْرُ اللَّهِ فَرْمُودِ
 عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّهِ مَرْنِي خُودِ اصْلَحْ بِالْعِبَادَةِ بِعِبَادَتِ خُودِ وَ هِيَ مُخَالَفَةُ النَّفْسِ وَ آن عبادت مستلزم
 مُخَالَفَتِ النَّفْسِ است لَانَّ الْعِبَادَةَ كُلَّهَا تَابَاهَا النَّفْسُ زیرا که عبادت همه قسام آن سرکشی میکند
 امتناع می آرد از آن نفس و تَرِيدُ ضِدِّهَا و میخواد نفس خلاف آن را زیرا که سرشت نفس همین زمین است
 وَ جَبَلَتْ وَیِ بَطْلِبُ شَهَوَاتِ وَ لَذَاتِ حسیست و عبادت ضد آنست اِلَى اَنْ يَأْتِيَهُ الْيَقِينُ تا آنکه

باید اورا یقین یحیی الموت میخورد خداست تعالی از یقین موت را و یقین از اسماء موت است باعتبار
 آنکه شک و شبهه بدان راه ندارد و فان قیل کیف تالی نفس رسول الله اگر گفته شود سوال کرده اند
 که چگونه ابا و نفس پیغمبر صائم العبادۃ عبادت را و هو و حال آنکه وی علیه الصلوة و السلام کاهوی له
 نیست هوای نفس مر اورا و نفس وی تمام متابع حق و موافق امر است قال الله تعالی و ما یطق عن الهوی
 ان هو الا و حی یوحی نمی گوید آنحضرت هیچ سخن از هوای نفس خود نیست این سخن بگرو حی که فرستاده شده است
 بسوی وی نفسی یا جلی و چون هوای نفس از وی در احوال منفی باشد در افعال نیز بمنین خواهد بود و ازینجا معلوم شود
 که مراد مطلق نطق است چنانکه طاهر عبارت نیز همین است و اگر مراد نطق بقرآن باشد خود استلال بآن
 ساقط است و جواب بر تقدیر تسلیم بود که میفرماید فیقال انه پس گفته شود در جواب این اشکال که خدای
 عز و جل مخاطب بنبی که بهذا الخطاب خطاب کرده است پیغمبر خود را باین خطاب که عبادت کن پروردگار
 خود را تا وقت موت لتقرربه الشرح تا که قرار یابد بدان حکم شرع فیکون عامما بین امتیه پس باین آن
 حکم فرماید همه را میان امت وی الی ان تقوم الساعة تا آنکه برپا گردد قیامت یعنی این خطاب اگر چه بظاهر
 پیغمبر است صلعم ولیکن بحقیقت مراد بآن امت اوست و مقصود تاکید و مبالغه است در آن چه هرگاه که آنحضرت
 محب و محبوب درگاه است مامور و محکوم باشد دیگران بطریق اولی خواهند بود و این مسلک بسیار است در
 قرآن مجید چنانکه لئن اشرکت و ان کنت فی شک و جز آن زیرا که آنحضرت معصوم است و ابا و نفس از عبادت
 و وقوع در شک و اشرک از وی متصور نباشد و اگر چه حکم جبلت یعنی احکام طبیعت نفس برای حکمت و صلحت
 تشریع و انزال قرآن و تربیت و ترقیب وی صلعم باقی گذاشته شده است چنانکه گفته اند ولیکن حکم عصمت فطرت
 ظهور آثار و سرکشی نفس از حضرت سوی معدوم و منقود است چنانکه میفرمایند ثم هو عز وجل اعطى نبیه القوة
 علی النفس و الهوی یسخر حق تعالی داده است پیغمبر خود را زور و توانائی بر نفس و هوا کیدا یضربه تا آنکه زان
 نکنند نفس و هوا را و لا یجوجا الی المجاهدة و نیاز مندرنگردانند او را بسوی مجاهده بخلاف متعارف

و اما فی حدیث
 و اما فی حدیث
 و اما فی حدیث

بخلاف امت وی که نفس و هوا بر ایشان توانا و چیره و در مقام زبان رسانند و اند اگر مجاهده نکنند و رقلع و قطع آنها
 زیانمند شوند و اگر خطاب با حضرت با اعتبار وجود اصل نفس و هوا اگر چه مغلوب و مقهور است بکنند نیز دست است
 غایتش آنکه بپای تعجب و مجاہدت بوجد و خواهد آمد و از امت بشقت و مجاہدت بالنفس و هوا فاذا اقام المؤمن
 علی المجاہدة هذه پس چون همیشه باشد مسلمان بر مجاہده بالنفس الی ان یاتیه الموت تا وقتی که
 بیاید اورا موت و یلحق برقیه و پیوندد و در رسد بعد از موت بدرگاه پروردگار خود عزوجل سیف صلیک
 بشمشیر آنجسته ملطخ بدم النفس و الهوی الوده بخون نفس و هوا اعطاه ما ضمن له من الجنة
 میدهد خدای تعالی اورا چیز برای که پذیرفته است برای وی از بهشت لقوله از رحمت گفتن وی عزوجل و اما من
 خاف مقام ربه و اتاکسی که برسد خدایا پاستا دن خود را و حضرت وی و نهی النفس عن الهوی و بازوار
 نفس خود را از هوا فانی الجنة هی الماوی پس بدرستی که بهشت پناه جای اوست و بجای بارش شریعت فاذا
 ادخله الجنة جعلها داره و مقرة و صیرة پس چون در آرد حق سبحانه و تعالی مسلمان را در بهشت
 و بگرداند بهشت را سرای وی و آرام جای وی و بازگشت وی آمن من التحول عنها امن گرو و از گشتن او
 و بیرون آمدن از بهشت و الثقله الی غیرها و انتقال کردن بجای دیگر جز بهشت و العود الی
 دار الدنیا و از روی بازگشتن بسوی سرای دنیا جدد که کل یوم و کل ساعة من النوع الثانی و دیگر
 و میدهد برای وی پروردگار هر روز و هر ساعت از گوناگون نعمتها و تغیر علیه انواع الحلی و الحلی متغیر و
 متبدل میگردد و هر زمان بروی گوناگون ملها و زیور را الی ما لا نهایة له و لا غایة و لا نفاد تا چیزی که
 نیست آخر مر او را و نه مسافت و نه سپری شدن گماجد دهنوی الدنیا کل یوم و کل ساعة و لحظة
 مجاہدة النفس و الهوی چنانکه نو میگرداند مؤمن در دنیا هر روز و هر ساعت و هر لحظة مجاہدة النفس و الهوی
 لحظة نگریستن بدینال حشیم و لحظة بتایکبار نگریستن و مراد بان زمان اندک است و اما الکافر و المنافق و العاصی
 لما ترکوا مجاہدة النفس و الهوی فی الدنیا اما کافر و منافق و کنگار هرگاه ترک گردند مجاہدة

و هو اراد در دنیا و تابعیها و پیروی کردند مر نفس و هو ارادوا ففوا الشیطان و سازگاری کردند شیطان را
فانحر جبرائیل اخلاط کردند و مرج برادر اختلاط و اضطراب و بعضی نسخ فائز جواب برای معنی آیتین چیز را
بگیری یعنی در آمدند و معلوم گشتند فی انواع المعاصی من الکفر و الشریک و کون گناهان از کفر ظاهر
و باطن و شرک حلی و خفی و ماد و نهما و چیز نیکه فرو و شرک و کفر است از اعمال بیجه و اخلاق ذمیمه حتی اتاهم
الموت تا آنکه آمد ایضا از امرگ من غیر الاسلام بی مسلمانی مر کافران را و التوبة و بی توبه مر گناهکاران را
اذ خلهم الله در آرد خدای عز و جل کافران را و عاصیان النار الی اعدت للکافرین در آشتی که
آماده کرده شده است برای کافران فی قوله که مذکور است در قول حق عز و جل و اتقوا النار الی
اعدت للکافرین بر پیر کنی آشتی را که آماده کرده شده است برای کافران تا همیشه در آن باشند و نشن با صحت
جای و ماوای کافران است و برای ایشان ساخته شده است و عاصیان را نیز در آن می اندازند و لیکن همیشه نمیکذارند
فاد اذ خلهم فیها پس چون در آرد خدای تعالی ایشان را در آتش و جعلها مقرهم و مصیرهم
و بگرداند آتش را آرامگاه و جای بازگشت ایشان و امتهم و ماوای ایشان ام بعضی ما درست و مراد اینجا
ماوای و مصیر است بر طریق تشبیهی چنانکه بازگشت طفل با ما درست کافران و عاصیان با آتش باشد
چنانکه در قرآن مجید فرموده است فامتهم ماوایه فاحرقوا جلودهم و لحومهم پس بسوزد آتش
پوستهای ایشان را و گوشتهای ایشان جدا شود و گوشتها و پوستها سوخته شده است کما قال عز و جل
کلما نصبت جلودهم ید لنا هم جلود غیرها هرگاه که بخت می شود و سوخته میگرد و پوستهای
ایشان تبدیل می گنم مرا ایشان را پوستها جز آن پوستها تا بچند عذاب او و یابند الم از او ظاهر است که چون آتش
پوستها را بسوخت گوشتها را نیز خواهد سوخت و تبدیل و لغت و بگردانست و در اینجا و بگردانست و بگردان
طریق است که پوست سوخته شده را بصورت دیگر و صفت دیگر گردانند و از سوختگی را دور سازند و اگر پوست

و دیگر بجای وی پیدا کنند که متباد از عبارت قرآنی همین است نیز محذوری ندارد چه عذاب و حقیقت نفس رست
و عاصی اوست پوست حکم جامه او باز و کذا قبل یقفل عز وجل بهم ذلک می کند خدای تعالی بایشان
آنرا و جزای دیدن آن که ما وافقوا انفسهم واهواءهم چنانچه موافقت و متابعت کردند نفسهای
خود را و هواهای خود را فی الدنیا فی معاصیه و دنیا و معصیه های خدای عز وجل و هر روز و ساعت بزرگی
دیگر و در لباسی و گیرشوات می رانند و لذات می گرفتند و عهد های شیش و کامرانی را تازه و نومی ساختند فاهل
النار یحسد لهم کل وقت جلودا و حکومتا پس دوزخیان نو میگردانند پروردگار تعالی را ایشان را و هر وقت
پوشته و گوشه دارا لا یصل العذاب و الا لام الیه من برای رسانیدن عذاب و در دایم سوی ایشان
و اهل الجنة یحسد لهم کل وقت النعیم و بهشتیان نو و تازه میگردانند و ایشان را هر وقت از نعمت
لیتضعف الشهوات و اللذات کذا یحسد تا زیاده و در چنگ و دوشه و تها و لذتها و ایشان چنانکه در اتم
اوقات را بطاعت و عبادت و ذکر حق معبود میباشند پس عذاب و ثواب آخرت بر وفق گناه و طاعت و نیاست
چنانکه میفرمایند و سبب ذلک مجاهدة النفس و موافقتها فی دار الدنیا و سبب آن مجاهدة نفس است چنانکه
اهل ایمان و طاعت میگردند و موافقت نفس است چنانکه کافران و عاصیان میگردند و سرای دنیا و سرگردانم حکم قول حق سبحانه تعالی
جزاء وفاقا و قول رسول وی صلی الله علیه و سلم لما تدین تدان بپاداش کردار خود میسرند و هذا معنی قول النبی
و اینست معنی قوائیم بر علی الله علیه و سلم الدنیا من رعة الاخرة دنیا گشت زار آخرت هر چه اینجا کارند آنجا بدوند
میت از دنیا پس بدید و مقان خوش است ای مولوی به ندید و مقان چه باشد هر چه کاری باید وی بدو شد
علم المقالة الثامنة والیسون قال رضى الله عنه اذا اجاب الله عبدا ما سأله
و فیکر اجابت کند خدای تعالی بنده را آنچه در خواست بنده آنرا و اعطاه ما طلبه و بدید بنده را
نه آنچه طلبید آنرا که بخواهم بدان اراده که پاره نمی شود و برنگیرد و بجست آن را و بوی سجا و عطا
ولا ما حفت به القلم و نه آنچه خشک شده است بآن قلم تقدیر و سبق به العلم و نه پیش رفتن و گذشته است

و کائنات و احوال است
المقالة الثامنة والیسون

بآن علم الهی یعنی آنچنان نیست که حق سبحانه چیزی در ازل خواسته و دانسته باشد بعد از سوال بنده. خلاف آن
 کرده و داده خود و لکنه یوافی سواله همراه ربه لیکن موافق می افتد سوال بنده خواسته شده
 بهر دو کار راعز و جل فی وقتیه در وقتیکه برای وقوع آن تعیین یافته و مقدر شده است فحصل الجابیه
 و قضاء الحاجه پس حاجت میگرد و اجابت و پروخت بنده فی اوقات المقدمه الذی قد مر له فی
 السابقه در وقت مقدمه که تقدیر و تعیین کرده شده است برای اجابت و قضای حاجت او و ازل که سابقه
 از است لبو غ الکدر وقتیه از جهت رسیدن قدر و قوتش را و از بقدر سوال کردن بنده درین وقت
 نیز مقدر است و در تقدیر رفته است که در فلان وقت فلان بنده فلان چیز خواهد خواست و بعد از خواست وی آن
 چیز در فلان وقت وقوع خواهد یافت و اگر فرضاً بنده و قمع آن در وقت دیگر سوال کند هرگز در آن وقت واقع
 نگردد و لیکن سوال وی در آن وقت مقدر شده است و اگر اجابت سوال وی نشد سوال وی مقدر بود
 و مسؤل و لیکن در تقدیر رفته که چیزی مثل مسؤل وی در دنیا یا ثوابی در آخرت یا دفع بلا یا مانند آن واقع خواهد شد
 چنانکه وارده شده است که هیچ سوال در دگرگاه حق ضائع و مبرور و وثبات پس هر چیز از دایره تقدیر و ارادت
 اوست و اینست معنی آنکه بعضی گفته اند که ارادت تابع مراد و علم تابع معلوم است و بالجمله وقوع مقادیر و اوقات
 معین است که برای آن مقدر و معین شده است کما قال اهل العلم فی قوله چنانچه گفته اند اهل علم
 در قول خدای عز و جل کل یوم یقضی شان هر روز یعنی در هر وقت خدای تعالی در کار است آنی
 یسوق المقادیر الی المواقف میرانند مقدمات را بسوی اوقات و پیدای کند آنرا در آن اوقات یعنی
 علم و ارادت در ازل است و لیکن وجود وقوع معلوم و مراد در ازل است در اوقات معین که از برای
 آن بعلم و ارادت تعیین یافته است و مجو و اثبات که کریمه بچو الله ما یشاء و ثبت اشارت بآنست نیز باعتبار
 اوقات حدوث و وقوع است و کریمه ما یبدل القول لدی بجهت علم و ارادت فلا یعطى الله احدا
 شیئاً فی الدنیا بخیر و د عا ین پس نمیدهد خدای تعالی هیچ یک را چیزی از نعمت و دنیا بسبب

هیچ سوال در دگرگاه حق ضائع و مبرور و وثبات
 ۱

تنهایی و دعای او و ولایت او مرزا و کذا لک لا یصرف عنه شیئاً بدعاء المجرد و همچنین بر منی گردانند
خدا هیچ چیز را از بلا بدعای او تنهایی بلکه این عطا صرف بحکم ارادت ازلی است که در لایزال بعد از دعا و سوال
وی واقع شده و باین اعتبار اگر سببی عادی برای دعای ایشان اثبات کنند روا باشد لیکن علت نیست شیخ
ابن عطاء الله اسکندری رحم در کتاب الحکم میگوید یکیف بکون طلبک اللاحق سبباً فی عطائه السابق یعنی
عطا لاحق و قسمت وی ازلی است و سابق و دعا و سوال تو حادث و لاحق و سبب لاحق مر سابق را و حادث مر قایم را
معقول نبود و واسطی فرمود قسمتها است و از لای گذشته و صفتها است که در اقول جریان یافته آنرا باعمال
نموان یافت و بسعایات تکمیل نتوان کرد و چون فرمودند که ارادت منحر منی شود و آنچه مقتدر است مبتدئ میگردد
و در حدیث وارد شده است لا یرد القضاء الا الدعاء الشکالی پیدا آید برای دفع اشکال میفرمایند و الذی
ورد فی الحدیث و آنچه وارد شده است در حدیث که لا یرد القضاء الا الدعاء قیل گفته شده است
در توجیه آن امر آید به مراد که با آنچه وارد شده است اینست که لا یرد القضاء الا الدعاء الذی
قُضِيَ اَنْ یُرَدَّ الْقَضَاءُ بِهِ و منی کند قضا را مگر دعای که قضا کرده شده است که رد کرده میشود آن قضایان
و علو آن قضا متعلق است که حکم کرده شده است که این چنین واقع می شود چون دعا کنند و چون دعا کنند واقع
نشود پس در قضا و رد آن منافات نباشد بلکه این چنین باید که باشد زیرا که قضا این چنین رفته است پس
اطلاق رد قضا از روی ظاهر است نه بحقیقت و قضا در اکثر امور عالم که متعلق و مرکب طایف با و شروط آن این
بخلاف قضا بر هر چه که موقوف و متعلق بچیزی نیست و دعا در آنجا فائده ندارد و دعا در امر مفروض عنه ممنوع است
چنانکه ضمانت رزق و ارسال رسل و قیام ساعت و حکم دخول مؤمنان در بهشت و کافران در دوزخ و مثال
آن و تنقیح جواب اینست که پروردگار تعالی و عا را از سبب عادی رد قضا ساخته است چنانکه آتش را برای
سوختن و طعام را برای سیر شدن و حکم کرده است که اگر دعای مجتمع شرائط و آداب از کسی بوجو آید برگیرد و
از وی قضا و سببیت این منافاتی با قضا ندارد و این نیز قضای او است و قضا همه را شامل است و اگر گویند

دعا در امر مفروض عنده منسوب است
 پیر و در کار و عار است بیک علی بن ابی طالب
 و در کار و عار است بیک علی بن ابی طالب
 و در کار و عار است بیک علی بن ابی طالب

که برین وجه روقضا مخصوص بدعائی باشد بلکه هر امر که قضا معلق بآن شده روقضا میکند یا بمعنی جوابش آنکه
گویند همچنین است که تو گفتی و این معنی مخصوص بدعائیت و لیکن این از برای بیان فضیلت دعا و ترغیب بر آن
تخصیص نکرده اند مشهور در ترجمه این حدیث همین است و بعضی از علماء دو وجه دیگر گفته اند یکی آنکه مراد
بقضا درین حدیث امری مکرره است که می رسد بنده از نزول آن و چون توفیق یافت بنده بدعا و دفع می کند
آنرا پروردگار تعالی از وی و شمیسه و بقضا مجاز است و دوم آنکه مراد حقیقت قضا است و مراد پروردگار
آسان ساختن آنست آنرا بر بنده پس گویند که قضا نازل نشده است و رجوع این کلام نیز بجواب نخستین است
که همه قضا است فافهم و کذا لک و اینجا آنکه همه بقضای الهی است و دعای بنده که فعل اوست نیز خصل
دارد در آن و آن هم بقضای اوست بجهت این حکم که لَا يَدْخُلُ أَحَدُ الْجَنَّةِ فِي الْآخِرَةِ بِعَمَلِهِ
بَلْ بِرَحْمَةِ اللَّهِ وَرَنِيِّ آيَاتِهِ كَمَا وَرَبِّهِ تَعَالَى بِعَمَلِهِ وَرَمِيَّ آيَاتِهِ وَرَحْمَتِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَكِنَّهُ
يُعْطِي الْعِبَادَ الدَّرَجَاتِ فِي الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ لَكِنْ وَرَبِّهِ تَعَالَى مِي وَرَبِّهِ تَعَالَى مِي وَرَبِّهِ تَعَالَى مِي
و در باب و در بهشت بر قدر علمای بنده گان و این نیز فضل و رحمت اوست و قد ورد في حديث عائشة
و به تحقیق آمده است در حدیث که روایت می کنند آنرا عائشه صدیقه رضی الله عنها انهما سألتا النبي که عائشه
پرسید پیغمبر صلی الله علیه و سلم اهل يدخل الجنة بعمله آیا در می آید هیچ یک بهشت را
بعمل خود فقال لا بل برحمة الله پس گفت آنحضرت در نمی آید هیچ یک بهشت را بعمل خود بلکه در می آید
برحمت خدا فقالت پس گفت عائشه صدیقه بانحضرت بجهت طلب تحقیق علم و مجال سخن که او را در حضرت
وی بود و لا انت و تو نیز در نمی آیی بهشت را مگر برحمت خدا با وجود چندین علمای عظیم و رفیع فقال پس
گفت آنحضرت و لا انا و نه من می در آیم بهشت را بعمل خود و الا ان يتعدني الله برحمته مگر آنکه بوشد
خدای تعالی مرا برحمت خود و در آرد و وضع یدک علی هامتها و نهاد آنحضرت دست مبارک خود را بر سر خود از جهت تعظیم
قبول امر الهی و اظهار امتنان از رحمت وی سجا و چنانکه عادتست که می گویند باز اس و العین بیت مشکه بام

که بر آن خاطر عاقل گذرم لطیفای کنی ای خاک درت تاج سرم و ذلالت که آن الله عز و جل لا یحب علیها
 لا خدایت و آن ناو آمدن در بهشت لعل و عدم استحقاق بندگان آنرا در درگاه عزت از بهت آنست که واجب
 میست بروی تعالی مزین یکی را حق از بهت عدم احصای نعمتها و بی نهایتی آلاهی وی و بودن اعمال و افعال
 بندگان همه بقدرت و توفیق وی و لا یلزمه الوفاء بالعهد و لازم نیست حق تعالی را بسر بردن
 عهد و وعده از بهت غنا و اتی و لا ابالی و درگاه وی و اگر چه بفضل و کرم خود چیزی چند را برای بندگان
 خاص شده و بر خود گرفته است چنانکه رزق رسانیدن در دنیا و ثواب دادن در آخرت اما بروی واجب و لازم
 نیست که اگر کند بروی اعتراض لازم آید که اگر آن کند که خود خواهد حکم بر کردگان نتوان کرد بَلْ لَفَعْلُ
 مَا یُرِیدُ بَلْکُم مِّمَّنْ یُخَوِّدُ یُعْذِرُ عَنْ شِئْءٍ عَذَابٌ مُّکْرَمٌ لِّیَسْأَلَ وَ لَیُفْضِرَ لِمَنْ یَشَاءُ وَ می آمرزد و هر که را
 میخواد و یَرْحِمُ مَنْ یَشَاءُ وَ می بخشد و مهربانی میکند هر که را میخواد و یشاء و النعمان میکند هر که را میخواد
 فَقَالَ لِمَا یُرِیدُ کُنْده است هر چیز که میخواد لَسْأَلَ عَمَّا یَفْعَلُ پرسیده نمی شود و از آنچه میکند و نمی رسد
 کسی را که بگوید چون کردی و چرا کردی از بهت قوت حجت ربوبیت او وَ هُمْ لِسِیِّئَاتِهِمْ یُسْأَلُونَ و بندگان پرسیده شوند
 و میرسد بر ایشان الزام بسبب ثبوت عبودیت ایشان یَرْزُقُ مَنْ یَشَاءُ بِغَیْرِ حِسَابٍ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ
 وَ مِثْلَهُ وَ زِی می دهد هر که را میخواد و در دنیا و آخرت بفرونی رحمت و نعمت خود و یَمْنَعُ مَنْ یَشَاءُ
 لَعَلَّه و منع میکند و باز دارد و در هر دو جهان هر که را میخواد و عادل و داد خود چه ظلم و تقصیر بندگان در ادای حق
 ربوبیت آنقدر هست که اگر بر هر عدل و حساب آید مستحق تمام عذابها و نکالها باشد و حق عبودیت و ربوبیت آنقدر است
 که در ظاهر و باطن تمام وجود و وجود خود را صرف شکر گذاری نعمتهای او کنند و یکی هم جز در خدمت وی نباشد و یک
 لمح از با حق غافل نشود و بیت کسی که غافل از حق بگزینانست و در آن هم کافر است اما نهانست اگر آن غفلتش بیرون آید
 در اسلام بروی بسته بودی بفضل و کرم اوست که در میگذرد و دیگر و ذکیف لا یلکون کذا لک و چگونه نباشد
 حقیقت حال محبین و الخلق من الدن العرش و حال آنکه پیدایش آنرا و عرش که فوق جمیع کائنات است

۲
 عاقل
 که بر آن
 خاطر عاقل
 گذرم
 لطیفای
 کنی ای
 خاک درت
 تاج سرم
 و ذلالت
 که آن
 الله عز
 و جل
 لا یحب
 علیها
 لا خدایت
 و آن
 ناو آمدن
 در بهشت
 لعل و
 عدم
 استحقاق
 بندگان
 آنرا در
 درگاه
 عزت از
 بهت آنست
 که واجب
 میست
 بروی
 تعالی
 مزین
 یکی را
 حق از
 بهت عدم
 احصای
 نعمتها
 و بی
 نهایتی
 آلاهی
 وی و
 بودن
 اعمال
 و افعال
 بندگان
 همه
 بقدرت
 و توفیق
 وی و
 لا یلزمه
 الوفاء
 بالعهد
 و لازم
 نیست
 حق
 تعالی
 را
 بسر
 بردن
 عهد و
 وعده
 از بهت
 غنا و
 اتی و
 لا ابالی
 و درگاه
 وی و
 اگر چه
 بفضل
 و کرم
 خود
 چیزی
 چند را
 برای
 بندگان

إِلَى الثَّرَى الَّتِي هِيَ الْأَرْضُ السَّابِعَةُ السُّفْلَى أَمَا خَاكُ مَنْكَالِكَ أَنَّ زَمِينَ مَقْتَمُ هَسْتِ كَهَ بَايَانِ تَرَا زَمِيمِ هَسْتِ
 مَلَكُهُ وَصَنَعُهُ مَلِكُ أَوْسْتِ وَكَارِغِيرِي وَصَاخَتُهُ أَوْسْتِ لَا مَالِكَ لَهُمْ غَيْرُكَ نَسْتِ مَالِكُ مَرَبْنَدِ كَانِ رَا
 جِرَاوُ وَكَامَايَغِ لَهُمْ غَيْرُكَ نَسْتِ پیداکنده مرایش از اجزا و قَالَ اللَّهُ وَكُفْتِ اسْتِ خَدَايِ عَزَّ وَجَلَّ
 هَلْ مِنْ خَالِقِ غَيْرِ اللَّهِ يَا هَسْتِ بَیجِ پیداکنده جز خدا و قَالَ وَنَسْتِ كُفْتِ اسْتِ مَعَ اللَّهِ يَا خَدَايِ كُفْرِ
 هَسْتِ بَاخَدَاوُ قَالَ وَكُفْتِ اسْتِ هَلْ لَعَلَّ لَهُ سَمِيًّا يَا سِيدَانِي مَرُخْدَايِ اِهْتَمَائِكِ اَوْرَا خَدَا نَامِ بِلْتَوَانِ كَرُو
 اَزْ غَرَابِ قَدَرْتِ اَلْهَى غَرَّ شَانِ عَظْمِ بَرْمَانِ اسْتِ كَهَ بَیجِ كِیْ اِنْ نَامِ نِهَادِ نَشْدِ حَتَّى مُشْرَكَانِ بَتَانِ خُورَا اَلْهَى كُفْتِ
 اَنَا اللَّهُ لَكُفْتِ وَفَرَعُونَ اَنَا رَبُّكُمْ كُفْتِ وَكُفْتِ اَنَا اللَّهُ وَبَعْضِي اَزْ اَهْلِ عِرْقَانِ وَتَوْحِيدِ نِزَارِ مِنْ عَالَمِ دَهْمِ دَنْدَا بَیجِ اَنَا
 كُفْتِ اَزْ هَسْتِ ظُورِ سُلْطَانِ اَحَدِیْتِ وَبَرْمَانِ اَلْوَسِیْتِ كَهَ اَصْلَا التَّبَاسِ وَمَكَا بَرِهْ دِرَانِ كِنْجِ نَدَارُو قَالَ وَكُفْتِ
 قُلِ اللَّهُمَّ بِلَوَايِ مُحَمَّدٍ بَايَ خَدَايَا مَالِكُ اَلْمَلِكِ تُوْتِي اَلْمَلِكِ مَنْ تَشَاءُ مِیْدِیْ مَلِكُ رَا هِرْ كَرَا مِیْخَوَاهِیْ وَتَنْزِعُ
 اَلْمَلِكِ مِمَّنْ تَشَاءُ وَكِشِیْ وَكِیْمِیْ مَلِكُ رَا اَزْ هِرْ كَرَا مِیْخَوَاهِیْ وَتَعَزَّزُ مَنْ تَشَاءُ وَعَزِيزُ سِیْگِرْدَانِیْ هِرْ كَرَا مِیْخَوَاهِیْ
 وَتَذَلُّ مَنْ تَشَاءُ وَخَوَارِ سِیْگِرْدَانِیْ هِرْ كَرَا مِیْخَوَاهِیْ بِیْدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَرُوسْتِ قَدَرْتِ
 نَسْتِ نِیْكَیْ دُنْيَا وَآخِرَتِ اِلَى قَوْلِهِ تَا قَوْلِ حَقِّ سَجَانِهِ وَتَعَالَى وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ
الْمَقَالَةُ الثَّامِنَةُ وَالسِّتُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَا تَطْلُبَنَّ مِنَ اللَّهِ
 عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا چُونِ سَوَالِ وَطَلَبِ اَزْ جَنَابِ حَقِّ اَثْبَاتِ مَطْلُوبِ وَسُؤُولِ مِیْکَنْدِ لَا بَدِیْانِ بَايِدِ كَرْدِ مَطْلُوبِ
 چِیْسْتِ وَجْهَ بَايِدِ طَلَبِ بَدِیْسِ مِیْغَرَا بَدِیْدِ كَهَ طَلَبِ كُنْ اَزْ خَدَا بَیجِ چِیْزِ بَرَا سِوَى الْمَغْفِرَةِ لِلذُّلُوبِ السَّالِفَةِ
 جَزَا مَرْزِیدِ مَرْگَنَاهَانِ كُنْ شَرَاوَا الْعِصْمَةِ مِنْهَا فِی الْاَيَّامِ الْاَشْيَةِ وَالْاَحْقَةِ وَنَكْبِ اَشْتِنِ اَزْ كُنَاهَانِ
 وَرُوزِ بَايِ آئِنْدِ دُورِ سَمْدِ وَالتَّوْفِيقُ الْحَسَنُ الطَّاعَةِ وَجَزَا تَوْفِيقِ وَادِنْ دِیْ تَعَالَى بِنِیْكَ كَرْدِنِ طَاعَتِ
 وَامْتِنَالِ الْاَمْرِ وَفَرْمَانِ بَرْدَارِیْ كَرْدِنِ فَرَمُودِ مَشْرَعِ رَاوَا لَا تَتَّقَا عَنِ النَّوَاحِیْ وَبَا زَمَانِ اَزْ هِمِ
 مَاهُودِهَا وَالرِّضَاءِ عَنِ الْقَضَاءِ وَرَاضِیْ بُوْدِنِ بَقَضَايِ تَلَخُّ كَهَ مَخَالِفِ نَفْسِ طَبِیْعَتِ آيِدِ وَالصَّبْرُ عَلَى الشَّدَائِدِ

الْمَقَالَةُ الثَّامِنَةُ وَالسِّتُونَ

الْبَلَاءِ وَتُكَيِّبُنِي نَمُودَن بَر بِلَا هِيَ سَمَحَتْ وَالتَّشْكِرَ عَلَى جَزِيلِ النِّعْمَاءِ وَالْعَطَاءِ وَتُشْكِرُ كَرُونَ بَر نِعْمَتِهَا
 سَبَّارٌ وَعَطَايَ حَقِّ سَجَانَهُ وَتَعَالَى تَتَمُّ الْمَوَافَاتُ بِخَانِمَةِ الْخَيْرِ بَعْدَ زَانِ رَسِيدِن بَخَانِمَةُ خَيْرِ كَرُونَ بَر بِلَا
 وَالْحَقُّ بِلَا نَبِيَاءٍ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءَ وَالصَّالِحِينَ وَرَسِيدِن وَبِهِمُ شَدَنِ بَغْمِيرَانِ وَصَدَقَانِ
 وَشَهِيدَانِ وَصَالِحَانِ وَدُرِ يَافَتَنِ الْبَارِئِ وَحَسَنَ أَوْلِيَاكَ رَافِقَا وَنِيَكُو مَهْرَانِ وَبِهِمُ سَفَرَانِ الْبَارِئِ كَالْطَّلَبِ
 مِنْهُ الدُّنْيَا وَطَلَبُ كُنْ وَخَوَاهُ از خدای تعالی دنیا را که نه ممد در دین و سبب ثبات و قوام آن بود و لا کشف
 الْفَقْرِ وَنَشَاوَنِ وَدَوَرِ کَرُونَ فَقْرَ که نه سبب خلل در دین و افتادون در کفر و محصیت گردد و الْبَلَاءِ وَنَشَفِ
 بِلَا که نه موجب جزع و بخت پروردگار تعالی گردد و اِلَى الْغِنَاءِ وَالْعَافِيَةِ در حالتی که میل و رجوع کننده بسوی توانگری
 و سلامت و تن رستی و خواسته آنهارا بِلِ الرِّضَاءِ بِمَا قَسَمَ وَدَبَّرَ بَلْکَ طَلَبُ کُنْ وَخَوَاهُ از خدا خرسندی با آنچه
 قِسْمَتِ کرده و تدبیر نموده است ترا اگر چه فقر و بلا بود و اَسْأَلُكَ الْحِفْظَ الدَّائِمَ و سوال کن خدا را نگاه داشتن
 و نگهبانی کردن همیشه و ثابت داشتن علی مَا أَقَامَكَ فِيهِ بِرَحَالَتِي و مقامی که استاده کرده و برپا داشته است
 ترا در آن و أَحَلَّكَ وَفَرَّوْا آورده است ترا قَابِلًا لَكَ و بتلا گردانیده و آزار مالش نموده است ترا
 اِلَى أَنْ يُنْقِلَكَ مِنْهُ اِلَى غَيْرِهِ تَأَنَّنْ که بر آرد و برود ترا از آن حالت سحالتی دیگر و صِدِّقَ و بَجَالِ و بَلْکَ که ضد
 و خلاف آن حالت است اما ترا باید که باختیار و تدبیر خود و قصد بر آمدن از آن نکنی و برای خود فکری و تدبیری
 از پیش نفس خود نه برانگیزی لِأَنَّكَ لَا تَعْلَمُ الْخَيْرَ فِي أَيِّ مَازٍ بِرَ که تو نمی دانی نیکی و صلاح حال خود را که در آن
 یکی ازین دو حالت است فِی الْفَقْرِ أَوْ فِی الْغِنَاءِ فِی الْبَلَاءِ أَوْ فِی الْعَافِيَةِ و در فقر یا در غنا یا در بلا یا در عافیت
 طَوَى عَنْكَ عِلْمَ الْأَشْيَاءِ بِچید و در نور دیده است وی تعالی از تو علم بحقیقت حال اشیا و صلاح
 و فساد آنرا و تَفَرَّدَ هُوَ بِكَ وَیَكُنْ اسْتِ و می غر و جل بِمَصَالِحِهَا وَ مَفَاسِدِهَا بِعِلْمِ مَصْلَحَتِهَا وَ مَفْسَدَتِهَا
 اشیا بحسب حکمتها که ویراست غراسمه و در آن از بقای سطوت و سلطان ربوبیت و انکسار و افتقار عبودیت و عدم عتقاد
 و اِتِّمَالِ بِرِکَسَابِ و اعمال و عدم یاس بر تقدیر تقصیر و اِسْهَالِ و اجزآن و قَدْ وَرَدَ عَنْ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ وَیَقْتَضِي

اصطلاح
 تا اعتماد کرد
 منجز

وار شد و هست و آثار و اخبار امیر المؤمنین رضی الله عنه انه قال که وی گفته است لا ابا لي على اي
 حال آنچه بکام نیدارم و اندیشه می آرم که هر که ام حال صبح کنم و باشم علی ما اگر که بران حالیکه مکروه و
 ناخوش میدارم آنرا بحکم نفس و طبیعت مانند مرض و فقر و بلا و علی ما اریحبت یا بر حالیکه دوست دارم و خوشدارم
 همچو صحت و غنا و نعمت که آنی لا اری الخیر فی الیهما زیرا که من در نمی یابم و نیدارم نیکی که در کارم یکی
 ازین دو حالت است و وجود محبوب یا وقوع مکروه و قال ذلک گفته است این سخن را رضی الله عنه بحسن
 رضا بتلای الله از جهت نیک بودن خوشنودی او بتدبیر خدای عز و جل و التمام بنیة علی اختیار
 و قضاء به عز و جل و آرام یافتن و قرار گرفتن بر گزیدن و حکم کردن او و راضی بودن بقضای او
 قال الله تعالی کتب علیکم القتال نوشته شده و فرض گردانیده شده است بر شما جهاد و قتال با کافران
 و هو کرمه لکم و حال آنکه آن قتال مکروه و ناخوش آینده است مرثیاء و عسی ان تکرمهوا
 شیئا و هو خیر لکم و نزویک است که مکروه پندارید شما چیز را و حال آنکه آن چیز بهتر است مرثیاء و عسی
 ان تحبوا شیئا و هو شر لکم و نزویک است که دوست دارید چیز را و حال آنکه آن چیز بدتر است مرثیاء
 و الله یعلم و انتم لا تعلمون و خدای و اندو شما نمیدانید شیخ ابوطالب کی در تفسیر این کرمه میفرماید بنده
 مکروه و در فقر و گناهی و محبت را و حال آنکه آن بهتر است مرثیاء و آخرت و بر ضد آن دوست دارد و غنا و بهتر
 و مال و عاقبت را و تواند که آن بدتر بود و مرثیاء بحسب عاقبت و مال و معنی این علیکم تعظیفا و باطنه فرموده مرثیاء
 یا یا آنکه نعم آخرت اند پس هر چه پندارید از جانب مولی برسد نعمت است کن علی هذا الحال باش برین حال که مکروه
 از طاعت و عبادت و صبر و شکر و رضا و تسلیم و ترک تدبیر و اختیار الی ان ینزل هواک تا آن زمان که برفق مولی
 و تنگس نفسیات و شکسته گرد و نفس تو فتکون ذلیلة پس بگرد و خوار و نرم و رام مغلوبه تا یغنة
 نزول مکروه شد و پیروی کننده تا مخالفت نکند او امر و نواهی الهی تعالی را که چنانکه صفت نفس مطمئنه است تحت
 نزول اراده تات و اما ینک بستر و در گرد و خواست تو و آرزوهای تو و تخریج الا که ان من قلبک

و بیرون آیند کائنات و تعلقاتیکه با ایشان است از دل تو و کلاپی فی قلبک فی سبوی الله تعالی پس
 باینده نماند و دل تو بیچ چیز جز خدای تعالی قلبک بحسب الله پس پر شود دل تو بدوستی خدای عزوجل
 و تصدق اراده تائی طلبه و راست و درست گرد و خواست تو و طلب خدای عزوجل و صدق ارادت است
 که هیچ چیز از اغراض و اعراض دنیا و آخرت بر او سرپا نه و دل نگیرد و خلاص حقیقی روی نماید گفته اند که حقیقت طلب
 آنست که اگر عقدا همه با اتفاق حکم کنند که این مطلوب محال است و هرگز نیست شدنی نیست و رسیدن بآن ممکن
 نگفت و گوی ایشان از راه جست و جو باز پس نهند اینحال اگر هست طلب است و الا هموسی بش نیست ثنوی
 این طلبکاری عجائب جنبشی این طلب در راه حق مانع کشی این طلب مفتاح مطلوبات است این نشان
 دولت و آیات است این طلب همچون خروسی در صبح میکند افغان که می آید صبح اگر این نوع صدق
 و ارادت و اخلاص و وحدت و جبریت تحقق و تمکن گشت و فمای کل حاصل شد فیرد الیک الارادة
 پس رو کرده می شود و سبوی تو و باز داده میشود و ترا خواست بامر کرد و حق تعالی ترابط طلب حظیم
 الخطوط بحسب نصیبی از نصیبها دنیاویة و آخرویة نصیب دنیاوی باشد یا آخروی و بعضی است بامر
 بطلب منظور و مراد بامر باطنی است که اولیا را می باشد فرقی تسالک عن جبل ذلک پس درین هنگام سوال میکنی از
 خدای تعالی آن نصیب را و تطالب میکنی از امتثال که لا مبره و حالیکه فرمان پر دارند امر و بر او موافقا
 و سازگاری نمایند مراد از ان اعلم انک شکر تاء و تلبست به اگر میباید ترا شکر میگوئی او را و بلا سبقت و محالطت
 میکنی بآن داده شده و ان منعاک که تستحوا علیه و اگر نمید بخشم نمیگیری و اظهار میکنی بزبان که هست
 ولی رضای را و لم یغیر علیه فی باطنات و متغیر و از حال رضا گردیده میشوی بروی تعالی و دل خود
 و کانتهمه فی ذلک و تهمت نمکنی خدا را و ناداون بخل و جرآن از آنچه نه شایسته حضرت اوست
 لا تاتک لم تکن طلبه بهو الیک و ارادتک زیرا که بدستی تو طلب نکرده آنرا بهوای نفس تو و خواست
 تو لا تاتک فارغ القلب عن ذلک زیرا که تو بهی ولی از ان غیر مریدان که اراده کنند مراد را بهوای

کتاب شیخ ابن عطاء الله

وخواست تو بکنی مثل لا کفره بالسؤال بلکه طلب کرد و قصد فرمان برداری امر حق که بسوال کردن است
و تغییر و تسخیر فرع هوای نفس و ارادت قلبی است والسلام و سلامت باد بر فرمانبرداران و بر آئینده گان
از به او ارادت خود فائده بدانکه قیام فیما اقام الله مقامی است که واجب است ایستادن بنده در آن و مشروط
که به او ارادت خود آرزو و خواهش برآوردن از آن نکنند و صبر کنند که تا خود مولی کریم او را اذن برآورد شیخ
ابن عطاء الله اسکندری در کتاب توفیر فی اسقاط الذبیری نویسد که روزی تنگ آمد وقت بر من و با خود گفتم که
تا چند تفقه نمایم و در قیل و قال عمر بکنم انم اگر در خلوت بگذر و بعد مشغول باشم بهتر است بهین خیال در خلوت شیخ
ابو العباس مری رحم شیخ خاطر مراد ریافت و فرمود من هر چند میخواهم که شمار مسلمان سازم شما مسلمان نمی شوید بگویند
تر اچه کار که گوئی تفقه نکنم و تقید کنم و همچنین کنم و آنچه ان نکنم تو اختیار خود و بگذار و در اختیار حق باش اگر خواهد ترا خود را
می برآورد هم حبث اقامک الله پس از آن خاطر مطلق از باطن من بدر رفت و بیاسودم و باید دانست که نشان
اقامت حق بنده را در کاری است که حقوق و آداب آن کار که در شرع آمده است از دست آید و بطریق مرضی حق
و چون در حقوق شرع اخلال و اجمال راه یابد باید دانست که قیام در آن مرضی حق نیست و برین تقدیر بفرموده
حق اراده خروج از آن بکنند اما با وجود آن اضطراب نکنند و دعوی حول و قوه و استبداد و استناد و قدرت خود نمایند
و تفویض امر بر پروردگار و توکیل وی از دست ندهند و گفته اند که برین تقدیر بمثل کاری که در دست بیرون آید چنانکه
اگر از حرفت زراعت تنگ آید تجارت رود و اگر تجارت موافق مرضی حق از دست نیاید بخرفتی که مناسب بدان نیست
وست نزد تا معنی خروج کمتر باشد و الله اعلم **المقالة السبعون** قال رضي الله عنه
كيف يحسن منك الحبيب في اعمالك چگونه نیکو باشد از تو خوشتن بینی در عملهای تو
و روية نفسك فيها و دین نفس تو حول و قوت تو در اعمال و طلب الاغراض علیها و طلب کردن
عوضها و ثوابها بر اعمال و جمیع ذلک بتوفیق الله و حال آنکه همه اعمال بتوفیق و تیسیر خداست
و عز وجل و عونیه و یاری کردن او و قوتیه و توانائی او و ارادته و خواست او و فضله و فزونی لطف

المقالة السبعون

و کرم اوست و چون این معنی در ترک عصیت خفای دارد زیرا که آنجا فعل نیست تا گویند بقدرت و عون و توفیق
اوست از برای این میفرماید وَاِنْ كَانَ تَرْكُ مَعْصِيَةِ اَعْصَمْتِهِ و اگر باشد از بنده ناکردن گناه
پس نگهداشتن خداست عزوجل او را از گناه و حِفْظُهُ و نگهبانی کردن خدای تعالی او را و حِمِيَّتِهِ
و برپه داشتن برودن سجانه او را اِنَّ اَنْتَ مِنَ الشَّاكِرِ عَلٰى ذٰلِكَ کجائی تو از شکر گفتن بران حفظ و عصمت
و حمیت و اَلَا عُدْرَانٍ بِهَذِهِ النِّعَمِ الَّتِي اَوْكَلَهَا و اقرار کردن باین نعمتها که داده است حق تعالی
ترا آن نعمتها را یعنی چرا دور افتاده از شناختن نعمتهای حق و شکروی گفتن که عجب میکنی و طریق از العجب
شناختن نعمت و رویت منت است و شکر گفتن بران تا النفس در ورطه خویشتن بینی نیست مَاهِذِهِ الرَّغْوَنَةُ
و الْجَهْلُ چیست این حماقت و سبکی و نادانی که ترا بر عجب میدارد لَعِبْتُ بِشَجَاعَةٍ غَيْرِكَ و سخا عجب
میکنی بدیری نمودن کسی دیگر جز تو و جوانروی وی و بذله لِمَالِهِ و بدر باختن و دادن وی و مال خود را بی
حال تو و قصه تو بان میاند که کیسی لشجاعت و سخاوت دیگری باز و خود بینی کند یعنی علمهای که تو میکنی همه
از حق است و بتوفیق اوست توجه عجب میکنی و بران می نازی در بیان و تفصیل این تمثیل می فرمایند اِذَا
لَمْ تَكُنْ قَاتِلًا لِعَدُوِّكَ وَ قَتِيكُهُ نَبَاشِي تَوَكَّسَهُ مُرَدِّمٌ خَوْدًا اَلَا بَعْدَ مُعَاوَنَةٍ شَجَاعَةٍ ضَرَبَ
فِي عَدُوِّكَ مَكْرًا بَعْدَ زِيَارَةِ دَاوُدَ و دیری که زود زخم کرد در دشمن تو شکر آتشت قتل پس تمام کردی تو
کشتن او را لَوْ لَا لَكُنْتَ مَضْرُوعًا مَكَانَهُ وَ بَدَلَهُ اَلَا كُنْتَ اَلَا بَعْدَ زِيَارَةِ دَاوُدَ و دیری که زود زخم کرد در دشمن تو شکر آتشت قتل پس تمام کردی تو
هلاک کرده شده بجای آن دشمن و ردیل وی و اَلَا بَاذِلًا لِبَعْضِ مَالِكَ وَ قَتِيكُهُ نَبَاشِي تَوَكَّسَهُ مُرَدِّمٌ خَوْدًا اَلَا بَعْدَ مُعَاوَنَةٍ شَجَاعَةٍ ضَرَبَ
از مال ترا اَلَا بَعْدَ ضَمَانٍ صَادِقٍ كَرِيْمٍ اَمِيْنٍ مَكْرِبٍ از ضامن شدن شخصی راست گوی جوانمردا مانت دار
مال ترا و پذیرفتن او را ضامن لَكَ عَوْنُهُ وَ خَلْفُهُ پذیرفته است برای تو عوض آن مال و جرای آن مال را
لَوْ لَا قَوْلُهُ وَ طَمَعَكَ فَيَا وَعْدَ لَكَ وَ ضَمِنَ لَكَ اَلَا كُنْتَ اَلَا بَعْدَ زِيَارَةِ دَاوُدَ و دیری که زود زخم کرد در دشمن تو شکر آتشت قتل پس تمام کردی تو
و نمی بود امید داشتن تو در آنچه وعده کرده است برای تو و ضامن شده برای تو مَا بَدَلْتَ حَبَّةَ مَنَّةٍ

در نمی باختی و نمیدادی بگردان مال تو کيف تجب تجرد فعلیات چگونه خوشتن بینی میکنی تو و نسبت
 میدی عمل را بخودیه تنها فعل تو و کسب تو یعنی عمل که از تو واقع شده و باوجود آمده خلق اسباب و آلات آن و توفیق و
 تفسیر آن و پیدا کردن آن عمل همه از خدا و بقدرت وی تعالی است چیزی که از جانب است و قصد و حرکت است که
 از آن فعل و کسب گویند و اختیار که اشباع میکند آنرا برای بنده عبارت از آنست و مبادی فعل همه از جانب حق
 که ترادف آن اصلا اختیار نیست و آنکه تمثیل مذکور فرموده که شجاعتی زود در دشمن تو و تو تمام کردی قتل او را اثرات
 بهمان قصد و کسب بنده است که فعل بدان تمام میشود و قدرت حق بجهان است و وی تعالی بعد از وی بفعل
 تعلق میگیرد و خلق میفرماید که باوجود آن کریم و باب چندان ثواب آن میدهد و عوض آن کرامت می فرماید و تو بطبع
 و ران و اعتماد بران عملی میکنی بجز و اینقدر حرکت که از تست چه می نازی و عجب میکنی احسن حالک الشکر
 و التناء علی المعین بهترین حال تو سپاس و ستایش است بر خدا که یاری دهنده و توفیق بخشنده است
 و الحمد لله و ستودن مرا و همیشه و اضافه ذلک الیه و نسبت کردن آن عمل از جهت توفیق
 بدان و خلق آن بسوی وی فی الآحوال کلها و همه احوال الا الشر و العاصی مگر در بدی کردن و گناهان
 و اللوم و در نکویش و کاری ملامت آرنده فانک تصیفها الی نفسک پس بدستی می باید که نسبت
 بدی شر و معاصی را بسوی نفس خود و تنسیبها الی الظلم و سوء الأدب و نسبت کنی نفس خود را بسوی
 ظلم که بر خود میکنند و بی ادبی که بجای حق می نماید و تنسیبها الیه و تمت کنی نفس را بآن فحی احق بذلك
 پس نفس مرا و راست بآن لا تقامای کل شر زیرا که بدستی نفس جای باش هر بدی است و امارة
 بكل سوء و ذاهیه و امر کننده است هر بدی و کار سخت و دشوار و ان کان هو عز و جل خالقک
 و اگر هست خدا پیدا کنند و تو و خالق افعالك و پیدا کنند کارهای تو مع کسبک باوجود کسب تو و فعل تو
 انت الکاسب و هو الخالق تو کسب کننده خدای تعالی خلق کننده است پس فاعل تو می و خالق قدرت
 لهما قال بعض العلماء چنانکه گفته اند بعضی علما که بالله عز و جل یجیی بخدا و قدرت وی می آید

و پیدای گرد فعل تو و لا بد منک و چاره نیست از تو و کسب تو و تحقیق این سخن آنست که در آدمی صفتی هست که
 یکی از دو جانب فعل و ترک را ترجیح میکند اگر چیزی موافق و ملائم و شهوت و طبع اوست جانب فعل را ترجیح میکند
 و اگر نه ملائم است جانب ترک را ترجیح مینماید و معنی اختیار و مراد کسب آنست و پروردگار عالم طبع قدرت هر چیزی را
 سبب ساخته چنانکه آتش برای سوختن و آب برای تر کردن و سبب پدید آوردن افعال بندگان قصد ایشان را ساخته هرگاه
 آدمی قصد فعل یا ترک کرد حق سبحانه و تعالی پیدای کند و روی آنرا پس همه از خداست جهت خالقیت و از بند سببیت
 کاسبیت و لیکن ادب آنست که در جانب خیر همان جهت خالقیت ملحوظ و منظور دارند و در شرعیت کاسبیت معتبر
 انگارند و حق سبحانه و تعالی مجرب بندگان را تعلیم این ادب کرده است و گفته ما اصحابک من حسنہ فمن الله و ما اصحابک من سیئہ فمن
 انفسک ای قل ان احسنه من الله و التبیته من انفسک و تدر عالم فرمود علم اخیر کلمه بیدیک و التشریس الیک یعنی نیکی هم ازت
 و بدی هم اگر چه پدید آورده است و لیکن اورالتبیت بتو کردن بی ادبی است و نیز خالق شرع نیست از جهت وجود حکم و مصالح و
 وجود آن فعل شرع است و بالجمله آدمی را دخلی در افعال می هست اگر چه حقیقت آن منکشف نمیکرد و کیفیت آن چیست از
 نیست آتایی او هم نیست و الله خلقکم و ما تعلمون اثبات هر دو میکند هم اثبات خلق برای حق می کند و هم نسبت
 عمل با او میان هر دو باید کرد و دریافت حقیقت آن بخدا باید گذاشت و الله اعلم و قوله و همچو قولن منسبر
 صلی الله علیه و سلم که خلق کسب هر دو را اثبات میکنند و فیکه صحابه پرسیدند که چون حکم قضا و قدر را بدان
 بهشت و دوزخ گذشته است پس عمل برای چیست و این همه کن و کن برای چه فرمود و اعملوا و قاربوا و
 سددوا و اعمل کنسید لعلها ی خودستی و درستی و استقامت و عدالت را و دور باشد از افراط و تفریط و غلو و تقصیر یا
 معنی قاربوا القرب جوئید بدرگاه حق بطاعت و عبادت و سددوا و ابر وجه صواب و راستی چنانکه امیر المؤمنین علی
 فرمود اللهم هدنی و سددنی و یاو کن بهدی هدایت طریق را و بسد او سدا و سهم را یعنی چنانچه تیر راست رود و همچنان
 رو فکل مکتسب و لا خلقی که پس هر یکی توفیق داده شده است و آسان گردانیده شده است برای عملی که پدید
 گردانیده شده است برای آن اهل سعادت برای عمل سعادت و اهل شقاوت برای عمل شقاوت یعنی تقدیر الهی

در حق بندگان واقع است بوجه تدبیر ربوبیت و این البطال نمی کند تکلیف ایشانرا حق عبودیت و تکلیف نیز از احکام قضا و قدر است و پروردگار تعالی را در آن حکمتهاست و یکی از حکمتها اظهار و ابراز آنچه در بطون غیب است در قضا و قلمور از سعادت و شقاوت بندگان و طاعت و معصیت ایشان و باجماع قضا و قدر منافات با مرونهی ندارد مانند ثواب و عقاب همه ملک اویند و مالک و ملک خود هر چه تصرف کند ظلم نباشد **الْمُقَاتَلَةُ**

الْحَادِيَّةُ وَالسَّبْعُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَا تَخْذُلُوا مَا أَنْ تَكُونُ مُرِيدًا أَوْ مُرَادًا

خالی نیستی تو ازین دو حال یا مریدی یا مراد و مریدان طالبان درگاه حق و جویندگان قرب او که ایشان را مخلص خوانند بکسر لام که پوشش و اجتهاد و ریاضت بدرگاه حق تقرب میجویند و مراد آن مجبوبان و مطلوبان حضرت حق که ایشانرا مخلص گویند بفتح لام که مخصوص بغایت حق اند که بجنب و کشش از آن جانب باین جانب میسرند پس میفرمایند که بر هر تقدیر باری شدت و محنت می باید کشید و از پیش طلب باید گرفت فان کنت مرید یا فانت محمل یا پس اگر هستی تو مرید پس تو بار و اگر دانی شده و محال تحمل کنی شدیدی و ثقیل و بسیار بار بردارنده که بر میداری هر بار که آن سخت را که طالب زیر که بدستی تو طالبی و الطالب مشقوق علیه و هر طالب مشقت انداخته شده است بروی مصرع هر کس که طلبکار شد او در بد افتاد و مستعوبت ریخ و ماندگی گشته حتی

يُصِلُ إِلَى مَطْلُوبِهِ تَابِرْ سُبُوحِي مَطْلُوبُ خُودٍ وَيُظْفِرُ بِمُحِبُّوِيهِ وَفِرْزِي يَا بِمُحِبُّوِيهِ خُودٍ وَيُدِيرُكَ مَرَامَهُ وَدِرْ يَا بِمُحِبُّوِيهِ كَيْفَ يَدِيرُكَ عَجِبْ دَارِمْ زُجُوجَانِ صَفَاءُ كَمْ نَزِدُ وَتَقِيلُ انْجَافُ وَلَا يَنْبَغِي لَكَ

أَنْ تَفِرَّ مِنْ بَلَاءٍ يَنْزِلُ بِكَ نَمِي بَابِ وَنَسْرُوتِ كَمْ نَزِي از بلایی که فرو می آید بتو فی النفس و المال و الأهل و الولد در فوات و مال و کسان خانه و فرزندان الی ان تحت عنك الاحمال تا آنوقت که فرو گرفته شود از تو بارها و یزال عنك الاحمال و دور کرده شود از تو گرانیهایی که استیست طاقت

تو بر رفع عنك الاحلام موبرواشته شود از تو دور و یزال عنك الاذی و الاذلال و دور کرده شود از تو ریخ و غارها نقصان عن جميع الرزائل پس گمراشته شوی از همه فرومایهها و ناکسیهها و الاذران

الْمُقَاتَلَةُ الْحَادِيَّةُ وَالسَّبْعُونَ

پیغمبر این زیر که در صحن آنحضرت بر اظفار دین و ایمان کافران و توحید شرکان بیشتر از همه بود و لاجرم بکفر و شرک افتاد
 و او را بیشتر از دیگران می شناسند و نیز چون وجودش لطف و ولایتش از همه بود و لاجرم ابتدا و آزار و روی بیشتر از دیگران
 رسائی نانک بلی کش زگل آزار شود و از باد سحر سنبلش افکار شود و بگرچه رسید پای بهیمش که راه باز دست
 شکران پر از خار شود و در خبر آمده است که چون بعد از فوت اله طالب و خدیجه اذیت کفار نسبت بحال شریف
 وی مضاعف شد آنحضرت صلعم از کینه بطائف رفت تا اشرف ثقیف را دعوت کند از اهل خائف مسائمه و دشمنی
 نیافت بلکه غلامان و خیردان خود را انعام نمودند تا حضرت را دست تمام میکردند و شکها میر و مد و امدام نازک او را
 خون آلوده گردانیدند و بیت زور را غبار روز و بوار سنگ یار می آید و بلای در دستان از در و دیوار می آید
 و خون از زخمها بر زمین می افتاد و سره و بار وی او را گرفته میخراشیدند و چون میرفت باز سنگریزی میکردند و خمره
 میرودند و زید بن حارث که در ملازمت شریف بود خود را سپر آنحضرت بساخت تا سر و پای وی تمام شکست و مجروح شد
 و در صحیحین آمده که آنحضرت فرمود که بدان روز که از دعوت ثقیف بگشتم سرفروا کنند و محکوم و مجنون بودم و گاه هر
 بر دوشتم و بر پا ره را دیدم که در سایه کرد و در وی جبرئیل است پس ندا کرد مرا و گفت که پروردگار تو شنید آنچه گفتی و
 آنچه کردی و ندانم که کون ملک جبال را بر تو فرستاده است اگر فرمانی آتشین را که نام دو کوه است و کوه در میان آنها آلودن است
 بر ایشان بر هم زخم و یکبارگی ایشان را در هم شکنم و هلاک گردانم فرمود لا والله امید دارم که از صلاب ایشان کسی برآید
 که پروردگار را بوجدانیت پرستد این آزار را بگوید که از اغیار پیدا و آنچه در ذات شریف از بلا و محنت فقر و غاف و بیداری
 زیاده بدان بود که توان گفت می فرمود و لقد آتی علی ثلاثون من یوم و لیلته و هر آنکه تحقیق آمده و
 گذشته است بمن بی روز و شب و ما لنا طعام و نمور و مار و ابله و مار خوراک الا شیء یؤارتیه البطل
 بلاء که چیزی اندک که می پوشید از بغل بلال که از بازار خریده می آورد و انقدر که چون بلال غنی الله عن بخله
 می آورد پیدائی شده که در بغل او چیزی هست از جهت غایت قلت و قد قال النبی و تحقیق گفته است
 پیغمبر صلی الله علیه و سلم انما معاشیر الا نبیاء الله الناس بلاء ما کرده پیغمبران سخت ترین

مردانیم از روی محنت و بلا و آزمائش حق تعالی مثل قالا مثل بعد از انبیای هر که فاضلتر و گرامی تر
و غیر نزد یک تر بلا و محنت و ریاضت و سختی تر و افزون تر و قال صلی الله علیه و سلم انا اعرفکم
بالله و اشد کفر منه خوفا من شناساترین شما ام نجد او سخت ترین شما ام در رسیدن از وی تعالی
و در حقیقت خوف و هیت از معرفت خیر و بصفات حق که لا اله الا الله و لا اله الا الله است و هرگز این خوف با وجود
سوا عید صدق بیرون نرود و بیت کرشمه های توان پس که هست رنگ تیره نهشتی تو و اندکی نه جنگ تیره
فکیف یبتلی المحبوب و یخلف المدلل المراد پس معلوم شد که چگونه بتلاگردانیده می شود کسی که محبوب
درگاه اوست و ترسانیده می شود و آنکه نیاز و لغت پرورده شده است و مراد و مطلوب حضرت اله است
و لفریکن ذلک الا لما اشترنا الیه من بلوغ المنازل العالیة فی الجنة و نیست آن ابتلا و
و تخویف مگر از جهت آنچه اشارت کردیم بآن از رسیدن مرتبهای بلند و قرب و وصول نزد خدا می تعالی و اگر در دنیا
و ظهور آن توقف و تاخیری رود و وجود آن در بهشت متعین است لان المنازل فی الجنة لا تستند
و لا ترتفع الا باعمال فی الدنیا زیرا که مرتبت با و بهشت برافراشته نمی شود و بلند گردانیده نمیشود و مگر با اعمال
که در دنیا کرده اند هر چند اعمال در دنیا بیشتر و جات و آخرت زیاده تر و هر چند اعمال صاف تر و پاکیزه تر و جات بلندتر
و برافراشته تر الی دنیا من رعة الاخرة و نیاکشت زراعت است هر چه اینجا بکاری در آنجا بدو رسد
و اعمال الانبیاء و الاولیاء بعد از امر و انتهای النواهی الصبر و الرضاء و الموافقة
فی حالة البلاء و کارهای پیچیده و دیگر دوستان خدا که پیروان ایشان اند پس آنکه در دنیا و بجا آوردن فرموده
خدا و باز آمدن از نافرمودهای و یا سبانه صبر کردن و راضی بودن و موافقت نمودن و در حالت بلا و آزمائش
خدا بحقیقت این صفات نیز واجب اند چنانکه نماز هر روزه و واجبات دیگر زیرا که امر بهمه واقع شده و عید بر ترک
آنها و برگشته و معنی وجوب و فضیلت همین است و لیکن مراد با و امر و نواهی در اینجا اعمال خواص است که
یکشف عنهم البلاء بعد از ان منت الی فضل و کرم نامتناهی و می تعالی بران جاریست که بعد از

خوف و هیت از معرفت خیر و بهشت

اعمال الانبیاء و الاولیاء

بلا فرستادن و صبر و رضا و موافقت بآن نمودن کشاده میشود و دور گردانیده میشود و از ایشان بلا و یواصلوا
 بِاللَّعْلَمِ وَالْفَضْلِ وَالْكَوَالِ و پیوسته گردانیده میشود نجات و نیکویی و نازا لی اللّٰه اَبَدًا بَاد
 تا رسیدن بدرگاه حق و پیش آمدن بوی تا آخر زمانهای بی نهایت است بفقیر غسیتی یکدور و زه خوش
 میباش که یار خود ز کرم عذر خواه مگر و در بیت دو شتم کرمش داد تویدی که معالی غافل نیم ز حال
 تو غمناک نباشی. **المقالة الثانية والسبعون** قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ الَّذِينَ
 يَدْخُلُونَ الْأَسْوَاقَ مِنْ أَهْلِ الدِّينِ وَالْمَسْكِينِ كَسَانِي كَمْ دَرَمِي آيَنْدَ بَازَارِ بَارِ الْأَهْلِ دِينَ وَ
 عِبَادَتِي فِي مَحَرِّجِهِمْ إِلَى آدَاءِ أَمْرِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ صَلَوةِ الْجُمُعَةِ وَالْجَمَاعَاتِ وَرَوَقَتِ بَرَامِدِن
 ایشان بسوی گذاردن فرمودهای خدا از نماز جمعه و در یافت جماعتی نماز و مسجد ها که در جانب بازار
 باشند و قضاء خواجگه تعرض لهم فيها برای روا کردن حاجتها که عارض میگردد و در ایشان را با علی
 اضرب بر خنک گونه اندکن در آیدگان در بازار منهم من يَدْخُلُ السُّوقَ وَرَأَى فِيهِ مِنَ الْأَوَاحِ
 الشَّهَوَاتِ وَالذَّلَاتِ بعضی از ایشان کسی است که چون می در آید بازار را وی بنید روی گوناگون شهوات
 و لذتها تقید بها بند میشود بآن و علقَت بِقَلْبِهِ وَی آویند آن شهوات و لذات بدل وی فاقته
 پس معرفت و آزارانش می افتد و می رود عقل وی و کان ذلک سَبَبَ هَلَاكِهِ و میگردد و آن سبب هلاک آن
 بوقوع و شهوات و تعلق بآن و ترک دینیه و نسائیه و میگردد و سبب گذشتن دین وی و عبادت وی و رجوعه
 إِلَى مُوَافَقَةِ طَبِيعِهِ وَاتِّبَاعِ هَوَاكَ و سبب بازگشتن وی بسوی سازگاری طبع و پیروی کردن هوای نفس
 و لا اَن تَقْدَرَ كَمَا اللَّهُ مَكَرًا که در یاد او را خدای عزوجل بِرَحْمَتِهِ و عِصْمَتِهِ صبر بانی خود و نگاشت
 خود آن کس از موافقت طبع و اتباع هوا و احببارة ایتا عَنهَا و صابر گردانیدن خدای تعالی او را از آن
 شهوات و لذات فیسله پس سلاست می ماند از آفت موافقت طبع و اتباع هوای نفس و مِنْهُمْ مَنْ إِذَا
 رَأَى ذَلِكَ وَبَعْضُ أَهْلِ الدِّينِ كَسَانِي كَمْ دَرَمِي آيَنْدَ بَازَارِ بَارِ الْأَهْلِ دِينَ وَ
 عِبَادَتِي فِي مَحَرِّجِهِمْ إِلَى آدَاءِ أَمْرِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ صَلَوةِ الْجُمُعَةِ وَالْجَمَاعَاتِ وَرَوَقَتِ بَرَامِدِن

و نزدیکست که هلاک گردد بآن شهوات و لذات و میل کردن بدان رجوع الی عقله و دینیه باز میگردد و بسوی
 عقل خود و دین خود و تقصیر و تکلف و بزور صبر میکنند و خود را بران میدارند و بجمع مزارع ترکها و می نمایند
 نمی گذارند شستن شهوات و لذات را فهو كما لمجا هدی نصره الله تعالی علی نفسه و طبعه و هواه و شهواته
 پس آنکس بخود و جهل کند دست یاری میدهد و او را خدای تعالی بر نفس وی و طبع وی و هوای وی و شهوات
 و کذب له الثواب الجزیل فی الآخرة و می نویسد برای وی ثواب بسیار و را آخرت کما جاء فی بعض
 الاخبار عن النبی چنانکه آمده است و بعضی اخبار از پیغمبر صلعم الله علیه قال که وی فرموده است یکتب للمؤمن
 بترک شهوة نوشته می شود و مسلمان را بگذاشتن بر شهوات نفس عند العجز عنها و عند القدرة علیها
 نزد در ماندگی و ناتوانی از ان شهوات یا نزد توانائی وی بران سببون حسنة هفتاد و نیکی او کما قال
 یا بعلی که فرموده است آن حضرت و نوشتن حسنات بترک شهوات نزد قدرت خود ظاهر است اما نزد عجز و ناتوانی
 کمال فضل و رحمت اوست و نیز نفرت قلبی و عدم تعلق بآن باقی است اگر چه بفعل بوجد و نتواند آورد و ظاهر آنست که
 شهوات اینجا شامل مباحات نیز باشد که اگر آنرا بنیت تقرب و نزدیکی در دنیا ترک کند ثواب و درجه یابد و در اصل مسئله
 کتاب خود را و شهوات مباحه است چنانکه در بیان ضرب ثالث ظاهر میگردد و منهم من یبذلها و
 یتکسب بها و بعضی از ایشان کسی است که بگیرد آن شهوات و لذات را و محالطت میکند بآن و تحصیلها
 بفصل الله و حاصل می کند آنرا بقرون کرم و نعمت خدای عز و جل الی عندنا من سعای الدنیا
 و المال نعمتی که نزد اوست از فراخی دنیا و مال و یشکر الله عز و جل علیها و شکر میگوید خدای عز و جل
 بران شهوات یا برست دنیا و مال و منهم من لا یزای و لا یشعر بها و بعضی از ایشان کسی است
 که نمی بیند آن شهوات و لذات را که در باطن اوست و تصور ندارد بآن فهو أغنی عما سوى الله عز و جل
 پس آنکس چنان مشغول است ببا و خدا که غافل است از هر چه جز خداست گویا کور است از ان فلا یزای
 غایبه پس نمی بیند جز ویرا و أصغر عما سواها فلا یسمع من غیره و گریست از چیزیکه جز اوست

الایم

الایم

بران واقع است اما وجود آن مردان که تا به هم تجارت و مایع عن ذکر الله تعالی نادر است و نیز وجه سنویت این
 ذکر که لا اله الا الله و حده لا شریک له له الملك وله الحمد الى اخره نزد آمدن بازار همین گفته اند که گویا بجای رب
 ذکر و نور تو حی نفس و خاشاک تفرقه و ظلمت غفلت می رود و می زواید فقلبت غفلت علیهم و لهم
 پس دل این مرد سوزنده است بر دفع ضرر و برای جلب نفع ایشان و عینۀ مغرورۀ چشم وی اشک
 ریزنده و نناک است از جهت ایشان که در ورطه غفلت و مفارقه حشت افتاده و سرگردانند و لیسانه
 فی ثناء و حمد لله و زبان وی در شایش و ستودنست مرخدا را عزوجل بها اولی الکافه من تعبه
 و فضله بسبب عطا کردن پروردگار تعالی همه اهل سوق را بلکه همه خلق را از نعمتهای او و فضل او و هذا
 یسمی شحنة البلاد و العباد پس این شخص نامیده میشود گماشته حق بر شهرها و بر بندگان از برای کفایت
 محامات و صلاح امور ایشان و مرد اول اگر چه پدر حق موعود و در شهود او مستغرق است و در مقام جمع ساکن
 اما از تربیت خلق و هدایت ایشان غافل نیست و این متکبر و صاحب فرق بعد از جمع است و خلیفه حق و نائب
 رسول او است صلعم چنانچه میفرمایند و ان شئت فسمیته و اگر خواهی تو نام کن این مرد را بدین نامها که
 این همه اسماء و صفات بروی صادق اند و در وی پیدا عارفان از جهت شناسا بودن او بذات و صفات و افعال حق
 و او اگر و ان حق شناسی نسبت بخلق و بدلا و از جهت تبدیل کردن صفات بشریت را و بر آمدن از هوا و ارادت
 و زاهدان و بجهت ترک داون او دنیا را و نفرت او از لذات و شهوات آن و عالمات و بجهت دانستن او علمها را
 عا هر و باطن و متعلق بخالق و خلق غیبی و کد انما تب و حاضر و در نسخه دیگر عینا و بد از روی معاینه و دست برد
 یعنی همه معانی مستحضر است او را و الله اعلم بحبوبات و هرا د دوست داشته شده حق و خواسته شده او
 و نائبانی الا رض علی عباد و خلیفه خدا در زمین بر بندگان وی و سفیر او و نفاذ حیز و میانجی میان حق
 و خلق در رساننده علوم و احکام و فیوض از جناب وی بالیشان و جلیل او شیرین بلین و هادی او مهتدی او
 راه راست نماینده خلق را و راه راست نموده شده از حق دالار نهالی کننده و مرسیدا و بر راه برنده

لا اله الا الله
 ذکر و نور تو حی نفس
 و خاشاک تفرقه و ظلمت
 غفلت علیهم و لهم

شحنة البلاد و العباد
 و این شخص نامیده میشود
 گماشته حق بر شهرها و بر
 بندگان از برای کفایت
 محامات و صلاح امور ایشان
 و مرد اول اگر چه پدر حق
 موعود و در شهود او مستغرق
 است و در مقام جمع ساکن
 اما از تربیت خلق و هدایت
 ایشان غافل نیست و این متکبر
 و صاحب فرق بعد از جمع است
 و خلیفه حق و نائب رسول او
 است صلعم چنانچه میفرمایند

بفحات بی درگاه
مستورین بنی توکل
است و این در مقام
و بیانات مستور
بمعنی نازل و معنی
مستور

بیرونی و درونی و کفایت یَدَعَى التَّوْحِيدَ مَعَ الشِّرْكِ وَحُكْمُهُ دَعْوَى كَرْدِهِ شُود تَوْحِيد بَاوُجُودِ شُرْكَ
وَالشِّرْكَ كَفَرٌ مُبْعَدٌ عَنْ قُرْبِ اللَّهِ وَشُرْكَ اگر چه چندی باشد کفر طریقت است که دور اندازنده است از حجاب
قُرْبِ حَقِّ وَهُوَ صِفَةُ الْعَدُوِّ وَالشَّيْطَانِ الْعَالَمِينَ وَشُرْكَ صِفَتِ ثَمَنِ خُدَا است که شیطان رانده شده است
و دور انداخته شده از درگاه رحمت است و الْمُنَافِقِينَ الْمُقْطُوعُ لَهُمْ بِالدَّرْكِ الْأَسْفَلِ
مِنَ النَّارِ وَصِفَتِ مُنَافِقَانِ است که بقطع و حرم حکم کرده شده است برای ایشان بانداختن در
شک پایان تر از دوزخ و الْخُلُودِ فِيهَا وَطَعِ كَرْدِهِ شده است همیشه بودن در دوزخ و چون منافق شریعت را جا
در اسفل نماراست منافقان طریقت را نیز جایی در اسفل در کات قطعیت و بجران خواهد بود و فِجْرِي عَلَى
لِسَانِ الْوَلِيِّ ذِكْرٌ عِيُونِهِ وَأَفْعَالُهُ الْحَبِيثَةُ پس روان بگرد و بر زبان آن ولی ذکر عیونهای آن مدعی
و کارهای پدیدوی و وقاحتیه بجزئی دَعَاوِيهِ وَادِعَائِهِ احوال الصِّدِّيقَيْنِ و ذکر غایت بشیر می او
به جوهای بین و دعوی کردن وی احوال مردانی را که در نهایت راست گفتاری و راست کرداری اند و مَرَا حَتَمِ
لِلْفَانِينَ فِي قَدْرِ اللَّهِ وَفِعْلِهِ وَالمُرَادُ مِنْ وَا بِنُوبِی کردن و درآمدن و شرکت جستن او با وجود بقای نفس
و بهر امر کسانی را که فانی نیست شده اند و قدر خدا تحمل وی و مراد محبوب و نگاه حق اند علی وَجْهِ الْغَيْرَةِ
اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَزَّ رَوَان می گرد و ذکر قبایح و عیوب او بر زبان ولی خدا گاهی بر وجه غیرت برای خداست
دین او که چون اینچنین تنگ عظمت حق و حرمت دین کرده شود و علی وَجْهِ الْإِنْكَارِ لَهُ وَالْمَوْعِظَةِ لَهُ
آخِرِی و گاهی بر طریق سکر شدن مراد که چرا این قباحت و وقاحت میکنی و چند دلون مراد که مناسب
و لَافِی نیست از تو این کار و علی وَجْهِ الْقَلْبَةِ لِیَفْعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَا رَادِیَهُ و شداید غَضَبِهِ عَلَى
الْكَذَّابِ الْمَكْذِبِ بِآخِرِی و گاهی بر طریق غلبه و سطوت و تمسک و اقتدار بالفعل خدا و ارادت او و سختی خشم
بران دروغ گوئی نسبت بدروغ کننده احکام دین را و الْمَكْذِبِ بفتح دال احتمال دارد که تکذیب کرده شده است
از جانب حق و خلق و نشان او اینست که تکذیب کرده شود و فِضَاتُ إِلَى وَلِيِّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ غِیْبَةُ

بیان مقام طریقت

و قاحت و غایت
و عیوب و کثرت
و کثرت و کثرت
و کثرت و کثرت
و کثرت و کثرت

پس نسبت کرده میشود بسوی این ولی خدا که ذکر عیوب و وقاحت آن کذاب میکنند نسبت فیقال الغتاب الولی
وَهُوَ يَمْنَعُ مِنْهَا أَيْ عَيْبِهَا يَكُونُ بِغَيْبِهَا وَلِيٌّ وَحَالٌ أَنْكَرُ وَلِيٌّ مَنْعٌ مَكْنَعٌ مَرُومٌ رَأَى غَيْبِ كَرْدَنِ بَسِ خُودِ
چون نسبت مردم میکنند این کوا الغائب وَالْحَاضِرُ لِمَا لَمْ يَنْظُرْ عِنْدَ الْخَوَاصِّ وَالْعَوَامِّ أَيْ جَارِئِ
که ذکر کنند ولی کسی را که غائب است یا حاضر است بعیبها نیکه نهانی است نزد خاصان از خاص و عام
پس اعتراض و انکار میکنند مردم برین ولی که عیبهای آن مدعی کذاب ظاهر میکند فَيُضَاهِرُ ذَلِكَ الْإِنْكَارُ
فِي سِتْرِهِ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ پس میگردد آن انکار بر ولی در حق منکر این مشابه اگر گفته است
خدا می تعالی در باب خمر و غیر بعد از اثبات انحراف و نفع مردم در آنها و انحرافها اَلْأَرْبَعُ نَفْسُهُمْ أَوْ بَرِّئُوا شَرِّهَا وَتَرَكُوا
ترو بیشتر است از سودی که مردم را در آنها است همچنین این انکار مردم برین ولی سودی دارد باعتبار ظاهر که انکار عیب
گفته و غیبت کردن مردم نباید تا در باطن غرض حق و حمیت دین از دست میدهند خدا را از خود غافل است
میگردانند چنانکه مفسرین الظاهر انکار المنکر و ظاهر حال این انکار مردم برین ولی نیکه نماید که انکار
عیب است و آن انکار امر است که منکر است و شرع و فی الباطن انحراف الرب و انحراف اخص علیه
و در باطن و خشم آوردن و ناراضی ساختن است پروردگار را و اعتراض کردنست بر وی در آنکه آن ولی شر و انکار
آن مدعی که میکند برای غیر حق و حمیت دین نصیحت مسلمانان میکند چنانکه محضان جرح و روات می نمایند و وی
بر تحقیق حال مطلع است بی شبهه و چون بعد از عظمت و نصیحت هنوز اصرار میکند گویا که نسبت بوسه حکم
مجا پر که حلیاب حیا از روی حال افکنده است دارد و هر که معامله با مسلمانان میکند و نخواهد که دغا و تریب و
و ایشان مطلع نیستند بر حقیقت حال وی و یکی دیگر مطلع است بر آن او را میرسد بلکه مستحب است که مطلع گرداند
ایشان از حقیقت حال وی و با بجه غیبت و ذکر قبائح این مدعی نسبت بعامه که بر حقیقت حال مطلع نیستند
و نسبت باین ولی که مطلع است بر آن باطلای و اذن حق تعالی و کشف کردن حقیقت حال او را بجه ظاهر
توقف و تردید افتد فَيُضَاهِرُ ذَلِكَ الْإِنْكَارُ پس میگردد و حال منکر ولی حیرت و توقف باعتبار تعارض

حفظ دین و حمایت حق و نصیحت خلق چنانکه صورت جرح و تعاقیل بطن غالب بی شبهه مستحسن و محمود است غایت آنکه
 طریق علم آن درینجا کشف و یقین دلی است و گویا که اشاره صراط مستقیم همین طریق توقف و تسلیم است که طریق آن
 توسط اعتدال است چنانکه گفته اند اسلام تسلیم و الله اعلم و این کلام را تحقیق است که در رساله صرح البحرین
 بتفصیل گفته شده است فلیطت ثم وباللہ التوفیق **المقالة الرابعة والسبعون**

قال رضي الله عنه أول ما ينظر العاقل في صفة نفسه نخست نظر وتامل کردن عاقل در

احوال ذات خود است از تغییر و تبدل و اختلاف احوال و اوضاع و احتیاج و سایر لوازم امکان و حدوث و تکلیف

و در ترکیب وجود بدن خود که عرضی در جای خودش است و برای کاری تعیین یافته و متضمن حکمتهای غریب و دقیق و محتسبات

عظیم نفیس آمده شکر فی جمیع المخلوقات والمبدعات بعد از آن نظر و فکر کردن در همه آفریدگان و

نوید پدیدار و گان قیستندل بذالك على خالقها ومبدعها پس دلیل جوید بوجو و صفت خود و وجود

صفات مخلوقات و مبدعات بر وجود آفریدگار و نوید آرنده ایشان و صفات وی که آن فی الصنعة

دلالة على الصانع زیرا که بدستی و کار بدیشیه و آلات است بر وجود کارگر و پیشه و در فی القدرة المحکمة

آیه علی الفاعل الحکیم و در وجود و مقدرات که استوار و متین و متیقن اند یا در قدرت محکمه که ثابت می شود

بلیل اتقان و احکام مقدرات نشان است بر وجود فاعل که حکیم است و رعایت حکمت میکند در آفرینش اشیا و

حکمت مستلزم جمیع صفات است از حیات و علم و قدرت و ارادت و خبر آن فایات الاشياء کلها موجوده

به زیرا که بدستی همه چیز موجود است بصنع حکیم و قدرت و قیومت وی و فی معناه ما ذکر عن ابن عباس

رضي الله عنهما و معنی اینست آنچه نقل کرده شده است از عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنهما فی

تفسیر قوله و در بیان مراد قول خدای تعالی که نیست و سخر لکم فی السموات و ما فی الارض جمیعاً

تسعه و فرمان بر دار و رام گردانیده است بر دروکار تعالی برای شما چیز را که در آسمانهاست و چیز را که در زمین است

همه از خود فقال پس گفته است ابن عباس فی کل شیء اسم من اسمائه و هر چیز نامی است از نامهای

الاسماء

استوار و متین و متیقن اند یا در قدرت محکمه که ثابت می شود

خدای یعنی هر چیز منظر اشی است از اسمای الهی و هر اشی مبداء تعین هر چیز است که مری او است و اسمی
 کل شیئی من اسمیه و نام و نشان هر چیز اثریست از اسم وی تعالی فالتما انت باین اسماء
 و صفاته و افعاله پس نشی تو نگر اثری پیدا شده میان اسمای حق و صفات او و افعال او باطنی افعال
 پوشیده و قدرت حق که در مرتبه امکان و ماهیت است و ظاهر افعال حکمتیه و پیداد حکمت وی که در مرتبه فعل
 و وجود است ظاهر صفاته و بطن بکافیه ظاهر است حق سبحانه له صفات خود و باطن است و مرتبه ذات که پس از
 بکنه آن نرسد حجب الذات بالصفات پوشیده است ذات خود را بصفات خود چسبند پروه ذات است و
 ادراک ذات بی صفت ممکن نیست بلکه در همان صفت است و ذات بهمین سبیل اسباب و ضمن آن منظور و مشهور
 قادریست که هر اشی را قدرت و عالم آنکه او را علم است و بکذا پس مشار الیه ذات است و او در جمیع صفات یکی است
 چیز را به بینی چه دمی بای سیاه است یا سفید است دراز است و کوتاه است نرم است و سخت است این همه صفات
 ذات آن یکی که آنها محمول میشوند بر آن غایت آنکه یکی را نظر بصیرت و توجیه باطن بر آن یکی است و گرفتار است
 و لغز او این مفهومات از نظر شود و اساقط و اگر لحوظ است به تبع و طفیل خواهد بود و دیگری همین کثرت و تعدد و کثرت
 است و ملاحظه ذات به تبع دارد و شخص اول اگر نشنود قادر عالم سمیع بطریق خبر همان یک ذات لحوظ قصدی او تمام
 این مفهومات اساقط دوم را که نظر قصدی بر همین مفهومات متعده باشد و ملاحظه ذات تابع فرضا اگر نه سابقه علم می بود که
 اینها صفات یک ذات اند و امی داشت که اینجا ذات متعده باشد و در هر دو صورت صفت پروه ذات است لکن یکی را نظر بر
 پروه است و دیگری را بنگریده است و نشان باینها و حجب الصفات بالافعال و پوشیده است صفات را بافعال و افعال
 صفات ساخته و صفات کشف میگردد و از افعال چنانکه ذات مشهور میگردد و از صفات و کشف العلم بالارادة
 و کشاده نموده است علم را با ارادت چه علم و مخفی است کسی را بران اطلاع نه و چون چیز را اراده کرد و بود و آنرا کشف
 که علم باین بود و اظهر الارادة بالحوکات و پدید گردانیده ارادت را بحوکات که عبارت از افعالندگان جنبش
 مخلوقات است چه اراده نیز معلوم نمیشود مگر از افعال ایشان که هر چه کردند معلوم شد که ارادت حق این بود

لکستان
 اول و فصل
 و فتح نون سبب

بمحتمل که مرا و جرات وجود و حدوث تمامی اشیا باشد یعنی خروج از قوه بفعل و این معنی شامل تر است و احسن
 الصنع و الصنعة و نهان کرد و کار خود را و کار کردن را و اظهر الصنعة بالارادة و دیگر و انصرفت
 بارادت خود چنانست و جو و افعال ارادت است و هو باطن فی غیبه و می سجانه تعالی باطن است و غیب
 ذات خود و ظاهر فی حکمتیه و قدرته و ظاهر است بظهور آثار حکمت و قدرت وی لیس کمثله
 فی حکمت مانتد او هیچ چیز اشارتست به تنزیه و تعینیت ذات و هو السميع البصير و او است شنوا و بینا
 اشارتست بظهور آثار صنع او در عالم شهادت و لقد اظهر فی هذا الكلام من اسرار المعرفه
 و تحقیق ظاهر کرده است ابن عباس و این کلام از اسرار معرفت مالا یظهر الا من مشکوٰه فیها
 صبحانم آنچه ظاهر نگردد و مگر از سینه که در وی دل روشن است تلخیص است بکرمه الله نور السموات و الارض مثل
 نور مشکوٰه فیها مصباح که تمثیل است فرط نور حق را در دل مومن اموره رفع ید العصمه
 بابی قال شان ابن عباس بر داشتن دست عصمت است که کنایت است از دست مبارک حضرت رسالت
 صلعم بدعا و تضرع برای ابن عباس در زمان صفر سن وی که فرمود اللهم فقهه فی الدین و علمه التاویل
 خاوندان گردان او را در دین تعلیم کن او را تاویل قرآن تاویل گاهی معنی صرف کلام از ظاهر افتد بمقابل تفسیر و
 گاهی معنی بالاول الیه که حقیقت معنی که مراد خداست چنانکه فرمود و ما یعلم تاویلنا الله اننا لله برکات یقیم
 عطا کند ما را خدای تعالی بر کتلهای این قوم را که اصحاب رسول الله و تابعان ایشانند و انایان دین و دینداران
 اشارت کلام ربانی اند و حشرنا فی ازمیرهم و بر انگیزانند ما را و گروه ایشان در بخت الاسرار بندی که از
 مشایخ وارد می آرد که روزی قاری آیتی از قرآن مجید در مجلسی می خواند پس وجهی در تفسیر آن بیان فرمود
 و وجهی دیگر و دیگر تا باوده وجه و تا اینجا علم حاضران مجلس همراه بود بعد از آن در بیان وجه دیگر شروع نمود تا تمام
 از بعضین وجه افتاده فرمود و هر وجهی استی بالاقوال رسانید و بر هر وجه و لیلی و هر لیلی التفصیل و او که موجب تعجب
 و تحیر حاضران گردید بعد از آن فرمود معنی الاقوال رجعا الی الحال لا اله الا الله محمد رسول الله این کلمه

پس ترک تقرب لازم نیاید و الله اعلم کاتب حروف گفت عفا الله عنه که در حدیث بخاری و مسلم آمده است که
 نزد آن حضرت صلعم قدمی از شیر آمد با آب پس بخورد از آن شیر و جانب راست وی صلی الله علیه و سلم سپرد بود
 خردترین قوم در روایتی آمده که آن ابن عباس بود و پیران در جانب دست چپ پس فرمود آن حضرت
 صلعم با غلام دستوری میدی که این را به پیران و بهم آن غلام گفت من هرگز این بار نکندم بفضله که از تو مانده هیچ
 یکی را یا رسول الله پس قدح را بهم بآن غلام داد پس استیذان آنحضرت برای آن بود که اگر وی اذن دهد و راغی گردد
 دست باشد پس از اینجا جواز ایشان فهمیدم گردد و در قربات چه تناول پس خورده آن حضرت صلعم او را فاضل
 قربات و عظم برکات است مگر آنکه گفته شود که آنحضرت آنرا از امور و نبویه اعتبار فرموده است و استیذان نمود و چه ظاهر آن
 شیرست که بدان تمتع و نبوی حاصل گردد چون دید که ابن عباس ششدر شد بدون آن طاعت و تقرب
 دیگر تکلیف نگرو با نیاز و تقریر فرمود و او را بر ترک آن فافهم و عجاذبه الا ذل خار و وصیت میکنم ترا بیکسو شدن
 و بر کرانه بودن از ذخیره کردن مال و وَتَرَكَ صُحْبَةً مَنْ لَيْسَ فِي طَبَقَتِهِمْ و ترک داون باری کسی که
 نیست در گروه سالکان راه و طالبان و رگا و حق و المعاونة فی امر الدین و الدنیا و باری کردن
 مسلمانان را و کار دین و دنیا بشرطیکه حرام نباشد و زیادت در دین نیارد و وَحَقِيقَةُ الْفَقْرِ أَنْ لَا تَفْتَقِرَ
إِلَى مَنْ هُوَ مِثْلُكَ وَحَقِيقَةُ فُقْرَانِكَ که محتاج نشوی بسوی کسی که آنکس مانند است از آوسیان که محتاج
 بخدا اند یعنی فقیر حقیقی که فخر بدان توان کرد و فقر الی الله است و وَحَقِيقَةُ الْغِنَى أَنْ لَا تَسْتَغْنِيَ عَنْكَ
هُوَ مِثْلُكَ وَحَقِيقَةُ الْوَكْرَى بی نیاز شدن است از خلق بحجت نیاز مندی بخدا پس حقیقت غنا
 غنا بالله است از هر چه باسوا می اوست حتی از اعمال و طاعات یعنی غنم اعتماد و اتکا بر آن و وَالْتَصَوُّفُ مَا
أَخَذَ مِنَ الْقَبْلِ وَالْقَالَ و تصوف که عبارتست از تهذیب اخلاق و تزکیه نفس و ترک التفات
 بیا سوی الله و تقرب بهرگاه و مولی و دودول جبر و دوی تعالی و تقدس گرفته نشد است از گفتگوی
 علم و لکن اخذ عن الجوع و کین گرفته شده است از گرسنگی و ریاضت نفس در تناول طعام که بیک

از ارکان طریقت است و عده است در منع و قلع شهوات و لذات و قطع الماکوفات و المستحسنات
و بریدن و دور افکندن خیرهای که الفت گرفته است نفس طبیعت بآن و نیک می پندارند آنرا طبع خلق
بحسب عرف و عادت و لا تبدیء الفقیر بالعلم و ابتدا کن فقیر را که بطلب آمده است بعلم و مواخذه و
مطالبه کن او را با حکام و مقتضای آن و رعایت آداب و حقوق و تنگ بگیر بروی کار را و ابتدا که بالتزلف
و ابتدا کن او را بر می و مهرانی و آسانی و مباسطت و اغماض و مسامحت فان العارف یوحشه زیرا که مطالبه
با حکام علم در ابتدای صحبت در وحشت و نفرت می اندازد و او را و الی رفیق یولیسنه و نرمی کردن الفت می آرد
و بعد از صحبت بتدریج بی تکلف باین حالت خواهد آمد حکایتی یادمی آید که حضرت شیخ می فرمودند که
طالب علمی از هند و سمنان بکجه در خدمت شیخ ما آمد که لحیه را قصد میکرد و پاران هر زمان کاوش می نمود و ازین جهت
بر روی اعتراض میکردند و وی سخت تر میشد و جنگهای کرد شیخ فرمود که او را متوختش سازید و بگذارید تا صحبت ما
باشد و بالفعل او را از صحبت محروم نکردند این کار سهل است بیک گفتن آسان می شود چون چند روز گذشت و مانوس
گشت فرمودند بوی که این کار که تو میکنی بیهوش بعد ازین بکن بجز و این گفتن باز آمد و دیگر نکرد و التَّصَوُّفُ مَبْنِیٌّ
عَلَى ثَمَانِ خِصَالٍ و کار تصوف نهاده شده است بر هشت خصلت السَّخَاءُ لِإِلَهِیَّتِهِمْ سخاوتی که
تمایز بود و ابراهیم را علیه السلام که همیشه ضیافت کردی و بدل اموال در محبت حق نمودی و الرِّضَاءُ لِلَّهِ شُحَّافٍ
و رضای بقضای خدا که اسحاق علیه السلام داشت خصوصاً بر قولیکه گویند که فوج الله اسحاق بود و این قول در کلام
البشان در جای دیگر نیز منقول است الصَّبْرُ لَا یُؤْتَى بِصَبْرٍ إِلَّا بِوَبٍّ و صبر را تو بعلیه السلام مشهور است که بلالی عظیم بوی نازل
گشت و صبر نمود و الاشارة لَزَکَرِیَّاوِگویی که با او بآن مناجات و ندای اوست ندای خفی و عرض شکستگی حال خود
و قبول افتادن آن بدرگاه عزت و الغربة لیجانی و تنهایی و دوری از وطن و تخرید و تصرع و ایهال و گریه و
زار می که یحیی علیه السلام در درگاه عزت داشت کمتر کسی را بود و در خبر است که یحیی وایم در گریه و زاری و انقباض بودی
عیسی و رخنه و انبساط یحیی عیسی گفت اینست من مکر الله پس عیسی به یحیی گفت ایست من رحمه الله

مدرسه دیار بیهوش
چیزی بیهوشی
شدن یعنی از غمت
آهسته کاری کردن

منع است مواخذه
کردن و مطالبه کردن
آداب و حقوق در
ابتدا از فقیر طالب علم

تفصیل هشت خصلت که مبنی تصوف است

نداره عیسی و یحیی

وَلَيْسَ الْقَوَفُ بِمَوْسَىٰ وَلَبَّاسُ مَوْسَىٰ غَالِبٌ بِسُتَيْمَنَةٍ بُودِي وَخَرَقَهُ مَرَقٌ وَدَرَشَتْ بِرَبَّاتٍ فَتَوَارَتْ بِرَشْتِي وَالسِّيَاحَةُ
لِعَيْسَىٰ وَعَيْسَىٰ عَمَلِيَّةٌ وَرِيَاحَتٌ بُودِي وَبِرْدِي زَيْنِ گشتی وَجَبَایِ مَعِينِ وَطَبْخِی خَاصِ بَرایِ خُودِ دَاشْتِ وَهَذَا
عِيسَىٰ مَجْرُوكٌ وَوَلَدُ الْفَقْرِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَدَرْوِشِي زِدْكَ شَتَنِ بِجَمِيعِ
مَاسُومِي الشَّهِيدِ رَاوِشَاهِ عَامِ قِيسِ رَاكِهِ مُحَمَّدِ اسْتَصَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَظْمُ زَيْنِ سُلْطَانِ دَرْوِشِيَانِ عَالَمِ بَسْلَطَانِي وَ
دَرْوِشِي سَلَمٌ مَجْمُوعِي شَاهِ كُشُورِ لَآكِ بِفَقْرِ فَخْرُ كُنْدِ بَاوِجُودِ سَالَارِي * **الْمَقَالَةُ السَّادِسَةُ**
وَالسَّبْعُونَ قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَزْصِيكَ أَنْ تَصْحَبَ الْأَغْنِيَاءَ بِالتَّعَزُّزِ وَصِحَّتِ مَكْنَمَتَا
كَرْهِيَّتِ دَارِي تَوَكُّرِانِ وَدُنْيَا دَارِانِ رَااكَرِ اتِّفَاقِ صَحْبَتِ افْتِ بَعَثَتْ وَغَلْبَةِ وَبَرْگِي نَمُودَنِ وَالفَقْرَاءَ
بِالتَّذَلُّلِ وَصَحْبَتِ دَارِي دَرْوِشِيَانِ زَاخْوَارِي نَمُودَنِ وَرَامِ شَدَنِ وَتَوَاضَعِ نَمُودَنِ وَعَلَيْكَ بِالتَّذَلُّلِ وَ
الْإِخْلَاصِ وَبِرْتَوَابِ تَذَلُّلِ نَمُودَنِ وَخَالِصِ شَدَنِ بِي كَمِيزِشِ رَاوِ اتِّفَاقِ بَرایِ خُودِ خَاجَةِ مَیْهَرَانِي وَهُودِ وَامِ
رُؤْيَةِ الْخَالِقِ وَخُلَاصِ مَیْهَرَانِي وَبِحُظِّ وَنَظَرِ دَاشْتَنِ خَالِقِ هَسْتِ وَرِضَايِ او وَتَحَبُّتِ او بِي طَلَبِ غَرَضِ
وَاعْوَاظِ وَكَاتِبِهِمُ اللَّهُ فِي الْأَسْبَابِ وَتَحْتِ مَكْنِ خُودِ رَاوِ سَیْدِ اَكْرُونِ اسْبَابِ تَاوَتَمِ كُنِي كِهْ سَبَابِ بَرَامِي آنِ پَیْدَا
كُرُوهِ اسْتِ كِهْ بِي آنِ قُدْرَتِ نَدَارِ وَايْنِ تَوَتَمِ خَطَا اسْتِ چِهْ هَرِ كِهْ سَبَابِ پَیْدَا كُرُو مَسْتَبَاتِ رَا نِیْزِ سَیْدَا تَوَانْدِ كُرُو حَقِيقَتِ
دَخْلِقِ اسْبَابِ وَتَرْتِیبِ مَسْتَبَاتِ بَرَانِ طُهورِ قُدْرَتِ وَخَالِصَتِ بَشِیرِ اسْتِ اَزِ پَیْدَا كُرُونِ شَهَابِي بِي سَبَابِ بَاوِ اَوْنَسْتِ
كِهْ چُونِ مَبَاشَرَتِ اسْبَابِ نَمُودِي وَرُوزِي بَدَانِ حَالِ كُرُوِي گَمَانِ هَرِ كِهْ سَبَابِ عِلَّتِ اسْتِ وَنَظَرِ بَرَانِ مَدَارِ بَدَانِ كِهْ
پَیْدَا كُنْدِهْ وَرُوزِي رَسَانْدِهْ آنِ خُودِ اسْتِ وَتَوَانْدِ كِهْ اَيْنِ صَحْبَتِ بَتَرِ اسْبَابِ بَاشَدِ چَا نَكِهْ وَرَا تَبَدُّلِي عَالِ بَرَامِي تَحْقِيقِ
مَقَامِ تَوَكُّلِ مَكْنَمَتِ كُو بَاوِ سَتِ زَوْنِ بَا سَبَابِ تَمَتِ نَهَادَنِ اسْتِ بِخَالِقِ لَعْجَزِ وَتَسْكُنِ اِلَيْهِ فِي كُلِّ الْاَحْوَالِ
وَدَرْوِشِي ضَوْعِ وَبِجَا رَگِي اَرِسُومِي خُودِ هَرِ حَالِ چِهْ دَرْ حَالِ دَرْوِشِي وَچِهْ دَهْوَرِ تَوَكُّرِي چِهْ فُتُورِ حَتِیاجِ بَخْدَاوِ رِجْمِهْ
اَحْوَالِ ثَابِتِ اسْتِ مَصْرُوعِ اَنَهَا كِهْ غَنِي تَرَانْدِ حَتِیاجِ تَرَانْدِ * وَلَا تَصْنِيعَ حَقِّ اخِيكَ وَهَلَاكُ مَكْنِ وَبِلِي تَیْمَارِ
مَكْنِ دَرْ حَقِّ بَرَادِرِ خُودِ اِشْكَالَا عَلٰی مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ مِنَ الْمَوَدَّةِ اَزْجَمَتِ اَعْتِمَادِ كُرُونِ بَرَا نَجْدِهْ

میان تو و دوست از دوستی یعنی چون دوست است بدخواهد بود و نخواهد گله نخواهد کرد و چه تواند که تفسیر
 حق سبب فتور دوستی گردد و خود دوستی سبب محافظت حقوق است نه تفسیر آن پس تفسیر حق با تفسیر دوستی
 خلاف موضوع باشد و علیک بالصبر بالفقراء بالتواضع وحسن الادب والتخاء و بر تو باد که صحبت
 داری با فقرا و فروتنی و نرمی کردن و ادب نیک و رسیدن و جوانمردی نمودن و امانت نفسانک و پیران
 بوقت اختیاری حتی تحتی تا زنده شوی بجات معنوی و اقرب الخالق من الله عز وجل و سعه
 خلقا و نزدیک ترین مردم از خدا فرخ ترین مردم است از روی خلق که در ادای حقوق الله و حقوق العباد تنگ
 نیاید و از دائرة الضاف و اعتدال بیرون نیفتد و شرح صدر نیز عبارت از است و این مقام بر وجه کمال تمام
 خاصه جوهر شریف محمد است علیمین الصلوة انها و اکملها و دیگر از این تفاوت نسبتی که بحقیقت شریف وی دارند
 و اتباع وی و رزق نصیب میباشد بعضیها فوق بعض و کلام درین مقام در بعضی سائل مبسوط و مستوفی
 کرده شده است از انجا باید نگریست و افضل الاعمال و رعاية السیر عن الالتفات الی ماسوی
 الله تعالی و انفرون ترین اعمال و بهترین آن در حصول ثواب و قرب الهی نگاها داشتن باطن است از نگریستن
 بسوی چیزیکه خیر خداست و التفات و رغبت بجانب چپ و راست برگشته نگریستن گویا سالک بر راه راست متوجه بجانب
 حق و بجانب او نگران میروود و نظر بغیر نمی انگند روی از انجا نب گردانیده می نگرد و علیک بالتواضع
 بالحق و بالصبر و بر تو باد اندرز کردن خلق خدا را بر عایت حق نمودن و بهر از معاصی کردن و بطاعت مقیم و مستقیم
 بودن چنانکه در قرآن می فرماید و تواضوا بالحق و تواضوا بالصبر و تواضوا بیکدیگر را وصیت کردن است و حسبک ضحیة
 فقیر و خدایه ولی و پس است ترا در کار سلوک و طلب حق و دریافت مقصود و محبت و فقری از فقرای
 حقیقی و چاکری ولی از اولیای خدا اگر چه اعمال و ریاضات و مجاهدات چندان نبود و همین صحبت و خدمت که
 بر شریک غیب و اخلاص بود پس است که پیران از جانب مریدان راه میرودند چنانکه گفته اند بیت راه پاس
 صعب پایان برده ایم و بر اهل خویش آسان کرده ایم از شیخ ابوالعباس قصاب قدس الله سره الغریه

غیب است بر صورت فقر حقیقی و خدمت سلوک

می آید که در میان جمیع اگر در پیشی در نماز افزونی کردی گفتی ای پسر تو نجس این پیر سر چه میکند براسه شما
 میکند که این پیر را هیچ کاریست و بدین حاجت ندارد و یا مرا دانست که صحبت یک مردی و خدمت یک کس را
 و در بدر بودن و پراکنده گشتن چیزی نیست یکدر گیر و محکم گیر گفته اند هر که یک جامه جاوهر که همه جا هیچ جا
 مصرع یکدل داری بس است یکدوست ترا وَالْفَقِيرُ هُوَ الَّذِي لَا يَسْتَعِينُ بِشَيْءٍ دُونَ اللَّهِ وَتَقْبِرُ
 کسی است آنکه تمام بگوید و بی نیازی نخواهد هیچ چیز جز بخدا و الصلوة علی من دُونَكَ ضِعْفٌ وَجِبْتَن
 و محکم کردن و زیادتی نمودن بر کسی که زیر دست است و فرو دست در پایه اگر چه بصورت قوی می نماید و این در معنی
 سستی و ناتوانی و نامردی است وَعَلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكَ قَهْرٌ وَصَوْلَتُ بَرَسِي که اوزیر دست است و بالاتر از دست
 و مرتبه شوخی و بی شرمی است وَعَلَى مَنْ هُوَ مِثْلَكَ سُوءُ خَلْقٍ وَبَرَسِي که مانند است و در مرتبه محبت
 به خلقی است و مراد با صولت حسی در ظاهر است که از برای آزار و شکست کار کسی کند یا معنوی و باطن چنانکه
 بعضی از اولیا در مقام طلب و افکندن کسی از مرتبه و مقام ولی بیابند می فرمایند که این کار خوب نیست
 و لائق مقام شفت و رحمت که لازم مقام ولایت است لِي الْفَقْرُ وَالنَّصُوفُ كُلَّهُ جِدٌّ فَقَرٌ وَنُصُوفٌ هَمٌّ
وَرَشِي وَكُوشِي نیست در کار لَا تَخْاطَبُ بِشَيْءٍ مِنَ الْهَزَلِ میامیزد را هیچ چیز از بیودگی و هرل
 ضد جد در اقوال و افعال و احوال وَفَقْنَا اللَّهَ وَآيَا كَمْ تَوْفِيقٍ دِهْ خُدَايَ تَعَالَى ما را و شمار ای طالعالبان
 که سر اسیر جد باشد و کار خدا اشارتست بعلوم مقام جد و تعلیم است سالکان را که طلب آن بکنند و از پائینند و
 چون اولیای عظام و مقربان حضرت آنرا طلب میکنند و در میخوانند لابد آنرا مراتب و درجات خواهد بود بعضها فوق بعض
 بر قدر تفاوت مراتب مقام و علو مرتبه يَا وَلِيَّ عَلِيَّكَ يَدِ كَرِ اللَّهُ عَلَى كُلِّ حَالٍ ای دوست من بر تو باد
 که ذکر خدامی کنی بر همه حال استاده و نشسته و افتاده و در شدت و رخا و صحت و مرض و کار و بیکاری و غم و شادی
 و قرب و بعد فائده لِلْخَيْرِ جَامِعٌ زیرا که ذکر خدا همه یکبار اگر خواند و آنرا در همه است و هر کار یکبار کنند و مقصود و طوطا از آن
 و جانش باشد ذکر است عَبْدُ اللَّهِ و معنی شریعت و متعارف در زبان مشایخ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ است یا الله شایدا

یا نهان و علیک الاعتصام بحبل الله وبر تو یاو که جنگ در زنی بعد خدا و تو و امان می و پناه آری با
 فانه للمضار دافع زیرا که اعتصام بحبل خدا همه زیانهای دنیا و آخرت و انفسی و اخا فی و روحی و جسمانی را دور
 کننده است و علیک بالتأهب للتلقی موارد القضاء و بر تو یاو ساختگی کردن از برای پیش آمدن جان
 درآمدن قضا را و مستعد و منتی شدن آن تا اگر قضا وارد شود ناگهانی نه در آید که قصاصی ناگهانی موم تر و مشورت
 تری افتد فانه واقع زیرا که هر چه قضا و قدر است البته واقع شد نیست که اگر بختن ازان و تغافل زو
 فانه ندارد و اعلم انک مسئول عن حرکاتک و سکنااتک و بدانکه تو بر سیده می شوی
 روز قیامت از هر چه کرده از جنبش و آرام تو فاشتغل بما هو اولی فی الوقت پس مشغول باشن بجزئی
 که آن نرا و اتر است و بهتر باشد در وقت و ایاتک و فضول تصرفات الجراح و دور در خود را از انا
 کارهای اعضای و علیک بطاعة الله و رسوله و بر تو یاو که فرمانبرواری خدا و رسول او کنی و من اول
 و کسیکه حاکم و والی گردانیده است خدای تعالی او را واد الیه حقه و او اکن و برسان حق والی را که بر تو وارد
 و لا تطالبه بما یجب علیه و باز هست مکن او را با نچه واجبست بروی از حق تو یعنی تو حق او را او اکن او
 حق ترا ادا خواهد کرد و اگر نه کند و جور کند صبر کن و بمبالغه در طلب حق مکن مبادا گفته بر خیز و ادع فی کل حال
 لک و دعا کن در هر حال والی را بطالب توفیق خیر جابر باشد یا عادل و علیک بحسن الظن بالمسلمین و بر تو
 یاو که گمان نیک کنی مسلمانان در صورت تردد و احتمال و اگر جانب بدی بقرائن احوال غالب آید نیز تو جبین با صلاح
 آنرا تا آنکه توانی و گفته اند که اخراج صدق کافر بحسن ظن او لی است از او حال یک مؤمن در کفر و بنی این طریق
 بر حسن ظن است و اصلاح النیة لهم و بر تو یاو که نیت خود را نیک داری مسلمانان و همیشه و قصد
 آن باشی که با ایشان نیکی کنی و السعی بینههم فی کل خیر و بروی در میان ایشان و درائی تا نیکی کنی
 با ایشان یا شریک باشی و نیکی نه و شر و ان لا یثبت و لا حد فی قلبک شر و بر تو یاو که شب کنی
 و حال آنکه در دل تو هیچ یک را بدی و بدخواهی باشد و لا شح و لا بغض و نه کینه و نه دشمنی و

اخراج صدق کافر از کفر بحسن ظن او لی است

اَنْ تَدْعُو لِمَنْ ظَلَمَكَ وَدَعَا لِيِ غِيْرِيْ كُنِيْ رَکْسِيْ رَاکُمْ کَرِهَ رَبُّکُمْ وَرَاقِبِ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ وَنُکَسِبَانِ حُشْمٍ وَّازِدٍ وَّاشَدِّ
 خَدَارٍ وَّعِلْمٍ اَوْ رِبَاوَالٍ تَوَتَاکَرُ وَتَغِيْثٌ وَّتَاوُفٌ وَّوَدُوْیْ وَتَحْلِيْکَ بِاَکْلِ الْحَلَالِ وَبِرُتُوْبَاکَ صِلَالِ خَوْرِيْ
 رَکْعَتِهِ حِلَالِ نَحْمِ اَعْمَالِ سِتِّ وَتَفْصِيْلِ اَبْنِ سُلَاسِ اَزْکَرِ کُتُبِ قَوْمٍ بِاَبْجَتِ وَالسُّوَالِ لَا هُلَّ الْعَاجِ بِاللّٰهِ فَيَمَّا لَا تَعْنَمُ
 وَّسُوَالِ کَرُوْنِ وَبِرُسْبَانِ اَزْهَالِ عِلْمِ نَجْدِ اَوْدِيْنِ وِيْ وَرَیْجِ نَدَالِيْ تَاوُزِ بِرُسْبَانِ اَمُوْضِنِ عِلْمِ نَکْنِيْ وَعَلْبَاکَ بِالْحَيَا
 مِنْ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَبِرُتُوْبَاکَ وَرَکْمِ وَاَرِيْ اَزْخَدَاوْکَا رَاثَا نَسْتَهْ وِرُوْنِ نَکْنِيْ وَاجْعَلْ حُجْبَتِکَ مَعَ اللّٰهِ وَ
 بَکَرِ دَانِ صَحْبَتِ خُوْدَا بِاَنَامِ اَمْرٍ وَّصَحْبَتِ بِنْدَهْ بِاَقَامِ اَقْبَهْ وَحِفْظَاوِبِ وَحُضُوْرٍ مَعَ اللّٰهِ وَاَنْسِ بِرُکُوْیِ تَقَالِيْ سِتِّ وَصَحْبَتِ
 خَدَا بِاَبْنِهْ مَعْنِيْ عَنَانِيْ وَحِفْظَاوَا سِنَانِ سِوَا کَرَمِ وَاَفْضَالِ بَحْرِ زِيْلِ نَعْمِ وَنُوَالِ وِيْ چَا نَکَرِ وَحَدِيْثِ اَمْرٍ سِتِّ
 اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السُّقْرِ وَرَبُّمَا جَنَابِ الْحَيَاتِ وَاصْحَابُ مَنْ سِوَا اللّٰهِ اِيْحَمُّ حُبَّتِهِمْ وَصَحْبَتِ وَاَرَسِيْ رَاکُمْ جَزْ
 خَدَا سِتِّ بِمَلَاخِطِهِ صَحْبَتِ خَدَا تَا صَحْبَتِ بَرَامِيْ طَلِبِ دِيْنِ وَتَعْلَمُ وَتَعْلِيْمُ وَنَزَاکَرَهْ حَقِّ بَاشِدِ وَوَرُکْلَامِ بَعْضِيْ شَاخِ اَمْرٍ سِتِّ
 کُوْ صَحْبَتِ دَلَرِ بَاخَاوَا کَرَنَهْ تُوَالِيْ صَحْبَتِ وَاَرَسِيْ کُوْ صَحْبَتِ سِيْدَاوَا بَاوِيْ تَقَالِيْ وَبِرُتَقْدِيْرِ اَطْلَاقِ مَصَاحِبَتِ بَجَنَابِ
 حَقِّ اَمْرٍ وَّلَقْدَقِيْ فِيْ کُلِّ صَبَاحٍ بِعَرْضِکَ وَصَدَقَهْ کُنْ بِهَرِ يَادَاوَا بَالِ وِمَثَالِ خُصُوْصَا سَجَاهْ وَاَبِ رُوْیِ خُوْدِ
 کُوْ رَاکَرِ اَبِيْ مُسْلِمَانَانِ وَاَعَانَتِ طَلَقِ وَتَرْوِيْجِ دِيْنِ اَنْزَا صَرَفِ کُنِيْ وَاِذَا اَسْتَيْتَ وَچُوْنِ شَبَا نَگَاهْ کُنِيْ فَصَلِّ
 صَلَوةَ الْجَنَازَةِ عَلٰی کُلِّ مَنْ مَاتَ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ فِيْ ذٰلِكَ الْیَوْمِ پَسِ بَکَزَارِ نَازِ جَنَازَهْ رَا بِرِکَرَهْ بِسِيْرِ
 اَزْ مُسْلِمَانَانِ وِرَانِ رُوْزِ قَطَا سِرَا اِيْنِ وِرُوْنِ سِتِّ کُوْ اَبِلِ عِبَادَتِ اَرَا بِبَاشِکَ بَرَامِيْ اِلْصَادِ ثَوَابِ بِاَمُوْتِ مُسْلِمَانَانِ
 سِيْلَنَدِ چَا نَکَرِ قَصْدِ نَسَبِ بِاَحْيَا سِتِّ وَبَنَایِ اِيْنِ بِرَحْمَتِ صَلَوةَ جَنَازَهْ بِرَغَا بُسَبِ سِتِّ چَا نَکَرِ مَذْهَبِ اَللّٰهِ سِتِّ
 وَاِذَا صَلَّيْتَ الْمَغْرِبَ فَصَلِّ صَلَوةَ الْاِسْتِخَارَةِ وَچُوْنِ بَکَزَارِيْ نَازِ شَامِ پَسِ بَکَزَارِ نَازِ اِسْتِخَارَهْ رَا بِرَاکِ
 طَلِبِ خِيْرٍ بِرِ رُوْزِ وَاَرِ وَاَصْبَاحِ بِبَکَزَارِ وَاَتَمِّ وَاَمَلِ بَاشِدِ وَتَقُوْلُ نَکَرَهْ وَاَعِيْشِيْهْ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَّسَيُکُوْنُ
 بَاوَاوِ شَبَا نَگَاهْ بِهَفْتِ بَارِ اللّٰهُمَّ اَجْزِ نَا مِنْ النَّارِ خَدَاوَنَدَا بِرَاکِ بَارَا اَزْ عَذَابِ اَتَشِ وَوَرِخِ وَحَافِظَا عَلٰی
 قُوْلِ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ الشَّيْخِ الْعَلِيْمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ وَمَحَافِظُ وَبَدَاؤُهَا كُنْ بِرِغْوَانٍ مِنْ آتِ

تأخر و شکر الله الموفق والمعين و خدای تعالی توفیق بخشد و یاری دهند و است اذ لا حول ولا

قَوْلُ الْإِبْلِهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ بِرَأْسِ الْكَنِيتِ بَرُّشْتَنِ اَزْ مَعْصِيَتِ وَقَوْلِ بِرْطَاعَتِ، مَكْرُ بِتَوْفِيقِ خُدَاكَ يَا مُنِيتُ

مرتبه اوبانتهای سلسله است وجودات بوی و بزرگست که هیچ نقل و شناخت کند ذات او و در

المقالة السابعة والسبعون قال رضي الله عنه وأرضاه كن مع الله

عَزَّ وَجَلَّ کَانَ لِاخْلُقَ بِاشْ بَاخْدَايِ یَکَانَهُ وَاِبْخِلَاصٍ وِعَضُورِ گُو یَا که نَمِیست خَلْقِ مَوْجُودٍ وِمَعَ الْخَلْقِ

كَانَ لِنَفْسٍ وَبِأَمْرِ خَلْقٍ بِرِغَايَةِ عَمٍّ وَحِفْظِ حُدُودِ شَرْعٍ كَوَيْلًا لِنَفْسٍ مَوْجُودٍ فَمَا ذَا الْكُنْثِ مَعَ

عَزَّ وَجَلَّ بِالْإِخْلَاقِ پس چون باشی تو با خدای وجود خلق و نظر بر ایشان و جدت می یابی

خارا و واهل مشوق بوی و عن اکل فلنیت و از همه فانی میشود و نیست می گردی و اذ اکنت

مَعَ الْخَلْقِ بِإِلَافِئِينَ وَحِينَ بَاشَى بِأَخْلَقِ بِي مَدْخَلَتْ نَفْسٌ عَدَلَتْ وَالتَّقَاتِ عَدَلٌ مَكْنِي وَاسْتِقَامَتْ

لی ورنی برحق و تقوی و پرہیزی کنی از خلاف حق و مِنَ التَّجَاتِ سَلِّتْ و از عاقبت بد و انچه تالیف

و لازم می آید از کردارهای بد از اسلام سلامت می مانی و انزل الکل علی باب خلوتک و بدان همه را

وخلق ونفس برود خلوت خود وادخل وحدك وورائي در خلوت تنها تری مونسك في خلوتك

بیتین سیرک تاب بنی قورنش دهنده و آرام بخشنده خود را در خلوت و تنهایی بچشم باطن و تشاهد ماورا

لَعِيَانٍ وَشَاهِدَهُ كُنَى بَعِيْنِ الْيَقِيْنِ خَيْرٌ يَأْكُلُ وَرَأَى اَعْيَانِ وَاشْتِخَاصَ مَوْجُودَاتِ سِتِّ كَهْشِيمِ سَمْعِي تَمَایِدُ وَتَنَزُّلِ

نَفْسٌ وَيَأْتِي مَكَانَهَا مِنَ اللَّهِ قَرُبَةً وَوَدَّكَ رُوحٌ وَلِغَضٍّ وَأَحْكَامٍ أَوْ كَيْفَ تَقَارَى بِلَانٍ وَبَيَادِبِ جَابِي السَّمَاءِ

اؤنر و کی اوفادان جملک علمک پس آن هنگام نادانی تو دانش هست و بعدک قریب و دوری تو نزدیکی

مَمْنَنُكَ زَكْرُومَنُوشِ تَوْبَادِ اِهَسْتُ وَوَعْدَتِكَ اَلْسُ وَپَرَمَانِ دَانْدُوهِ تَوْبَارَامُ وَشَادِي اِهَسْتُ

و چون نفس ظلمت او بدر رفت و نور معرفت و قرب او را بد این صفات که در ظاهر موجب نقصان است حکم کمال

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل القرآن
موسى عليه السلام

الحمد لله

بسم الله الرحمن الرحيم

مجلس شورای اسلامی

...

1

1

بگیرد و البته در انتخاب نیتی و معرفتی و حالتی خواهد بود چنانکه در اصل او آنها زیر که فانی هر چه میکند برای خدا بلکه بجا میکند
 و نفسانی هر چه کند نفس میکند و چون نفس در میان است کمالات همه در یک نقصان است و چون نفس در رفت و باطن از
 آرایش شرک پاک شد همه کمالات است بپیت هر چه گیرد و علتی علت شود و کفر گیرد و کامل بپیت شود و بیمار هر چه خورد و
 در میان دارد و اگر چه شیرین بود و تند است هر چه تناول کند و منداقت اگر چه تلخ باشد بپیت اگر گشت و خوری بگشت
 میان کند و در میان خشک و دیر خوری گشت بود و یا هذا ما انشأ الا خلق و خالق امی شخص نیست و مقام
 عبودیت و ربوبیت و امر و نهی مگر خلق و خالق که خالق پیدا کرد و خلق را و طلب کرد از ایشان حقوق عبودیت و لازم
 روانی احکام ربوبیت و توحید و تبری از همه جزوی فان اختارت الخالق فقل لهم پس اگر برگزینی خالق را
 پس بگو برای مخلوقات که انهم عدوئی الا رب العالمین بدستی که ایشان دشمن و بیگانه اند و مگر پروردگار
 عالم که او دوست من است چنانکه ابراهیم خلیل در باب بیان گفت که می پرستیدند قوم او ایشان را تهر قال پسر گفت و
 در انشای این کلام من ذاقه عرفه کسی که بچشد و در یاد لذت این کار را شناسد آنرا مصرع ذوق این
 می شناسی بخدا تاختی فقیل که پس گفته شد حضرت او را و سوال کرده شد من غلب علی و مرار که صغری که
 کسی که غالب آید بر وی تلخی صغری او کیف یجد خلا و الذوق چگونه دریا بشیرینی شبین الغی شب و شب
 فقال پس فرمود در جواب این سخن و میان علاج این علت بتعلل فی الشبهات من قبله بقصد تکلف کار کند
 در آنکه شهودها از جانب خود یعنی ریاضت فرمایند نفس را و ترک کنند او را و آنکه مراد به نفس در زبان اهل تصوف بعد از شهوات
 و لذات هستی را گویند و آن بخار لطیفه است که از جوف قلب تبصیر حرارت غریزی متصاعد میگردد و از راه مجاری عروق
 به جمیع اعضاء و اجزا بدن جاریست و من حرکت بدن بدوست و جوع و شبع و حرص و هوا و جمیع صفات نفسانی بدو قائم است
 و روح حیوانی در زبان اطباء عبارت از همین است و واسطه تعلق روح انسانی بدین همین نفس است و برزخ است میان
 ایشان بجهت مناسبت هر دو جانب در لطافت و کثافت و تعلق روح بالنفس مشابیه تعلق مرو با زن است و از آن دو واج
 ایشان لطیفه دیگر ناشی شده که آنرا قلب گویند و وی متعلق و مقرب است میان هر دو و بحسب غلبه احکام یکی

ازین دو تابع اوست و درک محسوسات نفس است و درک معقولات روح و درک اشیا و مرکب از مع
 محسوس قلب پس باید که درک اشیا که نه محسوس اند و نه معقول و آن ذات صفات خداوند است تعالی اشیا
 دیگر باشد پس لطیفه دیگر فرستاد اعلی و انفعلی قلبی تعلیق دارد و از اسرار خوانند و لطیفه دیگر انفعلی تر فرستاد و در این مرتبه
 ساخت و آنرا مخفی خوانند و کشف ذات تعالی مخفی میشود و گفت بنده مسکین نور الله قلبی بنور المعرفه و الهیین گویند
 اتصال سر ذات از حیثیت قلب پس با صفات است و اتصال خفی از حیثیت تجرد و تنزه از ان و حدیثی نقل میکنند
 انا بعضی خفی نیز ایشان کرده اند گویند یا آنجا ابیات بلطیفه انفعلی از قبیل تجرد و تنزه نیز میسر است و گفته اند که
 لطائف احوال دارند که همراه روح علوی و سر فرو انسانی موقوف باشند و بحسب محب ظلماتی صفات و میسر
 و بهر تنگی نفس و تصفیه قلب و تجلیه روح بطور آینه و احوال دارد که بعضی تجلیه روح محدد و افانفس میشود و
 کل شیء قدیر و چون این مقدمه معلوم شد پس میفرمایند یا هذا المؤمن اذا عمل صالحا مسلمان چون کرد و انما
انقلب قلبه قلبا مکیرو و نفس او از حال خود و میگرد و حکم قلب و صفات و نور است و از در
مدرکات قلب و دریا پدید می آید و روحی باید از قلب از معارف قلبه ستر پس می گرد و قلب
میگرد و حکم آنرا و کشف ذات و صفات حق و ذکر روح نظر نمود ظاهر خیاں نماید که شریانی که می گرد و قلب
و میگرد و روح منزه است آنکه روح اصل است و ذات انسان است و این لطائف عوارض و صفات اوست بمن و درین
میرود و شاید که مخفی و خفی می نمایند باین قول که میفرمایند شتر انقلب البکر پس میگرد و سر از حالی بجای
فصار فناء پس میگرد و سر فانی شتر انقلب الفناء فصار وجودا پس میگرد و فناء بجای دیگر پس
وجود و بقا شتر قال پس میگرد و الاحباب لیستهم کل باب دوستان میگویند ایشانرا هر و بعضی هر
 خدا دوست دارد و میخواهد می داند از هر در که خواهد می داند از هر در که میاید و هر که را نخواهد در برابر روی ببرد
 را در مسدود کرد و انداخته اند که در حدیث آمده که هر که بعد از وضو شستن بخواند گفته شود او را آری در بهشت از هر در که
 خواهد بیست تو از هر در که باز آئی باین خوبی و زیبایی دوری باشد که از رحمت بروی خلق بکسانی یا هلد

شناسنده و از ادول خود رفعة فی درجته می کشاید و می نماید بپند می را در پایه حال و
 وقته فی عزیمه و فی صبره و زور و توانائی او را و قصه می و در عبرت می و الشفاء عندک الاخوان
 و ستودگی نزد برادران و اقربان و اکرامه عند الجيران و بزرگی نزد همسایگان حتی یا تمر به من
 یعرفه تا آنکه اقتدا میکند بوی کسی که می شناسد او را و یها به من ترا که می ترسد بزرگ می باشد او را کسی
 که می بیند او را القایه یکتب الکذب هذا لا و جاد اخذت دوم نیست که می شود و و کرانه میگردد و از
 دروغ گفتن بیزل و بیکانه انا فعل ذلک و احکمه من نفسه زیرا که چون اجتناب از دروغ گفتن
 را استوار کند آنرا از نفس خود و اعتداده لسانه و عادت کند آنرا از زبان وی و شرح الله
 بکشاوه گرداند خدای تعالی باین فعل حسنه و را و صفایه علمه و روشن گرداند بآن علم او را
 الکذب چنان شود که گویا وی نمی شناسد دروغ را و شناسنا نیست بآن و اذا سمعته من غیره غاب
 ذلک علیه و چون بشنود دروغ را از دیگری عیب گیرد آنرا بزمی بجهت کرامت دروغ گفتن و قیامت و عتبت
 آن نزد وی و غیره که به فی نفسه و نرزش کند آن دروغ گوینده را بسبب دروغ گفتن و دل خود اگر چه
 پس یا حی یا خوف ترغ و تکریم یا مانعی دیگر بربان نتواند منع کرد و ان دعائه بزوایا ذلک کان له ثواب
 و اگر دعا کند مرا و برادرش این صفت از وی باشد مرا و ثواب الثالث ان یحذر احد شیئا فلیخلف
 بیوم نیست که بر میزند از نیک و عده کنده کسی را چیزی پس خلاف کند آن و عده را و لقطع العدة البتة
 یا بگذرد و از عده کردن قطع نماید و خلاف نیت فاته اقوی لامر که زیرا که بر میزدن از خلف در عده کردن
 است مرا و او قصد بطریق و میانه رفته تراست را و سلوک او را که ان الخلف من الکذب
 زیرا که خلاف و عده کردن می از دروغ است فلذا فعل ذلک فتح له باب السخاء و درجه الحیاء
 پس چون بکند آنرا کثاوه شود مرا و در خوا و یا یا یا عجبی موده فی الصادقین و داده شود او را دوستی
 و دروهای صادقان و رفعة عند الله و بپند می مرتبه نزد خدا جل شانه الرابعة ان یجتنب ان یلعن

فشیئا من الخلق خصلت چهارم آنست که مجتنب گردان از لعنت کردن چیز از خلق مروج یا جز مروج
 ذمّۀ و مافوقها یا برنجاند و از آن کسی را مقدار ذمّه بخواهد پس بالای آن که تقاضای اخلاق
 الصّید لقین زیر که این خصلت که اجتناب از لعنت است از خوبیهای نیکان و راست گفتاران و
 گردان است و له عاقبه حسنة فی حفظ الله ایاک فی الدنیا و مر آنکس که اجتناب کند از
 این پایان کار است نیکو درنگد است خدای تعالی او را در دنیا از آفات و مخلوقات مع یکد خیر
 الدّرجات با چیزیکه می نماید او را نزد خود و درجات آخرت و لیست نقد که من مصارع الهلکة
 از جایهای انداختن که در آن هلاک شود و لیست الهلکة من الخلق و بی گزند میدارد او را از خلق و بزرگ
 لیجاد و روزی میکند او را مهربانی بر بندگان و القرب منه و نزدیکی از وی عزوجل و معنی لعنت
 از رحمت حق و حکم بدان بی قطع بموت بر کفر صورت پذیرد و اطلاق آن بی اخبار خبر صادق در ورطه است
 و قسمی دیگر است از لعنت یعنی دوری از رحمت خاص و قرب مخصوص و این قسم بر غیر کفار نیز راجع گردد و باین سخا
 از مشکلات حل گردد و با بکار میفرمایند که لعنت کردن کار نیکان نیست و بعضی باشند که آو میان راجع که حیوا
 جمادات را و حرف و حکایت لعنت کنند این عادت بغایت زشت است الخامسة ان یجی
 ان یدعو علی احد من الخلق خصلت پنجم آنست که بر پسر و از دعای بد کردن بر کسیه و ان ظلمه و اگر
 کرده باشد او را فلا یقطع علیه یساره پس قطعیت نکند او را بر زبان و دعای بد نکند که از آن قطع صلح رحم و
 مسلمانی لازم آید و لا یکافی به یغایله و پا داشت نکند او را بر داری او نکند با وی اخیری وی کرده و تحکم
 تعالی و بر داری او را و تحمل کند بر آن اثر برای ضای خدا و طلب ثواب وی و لا یکافی به یقول و لا فعل مکانا
 گفتار و نه بگردان این هذه الخصلة ترفع صاحبها الى الدرجات العلی زیرا که این صفت بر مبد
 صاحبش را بسیار می بلندد اذا تادب به اینال منزلة شریفه فی الدنیا و الاخره و فیکند
 این صفت را و عادت کند بدان میاید مرتبت بزرگ در دنیا و آخرت و المحب و المودة فی قبول

معنی لعنت

لعنت کردن کار نیکان نیست

خصلت پنجم

